PRIEVODI GRČKIH I
RIMSKIH KLASIKA.
SVEZAK OSAMNAESTI.

PUBLIJA OVIDIJA NASONA
METAMORFOZE

PREVEO:
T. MARETIĆ.

IZDAJE „MATICA HRVATSKA“
ZAGREB 1907.

PRIEVODI

GRČKIH I RIMSKIH

KLASIKA.

IZDAJE

MATICA HRVATSKA.

SVEZAK OSAMNAESTI.

PUBLIJA OVIDIJA NASONA

METAMORFOZE.

U ZAGREBU
TISAK DIONIČKE TISKARE
1907.

PUBLIJA OVIDIJA NASONA

METAMORFOZE.

PREVEO

T. MARETIĆ.

U ZAGREBU.
IZDALA „MATICA HRVATSKA“
1907.

Budući zabavljen drugim poslovima, nijesam dospio da ovoj knjizi napišem predgovor (o Ovidiju i o njegovim djelima) i bilješke. Na moju molbu napisao je jedno i drugo sveučilišni profesor g. Dr. Đ. Körbler, koji se je pišući poglavito služio Haupt-Kornovim izdanjem, što ga je u novije vrijeme nanovo obradio R. Ehwald (Berlin I^{8} 1903, II^{3} 1898).

T. M.

PUBLIJE OVIDIJE NASON.

Vijesti o svome životu podaje nam pjesnik sam u svojim pjesmama, naročito u elegiji Trist. IV, 10, koja je neka vrsta autobiografije. Rodio se Publije Ovidije Nason 20. ožujka 43. godine prije Hr. u Sulmonu (danas: Solmona) u zemlji Pelignâ, na južnim pristrancima Apenina, 90 otprilike milja na istok od Rima. Porodica je njegova bila ugledna i već je odavno pripadala staležu rimskih vitezova. Početne je nauke svršio u zavičaju zajedno s bratom Lucijem, koji je bio stariji od njega upravo za godinu dana, a onda je otac oba sina poveo u Rim na dalje nauke, i to u školu vrsnoga retora Arelija Fuska, zastupnika kićenoga azijskoga govorničkoga smjera. Lucije pokazivao je osobitu volju za govorništvo, no Publije već je kao dječak bio pjesnik, pa zato nije toliko mario za vježbe, u kojima se strogo prema zakonima logike pretresalo zamršeno koje pravno pitanje *(controversiae)*, koliko za vježbe, u kojima se raspravljalo o različnim vjerskim, moralnim, državnim i drugim pitanjima, koja su otvorala široko polje živoj njegovoj fantaziji *(suasoriae)*. A već se u to doba Publije bavio i pjesništvom i gradio glatke stihove, te su mu se i u govoru i u pismu riječi sastavljale u ritam, a da ih nije trebao tek napose tražiti.

Nove je pobude pjesnički njegov duh dobio na putovanju u Atenu i druga znatnija mjesta grčke kulture u samoj Grčkoj, pa u Maloj Aziji i na Siciliji, a krenuo je na taj put zajedno s pjesnikom Emilijem Makrom, starijim svojim prijateljem. Kad se vratio s puta i stao baviti poglavito pjesništvom, umrije mu brat Lucije, koji je bio

već u državnoj službi, a otac stade sada salijetati Publija, da bi prihvatio javnu koju službu, odvraćajući ga od beskorisnoga pjesništva, koje ni samomu Homeru nije pribavilo imutka. I tako postade naš pjesnik činovnik rimski, ali samo za kratko vrijeme, i dobavivši se tek nižih nekih časti zauvijek se okanio rada, za koji pjesnička njegova duša nije valjada imala ni volje ni ustrpljenja. Odsad boravi on najradije u društvu viđenih pjesnika Emilija Makra, Seksta Propercija, epskoga pjesnika Pontika i podrugljivca Basa. Doskora mu postade Propercije uzorom, kad je stao pjevati ljubavne pjesme, a Albije Tibul, koji je prijatno, ljupko i istinito opjevao ljubav i seoski život, upoznao ga je s Markom Valerijem Mesalom, moćnim svojim prijateljem i pokroviteljem pjesnikâ.

Jedva je Ovidije prevalio dvadesetu godinu života, kad je ugledala svijet prva njegova zbirka ljubavnih pje sama s natpisom *Amores,*[1] koja ima tri knjige sa 50 otprilike ljubavnih elegija. Prvo mjesto u tim pjesmama pripada Korini, pjesnikovoj ljubovci, koje pravo ime nije nam poznato. Ove su pjesme brzo raznijele glas o mladom pjesniku po čitavom Rimu, a kako su mnoge od njih bile obijesne i nestašne, već se iz njih moglo razabrati, da pjesnik u prvome redu nastoji oko toga, kako će ugoditi razbludnim svojim suvremenicima. Ali u isti čas odaju one, kako su lako i brzo morale nastajati pjesme ispod pera bistroga pjesnika, koji se temeljito obrazovao u retoričkim školama i dobro je poznavao sva sredstva, s kojima će postići uspjeh u retoričko svoje doba. Čist je plod retoričkoga njegova obrazovanja i druga zbirka pjesama, koja je ugledala svijetlo nekoliko godina kasnije, a ima natpis *Heroides.*[2] Ova se zbirka sastoji od 21 poslanice, što ih tobože žene davnih mitičkih vremena pišu svojim muževima ili ljubavnicima, koji su daleko u tuđini ili su ih pače iznevjerili. Samo tri od tih poslanica pišu

[1] Natpis *Amores* znači upravo: „ljubavi", a onda također: „ljubavne pjesme".

[2] *Heroides (epistolae)* jesu poslanice herojkinjâ, a tak se zovu žene starih heroja.

ljubavnici svojim ljubovcama, a one im šalju odgovor. Priče, koje su podavale građu za poslanice, bile su poznate i jednostavne, ali pjesnik sipa tisuću različnih riječi i izričaja, da što bolje objasni čuvstva i duševno stanje sirote osamljene ili ostavljene žene. No najviše je Rimljanima njegova doba omiljela pjesma *Ars amatoria (Ars amandi),*[1] koja u dvije knjige daje upute muškarcima, kako će sebi pribaviti i uzdržati ljubav ženâ libertinaka, rimskih hetera, a u trećoj knjizi puti te žene, kako treba da postupaju s muškarcima, te će njima što dulje vladati. U sve tri knjige ima nestašnih opisa, koji jasno svjedoče, da su moralne prilike u tadašnjem Rimu morale biti doista veoma traljave. Ovidije morao je i sam dobro osjećati, da najnovija njegova pjesma ne će podići moralnosti u Rimu, a kad su ga zbog te pjesme neki ljudi stali javno prekoravati, ispjevao je novu pjesmu *Remedia amoris,*[2] u kojoj puti zaljubljene duše, kako se treba liječiti od nesrećne i nedostojne ljubavi pa obuzdavati preveliku strast u ljubavi. U mladenačko je doba Ovidije ispjevao i poučnu pjesmu *De medicamine faciei,*[3] od koje se sačuvala stotina stihova, pa tragediju *Medea,* koja se izgubila bez traga, a znamo o njoj tek toliko, da ju je i Tacit uvelike cijenio.

I kao glava porodice bio je Ovidije pravo dijete nestašnoga svoga doba. Prvi ga je put oženio otac, dok je bio još premlad za ženidbu, po svoj prilici zato, da bi ga odvratio od raspuštena života i priučio na miran život u porodici. No pjesnik je s prvom ženom brzo raskrstio, a tako i s drugom, s kojom se isprva činilo da će zadovoljno živjeti. Istom treći je njegov brak bio srećan: pjesnik se oženio mladom udovicom Fabijom, iz ugledne porodice Fabijevaca. Fabija se bila tijesno oprijateljila s Livijom, trećom ženom Augustovom, pa se tako i Ovidije upoznao sa svima najuglednijim porodicama u Rimu. Iz kasnijih pjesama Ovidijevih razbiramo, da je Fabija bila izvrsna

[1] *Ars amandi* znači upravo: „umještvo ljubavno".

[2] *Remedia amoris* znači: „lijekovi od ljubavi".

[3] Natpis *De medicamine faciei* znači: „o liječenju (njezi) lica".

žena i da mu je ostala vjerna do groba. Od djece svoje pominje pjesnik kćer Perilu, koja se također bavila pjesništvom, a usrećila ga je s dvoje unučadi iz dva braka.

U muževno doba života dao se Ovidije na ozbiljniji pjesnički rad pa je povodeći se za djelima kasnijih grčkih pjesnika ispjevao najopsežniju svoju pjesmu *Metamorfoze*,[1] najljepše djelo pripovjedačke vrste u rimskoj književnosti, koja je samo za neko stotinu stihova kraća od Homerove Odiseje (11.996 stihova : 12.110 stihova). U isto je vrijeme on bio zabavljen djelom *Fasti*,[2] u kojem je pjesnički obilježio i ocrtao postanje pojedinih svetkovina rimskih i njihove obrede, i to prema pojedinim danima i mjesecima u godini. Ali ovo djelo nije mu više bilo suđeno da dovrši. Kad je već obradio svetkovine prvih šest mjeseci u šest knjiga, u daljem ga radu prepriječi nenadan udarac, od kojega se nije nigda više sasvim oporavio. On je naime bio tada već prevalio pedesetu godinu života, no iznenada ga 8. godine poslije Hr. stiže nemilost Augustova, te morade otići u progonstvo u Tome, u malenu tvrđavu na obali Crnoga mora. Progonstvo njegovo nije bilo najgore vrste, jer je on i u progonstvu zadržao sva građanska prava i imutak, no pjesniku je ipak bilo pri duši, kao da su ga živa zakopali bacivši ga u daleki, poludivlji kraj, i on nema odsada druge želje nego da mu se opet i što prije vratiti u mili Rim.

Ne znamo pouzdano, zašto je Ovidije trpio ovu kazan. On sam govori doduše više puta o razlozima, s kojih je morao ostaviti Rim, ali svaki put govori općeno i tamno ne želeći obnavljati starih uspomena. Iz više mjesta razbiramo, da su njegovu progonstvu bila dva razloga : pjesma *(carmen)* i zabluda *(error)*. Njega su dakle u jednu ruku rinule u propast nestašne njegove pjesme, napose pjesma *Ars amandi*. August je naime živo nastojao oko toga, da podigne moralnost u Rimu, koja je nisko pala potkraj republike. U tom su ga nastojanju pomagali i ugledni

[1] Natpis *Metamorfoze* grčka je riječ : *μεταμορφώσεις*, a znači : „mijenjanje obličja“.

[2] Fastima se nazivao službeno rimski kalendar.

neki književnici, na pr. Vergilije, Horacije, Livije preporučujući suvremenicima krepostan život. Nestašno pak pjesništvo Ovidijevo bilo je na štetu tomu nastojanju podražujući suvremenike, da se naužiju svih lasti i slasti raspuštena života. Ta i prema njegovu crtanju u Metamorfozama sami su bogovi najradije mladi, lijepi i zaljubljeni. Takav je pjesnik moćnomu Augustu morao biti neugodan i mrzak od prvoga časa, pa kad mu se nadala prva zgoda, on ga je nemilostivo za sva vremena uklonio iz Rima. A zgodu mu je za to dala pjesnikova neka zabluda. Kakova je bila ta zabluda, nije nam poznato. Razabiramo samo toliko iz kasnijih njegovih pjesama, da je Ovidije valjada na carskom dvoru vidio i možda podupirao kažnjiv neki čin. Kako je pak u isto doba s Ovidijem bila prognata i Julija, unuka Augustova, jer su je zatekli u preljubi s Decimom Silanom, nagađa se danas, da je pjesnik valjada znao za tu preljubu, pa da je nije odao, nego možda još i podupirao.

Ali i u progonstvu je Ovidije ostao pjesnik : i u daleke ga je Tome pratila krasnorječiva njegova Muza. No odsada udara on uvijek u istu žicu i sve su kasnije njegove pjesme zapravo samo jedna jadikovka, svima je samo jedna svrha, kako bi nesrećni prognanik smio doći nazad u Rim ili se bar preseliti u prijatnije koje mjesto. Takovih se pjesama nakupio već lijep broj, kad mu je sinuo bar tračak nade : činilo se, da će mu August oprostiti dalju kazan. Ali u zao čas umrije August (19. kolovoza 14. godine poslije Hr.), a s Augustom je pjesnik pokopao i sve svoje nade. On je doduše pokušao u još nekoliko pjesama, ne bi li Tiberija sklonio, da ga pozove nazad u Rim, no naskoro je negdje razabrao, da kamenoga njegova srca ne će moći da umekša. Badava se on nadao pomoći i od Cesara Germanika posvećujući mu novo izdanje Fastâ, što ga je stao da izrađuje u Tomima. Omiljeloga svog Rima pjesnik nije više nigda vidio, nego je i umr'o u Tomima 17. ili 18. godine poslije Hr. Ni vruća njegova želja, da bi mu bar kosti počivale u Rimu, nije se ispunila, jer je i grob našao u Tomima.

Boraveći u Tomima ispjevao je Ovidije dvije zbirke žalosnih pjesama. Prva zbirka ima natpis *Tristia*[1] u pet knjiga, a druga se zbirka naziva *Epistolae ex Ponto*[2] i sastoji se od četiri knjige. Dok se pjesnik u prvoj zbirci općeno tuži na svoju nesreću, u drugoj zbirci čitamo poslanice na određena lica u Rimu, od kojih pjesnik traži pomoći. Osim toga ispjevao je on u Tomima nekoliko manjih pjesama, tako na pr. pjesmu *Ibis*,[3] u kojoj se sa svom žestinom obara na nepoznata nekoga dušmanina u Rimu, pa pjesmu, u kojoj je hvalio Augustov rad, ovu posljednju u gotskom jeziku, što ga je naučio boraveći u Tomima.

Zanimljiva je pojava, da se Ovidije za pjesnika obrazovao u retoričkim školama. Zato je njemu lak posao, da svojim mislima ili građi, što ju je našao u koga drugoga, poda lijep i zanimljiv oblik, te općeno poznate priče u njegovu pripovijedanju postaju nove. Opisuje li on izvanje prilike kojega mjesta ili događaja, opis se njegov odlikuje zornim crtanjem, hoće li da pouči svoga čitaoca, poučavanje je njegovo objašnjeno originalnim primjerima i slikama, a pravi je vještak crtajući duševna stanja i strasti. Svagda mu u pjesničkom njegovu radu dobro dolazi temeljita retorička obrazovanost, koja se opaža i u izvanrednoj lakoći, s kojom niču stihovi ispod njegova pera, te jednu istu misao može da izreče na stotinu različnih načina, a svaki put jasno, lako i razumljivo. Među rimskim pripovjedačima njemu nema ravna.

Sve osobine retoričke obrazovanosti i pripovjedačkoga dara Ovidijeva najpotpunije izbijaju na vidjelo u Metamorfozama. U njima se pjesnik dao na golem posao, da prikupi i pjesnički obradi različne priče, koje se završivahu prijetvorima. Nije se on dakako prvi dao na taj posao, nego su već davno prije njega različni pjesnici i prozaički pisci obrađivali takove priče, a bilo je i priručnih knjiga, u kojima su one bile pribrane. Ovidiju je tek trebalo po-

[1] *Tristia* (t. j *carmina*) znači upravo: „žalosne pjesme".

[2] *Epistolae ex Ponto* jesu: „poslanice s Crnoga mora".

[3] Ibis bila je smradljiva egipatska ptica, pa to ime daje Ovidije svomu protivniku.

segnuti za ovom ili onom starijom knjigom, naučiti iz nje pojedinu priču, pa tu priču onda samostalno ispripovijedati i zgodno nadovezati na ostale priče, što ih je odabrao, da djelo bude jedinstveno i cjelovito. Zato je on otpočeo Metamorfoze crtajući stvorenje svijeta iz haosa, a završio s prijetvorom Gaja Julija Cesara u zvijezdu, i tako dobio prostran okvir, u koji se dala umetnuti sila najrazličnijih prijetvora. Kaki je pak Ovidije bio vještak nadovezujući jednu priču na drugu, razbira se već iz kratkih sadržaja, što se nahode ispred svakoga pjevanja ovoga prijevoda. Ako je više priča bilo u unutrašnjoj vezi ili srodna sadržaja, on ih je redom jednu do druge nanizao poslužívši se zgodno ovim njihovim srodstvom. Tako je on u trećoj knjizi i u prvome dijelu četvrte knjige obradio priče, koje govore o Kadmu i njegovu rodu, a na njih nadovezao priču o Perseju, Kadmovu unuku. U šestom su pak pjevanju udružene priče o Arahni i o Niobi, jer su obje žene srodne ćudi, obje hoće da prkose bogovima. A ako između dvije priče, što ih je htio postaviti jednu do druge, nije bilo prave veze, pjesnik je već nekako umio da zamisli kakovu zgodu, po kojoj su i te dvije priče došle u vezu. Tako na pr. u prvom pjevanju dolaze k Peneju, riječnomu bogu, svi susjedi riječni bogovi, da ga tješe, pošto mu se kći Dafna pretvorila u lovoriku, samo nema starca Inaha, jer je i sam u žalosti za kćerju Ijom, a onda se kazuje priča o njoj. Ili u petom pjevanju Minerva dolazi k Muzama na Helikon, a one joj kazuju čitav niz prijetvorâ crtajući natjecanje svoje s kćerima Pijera i t. d.

Pjesmu je Ovidije razdijelio na petnaest pjevanja, ali pojedina pjevanja nijesu strogo odijeljena jedno od drugoga, nego je veza između njih više puta sasvim tijesna, pa se često mjesto, lice ili radnja idućega pjevanja otpočinje potkraj pređašnjega pjevanja, a i ovaj način sastavljanja pričâ mnogo pridonosi jedinstvu čitave pjesme. Tako na pr. nema prave granice između prvoga i drugoga, drugoga i trećega, dvanaestoga i trinaestoga pjevanja, jer se u idućem pjevanju redovno nastavlja priča, što smo je čuli potkraj pređašnjega pjevanja.

Najbolje su pjesniku uspjele one priče, u kojima se crta ljubav, jer su mu redovno podavale izobila zgode, da se obilato okoristi svima sredstvima, kojima ga je opremilo retoričko obrazovanje, crtajući čuvstva i duševno stanje ljubovnikâ. U njima raspoznajemo također najjasnije predašnjega pjesnika pjesme *Ars amandi,* koji se nimalo ne skanjuje, da moćne negda Olimpljane odjene u ruho lakih svojih suvremenika. Apolon u prvom pjevanju, dok žudi za ljubavlju lijepe Dafne, posve je nalik na mlada Rimljanina, koji je gdjegod na trgu, u hramu ili u kazalištu opazio pristalu djevojku, pa bi rad da je dobije za ljubovcu. Poput prava Rimljanina on se divi Dafni, ako joj i nije uređena kosa, pa poredeći njezinu kosu s vještački uređenom kosom Rimljankî uzdišući primjećuje, kakova bi ta kosa bila, da je tek uređena pravo. A dok Dafna bježi pred njim, izvješteni trkač Apolon ima dosta daha, da joj naširoko očituje ljubav, iskaže svoj rod i vrline.

Radeći lako i valjada brzo pjesnik se nije mogao da ukloni različnim protivurječjima. Razlog je tomu poglavito taj, što on računa u prvom redu s takim čitačima, kojima je do živa i zanimljiva pripovijedanja, a ne traže kojekakve sitne nedostatke. Zato je Ovidije potpuno uvjeren o tome, da je stvorio vrijedno djelo, i završuje pjesmu s ponositim onim stihovima, da ni bog ni vrijeme ne će uništiti njegov rad, ako i nije dospio više da pjesmu dotjera do kraja. On nam sam kazuje, da ga je progonstvo zapriječilo, da pjesmu dalje dotjeruje, pa da ju je u očajanju svome bacio u vatru, kad mu je stigao tužni onaj glas. Na sreću je tada bilo već više prijepisâ pjesme i tako se ona sačuvala.

Ovidije bio je odvajkada osobito mio i našim Dubrovčanima. Napose su dubrovački pjesnici obilato crpli građu iz njegovih Poslanica sastavljajući različne pjesme prema pričama stare grčke mitologije. A i prevedene su u Dubrovniku gotovo sve njegove poslanice. Jednako su se oni mnogo služili njegovim Metamorfozama želeći obraditi staru koju priču. Tako je na pr. dokazano (u Radu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga LXVIII, str. 97. i d.), da je Junije Palmotić (1606.—1657.) u drami: „Natjecanje Ajača i Ulisa za oružje Akilovo" naprosto podao dramatički oblik slobodnoj parafrazi Ovidijevih stihova 1.—398. u trinaestom pjevanju dodavajući tek koju sitnicu iz svoje glave. No i prevođenjem biranih dijelova iz Metamorfozâ bavili su se naši Dubrovčani. Od njihovih su prijevoda dva dospjela do nas. Ugledni je Dominko Zlatarić (1558. do otprilike 1610.) preveo priču o Piramu i Tizbi (Metam. IV, stih 55.—166.), pa je i štampao taj prijevod u Mlecima 1597. godine. Sin pak njegov Šimun, vršnjak slavnoga Ivana Gundulića, dao se na to, da prevede čitave Metamorfoze, ali ga zateče smrt prije nego je mogao dovršiti prijevod prvoga pjevanja. Nedovršeni je njegov rad nastavio i bar prvo pjevanje do kraja preveo njegov praunuk Nikola Brnje Đorđić, potonji Ignjat Đorđić. Dok je prijevod Dominika Zlatarića nanovo štampan i u 21. knjizi „Starih pisaca hrvatskih" (str. 141.—149.), Šimunov prijevod imamo zasada samo u nekoliko rukopisa, a dva su od tih rukopisa vlasništvo naše Akademije.

Oba su ova prijevoda sasvim slobodne parafraze latinskih originalnih mjesta. Razbiramo to već odatle, što su oba prijevoda mnogo duža od originala. Dominko se Zlatarić za prijevod poslužio dvanaestercem, najobičnijim svojim metrom, pa premda taj metar po opsegu svome ne zaostaje mnogo za latinskim heksametrom, trebala mu je 51 strofa po od četiri dvanaesterca za 112 stihova originala. Ali kud i kamo je slobodniji prijevod Šimuna Zlatarića, kako ga je Đorđić konačno uredio. Taj se prijevod sastoji od strofâ po od četiri osmerca, od kojih su prvi i četvrti, pa drugi i treći vezani među sobom rimom, a za 778 stihova prvoga pjevanja trebalo je 589 strofa. Nije ovdje zgodno mjesto, da se ta dva prijevoda pobliže pretresu, pa samo poradi toga, da se vidi, kako je prijevod Šimuna Zlatarića mogao zadobiti toliki opseg, priopćit ću ovdje njegov prijevod prva četiri Ovidijeva stiha:

Svijes moja se željno spravlja
Kipe u druge svijem razlike
Pritvorene jur prilike
Da u pjesni sad ponavlja.

O Bogovi, pokli vi ste
Dali čuda na svijet ova
I u obličja mnokrat nova
Skrili vaše slike iste,

Doletite na me zvanje,
Ter s početka segaj svijeta
Do mojijeh redom ljeta
Dovedite sej spjevanje.

O Gospođe slavna i mila,
Jasni izglede od Nebesi,
O lijeposti, kom se resi,
Sva zamjernos lijepijeh vila,

Rajske oči milostive
Htjej veselo svrnut na me
Kroz ljuvene slatke plame,
Gdi me srce goreć žive.

Moj te oganj prikaživam
Vilo draga u ove pjesni,
Gdi veće krat me boljezni
A pod tuđe zgode otkrivam.

I molim te ne brani mi
Slatki pogled tve razblude,
Ter spjevane moje trude
Tva ljepota harno primi.

Sad će, držim, svatko razumjeti, zašto je Šimun Zlatarić za 778 Ovidijevih heksametara trebao tri puta toliko osmeraca i nešto prijeko (2356 stihova). Njegov rad ne možemo zapravo ni nazvati prijevodom, nego samo razvodnjenom parafrazom, u kojoj jedva raspoznajemo pojedine kaplje latinskoga originala. No i ta je parafraza dragocjen prilog kulturnoj povijesti Dubrovnika, jer nam svjedoči, da su već stari Dubrovčani nastojali oko toga, kako bi i širi slojevi njihovih sugrađana upoznali ponajljepše plodove latinske književnosti, kojih potpun i točniji prijevod dobivamo eto tek u 20. vijeku.

Ispravi: Na str. XII, red. 11, ima mjesto „u gotskom jeziku“ biti „u getskom jeziku“.

PRVO PJEVANJE.

Iza kratkoga uvoda, u kojem se općeno naznačuje sadržaj čitave pjesme (st. 1.—4.), razlaže se prema stoičkoj nauci, kako se prvobitni haos rastavio u četiri elementa, koje je mjesto svaki od njih zapremio i kakove stanovnike dobio, pa kako je od zemlje i vode postao čovjek (st. 5.—88.). Izatoga se crtaju četiri ljudska vijeka, koji postepeno postaju sve gori (st. 89.—150.). Iz krvi Giganata, što ih je Jupiter usmrtio svojim strijelama, kad su se digli protiv Olimpa, izniče nov, opak rod ljudski (st. 151.—162.). Zato Jupiter općenim potopom uništuje sve živo na zemlji, pošto je već prije toga bezbožnoga Likaona preobrazio u vuka (st. 163.—312.). Samo dvoje ljudi, Deukalion i Pira, preostadoše na životu: kad je voda otekla, bacahu njih dvoje kamenje iza leđa, i od toga kamenja postadoše novi ljudi (st. 313.—415.). Iz naplavka ugrijana suncem iznikoše ostale životinje, kakih je već i prije bilo na zemlji, ali također različne nove grdosije, među njima zmaj Piton, kojega je Apolon pogubio i za uspomenu na tu zgodu osnovao pitičke igre: u tim se igrama pobjednici nagrađivahu isprva hrastovim vijencem, jer lovora nije još bilo (st. 416.—451.). Nato se pripovijeda prva erotička metamorfoza o Dafni, koja je postojano bježala od ljubavi Apolonove, dok je otac Penej na njezinu prošnju ne pretvori u lovoriku (st. 452.—567.). Poslije toga sakupiše se riječni bogovi kod Peneja, da ga tješe, samo Inah nije došao, jer tuguje za kćerju Ijom, koja mu se izgubila: nju je ljubovnik njezin Jupiter pretvorio u kravu, da ne bi Junona doznala za ljubav njegovu, a onda je kravu morao pokloniti ljubomornoj ženi, koja ju je predala uvijek budnomu Argu, da je čuva (st. 568.—624.). Arga je na zapovijed Jupiterovu Merkurije najprije uspavao, pošto mu je ispripovjedio priču o nimfi Siringi, koja se bježeći pred Panom pretvorila u trstiku, a Pan je od trstike načinio frulu (st. 625.—712.). Kad je Arg zaspao, odsiječe mu Merkurije glavu, a Junona presadi oči njegove u paunov rep (st. 713.—723.). Izbavljena Ija trpi i dalje od srdžbe Junonine, dok ne dođe do obale Nilove: ovdje joj se povrati ljudsko obličje, pošto je Jupiter umilostivio Junonu, i ona rodi sina Epafa, kojega Egipćani časte poput boga (st. 724.—748.). Pričom o prepirci, što je nastala između Epafa i Faetona, sina Febova, o odličju roda njihova, postiže se zgodan prijelaz k priči o Faetonu, koja zaprema prvu polovinu drugoga pjevanja.

Srce me vuče, da pjevam prijetvore u druga t'jela. 1
Pothvatu mojem i ovdje pomozite, bozi, od kojih
Jesu prijetvori ti, i bez prekida sve od početka
Svijeta pjesmu provodite moju do vremena moga.
Prije mora i zemlje i neba, koje sve krije, 5
Oblik prirode jedan po svemu bješe svijetu,
Haos mu bijaše ime: neuredna i grdna hrpa,
Ništa drugo do troma težina, nesložne klice
Rđavo složenih stvari sabjène na mjestu istom.
Nije tad Titan još po svijetu rasipo zrake, 10
Rastući Feba još nije obnavljala svojih rogova,
Zemlja ne bješe još oblivena uzduhom nit je
Treptjela s teretom svojim u njemu, Amfitrita nije
Oko širokog kruga zemaljskog još pružala rùkû.
Kako zajedno bješe i zemlja i voda i uzduh, 15
Zemlja ne bješe stalna, a tekuća ne bješe voda,
Uzduh bez svjetlosti bješe, bez oblika svojega svašto;
Jedno je smetalo drugom, jer u istom tijelu bîlo
Hladno se s vrućim, mokro sa suhim, meko sa tvrdim,
Ono, što nema težine, sa onim, što ima težinu. 20

1.—4. Razlikujući se od Homera i povodeći se za kasnijim aleksandrinskim pjesnicima Ovidije u proemiju ne zaziva Muze, nego ističući snagu pjesničkoga svoga tvorenja zaziva s v e bogove, da mu pomognu, jer i prijetvori potječu od najrazličnijih božanstava, a izatoga naznačuje sadržaj čitave pjesme.

5.—88. Crtajući postanje svijeta, zemlje i stvorova njezinih drži se Ovidije u svemu stoičke nauke, kako se ona bila ukorijenila u Rimu, napose zaslugom P o s i d o n i j a (oko 111.—51. pr. Hr.), kojega je spise i Ciceron marljivo čitao i prevodio. Nijedna poganska mitologija ne uči, da bi svijet postao iz ništa, pa tako uči i stoička filozofija, da je u početku bio haos, koji se rastavio u četiri elementa: u zemlju, more, zrak i nebo, a svaki je od tih elemenata dobio drugojačije stanovnike.

10.—14. Titanom se naziva sunce, jer je grčka mitologija učila, da je bog sunca Helije sin Titana Hiperiona. Titani su pak djeca najstarijega vladaoca bogova Urana i žene njegove Geje, koji i opet nijesu drugo nego personifikacija neba i zemlje.

Feba je pridjevak Dijane, božice mjeseca, jer je sestra Feba Apolona, a ovdje se tim imenom naznačuje sam mjesec.

Amfitrita je morska boginja, kći morskoga boga Nereja, a žena Neptunova. Ruke, što ih ona pruža „oko širokog kruga zemaljskog", jest more, što optječe zemlju.

Ovu neslogu Bog i priroda prekinu bolja
Od neba rastaviv zemlju, od zemlje rastaviv vodu
I od uzduha gustog vedrinu neba odvojiv.
Kad Bog razmrsi to i iz hrpe izvadi tamne,
Onda razmjesti sve te u miru ih i slozi združi. 25
Vatrena, lagahna snaga nebesa ugnutih onda
Zasja i ponajgornjem na vrhu ona se smjesti;
Uzduh je najbliži njoj po lakoći i po mjestu svojem,
Zemlja od obog je gušća, povukla je poteže življe
Na se, i svoja je teža pritiskuje; najzadnje mjesto 30
Zauze vodeni optok i okruži utvrđen svijet.
Pošto je tako Bog razložio — koji je, da je —
Gomilu onu te sve u članove razrezo svoje,
Onda najprije zemlju na priliku goleme kugle
Sklopi, da bi sa sviju sa strana jednaka bila; 35
Za tijem razlije mora, od žestokih vjetara on im
Dizat se reče i zemlji da optječu obale odsvud;
K tome izvore doda i goleme bare, jezèra;
Strme rijeke on med krivuljaste bregove metnu,
One teku kud koja, te jedne popija zemlja, 40
Druge se (do mora doprv) s bezgraničnom pučinom sliju,
Te već ne biju svojih bregova, već obale morske.
Reče, da pruže se polja, da ugnu se doline, da se
Lišćem pokriju šume, da kršna brda se ispnu.
Po dva pojasa s desna i s lijeva kako sijeku 45
Nebo, a pojas je peti među njima najvrući, tako
Bog se postara, da se i zemlja pokrita nebom
Jednako rastavi, te pet po njojzi se pojasa vije.

31. Ovidije se koleba između prostonarodnoga i znanstvenoga mišljenja o obliku zemlje. Tako on u ovom stihu zamišlja zemlju kao okruglu ploču, koju okružuje vodeni optok, pa prema tome kaže, da je vodeni optok zauzeo „najzadnje mjesto", računajući od sredine zemlje. A nekoliko stihova dalje, u st. 34. i d., zemlja mu je golema kugla, koja nepomično lebdi usred svijeta, kako su učili stoički filozofi.

45. i d. Stoici, kojih nauku Ovidije i na tome mjestu slijedi, rastavljali su svod nebeski na pet pojasa držeći, da su s ovim pojasima na nebu u vezi pojasi na zemlji. Od Afrike u Ovidijevo je doba bila poznata samo sjeverna obala i pustinja, nije se dakle znalo, da i u južnijim tropičkim krajevima Afrike ima ljudî.

Na najsrednjem se pasu zbog pripeke ne može živjet,
Pod sn'jegom dubokim dva su, među njima stavio Bog je
Dva i blagost im dao smiješavši hlad i toplinu.
Ozgo je uzduh, koji tolìkô od ognja je teži,
Kòliko težom svojom od zemlje i vode je lakši.
Tamo odredi Bog, da magle i oblaci stoje,
K tome i gromovi, koji imadu plašiti ljude,
Zatijem vjetri, što munje i strijele gromovne grade.
Ali svijeta tvorac prepustio uzduha nije
Sasvijem vjetrima, kojim doskočiti jedva se može,
Da ne polome svijet, kad duhati jedan odavde,
Drugi odande stanu, — tolìkô su nesložna braća.
Eur k istoku ode, k Nabàtejem, k persijskoj zemlji
I ka gorama, rane na koje padajû zrake;
Zefir se večernje strane i obala drži, što grije
Sunce ih zapadnog neba; a Skitiju s nebeskim kolma
Osvoji Borej ljuti; nasuprot ovom je zemlja,
Koju oblaci vječni i južnjak kišoviti kvasi.
Bog iznad svega toga još čisti postavi eter,
U kom nema težine ni ikakvog gada zemaljskog.
Čim je sigurnim međama sve odijelio tako,
Kad li po nebu buknu cijelom zvijezde, što dugo
Skrite i pritisnute pod onom gomilom bjehu.
Pa kraj nijedan bez svojih da ne bi ostao bića,
Zato drže zvijezde i likovi bogova nebo,
Vode se ribama glatkim otvoriše, dà stân im budu,
Zemlja zvijeri dobi, a uzduh kolebljivi ptice.
Al' uzvišenijeg bića, sposobnijeg visoko mislit,
Koje bi moglo vladat nad drugima, ne bješe jošte,

56. Stoici su držali, a to se u starini općeno vjerovalo, da blije ak postaje međusobnim trvenjem oblakâ.

61. i d. Eur je jugoistočni vjetar, što je Grcima i Rimljanima duvao s one strane, na kojoj je Arabija. Zato se i kaže ovdje, da je Eur otišao k Nabatejima, narodu, koji je živio u Arabiji.

Zefir je zapadni vjetar, Borej sjeverni vjetar.

Svi su vjetrovi božanskoga podrijetla: djeca Titana Astreja i boginje Aurore.

73. Zvijezde su prema starinskom vjerovanju i pjesničkom prikazivanju živi stvorovi božanskoga podrijetla.

Zato nastade čovjek, — il' iz sjemena božanskog
Načini majstor ga onaj, satvoritelj svijeta boljeg,
Ili odružena od visokog etera skoro
Zemlja čuvaše klice u sèbi srodnoga neba;
Od nje Japetov sin pomiješav je s kišnicom vodom
Načini bogova — svemu vladârâ — priliku pravu.
I dok prignute zemlju životinje gledaju druge,
Lice čovjeku on u visinu digne, da gleda
U nebo i da gore k zvijezdama upravlja pogled.
Tako nedavno grdna, bez oblika zemlja se sada
Promijeni i primi čovječje oblike nove.
Najprije zlatno bješe vrijeme vjernosti, pravdi
Odano samo od sebe bez zakona i kažnjiváča.
Kazni ne bješe nì strâ, sa pribitih mjedenih ploča
Nisu se čitale grožnje, još ponizna čeljad se nije
Bojala sučeva lica, bez braniča sigurni bjehu.
Sječena još se iz svoje iz gore omorika nije
Spuštala bistre u vale, da tuđe krajeve gleda,
Drugih obala ljudi do svojih poznavali nisu.
Strmi prokopi još opkoljavali nisu gradova;
Mjedene upravne trube ni krivoga mjedenog roga
Ne bješe, a ni mača ni kaciga; sigurno tada
Življahu narodi mirno i ugodno nemajuć vojske.
Slobodna zemlja sama od sebe davala sve je,
Motika nije ticala nje ni ranjavao plug je;
Ljudi dovoljni hranom, što rastaše bez sile ič'je,

82. Japetov je sin Prometej. Priče, da je Prometej od zemlje i vode stvorio čovjeka, ne poznaje još Eshil.

89.—150. Vjerovanje je grčko i rimsko odavno razlikovalo više različnih vijekova ljudskih nazivajući ih obično po rudama različne vrijednosti. Već je stari pjesnik grčki Hesiod u pjesmi „Djela i dani" poznavao pet različnih vijekova: zlatni, srebrni, mjedeni, četvrti bez imena i peti željezni. Za Hesiodom su se još prije Ovidija povodili mnogi pjesnici, pa i sam Ovidije slijedi Hesiodovo crtanje, samo što je izostavio onaj četvrti Hesiodov vijek bez imena. Drugi pjesnici poznaju još manje vijekova nego Ovidije. Tako Arat (oko 305.—240. prije Hr.) govori samo o zlatnom, srebrnom i mjedenom ljudskom vijeku, a Vergilije razlikuje samo zlatni Saturnov vijek, za kojega je život bio lakši i bolji, pa Jupiterov vijek, koji od dana u dan postaje gori.

Brahu planikov plod i jagode gorske, drijenak,
Kupine, koje s grmlja sa žilavog višahu, i žir,
S Jupiterova koji sa širokog spadaše drva.
Vječno proljeće bješe, a cvijeće, koje je raslo
Ne bivši sijano, toplim vjetrici pahahu dahom.
Neorana je zemlja izatoga rađala voćem,
Njiva ne dvojačena bijeljela teškim se klasjem ;
Ovdje su tekle rijeke mlijekom, a nektarom ondje,
Pa i žućkasti med je sa zelenog kapao hrasta.
Pošto je Saturn bačen u Tartarsku tminu te svijet
Dođe pod Jupiter-boga, tad srebrno nastade doba,
Koje je od zlata gore, a bolje od crvene mjedi.
Negdašnjeg proljeća tada vrijeme Jupiter skrati,
Godinu razdijeli u četiri vremena : ljeto,
I jesen nejednaku i zimu i proljeće kratko.
Tada od pripeke suhe ražario prvom se uzduh
I prvom obisnuše ledenice sabite vjetrom.
Tad se u kuće ušlo, a kuće bijahu prije
Spilje i grmovi gusti i prutovi vezani likom.
Sjeme je Cererino u brazde bacano duge
Prvi put tad i pod jarmom zaječaše prvi put junci.
Treće koljeno dođe izatoga mjedeno, koje
Bjesnije bijaše ćudi, na bojeve spremnije ljute,
Al' ne opako ipak. Od tvrdoga gvožđa je zadnje.
U doba loše rude grjehota svakakva odmah
Navali ; nesta stida i istine, vjernosti nesta,
A na njihovo mjesto prijevare, lukavstva dođu
I podmuklost i sila i imânja opaka želja.
Stalo se uz vjetre brodit, a brodar još vjetara nije
Dobro poznavo ; na vodi na neznanoj njihat se staše
Lađe, što u drvu dugo na visokim stajahu brdma.
Zemlju (općenu prije ko svjetlost sunčanu i uzduh)
Sada oprezni mjerač dugâčkôm označi međom.

106. Jupiterovo je drvo hrast.

113. Saturn je stari italski bog. Kad je grčka vjera stala sve više preotimati mah u Italiji, taj je bog postao istovetan s grčkim bogom Kronom, kojega je sin njegov Zeus svrgnuo s prijestolja i bacio u podzemni svijet.

Nije se ljetina samo i hrana dužna od zemlje
Obilne tražila, već se u utrobu slazilo njenu
I blago skrito u zemlji nadomak Stiksovoj tmini
Stade iskapat se sad — podjarivalo ljudima na zlo.
Gvožđe i zlato od njega pogubnije iziđe tako
Na svijet, iziđe i rat, što vojuje s onim i s ovim
I što krvavom rukom zveketljivo oružje trese.
Sad se od grabeža živi ; domaćina treba se bojat
Gostu, a tastu zeta, rijetka je med braćom ljubav,
Ženama muževi rade o glavi, a mužima žene,
Strašne maćuhe otrov miješaju bjelkasti, a sin
Prije suđenog dana za očeve godine pita.
Satrta pobožnost leži ; od sviju bogova zadnja
Zemlju okrvavljenu Astréja ostavi djeva.
A da od zemlje eter sigurniji ne bude višnji,
Kaže se, kako Gigânti želeći nebeskog carstva
Brda na brda u vis natrpaše sve do zvijezda.
Tada svemogući otac strijelu bacivši probi
Olimp i odvali Pelij od Ose, što ležaše pod njim.
Ležahu grozna tjelesa težinom pokrita svojom,
I kažu, zemlja silnom sinova svojijeh krvlju
Oblita, močvarna da je oživila toplu im krvcu
Te je u oblike ljudske obratila, porodu njenom
Da trag ostane koji. Al' bogove višnje je i taj
Naraštaj prezirao, silovit i odviše željan
Bijesnog bijaše klanja, — ta iz krvi on je i nasto.

139. Stiks je rijeka u carstvu pokojnikâ, koji su nalik na sjene.

150. Astreja, božica pravde (*Iustitia*), bila je kći Astreja, oca sviju zvijezđa. Po drugoj tradiciji bila je ona kći Jupitera i Temide.

151. —162. Giganti su divovi, djeca Tartara i Geje, svaki sa stotinom ruku i sa zmajevskim repom mjesto nogu. Oni su željeli oboriti vladu Jupiterovu, pa su zato naslagali nekoliko gora jednu povrh druge, da bi dokučili njegovo carstvo. No Jupiter ih svlada strijelom i pokopa ispod bregova, što su ih naslagali. Naš je pjesnik ovu priču samo poradi toga ukratko spomenuo, da dobije zgodan prijelaz k priči o Likaonu, koji je nikao iz krvi gigantske, pa je bezbožan kao i ostali ljudski rod istoga podrijetla.

155. Olimp, Pelij i Osa jesu brda u Tesaliji, što su ih Giganti prema priči naslagali jedno povrh drugoga.

To kad s najvišeg vrha Saturnije ugleda otac,
Uzdahne, sjetiv se k tom Likaónova stola i gozbe
Gnusne mu, koja se još zbog novosti pročula nije,
Golemu zametne srdžbu i dostojnu Jupiter-boga;
Bogove na zbor pozove, i pozvani ne časeć dođu.
Put u visini ima, a vidi se na nebu vedru,
Zovu ga mliječni put, bjelinom se ističe sjajnom;
U dom bogovi tuda i dvore u kraljevske šeću
Velikog Gromovnika. Kod otprtih vrata su sobe
Znatnijih bogova s desna i s lijeva posjeta pune
(Niži su koji gdje). U dijelu tome su neba
Stavili bogovi silni i slavni svoje penáte.
To je mjesto, za koje usudio ja bih se reći,
Ako je slobodno, da su nebesa visokih dvori.
Kad se u mramornoj sobi posadiše bozi, od sviju
Na mjestu višemu sjedeć, o žezlo bjelokosno uprt
Tri il' četiri puta strahovitu Jupiter kosu
Strese, od koje se zemlja zaljúlja, more i zv'jezde.
Zatijem zlovolje pun govoriti počne ovako:
„Zabrinut većma bio nijesam za vladanje sv'jetom
U doba ono, kad su zmijonozi svaki sa svojih
Stotinu ruku dokučit nebesa i oteti htjeli.
Dušmanin ljut je bio doduše, al' jedne od družbe
I pokoljenja od jednog ishodio bojak je onaj.
Sad mi je pleme ljudsko pogubit po zemlji cijeloj,
Kôliko Nerej je šumeć obuhvaća. Tako mi vode

163. Jupiter se naziva Saturnijem, jer je sin Saturnov.
164. Likaon je mitički kralj Arkadije.
168.—176. Crtajući dvorove bogova Ovidije ima na umu Rim svoga doba, pa razlikuje sobe znatnijih bogova pune posjeta, kako su i sobe rimskih glavara svagda bile pune različnih posjeta, i sobe nižih bogova *(plebs)*, što se nahode kojegdje. Te dvorove naziva on u stihu 176. *Palatia*, kako su se nazivali Augustovi dvori u Rimu uzdižući se na onom dijelu Palatinskoga brežuljka, koji je nosio ime *Palatium*. Kako su dvorovi bogova posve nalik na dvore u Rimu, nije čudo, ako i bogovi imadu osobito mjesto za svoje penate, kućne bogove.
188. Nerej, sin Ponta i Geje, jest bog mora. Ovdje ime njegovo naznačuje samo more.

Ispodnje, koja pod zemljom po lugu Stiksovu teče:
Sve sam okušo prije; al' nožem odsjeći treba
Ud, kom lijeka nema, da zdravi ne nastrada dio.
Polubogova ima u mene i poljskih božanstva,
Ima Satira, Fauna i Nimfa i gorskih Silvánâ;
Njima kad časti ne damo, da u nebu budu, a oni
Neka sigurno žive na zemlji, koju im dasmo.
Al' zar mislite, bozi, da mogu sigurni biti
Oni, kad vrebaše na me Likàôn zloglasni, grozni,
Na me, koji imam u vlasti strîjele i vas?"
Žamor med bozima nasta, te željno i vatreno ištu
Svi, da se kazni drznik. Kad bezbožna, mahnita rulja
Hoće u Cesara krvi da rimsko zatare ime,
Tako se ljudski prepada rod od tolikôga straha
Nesreće nenadane i zemlja strepi cijela,
A mila tvojijeh ljubav, o Auguste, tako je tebi,
Kao Jupiter-bogu što bijaše bogova ljubav.
Kad on glasom i rukom utiša ih, umire svi se.
Od dostojanstva vladara kad tako prestade buka,
Onda Jupiter mûk govorenjem prekide ovim:
„Onaj je poražen već, nek ne bude za to vas briga;
A sad da rečem, što je učinio, kako l' je kažnjen.
Zao vijeka glas do mojih ušiju dođe,
Želeć, da lažan bude, Olimpu sađoh sa vrha

189. Već u Homera najveća je zakletva bogovima, kad se kunu Stiksovom vodom, o kojoj vidi bilješku uza stih 139.
193. Faun je staroitalski bog, koji živi po poljima i kazuje budućnost. Kasnije postade on istovetan s grčkim bogom Panom, pa kao što su Grci često govorili o više bogova Pana, tako i u Rimu od jednoga Fauna postade skup bogova istoga imena. Na isti je način postalo više Silvana od staroga italskoga boga Silvana, čuvara stoke i polja. Pa i Satiri, pratioci Bakhovi, postadoše s vremenom, naročito u rimskih pjesnika, gotovo posve istovetni s Faunima.
200.—205. Da bi ugodio Augustu, pjesnik pominje u ovim stihovima ukratko i sasvim općeno tužne prilike, što su nastale u Rimu iza ubistva Cesarova. Potkraj Metamorfozâ (XV, st. 783. i d.) govori on opširnije o različnim strašnim znamenjima, što su nagovijestila narodu rimskomu veliku ovu nesreću, a Vergilije u Georgikama (I, st. 466. i d.) pominje različna čudesa, što su se opazila u prirodi iza ubistva Cesarova.

I bog u prilici ljudskoj putovati stadoh po zemlji.
Dugo bi bilo kazivat, kolìkô sam našao svuda
Krivice, — zao glas od istine bijaše manji.
Menalsku planinu pr'jeđoh, u kojoj su skrovišta strašna
Zvjerinja, pr'jeđoh Kilénu i òmôrje Likeja hladnog,
Zatijem uđoh u grad i u dom nedočekljiv kralja
Arkadskog, kada noć dovodio kasni je sumrak.
Dao sam znake, da dóđe bog, i narod se stane
Molit, a molitvama Likàôn poče se rugat;
Zatijem reče: ‚Ja ću bjelodanom doznati probom,
Dali je ovo bog il' nije, bit će bez sumnje'.
Spremi se obnoć me ubit iz pr'jevare, kada bih tvrdo
Zaspao; istine takvo oglédânje svidje se njemu.
I to mu ne bješe dosta: iz Moloskog naroda nekom
Poslanom taocu vrat presiječe mačem, a onda
Tijela napola živa u vodi ključaloj skuha
Jedan dio, a drugi na ognju speče i tako
Na sto donese, a ja razvalih mu osvetnim plamom
Kuću i u njoj penate domaćina dostojne takvog.
Od straha pobježe on i kada se na polju nađe
Tihom, zaurla, hoće govorit, al' naprazno; bijes
Njegov se u žvalu skupi, te klanja po običáju
Željan napadne stoku, te i sad se krvi vesèlî.
U dlaku pr'jeđe mu ruho, a ruke u noge, te vuk
Posta, al' negdašnjeg još je sačuvao oblika trage:
Još je jednako siv, u poglédu je ista ljutina,
Isti u očima plam, u oblíku divljìna je ista.
Jedan je propao dom, al' nije zaslužio dom to
Jedan, po svemu svijetu Erìnija caruje ljuta.

216. i 217. Menalska planina, Kilena i Likej jesu brda u Arkadiji, u kojoj je Likej kraljevao. Ali dok su Menalska planina i Kilena u istočnoj Arkadiji, Likej se prostire na jugozapadnoj njezinoj granici, te ih Jupiter nije mogao na istom putu da prijeđe. No brdo je Likej već po imenu svome u tijesnoj vezi s imenom kralja Likaona, pa ga je Ovidije već poradi toga spomenuo ne obziruć se mnogo na to, da geografički njegovi podaci budu potpuno ispravni.

226. Moloski je narod živio u istočnom dijelu Epira.

241. Na ovome mjestu Erinija ne osvećuje počinjene opačine nego ih sama počinja goneći ljude, da tvore zla djela.

Ko da se zakleše svi na zločinstva, pa sve nek brže
Kazan ih stigne, kako zaslužuju; tako odlučih".
Jupiter-bogu jedni povlađuju i gnjevna njega
Još podjaruju, drugi po dužnosti pristaju uza nj.
Ali je svima žao, da izgine koljeno ljudsko;
Pitaju, kakav će oblik bez ljudi imati zemlja,
Tko li će tamjanom kadit oltare, hoće l' zvijerma
Jupiter ostavit zemlju da haraju? Pitaju tako
Bogovi, a kralj im veli, nek ništa ne boje se, sve će
Biti njegova briga i naraštaj čudna postanja
Drukčiji, nego l' je narod dojakošnji, stvoriti on će.
Već je na zemlju svu razasuti strijele htio,
Al' ga je strah, da od ognja tolìkog se eter ne uždi
Sveti, osòvina gorjet da ne počne nebeska duga;
K tome se sjeti sudbine, po kojoj ima jedamput
Zemlja izgorjet i more i spalit se nebeski dvori,
Te će tako svijet postradati sklopljeni mučno.
Zato se Jupiter prođe strijela, što su ih bili
Skovali Kiklopi, te on odabere drukčiju kazan:
Pustiti kišu iz svih nebesa i ljude potopit.
Odmah zatvori on Akvilóna u Eola spilji

253.—312. Ovidije je jedini pjesnik starine, koji je potanko ocrtao općeni potop: ostali pjesnici rimski, na pr. Vergilije i Horacije, pominju ga samo mimogred. I ovdje je Ovidije slijedio nauku stoičke kozmologije.

255. i d. Nebeska je osovina Ovidiju crta, što kroz sredinu zemlje seže od jednoga kraja svijeta do drugoga kraja, a oko nje se sav svijet okreće.

Prema nauci grčkoga filozofa H e r a k l i t a i stoičke filozofije čitav je svijet postao od vatre, pa će od vatre propasti i opet nanovo postati. Ovidije uči na ovome mjestu, da je sudbinom tako određeno, pa da i sam Jupiter ne može te odredbe promijeniti. Nesreća je ta stigla svijet, kad je Faetont samo jednom pokušao da upravlja kolima oca svoga Helija, kako doznajemo u drugom pjevanju Metamorfozâ.

260. Kiklopi su sinovi Urana i Geje. Njih je Saturn bacio u podzemni svijet, ali ih je Jupiter izbavio i oni postadoše pomagači boga Vulkana, koji ima kovačnicu svoju u Etni ili na otoku Lipari blizu Sicilije, pa kuju strijele Jupiteru.

262. i d. Eol je vladar Eolskih (Liparskih) ostrva blizu Sicilije Jupiter ga učini gospodarom vjetrova, pa ih on drži svezane u visokoj

I druge vjetre s njim, što nadvite oblake gone ;
Ispusti Nota, a ovaj izlètî na krilima mokrim,
Zavio oblakom crnim ko smola lice je strašno,
Teška mu od kiše brada, iz kose mu sijede curi,
Čelo mu pokriva magla, i krila mu i njedra kaplju ;
Oblake nadvite širom kad pritisne rukom, zaòrî
Grom se, a za njim gusta potèčê iz neba kiša.
K tome šarolika stade Junonina glasnica grabit
Irida vodu i tako podavati oblakom hranu.
Usjevi polegnu svi, seljaku tužnom su nade
Razbite, propadne dugi cijele godine trud mu.
Gnjevnom Jupiter-bogu nijesu dosta nebesa :
U pomoć sinji brat još svoju daje mu vodu.
Riječne bogove on sazove i kralju kad u dom
Svojemu uđu, on im progovori : „Nema se kada
Dugo opominjat sad, iz sviju se izlijte sila
Svojih (tako je nužno) ; otvorite izvore svoje,
Ograde ruš'te i vašim rijekama pustite uzde".
Reče, a oni odu i razvale vrelima usta
I bez ikakve smetnje polete u pučinu morsku.
Neptun ostvama svojim još udari zemlju, a ona
Zadršće te se zaljúlja i vodama otvori pute.
Izvan žljebova teku po širokim poljima r'jeke,
Usjeve, drveće nose i stoku i ljude, kuće,
S njihovim svetinjama kapelice također nose.
Kuća gdje ostade koja odoljev tolìkôj bijedi
Te se srušila nije, nadvisuju zabat joj vali,
Vršaka potopljenih pod vrtlogom vidjeti nije.

jednoj spilji, odakle ih po volji pušta, da obilaze svijetom. Ovdje sam Jupiter zatvora u spilju Akvilona, sjeverni vjetar, i druge vjetrove, što razgone oblake, a pušta na slobodu Nota, južni vjetar, koji donosi kišu.

271. Irida je boginja duge, pa kao što je duga šarena, tako se i ona odijeva u šareno odijelo. Ona je služavka i glasnica boginje Junone, a kuda putuje, tuda rasprostire dugu.

I u staro se doba držalo, da duga (= Irida) ispija vodu i vlagu sa zemlje i vuče u oblake, pa da tako uzroči kišu.

275. Sinji je brat Jupiterov Neptun, gospodar sinjega mora i ostalih voda, koji ima dvore u dubini morskoj, a u ruci drži ostve, pa kad ovima udari o tle, sva se zemlja potrese.

Razlikovalo more od zemlje nije se više,
Sve već pučina jedna, bez obale pučina bješe.
Na brijeg pope se netko, a netko u svinutu čamcu
Sjedi te vesla onùdâ, gdje nedavno òrao bješe ;
Brodi nad usjevom tko il' nad zabatom pokritog vodom
Dvorca, a tko ribu na vrhu brijestovu lovi.
Kob kog nanèsê, zabòdê na livadi zelenoj sidro
Ili vinograd kiljem krivuljastim pod sobom lomi.
Gdje su jarice vitke odskòra travu još pasle,
Tamo se pružaju sada tjelesa tulanja grdnih.
Diveć se Nerejke motre pod vodom gaje i grade
I kuće ; u šumi sad su delfini, o visoke grane
Srljaju, udaraju i vijaju med sobom panje.
Vuk med ovcama pliva, i žućkaste lave i tigre
Nose vali, sad vepru ne hasni munjevita snaga
Ni brze jelenu noge, kad voda ga sa sobom nosi ;
Ptica dugo tražeći tlo, da stane na njemu,
Napokon u more pada bjegunica s umornim krilma.
Beskrajna sämovôljna poklopila voda je brda
I neobični vali o gorske vrhove biju.
Najviše ljudi je voda odnesla, a koji su živi,
Oni kod oskudne hrane dugotrajnim gladom se muče.
Fokida Aonsko pleme od Etejskih rastavlja polja,
Plodna zemlja, zemlja dok bješe, al' onda je bila
Dio mora, golèma prostorija nenadne vode.
Onamo gora Parnas imade, što s glavice dvije
Do zvijezda se penje vrhunce nad oblake dižuć.
Kad Deukalîôn sa ženom u malenu čamcu doplòvî
Amo i zadjene se (jer ostalo sve je pod vodom),
Koričkim Nimfama tad se i bozima pomole gorskim,

313. i d. Od svih ljudi samo se Deukalion i Pira spasoše pristavši s lađom na brdu Parnasu u Fokidi. Mjesto imena zemlje pjesnik upotrebljava ovdje ime Aonskoga plemena, po kome pjesnici Beotiju nazivaju također Aonijom.

Etejskim poljima naziva pjesnik polja, što se prostiru podno brda Ete u Tesaliji.

320. Koričkima se Nimfe nazivaju ovdje po Koričkoj spilji na brdu Parnasu povrh Delfâ.

Temidi vračari, koja oràkul imaše onda.
Pravdoljubivijeg, boljeg od njega ne bješe nikog,
Bogobojaznije opet no ona ne bješe žene.
Jupiter videć, gdje bistra jezera pokrivaju zemlju,
Čovjek gdje ostade jedan od tòlikîh hiljada dosad,
Žena gdje ostade jedna od tolikih hiljada dosad,
Oboje nevino jeste i oboje bogove štuje,
Oblake razbije tad, Akvilónôm kišu razagna
I nebu pokaže zemlju, a zemlji višnja nebesa.
More se ne srdi više, a trozube ostaviv rašlje
Vale umiruje mora gospodar te zovne Tritóna
Sinjega, koji se diže nad vodom, a posuta ima
Priraslim pužima leđa ; u gromotnu školjku mu Neptun
Naloži neka puhne i znakom tim nek rijeke
Uzbije natrag i vale. Savìjenû Triton tad trublju
Uzme, od donjega koja savítka sve dalje se širi ;
Kad se uzduha tâ posrèd mora napuni trublja,
Ore se obale, što su pri jednom i pri drugom suncu.
I sad, kad usta je dirnu božanska, po kojima kaplje
Kaplju iz mokrijeh brka, te uzmak zapovjeđen javi ;
Svi je valovi čuše, po zemlji i po moru što ih
Ima, i čuvši je svi utišaše. Obale more
Dobiva ; korita u se rijeke primaju pune,
Os'jeca voda, već vidiš, pomilaju gdje se brežuljci ;
Dižu se polja, zemlja sve veća je, voda sve manja.
Nakon vremena dugog pokazuju i šume krune
Suhe, al' blato, što je prionulo, drži se lišća.
Svijet je obnovljen već. Deukalìôn videć ga prazna,
Videć, gdje pusta zemlja u muku dubokom leži,
Suze poteku njemu, te prozbori Piri ovako :
„Sestro i ženo, ženska o jedina ostavša glavo,

321. Temida je kći Urana i Geje. Ona je od matere baštinila proročište u Delfima, pa je upravljala njime prije Feba Apolona.

331. Triton je sin Neptuna i Amfitrite, obrašten bradom i prekrit školjkama, a ujedno i glasnik Neptunov.

338. „Pri jednom i pri drugom suncu" t. j. na istoku, gdje sunce izlazi, i na zapadu, gdje sunce zalazi.

351. Deukalion je sin Prometejev, a Pira kći Epimeteja, brata Prometejeva. Pira dakle nije bila sestra Prometejeva, nego je on

Koja si loze iste sa mnóme : stričeva kćerka,
Otprije veže nas brak, a sada nas pogibli vežu.
Čitave zemlje, što je i zapad gleda i istok,
Mi sad narod smo sav, a ostali ödnese voda.
Al' još ni sada mi nijesmo dovoljno za svoj
Sigurni život, jer srce još jednako oblaci plaše.
Kako bi, jadnice, tebi pri duši bilo, bez mene
Da te je samu spasla sudbina ? Kako bi sama
Sujmu podnosila, tko l' bi u tuzi ti tješitelj bio ?
Vjeruj mi, ženo, da je u vodi nestalo tebe,
Za tobom pošo bih ja, i u vodi bi nestalo mene.
O da je ljudstvo meni obnovit i otac mu biti
I zemlju uređenu oživiti da mi je kako !
Koljeno ostaje ljudsko u dvoma nama i ljudske
Prilike jedine mi smo, kad bozima tako se htjelo".
Na te zaplaču r'ječi i odluče višnjem božanstvu
Molit se i u svetom u proroštvu iskati pomoć.
Časa ne časeć skupa k rijeci odu Kefisu,
Koji još ne bješe bistar, al' teko je koritom starim.
Oboje zahvate vode te njome pokrope glavu
I odijelo na sebi, a onda zapute k hramu
Boginje svete, kojem od mašine ružne je bio
Zabat uprljan sav, a oltar bez ognja je stajo.
Kad se skalina hramu dotakoše, oboje ničke
Padoše na zemlju i kam poljubivši sa strahom hladni
Rekoše : „Ako pridobit, ublažiti bogove mogu
Pravedne molitve te se od srdžbe daju odvratit,
Reci nam, Temida, kako gubitak se našega roda
Naknadit može ; pomozi, o preblaga, propalom sv'jetu".
Gane se boginja te im odgovori : „Id'te iz hrama,
Zavijte glavu i pas odvežite na odijelu,
Velike matere kosti za leđa bacajte sebi".
Dugo se čudiše jedno i drugo, dok prekine šutnju

tako samo od milja naziva, da pokaže, kako mu je ona sada sve na svijetu.

369. Rijeka Kefis izvire na Parnasu u Fokidi, a utječe u jezero Kopais u Beotiji.

371. i d. I kod starih je Grka bio običaj, da su se ljudi, prije nego što će koračiti u koji hram, čistili pranjem i kropljenjem.

Prva Pira te reče, da boginju ne može slušat,
Drščućim usnama moli, nek prosti, al' ona se boji
Majčinu sjenku vrijeđat razbacujuć njezine kosti.
Zatijem stanu u sebi i med sobom odgovor dani
Prevraćat s njegovijem riječima skrovitim, tamnim.
Onda Promètejev sin Epimèteja umiri kćerku
Blagim riječma veleći: „Il' naše domišljanje vara
Il' je odgovor svet i nikakvog ne ište gr'jeha:
Zemlja je velika mati, a kamenje po t'jelu njenom
Kosti su, mislim, i njih za leđa nam bacati valja".
Premda Titànida prima tumačenje muževo ovo,
Al' se sa sumnjom još nada, i tako u nebeski nalog
Nemaju pouzdanja. Al' okušat hoće li škodit?
Pođu te zaviju glavu i otpašu ruho te stanu
Kamenje iza sebe da bacaju po zapov'jèdi.
Kamenje — tko bi reko, da svjedok nije starina —
Ostavljat ukočenu tvrdinu započne svoju
Pa se pomalo mekšat i smekšav se primati oblik.
Za čas porastu u vis, pitomija postanu bića,
Te se već može neki, al' nejasni ljudski raspoznat
Oblik, ko da je počet od mramora, ali još dosta
Dotjeran nije, sličan veoma kipima grubim.
A što vlage i soka u kamenju bijaše tome
I što bješe od zemlje, od otoga postane meso,
A što je čvrsto i ne da savijat se, u kosti pr'jeđe,
Dosad što bijaše žila, pod istijem imenom osta;
I za vrijeme malo po bogova volji od onog,
Što je bacao čovjek, čovječje se prilike stvore,
A što bacaše žena, nadoknade tijem se žene.
Zato smo tvrdo mi pokoljenje, okorjelo pleme
U mukama dokazujuć tim, od koje smo loze.
Zemlja izrodi sama od sebe životinje druge
Oblika različnoga, od ognja pošto sunčanog

395. Titanidom se Pira naziva kao kći Epimeteja, kojega otac Japet bio je jedan od dvanaestorice Titana.

416.—451. Već su filozofi Anaksimandar i Anaksagora učili, da su prve životinje postale tako, te se sa zemljom pomiješala vlaga i toplina. Stoicima, za kojima se Ovidije u prvom redu povodi, uzrok je svemu postanju i životu vatra, što je prožela vasioni svijet.

Stara se ugrija vlaga, nabujaše močvarne bare
I mulj od pripeke teške; u zemlji punoj života
Kao u utrobi majke plodonosne čuvane klice
Bićâ izbiše van i primiše po malo oblik.
Tako kad s nakvašenih poljânâ udari natrag
Nil sedmeroteki te se u pređašnje korito vraća,
Svježo se od zvijezde od eterske ugrije blato;
Onda prevrćuć grude životinje premnoge nađu
Ratari, nekoje od njih u samome vide početku
Rađanja njihova, druge još razvite nisu i koji
Ud im nedostaje još, u istome tijelu često
Jedan je dio živ, a drugi je sirova zemlja.
Jer kad pomiješa toplina i vlaga se pravo,
Bivaju plodne, i od njih sve na svijetu se rađa;
Premda se mrze vatra i voda, al' opet sve para
Vlažna rađa i sloga sa neslogom rasplodu prija.
Dakle kad zamuljena od nedavnog potopa zemlja
Ostade te se blagog od eterskog ražari sunca,
Izrodi nebrojenu množinu vrsta te neke
Oblike obnovi stare, a neke grdosije stvori.
Tada preko volje svoje i tebe porodi zemlja,
Pitone, golemi zmaju nečuveni, narodu novom
Strašilo, jer si na gori tolikô zauzimo mjesta.
Bog strjelonosni, koji dotada samo je brze
Srne i divokoze strijeljao, ubi Pitona
Tisuću pustivši u nj strijela i skoro isprazniv
Tulac; iz rana krv je aždaju oblila crna.
A slavu djela tog da razorile godine ne bi,
Svete igre Apòlôn sa borbama uredi slavnim,
Koje se Pitijske zovu po imenu ubitog zmaja.

423. i d. Stari su Egipćani općeno držali, da od nanosa Nilova, kad ga sunce ugrije, postaju neke životinje. Ovo se mišljenje još dugo kasnije održalo.

438. Piton je prema staroj priči zmaj, sin Zemlje, koji čuva svetište u Delfima, dok ga Apolon nije pogubio. Ovidije kaže i za njega da je nikao iz mulja iza općenoga potopa.

446. i d. Pitijske su se igre svetkovale u Delfima počevši od Olimpijade 48, 3. (586. pr. Hr.) svake četvrte godine. Pobjednici dobivahu kao nagradu lovorov vijenac. No da bi dobio zgodan prijelaz

Koji bi mladić tu u rvanju, trci il' vožnji
Druge nadvladao, bivo vijencem je hrastovim čašćen.
Lovora ne bješe još, te od svakog drveta lišćem
Glavu dugokosu Feb zakićavao sebi je onda.
U kćer Peneja Feb se zaljubio najprije Dafnu
Ne po slučaju sl'jepom, već s ljute Kupídovê srdžbe.
Deljanin ponosit, što je pogubio zmaja, Kupída
Opazi jednoć, gdje savija luk natežuć tetívu,
Te će mu reći: „Što će, o nestašni momčiću, tebi
Junačko oružje to, što za moje se pleći pristòjî,
Koji dušmana mogu i zvjerku sigurno ranit,
Koji nadutog mnoštvom strijela ubih Pitona,
Što je pokrivao mnogo smrtonosnim trbuhom polja.
Nek ti je dosta, lučem što tvojim nekakvu ljubav
Znaš nanjušit, a slavu prisvajati nemoj si moju".
Febu će Venerin sin: „Nek tvoja gađa strijela
Sve, a moja će tebe, i köliko stvori su drugi
Od boga manji, tolìkô od moje tvoja je slava".
Reče i krilima na to zalepeće i presiječe
Uzduh te brzo stane na vrhu Parnasa hladnog,
Onda iz tulca punog strijela izvadi dvije
Strijele različne snage, što čine i tjeraju ljubav.
Zlatna je prva, što čini, i oštri rt joj se sjaji,
Tupa je druga, što tjera, u cjevčici olovo ima.
Ovom strijelom probòdê Kupído Penejku Nimfu,
A drugom probije kosti do moždine on Apolónu;
Odmah se zaljubi ovaj, a ona od ljubećeg bježi,
Samo kad ime mu čuje, i kao djevička Feba

k priči o Dafni, Ovidije kazuje, da u doba, kad su te igre osnovane, nije još bilo lovorike i da su se pobjednici isprva nagrađivali vijencem od hrastova lišća.

452. Penej, što se ovdje naziva ocem Dafninim, jest bog rijeke Peneja u Tesaliji.

453. Kupido je bog ljubavi, sin Venerin, krilat dječak s lukom i tobolcem, koji sa svojim strjelicama jednako ranjava srca bogova i ljudi, pa i Apolona, Plutona i rođenu majku. Pjesnici mu često stavljaju u ruke baklju ili više bakalja, s kojima on raspaljuje ljubav, pa tako i Ovidije u st. 461.

454. Deljanin je Apolon, jer se rodio i osobito poštovao na ostrvu Delu.

475. Feba je pridjevak Dijane (Artemide), sestre Apolonove.

Luta po šumama tamnim te lovi i odire zvjerad;
Bez reda prosute kose pričvrstila ona je trakom.
Mnogi su prosili nju, a ona odbija prosce,
Ne zna, ne trpi muškog, po besputnim luzima šeće,
Ne mari, što je Himen, što Amor, ženidba što je.
„Kćerko — često joj otac govorio —, pribav' mi zeta,
Kćerko — često joj otac govorio —, unuka daj mi".
Ona mrzeć na luče na vjenčane ko na zločinstvo
Od stida krasna bi lica rumenilom oblila te bi
Rukama umiljato o vratu obisla ocu
Veleć: „Predragi oče, dopusti mi u djevičanstvu
Navijek ostati, kako Dijáni dopusti otac".
On bi poslušo kćer, al' ljepota ne dopušta tvoja
Tebi, što hoćeš, tvojoj milina se protivi želji.
Ljubi Apolon Dafnu i vidjev je želi je grlit,
Želi i nada se, sam ga oràkul zavodi njegov.
Kao poslije žetve kad laka se strnjika pali,
Kao od luča kad gori živìca, što ga je putnik
Odveć primako blizu il' u jutru pustio goreć,
Tako je Feba plamen obujmio i sve mu grudi
Gore, te nadom on umnožuje zaludnu ljubav.
Gleda, nenakićena gdje kosa pada joj niz vrat,
I kaže: „kamo li da je u redu!" Vatrene gleda
Njezine oči slične zvijezdama; usta joj gleda,
Koja je premalo gledat; i prste joj i šake hvali,
Ruke i mišice hvali otkrìvene više no na po,
Ljepše mu čini se još, što ne vidi. Od vjetra brže
Lakoga bježi ona i ne staje, Feb kad joj viče:
„Nimfo, Peneja kćeri, ded stani! ne goni dušman,
Stani, o Nimfo! tako od kurjaka ovčica bježi,
Od lava košuta, lete golubice dršćuć od orla, —
Sve od dušmana svog, a tebe od ljubavi ja gnam.
Avaj! da ne padneš samo na lice, da ne ubode,
Nevinu nogu ti trn, da ne budem uzrok ti boli!
Hrapavi puti su, kud si pohitjela; molim te, lakše

480. Himen ili Himenej upravo je svadbena pjesma, a onda je personifikacijom od pjesme postao bog svadbeni, no i bogu Himenu mati je jedna od devet Muza.

*

Trči i prestani bježat, te lakše ću stizati i ja.
Pitajder, kome si mila; nijesam gorštak ni pastir,
Ne čuvam ovdje ja ko prostak kakovi ovce
Ili goveda ; ne znaš, o ludana, ne znaš, od koga
Bježiš i zato bježiš. Ta meni klanja se zemlja
Delfska i Tened i Klar i Patarski kraljevski dvori.
Jupiter otac je moj ; budućnost, sadašnjost, prošlost
Sve to otkrivam ja i ugađam za pjesme žice.
Moja je sigurna str'jela, al' od nje sigurnija još je
Druga, što mi je proste od ljubavi ranila grudi.
Vidanje našo sam ja, pomoćnikom mene po zemlji
Zovu, i snaga je, što je u travama, podložna meni.
Jaoh, što travom ni jednom izvidati ne da se ljubav,
Znalcu ne pomaže znanje, što drugima pomaže svima!"
I više ščaše govorit, al' plašljiva pobježe Dafna
Te s nedogovorenim riječima ostavi njega
I u bijegu krasna. Otkrivo joj tijelo vjetar,
Lavor pireći naprema njoj razduhavo joj ruho,
A tihi ćuh je hvato i bacao kosu joj natrag ;
Stas joj je od trke ljepši. Al' mlađahni bog umiljavat
Ne će se uzalud više i gonjen sam od Kupída
Gleda Peneja kćer da dostigne korakom brzim.
Kao kad Galski pas na prostranom ugleda polju
Zeca, tad ovaj gleda uteći, a onaj ulovit ;
Pas već hoće da ščepa, već misli, plijen da ima,
Gubicu otego je i noge već zečeve hvata,
A zec se boji, da nije već ulovljen, te se i samim
Otima zubma i njuški, što dirnu ga, izmiče on se :
Tako je brz Apòlôn u nadi, a Dafna u strahu.

516. Tened je ostrvo u Egejskom moru nasuprot Troji, gdje se Apolon osobito častio, pa je imao i svetište.

Klar bijaše mjesto sa znamenitim Apolonovim svetištem blizu Kolofona u Maloj Aziji. Na glasu je bilo i proročište Apolonovo u tome mjestu.

Patarski se kraljevski dvori nazivaju po gradu Patari u maloazijskoj Likiji.

518. i d. Apolon je bog pjesme i udaranja u žice, a pored toga i liječnik, koji se razumije u ljekovite trave

533. Galski su psi bili na glasu poradi brzine svoje i mnogo su se upotrebljavali u lovu na zečeve.

Ali je gonitelj brži, jer ljubavi krila ga nose,
Odmora djevojci ne da, bježéćôj već tik je do leđa,
Kosu, što niz vrat joj pada, već dahom svojijem dira.
Kada obnemogne već, poblijedi, od muke brzog
Bježanja svladana buduć u Penejske pogleda vale
I kaže : „Oče, pomozi ! O zemljo, zini il' ovaj
Oblik što čini, da trpim, prom'jeni, da nema ga više!"
Čim tu molitvu reče, al' sva se ukoči vrlo,
Oko mekijeh grudi tanúšno se obavi liko,
U lišće kose njoj otiđoše, u grane ruke,
Noge, pred časak još brze, sad žilama zapeše tvrdim,
Glavu joj obuzme kruna ; ljepota joj ostade samo.
Feb je i takovu ljubi te mećući ruku na deblo
Osjeća pod korom mladom, gdje grudi jošte joj dršću,
Grli rukama grane, ko udi da su, i grlo
Cjeliva, ali se drvo od cjeliva njegovih brani.
Veli Apolon : „Mojom kad ženom ne možeš biti,
Drvo ćeš moje bit zacijelo. Uvijek ti ćeš
Kitit, lovoriko, kosu i kitaru moju i tulac.
U vođa latinskih bit ćeš, kad veseli bude se triumf
Orio, Kapitol duge kad bude povorke gledo.
Ti ćeš uz dovratnike Augùstovîm vratima stajat
Vjerno čuvajuć njih i štitit ćeš hrast u sredini.
Pa ja na mlađahnoj kako na glavi kose ne strižem,
I ti uvijek lišće za ures vječiti imaj".
Pean rekavši tako lovorika s granama mladim
Nagne se, reko bi čovjek, da krunom klimnu ko glavom.
Gaj u Hemonskoj zemlji imade, zove se Tempa,
Strma planina ga odsvud okružuje. Po tome gaju

560. i d. Rimski su vojskovođe za triumfa (pobjedne svečanosti) nosili na glavi vijenac od lovorova lišća, koji se sjaji, pa se zato u st. 551. zgodno dovodi u vezu sa sjajnom ljepotom djevojačkom.

Vrata palače Augustove na Palatinu bijahu urešena vijencem od hrastova lišća. Sa svake je strane vratâ bilo po jedno lovorovo drvo.

566. Pean je u Ilijadi liječnik bogova. Kasnije dobio je Apolon pridjevak Pean, jer i on liječi ljude od bolestî.

568. Hemonskom se zemljom u staro doba nazivala Tesalija po kralju Hemonu, ocu Tesala, po kojem je zemlja dobila novije svoje ime.

Gaj Tempa rastavlja brdo Olimp od Ose.

Valja se sadno Pinda s pjenovitim valima Penej,
Koji se sa svom silom survavajuć oblake zbija
Pune tanahne pare te vrhove planinske kropi
Svojijem kapljicama, daleko buk mu se čuje.
Kuća i sobe tu su i sjedište velikog boga
Riječnog. Sjedeći tu u kamenoj pećini vlada
Vodama on i Nimfama svim, što u vodama žive.
Domaći najprije skupe kod njega se riječni bozi
Ne znajuć, hoće li ocu čestitati il' će ga tješit :
Sperhij, okò kog rastu topole, dođe, — Enìpej
Nestašni, starac Apìdan i tihi Amfris i Eant,
Domala i drugi dođu, što vale od lutanja trudne
Liju u pučinu morsku, kud tijek kojega nosi.
Samo Inaha nema, zavukav se pećini u dno
Vodu suzama množi, za kćerkom tuguje Ijom
Kao za izgubljenom ; ne znade, je l' na životu,
Il' je kod pokojnijeh. Al' kako je nigdje ne náđe,
Misli, da nema je nigdje, i u srcu goreg se boji.
Jupiter vidjevši nju, od očeve vode gdje ide,
Reče joj : „Jupiter-boga o dostojna djevojko, ti ćeš
Nekoga usrećiti, za koga pođeš ; zaklon' se
U hlad visokog gaja" (i hladni pokaže gaj joj) ;
„Žega je, najviše sunce sad stoji sred svojega kruga.
Ako se sama bojiš u skrovište zvjerinja zaći,
A ti uniđi šumi u potaju i daj se pratit
Bogu ne kakvomgöd, već meni, što nebesko žezlo
Držim u desnici silnoj i str'jele vijugaste bacam ;
Ne bježi' od mene". — Al' bježi i za sobom ostavi ona
Livade Leranske već i kitnasta Lirkejska polja.

570. Pind je brdo u sjeverozapadnoj Tesaliji.

579. Rijeke, što se ovdje izbrajaju, izviru u tesalskim brdima i teku kroz Tesaliju u more ; samo Eant j. zapravo ilirska rijeka, jer kod Apolonije utječe u Jonsko more, a izvire na brdu Lakmonu, nedaleko od sjeverozapadne granice tesalske.

583. Inah izvire na brdu Lirkeju na granici Arkadije i utječe u more kod Arga. Bog peloponeske ove rijeke mogao se lako spomenuti uporedo s tesalskim rijekama zato, što je i u Epiru bila rijeka Inah, a ta je izvirala nedaleko od Peneja.

598. Leranskima se nazivaju livade oko močvare Lerne u Argolidi. U toj je močvari boravila stoglava Hidra, koju je Heraklo svladao.

Nato Jupiter tamu navuče i pokrije širom
Zemlju, bjegunicu ustavi tad i poštenje joj uze.
Uto na krajeve one Junona pogleda te se
Čudi, kako je magla lakokrila od vedra dana
Noć načinila sad, a dobro vidi, da magla
Ta se ne diže u vis iz vode ni iz vlažne zemlje ;
Zatim se ogleda, gdje joj je muž, za kojega znade
Rado da vara, jer u tom zatekla ga mnogo je puta.
U nebu kad ga ne náđe, progòvorî : „Ili se varam,
Il' mi se uvreda čini", te sišavši savrh nebesa
Odmah se stvori na zemlji i maglu rasturi ona.
Slućaše Jupiter posjet Junónin te Inaha kćerku
U kravu pretvori sjajnu, a ona bješe lijepa
I u oblíku kravljem. Saturnija junicu krasnu,
Ma joj se ne htjelo, hvali i građeć se, kao da ne zna,
Pita, čija je, otkud, iz kojeg li stada ? — Iz zemlje
Jupiter slaže da posta želeći za njezin početak
Da se ne pita više. Saturnija za dar je ište, —
Što će učiniti on ? Milosnicu muka je predat,
Ne dat je — sumnjivo bit će. Na ovo navraća stid ga,
Od prvog odvraća ljubav. Odoljela ljubav bi stidu,
Al' dar maleni — kravu — da ne da sestri i ženi,
Krava da nije to, Junona bi pomislit mogla.
Dobivši inoču tako Junona odmah je nije
Prošao strah, već s muža u skrbi i bojeć se krađe
Sinu Arèstora Argu predádê na čuvanje kravu.
Arg je očiju sto po cijeloj imao glavi ;
Od tijeh očiju svih naizmjence bi spavala po dva,
Druga bi budna bila i stražila stražu i tako
Arg kakogöd bi stao, u Iju je gledao svagda,
I odvrativši lice pred očima imo je Iju.
Obdan joj dopušta pasti, a kada je sunce pod zemljom,
Onda je zatvora Arg i nevini za vrat je veže.
Hrana s drveća lišće i gorke trave su njojzi,
Mjesto na krevetu leži sirota na zemlji, po kojoj

612. I Junona je kći Saturnova, pa se zato i ona naziva : Saturnija.

624. Arestor, otac Argov, bio je potomak Jupiterov u petom koljenu.

Nema uvijek trave, i pije kaljavu vodu.
Kada bi htjela ruke da Argu ponizno pruži,
Nije imala rûkû, da pruži ih; kada bi opet
Tužit se pokušala, iz usta bi rika izišla,
To joj je strašno bilo i bojala svojeg se glasa.
Na br'jeg bi k Inahu došla, gdje često se igraše prije,
I žvalo ugledavši u vodi i rogove nove
Sva upropastiv se od stra od sebe bi bježala sama.
Ne zna ni jedna Najáda ni Inah, tko li je krava;
Ona za ocem ide, za sestrama, gladit se pušta,
Ona im dolazi blizu, a oni čude se njojzi.
Travicu trga Inah starina i pruža je Iji,
Ona mu ruke liže i na dlane cjelive sipa,
Suze pušta da teku i samo da može govorit,
Pomoć bi iskala, rekla i ime svoje i sudbu.
Mjesto rijèčî slova, što načini nogom po prahu,
Promjenu očituju žalovitu tijela njena.
„Teško li meni!" nato zajéčî i snježanoj kravi
Stenjućoj oko vrata i rogova obisne Inah;
„Teško li meni!" vikne, „ta moja ti li si kćerka,
Po svoj što zemlji te tražih? Ne našav te manje sam strado
No sad, kada te nađoh. O kćerko, šutiš, na moje
R'ječi ne odvraćaš ništa, tek uzdišeš grudima iz dna,
I što jedino možeš, na moje besjede mučeš.
A ja ne sluteći ništa i ložnicu tebi i svadbu
Spremah te najprije zetu, a onda se unukom nadah,
A sad ćeš u stadu ti i muža imat i sina.
A ja tolike muke ne mogu sa smrću svršit:
Bog sam na nesreću svoju, i smrti zaprta vrata
Meni će dò vijeka vijèkovâ žalost otezat".
Tako oboje tuže, a zvjezdasti Arg ih razvèdê,
I kćer uzevši ocu odàgnâ je na drugi pašnjak;
Onda ode daleko na visoki vršak planine
I tu sjednuvši stane na različne gledati strane.
Ali bogova vladar već ne moguć gledat tolike

642. Najade su riječne Nimfe, ovdje sestre Ijine.
664. Arg je zvjezdast, jer ima mnogo očiju.

Muke Forónejkine pozove sina, kog rodi
Sjajna Plejada, te mu zapovjedi ubiti Arga.
Odmah na glavu klobuk i krila na noge ovaj
Metne, a u ruku jaku uspavljivu šibljiku uzme;
Jupiter-boga sin učinivši sve to iz dvora
Očinih na zemlju skoči i onda skine sa glave
Klobuk i ostavi krila te šibljiku samo zadrži,
Kojom koze ko pastir po zahodnim poljima goni,
U c'jevi složene svira, dok na mjesto dođe, — Junonin
Čuvar je osvojen glasom neobičnim i on će reći:
„Tkogod si, da si, sjedni na ovaj uza me kamen,
Nigdje za stoku nema obilnije trave no ovdje,
A i hladovine vidiš da ima pastirima mile".
Atlantov sjedne potomak i u mnogom znade govoru
Čitav provesti dan te gledaše, kako bi budne
Argove sklopio oči u složenu svirajuć frulu;
Ali nastoji Arg otresti se od blagog sanka,
I neke oči već zadrijemale ako i jesu,
Al' su druge još budne; za sviralu (koja se bila
Skoro izumjela) pita, izumjela kako se bila.
Njemu odgovori bog: „U Arkadskim brdima hladnim
Ponajslavnija od svih Nonàkrijskîh Hamadrijádâ
Jedna bješe Najáda, Sirìngôm zvahu je Nimfe.
Satiri ganjahu nju, al' ona im znaše izmàći
I drugim bozima svima, hladovita što ih imade
Šuma i rodno polje. Ortìgijskôj boginji službom

669. Foronejkom se Ija naziva ovdje po Foroneju, kralju Arga i čitavoga Peloponesa, koji je bio jedan od djedova njezinih.
670. Merkurije bio je sin Jupitera i Maje, kćeri Atlantove. Atlant je s Plejonom, kćerju Okeanovom, rodio sedam kćeri, među njima Maju, koje su bile presađene među zvijezde (P l e j a d e).
671. i d. Merkurije kao glasnik bogova ima širok putnički klobuk na glavi i krila na gležnjima, te poput vjetra leti preko mora i zemlje. Kao glasnik ima on i šibljiku u ruci, a s tom šibljikom može svakoga da uspava.
690. i d. Nonakrija je brdo i grad u Arkadiji, a Hamandrijade su Nimfe stabalja. Poput ostalih Nimfi i Hamadrijada Siringa naziva se također Najadom.
694. Dijana se naziva Ortigijskom boginjom, jer se rodila na ostrvu Delu, a to se ostrvo u starini nazivalo Ortigija.

Služaše i djevičanstvom, i pašuć se kao Dijána
Mogla je zavarat kog i Latóninôm činit se kćerju,
Tek luk njezin je rogov, a zlatan je bio Dijánin.
Al' zavaravala ona i tako je; išla je jednoć
S Likeja, spazi je Pan s omorikovim na glavi
Bodljikastim vijencem i reče — —" Još trebaše reći,
Kako prozrevši molbe odletje bespućem Nimfa
I k pjeskovitoj tihoj rijeci Ladonskoj dođe,
Kako je vali dalje ne pustiše bježat, te ona
Sestre zamoli svoje, pretvorile da bi je u što,
Kako već mišljaše Pan, da Siringu uhvati, al' mu
Mjesto nimfe se nađe u rukama trska jezèrskâ;
Stane uzdisat Pan, al' zažubori vjetrić u trski,
Te glas iziđe tanak i sličan tužaljki iz nje;
Pana slađahni glas i umjetnost osvoji nova
I kaže: „Ovo će odsad jedinstvo među nama biti!"
Cjevčice nejednake međusobno spojene voskom
Tijem načinom Nimfe Sirìngê dobiše ime.
Kad to Kilénac htjede da kazuje, opazi, da su
Oči klonule sve i pokrio da ih je sanak.
Odmah ustavi glas i drijemež utvrdi jače
Čarobnom šibljikom oči dodirkujuć trudne te brzo
Srpu sličnijem mačem gdje glava se sastavlja s vratom
On posiječe Arga, dok kûnjâše, pa ga onako
Krvava sa hridi baci i krvlju okalja stŕmên.
Ležiš sad, Argu, i smrklo tolìkîh se vidjela tvojih
Vidjelo, jedan ti mrak je poklopio stotinu òčî;
Njih Saturnija uze i svojoj ih namjesti ptici
U perje i rep njezin zvjezdolikim drakcima osu.
Ljuto se raspali ona i ne časeć časa u gnjevu
Argolskoj inoči groznu Erìniju pred oči, dušu
Postavi, u srce k tome podmàče žalce joj tajne,

699. Brdo Likej u Arkadiji bilo je posvećeno bogu Panu.
702. Ladon je rijeka u Arkadiji, a utječe u Alfej.
713. Pridjevak „Kilenac" ima Merkurije od brda Kilene u Arkadiji, koje mu je bilo posvećeno kao bogu stada.
722. Junonina je ptica paun, koji je u Grčkoj još potkraj petoga vijeka prije Hr. bio dosta rijedak.
725. Erinija nagoni Iju u obličju krave u tjeskoban strah.

Te po svijetu je tada cijelome pogna, nek bježi.
Mukama golemim ti si, o Nile, granica bio.
Kojemu kada dođe, na kraju obale ona
Kleče na koljena sva i što je jedino mogla,
Pregne vrat i digne k zvijezdama visokim oči,
Pa se činjaše, plačuć i uzdišuć i tužno ričuć
Da pre Jupiter-boga i nevolja ište svršetak.
On tad zagrli ženu i zamoli, napokon da bi
Osvetu svršila svoju te reče: „Ne boj se, ne će
Ona ti nikada više zadavati nikakvog jada".
Jupiter učini, da to i bare Stiksove čuju.
Kada se smiri Junona, tad Ija predašnji oblik
Dobi i posta što bješe; izgubiše s kože se dlake,
Pomalo nesta rogóvâ, a očiju suzi se okrug,
Usta se također smanje, a ruke i pleći se vrate,
Papci se izgube svi razdijelivši u pet se prsta;
Od krave ništa drugo ne osta do samo bjelina.
Diže se Nimfa sretna, što dvije služe joj noge,
Boji se besjediti, ko krava da riknula ne bi;
Plašljiva prekinut govor uvježbava; sada je mnoštvo
Ljudi u platnenom ruhu ko boginju slavi veòma.
Napokon Ija rodi od sjemena Jupiter-boga
Epafa, kako se drži, što s materom zajedno ima
Hrame po gradima; a s njime i dòbi iste i srca
Sunčević Fàeton bješe. Kad ovaj se razmeto jednoć
Dičeći ocem se Febom i nije mu htio ustupit,
Inahov unuk ne stŕpje — „Sve, budalo, vjeruješ majci,
Izmišljenoga oca prevarljivim nadut si lîkom".
Faeton sav porumènje, tek stid mu srdžbu utišâ
I majci reče Klimèni, prekorio kako ga Epaf, —

727. i d. Ija bježi do Nila, jer je ona istovetna s egipatskom boginjom Isidom, koja također ima kravlje rogove na glavi.
747. Egipatski su se svećenici odijevali u platneno ruho.
749. Za Epafa, sina Ijina, držalo se da je istovetan s egipatskim Apisom, crnim bikom, koji je imao bijelu biljegu na čelu.
756. Klimena je žena etiopskoga kralja Meropa, a kći Okeana i Tetide. Ona rodi Heliju Faetonta i tri kćeri, Helijade. Zato i boravi Faetont u Etiopiji kod očuha Meropa. Bog Helije već je grčkim tragičkim pjesnicima istovetan s bogom Febom Apolonom.

„A da žalosnija budeš, o majko : slobodni, ljuti
Faeton ćutaše tad. Sramota je, takav prijekor,
Da mi se mogao reći i nije se uzbiti mogo !
A ti, ako sam ja od nebeske doista loze,
Tòlikôg koljena znak mi pokaži i nebu me prisvoj“.
Reče i materi vrat obujmiv objeručke stane
Molit je, tako joj glave sinòvljê i Meropa muža,
Tako joj udaje kćêrî, nek pravog zasvjedoči oca.
Ne zna se, ganu li više Klimènu moljenje sina
Il’ gnjev klevete radi, te ona k nebesima ruke
Obje pruži i sjajnost sunčanu gledajuć reče :
„Tako mi svjetlosti ove, što krasi se zrakama sjajnim,
Koja nas vidi i čuje, o sinko, kunem se tebi,
Ti si ovoga sunca, što gledaš, što upravlja zemljom,
Rođeni sin ; a ako je laž, što zborim, nek više
Ne da se vidjeti meni, nek posljednji dan mi je danas !
Nije ti velika muka za očevu doznati kuću ;
Dom, iz kojeg se diže, nablízu zemlji je našoj.
Ako baš hoćeš, idi i njega samoga pitaj“.
Poskoči veselo odmah, kad čuje od matere svoje
Faeton riječi takve, i mislima obuzme nebo ;
Svoju Etìopskû zemlju i Indiju, koja pod ognjem
Leži sunčanim, pr’jeđe i k rođaju sunca pohiti.

DRUGO PJEVANJE.

Kad je Epaf prebacio Faetontu, da nije božanskoga podrijetla, polazi Faetont na savjet matere Klimene u dvore oca svoga Feba i traži od njega kao bjelodan znak očinstva njegova, neka mu dopusti, da jedan dan upravlja sunčevim kolima. Samo poradi zakletve, kojom se bio obvezao, usliši mu otac prošnju. No Faetont ne može da obuzda sunčeve konje : oni se odviše približiše zemlji, te izgorje sve na zemlji. Da spasi svijet, Jupiter strijelom pogubi Faetonta i on se strovali u rijeku Eridan (st. 1.—328.). Za njim tuguju sestre njegove Helijade i rođak Kiknos, dok se sestre ne pretvoriše u omorike, a Kiknos u labuda (st. 329.—380.). Žalosnoga pak oca Faetontova Jupiter jedva nekako nagovori, da nanovo uzme u ruke uzde sunčevih konja (st. 381.—400.). Jupiter obilazi svijetom, da vidi, koliko je pretrpio od vatre, pa kod toga i Arkadiji povraća njezine vode i šume. Ovdje opazi on i obljubi Kalistu, družicu Dijaninu, poprimivši i sam obličje Dijanino. Dijana otjera Kalistu od sebe. Kad je Kalista rodila Jupiteru sina Arkada, pretvori je Junona u medvjedicu, koju rođeni njezin sin hoće jednom u lovu da pogubi. Nato Jupiter oboje, i mater i sina, pretvori u zvijezde, a Junona isprosi od Okeana i Tetide, da one zvijezde — velika medvjedica i čuvar njezin — nigda ne zapadnu u more (st. 401.—530.). Junona se vraća na nebo na kolima, u koja su upregnuti pauni. Pauni su tek onomadne dobili novo obličje, pošto je Junona u njihovo perje presadila oči Argove. Isto je tako tek nedavno poprimio novo obličje gavran, koji je dotada imao bijelo perje. On je izdao Apolonu preljubu ljubovce njegove Koronide. Apolon pogubi Koronidu, a sina svoga Eskulapija izvadi iz utrobe njezine i predade Hironu, da ga odgoji. No i gavrana pretvori on u crnu pticu, i tako stiže gavrana kazan, jer nije htio da posluša opomenâ vrane, koja mu je ispripovijedala, kako je ona postala pticom od kćeri Koronejeve, i kako se zamjerila Minervi, jer nije umjela šutjeti, pa kako je i Niktimenu stigla kazan zbog preljube s ocem, te se pretvorila u sovu, sadašnju miljenicu Minervinu (st. 531.—632.). Eskulapiju odaje Okiroa, kći Hironova, njegov i Hironov udes, a Jupiter je zato pretvori u kobilu (st. 633.—675). Uzalud je otac Hiron zvao u pomoć Apolona, jer je zaljubljeni bog pasao u ono vrijeme stado svoje u Elidi, pa kako je bio zaljubljen, zaboravio je i volove svoje. Ovu zgodu upotrijebi Merkurije, pa

otjera njegovo stado. Njega je kod toga vidio starac B a t. Kad se Merkurije kušnjom uvjerio, da bi ga Bat unatoč obećanju izdao, pretvori ga u kremen (st. 676.—707.). S ovom pričom prelazi pjesnik od pričâ o Apolonu k pričama o Merkuriju. Merkurije ode iz Elide u Atiku na dvor Kekropov, jer je ljubio H e r s u, kćer Kekropovu. Uz veliku nagradu njemu hoće da pomogne A g l a u r a, sestra Hersina, ali Minerva želeći je kazniti zbog pređašnje radoznalosti njezine, što je otkrila i odala tajnu o Erihtoniju, pošalje na nju Zavist, te bi sada ona sama rado da odvrati Merkurija od sestre svoje a Merkurije pretvori je zato u kamen (st. 708.—832.). Merkurije ode nato na nebo i dobi ovdje zapovijed od Jupitera, koji se zaljubio u E u r o p u, kćer kralja sidonskoga Agenora, da potjera stado Agenorovo k obali morskoj. Nato se Jupiter i sam pretvorio u bika, pa kad je Europa u igri sjela na njegova leđa, preveze je preko mora na ostrvo Kretu (st 833.—875.).

Sunčevi stajahu dvori na visokim stupima, sjajni
Blistavim zlatom i k tome pirópom, što gori ko vatra,
Visoki zabat je sav bjelokošću obložen sjajnom,
Dvokrilna blistahu vrata u sjaju srebra, a djelo
Bješe od màterijê još bolje, jer na njima bog je
Mulciber izrezo more, što zemlju okružuje odsvud,
Izrezo i krug zemaljski i nadvito nad krugom nebo.
Sinji su bozi u vodi, među njima Triton je trubač
I promjenljivi Protej, Egèon također tu je,
Koji se kitima drži za leđa rukama svojim;
Dorida s kćerima tu je, od kojih plivaju jedne,
Druge na obali sjede i zèlenkastê si kose
Suše, a neke jašu na ribama. Svima im lice
Isto ni različno nije, već kako sestrama liči.

2. Pirop je grčki naziv za tuč, u kojem je bakar pomiješan sa zlatom.

6. Mulciber je pridjevak boga Vulkana jer on kao bog vatre tali željezo i druge kovine.

9. Protej je morski bog, koji zna budućnost, a po volji se može mijenjati u različna obličja.

Egeon je orijaš morski, jedan od tri storuka diva, koji poput ostalih morskih bogova jaše na morskim grdosijama.

11. Dorida je kći Okeana i Tetide *(Tethys)*, a žena morskoga boga Nereja, s kojim rodi pedeset kćeri Nereitkinja, među njima Tetidu *(Thetis)*, majku Ahilejevu, i Amfitritu, ženu Posidonovu (Neptunovu).

Zemlja gradove nosi i ljude, šume i zvjerad,
Nosi rijeke i Nimfe i različne bogove poljske.
Iznad svega se lik nebesa nadnosi sjajnih,
Pö na šêst vrata su s desna i s lijeva nebeski znaci.
Kad sin Klimènin po stazi, što polako diže se, amo
Dođe te u kuću oca, o kojemu dvoumi, stupi,
Odmah upravi korak spram očeva lica, al' stade
On podaleko, jer sjaja podnosit izbliza nije
Mogao. — Sjedi Feb u grimizno ruho obučen
Na ; vom prijestolju, što se smaragdima jasnijem blista.
Dan i Mjesec mu stoji i Godina s l'jeva i s desna,
Stoje Vijekovi tu i u jednakih razmacih Ure.
Mlado Proljeće stoji s vijencem cv'jeća na glavi,
Stoji i golo Ljeto vijence od klasja držeć,
Stoji i Jesen prljava sva od t'ještenog grožđa,
Tu je i ledena Zima sijede i čupave kose.
Sunce među njima sjedeć mladića, koji se plaši,
Jer mu neobično sve je, svevidljivim očima spazi,
Pa ga pita: „Što dođe? Što tražiš u dvorima ovim,
Sinko o Faetone, kog otac pripoznaje rado?“
Ovaj odgovori: „Opća o svjetlosti beskrajnog sv'jeta,
Febe o oče moj, ovako mi zvat li se daješ,
Izgovorom li svoj Klimèna ne krije grijeh,
Daj mi obilježje, oče, da drže za pravog svi me
Tvojega sina, tu mi iz duše izvadi sumnju“.
Reče, a roditelj sve od glave ukloni zrake
Sjajne te kaže sinu, da bliže pristupi k njemu;
Onda ga zagrli veleć: „Nijesi zaslužio, da se
Odričem tebe, i pravo Klimèna ti rekla je, čij si.
A da manje se sumnjaš, zaišti, kakav te volja
Dar, i dat ću ti ja; obećanju nek svjedok je bara,
Kojom se bogovi kunu, a nikada ne vidim ja je“.
Čim to izreče Feb, a Faeton zaište kola
Očeva i dan da jedan krilonogim upravlja konjma.
Požali zakletvu otac te tri put i četiri puta
Sjajnom zaklima glavom i reče: „Riječ je moja

45. i d. Bara, kojom se bogovi kunu, a sunce je nikada ne vidi, jest Stiks u podzemnom svijetu.

Bezumna iza tvoje. O ne dat da mogu, što rekoh !
To bih ti — priznajem evo — ukratio jedino, sinko.
Ali te odvraćat mogu. Što želiš, opasno to je ;
Veliku ištеš stvar, prema kojoj nije ni snaga
Tvoja, o Faetone, ni tvoje godine mlade,
Smrtne si ti sudbine, a besmrtno jeste što želiš.
Za većim težiš u svom neznanju, nego što samim
Bozima zapast bi moglo. Nek svatko uzda se u se,
Ali nitko do mene na vatrenim kolima stajat
Ne može, ni sam vladar Olìmpa golemog, koji
Ljute strijele sipa strahovitom desnicom, ne bi
Njima upravit mogo ; a veći tko je od njega ?
Strm je najprije put, kud jedva se u svježoj snazi
Penju ujutru konji ; posrèd neba vršak je puta,
Otkle pogledat zemlju i more samoga mene
Često je strah, te od sujme i groze dršću mi grudi.
Nizbrdit put je pri kraju, tad sigurno voziti treba ;
Onda se često boji, da u propast ne padnem, sama
Tetida, koja me tamo u vale prostrte prima.
Promisli jošte, da se bez prestanka okreće nebo,
Sa sobom visoke vuče zvijezde i brzo vrti.
Upinjem ja se nasùprot i sili odol'jevam, koja
Svladava sve, i iz kretnje iz protivne izvijam ja se.
Pomisli, kola da imaš : a onda ? hoćeš li moći
Vrtnji polova ići nasusret, da ne odnesu
Brza te kola ? a možda onuda misliš da ima
Gájâ i grádâ božanskih i hramova punih darova,
Ali kroz zasjede put i oblike zvjerinja ide.

69. Tetida *(Tethys)* kći je Urana i Geje, žena i sestra Okeanova.

70. i d. Počevši od Anaksagore općeno se držalo u starini (izuzevši aleksandrinske neke istraživače u trećem vijeku prije Hr.), da se cijeli svod nebeski neprestano i brzo okreće oko osi, što ide središtem zemlje. Zajedno s nebeskim svodom kreću se od zapada prema istoku i sve zvijezde, što su na njemu pribite, dok se sunce kreće u protivnom smjeru od istoka prema zapadu prolazeći kod toga krosred različnih zvjezdanih jata.

78. Za neka se zvjezdana jata držalo u starini da imadu zvjerinje oblike. Pet od tih jata, koja imadu oblik pogubnih zvijeri, izrijekom se pominju u idućim stihovima. Kod toga se nigdje ne primjećuje,

Pa da i držiš se puta, da ne skreneš nikamo s njega,
Biku, koji te čeka, kroz rogove morat ćeš proći
I kroz Hemonski lûk i kroz žvalo žestokog lava,
Proć ćeš uz skorpiju, koja daleko štipaljke ljute
Pruža, i uz raka, koji drugačije štipaljke pruža.
Ne će ti lako biti da upravljaš srčanim konjma,
Kojino oganj nose u grudma i pušu njime
Iz nozdrva i gupca ; i meni su pokorni jedva,
Kad im se raspali bijes i uzdama otima vrat se.
Čuvaj se, sinko moj, i popravi želju, dok možeš,
Da ja ne budem tebi darovač žalosnog dara.
Hoćeš siguran znak, da budeš uvjeren, da si
Od krvi moje, a ja u strahu siguran znak ti
Dajem i tijem strahom dokazujem, da sam ti otac.
Pogledaj lice mi evo ; ej u prsi moje da možeš
Utisnut oči i skrb unutra očinsku vidjet !
Napokon pogledaj sad, na svijetu što bogatstva ima,
Pa od tolikôg i takvog zemaljskog, nebeskog, morskog
Blaga išti što hoćeš ; ukratiti ne ću ti ništa.
Samo te molim, od onog odustan', što imenom pravim
Kazan je, ne čast ; kazan, o sinko, ištеš si za dar !
Rukama umiljatim, o budalo, čemu me grliš ?
Ne boj se, dobit ćeš, kad se baruštinom Stiksovom zakleh ;
Dobit ćeš sve, što želiš, al' želi pametnije štogod".
Feb opomenu tako, al' Faeton slušati ne će,
Stoji pri naumu svom i za koli gori od želje.
Dok je mogao otac, skanjivo se ; napokon sina
Kolima visokijem odvèdê, Vulkanovu daru.
Zlatna osovina bješe i ruda, od zlata bješe
Naplatak točkovima, a paoci bjehu od srebra ;

da sunce kroz različna ona jata ne prolazi u jedan isti dan, nego u različno doba godine. Pored toga pjesnik drži zvjezdana ova jata živim stvorovima.

81. Tesalija se u staro doba nazivala Hemonijom. Iz Tesalije bili su Kentauri, a oblik Kentaura davao se strijelcu u zvjezdanom jatu istoga imena.

82. Kad skorpija uhvati bubu, savija štipaljke u okrugu preko leđa, da plijen ubodom usmrti. Rak naprotiv pruža štipaljke svoje samo naprijed.

Nanizani po jarmu hrisòliti i drugi drakci
Sunčeva odsjeva radi odbijaju blistave zrake.
Dok se čudio tome i djelo motrio hrabri
Faeton, grimizna vrata od istoka sjajnoga uto
Otvori budna Zora i ružama posute sobe.
Jedna za drugom čezne zvijezda, završuje krug im
Danica, koja zadnja sa nebeske odlazi straže.
Nju kad opazi Titan da k zemlji se naginje, da se
Svijet crveni, da ginu od mjesečeva ostatka
Rozi, tad Urama brzim zapovjedi konje uprezat.
Zapov'jed boginje tu izvršujuć brekćuće plamom
Konje i site piće ambròsîjskê odmah izvedu
Od jasala visòkîh i metnu im zvekćuće uzde.
Svetijem ustukom otac tad lice dotakne sinu
I da mu snagu, ljutoj da vatri odoljeti može;
Zrakama okruži glavu sinovlju i uzdahne srcu
Zabrinutome iz dna i sluteći nesreću reče:
„Poslušaj, ako možeš, sad barem što svjetuje, otac;
Ostana ne upotrebljuj, a uzde drži što jače,
Konji i sami lete i muka je hoćke ustegnut.
Kroz pet lukova stazu odabrati upravnu nemoj:
Koso prosječen put imade dug i krivuljast,
Dr̀žî se pojasa triju u prostoru, južnom se polu
Uklanja, tako i mečki, što stoji na sjevernoj strani.
To ti nek bude put, kolovoz ćeš siguran vidjet.
Pa da jednaka bude na zemlji i nebu toplina,
Ne spuštaj dolje ni tjeraj po eteru najvišem kola.
Ako visoko zađeš, zapalit ćeš nebeske dvore,
Ako li nisko, zemlju; sredinom ćeš najvećma biti

109. Hrisolit je dragi kamen, valjada istovetan s našim topazom.
120. Besmrtni konji uživaju i hranu besmrtnikâ: ambrosiju i nektar.
129. i d. Pet lukova jest pet usporednih pojasa na svodu nebeskom, ispod kojih leži pet istovetnih, no umanjenih pojasa na zemlji. Put sunca teče koso kroz vrući pojas dotičući se na krajevima južnoga i sjevernoga umjerenog pojasa, prvoga u zvjezdanom jatu Jarca, drugoga u zvjezdanom jatu Raka.
132. Mečka jest zvjezdano jato „Veliki Medvjed".

Siguran; neka ti točak k savijenom zmaju se desni
Ne skrene, a lijevi k oltaru, nisko što stoji;
Dr̀ži med ovim i onim! Sudbini prepuštam drugo
Želeć, da pomogne, bolje od tebe da skrbi za tebe.
Ovo dok govorim, vlažna je noć dotakla već među
Na Hespèrîjskôm žalu, već nema se kasniti kada;
Mora se ići, već tmine raspršavši sjaji se Zora;
Pograbi rukama uzde! — il' ako se misao tvoja
Može prom'jeniti još, upotreb: svjet moj ne kola,
Dok još možeš te stojiš na tvrdome tlu, dok ne sjediš
Na kolih koja nevješt poželio u čas si zao.
Pusti mene, da zemlju obasjam, te sigurno gledaj!"
Faeton mlad onako na lagahna uspne se kola,
Stane, te dane uzde u rukama veselo drži,
Otud zahvaljuje ocu, a otac se tom ne veseli.
Uto sunčevih konja četvorica, sami krilaši:
Piroent, Eoj, Eton i Flegont za'ržu, da se
Vatre napuni uzduh i nogama ogradu biju.
Tetida odrine nju ne sluteć, što unuka čeka;
Onda se otvori konjma pros orija beskrajnog sv'jeta,
Tere bježati nagnu i mičuć po uzduhu noge
Oblake na svom putu sijeku, na krilma se dižuć
Prestignu istočni vjetar, što rađa se u istom kraju.
Ali prelako breme budúći ne mogoše konji
Da ga oćútê, a jaram bez obične bješe težine.
Kako bez bremena pravog krivuljaste klamiću lađe,
Te ih sad ovamo vali, sad onamo prelake nose,
Tako bez obične svoje težine sunčeva kola
Odskoče u vazduh te se ko prazna uzviju u vis.
Kada osjete to sva četiri konja, polete
Izvan utrta puta ne držeć se predašnjeg reda.

138. i d. Zvjezdano je jato Zmaja na sjeveru između Velikoga i Maloga Medvjeda, a Oltar je najjužnije zvjezdano jato blizu jata Skorpije.
143. Na hesperijskom žalu, t. j. na žalu zapadnoga okeana jest granica zemlje, pa kad Noć bježeći pred Zorom dođe do te granice, pada u more.
154. Sva četiri imena konja, što su upregnuti u sunčeva kola, naznačuju svjetlost ili vatru.

*

Sad se Faeton boji, ne znade, s puštenim što će
Uzdama, kud li je put, a i znao kad bi, za konje
Bio bi preslab. Tad prvom vršače ogrije hladne
Sunce, te naprazno htjednu uronit u nedato more.
A zmaj, koji je blizu veoma ledenom polu,
Ukočen dotad od zime nit strašan ikome sad se
Ugrije te u toplini ljutinom se raspali novom.
Kažu, Boote, i ti zabunio da si se onda
I bježo, premda si spor i tvoja ti smetahu kola.
Nesretni Faeton s v ha nebesa pogleda dolje
I vidi otud zemlju, gdje duboko, duboko leži,
Pa poblijedi i od stra od nenadnog koljena njemu
Klecnu i pomrače mu od tòlikôg sjaja se oči.
Sad bi volio, nikad da očevih në taknû konja,
Žali, što za rod saznade svoj i izmoli molbu ;
Meropov zvat bi se htio. Sve dalje juri ko lađa
Gonjena Borejem ljutim, prepustio kojem je krmar
Otete uzde, a bozima brod sve moleć se njima.
Što će Faeton sad? Za njime već mnogo je neba,
Pred njim i više još ; u duši oboje mjeri,
Gleda put zapada sad, do kojega dospjeti ne će.
Jer mu ne da sudbina, a sada put istoka gleda ;
Zablehnut ne zna, što činit imade, ne pušta uzde
Nit ih pritegnuti može nit znade konjma imèna.
Čudesne prilike posvud po zvjezdanom posute nebu,
K tome likove grdnih zvijeri dršćući gleda.
Mjesto na nebu ima, gdje Skorpija stiskuje svoje

171. i d. Zvjezdana jata Velikoga i Maloga Medvjeda nigda ne zapadaju za ljude, koji žive u krajevima počevši od 36. stepena geografičke širine na sjever. Zvjezdano se jato Velikoga Medvjeda sastoji od sedam zvijezda, a naziva se također „Nebeska kola", jer pet zvijezda njegovih tvore oblik kolâ, a dvije se prednje zvijezde drže za upregnute volove. Za ovo se zvjezdano jato čini da se u krugu okreće oko sjeverne zvijezde. Zato se sedam zvijezda, što ga sastavljaju, nazivaju također Vršačima *(septem triones)*.

176. i d. Boot jest zvjezdano jato do Velikoga Medvjeda, a naziva se tako, jer se držalo, da je ono gončin volova, što su upregnuti u Nebeska kola. Boot zalazi veoma sporo i kasno u noći.

195. i d. Zvjezdano jato Skorpije zapremalo je dva puta toliko prostora koliko svako pojedino od ostalih zvjezdanih jata. Zato su se kasnije štipaljke njegove držale za osobito zvjezdano jato (Vaga).

Štipaljke u dva luka te svijajuć krakove i rep
Pruža se tijelom čak u prostoriju zvjezdišta dvaju.
Nju kad Faeton vidi gdje curi crni joj otrov
Poput znoja te hoće ubosti svinutim žalcem,
Od stra se ledenog on obeznani i pusti uzde,
Koje kad aljkavo dirnu po plećima konje odozgo,
Oni zastrane tad i bez ičije pritege u kraj
Neznani uzdušni jurnu i kamo ih goni žestina,
Srljaju preko reda i nasrću na pribijène
O nebo visoko zv'jezde i vuku po bespuću kola ;
U najvišoj su sada visini, sad nizbrdo lete
Putima strmenijem i zemlji se nalaze blizu.
Čudi se Luna, kad niže od svojih bratove konje
Vidi i iz oblaka iz uždenih dim gdje se vije.
Zemlju zahvati plamen, navlàstito najviša mjesta,
Te se prosjeda, puca i suši se gubeći vlagu.
Pašnjaci stanu bijeljet, drveta sa lišćem gore,
Suha je njiva uzrok po sebi propasti svojoj, —
Nesreća mala, jer ginu i veliki s bedemi gradi,
Obraća u pepeo cijele narode vatra
S carstvima njihovijem. I šume i planine gore,
Gori Atos i Taur kilìkîjskî ì Tmol i Eta,
Gori i Ida suha, dotada prepuna vrêlâ ;
Još ne Eagrov Hem i Helikon gora vilènskâ,

208. Luna je boginja mjeseca, istovetna s boginjom Dijanom, koja na dvoprežnim kolima u manjem krugu obilazi zemlju nego brat njezin Feb na sunčevim kolima.

215.—226. Izbrajajući primjere za brda, što ih je preblisko sunce zapalilo, pjesnik se ne drži nikakoga reda, nego pominje brda iz najrazličnijih krajeva, jer hoće da pokaže, kako je od žege sunčeve trpjela čitava zemlja. Atos je u Makedoniji, Taur u Kilikiji, Tmol u Lidiji, Eta u Tesaliji, Ida u Frigiji istočno od Troje, Hem u Trakiji, Helikon u Beotiji, Etna na Siciliji, Parnas u Fokidi, Rodopa u Trakiji, Erik na Siciliji, Mimant u maloazijskoj Joniji kod Kolofona, Kint na Delu, Kiteron na granici Beotije, Megaride i Atike, južno od Tebe, Otris u Tesaliji, Mikala u maloazijskoj Joniji nasuprot ostrvu Samu, Dindim u Frigiji, Kavkas u Skitiji, Osa, Pind i Olimp u Tesaliji, Apenin i Alpe u Italiji.

219. Eagro, otac Orfejev, bio je kralj Trakije.
Helikon je sjedište djevicâ Muzâ.

Gori u golemoj vatri na obadva kraja i Etna,
Dvoglavi Parnas gori i Rodopa, koja će sad bar
Snijeg izgubit, i Erik i Mimant, Kint i Kitèrôn
Stvoren za svetkovine i Otris, Mikala, Dindim.
Skitiji studen njena ne pomaže, gori i Kavkas,
Osa s Pindom i Olimp od Ose viši i Pinda,
Zaviti u oblake Apènîn i uzdušne Alpe.
Sad već Faeton vidi, zapalio da se odasvud
Svijet, već ne može on od tolike opstat vrućine,
Kao iz kakove peći iz duboke ražaren uzduh
Udiše u se i ćuti, da usjala već su se kola;
Pepela ne može podnest ni varnica, koje se u vis
Dižu, vrući ga dim sa strana opkolio sviju.
Obuzet maglom crnom ko smola ne zna, ni kamo
Ide, ni gdje je, već konji krilaši ga vuku kud hoće.
Misli se, da je krv Etiópcima navrla tada
Pod kožu najgornju te su pocrnjeli. Libijskoj zemlji
Vlaga se ote tad i od pripeke ostade suha.
Nimfe prosuvši kose za izvorima su stale
I za jezerima plakat: Beótija žali za Dirkom,
Za Amimónôm Argos, a Efira grad za Pirénôm.

221. Na Parnasu bile su osobito svete dvije glavice, između kojih je izviralo i teklo vrelo Kastalija.

223. Na Kiteronu se odavno svetkovahu noćne svetkovine Bakhove.

235. i d. Etiopci žive u Africi. Kralj je njihov Merop očuh Faetontov.

Libijska je zemlja sjeverna obala Afrike do Egipta.

239.—259. I rijeke izbraja pjesnik bez pravoga reda želeći pokazati, da je od žege sunčeve presahla voda po čitavoj zemlji. Dirka je vrelo kod Tebe o Beotiji, Amimona vrelo kod Arga, Pirena vrelo u Korintu, koji se starim imenom naziva Efira. Rijeka Tanaj jest današnji Don u staroj Skitiji. Kaik je rijeka u Misiji, Penej u Tesaliji, Erimant u Arkadiji, Ismen kod Tebe u Beotiji, Ksant (Skamandar) kod Troje, Meandar u zapadnoj Maloj Aziji, Likorm u Etoliji, Melan u Trakiji, Eurot u Lakedemonu kod Sparte, Oront u Siriji, Eufrat u Babiloniji, Termodont u Kapadokiji, Fasis u Kolhidi, Gang u Indiji, Istar (Dunav) u Skitiji, Alfej u Arkadiji i Elidi, Sperhij u Tesaliji, Tag u Hispaniji, Kaistar kod Efesa u Maloj Aziji, Nil u Egiptu, Hebar i Strimon u Trakiji, Ren (Rajna) u Germaniji, Pad i Tiber u Italiji, Rodan u Galiji.

Sigurne od vatre nisu ni vode, koje imadu
Obale razdaleko; sred valova svojih se Tanaj
Puši, a tako i Kaik Teutrànîjski ì starac Penej,
Tako i Fegijski potok Erìmant s brzim Isménom
I Ksant, koji je imo još poslije jednom da gori,
I Meàndar, što teče vijugasto, ko da se igra,
Žućkasti Likorm, Melan Migdònîjskî, Tenarski Eurot;
Oront se zapali tad, Babìlônskî također Eufrat,
K tome Termodont hitri i Fasis ì Gang i Istar;
Ključaju Alfeja vali, a obale Sperhija gore,
Zlato, što nosi Tag, u ognju se rastapa sada;
Vodene ptice sad vru u Kaìstru, koje su svojim
Pjesmama do časa tog oživljavale Meonske žale;
Na kraj svijeta Nil uteče prestrašen i tu
Sakrije glavu dana do današnjeg; sedam mu ušća
Osta dolina sedam bez vode, praznih i prašnih;
Ista isuši sudba Ismàrîjskî Hebar i Strimon
I Ren i Pad i Rodan, rijeke Hespèrîjskê, zatim
Tiber, kojemu bi obrečèno da zavlada sv'jetom.
Sva se raspuca zemlja i kròz rupe prodre u Tartar

243. Kaik izvire na podnožju brda Temna u zemlji Teutraniji, koja ima ime od mitičkoga kralja Teutranta.

244. Fegija bio je grad u Arkadiji, koji se kasnije nazivao Psofida.

245. U 21. se pjevanju Homerove Ilijade pripovijeda, da je bog Hefest po zapovijedi Herinoj vatrom zapriječio rijeku Skamandar, da ne potopi Ahileja, kad se rijeka rasrdila na junaka, što joj bezbrojnim truplima palih Trojanaca zatvora put do mora.

246. Meandar izvire u Frigiji, pa onda vijugasto teče kroz Kariju i Joniju.

247. Melan se naziva Migdonijskim po narodu istoga imena u Trakiji.

251. Rijeka Tag u Hispaniji bila je u starini na glasu poradi zlatnoga svoga pijeska. Ovidije dosjetljivo primjećuje, da se i taj zlatni pijesak rastopio od silne žege.

252. i d. Kaistar je bio na glasu poradi svojih labuda.

Lidija se u staro doba nazivala Meonijom, pa i pjesnik tim imenom naziva njezine žale.

254. i d. Vrelo Nilovo ostade staromu vijeku nepoznato unatoč ponovnomu potraživanju, te se napokon držalo, da ga uopće nitko ne može naći. Zato se i kazivalo za one, koji su se trudili oko nečega, što se ne da postići, da traže vrelo Nilovo *(caput Nili quaerere)*.

257. Hebar se naziva Ismarijskim po brdu Ismaru u Trakiji.

Svjetlost te podzemnog kralja i njegovu prestraši ženu.
Također more se smanji; gdje prije pučina bješe,
Sad je pjeskulja suha; pokrivena morem dotada
Brda se pomole i broj Kikládâ rasutih sobom
Umnože. Ribe na dno uteku; po običaju
Ne smiju svom se delfíni krivuljasti dizat nad vodom
U uzduh; povrh vode nalèćkê plivaju mrtvi
Tulnji. Za samog se priča za Nereja s Doridom da se
I sa kćerima svojim zaklonio u spilje mlake.
Triput pokuša Neptun iz vode ruke i lice
Mrko pomolit, al' triput odàgnâ ga vatrena para.
Tada blagodatna Zemlja zagorjele do vrata glave
Zakloni rukom lice i tréšnjôm velikom stvari
Zadrma sve te malo uléknu se i niža bude,
Nego je obično ona, i suhijem prozbori glasom:
„Ti li to hoćeš, o bože najviši, to l' ja zaslužih,
Zašto ti strijele docne? Kad poginut moram od ognja,
Tvoj me nek ubije oganj, od tebe ću umrijet lakše.
Jedva sam podobna grlo otvorit na besjede ove —
(Usta joj pritisnu para) — osmàglu gledaj mi kosu,
Gledaj, kako mi oči i lice je pepela puno.
Tu li mi naknadu i čast za moju plodnost i službu
Daješ i za rane, koje od kukastog podnosim pluga
I od motike ja, te cijelu se godinu mučim?
Zato, što stoci lišće, a rodu ljudskome dajem
Slatku jestvinu: hljeb, a vama bozima tamjan?
Pa da sam smrt i zaslužila ja, al' što ti je voda
Skrivila, što li je brat, te ždrijebom dobito more
Opada njemu pa se od etera odmiče dalje.
Ako te ne može taknut ni k meni ljubav ni k bratu,
Bar tvom smiluj se nebu; obazri se okolo, evo
Obadva puše se pola; od ognja li propadnu oni,

264. Kiklade su ostrva, što su u krugu razasuta oko svetoga ostrva Dela.

269. Hladne spilje Nereja, Doride i 50 njihovih kćeri postadoše sada mlake od silne žege.

291. Braća Jupiter, Neptun i Pluton ždrijebom su među se podijelili vladu nad svijetom. Neptun ima dakle pravo tražiti, da se njegovo carstvo ne sužuje.

Dom će se srušit vaš. Već i sam strada gle Atlas,
Razbijeljena jedva nebesa drži na hrptu.
Ako propadne more i zemlja i nebeski dvori,
Sve će nas negdašnji haos pobrkati. Plamenu otmi
Što je ostalo još i poskrbi se za svijet cio".
Tako izreče Zemlja, — podnositi dulje već pare
Nije mogla ni više govorit te okrene lice
K sebi i k spiljama onim, što bliže mrtvima stoje.
Tada svemožni otac pred bozima svima i onim,
Koji je dao kola, posvjèdočî, sve da će strašno,
Ako ne pomogne, propast, i na vrh najviši ode,
Otkle oblake on nad širokom nadvija zemljom,
Otkle gromove diže i strijele uzvite baca.
Al' tad imao nije ni oblaka, da ih nad zemljom
Nadvije, niti kiše, da s neba se na zemlju spusti;
Zato zagrmi i mahne strijelom uz uho desno
Pa u vozača je hiti te s kolima njega i s dušom
Rastavi i vatrom tako strahovitom savlada vatru.
Nato se poplaše konji te skočiv na protivnu stranu
Istrgnu vrat iz jarma i razdrte hamove zbace.
Ovdje osovina leži od rude odbita, ondje
Uzde, a na drugoj strani od razbitih točkova spice,
Rasuti naširoko ostaci su slomljenih kola.
Faeton, kojemu plamen izgor'jeva riđastu kosu,
Sad strmoglavce pada, u pruzi po uzduhu dugoj
Leti kao zvijezda po vedrome katkada nebu,
Ako i ne pada zbilja, al' čini se, kao da pada.
Od doma njega daleko na protivnom kraju zemàljskôm
Golemi primi Erìdan i zadimljeno mu lice
Opra, a zadimljeno od trokraka plamena t'jelo
Sahrane Hesperke Nimfe i stave mu na kamen natpis:

296. i d. Atlant je sin Titana Japeta, brat Prometejev, koji leđima podupire svod nebeski.

324. O Eridanu se pričalo da je najdalja rijeka na zapadu Europe. Kasnije se držalo, da je ta rijeka istovetna s Rodanon ili Padom. Rijeka je ta „na protivnom kraju zemaljskom" od zavičaja Faetontova, koji je na istoku u Etiopiji.

326. Po drugim su vijestima Faetona sahranile sestre njegove Helijade. Ali Ovidije znade, da Helijade stanujući na istoku nijesu

„Ovdje Faeton leži, upravljač očevih kola,
Kojih održo nije te s velike smjelosti pade“.
Otac rastužen zavi i sakri obraze svoje
Od žalosti i bola, i hoćemo l’ vjerovat priči,
Bez sunca jedan je prošao dan, svijetljaše samo
Vatra i u tome zlu bar neka bijaše korist.
Pošto se izjadala Klimèna, kako i treba
Jadat u nesreći takvoj, tad žalosna, mahnita ona
Razdrta ruha na grudma po čitavom pođe svijetu
Tražeći tijelo mrtvo spočetka, zatijem kosti;
Napokon našavši kosti u zemlji pogrèbenê tuđoj
Pade na mjestu onom i obli suzama mramor
Ime na njemu pročitav i golim ga grijaše grudma.
I Helijáde stanu tugovat i prosipat suze
— Smrti isprazan dar — te rukama bijahu prsi
I brata zvahu danju i noću na grobu mu ležeć,
Ali im Faeton ne će jaùkânja tužnoga čuti.
Luna četiri puta već sastavi rogove u krug,
Po običaju svome — jer navada običaj posta —
One se busahu još; Faetúsa, koja je bila
Od drugih starija, htjevši, da legne na zemlju, tad se
Potuži, da joj se noge ukočiše; k njojzi poteći
Htjede Lampètija sjajna, al’ ne pusti nenadna žila.
Treća rukama hoće da čupa kosu, al’ trga
Lišće; tuguje ova, što noge se hvataju njene
U panj, a ona, što ruke u duge joj prelaze grane.
Dok se još čude, kora obuhvati slabine njima
Te im utrobu, prsi i leđa i ruke redom
Obvije, samo im usta još ostanu zovući majku.
A mati što će drugo, već kako srce je vuče

mogle biti nazočne odmah kod pokopa Faetontova na dalekom zapadu, i prepušta taj posao Hesperkama.

340. i d. Ovidije ne kazuje pobliže, kako su Helijade došle do bratova groba, no jamačno su one zajedno s materom Klimenom tražile i našle Faetontov grob s nadgrobnim kamenom.

346. i d. Samo dvjema Helijadama doznajemo od Ovidija za ime. Treću Helijadu nazivaju tragički pjesnici grčki Eglom. Sva tri imena naznačuju svijetlo, pa su tako i po značenju svome zgodna za kćeri sunčanoga boga.

Leti od jedne k drugoj i ljubi ih, dok je moguće,
Pače još otrgnut kuša od stabla kćèrî tjelesa
I kida grančice nježne, al’ iz svakog curiti stabla
Stanu krvave kaplje, ko iz rane kakve da teku.
„Nemoj, molim te, majko!“ povikaše ranjene kćeri,
„Nemoj, molim te! moje u drvetu t’jelo se trga;
Ostani zdravo!“ — i usta pri r’ječma skore se zadnjim.
Iz kore teku suze i kapljući iz mladih grana
Jantar se na suncu stvrdne, te njega bistra rijeka
Prima i dalje šalje, nek Latinske žene ga nose.
Kiknos, Stenelov sin pri ovome bio je čudu,
Koji je, Faetone, u rodu po materi s tobom
Bio, al’ srcem je svojim još bliže stajao tebi.
Kralj on Ligurski bješe i velikih vladar gradova.
Ostavi kraljevstvo svoje i tužnjavom napuni žale
Zelene, vodu Erìdan i šumu sestrama trima
Povećanu. Najednoć mu glas utánjio, b’jelo
Perje mu pokrilo kosu, daleko od prsiju vrat se
Pružio, crvene prste savezala opna, a krila
Bokove zastru njemu, na ustima tup kljun narástê.
Kiknos postade ptica; nebesa i Jupiter-boga
Boji se, strijele pamteć, što nepravo ovaj ih baci.
Bare i otvorena jezera traži, na oganj
Mrzeć odabra stan u rijekama, protivnim vatri.
Roditelj Faetonov odjeven u crno bez svog
Sjaja bijaše tad, ko svijetu kada pomrči;
Mrzak je sebi sam i svjetlost mu mrska je i dan,
Uroni u jade dušu, a jadima doda još srdžbu,
Svijetu služiti ne će i veli: „Dosta je život
Nemiran moj od početka vijekova bio, već mrzi
Moja me svagdašnja muka, za koju ne imam hvale;
Kola, što svjetlost nose, nek drugi vozi odsada!

364. i d. Helijade su se pretvorile u crne topole.

367. Stenel je bio kralj u Liguriji, a naslijedio ga je u toj časti sin Kiknos. Ligurijom se nazivala morska obala od Pada do Masilije.

Ovidije pominje u Metamorfozama još dva Kikna, koji su se pretvorili u labude, jednoga u sedmom pjevanju (st. 371. i d.), a drugoga u dvanaestom pjevanju (st. 74. i d.).

Nema li nikog i svi, da ne mogu, priznaju l' bozi,
Neka upravlja On, da uzde dok drži, već jednoć
Str'jele se smire, što njima sinóvâ lišava oce.
Znat će, kad ogleda snagu vatronogih konja, da nije
Smrt zaslužio onaj, što nije ih upravljo dobro".
Tako govoreć Feb oko njèga se bogovi skupe
Svi i ponizno stanu da mole ga, mrakom da ne bi
Obvio svijet ; i Jupiter sam ispríča se, što je
Bacio str'jele i carski još molbi doda prijetnju.
Pomamne tada konje i poplašene još vrlo
Sastavi Feb te gnjevan i tužan ih obada, bije,
U svom ih gnjevu psuje i krivi poradi sina.
Svemožni otac izatog obíđe goleme zide
Nebeske gledajući, da nije od vatrene sile
Rasklimalo se što, da padne. A vidjevši čvrsto
Sve i po navadi jako razmatrati zemlju i ljudske
Poslove stane. Do svoje Arkàdijê najviše njemu
Stoji ; obnovi vrela i potoke, koji se jošte
Ne usuđuju teći, te dade drveću lišće,
Zemlji travu i zelen postradalim šumama vrati.
Iduć i odlazeć on Nonàkrîjka pritegne mlada
Njega, te uhvaćeni u moždini žar se ražeže.
Ne bješe posao njen, da vunu redi i prede
Ni da različnu kosu uređuje. Gvoscem bi ruho,
Bijelim trakom bi kosu privezala rasutu te bi
Sad luk uzela ona, sad glatko u ruke koplje
Te bi pratila Febu. Na Menalu nije nijedna
Milija Triviji bila. Al' sreća ne traje dugo.
Jednoć visoko sunce sredinu prevali neba,
Ona uniđe u gaj, što nikad ne bješe sječen,
I tu skine tulac sa pleći i odapne gipki
Luk pa na zemlju leže, po kojoj rastaše trava,

401.—530. Priča o Kalisti postala je u Arkadiji, gdje se pokazivao i njezin grob.

415. Menal je brdo u Arkadiji.

416. Trivija jest boginja Hekata, čarobnica, koja boravi na raskršću ; no kako ona čara poglavito u noći, rano je postala istovetna s Dijanom, boginjom mjeseca, pa i ovdje pridjevak njezin stoji mjesto Dijanina imena.

Glavu na išarani na tulac nasloni ona.
Tako umornu nju bez stražara Jupiter spaziv
Reče : „Za ovu mi žena prijevaru saznati ne će !
Pa nek i dozna, njezin tolìkô kar i vrijedi !"
Odmah Dijánino on i lice i haljine uzme
I kaže : „O ti jedna od mojih pratilja, djevo,
Po kom si lovila brdu ?" Iz busena djevojka ustav
„Zdravo, o boginjo", reče, „po mnijenju mojemu veća
Od boga Jupitera, — nek slobodno čuje !" — Nasmije
On se veselo čujuć, gdje njega diže nad njega,
Stane je bez mjere tad, preko načina djevičkog ljubit.
Ona kazivati počne, u kojoj je lovila šumi,
A on je prekine grleć i oda se ne bez grijeha ;
Ona se brani doduše, kolìkô je ženskoj moguće,
— O da si vidjela samo, Saturnija, blaža bi bila ! —
Ona se brani, al' koja odoljet bi djevojka mogla
Jupiteru il' koji od bogova ? Pobjedno on se
Vrati u eter. A ovoj i drveće omrzne i gaj,
Koji sve vidje, te iduć iz njega zaboravi skoro
Ponijet obješen luk i tulac puni strijela.
Evo u pratnji svojih drugarica ide Diktìna
Visokog Menala vrhom i ponosna, mnogo što pobi
Zvjerinja, spazi Kalìstu i zovne je; pobježe ona
Bojeć se u prvi čas, da nije Jupiter u njoj.
Ali kad ugleda s njom gdje idu i druge Nimfe,
Vidi, da prevare nema, i stupi u njihovo kolo.
Aoh, kako je teško ne odati licem grijeha !
Jedva podiže oči sa zemlje, po običaju
Boginji uz bok ne stoji i nije u četi prva ;
Šuti, rumeni se s tijem odajuć, da nedužna nije.
Poznat po tisući znaka Dijana bi krivicu mogla,
Djeva da nije bila ; a kažu, da poznaše Nimfe.
Iza devetog kruga već obnovi rogove mjesec,
Kad li od bratove žege smalaksavši boginja loveć
Na gaj se namjeri hladni, iz kojeg je žuboreć teko
Potok i prevraćao pijesak sitni, — Dijana

441. Diktinom se naziva Dijana, jer mrežama lovi zvijeri.

Pohvali mjesto te nogom odozgo dotakne vale,
Pohvali i njih te reče : „Svjedoka nàblîzu nema,
Gole se kupajmo sad, nek voda po nama teče“.
Rumen Paràsîjku obli, a ostale Nimfe se svuku,
Ona se oteti gleda, al' svuku je, premda se nećka,
A tad tijelo golo odade krivicu njenu.
Sva se upròpâstî ona i rukama utrobu krije,
„Odlaz' odávdê i vrela ne pogani svetoga“ njojzi
Kintija reče te je iz društva svoga izàgnâ.
Velikog Gromovnika već dugo za to je žena
Znala, al' osvetu tešku za vr'jeme ostavi zgodno.
Ali uzroka ne bi skanjivanju, kada se rodi
Dječak od inoče Arkad, što upravo boli Junonu.
Oči bacivši na nju s ljutinom velikom reče :
„To je još trebalo dašto, o preljubnice, da nosiš
Plod u sebi, da rodiš, da tako se uvreda sazna
I moga Jupitera sramota da očita bude.
Ne ćeš bez kazni ostat ; oduzet oblik ću tebi,
Kojim se dopadaš sebi i mojem, o besramna, mužu“.
Reče i sprijeda nju na čelu za kosu zgrabiv
Ničke je na zemlju baci. Kalìsta moleći miške
Pruža, a dlake crne na miškama već joj se ježe,
Već joj se svijaju ruke, dobivaju kukaste nokte
I služe mjesto nogu ; a usta, koja je nekad
Hvalio Jupiter, sad se razvališe u žvalo ružno.
A da ne gane molbom i umolnim r'ječima srca,
Govor joj uzme Junona, te iz grla hrapava glas joj
Iziđe srdit i grožljiv i strahotan. Ali je pamet
U mečku pretvorenoj Kalìsti ostala stara,
Pa zasvjedočuje stenjuć bez prekida svoju bijedu ;
Ruke, kakve su, da su, k zvijezdama i nebu pruža,
Ne može reći, al' ćuti, da neharan Jupiter jeste.
Ah kolìkô je puta po poljima lutala, nekad
Svojim, i pred kućom svojom počivati u šumi ne smjev!
Ah koliko je put po stjenjácima goniše lajuć
Psi, te bježaše od stra pred lovcima lovica sama !

460. Parasija je kraj u Arkadiji, odakle je bila Kalista.
465. Kintija je pridjevak Dijanin po brdu Kintu na ostrvu Delu.

Vidjevši zvijeri znala sakrivat se ne misleć, šta je,
Mečka se bojala spaziv u gori medvjeda gdjegod,
Strah ju je bio i vúkâ, međù njima premda je otac.
Eto ti Arkada, koji je sin Likaónovê kćeri,
Petnaest ima mu ljeta, ne poznaje matere svoje ;
Na nju se namjeri on, kad zvjerinje gonjaše jednoć
I zgodan tražaše lug te Erìmantskû opaso bješe
Planinu pletenom mrežom. Kad Arkada ugleda mati,
Stade, ko da ga pozna, a Arkad natrag uzmàče
Bojeć se u svom neznanju, nepòmičnîm zašto ga ona
Očima jednako motri. Približuje ona se njemu,
A on ubojnom htjede strijelom probosti joj prsi.
Ali svemožnik ne da te grijeh pomrsi i njih
Oboje brzijem vjetrom u nebeske prostore trgne
Pa ih na nebu stavi, zvijezde da nàblîzu budu.
Gnjevom se nadu Junona med zvjezdama vidjevši gdje sja
Inoča ì sâđê tada u pučinu k Tetidi s'jedoj
I k Okeanu starcu, što često bogove na čast
Skloniše. Pošto je oni upitaše, čemu je došla,
Prozbori : „Pitate, amo što kraljicu bogova nosi
Iz stana eterskoga ? Sad druga na nebu vlada,
Ne ja ; nek laža se zovem, kad svijet obnoć potamni,
Ako tad ne vidite zvijezde, na žalost moju
Nedavno proslavljene, na onome mjestu nebesa,
Zadnji i najkraći krug gdje vršak osovine steže.
Tko će se nećati sad uvrijedit Junonu i bojat
Tko će se, pošto je dirne, kad pakosteć koristim samo ?
O što učinih ja ! o kako sam vrlo moguća !
Nisam joj dala, čovjek da bude, a boginja posta !
Tako kažnjavam krivce, tolìkâ je moja mogućnost !
On joj pređašnji oblik nek dade, nek uzme joj lice
Zvjerinsko, s Argolkom kako Forònidôm učini prije.
Zašto ne pusti mene i ne uzme nju, ne dovede
U ložnicu je moju, nek bude tast mu Likàôn ?

495. Kalista bila je kći Likaona, kojega je Jupiter pretvorio u vuka ; vidi Metamorf. I, st. 232. i d.
524. Foronida jest Ija, o kojoj vidi Metamorf. I, st. 568. i d.

Vâs ako uvr'jeđene hranjènicê dira sramota,
A vi sedam vršača od pučine gonite sinje,
Na nebo uzete zv'jezde za nagradu preljubočinstva
Tjerajte, bludnica da se u vodi ne kupa čistoj".
Morski obećaše bozi. Saturnija u bistri eter
Uzvi se s paunima šarovitim na kolih lakih,
Pauni dobiše šaren odskora po Arga ubistvu,
Tako si i ti odskora, čavrljavi gavrane, perje
Dobio crno najednoć, a prije bio si bijel.
Ova nekada ptica u snježanom perju se sjaše
Srebrom, ko golubi bješe, što nemaju pjega po sebi,
Nì guske ne bjehu bjelje, što Kapitol budnijem glasom
Imaše poslije spasti, ni labud, što miluje vodu.
S jezika gavran nastráda, čavrljavi učini jezik,
Te mu se bijela boja u protivnu pretvori boju.
Od Koròniđê rodom Larišânkê ne bješe ljepše
U svoj Hemòniji žene. Dok nevina bješe il' nitko
Dok bar je motrio nije, i draga ì mila bješe
Tebi, o Delfski bože. Al' preljubu njezinu jednoć
Opazi Febov ptić i pohítî, neumolni javljač,
Svom gospodaru grijeh da prokaže tajni. Za njime
Brbljava vrana poleti i stiže ga želeć sve saznat;
Čuvši, kud ide i zašto, progòvorî: „Ne će ti biti
Koristan put, a što te opominjem, prezreti nemoj.
Promisli, što sam bila, što jesam i uzrok prosudi,
Vidjet ćeš, vjernost meni da naškodi. Palada jednoć
Zatvori u koš, spleten od Aktejskog granja, dijete,

528. „Sedam vršača" jest zvjezdano jato Velikoga Medvjeda, o kojem vidi bilješku uza st. 171. i d. ovoga pjevanja.

534. i d. Kako ovdje, tako Ovidije još više puta nadovezuje jednu priču do druge bez ikakove unutrašnje veze. No priče o Kalisti i Koronidi udružio je on i u Fastima (II, st. 153. i d.) kao i ovdje.

538. i d. Poznata je pripovijest, kako su guske spasle Kapitolij za provale Galâ.

542. Larisa je grad na rijeci Peneju u Tesaliji, koja se u starini nazivala također Hemonijom.

546. Febov je ptić gavran, jer se po njegovu lijetanju i graktanju pogađala budućnost.

553. i d. Akta je staro ime za Atiku.
Erihtonije jest sin Vulkanov, a postao je od zemlje.

Kojega ne rodi mati, a ime mu bî Erihtònij;
Pa to kćerima dâ dvotjelesnog Kekropa, trima
Djevama, s pogodbom tom, da u tajnu tu ne zavire.
Na gustom skrita brijestu sa grane sam gledala lake,
Što će činiti; Hersa i Pandrosa čuvahu vjerno
Što im je predato, treća, Aglàura, sestrama reče,
Da su strašljivke prave, i razveže tad zamotúljak,
Kad li u njemu dijete, a uza nj proteže zmaj se.
Sve ja boginji javim, a hvala mi bude, da za me
Govore, da sam zaklon Minèrvin izgubila te me
Za pticom stavljaju noćnom. I tako kazan je moja
Pticama nauk, sebi da ne traže nevolje glasom.
Zar me ne htjede sama da ima uza se, a ja
Nikad ne tražih to? Minervu pitajder samu,
Premda je srdita, al' to nijekat ni srdita ne će.
Slavni Fokejski kralj Korónej meni je otac —
Govorim poznatu stvar — i bila kraljevna ja sam;
Bogati mnogi su prosci — ne prezir' me, — prosili mene.
Al' ja sa svoje nastradah ljepote. Po običaju
Jednoć polagano šetah po p'jesku na obali, i bog
Spazi me morski te se rasplàmtî. Pošto je mnogo
Vremena potratio što moleć, što govoreć ljupko,
Za mnom poleti misleć na nasilje; s obale tvrde
Pobjegnem ja i zalud po mekom se mučah pijesku.
Otud u pomoć ljude i bogove zvah, al' nijednog
Ne stiže čovjeka glas mi. Za djevu ganu se djeva
I pomoć dâ mi; ja sam k nebesima pružala ruke,
Al' po rukama poče da crni perje se lako;
Htjedoh haljinu bacit sa pleći, al' perje mjestò njê
Stvori se i dubòko batrljice u kožu pusti;
U prsi gole htjedoh da rukama busam se, al' već
Nemam prsiju golih ni ruku; stanem da trčim,
Al' mi pijesak veće ne ustavlja noge k'o prije,
Nego se ozgo dižem nad zemljom, a za čas se vinem

555. Kekrop, mitički osnivač Atene, postao je također od zemlje, pa je kao taki imao zmije mjesto nogu i zato se naziva „dvotjelesni".

561. Atena je postavila Erihtoniju u kovčeg zmaja kao čuvara.

573. i d. Morski je bog ovdje sam Neptun.

U vis i pratilica nezazorna budem Minèrvi.
Al' što koristi to mi, kad mjesto preuze časno
Moje Niktìmena, koja zbog zločina grdnoga posta
Pticom ? il' čuo zar ti nijesi što je po svemu
Lesbosu poznato vrlo ? Niktìmena kako je očev
Krevet oskvrnila bila ? Doduše je ptica, al' pamteć
Grijeh od pogleda bježi i svjetlosti, krije sramotu
Svoju u mraku i gone iz etera svi je cijelog".
Vrana izrèče, a gavran će njoj : „Na nesreću tvoju
Bilo ti odvraćanje ! Ne bojim se isprazne slutnje".
Te on odleti, kud je zaputio, i gospodaru
Javi, da vidje, gdje leži Koròmida s Hemonskim momkom.
Ljubavnik čuv taj prijestup lovorika padne mu s glave,
Nesta u licu veselja i boje, i terzijan k tome
Ispadne njemu ; u grudma uskipi mu žestoka srdžba,
Oružje obično zgrabi te svinuvši krajeve luku
Odapne i strijelom probòdê sigurnom grudi,
Koje su tako često na njegovim ležale grudma.
Pogođena zaječi i gvožđe iz sebe izvukav
Bijelo oblije t'jelo Koronida grimiznom krvlju
I kaže : „Mogo si mene, o Febe, kaznit, al' rodit
Prije mi trebaše, sad će u jednoj umrijet dvoje".
Tòliko reče, i život isteče joj zajedno s krvlju,
U tijelo bez duše tad smrtna uniđe studen.
Sada se ljubavnik kaje, al' prekasno, poradi ljute
Kazni te mrzi na sebe, što saznade i što usplàmtje,
Na pticu mrzi, od koje prijestup i žalosti svoje
Uzrok je morao čuti, i nà lûk i nà rûku mrzi
I na nepromišljene na strjelice, oružje svoje.
Grije Koronidu palu i nastoji pomoću kasnom
Sudbi odoljet i zalud s umjećem se ljekarskim trudi.
Kad sve zalud već bješe, kad vidi Feb, gdje se sprema
Lomača već i u ognju gdje zadnjemu gorjeti ima
Tijelo, srcu tad svom iz dubine jekom zaječi,
Jer ne pristòjî se, lice božansko suze da kvase ;

590. Niktimena je kći Nikteja ili po drugoj vijesti Epopeja.
599. Mladića, s kojim je Koronida počinila preljubu, nazivaju druga vrela Ishisom ili Alkionejem.

Kao krava zaječi, kad gleda, gdje sisavče tele
Sjekira zamahnuta od desnoga uha i oštro
Zviznuvši zgodi u čelo u ugnuto i presiječe.
Grudi joj mirisma opspe, za koje zahvale nema,
Zagrli tad je i svrši po zakonu, što je po sebi
Bilo bezakono. Ne dade Feb, da u pepeo prođe
I sin mu, te ga iz ognja i utrobe majčine uze
Pa ga odnese Hirónu dvotjelesnom u spilju. A vran,
Koji se nagradi nado, što donese istine glase,
Nije smio odsada med pticama bijelim biti.
Poluzvijerac se svom hranjeníku loze božanske
Radovo, mila mu čast sa poslom skopčana bješe.
Evo je došla kći Kentaurova ; crvena kosa
Pleći pokriva njoj ; Harìkla Nimfa je nekad
Rodi rijeci nagloj uz obalu i ime ona
Njojzi Okìroa dade. Kad izuči očevu mudrost,
To joj ne bješe dosta ; proricala tajne je sudbe.
Kada proročki ushit Okìroi osvoji pamet
Te je raspali bog, u grudma što bijaše njojzi,
Pogleda čedo i reče : „Na spasenje svijetu svemu
Rasti, o momče ; bit će za život zahvalni često
Smrtnici tebi i imat ćeš vlast, da uzete duše
Vraćaš ; učiniti to ćeš preko volje bogova jednom,
A drugom tu će ti moć oduzeti djedova munja,
Pa ćeš od boga postat mrtvacem, a od mrtvaca
Iznova bog i dvaput sudbinu ćeš svoju prom'jenit.
A ti, oče o mili, sad besmrtni, poroda tvoga
Sudba ti namijeni, da u sve vijekove živiš,
Ali ćeš željeti smrt, kad strašne zmije ti prodre
Krv u ranjeno tijelo i stane te mučiti ljuto ;
Onda će bozi ti dati, da izgubiš vječnost i umreš,

630. Kentaurin Hiron bio je sin Krona i Nimfe Filire. Prebivao je na brdu Peliju u Tesaliju, vješt ljekarstvu i drugim umještinama, pa je poučavao mnoge sinove bogova i herojâ, među njima Ahileja i Asklepija.
649. i d. Hirona je pogubio Heraklo (Herkul) pogodivši ga strjelicom, što je bila namazana žuću Lernejske zmije.

I tri će boginje nit, o oče, prerezat tvoju“.
Još je proroštvu nešto nedostalo. Uzdahne ona
Iz dna duše i suze niz lice njojzi poteku,
I rekne: „Pretječe mene sudbina, ne smijem više
Zborit, i nije mi više moguće služit se r'ječju.
Umjetnost moja nije vrijedna tòliko, kad mi
Božju navuče srdžbu; budućnost bih voljela ne znat.
Već mi se čini, lica da ljudskoga nestaje meni,
Već mi se hoće trave, već na polje nešto me goni
Široko trčati, već se u kobilu mijenjam srodnu.
Ali zašto cijela, dvoobličan kad mi je otac?“
Tako zboraše ona, al' posljednji tužnjave dio
Slabo se mogo razumjet i govor joj bijaše smeten;
Začas ne bješe više ni govor ni kobile njisak,
Već glas kobiljem sličan; al' vremena malo postoji
I stane upravo rzat, a ruke pruži u travu;
Prsti se sastave njoj, u kopito lako se sveže
Korom bez prekida papaka pet, a čeljust se i vrat
Produži; najveći dio kabanice njezine duge
Postane rep, a kosa, što rasuta padaše niz vrat,
U grivu prijeđe desnoj na strani; bude joj drugi
Oblik i drugi glas, i prozove se po čudu tome.
Plačući iskaše pomoć od tebe, o bože Delfski,
Filirin sin, al' zalud, jer nisi ukinut mogo
Volju Jupiter-boga, a ukinut da si i mogo,
Blizu nijesi bio. Po Elidi i po Meséni
Ti si hodio tad, pokrivala tada te koža
Pastirska, štap si šumski u ruci lijevoj držo,
A frulu s nejednakih cijevi sedam u desnoj.
Mislio dok si na ljubav i svojom se frulom naslađo,
Goveda nečuvata na pòlja odoše Pilska —
Tako pričaju ljudi. — Atlàntidê Maje ih vidi

654. Tri boginje Parke, Kloto, Lahesis i Atropos predu životnu nit svakoga čovjeka, pa kad je prekinu, čovjek umre.

664. Hiron je kao Kentaurin dvoobličan, napolak čovjek a napolak konj.

679. Elida i Mesena jesu pokrajine na Peloponesu.

685. O Atlantidi Maji, materi Merkurijevoj, vidi bilješku uza stih 670. prvoga pjevanja.

Sin te otjera on ih i u šumi lukavo skrije.
Nitko ne spazi krađu do jedan u onome kraju
Poznati starac, kog su nazivali susjedi Batom.
Bogatog Neleja luge i travne pašnjake on je
Čuvo i plemenitih čuvadar je kobila bio.
Njega ljubežljivo primiv Merkurije rukom povede
Na stranu ga i reče: „O stranče, tkogod si, da si,
Upita l' tko te za ova za goveda, reci, da nisi
Vidio; a da hvalu imadeš, evo ti b'jela
Junica na dar“. I dade. A stranac primivši reče:
„Bez brige idi, prije objavit će krađu ti kamen
Ovaj“ i pokaže kamen. Merkurije tobože ode;
Začas se vrati te glas i oblik prom'jenivši reče:
„Seljače, jesi li proći po stazi vidio ovoj
Goveda? daj mi pomozi i nemoj prešutjeti krađu;
Dat ću junicu tebi, a zajedno s njome i junca“.
Kad se udvoji plaća, progovori starac: „Pod onim
Brdom će goveda biti“. I bijahu pod brdom onim.
Smijuć se Atlantov unuk progòvorî: „Mene li meni
Izdaješ, nevjerniče?“ i pretvori krivokletnika
U tvrdi kremen, koji još i sad zove se „javljač“.
Tako nedužan kamen sramotu davnašnju nosi.
Krilima jednako lebdeć Oglasnik otud se diže,
Leteć gledaše ozgo Munìhijskâ polja, drveta
Obrađenog Likêja i zemlju dragu Minervi.
Onaj su slučajno dan u kićenu Palade kulu
Nosile nedužne djeve na tjemenu po običaju
Čiste naprave svete u ovjenčanih u korpah;
Krilati vidje ih bog, gdje otud se vraćaju, te on,

689. Nelej je gospodar mesenskoga grada Pila, otac Nestorov.

708. „Oglasnik“ je Merkurije, glasnik bogova.

709. Munihija je poluostrvo i luka grada Atene.

710. Likej bijaše gimnazij (vježbalište) na rijeci Ilisu u Ateni Osnovao ga je po jednoj vijesti Pisistrat, po drugoj tek Periklo. Ovidije ga postavlja već u mitičko doba.

711. i d. Kod svetkovine Panatenejâ, koja se svetkovala u Ateni svake pete godine, odlične su djevojke u svečanoj povorci nosile na Akropolu boginji u košarama svete naprave. Po priči uredio je ovu svetkovinu još Erihtonije, prvi kralj.

Ne htjede kretat se dalje u krugu se istome vrteć.
Kao kad ugleda drob grabežljivac preljuti soko,
Boji se uzet, jer stoji oko žrtve sluga množina,
Nego se vrti u krugu, al' ne može dalje otići,
Maše krilima gladan i željeni obl'jeće plijen :
Tako se hitri bog Kilénjanin sada vijuga
Iznad Aktejskih kula i kruži po uzduhu istom.
Kòliko sjajnije blista od sviju drugih zvijezda
Danica, a od tebe, o Danice, zlaćena Feba,
Tòliko iđaše ljepša od sviju djevica Hersa,
Povorke ona bješe i svojih drugarica ures.
Jupiterov se sin ljepoti divi te lebdeć
Gore u eteru plamti ko olovo, kojeno leti
Iz Balèarskê praće ; u letu se ugrije ono
I vatre nemajuć prije pod oblacima je steče.
Okrene put i k zemlji polètî ostaviv nebo
Te se ne krije već, u ljepòtu se tòliko uzda ;
Premda je potpuno lijep, al' hoće, da i ljepši bude,
Pogladi kosu i uredi plašt, da zgodno mu visi,
Da mu se vidi i obrub i zlato sve, da u ruci
Štap mu je obli, kojim i nosi i razgoni sanke,
Na čistim tabanima da sjaje se njemu krìoca.
Tri su u kući sobe u osobitom dijelu,
Resi bjelokost sve tri i kora od kornjače ; — desna
Stan je Pandrosi, l'jeva Aglàuri, a srednja Hersi.
Prva Merkùrija spazi, kad dođe, stanarica sobe
Lijeve, te se boga usudila pitati, tko je,
Zašto li dolazi amo. A Atlasa njoj i Plejónê
Unuk odgovori : „Ja sam, po uzdušnih koji visinah
Očeve naloge nosim, a otac mi Jupiter sam je.
Zašto dolazim, ne ću zatajat, tek vjerna da budeš
Sestri i rado mome da porodu tetka se zoveš.
Dođoh zbog Herse ; molim, pomaži ljubavi mojoj".
Istim očima njega Aglaura pogleda, kojim

728. Stanovnici su Balearskih ostrva bili odvajkada na glasu kao izvrsni strijelci i praćari.

Staro je bilo mišljenje, da se olovo bačeno praćom u zraku ugrije i rastopi.

Nedavno sakritu tajnu Minerve pogleda plavke,
Zatim zaište ona, nek dade joj veliku guku
Zlata ; međutim mu reče, da iz kuće odlazi odmah.
Ratna boginja na nju iskolači ljutite oči,
Budući uzrujana dubòko uzdahne tako,
Da joj se grudi potresu i egida hrabrim na grudma.
Tada se boginja sjeti, Aglàura kako je drskom
Rukom otkrila tajnu i boga Lemnoskog čedo
Rođeno bez matere unatoč pogodbi vid'la ;
A sad će mila bogu i sestri biti i k tome
Bogata uzevši zlato, što lakomo iskala bješe.
Odmah Palada ode do Zavisti kuće, truhlinom
Pokrite crnom ; u dolu dubòko krije se kuća,
Sunce je ne grije, vjetar ne dolazi do nje nijedan ;
Tužna je, studeni puna nepomične, nikada u njoj
Vatra ne gori, svagda u mraku debelom stoji.
Kada ovamo dođe junakinja ubojna, strašna,
Stade pred kućom, jer se unići njoj ne pristoji
U nju, već pokuca vrhom od koplja u dovratke, te se
Zdrmana otvore vrata. Minerva vidi unutra
Zavist, gujinje meso gdje jede i zloću hrani
Svoju ; a vidjevši to odvrnu boginja oči.
Lijeno se zavist diže sa zemlje pustivši zmije
Napola izjedene i korači korakom tromim ;
A kad gizdavu stasom i oružjem boginju vidi,
Ona zaječi, al' uzdah zatomivši namršti lice.
Obrazi njoj su blijedi, a tijelo sve joj je suho,
Pogled joj upravan nije, od truhleža zubi se plave,
Od žuči prsi zelènê, obliven je otrovom jezik.
Nema smijeha do onda, kad muke ugleda čije,
Ni sna ne uživa ona, jer budne brige ne dadu.

752. Ratna je boginja Minerva (Atena.) Ona nosi na prsima egidu, štit Jupiterov, što ga pozaimlje od oca svoga.

756. Vulkan, otac Erihtonijev, stanuje na ostrvu Lemnu, pa se zato naziva „Lemnoski bog". Na Lemnu je bilo vulkansko brdo Mosihlo, koje se držalo za stan Vulkanov.

760. i d. Personifikaciju Zavisti našao je Ovidije već u starijih nekih pjesnika, ali crtajući njezino obličje i stanovalište jamačno se u prvom redu povodio za bujnom svojom fantazijom.

Nije joj milo, kad vidi u ljudi sreću, i gine
Ona od viđenja toga, te gloće je, gloće i sebe,
Muka je sama sebi. Tritóniji ako i jeste
Mrska ona, al' opet progovori kratku joj riječ :
„Okuži otrovom svojim od kćèrî Kekropa jednu ;
Nužno je ; ona se zove Aglàura". Ništa ne rèče
Drugo, već pobježe koplje zabodav, od zemlje se uzviv.
Zavist izbeči oči na boginju, kada odletje ;
Nešto promumlja u sebi i požali, što će Minerva
Postići svoje ; tad uzme štap, što bijaše trnjem
Obasut sav, te crnom oblačinom pokrivši sebe
Kudgod je nošaše put, rascvatila tř-âše polja,
Pali travu i lomi na drveću najgornje krune,
Dahom svojijem ljude i gradove ì kuće kalja.
Napokon ugleda kulu Tritònijê, gdje se rascvala
Umnijem djelima, blagom i svečanim mirom, te jedva
Mogaše suze uzdržat, kad ne vidje žalosno ništa.
A kad u sobu uđe ka Kekropa kćeri, tad svrši
Što joj je naloženo i dotakne prsi joj rukom
U rđu namočenom i napuni srce joj trnjem
Bodljivim, pogubni otrov udàhnu u nju, u usta
Crn kao smola jed i u pluću natoči njojzi.
A da uzrok se boli daleko gubio ne bi,
Pred oči zavist joj sestru i njezinu udaju sretnu
Postavi i k tom boga u njegovoj prilici krasnoj,
Pa sve poveća još ; od žalosti stane se gristi
Razdražena Aglàura, te u muci uzdiše obnoć,
Uzdiše obdan i čezne sirota od otrova sporog,
Kao što gine led, kad prožme ga, razbije sunce.
Polako pali nju dobrosretne blaženstvo Herse,
Kao kad bodljikastu travurinu potpali tkogod,
Plamen ne izlazi iz nje, al' polako žeže je jara.
Često je umrijet htjela, da toga ne gleda dulje,

782. Atena (Minerva) ima pridjevak „Tritonija", jer je po priči iskočila iz glave Zeusove (Jupiterove), a glava se u eolskom narječju naziva τριτώ. U drugu je ruku pridjevak ovaj u vezi s imenima : Triton, Amfitrita, pa naznačuje boginju, koja je nikla iz vode, i to iz rijeke Tritona i jezera Tritonide u Libiji.

Često ko kakvo zločinstvo prokazati oštrome ocu ;
Napokon sjede vani na pragu, da otpravi boga,
Kada dođe. Laskati njoj i molit je stane
Bog i veoma joj ljupko govorit, a ona će njemu :
„Prestani ; ne ću se maći odavde, dok tebe ne odgnam".
„„Pa nek ostane pri tom"", Kilénjanin prozbori brzi
I otpre palicom vrata izrezuckana, a ona
Ustati hoće, al' ne da težina troma pomaći
Onim se udima, koje pri sjeđenju sklapaju ljudi.
Ona uspravi trup i muči se, kako će ustat,
Ali se kõljênâ zglob ukočio, spopala stûd je,
Padne, a žile budu blijede izgubivši krvcu.
Kako se rak — neizlječivo zlo — razilazi širom,
Jedne pokvari ude, a onda spopada druge :
Tako se u prsi njoj uvuče pomalo smrtna
Studen te zatvori sve joj života i disanja pute.
Nije kušala zborit, a kušala dà bješe, ne bi
Glas joj našao puta. Već òkamenio vrat se,
Već su se stvrdnula usta, te bez krvi sjeđaše kipom.
Kamen ne bješe bijel, po ćudi je dobio boju.
R'ječi i opaku ćud Aglàurê kaznivši tako
Atlantov unuk ode iz zemlje, koja imade
Ime po Paladi, pođe u eter krilima mašuć.
Na stranu zovne ga otac, prešućujuć ljubavi uzrok
Reče mu : „Sine i vjerna o slugo naloga mojih,
Ne časi časa i brzo po svojemu siđ' običaju
Na zemlju onu, koja sa strane lijeve gleda
K materi tvojoj te je domoroci Sidonskom zovu.
Tamo ćeš vidjeti, sinko, gdje kraljevska goveda travu
Po brdu pasu daleko, te k obali pritjeraj ti ih".
Jupiter reče, i brzo od gore odgna se stoka
K obali, koju je reko, gdje velikoga se kralja
Kći običavala igrat u društvu djevica Tirskih.

839. i d. Maja, mati Merkurijeva, jedna je od sedam Plejada, a ovo se zvjezdano jato nahodi na jugu, te je Jupiter mogao reći, da Feničani odozdo pogledavaju na mater Merkurijevu. Pored toga treba pomišljati, da se Jupiter, dok govori ove riječi, okrenuo prema jugu, tako da mu je Fenikija na lijevu stranu.

Ne mogu dobro se složit i ne mogu zajedno opstat
Ljubav i sila carska. Poglavar onaj i otac
Bogova, koji drži u ruci trorašljast oganj
I migom potresa sv'jet, dostojanstvo ostavi žezla,
Uzme obličje bika i u stoku kraljevsku uđe,
Riče i lijep vrlo po travi mekanoj hodi.
Bijel je kao snijeg, po kojemu nema tragova
Tvrde noge, i jug rastopio nije ga vlažni.
Vrat se sa žilama diže, a podvratnik niz prsi visi;
Rozi su mali, i ruka načinila — reko bi — njih je,
Od svakoga su čistog dragulja prozirniji oni.
Nema na čelu prijetnje, strahote mu u oku nije,
Lice pokazuje mir. Agénora kralja se kćerka
Čudi, što tako je lijep te ne misli o zlu ni kàkvôm.
Ali premda je miran, spočetka se boji ga taknut,
Začas pristupi cv'jeće u usta mu pružajuć b'jela.
Milo je zaljubljenome to te ljubi joj ruke,
Dok slast čekana dođe, te jedva je odgađa, jedva.
Sada se igra s njom i po zelenoj skakuće travi,
Sada snježane boke po žućkastom valja pijesku;
Pomalo uzevši strah joj po prsima pušta se rukom
Gladiti djevojačkom i novim vijencima daje
Rogove njoj obavijat. A napokon kraljevna mlada
Sjede biku na leđa ne sluteći, na kog se pope.
Pošto se pomalo bog od zemlje i obale suhe
Udalji i vodu s kraja dotàče papcima svojim,
Ode sve dalje noseći svoj po pučini plijen.
Na žal ostavljen gleda u strahu nošena djeva,
Desnicom drži se roga, a ljevicom hvata se leđa;
Vjetrićem nadimano vijori se ruho na njojzi.

858. Kćerka Agenora, kralja Fenikije, jest Europa

TREĆE PJEVANJE.

Treće pjevanje sadrži gotovo same t e b a n s k e priče, kojih je velik dio u vezi s B a k h o v i m (Dionisovim) kultom. Samo izmjene radi upletena je među njih sjetna priča o N a r k i s u. Početak se pjevanja nadovezuje na zaglavak drugoga pjevanja. Agenor zapovijeda sinu K a d m u, da pođe tražiti sestru, pa da se ne povrati, dok je ne nađe. Kadmo uzalud obilazi zemlje i narode, pa najzad pita Apolonovo proročište, gdje bi se mogao stalno naseliti, i dobi odgovor, neka ide za kravom, što će je sastati na putu, pa gdje krava legne, tamo neka sazda grad. Tako dođe on u kraj potonje Tebe, pogubi tamo zmaja, posadi po zapovijedi Minervinoj zube njegove, pa iznikoše iz njih divovi, koji zametnuše borbu jedan s drugim, dok ih samo petorica ne preostadoše na životu. S ovom petoricom sazda Kadmo Tebu (st. 1.—130.). S rodom svojim Kadmo je imao malo sreće. A k t e o n a, njegova unuka pretvorila je Dijana u jelena, jer ju je slučajno zatekao, dok se kupala, a onda ga vlastiti njegovi psi razderaše (st. 131.—252.). Kći je njegova S e m e l a ljubovca Jupiterova, no ljubomorna Junona poprimi obličje njezine dadilje, pa je nagovori, neka zahtijeva od Jupitera, da joj se pojavi u onom obličju, u kojem ljubi Junonu. Jupiter joj se objavi kao gromovnik, te ona izgorje od strijelâ. B a k h a, što je bio još u njezinoj utrobi, Jupiter je izvadio i ušio u bedro svoje, a kad se ovaj po drugi put rodio, predade ga na odgoju najprije tetki Ini, a onda N i s e j s k i m N i m f a m a (st. 253.—315.). U to se vrijeme Jupiter u šali prepirao s Junonom, dali je požuda veća u ženâ ili u muškaraca. Oni odluče pitati T i r e s i j u, koji je za sedam godina bio pretvoren u ženu, pa kad je on izjavio, da je požuda veća u ženâ, ote mu Junona vid, no Jupiter mu dade proročki dar (st. 316.—338.). Njegovo se prvo proroštvo obistinilo na N a r k i s u, koji prezire sve djevojke, pa i Nimfu E h o (Jeka), koja se od uzaludne žudnje za mladićem pretvara u kamen, u kojega samo još glas (jeka) živi. No Narkisa stiže kazan, te se zaljubio u sama sebe, kad je jednom zapazio svoje lice u izvoru vode, dok od te ljubavi nije sasvim izginuo i pretvorio se u cvijet, što se po njemu naziva (st. 339.—510.). No P e n t e j, kralj tebanski, unatoč tomu proroštvu prezire opomene vidioca Tiresije, ne će da prizna božanstvo Bakhovo i premda novoga boga poštuje majka njegova Agava i čitav tebanski narod, odlučuje ga uhvatiti i baciti

u tamnicu. Ali uhvaćen ne bude bog, nego jedan od njegovih pratilaca, a taj pripovjedi Penteju, kako je Bakho T i r e n s k e b r o d a r e pretvorio u pliskavice, kad su ga htjeli orobiti. Pentej zapovijedi, da toga pratioca Bakhova pogube, no u obličju se pratioca krije u istinu sam bog, koji se čudom izbavi. Sad Pentej sam odluči ići na brdo Kiteron, gdje žene bučno slave novoga boga, ali ga tamo žene, među njima njegova mati A g a v a, razderaše držeći ga u mahnitanju za vepra. Odsele se božanstvo Bakhovo općeno priznavalo u Tebi.

ROD KADMOV:

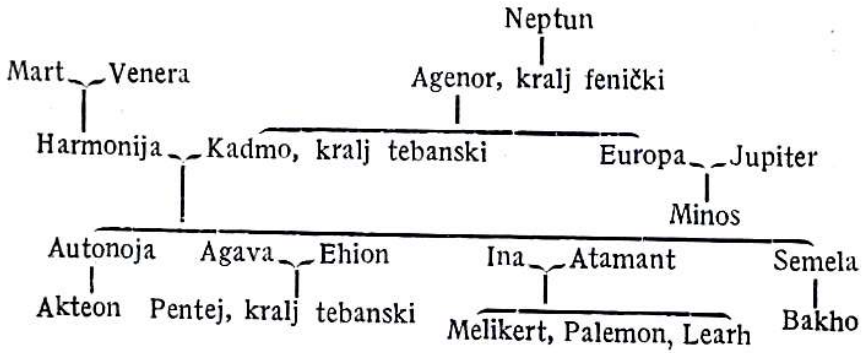

Kad se Jupiter već poljánâ Diktejskih hvati,
Ostavi oblik bika prevarljivog i kaže, tko je.
Otac ne znajuć za kćer zapovjedi Kadmu, da traži
Ugrabljenu, te reče — ljubežljiv zajedno i ljut —
Ako ne nađe on Európe, da će ga prognat.
Tko bi Jupiter-boga iznaći mogao grabež ?
Tako naprazno sin Agénorov prošavši svijet
Bježeć od očeva gnjeva i doma ponizno za svjet
Zamoli Febov oràkul i zapita, živjet gdje ima.
„Na kravu — reče mu Feb — na samotnu polju ćeš naić,
Koja još nije jarma ni pluga krivuljastog vukla ;
Nje se drži i putuj, i ona gdje legne u travu,
Onamo grad sagradi i Beotskim ti ga nazovi“.

1. Diktejskima se nazivaju poljane ostrva Krete po brdu Dikti u istočnom dijelu Krete.

9. Pod Febovim se orakulom razumijeva ovdje proročište Feba Apolona u Delfima.

13. Feb zapovijeda Kadmu, da grad, što će ga sagraditi, nazove beotskim po kravi *(bos)*, dakle beotskom Tebom za razliku od Tebe u Egiptu, u Tesaliji i drugdje.

Čim se odmakne Kadmo od Kastalske spilje, već vidi
Kravu, koja nema pastira, gdje polako ide,
Nikakav tegljenja znak na vratu se ne vidi njojzi.
Za kravom pođe Kadmo po tragu korakom sporim
Hvaleć u sebi Feba, što put mu je bio pokazo.
Pošto Kefiski brod i polje Panopsko mine,
Tada se ustavi krava i s visokim rozima krasnu
Glavu podigne u vis te uzduh napuni rikom ;
Na ljude òbazrê se, što idu za njom, te legne
I u mekanu spusti u travu bokove svoje.
Kadmo zahvali bogu i tuđinsku stane cjelivat
Zemlju te neznana brda i polja pozdravi; htjede
Žrtvovat Jupiter-bogu te slugama reče, nek idu
Po vodu sad i nek zagrabe nju iz izvora živa.
Sred šume stare, koje dotakla sjekira nije,
Stajaše spilja granjem i šibljem obvita gusto ;
Kamenje u nizak svod nad njome se sklapalo ; vode
Obilno bijaše u njoj. U pećini toj se je krio
Martov zmaj, što krestu na glavi imaše zlatnu ;
Sja mu iz očiju plamen, a trbuh mu otrova pun je ;
Tri su mu reda zuba, palucaju jezika tri mu.
Kada u zao čas uniđoše ljudi iz Tira
U šumu tu i spustiše vrč u izvor te njime
Lupiše, iz spilje onda iz duboke pomoli glavu
Modrikast zmaj i zvizne strahovito. Nato iz ruku
Ispadnu ljudima vrči, u licu im nestade krvi,
Svi im se ukoče udi, potrese ih nenadna strava.
Vrti se ljuskavi zmaj i okrugle zavoje sobom
Mota, poskakuje u vis i ù lûk se golemi svija ;
U laki uzduh se većom polovinom tijela propne,
Gleda po šumi svoj ; dugàčak je ko zmaj, što obje

14. Kastalska je spilja na brdu Parnasu kod Delfâ ; iz nje izvire vrelo Kastalija.

19. O rijeci Kefisu vidi bilješku uza st. 369. prvoga pjevanja. Panopa je stari grad u Fokidi na rijeci Kefisu.

32. Zmaj je bio sin boga Marta.

35. Tir je grad Fenikije, na ostrvu blizu obale feničke.

44. i d. Zvjezdano jato Zmaja crtalo se u obliku zmaja, koji se svija.

Rastavlja Mečke, gleda l' duljinu mu čitavu čovjek.
Štogod Feničani htješe da čine: ili se mašit
Oružja ili bježat il' od stra ni jedno ni drugo,
Zmaj ih pograbi odmah te zgubi što grizom, što dugim
Sapletom, a što dahom smrtonosnog otrova kužnim.
Sunce s najvišeg mjesta već bješe pokratilo sjenke,
Sin se Agénorov čudi, što ustavlja njegove drûge,
Pa ih tražiti ode. Pokriven je odrtom s lava
Kožom te nosi koplje i sulicu gvozdenu, sjajnu,
Al' je od oružja svakog junačnije njegovo srce.
U šumu uđe i vidi drugóva mrtva tjelesa,
Nad njima golemog vidi dušmána, što ih je svlado,
Krvavim jezikom sada oblizuje grdne im rane.
„Il' ću vas — prozbori Kadmo — osvetit, o drugovi vjerni,
Ili ću ostati s vama". Izrèčê i desnicom digne
Veliki kamen te ga i baci s velikom silom.
Od toga udarca bi potresli se golemi zidi
S tornjima visokijem, al' zmaju ne bude ništa.
Ljuske ga štite ko pancir, a crna njegova koža
Tako je tvrda, da kamen od sebe golemi odbi;
Ali ne bješe tvrda tolikô, da koplju odoli,
Koje se zàbode zatim u zavoj rtenjače gipke
I u trbuh mu prodre cijelo njegovo gvožđe.
Od bola zmaj bijesan okrenu k leđima glavu,
Opazi ranu i stade zabòdenû kopljaču gristi;
Pošto je na sve strane sa velikom raskima mukom,
Jedva je izbi iz leđa, al' gvožđe u kostima osta.
Običnoj goropadi kad uzrok tako' se novi
Pridruži, grlo se nadme zmajevsko sa žilama punim,
A čeljust oblije kužnu bjelušasta pjena; pijesak
Ljuskama sav je izgreben i šušti, iz paklenih usta
Crni mu zadah uzduh okužuje i kvari širom.
Sada se mota ždaja i vije u golemi okrug,
Sada upravnije stoji od ikakvog balvana dugog,
A sad nasrće strašnom žestinom ko pognana kišom
R'jeka i prsima valja drveta, što su na putu.
Uzmakne malo sin Agénorov, u koži lavskoj

81. i d. Lavska koža služi Kadmu poput štita.

Napadaj čeka i koplje držéći odbija žvalo,
Koje ga hoće da ščepa. Aždaja grize bijesna
Naprazno tvrdo gvožđe i zabada zube u oštrac.
Krv iz otrovnog nepca procuri; i zelena trava
Već se pokropi njom i pokvasi. Ali dubòka
Ne bješe rana, jer se aždaja uklanjat znala
Udarcu i ranjen vrat uzvijat te pustila nije
Rani, da primi se pravo i raširi još da se dalje.
Kad li prateć je udilj zabòdê joj u grlo gvožđe
Kadmo i pritisne zdravo; aždaja uzmičuć natrag
Udari o hrast, a koplje probode i vrat i drvo.
Hrast od zmajeve pregnu težine i pucati stade,
Kada mu udarat poče o deblo repine krajem.
Pobjednik pob'jeđenog dušmana duljinu gleda,
A glas najednoć se ču — odáklê? ne bješe lako
Doznati, ali se ču —: „Što gledaš, Agénorov sine,
Ubitu zmiju? i tebe ko zmiju gledat će ljudi".
Kadmo uplašen dugo stojéći pamet i boju
Izgubi svoju, a kosa od ledenog naježi strâ se.
Kad li se zakrilnica junaku Palada skinu
Iz neba te mu reče, nek razgrne zemlju i u nju
Baci gujinje zube — za priplodak budućih ljudi.
Posluša Kadmo te pritisnuv plug i otvorivši brazdu
Zube — naroda sjeme — po nalogu u zemlju baci.
Jedva se vjerovat može: tad micati počnu se grude,
I najprije iz brazde oštrice se pomoli koplja,
Kacige s perjanicom šarovitom njišuć se zatim,
Začas se pokažu pleći i grudi i oružja pune
Ruke, i tako usjev poraste štitonosnih ljudi.
Ko kad u nakićenu teatru se razvija zavjes,

97. i d. Ovim se proroštvom Kadmu naprijed nagovješćuje, da će se pretvoriti u zmaja. Kako se to zbilo, kazuju stihovi 563. i d. u četvrtom pjevanju.

Od koga je glas ovaj potekao, ne kazuje se na ovome mjestu, no budući da sve dalje zlo, što snalazi rod Kadmov, potječe od Marta, oca zmajeva, očito je, da je on izrekao i ovo proroštvo.

111. i d. Zavjes se u rimskom kazalištu na početku prikazivanja odozgo spuštao dolje, a kad se prikazivanje završilo, vukao se opet odozdo prema gore. Tako se od likova, kojima je zavjes bio iskićen, najprije vidjela glava, a najkasnije noge.

Podižući se slike pokazuju najprije glave,
Ostalo pomalo, dok se polagano ne dignu redom
Sve i ne pokažu sasvim stojeći obodu na dnu.
Kadmo preplašen novim dušmanom oružje zgrabit
Hoće, al' vikne od onih, što zemlja ih porodi, jedan:
„Oružje pusti i u rat među braćom nemoj se plesti".
Vikne i jednoga brata iz zemlje rođenog rani
Izbliza tvrdijem mačem, al' pade pogođen kopljem
Sam izdaleka, a njegov ubilac preživio nije
Njega, već izdahne dušu, što istom je primio bješe.
Jednakim načinom bjesni množina sva, te u boju
Propadnu jedan drugog ranjavajuć nenadna braća.
Momčad, kojoj je malo života suđeno bilo,
Tako prsima toplim o krvavu udari zemlju;
Samo ih ostade pet; među njima bješe Ehìon.
Na tle po opomeni Tritònidê oružje baci
On te uhvati mir i vjeru sa braćom svojom.
To su druzi u poslu došljaku Sidonskom bili,
Kad je gradio grad po riječi i nalogu Feba.
Eto već Tebe, i zvati, o Kadmo, ti si se mogo
Sretan u izgnanstvu; ti si za punca i punicu imo
Marta i Veneru, k tome od žene takove porod,
Mnogo kćeri, sinova i unuka, dragoga blaga;
I to već bjehu mladići. Al' uvijek čovjeku treba
Čekati posljednji dan, i nitko se ne može zvati
Blaženim prije smrti i prije pogreba svojeg.
Prvi u tòlikôj sreći, o Kadmo, bio je uzrok
Tvojoj žalosti unuk i rozi neobični, što ih
Dobi na čelu, i hrti, što lizahu krv gospodára.
A pravo ako tražiš, zločinstva ne ćeš u njemu
Naći, već slučaja krivnju. A kakvo zločinstvo je slučaj?
Šuma se nakvasila zvijeri svakakvih krvlju,
Podne je sjenke stvari pokratilo, a razdaleko

126. Ehion znači upravo: Zmajević, zmajev sin.

127. Tritonida = Palada Atena (Minerva); vidi bilješku uza stih 782. drugoga pjevanja.

129. Sidonskim se došljakom Kadmo naziva ovdje, jer je došao iz Tira, a taj je grad imao također ime: Sidon.

Jednako stajaše sunce od jednog i od drugog kraja.
Tada Hijànćanin mladi progovori ljubaznim glasom
Lovnim drugarima, koji po besputnoj lutahu šumi:
„Od krvi zvjerinja mreže i oružje mokro je, braćo;
Dosta je sreće bilo za danas. Sjutra kad Zora
Nanovo dan donese u žarkastih vozeć se kolih,
Mi ćemo opet na posao svoj; sad jednako Feb je
Od kraja oba daleko, te od žege njegove polja
Pucaju; prestan'te sada i dignite čvorave mreže".
Momci učine što im zakáza i prekinu posle.
Bješe Gargàfija dóla, oštrljatih čempresa puna
I bora, posvećena Dijáni, što zapreže ruho;
U najzabitnijem kutu imade kitnastu spilju;
Nije umjetna gradnja, već umjetnost priroda duhom
Nasljedovala je svojim; od živoga kamena plavca
I lake sedre je svod samosazdani izvila bila.
Sa desne strane plitak a bistar žubori potok,
Korito prostrano rub od busena optače njemu.
Šumska boginja trudna budúći od lova često
Tu djevičansko t'jelo u vodi bi kupala čistoj.
I sad ovamo dođe te preda koplje i tulac
I luk odapet Nimfi, što oružje nošaše njojzi;
Boginja skine plašt, i Nimfa ga prihvati druga,
Dvije joj remenje s nogu odrješuju. Vještija od njih
Izmenka Krokala njenu po vratu rasutu kosu
U čvor sastavi jedan (a sama je rasute kose).
Zatim Nefèla Nimfa i Hijala, Ranida, Pseka,
Fijala zagrabe vode i liju iz velikih vrča.

146. Hijanćanin = Beoćanin, ovdje Akteon. Hijanćani bijahu staro pleme beotsko.

155. Gargafija jest dolina s vrelom istoga imena, a prostire se od Kiterona prema Tebi.

165. i d. Poput odlične Rimljanke Ovidijeva doba Dijana je okružena čitavim kolom Nimfi, dvorkinja svojih.

169. Krokala je Nimfa s rijeke Izmena u Beotiji, pa zato ima pridjevak „Izmenka".

171. i d. Nefela se naziva po oblaku, Hijala po kristalu, Ranida po kaplji, Pseka po sitnoj kiši, Fijala po čaši. Sva su imena uzeta iz grčkoga jezika.

Dok se kupala tako Titànida po običaju,
Kadmova unuka eto, odgodivši dio posala
Nesigurno gdje šeće i luta po neznanoj šumi
I zađe ù dô onaj ; sudbina ga njegova nosi.
Al' čim uljeze on u izvorom kvašenu spilju,
Nimfe onako gole muškarca spazivši stanu
Biti se u prsi, te se od nenadne njihove vriske
Cio zaori gaj, i skupe se oko Dijânê,
Da je zakriju svojim tjelesima. Ali je od njih
Boginja viša i sve nadvisuje vratom ih ona.
Kakve su oblaci boje, kad sunčeve zrake sa strane
Protivne sinu u njih, il' kakva je grimizna zora,
Takva u licu Dijana bez haljina viđena bješe.
Premda je okružena množinom drugarica svojih,
Opet se na stranu nagne i lice okrene natrag.
Kako bi tada htjela, u ruci da su joj srt'jele,
Tako zahvati ono, što mogaše : vodu, i njome
Polije glavu muškarcu i kosu mu za kazan škropeć
Prozbori ovu mu riječ proričuć mu buduću propast :
„Da si me vidio golu, kazivati sad ti je prosto,
Ako kazivati možeš". — Bez ikakve druge prijetnje
Dade iz polite glave, dugovječnog jelena rozi
Da mu izrastu, otegne vrat i zašilji uši,
U noge pretvori ruke, a mišice u krake duge,
Tijelo pokrije njemu cijelo pjegavom dlakom ;
Još mu i plašljivost doda. Autônojê junački sinak
Pobježe i sam se čudi, gdje tako je brz u bijegu.
A kad ugleda oblik i roge u vodi, izustit
Htio je „jaoh meni !", al' nikakav glas ne izíđe ;
Samo je mogao jeknut. Po licu mu, koje već nije
Njegovo, suze poteku, al' pamet mu pređašnja osta.
Što će sada ? dal' kući u kraljevske ima se dvore
Vratit il' po šumi krit se ? Al' ono stid ga je ovo

173. I Dijana se poput Minerve naziva Titanidom, jer je istovetna sa Selenom (Lunom), boginjom mjeseca, koja je kći Titana Hiperiona.

Strah ga je. Dok se skanjivo, zamotriše psi ga, i prvi
Dadoše lajanjem znak Ihnòbat šljednik i Melamp
(Pasmine Spartanske Melamp, Ihnòbat Gnosijske bješe) ;
Onda poteku drugi od vihora nagloga brži :
Arkadske pasmine psi Oríbas i Pamfag i Dorkej
Zatijem jaki Nebròfon i ljuti s Lelapom Teron,
Pterelas nogu valjánîh i Agra nosa valjána,
Jošte i divlji Ħilej, što nedavno vepar ga rani,
Napa, koja se zače od kurjaka, Pemena s njome,
Kojano stoku prati, i Harpija sa dvoje svoje
Štenadi, — Ladon trägê Sikiônskê, trbuha tankog,
Dromada, Kanaka k tome i Tigrida, Alka i Strikta,
Leukon snježane vune i Asbol crne, i snage
Vrlo velike Lakon i jaka u tŕku Aèla,
Tôj i brza kuja Likìska s Kiprijem bratom,
Harpal, koji je lisom sred čela zabilježen crnog,
Lahna kušljave dlake, Melànej, Labros, Agrìod
(Kojoj je dvojici otac Diktéjac, a Lakonka mati)
I glasa oštrog Hilàktor i drugi, koje bi dugo
Bilo izbrajat. Sva rulja polètî plijena željna
Po nepristupnih sad kamenjacih, po vrletih, hridih,
Kuda je težak put i nikakvog puta gdje nema.
Kadmov sad unuk bježi onuda, kud lovljaše često,
Bježi od svojih od pomagača. Htio je viknut :
„Ta Aktèon sam ja ! gospodara poznajte svoga !"
Volja je, nema riječî. Od laveža ori se uzduh.
Najprije njega zagrízê Melànhêt u leđa, za njime
Odmah Terìdamas hrt, Oresìtrof ga za rame ščepa.
Ovi su kasnije bili izišli, al' kraćijem putem
Goru prijeđoše prije. Dok zubima držaše oni

206. i d. Imena Akteonovih pasa uzeo je Ovidije iz grčkoga nekoga vrela, a naznačuju ona ili osobito koje svojstvo ili podrijetlo njihovo. Svega izbraja Ovidije 36 pasa. Mitografički ih zbornici poznaju 50.

208. Gnosijska je pasmina iz grada Gnosa na Kreti. Psi lovački iz Krete, Lakedemona i Arkadije bili su na glasu.

216. Ladon (znači upravo : Drži ga!) trage je sikionske, t. j. iz Sikiona u Korintskom zalivu.

223. Diktejac = Krećanin; vidi bilješku uza stih 1.

Gosu, drugi se skupe i ù t'jelo zube zabodu.
Za rane mjesta već nema. Aktèon stenje i ječi
Ne čovječijim glasom, kog jelen ne bi ni mogo
Pustiti ; poznata brda od leleka tužnog se ore.
Ponizno padne na koljena on i kao da moli,
Stane poglede tihe da baca kaono ruke.
Ne znajuć ništa druzi grabežljivu vrkaju rulju
Običnim podvicima, Aktèona očima traže,
Zovu ga jedan drugog nadvikujuć ko iz daljine
(A glavu okreće on k dozivačima) ; oni se srde,
Što još izbiva i spor ne dolazi gledati plijen.
Htio b' izbivat Aktèon, al' tu je ; htio bi samo
Gledati svojih pasa grozote, ali ne ćutjet.
Odsvud opkoljuju njega i u meso utisnuv njuške
Trgaju svog gospodara u jelenskoj prilici lažnoj.
Kažu, da nòsêća tulac Dijána onda se istom
Zasìti, pošto Aktèon od premnogih poginu rana.
Dvojaki o tom su glasi ; preko mjere jednim je stroga
Boginja, drugi je hvale i govore, dostojna da je
Pravoga djevojaštva, a oboji brane što vele.
Žena Jupiter-boga ne veli jedina, dal' to
Hvali il' kudi, al' drago je njoj, što Agénorov ima
Nesreću dom, i mržnju od inoče Tirske prenèsê
Na rod njezin. Sad uzrok dojàkošnjôj mržnji se novi
Nađe, jer joj je mučno, od sjemena Jupiter-boga
Semela što je nosećа, te psovati počne veleći :
„Što od psovanja imam tolìkôg ? Kaznit je moram ;
Ja ću je ubiti, slavna Junona ako se s pravom
Zovem i sjajno žezlo pristòjî l' se desnici mojoj,
Ako sam kraljica ja i ako sam žena i sestra
Jupiter-bogu, sestra zac'jelo. Prijevare, mislim,
Dosta b' joj bilo i malo sramote ložnice moje.
Zače ! još trebaše to ! u utrobi očitu nosi
Krivicu ì hoćê, mati po Jupiter-bogu da bude,
Što ja jedva polučih. Tolìkô je diže ljepota.

258. Tirska je inoča Junoni Europa.
266. Junona kaže, da je Jupitru „sestra zacijelo", jer sumnja, da li mu je i žena, dok on ljubaka i s drugim ženama.

Zlo ću joj otud učinit ; Saturnija ne zvala ja se,
Ako je Jupiter njezin u Stiksove ne baci vale".
Tada s prijestolja usta i pokrita oblakom zlatnim
Dođe u Semelin dom. Odbaciti pred što će oblak,
Slična se načini baki, sjedoglava bude i kožu
Naroza naborima i drščućim korakom stane
Tijelo pognuto micat, još i glâs starice uzme ;
Tako se Beroa stvori, što Semeli dadilja bješe,
Iz Epidàvra rodom. Izà duljêg govora riječ
Dođe na Jupiter-boga ; uzdahnuv tad reče Junona :
„Htjela bih, Jupiter da je, al' bojim se vrlo, jer mnogi
Zovuć se bogovi već su u ložnice stidljive ušli.
Ako Jupiter i jest, još nije dosta ; nek ljubav
Dokaže, ako je pravi ; i tráži, onolik, onakav
Neka zagrli tebe, kolìkî i kakav k Junoni
Dolazi uzvišenoj ; nek znakove svoje ponese".
Takvim riječma Junona zavede bezazlenu kćerku
Kadmovu, te dar ona od Jupiter-boga ma kakav
Zaište, a on joj reče : „Izbèri, ne ću ti ništa
Odbit ; a meni većma da vjeruješ, nek Stiks-rijeke
Sila to zna, i bozima bog strahovit je ona".
Semela zlu se veseleć i hrleći ob'jesna u smrt
S milosti dragoga svog progovori : „Kakvoga tebe
Grli Satùrnija, kad se u ljubavi združite, takav
Ti se i meni pokaži". Zatvoriti htjede joj usta
Bog, al' besjeda brza izìšla je u uzduh veće.
Uzdahne Jupiter ; jer već od želje udarit natrag
Ne može ona, ni on od zakletve. Žalostan vrlo
Uziđe na nebo visoko on i sakupi migom
Poslušne oblake te im dodade kišu i vjetre,
Svjetlice, grome i munje, od kojih izmaka nema.
Ali se nastoji sam razoružati, kòliko može,
I ne će uzeti oganj, što njime storukog bješe

272. Pjesnici rimski više puta kažu za onoga, koji je umr'o, da se vozi po podzemnoj rieci Stiksu ili da se utopio u njezinim valovima.
279. Epidavar je grad u Argolidi sa svetištem Eskulapovim.
290. O zakletvi bogova rijekom Stiksom vidi bilješku uza stih 189. prvoga pjevanja.

Srušio Tifoèja, u njemu je previše sile.
Druga je lakša munja, u koju Kiklopske ruke
Manje metnule bjehu žestine, vatre i srdžbe ;
Bozi je zovu „druga strijela“. Jupiter s njome
Uđe u Kadmov dom. Podnesti nebesku tresku
Smrtnica ne mogući izgorje sa svadbenim darma.
Čedo nedonošče tad se iz utrobe matere uzme
Te se onako slabo u očevo ušije bedro
(Ako se vjerovat može) i dočeka nužno vrijeme.
Kradom u kolijevci odgojila najprije njega
Tetka je Ina, zatim u Nisi prime ga Nimfe
Te su u spilji krile i hranile njega mlijekom.
Dok se zbivalo to na zemlji po odredbi sudbe,
Dvaput rođenog Bakha dok zipka u zaklonu bješe,
Jednoć se Jupiter bog odobròvoljî nektarom, kažu,
I brige pustivši teške s besposlenom on se Junonom
Šalit bez žapanja stane te reče : „U vas je žena
Požuda jamačno veća od požude u muških glava“.
Veli Junona, da nije ; i slože se, mudroga da će
Pitat Tirèsiju, kojem i müškâ je ì ženskâ ljubav
Znâna, jer jednoć šumi u zelenoj palicom udri
Dvije goleme zmije, što zajedno bjehu se splele,
Čudo se dogodi : žena od čovjeka posta, i sedam
Godina ostade tako, a osme ugleda opet
Iste zmije i reče : „Tolìkû li po vama ima
Udarac moć, da onom, tko udari, mijenja spol se,
Ja ću vas udarit i sad“. I zmije udariv iste
Pređašnji dobije oblik i postade, kakav je bio.

304. Grdosiju Tifoeja rodila je zemlja s Tartarom, da se osveti Jupiteru, što je uništio Gigante. On je imao stotinu zmajevskih glava, iz kojih je rigao vatru, pa kad je navalio na nebo, bogovi su pobjegli pred njim u Egipat i pretvorili se u životinje, dok ga Jupiter ne svlada strijelom.

305. O Kiklopima, kovačima Jupiterovih strijela, vidi bilješku uza stih 260. u prvom pjevanju.

307. „Druga strijela“, t. j. strijela druge, slabije vrste.

314. Brdo Nisa, u kojem je bila spilja Nimfi, hraniteljica Bakhovih, bio je isprva brijeg u Trakiji. Kasnije su i drugi krajevi svojili Nisejske Nimfe.

Uzet za presudnika budúći u šaljivoj raspri
Povladi Jupiteru Tirèsija. Kažu, Junona
Da se preko mjere nato i više no je vrijedno
Rasrdi ì noću vječnom suđáji pokrije oči.
Kako ne smije bog pokvariti posao bogu,
Tako svemožni otac za uzete oči budućnost
Dade Tiresiji znati i čašću mu kazan olakša.
Vrlo na glasu po svim gradòvima Aonskim on je
Narodu, koji ga pito, po istini sve odgovaro.
Prva se uvjeri sinja Lirìopa, kako je riječ
Njegova pouzdana i stalna. Opkolio bio
Nju je valima jednoć krivuljastim Kefis i silom
Obljubi stisnutu odsvud. Ljepotica bude noseća
I rodi sina, kog mogle da ljube odmah bi Nimfe,
I da mu ime Narkis. Za njega upitan bivši
Proročki vračar, hoće l' doživjeti vremešnu starost
I dane kasne, reče, da hoće, ne pòznâ li sebe.
Dugo se činio prazan vračarev odgovor, al' ga
Svrha i događaj sam posvjedoči i smrti način
A i mahnitost čudna. Već šesnaest napuni ljeta
Kefisov sin, te mogo se zvat i dječakom i momkom.
Mnogi ljubljahu njega mladići i djevojke mnoge,
Al' on bijaše ohol, beščuvstven, ako i nježna
Oblika, te ga mladić ni djeva nijedna ne dirnu.
Jednoć ugleda njega, gdje plašljive jelene goni
U mrežu, rečeća Nimfa, što odgovor nije premučat
Kadra ni riječ prva izrèći : odzìvača Jeka.
Tijelo, ne glas, u to vrijeme Jeka je bila,
Ali čavrljavih usta i onda bješe ko i sad,
Da od mnogijeh može riječi odvraćat zadnje.
To je učinila bila Junona, jer kada bi mogla
Boginja Nimfe zatèći, gdje grle se s Jupiter-bogom,
Jeka bi umjela nju da zabavi govorom dugim,
Dok bi pobjegle Nimfe. Saturnija kada to vidi,
Reče : „Jezika tvoga, što njime prèvarî mene,

339. Aonija jest Beotija, a naziva se tako po Aonu, sinu Posidonovu i starom kralju beotskom ; vidi bilješku uza stih 313. prvoga pjevanja.

Odsad ćeš imati malo i govor kratak veoma“.
Boginja izvrši grožnju : na kraju govora glase
Jeka udvaja samo i odvraća natrag, što čuje.
Ona ugleda jednoć, gdje šeće po zahodnim poljma
Narkis, te se rasplamti i kradom ga stane slijedit.
I što ga više slijedi, sve izbliže plamen je pali,
Nalik na sumpor, što je odozgo pò zublji posut
I hvata primaknut plamen te živahno gorjeti stane.
O kolìkô je puta pristupiti htjela s riječma
Ljupkim i molit ga nježno , al’ narav je protivna tome,
Ne da joj početi riječ. Al’ spremna je čekati Jeka
Glase i, što joj je dano, odvratit im riječi svoje.
Jednoć se udalji dječak od svojih drugova i vikne :
„Je li tko ovdje ?“, a Jeka odgovori odmah mu : „ovdje“.
Čudi se Narkis tome i obazre na sve se strane
I zdravo povikne : „Dođi !“, a ona tad pozivača
Zovne ; ogleda on se i nitko kad ne dođe, reče :
„Zašto me bježiš ?“ i natrag sve riječi dobije svoje.
Stane te razgovora zaveden prilikom Narkis
„Ovdje se sastan’mo“ reče, a Jeka, koja nijednu
Riječ radije ne bi odvratila, „Sastan’mo“ vikne.
Samoj joj milo je to, što izrèče, te iz šume pođe,
Da bi željeni vrat obujmila. Ali se Narkis
U bijeg pusti i viče : „Dotaći me rukama nemoj,
Ne ću ljubavi tvoje, i umrijet prije bih htio“.
Ona ne odvrati ništa do samo „Prije bih htio“.
Onda se u šumu skrije budući prezrena, granjem
Krije zastiđen obraz, u samotnim spiljama živi,
Ali joj odbitoj tužnoj još ostaje ljubav i raste.
Jadno joj tijelo stane od nemirnih ginuti briga,
Mrša joj kožu skvrči i tijela sokovi svi joj
U uzduh odu, te ostade glas i kosti joj samo.
Glas se sačúva, a kosti pretvoriše u kam se — kažu.
Otad se u šumi krije ; u gori je ne vidi nitko,
Al’ svi čuju je ; samo je glas, što živi u njojzi.
Kako je Jeku, tako i druge je vodene Nimfe
Preziro Narkis i gorske, a prije već momačka društva.
Nato odbijen netko k nebesima pruživši ruke

Reče : „Tako i on nek ljubi, a nikada drago
Svoje ne osvoji !“ Molbu Ramnùsija pravednu primi.
Bez gliba izvor imade srebrolikih, bistrijeh vala,
Kojeg ne taknuše nikad pastiri ni koze, što brdom
Pasu, ni druga stoka ; pomutila nije ga nikad
Ptica nit ikakva zvijer ni grana padnuvši s drva.
Okolo rastaše trava i bujaše imajuć vlage ;
I šuma bješe, što nije sunčane propuštala žege.
Narkis izvorom jednoć i mjesta ljepotom privučen
Od lova trudan budući i pripeke onamo leže.
Hoće da ugasi žeđu, al’ nova žeđa mu raste.
Pijući krasan ugleda lik i opčinjen njime
S nadom ljubi čeg nema držeći za t’jelo sjenku.
Samome sebi se divi, nepomično motri i stoji
Sličan istesanom iz parskoga mramora kipu.
Oči svoje ko dvije zvijezde gleda ležećke
I kosu, koje se Bakh ni Apolon stidjeli ne bi,
Gleda golobrado lice, bjelokosni vrat i ljepotu
Usta i cr̂vên, koja s bjelinom se snježanom m’ješa ;
Divi se svemu na sebi, po čemu pun je divote.
Sebe ludaija želi i sebe hvalilac hvali,
Sebe žuđenik žudi, te najedno pali i gori.
Kòliko cjeliva praznih prevarljivu izvoru dade !
U vodu koliko puta zaronio bio je ruke
Hvatajuć opažen vrat, al’ ulovio nije u vodi
Sebe ! ne zna, što vidi, al’ gori od onog, što vidi ;
Ista prijevara oči i vara njemu i draži.
Što lik pobjegljiv hvataš, a momče lagane vjere ?
Onoga nema, što hoćeš ; što ljubiš, izgubit ćeš, bježi ;
Što ti gledaš, sjenka je to odbijenog lika ;
Ništa svojega nema, već dolazi, ostaje s tobom,
Pa i otići će s tobom, kad mogao ti bi otići. —
Otrgnut ne može otud Narkìsa ni želja da jede,
Ni da počine, već on ležéći u hladu u travi

406. Ramnusija je Nemesa, boginja, koja osvećuje i kažnjava opaku obijest. Ona je imala u Ramnu blizu Maratona u Atici znamenito svetište, pa je po njemu dobila pridjevak „Ramnusija“.

419. Bijeli mramor s ostrva Para bio je na glasu.

Gleda lažljivi lik i nadovoljit ne može oka,
Gine s gledanja svojeg. Iz trave malo se digne
I rekne pružajuć ruke premà šumi, što je okò njeg:
„Aoh šumo! je l' ljubio tko nesretnije ikad?
Ta znaš, ta nađoše mnogi u tebi skrovište zgodno!
Tòliko prođe tebi vijekova, pa dal' u tako
Dugom životu sjećaš se kog, tko čiljaše tako?
Ljubim i vidim, al' ono, što vidim i ljubim, ne mogu
Postići, ljubitelja tolikâ pogrješka vara.
I što još veća je žalost: nit široko more nas luči,
Ni put ni brda ni zidi sa zaključanijem vratma.
Malo nas rastavlja vode, obuhvaćen i sam bit želi,
Jer kolikô sam puta poljubio valove bistre,
Tòliko puta je on i k meni primaknuo lice.
Reko bi: taknut ga možeš; med dragima vrlo je malo
Razmaka. Tko si, da si, izîđi; što varaš me, momče
Izvrsni? kamo li hvatan budúći gineš? od moje
Dobi, ljepote ne bježiš, ta Nimfe ljubljahu mene.
Nekakvu nadu ti ljubežljivim daješ mi licem,
K tebi kad pružih ruke, i k meni ih pružio ti si,
Kada se smijem, i ti nasmiješ se; kada sam plako,
Vidjeh i tvoje suze; odmiguješ miganju mome.
I kolìkô se mogu po gibanju krasnijeh usta
Doviti, govoriš r'ječi, što do mog ne dolaze uha.
Ta ja sam to! već vidim, i oblik ne vara moj me.
Gorim od ljubavi k sebi, i pritičem vatru i nosim.
Što ću? Molit se dati il' molit? a moliti što ću?
Imam što želim, a blago siromahom čini me moje.
O da od svojega kako razlučit se tijela mogu!
Ne bilo onog, što želim! neobično l' želi milosnik!
Bol mi već uzima snagu, životu mojemu nema
Trajanja dugoga već, u vijeku prvome ginem.
Nije mi teška smrt, jer boli će sa smrću prestat.
Htio bih, onaj dulje da živi, kojega ljubim.
Sad ćemo složno u jednoj u duši umrijet oba".
Reče i k istom se liku mahnìtâš povrati Narkis,
Suzama pomuti vodu i izvor se uzljulja malo,
Te lik nejasan bude. Kad vidi, gdje hoće da ode,

Poviče: „Kamo bježiš? Ta ostani, svog milosnika
Ostavljat okrutan nemoj, i koga taknut ne mogu,
Neka ga slobodno gledam te bjesnim i dalje tužan".
Jaučuć tako razdre od gornjega ruba haljetak,
Mramornim rukama stane da sebe u prsi lupa.
Tanahna pokaže se na lupanim prsima crven,
Kakove jabuke bit običavaju, kad su bijele
Malo, a malo crvene, il' kakav je grozd, kad još zreo
Nije, već jagode tek zarudivat mu šarene počnu.
Kad to ugleda on u vodi, koja se bila
Opet izbistrila, nije odoljeti mogao više,
Već žut kako se vosak pri ognju laganom topi
Il' mraz jutarnji, sunce kad prigrije, tako i Narkis
Izjeden ljubavlju gine i gori potajnom vatrom.
Rumen s bjelinom mu sva poblijedi; čilosti, snage
Nestade, a i ljepote, što milo je gledati bješe,
Ni tijelo ne òsta, što nekad ga ljubljaše Jeka.
A kad ona to vidi, i ako sa srdžbom se svega
Sjeća, žao joj bude, i kadgod poviče „jao!"
Jadno momče, a ona odgovori odzivom „jao!"
I kad se udarao o mišice šakama Narkis,
I tog lupanja glas odvratiti Jeka je znala.
Po običaju gledeć u valove prozbori zadnjom:
„Ao uzalud ljubljen dječačiću!" Riječi iste
Odjeknu tu, a „S Bogom" kad reče, reče i Jeka.
Narkis umornu glavu u travicu zelenu spusti;
Oči, što njegovoj bjehu ljepoti se divile, stisne
Noć, — i u podzemni kraj otišavši u Stiks-rijeci
Gledo se također on. Najáde oplaču sestre
Njega i odrežu kosu i prikažu bratu; Drijáde
Plakahu također za njim; uz tužnjavu pristaje Jeka.
Lomaču, nosila spreme i tesane luče, al' nigdje
Tijela ne bijaše Narkìsova, žut mjesto njega

---

506. Drijade su istovetne s Hamadrijadama, Nimfama, što borave po drveću

Najade su sestre Narkisove po tome, što je on sin riječnoga boga Kefisa i Nimfe Liriope. U znak žalosti režu one svoju kosu, da je polože na grob ili lomaču pokojnika.

Nađoše cvijet s lišćem bijèlîm oko sredine.
To kad se sazna, glas se o vraču po Ahejskim prosu
Gradima, kako i treba, i gatar se proslavi vrlo.
Od svijeh ljudi sin Ehìonov Pentej — prezirač
Bogova, prezre i njega, riječma se proročkim stane
Starčevim rugat i korit Tiresiju, gdje je u mraku
I u sljepoti, a vrač sjedokosom mašući glavom
Reče: „Kako bi ti dobrosrećan bio bez ovog
Očinjeg vida te slave kad Bakhove vidio ne bi!
Doći će dan, i proričem za nj, da nije daleko,
Te će se ovamo svratit neobično Semele čedo:
Liber, i u čast tî u njegovu ako li hrame
Ne budeš gradio, bit ćeš na tisuću rastrgan mjesta,
Krvlju ćeš šume okaljat i majku i majčine sestre.
Sve će se zbiti: ne ćeš počastiti boga i tužit
Ti ćeš se, da sam odveć u mraku vidio svojem".
To kad izgovori vrač, Ehìonov protjera sin ga.
Potvrda dođe riječma i zbude se proroštvo vrača.
Eto Libera, polja zaòrê se svečanom vikom,
Svjetina vrvi, skupa sa muškinjem matere, snahe,
Prosta čeljad, -- gospoda, sve hiti k neznanoj slavi.
Poviče Pentej: „O rode zmajevski, Martova djeco,
Kakav vas spopade bijes? Tolìkû li snagu imade
O mjed bijena mjed i s krivuljastim svirala rogom,
Vračarske opsjene k tome, da ženska vika i vinom
Uzbuđena bjesnoća i bubnjići, šuplje što zveče,
I svijet razuzdan može pridobiti vâs, što od mača
Bojnog se ne strašiste ni trublje ni dušmanskih str'jela?!
Bih li se čudio vama, o starci, po dalekom moru
Koji doploviste amo i ovdje osnovaste Tiros,
Smjestiste bjekce penate, a sada se bez boja svladat

511. i d. Ahejski su gradovi ovdje uopće svi grčki gradovi, a ne samo gradovi pokrajine Aheje.

513. Ehion, otac Pentejev, istovetan je s onim junakom, što je iznikao iz zmajevih zubi; vidi stih 126. i d.

521. Liber je isprva bio stari italski bog oplođivanja. Kad su se Rimljani upoznali s grčkim bogovima, dali su taj pridjevak Bakhu.

531. Tebanci su Martova djeca, jer su potomci onih ljudi, što su iznikli iz zubi zmaja, sina Martova.

Dajete? il' bih se vama, o momci, čudio, dobi
Jača i bliža mojoj? Pristoji se oružje i šljem
Vama, ne tirsos i lišće! Spomen'te se, čijeg ste roda;
Kao aždaja vi se ohrabrite, kojano mnoge
Sama je usmrtila. Zbog izvora ona i vode
Poginu, a vi za dobar glas pobijed'te; junake
Pomori ona, a vi mekušce gon'te i slavu
Čuvajte vaših otaca. Sudbina nije li Tebi
Dugo dopustila stajat, razvalili da su junaci
Bar je i sipače, vatra i gvožđe da bjesni okò njê!
Bili bi nesretni mi, al' bez krivice; našu bi sudbu
Trebalo žalit, ne kriti, i plakat bi bez stida mogli.
Sada će neoružan momčuljak osvojiti Tebu,
Kojem ni strjelice ni boj ni konji ne gode, već mîra,
Kojom si maže kosu; i meki mu gode vijenci,
K tome grimiz i zlato u šareno utkato ruho.
Ja ću ga nagnati odmah — uklon'te se samo —, da prizna,
Da on posvaja oca i izmišlja svetinje sebi.
Kad je Akrìsije smio da prezire ništavog boga
Te mu, kad dođe, ne htje otvoriti Argoska vrata,
Zar će Penteja strašit i Tebu čitavu došljak?
Idite brzo, id'te i svezana amo doved'te
Vođu, nemojte docnit i čekati" — slugama reče.
Nato Penteja stanu da psuju Atamas i djed
I drugi njegova roda, ustegnut ga nastoje zalud.
Njega besjede čine još žešćim, mirenje draži
Njega, i raste mu bijes i ustavljanje još škodi.
Tako sam gledo bujìcu gdje sporije teče i slabo
Uji, kada joj ništa na putu ne stoji, al' grede

543. Tirsos, znak Bakhova kulta, bijaše palica omotana bršljanom ili vinovom lozom, a na kraju urešena.

559. Akrisije, kralj Arga, otac Danaje, matere Persejeve, bio je također protivnik Bakhovih svetkovina. Ovidije govori o njemu u četvrtom pjevanju (st. 607. i d.), uzima dakle, da je Bakho tek kasnije došao u Argos, ali ga to ne smeta, te ne bi Akrisija već ovdje spomenuo.

564. Atamant je sin Eola, a muž Ine, kćeri Kadmove.

568.—571. Protiv običaja pjesnik ovdje u epskoj pjesmi iznosi i crta s v o j a o p a ž a n j a.

Gdjegod je ustavljaju i kamenje ne da joj teći,
Tamo se pjeni i ključa i ljuće zbog jaza srlja.
Evo se krvave sluge povratiše; kad ih gospodar
Zapita, gdje je Bakh, odgovore, da ga nijesu
Vid'li, „al' ovoga — kažu — drugara mu i crkvenjaka
Zgrabismo", te ga predadu na leđima svezanih ruku;
Bješe to neki Tirenac, što za božjom iđaše službom.
Njega pogleda Pentej strahovitima od srdžbe
Očima, jedva može odgoditi kazan te reče:
„O ti, što umrijet imaš i smrću drugima primjer
Dati, sad reci: tko si i čiji si sin i odakle?
Po novom zašto li tî običaju praznike slaviš?"
Bez straha Penteju ovaj odgovori: „Zovem se Aket,
Zemlje sam Meonske, otac i mati mi prosti su ljudi.
Nemam polja od oca, tvrdovrati volovi da ih
Teže, ni stada nemam gustorunih ni druge stoke.
Otac je bio siromah i uzicom varao ribe
Te ih izvlačio — još se praćakaše — udicom, kukom.
Taj mu posao bješe imutak; kad me je njemu
Učio, zboraše: „„„Blago od mene, što ga imadem,
Primi, o našljedniče i baštiniče zanata"".
Vodu mi ostavi samo na samrti; jedino to je
Očinstvo moje. Al' uv'jek na hridma da ne visim istim,
Brzo naučih krmu lađenu òkretat rukom
Vješto te kišljivu onda zvijezdu Olenske koze
Spazih i upamtih pravo i Tajgetu, Mečku, Hijáde,

576. Stari stanovnici Lidije i nekih ostrva u Egejskom moru nazivahu se Tirencima, tirenskim Pelazgima.

Ovidije nigdje ne kaže izrijekom, da se sam Bakho pretvorio u Tirenca, no da se u Tirenca Aketa doista krije Bakho, razbiramo iz njegovih riječi u st. 658. i d.:

Tim ti se samim bogom, o d k o j e g a b l i ž e g a n e m a,
Kunem, da istinu zborim i t. d.

583. Meonija je staro ime za Lidiju.

594. Koza je Amaltija dojila Zeusa kod grada Olena u Aheji, pa ju je zato zahvalni bog pretvorio u zvijezdu i smjestio na nebu. Po drugoj je vijesti koza, dojilja Zeusova, pripadala Amaltiji, kćeri nekoga Olena.

595. Tajgeta je kći Atlantova, jedna od zvijezda u zvjezdanom jatu Plejadâ.

K tome i vjetrova dom i luke lađama zgodne.
Jednoć brodeći k Delu nanesu me valovi k zemlji
Hijskoj, te veslajuć desno na obalu pristanem njemu
I poskočivši lako u p'jesku se mokrome nađem.
Kada već prođe noć i zora rudjeti stane,
Tada ustanem ja i druzima kažem, da svježe
Vode donesu, i pokažem put, što k izvoru vodi.
Gledati s visokog stanem brežuljka, kakav mi uzduh
Biti obećava, drûge sazovem i vratim se k lađi.
„Evo nas!" prozbori prvi od sviju Ofelt momčuljka
Djevojačke ljepote uz obalu sa sobom vodeć
I misleć, da je plijen na pustome našao polju.
A momčuljak, reko bih, trom oda sna i vina
Posrće, jedva slijèdî. Razmatrati ruho mu stanem,
Lice i korak i ništa ne smotrih, što bi se moglo
Nazvati ljudsko; raspoznam i druzima rečem: „Ne znadem,
U tome tijelu koji je bog, al' nekakav jeste.
Tkogod si, da si, o pomiluj nâs i u poslima našim
Nama pomozi i ovim oprosti!" — „„Za nas ne moli!""
Reče Diktis, što na vrh jedrènîm se motkama znaše
Popeti od svakog brže i spustit se zgrabivši uže.
Tako reče i Libis i bàša plavokosi čuvar
Melant, Alkìmedon s njim i Epopej, koji je glasom
Način i odmor davo veslačima, hrabrio srca;
Tako i drugi svi, tolikô su plijena željni.
„Al' ja dopustiti ne ću, da ova s bremenom svetim
Lađa se oskvrni, tu ja imadem najviše vlasti!"
Rečem i ispr'ječim se pri ulazu. Najljuće od svih
Likabas bješnjeti stane, iz Tuščanskog kojino grada
Za kazan prognan bješe učinivši strašno umorstvo.
Ja se protivim njima, a Likabas za grlo mene

I Hijade su kćeri Atlantove, sedam zvijezda u zvjezdanom jatu Bika tvoreći glavu njegovu. Kad se Hijade pojave, počinju se kiše.

597. i d. Aket je plovio od sjevera prema jugu, pa je dospio u konao morski između ostrva Hija i maloazijske obale. Kod toga mu je ostrvo bilo na desnu ruku.

624. Tirenski se grad naziva ovdje Tuščanskim, jer se za Etruščane držalo da potječu od Tirenaca, koji su se doselili iz Lidije.

Junačkom pesnicom zgrabi i bacio b' u more mene,
Da se, sve u neznáni, za uže zadržo nisam.
Kleti mu odobre to drugari. Tad napokon Bakh se
(Jer on bijaše to) iza sna od vike prene,
I svijest ko da mu tad iza pića se u prsi vrati,
Prozbori: „Što to činite? što vičete? tko li je amo
Doveo, brödâri, mene? i kuda me hoćete odvest?"
„„Ne boj se ništa — Prorej progovori —, reci, u koju
Luku želiš da dođeš, dovèst ćemo tebe, kud hoćeš"". 635
„K Naksu brodite — Liber progovori —, dom mi je tamo,
A vas će zemlja ta gostoljubivo primit". Zakunu
Morem se varalice i svima bozima, da će
Tako učinit te meni zapovjede, jedra da ladi
Šaranoj razvijem, a kad okrenuh desno ih, jer Naks 640
Bijaše s desna, Ofelt povíka: „Što, budalo, radiš? 641
Koji te bijes . . .?" — Jedni naznačuju, drugi što žele 643
Šapću mi u uho, a ja zapanjiv se rečem: „Nek drugi
Krmi" te svoju vještinu i poso zločínačkî pustim.
Svi me psovati stanu, zamrmljaju svi, Etalîôn
Ovo prozbori tad: „U tebi jedinom misliš
Spas da je naš!" te stupi na korman i posla se moga
Primi te pustivši Naks na protivnu okrene stranu.
Tada šaleć se bog, prijevaru kao da njihnu
Sad tek opazi, stane sa svinute gledati krme
U more i kao plačuć progovori: „Niste mi ovu
Obalu obećali, za ovu vas zemlju nijesam
Molio! Čim sam kazan zaslužio? Kakva je slava,
Ako toliki ljudi dječaka prevare jednog?"
Ja sam plako već dugo; zločinci se bezbožni mojim
Suzama smiju i žurno uspljuskuju veslima vale.
Tim ti se samim bogom, od kojega bližega nema,
Kunem, da istinu zborim, i ako je događaj takav,
Da nadilazi vjeru: u vodi se ustavi lađa,
Kao u brodarnici da suha stoji. A oni

636. i d. Na ostrvu Naksu (naziva se također: Dija, na pr. u st. 690.) osobito se poštovao Dionis-Bakho.
640. Tko je od Hija želio da dođe do Naksa, trebalo je da plovi prema jugozapadu, dakle nadesno.

Čude se tome, al' biju sve jednako veslima, jedra
Spuštaju i dalje hoće da plove s dvostrukom snagom.
Vesla obvije bršljan i zavojito verugat
On se po jedrima stane i pokrije bujnim ih zrnjem.
Sam bog ovjenčan grožđem po glavi jagoda punim
Zamahne kopljem, što je obvijeno lozovim lišćem;
Tigara utvare prazne i risova okolo njega
Leže i osim njih šarovite pantere divlje.
Iz lađa iskoče svi, od mahnitosti il' od stra,
I prvi od njih Medon po svemu t'jelu pocrni,
Kičma se nakrivi njemu i izdigne u vis, na njega
Poviče Likabas veleć: „U kakvo se pretvaraš čudo?"
Al' dok zboraše još, raširiše usta se njemu,
Nozdre se svinuše, ljuske porastoše po koži tvrdoj.
Libis hoteći vesla izmakla da namjesti opet,
Vidi, gdje mu se ruke pokraćuju i da nijesu
Više ni ruke to, već mogu zvati se pera.
Drugi za užetom, što se obavija, pružajuć ruke,
Ruku mu nesta te se u valove bezruk i beznog
Sruši svinutih leđa, a repa najzadnji dio
Svrši se u srp ko kraji od mjeseca, kad ga je pola.
Skaču sa svijeh strana i sipaju kapljice ko dažd,
Sad se pomole van, a sada zarone opet,
Sve se ko u kolu igra i obijesno se praća
I vodu usrkanu kroz široke bacaju nozdre.
U lađi dvaest je bilo momaka, i ja od sviju
Ostadoh sam, i drhat od ledenog uhvati stra me.
Jedva za sebe znah, al' tada ohrabri bog me
Veleć: „Ne boj se ništa i k Diji veslaj". Doplovih
I stah u svetu službu i praznike Bakhove slavim".
Pentej progovori: „Dugo naklapanje slušo sam tvoje,
Da bi od čekanja mogla ljutina oslabit veće.
Zgrab'te ga, momci, što brže i mukama groznijem njega
Izmuč'te pa mu u Stiksovu noć pošaljite t'jelo".

667. Bakhovo je koplje tirsos; vidi bilješku uza stih 543.
668. i d. Tigri, risovi i pantere jesu životinje Bakhove, pa su upregnute i u njegova kola.

Odmah Akéta Tirenca odvedu i u tvrdoj njega
Tamnici zatvore, pa dok po kraljevoj zapovijedi
Spremahu strašne se sprave ubilačke, gvožđe i oganj,
Sama se vrata — kažu — otvoriše, spadoše s ruku
Okovi sami od sebe, a nitko ih nije razvezo.
Ostade pri svom sin Ehionov, ne šalje druge,
Već sam zaputi on na Kiteron, koji se ori
Jasnom bakhantica pjesmom budući za svečanost izbran.
Kako žestoki konj zanjíštî i željniji bude
Boja, kad bojni trubač u trublju zvonku zatrubi,
Tako i uzdignut jek do nebesa Penteja draži
I viku čujući većma raspaljuje gnjev se u njega.
Šumom okruženo usrèd brda gotovo ima
Mjesto bez drveća, čisto i vidno sa svijeh strana.
Pentej neposvećenim dok očima svečanost motri,
Prva ga ugleda mati i mahnita prva potrči,
Prva baci tirsos u njega i rani ga njime
Vičući: „Ijuju, sestre! pritecite ovamo obje!
Onoga golemog vepra, što luta po našemu polju,
Onoga vepra moram pogubiti". Bijesno mnoštvo
Sve poleti na njega, sve nagrnu, gone ga, a on
Dršće i boji se sad, već manje žestoko zbori,
Već osuđuje sebe i priznaje svoju grjehotu;
Ipak poviče ranjen budući: „Autònoja tetko,
Ti mi pomozi! nek sjen Aktèonov srce ti gane!"
Ona ne znajuć, tko je Aktèon, molećem ruku
Istrgne desnu, a drugu iščùpâ ruku mu Ina.
Nesretnik nema ruku, da pruži ih materi svojoj,
Već joj krvave pruži kusatke bez ruku i reče:
„Pogledaj, majko me moja!" Agáva vidjevši cikne,

701. i d. Smrt je Pentejevu obradio tragički pjesnik grčki Euripid u tragediji „Bakhantice", pa kakogod je crtanje Ovidijevo nalik na Euripidovo, tako se i znatno razlikuje od njega. Euripidov je Pentej pomahnitao pa došavši na Kiteron na njegovu ga je želju bog Dionis, koga dakako ne poznaje, posadio na visoku jelu, pošto ju je savio do zemlje i oprezno opet uspravio. No sada najednom bog iščezne i iz visine pozove Bakhantice, da kazne nevjernika. Pošto su uzalud bacale na nj kamenje i tirse, saviše napokon drvo i razderaše Penteja, kojemu se sada povratio razum, držeći ga za lava.

Na stranu okrene vrat i kosu uzduhom rasu,
Otkine Penteju glavu i krvavim prstima držeć
Vikne: „Ijuju, druge, od mene je pobjeda ova!"
Lišća, što ga je jesenski mraz opalio, te se
Slabo već drži, vjetar ne raznosi s visokog drva
Tako brzo, ko ruke što Penteja klete raznesu.
Izmenke primjer pouči taj, te slaviti stanu
Svečanost novu, štovat oltare svete i kadit.

732. Izmenke su Trojanke nazivajući se tako po Izmenu, rijeci Beotskoj, koja teče kroz Tebu.

ČETVRTO PJEVANJE.

Iza oduljega umetka, koji zaprema prvu polovinu pjevanja, u drugoj se polovini nastavljaju tebanske priče, a na njih se nadovezuju priče o Perseju, koje ispunjaju velik dio idućega pjevanja. Među protivnicima Bakhovih svetkovina jesu i tri kćeri kralja Minije. Na dan, koji je posvećen kultu Bakhovu, one predu i tku kod kuće, a vrijeme sebi krate pripovijedajući različne priče (st. 1.—54.), kako je bijeli dud pocrnio od krvi Piramove i Tizbine (st. 55.—166.), o ljubavi Martovoj s Venerom, koja Apolona, jer ih je odao, kažnjava nesrećnom ljubavlju. Feb Apolon, da bi se mogao približiti ljubavi svojoj, Leukotoji, kćeri kralja Orhama, uze na se obličje Eurinome, matere njezine, ali ga izdade Klitija, pređašnja njegova ljubovca, a Orham zakopa kćer živu u zemlju. Iz Leukotojina groba izbi šibljika tamjanova, a zavisnu Klitiju pretvori Apolon u modri suncokret (st. 167.—270.). Alkitoja, najstarija od Minijevih kćeri, kazuje još priču o mladiću Hermafroditu, koji se s Nimfom Salmakidom stopio u jedno tijelo (st. 271.—388.). Dok one kazuju priče, približi se povorka Bakhova, a Minijeve se kćeri pretvoriše u šišmiše (st. 389.—415.). Dok se Agava, mati Pentejeva, veseli kazni Minijevih kćeri, stižu joj žalosne vijesti. Junona ne može pregorjeti, što je Bakho, sin suparnice njezine, dobio toliku vlast i poštovanje, pa da se osveti Semelinu rodu, šalje Tisifonu na Inu i Atamasa, njezina muža. U mahnitosti Atamas ubija rođenoga sina Learha, a Ina s drugim sinom Melikertom traži spas u morskim valovima. Na molbu Venerinu Neptun učini i Inu i njezina sina morskim božanstvima. Dvorkinje Inine, dok žale za gospodaricom, pretvore se u kamenje ili ptice (st. 416.—562.). I Kadmo sa ženom Harmonijom žali za Inom, pa ostavlja Tebu i odlazi u Iliriju, gdje se oboje pretvoriše u zmije (st. 563.—603.) Od Bakhovih je protivnika samo još Akrisije bio na životu, kralj u Argu i djed junačine Perseja, koji je odrubio glavu Gorgoni (Medusi). Bježeći s Medusinom glavom dođe Persej do kralja Atlasa i zatraži od njega noćište, a kad mu ga je on ukratio, pokaže mu glavu Medusinu, te se Atlas pretvorio u brdo (st. 604.—662.) Stigavši u Etiopiju oslobodi Persej Andromedu, kćer Kefejevu), koja je bila prikovana uza hrid i izložena za hranu

grdosiji morskoj. Pošto je pogubio zvijer položi on glavu Medusinu na travu, a od trave postadoše koralji (st. 663.—752.). Persej se oženi Andromedom i kod svadbene gozbe kazuje, kako je pogubio Gorgonu, kako je od njezine krvi postao krilati konj Pegas i brat njegov Hrisaor (st. 753.—803.).

Ali Minije kći Alkitoja ne misli, da njoj
Bakhovih orgija treba, i ludo govori za njga
Jupiter-boga sin da nije, a bezbožnost s njome
Dijele njezine sestre. Na svečanost sveštenik pozva
Gospe i sluškinje veleć, nek poslove ostave svoje,
Prsi nek pokriju kožom, nek razvežu trake u kosi,
Na glavu neka metnu vijence i u ruke uzmu
Zelene tirse, i reče, strahovito bog da će biti
Gnjevan za uvredu svoju. Pokoriše majke se, snahe,
Pređu i kotarice i posao nesvršen puste,
Kade, zazivaju Bakha i Bromija, Lijeja boga,
Rođenog u vatri, dvaput, od dviju matera sina;
Čuju se još imena: Tiònej nestrižen, Nisej,
Lenej i saditelj loze vesèlicê, — k tome imena:
Otac Niktèlij, Elèlej i Euhan i Jakh i druga
Jošte imena, što ih po narodu grčkom imadeš
Premnogo, Libere bože. Neprolazna tvoja je mladost,
Ti si vječiti dječak, u nebeskoj ti si visini
Najljepši gledati bog. Ko u djevojke tvoja je glava,
Na njoj kad nemaš rogóvâ. Pokorio istok si cio

1. Minija je prema priči bio kralj u Orhomenu u Beotiji.

11. i d. Izbrajaju se različni pridijevci boga Bakha, koji ih ima više nego ma koji drugi bog. Bromije se on naziva poradi buke, s kojom su njegove svetkovine udružene; Lijej zato, jer razdrešuje brige; Nisej, jer su ga othranile Nimfe na brdu Nisi; Tionej, jer se mati njegova Semela poštovala pod imenom „Tiona"; Lenej po preši; Niktelij, jer njegove svetkovine padahu u noć; Elelej i Euhan po veselim povicima za svetkovanja (ἐλελεῦ, εὐάν); Jakh naznačujući veselo povikivanje za njegove svetkovine.

17. O pridijevku Bakhovu „Liber" vidi bilješku uza stih 521. u trećem pjevanju.

20. Rogove čini se da je Bakho dobio tek onda, kad je postao istovetan s frigijskim bogom Sabazijem, kojega su svetkovine bile jednako bučne kao i Bakhove.

Sve do dalekog Ganga, gdje kvasi Indiju tamnu.
Ti sjekiraša, časni, Likùrga i Penteja zgubi,
Oba bogògrdnîka, Tirénce u more baci;
Dvoprežne risove ti na uzdi šarenoj držiš,
Koja im kiti vrat. Bakhàntice, Satiri tebe
Prate i pijani starac, što t'jelo, koje mu kleca,
Opire štapom, i slabo na magarcu grbavom sjedi.
Kudgod dolaziš, svud te dočekuje mladeži cika
I glasi ženski, svud se u bubnjiće rukama bije,
Ječe cimbale plosne i svirale s puhaljkom dugom.
„Blag nam i milostiv došo!" dovikuju Izmenke bogu
Svetkujuć, kako i treba. Tek Minije kćeri u domu
Poslima svojim, što ih u nepravo čine vrijeme,
Smetaju praznik te vunu grebenaju i pređu suču,
Sjede uz stanove svoje i sluškinje gone na poso.
Jedna okretnim prstom među njima izvodeć niti
Prozbori: „Druge dok žene počivaju i slave praznik
Izmišljen, a mi, koje Minèrva, boginja bolja,
Zabavlja, razgovorom osladimo koristan poso
I naizmjence svaka nek priča štogod, što ne da
Vremenu dugu biti, i dokolne zabav'mo uši".
Sestrama po volji to je i reku joj, prva nek zbori:
Znala je priča množinu te promisli, koju bi od njih
Pričala; možda o Derketi priču Babìlônki, koja

21. Indija se naziva tamnom po svojim stanovnicima, kojih je koža tamne boje.

Priča o obilaženju Bakhovu po dalekim istočnim zemljama postala je tek nakon vojne Aleksandrove.

22. Likurg je po priči bio trački kralj. Već Homer u Ilijadi (VI, st. 130. i d.) kazuje, da je Likurg ostanom isprebijao i razagnao dadilje boga Dionisa. Dionis, koji se i sam teškom mukom spasao pobjegavši u more, kazni opakoga Likurga tako, te su ga vlastiti njegovi konji razderali. Po Homerovu je kazivanju Zeus i Likurga oslijepio.

26. i d. Pijani je starac Silen, odgojitelj i vjerni pratilac Bakhov, najstariji među satirima. Silen je obično pijan, pa zgrbljen i kolebajući se jaše na magarcu.

38. i d. Minerva je boginja svih umještva, pa i tkanja. Ime se njezino u pjesnikâ često upotrebljava za posao, što ga ona nadzire.

44. i d. Derketa je boginja Siraca (i Palestina je u Siriji, pa zato kaže pjesnik, da Palestinci vjeruju u tu priču), istovetna s Astartom. Stideći se ljubavi, što ju je imala s nekim mladićem, i rodivši Semiramidu strovalila se ona u jezero i pretvorila u ribu. Zato se i slikala s ribljim repom.

Oblik prom'jeniv i ljuske po svemu tijelu dobiv
Plivaše po jezeru (što vjeruju još Palestinci);
Ili bi o njenoj kćeri kazivala, kako je perje
Dobivši godine zadnje na visokih tornjih provela;
Ili kako je pjesmom i travama prejakim nekad
Naida prometala mladiće u šutljive ribe,
Dok to i sama ne pòsta; — il' o drvu s bijelim nekad
Voćem, a poslije s crnim, okaljalo pošto se krvlju.
Tu odabere priču, jer nije poznata, i nju
Predući iz vune niti kazivati stade ovako:
Življahu Piram i Tizba u gradu visokom onom,
Kog Semiràmida zidma od opeka okruži — kažu —;
Kuća im do kuće bješe, od sviju momákâ je ljepši
Bio Piram, a Tizba od sviju na istoku djeva.
Susjedstvo stvori poznanstvo i ljubavi prvi početak;
S vremenom rastaše ljubav; i uzeli oni b' se bili,
Da su dopustili oci. Preko volje ipak otaca
Srca im osvoji ljubav, te gorahu jednakim plamom.
Nikakvog nema svjedoka, a govore znacima, migom,
I što više se krije, sve vruća je sakrita ljubav.
Malo je napuko zid, što stajaše med kuće obje
Zajednički, u ono još vr'jeme, kad načinjen bješe.
Nitko pogrješku tu vijekove ne spazi mnoge;
Al' što ne spazi ljubav? Zam'jetiste vâs dvoje dragih
I put načiniste glasu, te ljubavne besjede tuda
Sigurne prolažahu, a žubor jedva se čuo.
Često je stajala Tizba na ovoj, a Piram na onoj
Strani te jedno drugom iz usta hvatali dah su

47. i d. Semiramida, kći Derketina, pretvorila se najzad po jednoj priči u golubicu.

53. Može biti, da priča o Piramu i Tizbi nije još bila osobito poznata u Ovidijevo doba, ali joj se našlo tragova među ostacima slikâ u Pompejima, te ne može biti sumnje, da su je već grčki pjesnici helenističkoga doba obradili (roman). Od književnih nam se obradbi iz starine sačuvala samo ova Ovidijeva.

56. Semiramidin je grad Babilon.

Govoreć: „Zavidni zide, što činiš dragima smetnju?
Zar bi toliko bilo, da pustiš nas zajedno biti
Posve, il' to li je preveć, da možemo bar se poljubit?
Al' smo ti zahvalni opet i dužni smo priznati to ti,
U prijatèljskê što uši riječima dopuštaš prolaz".
Svako sa svoga mjesta govorili tako bi obdan,
A na rastanku pred noć poljubili svako sa svoje
Strane bi zid, a cjelivi tî ne mogoše prodr'jet.
Svjetila noćna zora izatoga jednoć razàgnâ,
A sunce osuši mraz sa trave zrakama svojim,
Oni se sastanu opet na običnom mjestu te šaptav
Tiho i dugo o svojim o jadima prevarit noćas
Odluče u gluho doba stražare i izić kroz vrata,
Te će iz kuća svojih uteći i iz grada samog;
A da hodeći ne bi po širokom lutali polju,
Sastanak bit će kod groba kod Ninova, pod drvom tamo
Sakrit će se u hladu. S obilatim snježanim plodom
Visoki onamo stajaše dud uz studeni izvor.
Tako uglave oni i sporo dan im se vuko.
Uroni u vodu dan i iz vode iziđe noćca;
Lukavo stožere vratne po mraku okrene Tizba,
Prevari svoje i ode te pokrita velom po licu
Dođe k Ninovu grobu i pòd dud uročen sjedne.
Slobodnu čini je ljubav. Al' eto ti lavice, kojoj
Pjeni se gubac prljav od krvce goveđe svježe,
Hoće da ugasi žeđu iz obližnjeg izvora vodom.
Tizba na mjesečini Babìlônka lavicu spazi
Izdaleka i tamnu u pećinu strašljivim krokom
Pobježe, pa joj bježéći sa leđa spade prijevjes.
Pošto ugasi žeđu obilatom lavica vodom,
Krene u šumu natrag i tanki našavši veo
Sam bez djevojke razdre okrvavljenim ga žvalom.
Kasnije iziđe Piram i zvijerin siguran vidjev
Trag u dubokome pijesku sav poblijedi

88. Nin je bio muž Semiramidin. Priča kazuje, da mu je žena, kad je umr'o, sazdala grobnicu 9 stadija visoku, a 10 stadija široku, koja se poput kule nadaleko vidjela (jedan stadij ima otprilike 125 koraka).

On u licu, a veo kad spazi od krvi prljav,
Poviče: „Jedna će noć pogubiti dragijeh dvoje!
Od svijeh djevojaka života dugog je ona
Vrednija bila, a krivac sam ja, što tebe pogubih,
Jadnice, kad te ročih na ovo strahotno mjesto,
A sam prije ne dođoh! O lavovi, što vas imade
U spiljama u ovim, razdèrite tijelo moje,
Opaku utrobu moju razgrizite, proždrite ljuto!
Al' smrt strašljivci žele". — Prijevjes Tizbin tad dignu
Piram i pod drvo s njim pod uročeno otíđe.
Zaplače nad velom tada nad poznatim, izljubi zatim
Njega i reče: „Daj se i moje napij sad krvi!"
Onda u slabine mač, što njime opasan bješe,
Turi te umiruć odmah izvuče ga iz rane tople.
Kako je ležo na zemlji nalećke, uvis mu krvca
Sukne ko olovna cijev, kad pokvari se i pukne,
Uska rupica stane da pišti, a voda u dugim
Mlazima skakati počne te šiba i probija uzduh.
Dudov izatoga plod pocrni krvlju budući
Pokropljen Piramovom, a korijen nakvašen njome
Dudinje, koje vise sa drveta, crveno boji.
Tizba još dosta u strahu na pređašnje vrati se mjesto,
Da ne iznevjeri dragog, te očima, srcem ga traži
I kazivat mu želi, kolìkôme zlu je utekla.
Vidi: mjesto je isto i drveta lik, al' u sumnji
Poradi boje je ploda te dvoji, isto je l' drvo;
Dvojeći tako spazi, gdje gipka se tijelo i tlo
Krvavo bije, tad Tizba uzmàče i poblijedi
Većma od šimšira ona i kao more se zgrozi,
Koje dršće, kad vjetrić odozgo laki ga dira.
Ali kad začas svoga prepòznâ dragoga, stane
Rukama nedužnim jednom da o drugu udara ljuto,
Pa raščupavši kosu obuhvati ljubljeno t'jelo,
Puni mu suzama ranu i roneć ih s krvlju ih m'ješa,
Poljupce utisne mnoge u ledeno lice i vikne:
„Pirame, koja tebe sudbina uze od mene?

122. I za vodovod su se u Rimu upotrebljavale olovne cijevi.

Pirame, daj odgovori ! ta zove te predraga evo
Tizba tvoja, o čuj i digni spuštenu glavu !"
Ime kad Tizbino čuje, tad Piram otvori oči,
Koje već pritisnu smrt, i sklopi ih vidjevši dragu.
Poznavši ona svoj prijevjes, bjelokosne vidjev
Kore bez mača reče : „Pogubila tvoja te ruka,
Nesretniče, i ljubav ! Al' na to je jaka i moja
Ruka i ljubav, koja za ubod dat će mi snage.
Ja ću za tobom mrtvim ; nek vele, da sam ti smrti
Jadnica uzrok i drúga, i kojeg od mene je mogla
Samo otrgnut smrt, da ni ona nije lje mogla.
A vas, nesretni vrlo o oci, i moj i njegov,
Sada vas oboje samo tolìkô molimo jošte,
Da nam dopustite u grobu istom počivat,
Kad nas je vjerna ljubav sjedinila i ura zadnja.
A ti, o drvo, koje nad jedno tijelo jadno
Grane spuštavaš sad, spuštavati začas ćeš nad dva ;
Čuvaj krvavi znak i uvijek plod ti nek bude
Crn, nek odgovara tuzi, ubijstva dvostrukog spomen".
Reče i nastavi nož, što od krvi topal još bješe,
Ispod prsiju sebi i zatim se na gvožđe sruši.
Ali Tizbine molbe i bogove dirnu i oce,
Jer plod je drveta crn, kad uzri, a u džari jednoj
Pepeo leži, što osta od spaljenih dvaju tjelesa.
Prestane prelja, a kratko vrijeme postoji, te stane
Tad Leukònoja zborit (a sestre ne govore, ćute) :
Jednoć osvoji ljubav i boga sunčànôga, što sve
Upravlja svjetlošću višnjom ; o ljubavi pričati toj ću.
Bivši Venera s Martom u preljubi, kažu, da ovaj
Prvi to opazi bog, jer on sve opaža prvi.
Na žao dâ mu se to, te mužu, Junóninu sinu,
Priopći, kako i gdje prijevaru žena mu čini.

168. Prvoj pripovjedačici, kćeri Minijevoj, ne pominje se ime, druga se zove Leukonoja, a treća Alkitoja.

171. i d. O ljubavi Aresa i Afrodite potanko govori Homer u Odiseji (VIII, st. 266. i d.), gdje je crta pjevač Demodok na dvoru Alkinojevu. Ovidije pominje je samo toliko, koliko mu je trebalo, da zgodno prijeđe na ljubavne zgode Feba i na prijetvore, koji su s njima u vezi.

Ovoga ostavi pamet, iz ruke mu vještačke poso
Ispade, što ga baš držo. Al' odmah mjedene tanke
Lančiće skuje i mreže i zamke, što bi sve moglo
Prevarit oči, jer od tog nijesu najtanje niti
Tanje ni paučina, što visi odozgo sa grede.
Tako načini sve, da popušta dodiru lakom
I slabom kretu, te nastavi sve oko kreveta vješto.
Kad se u postelji istoj i žena i preljubnik nađu
Te se grliti stanu, uloviše on se i ona
U sveze, što muž ih vještak neobičnim načinom skova.
Odmah Lemnjanin bog bjelokosna otvori vrata
Širom i bogove pusti, a ono ležaše dvoje
Svezani sramotno, a bog budući razdragan gdjeki
Takove želi sramote ; svi bogovi smiju se, te se
O događaju tome govorilo na nebu dugo.
Prokaz pamteći taj Kitèrânka osvetu smisli
Te za odvraćak onog, tko tajnu smeo je ljubav,
Jednakom ljubavi smete. Što sada koristi tebi,
Sine Hiperiónov, ljepota ti, boja i zrake ?
Ta ti, što pališ zemlju cijelu svojijem ognjem,
Sam se sad pališ ognjem neobičnim ; gledat sve moraš,
Al' tek Leukòteju gledaš, te oči, što svijetu patre,
Upireš tî u jednu u djevojku. Sad ranije s neba
Dižeš se istočnog, a sad u valove kasnije roniš ;
Zagledavši se u nju produljuješ zimsko vrijeme ;
Katkad nestane tebe, i prijeđe duše ti bolest
U svjetlost, te si mrk i srca ljudima plašiš.
Ne bivaš s toga blijed, što stoji na putu ti obraz
Mjeseca bližega zemlji, već ljubav tako te boji.
Jednu sad samo ljubiš ; ne privlači već te Klimèna
Ni Rod ni Eejke Kirke ljepotica majka, ne vuče

185. Lemnjanin je bog Vulkan, muž Venerin ; vidi bilješku uza stih 756. u drugom pjevanju. Mati je Vulkanova Junona.

190. Kiteranka je Venera, koja ima taj pridjevak od ostrva Kitere s gradom istoga imena.

204. O Klimeni, materi Faetontovoj vidi bilješku uza stih 756. prvoga pjevanja.

205. Ostrvo Rod bijaše sveto mjesto sunčanoga boga Feba Apolona. Po jednoj su priči bogovi zaboravili Feba, kad su dijelili zemlju

Već te ni Klitija, koja obljubiti vrlo bi rado
Tebi se dala, al' ne htjede tî, i teška joj to je
Rana ; zaboravio s Leukòtojê mnoge si druge,
Sa nje, kojoj je majka Eurìnoma, najljepša žena
U svoj mirišljivoj zemlji, al' kćerka kada odraste,
Ljepša od matere bi ko majka što bješe od sviju.
Nad gradovima otac je njen Ahêmênskîm vlado
Orham, potomak sedmi po redu od pradjeda Bela.
Pod nebom Hesperskim jesu pašnjáci sunčevih konja,
Mjesto trave gdje jedu ambròsiju i hrane njome
Umorne ude od truda od dnevnog, za posao jače.
Jednoć nebesku hranu kad jedoše onamo konji
I dan zam'jeni noćca, uníđe u sobu milu
Bog sunčani uzevši lik Eurìnomê majke
I Leukòtoju vidi med dvanaest sluškinja njenih
Kako vrti vreteno i glatke ispreda niti ;
Onda poljubi on ko majka premilu kćerku
Veleć : „Tajna je neka ; izíđite, djevojke, sada,
Da bi nasamo majka sa kćerkom govoriti mogla".
Odu, i u sobi ne bi svjedoka, te prozborit bog će :
„Ja sam, što duljinu dajem cijeloj godini, što sve
Vidim, po kojemu zemlja sve vidi, sv'jetu sam oko.
Meni si mila ti, zacijelo mi vjeruj". A njojzi
Klonu prsti i od stra vreteno i preslica iz njih
Padne ; — i u tom strahu lijepa bijaše. Bog se
Pokaže u pravom odmah obliku i običnom sjaju.
Nenadni pogled taj Leukotoju uplaši, al' se
Sjajem svladana ona bez leleka prepusti bogu.
Klitiju spopade zavist, preko mjere jer je sunčani
Nju bog ljúbio prije ; na suparnicu se srdeć

među se, pa kad su to opazili, učini Jupiter (Zeus), te izmilje Rod iz mora.

Nimfa Kirka poznata je čarobnica iz Homerove Odiseje. Ona boravi na ostrvu Eeji, kći je Okeanove kćeri Perse i sunčanoga boga Feba, pa ima zato također pridjevak „Titanida".

206. I Klitija je kći Okeana i Tetide kao Klimena i Persa.

212. Ahemenski su gradovi gradovi Persije nazivajući se tako po Ahemenu, praocu persijskoga kraljevskoga roda.

218. Bel je mitički osnivač asirske države.

Razglasi preljubu njenu i ocu joj glas taj donese
Zao ; tad otac žestok, goropadan u zemlju kćerku
Duboko ljut zakopa i pokrije humkom pijeska
Teškoga, premda je oca za oprost molila, ruke
Pružala k suncu veleći : „Preko volje silu pretrpjeh".
Al' hum Hiperiónov sin izatoga zrakama rasu
I dade, djevojko, tebi da možeš pomoliti obraz
Zakopan, ali već glavu nijesi dignuti mogla
Smoždenu težom zemlje, te ležaše ti bez života.
Faeton pošto izgorje, žalosnije kažu da nije
Ništa vidio od tog upravljač krilatih konja.
On je nastojo dugo doduše, kako bi t'jelo
Ledeno ugrijo te ga oživio zrakama jakim ;
Al' jer posla mu toga izvršiti ne dade sudba,
Tijelo i mjesto ono mirišljivim nektarom opspe,
Isplače tad se i reče : „Dosegnuti ipak ćeš nebo".
Nektarom pokropljeno budući nebeskim t'jelo
Odmah se rastopi zatim i mirisom nakvasi zemlju ;
Šibljika tamjanova po zemlji pomalo pusti
Žile i digne se uvis i krunom probije humak.
Premda se Klitije žalost ispričati ljubavlju mogla,
A žalošću izdajstvo, al' više ne htjede k njojzi
Dolazit svjetlosti davač, već ljubav prekide s njome.
Nimfa ginuti stane od bezumne ljubavi, kojoj
Slabo odoljet je mogla ; danònoćno pod nebom vedrim
Sjedi na goloj zemlji ; bez sapleta, bez reda kosa
Njena je ; devet dana ne primajuć hrane ni vode
Glad je suzama svojim i bistrom stišavala rosom ;
Nije se makla sa zemlje, bez prestanka šećućeg boga
Gleda lice i svoje za njime obraze kreće.
Za zemlju t'jelo joj, kažu, priònu, sivost, bljedoća
Od česti obuze nju i u bezbojnu pretvori travu,
Od česti osta joj rùmên, te lice krije joj cvijet
Ljubici sličan veoma. Još jednako vrti se k suncu,
Premda je žile drže, i pretvorena ga ljubi.

245. O tom, kako je Feb žalio za sinom Faetontom, vidi stihove 311. i d. u drugom pjevanju.

Svrši, i događaj čudni slušačice osvoji ; jedne
Kažu, da nije moguće, a druge, da bogovi pravi
Sve učiniti mogu, al' Bakha među njima nije.
A kad umuknu već, Alkìtoji red je da zbori.
Bacajuć čunak kroz spušten navítak prozbori ona :
Ne ću vam poznatu ljubav kazivati Idskog pastira
Dafnida, kojeg je Nimfa na inoču gnjevna budući
U kam pretvorila bila. Što čini li ljubavna muka !
Ne pričam ni to, kako nasuprot prirodnom redu
Siton promjenljivo bješe čeljade, sad čovjek, sad žena.
Šutim o Kelmisu, koji sad čelik je, à nekad bješe
Malome Jupiter-bogu čuvarom prevjernim ; šutim
I o Kurétima, koji iz obilne nastaše kiše,
Ò Kroku, koji u cvjetić sa Smilakom pretvoren bješe.
Zan'jet ću novim vas nečim i ugodnim. Zloglasna čujte
Zašt' je Salmàkida slab eć tjelesa i mekšajuć vodom
Nježnom ; ne zna se uzrok, al' vrlo je poznata snaga.
Sina Merkùrijeva, kog Kiterka rodi božanska,
U Idskim pećinama othranile bjehu Najáde.

276. O pastiru Dafnidu bilo je mnogo priča. Po jednoj priči poklonila mu je neka Nimfa ljubav svoju, a kad joj je krenuo vjerom, oduzela mu je vid. Prema priči, koju slijedi Ovidije, pretvoren bi nevjerni Dafnid u kamen.

Zašto Ovidije naziva Dafnida „Idskim" pastirom, nije nam poznato, pa ni to, misli li ovdje pjesnik brdo Idu na Kreti ili u Frigiji kod Troje.

279. i d. Priča o Sitonu drukčije nam je sasvim nepoznata.

281. i d. Kelmis je jedan od Daktila Idskih, frigijskih demona, koji služe velikoj majci bogova Reji. Daktili su iznašli obrađivanje mjedi. Oni se poštovahu ne samo u Frigiji, nego i na Kreti, gdje se Zeus rodio.

Kelmis se pretvorio u željezo (čelik), jer je bio raznio glas, da je i Jupiter smrtno biće.

283. Kureti su svećenici Zeusovi na ostrvu Kreti. Priča kazuje, da je mati bogova Reja novorođenče Jupitera izručila Kuretima i zapovjedila im, da bukom natkrile plač djeteta, te ne bi Kron zamijetio, da mu se rodio sin. Kron je naime proždr'o svako svoje novorođeno dijete.

Priča, po kojoj su Kureti postali od kiše, nije nam poznata.

286. Kroka je ljubila Smilaka i oboje se pretvoriše u cvjetove istoga imena. Pobliže nam priča nije poznata.

288. Sin Merkurija i Kiterke Venere jest Hermafrodit. Njegovo je ime složenica od grčkih imena njegovih roditelja: Hermo — Afrodita.

Lice mu takovo bješe, prepoznati da se iz njega
Mogaše otac i mati ; i ime je imo od òbôg.
Kada je tri puta pet navršio godina, ode
On s domòrodnîh brda i ostavi hranilju Idu
Te je s radošću luto po neznanim mjestima, gledo
Neznane vode, a radost je tâ umanjivala trud mu.
Pohodi Likijske grade i k susjedom Likijske zemlje
Karima dođe, i tu na jezero sa sjajnom vodom
Do dna namjeri on se ; ni rogoza jalovog tamo
Nema ni močvarne trske ni site s bodljivim vrškom.
Voda je prozirna sasvim, a krajevi jezera svježim
Busom su okruženi i vazda zelenom travom.
Nimfa stanuje tu, što nije vješta u lovu
Nit zna odapinjat lûk nit hoće se s kim utrkivat ;
Jedina to je Najáda Dijáni neznana brzoj.
Priča se, da su sestre govoriti često joj znale :
„Uzmi, Salmàkido, koplje il' tulac šareni uzmi
I besposlenost svoju izmjenjuj tegotnim lovom".
Ali ne uzima ona ni koplja ni šarenog tulca
Niti besposlenost svoju izmjenjuje tegotnim lovom,
Nego il' tijelo krasno u izvoru svojemu kupa
Ili Kitorskim češljem raščešljava kosu il' gleda
U vodu i pita nju, što dolikuje li njojzi ;
Često je odjevèna u prozirnu haljinu ona
Te na mekome lišću il' mekoj tratini leži ;
Često cvijeće bere, i jednoć ga slučajno beruć
Ugleda momka, kojeg kad ugleda, imat ga htjede.
Žuri se k njemu primaći, al' prije no se primače,
Još se nakiti malo i ogleda haljinu svoju,
Načini prijazno lice i bješe bez sumnje lijepa.
Tad mu progovori : „Momče o dostojni vrlo, da budeš
Za boga držan, ako si bog, Kupído si valj'da ;
Ako l' si smrtnik, i otac i mati su blaženi tebi,
I brat sretan je tvoj i sestra, ako je imaš,
Blago i dojkinji tvojoj, odojila koja je tebe !

311. Kitorski je češalj načinjen od šimširova drva. Brdo Kitor kod grada istoga imena na obali morskoj u Paflagoniji bilo je bogato šimširovim drvom.

Ali od sviju je njih vjerènica sretnija mnogo,
Ako je imaš i s vjenčanjem nju udostòjiti hoćeš !
Ako vjerènicu imaš, dopusti, da kradom te ljubim ;
Ako l' je nemaš, nek budem ti ja, te u ložnicu uđ'mo".
Tada Najáda ućuti, a ne znajuć, što li je ljubav,
Momak se sav zarumeni i lijepo liči mu rumen.
Takve su jabuke, koje u prisoju s drveta vise,
Grimizom obojena bjelòkôst — i sjajan, a crven
Mjesec, kad na pomoć njemu zazveče naprazno sprave.
Nimfa bez prekida moli za sestrinske cjelive barem,
Ruke već na vrat mu meće bjelokosni, a on joj veli:
„Prestani, ili ću pobjeć od tebe i iz mjesta ovog".
Ona se uplaši te mu progovori: „Slobodan ovdje
Ostaj, o tuđinče" te se okrenula, ko da će otić,
Al' se obazire na nj i skrije se za gusto grmlje ;
Tu se sagne i klekne, a mladić misleći, da je
Ostavljen sam u travi i nitko da ne gleda njega,
Ovamo onamo šeće i došavši dò žuber-vodê
Zamoči tabane u nju do gležanja. Zatijem brzo
Osvojen ugodnom buduć toplinom valova blagih
Baci mekano ruho sa nježnoga t'jela, a Nimfa
Onda u čudu sva uželi se gologa momka
Te se raspali plamom. Salmàkidi i oči stanu
Gorjeti kao čisti sunčani presjajni kolut,
Kada iz postavljenog nasuprot ogledala s'jeva.
Jedva čekati može i ushit odgađa jedva,
Već ga grliti želi i teško se uspreže luda.
Po tijelu se mladić međutim dlanima pljesne
I skoči u vodu tad, naizmjence razbacujuć ruke
Blista u vodi bistroj, ko sjajnijem staklom da tkogod
Pokrije kakav bjelokosni kip il' bijeli ljiljan.
„Dobih ga, moj je !" vikne Najada te sve sa sebe
Haljine baci daleko i skoči u vale te momka,
Koji se trga, zgrabi i otima poljupce silom
Pa mu podmeće ruke i nehoćkog za prsi hvata
Te se po momku sad ovud Salmakida vije, sad onud.

332. i d. I vračari staroga vijeka su zazivali mjesec s neba u pomoć, služeći se kod toga različnim mađijama.

On se upire udilj i hoće da se izvuče,
Ona se drži njega ko zmija, kojuno carska
Ptica odnese uvis, al' zmija viseći ptici
Obvije glavu i noge i razvita krila obmota,
Ili kako se bršljan po dugome povija deblu,
Ili kao što polip pod vodom kad zgrabi dušmana
Te ga ne pušta krake raširivši na svaku stranu.
Atlasov ne će potomak da popusti, naslade ne da
Nimfi, kojoj se nada ; a ona udima svima
Čvrsto se njega držéći progòvorî : „Trgaj se, zliko,
Ali mi ne ćeš uteći ! O dajte, bogovi, nikad
Da se ne rastavi on od mene ni ja od njega !"
Bogovi usliše molbu : tjelesa se slijepe njima
I pomiješaju skupa i jedan dobiju oblik.
Kao mladice tko kad sastavi korom i vidi,
Gdje se srastaju te se uzvijaju jednako uvis,
Tako se stiskoše jako i srastoše ona tjelesa ;
Nisu već dvoje, al' lika su dva ; ni žena ni dječak
To se već ne može reći, nijedno i oboje skupa.
Sad Hermafròdit videć, da u vodu ušav muškarcem
Postade polumuškarac i raznježen u t'jelu da je,
Obje protegne ruke i prozbori glasom, što više
Ne bješe muški : „O oče i majko, od kojih imadem
Ime, vašemu sinu učinite : svaki muškarac,
U vodu ovu kad stupi i takne je, da mu se t'jelo
Raznježi, iz te vode da iziđe polumuškarcem".
Ganu se otac i mati te ispune dvolikog sina
Molbu i u vodu tu pomiješaju nekakve čini.
Svrši se pripovijest, al' jednako Minije kćeri
Rade i preziru boga te praznik pogrđuju njegov ;
Kada li neviđeni najednoć bubnjići glasom
Muklim zagude, k tome zaječi krivuljasta ko rog
Frula i cimbale glasne. Zamìrišê mïra i šafran ;
Jedva se vjerovat može : zelenjeti razboj se počne,
Pređa se spusti i stane da lista kakono bršljan ;

362. i d. Carska je ptica orao, ptica Jupiterova.
368. Hermafrodit je kao sin Merkurijev Atlasov potomak.

Dio se stvori lozom, a što su niti dosada
Bile, budu stržaje ; iz osnove iziđe lišće,
Šareni grozdi se krasno uz grimiznu zasjaše vunu.
Već se završi dan i dođe ono vrijeme,
Kojemu ne možeš reći ni vidjelo a niti tmina,
Nego sastanak dana sa noćcom, kada se hvata :
Kad li se učini, da se potresla nenadno kuća,
Smolavi luči da gore, u crvenom plamu da stoji
Kuća i utvare divljih zvijeri da urlati staše.
Po kući zadimljenoj već odavno sestre se kriju,
Rasute ovdje i ondje od svjetlosti ì vatrê bježe ;
Tako dok rupe traže, med udma im malim se opna
Protegne i mišice krioca im sastave tanka.
Ne mogu vidjet onako u mraku, kako su oblik
Svoj izgubile one ; ne lete perjem, al' mogu
Treptjet u uzduhu krila raširivši. Kada govorit
Hoće, pustiti mogu veoma neznatan glasak
(Prema tijelu svojem) i tuguju cvrkućuć sitno ;
Po kućama se drže, ne po šumama, ne trpe
Svjetlosti, lete po noći ; po večeru kasnom se zovu.
Sada se Bakhovo ime u Tebi slavi cijeloj,
I tetka stane svud pripov'jedat o velikoj moći
Novoga boga ; od sviju sestara svojih je ona
Ostala bez jada sama (ne brojeć, što ima ga sa njih).
Ponosnu vidi nju Junona zbog njezine djece,
Zbog muža Atamasa, božanskoga zbog hranjenika,
Te će kazati gnjevna u sebi : „Kopilan je onaj
Meonske mogo brodare pretvorit i u more bacit,

405. i d. Minijeve kćeri još u djevojačkom obličju bježe od svjetlosti i vatre, a to čine i kasnije kao slijepi miševi (*νυκτερίδες*).

415. Kasna se večer zove u latinskom jeziku : *vesper*, a slijepi miševi : *vespertiliones*.

417. Tetka je Bakhova Ina, žena Atamasa, sina Eolova. Sestre su njezine : Semela, mati Bakhova, Autonoja, mati Akteonova, i Agava, mati Pentejeva, o kojima je govor u trećem pjevanju.

421. Božanski je hranjenik Inin bog Bakho.

423. Meonski su brodari oni Tirenski brodari, o kojima je govor u stihovima 582. i d. trećega pjevanja.

Mogo je materi dati da razdire utrobu sina
I tri Minije kćeri neobičnim krilima pokrit, —
A bez osvete može l' Junona uvrede trpjet ?
To l' mi je jedino pravo i snaga jedina moja ?
Primjer je on, što da radim ; i dušmanin učiti može.
Što mahnitanje može, pokazao dosta i preveć
Smrću je Pentejevom. Mahnitanje zašto i Inu
Ne bi podbolo da pođe za primjerom svojih sestara ?"
Spušta se strmenit put smrtonosnim zasjenjen tisom,
Kud se tišinom i mirom u podzemni dolazi svijet.
Magle tromi isparuje Stiks ; onuda se dolje
Sjenke spuštaju nove i utvare sahranjenikâ.
Put trnoviti zimom i užasom opstrt je širom ;
Nove ne znaju duše, kud ide put i u Stiksov
Grad kud vodi i grozni gdje dvori su crnoga Dita.
Tisuću ulaza grad taj imade i sa svijeh strana
Otprta vrata, i more sa zemlje kako cijele
Prima rijeke, tako i ona prostorija duše ;
Mjesta je svima, što dođu, ne osjeća novo se mnoštvo.
Lutaju beskrvne sjenke bez kòstî i mesa, te jedne
Vrve po trgu, druge po dvorima podzemnog kralja,
Neke poslove rade u pređašnjem kao životu.
Amo se skanila bila Saturnija saći Junona
Iz svog nebeskog doma, od mržnje i od ljutine.
Kada onamo stupi, zaječi prag od težine
Tijela njezina svetog, a Kerber podigne glave
Tri i zalaje triput. Saturnija sestre pozove,
Što ih je rodila Noć, nepomirljive boginje ljute.

424. Po Bakhovoj je odredbi Agava razderala utrobu sina Penteja ; vidi stihove 725. i d. u trećem pjevanju.

434. Stiks je „trom", jer polako teče.

438. Dit je vladalac podzemnoga svijeta Pluton, a postalo je to ime sažimanjem od latinske riječi *dives* (= bogat) prema grčkom nazivu istoga značenja (od *πλοῦτος*) naznačujući bogatstvo, što ga plodna zemlja krije u sebi.

450. Kerber je pas sa tri ili i više glavâ, koji čuva ulaz u podzemno carstvo. Rodila ga je Tifaonu Ehidna, napolak djevica, napolak zmija.

451. i d. Sestre, što ih je rodila Noć, jesu Erinije ili, kako se latinski nazivaju, Furije *(Furiae)*.

*

One pred zatvorenim pred gvozdenim vratima sjede
I crne češljaju zmije u kosama. Kada Junonu
Kroz mrak i maglu one prepoznaju, odmah se dignu.
Mjesto, na kojemu bjehu, prokletinje mjesto se zove.
Titije utrobu pruža na kidanje, pokriva sobom
Devet jutara zemlje ; a Tantal nikako vode
Ne može doseć i drvo nad njime sad visi, sad bježi ;
Sisif il' stiže kamen il' vâljâ ga, da se skotrlja ;
Loveć se sam i bježeći od sebe Iksion se vrti ;
Belove unuke vodu bez prestanka grabe i gube
Zato, što su se ubit usudile bratince svoje.
Ove pogleda sve Saturnija pogledom mrkim,

457. i d. Grješnici Titije, Tantal, Sisif, pominju se ovdje onim istim redom, kojim i u Homerovoj Odiseji (XI, st. 576. i d.).

Titije, sin Gejin, trpi muke u podzemnom svijetu, jer se ogriješio o Latonu. Njegovo je orijaško tijelo prekrilo devet jutara zemlje, a dva jastrijeba kljucaju jetru njegovu, koja uvijek nanovo doraste.

Tantal, sin Zeusov, a otac Pelopa i Niobe, bio je kralj u Lidiji i Frigiji i prijatelj bogova, pa su ga bogovi pozivali i k svojim gozbama. No po jednoj je on vijesti odao ljudima tajne bogova, a po drugoj stavio na kušanje bogove davši im tijelo sina svoga Pelopa za hranu, pa za kazan trpi u podzemnom svijetu glad i žeđu, premda mu voda seže do usta, a nad glavom vise najbiraniji plodovi. Kad se naime prigne da pije, ili posegne rukom za plodom, i voda i plodovi brzo uzmaknu.

Sisif, sin Eolov, a brat Atamanta, muža Inina, bio je vladar u Efiri (staro ime za Korint), ali se zamjerio bogovima, jer je bio opak i nepošten čovjek. Zato on u podzemnom svijetu valja kamen uz brdo, a kad stigne do vrha, kamen se opet otkotrlja dolje, te se on mora uvijek nanovo da muči.

461. Iksion je bio kralj Lapitâ u Tesaliji, otac Piritojev. On je napastvovao Junonu, pa zato je u podzemnom svijetu privezan o kotač, koji se brzo okreće. Kao napasnika svoga Junona ga pogleda „pogledom mrkim".

462. Bel, kralj egipatski, bio je sin Posidona i Libije, a brat Agenora, kralja feničkoga. On je imao dva sina : Egipta i Danaja. Egiptu se rodilo 50 sinova, među njima Linkej, a Danaju 50 kćeri, među njima Hipermestra. Danaj je kćeri svoje zaručio s Egiptovim sinovima, ali im je ujedno zapovjedio, da u svatovskoj noći pogube svoje muževe. Sve su kćeri poslušale oca, samo je Hipermestra spasla Linkeja i rodila mu izatoga sina Abasa. Danajeve kćeri trpe u podzemnom svijetu taku kazan, te bez sustajanja lijevaju vodu u kacu, koja nema dna.

Od svih Iksiona prvog, a onda Sisifa opet,
Zatijem prozbori ona : „Ta zašto se vječitim muči
Mukama ovaj brat, a u dvorima bogatim živi
Atamas, koji je svagda sa ženom preziro mene?"
Onda razloži uzrok i mržnje i dolaska svoga
I želju svoju, a želi, da Kadmovih nestane dvora
I tri sestre u zlo da Atamasa povuku.
Vlašću i obećánjma i molbama zajedno ona
Boginje podjari te. Izrekavši sve to Junona
Čupava buduć makne Tisifona sijedu kosu
I baci nepokorne sa lica zmije te reče :
„Ne treba dugo tu okolišiti ; znaj, da će biti
Svršeno sve, što veliš. Već ostavi nemilo ovo
Carstvo te se uvis povrati boljega neba".

Vesela ode Junona ; kad u nebo stupaše, tad je
Irida Taumasa kći popŕsnu i očisti vodom.
U krv umočen luč Tisifona zlotvorka odmah
Uzme i plašt obuče, što crven od krvi sav je,
Koja curi po njemu, i zmijom se opaše svitom.
Tako iziđe van. Na putu je njezinu prate
Žalost i Strah i Trepet i Mahnitost nemirna lica.
Ona stade na pragu, zatresu se dovratci — kažu —
Eolovoga sina, potamne tminom Avèrnskôm
Vrata, i sunce se skrije. Strahota obuzme Inu,
Obuzme Atamasa, te iz kuće htjednu izići,
Ali Erìnija grozna na ulazu sjedi i ne da ;
Zmijinjim spletom ruke obvìjenê pruži i strese
Kosu, i podrmane budući oglase tad se
Zmije, te jedne na plećima leže, na prsima druge,

467. i d. Atamas je brat Sisifov ; vidi bilješku uza stih 457 i d.

471. Tri su sestre Furije: Alekta, Tisifona i Megera.

474. Tisifona ima grčko svoje ime po tome, što kazni ubistvo.

479. i d. Irida, kći Taumasa (sina Pontova i Gejina) i Okeanove kćeri Elektre, a dvorkinja Junonina, kropi gospodaricu svoju, kad se vratila iz nečistoga podzemnoga svijeta, svetom vodom, da je očisti, prije negoli uđe u dvorove bogova.

487. i d. Vrata Atamasova dvora zamišljaju se na ovome mjestu kao živo biće, koje problijedi od užasa i gubi svoju boju, kad se strašna boginja Tisifona približila.

Šiču, izbacuju ijed, paluca jezikom svaka.
Zatijem isred glave iščùpâ do dvije guje
Pa ih zgrabi i baci smrtonosnom rukom, a one
U njedra Atamasu i Ini se odmah zavuku
Te ih otrovnim dahom zadahnjuju, nigdje ne grizu
Tijela ; um tek imade da strašne osjeti rane.
Grdni je tekući jed Tisìfona bila ponesla :
Pjenu iz laloka Kerbera psa i otrov Ehìdnê,
Ludost tumarajuću, sljepòtu ì neznân uma,
Zločin i suze i bijes i veliku želju ubijat ;
Sve to zajedno strlja i s krvlju svježom smijèša,
Zelenom trbuljom zàmête sve i skuha u kotlu.
Ono dvoje u strahu stojeći ona im grudi
Oblije furijskim jedom i srce pomuti u dnu.
Zatijem stane lučem da maše ù okrûg isti ;
Tako mašući brzo sa plamenom dostiže plamen.
Svršivši s pobjedom nalog Tisìfona u pusto carstvo
Silnoga Dita se vrati i otpaše uzetu guju.
Eolov odmah sin bijesan u dvorištu vikne :
„Ijuju druzi ! mreže razapnite u šumi ovoj,
Ovdje sam lavicu sad sa lavića vidio dvoje,“
Pa u ludosti potrči za ženom ko za zvjerkom kakvom,
Majci iz naručja trgne Leàrha, koji se smijo
Te mu ručice pružo, i dvaput, triput zavrti
Njime ko praćom te ljut onako o kamen tvrdi
Djetinju razbije glavu. Uzruji se tada i mati,
Možda zbog tuge, a možda zbog otrova izlitog na nju ;
Cikne i bježati nagne bijesna i rasute kose
Te Melikerta malog na rukama golijem noseć
Viče : „Ijuju Bakhu !“ — Junona pri imenu Bakha
Smijuć se reče : „Tako hranjênîk nek pomaže tebi !“
U moru diže se hrid ; odòzdô je valovi dubu.

500. i d. Ovakovo crtanje odvratnih i gadnih zgoda osobito je bilo milo pjesnicima grčkim helenističkoga doba, a njih je Ovidije u Metamorfozama u prvom redu slijedio.

525. i d. Ovidije ne kaže napose , kako se zvala hrid, s koje se Ina bacila u more, no po drugim je to vijestima bila hrid Moluris u Megaridi.

I hrid na vodu, što je pod izdupkom, ne pušta kiše,
S gornjijem dijelom strši i pruža u pučinu čelo.
Na nju se popne Ina (a snagu joj mahnitost dade)
I bez ikakvog straha u pučinu baci se sa nje,
Ona sa bremenom svojim. Zab'jele se od pljuska vali.
Unuka pateć ni kriva ni dužna Veneru dirne,
Koja se stricu stane umiljat : „O vodeni bože,
Neptune, u kog je vlast, što nebeskoj najbliže stoji,
Za stvar te veliku molim, al' ti se mojima smiluj,
Koje bacane vidiš po golemoj pučini Jonskoj ;
Prim' ih med bogove tvoje. Ta ljubav s morem i mene
Veže, ako se nekad u pučini srastoh božanskoj
Od pjene, te mi grčko odátle ostade ime“.
Veneri ugodi Neptun i uzme onijem dvoma
Što je na njima ljudsko i dično im dâ veličanstvo ;
Zajedno s oblikom on i imena prom'jeni njima :
Majku Leukòtejôm nazva, a sina Palémonom bogom.
Sidonske drûge pođu za Inom slijedeći trag joj
Kol'ko su mogle, i zadnji na kraju hridine nađu,
Pa sad o smrti više ne dvojeći busat se stanu,
Trgati haljine, kosu za Kadmovim žaleći rodom.
Podraže na se Junonu veleći, premalo da je
Pravedna, odviše ljuta na inoču. Prikor Junonu
Rasrdi taj i reče : „Ljutine vi ćete moje
Najveći spomenik biti“. Što reče, odmah se zbude.
Koja je vjernija bila od sviju te rekla : „u vale

531. i d. Harmonija, mati Inina, kći je Marta i Venere. Ina je dakle unuka Venerina.

Neptun je stric Venerin, jer je ona kći Jupitera, brata Neptunova, i Dione.

535. Pod pučinom Jonskom ne razumijeva se Jonsko more, južni dio Jadranskoga mora, nego more, oko koga prebivaju potomci Jonjana.

536. i d. Po priči jednoj postala je Venera od morske pjene (ἀφρός), pa je odatle i dobila grčko svoje ime: Ἀφροδίτη, Ἀφρογένεια. Pominjući ovu priču Ovidija ne smeta mnogo, što je pet stihova prije toga rekao, da je Venera kći Jupitera i Dione.

542. S grčkim božanstvima Leukotejom i Palemonom istovetna su postala stara Italska božanstva Matuta i Portumno.

543. Sidonske su druge Tebanke nazivajući se tako po Kadmu Sidoncu.

Idem za kraljicom“ te već i skočiti htjela je, maknut
Nikako nije se mogla i obisne čvrsto na hridi ;
Druga u prsi hoteć da lupi se po običaju
Osjeti, da joj se ruke ukočiše, kojima htjede ;
Ova je upravo ruke raširila, da će u vale,
Ali se skameni tad i ruke pruži u vale ;
Onoj, kako je stala od tjemena trgati kosu,
Okamenjeni prsti u kosi najednoć se vide.
Svaka osta u onoj u kretnji, u kojoj se našla.
Nekoje postanu ptice, te zovuć se Izmenke i sad
U moru onom vale dodiruju vršcima krílâ.
Ne zna Agénorov sin za kćerku i unuka malog
Morski da postaše bozi. Budući žalošću svladan,
Nèsrêćâ nizom i silnim čudesima, što ih doživje,
Ostavi grad, kog bješe sagradio, ko da ga goni
Onoga mjesta sudbina, ne svoja, te lutavši dugo
S prebjeglicom sa ženom do zemlje Ilirske dođe.
Jednoć pod teretom ljeta i nesreća sve od početka
Doma svojega sudbu pretresu i muke svoje,
Pa tad prozbori Kadmo : „Da nije svet bio onaj
Zmaj, kog kopljem probodoh iz Sidona došavši te mu
Otrovne rasijah zube po zemlji — neobično sjeme ?
Ako ga bogovi gnjevni osvećuju sigurno tako,
Želim se pružiti i sam u zmijinje tijelo dugo“.
Reče te otegne on se u zmijinje tijelo dugo,
Osjeti, kako ljuske po stvrdnuloj koži mu rastu,
Kako se tijelo crno plavètnîm pjegama šara.
Naprijed s prsima padne, a obje mu noge se zguče
Te se pomalo suze u glatki šiljak ; još ruke
Samo ostaju Kadmu ; i pružajuć on taj ostatak
I suze roneć niz lice, što ljudsko je jošte dosada,
Reče : „Pristupi k meni, pristupi, prejadna ženo,
Takni me, dok još štogod od mene ostaje ; primi
Ruku, dok je još ruka, dok zmija me ne uze svega“.
Hoće da govori dalje, al’ jezik se njemu najednoć
U dvoje rascijepi, nedostaje već u govoru

563. Agenorov je sin Kadmo.

Njemu riječi, i hoteći jad da iskaže koji
Stoji ga šika, i taj po prirodi glas mu je odsad.
Žena poviče tad po prsima golim se bijuć :
„Kadme, ostani ! iz te izvuci se grdinje jadan !
Kadme, ta što je to ? gdje noge su, ruke i pleći,
Boja i lice i sve, dok ovo govorim ? Zašto,
Bozi, ne pretvorite i mene u takovu zmiju ?“
Reče, — a Kadmo stane da obraze ženine liže,
U njedra stane se draga i poznata dobro zavlačit,
Vije se po njoj i k vratu približuje po običaju.
Uplaše pratioci se svi, što bješe ih tamo,
Ona pak krestatog zmaja po vratu sklizavu gladi ;
Kad li najednoć su dva, te poredo vijuć se gamze,
Dok ne dođoše oba u zaklon obližnjeg luga.
Ni sad od ljudi ne bježe i nikoga ugristi ne će,
A što bijahu prije, sve pamte zmajevi mirni.
Ali makar se tako prom’jeniše, utjeha njima
Velika bijaše unuk. I Indija svladana štuje
Njega i hramove njemu Aheja u slavu gradi.
Samo Abasov sin Akrìsije, koji je istog
Plemena, kojeg je Bakh, od zidova Argolskog grada
Odbija njega i vojuje na nj te drži, da nije
Njemu Jupiter otac ; i Perseju, kojega zače
Danaja u kiši zlatnoj, Akrisije također drži
Jupiter otac da nije ; al’ domala bude mu žao,
Što je vrijeđao boga, a unuka svog ne priznavo,
— Tòlika istine moć je. Već davno je u nebu jedan,
A drugi odoru slavnu grdobe zmijokose noseć

606. Aheja je ime Grčke kao pokrajine rimske.

607. Akrisije, kralj Arga, sin je Abasa, unuk Linkeja i Hipermnestre, a praunuk Danajev. Danaju pak, sinu Belovu, stric je Agenor, otac Kadmov.

610. i d. Danaji, kćeri Akrisijevoj, približio se Jupiter u obličju zlatne kiše i ona zače Perseja.

615. i d. Grdoba zmijokosa jest Gorgona (Medusa). Odora njezina, što je Persej nosi leteći uzduhom, jest glava Gorgonina.

Kad je Persej krenuo, da pogubi Gorgonu, dadoše mu Nimfe krilate postole, kakove su i Merkurijeve, te on privezuje krila, ako hoće da leti.

Leti uzduhom tankim, a krila mu škriplju. Kad bješe
Pobjednik Persej u visu nad Libijskijem pijeskom,
Krvave padahu kaplje iz glave Gorgóninê, i njih
Primi zemlja te ih oživi u različne guje.
Zato zbog mnoštva zmija pogibeljna zemlja je ona.
Nesložni vjetri ponesu po prostoru beskrajnom tada
Njega sad amo, sad tamo ko kakav vodeni oblak,
A on visoko gleda iz etera, kako pod njime
Izmiče zemlja daleko, te leti nad čitavim sv'jetom.
Triput štipaljke Raka i Mečke ledene tri put
Vidje, k zapadu sad, a k istoku sad je ponesen.
Kada već nagnu dan, poboji se povjerit noći
Persej te Atlasovu u kraljevstvu, Hesperskoj zemlji,
Stade i htjede malo da počine, dokle izvede
Danica sjajnu Zoru, a Zora sunčeva kola.
Atlas, Japetov sin gorostasni i veći od svih
Ljudi življaše tu. Pod kraljem stajaše tijem
Najskrajnja zemlja i more, što s vodom se uginje svojom
Sunčevim brekćućim konjma i prima umorna kola.
Tisuća goveda njemu po travi i tol'ko ovaca
Lutaše, nikakav susjed stiskivao nije mu zemlje.
Drvo bijaše tu sa blistavim zlatnijem lišćem,
Koje je jabuke zlatne i zlatne pokrivalo grane.
Persej prozbori njemu : „Domaćine, za slavu roda
Ako velikog mariš : od Jupiter-boga sam loze ;
Ako l' se djelima diviš : i mojima ti ćeš se divit ;
Doček i počinak ištem". Tad Atlas se proroštva starog
Sjeti, što Temida njemu Parnàsîjka proreče nekad :

617. i d. U Libiji bilo je mnogo zmijâ, pa se držalo, da su one postale od krvi, što je kapala iz odsječene glave Medusine, dok ju je Persej leteći po zraku nosio preko Libijske pustinje.

625. Zvjezdano je jato Raka na jugu, a Veliki Medvjed na sjeveru, pa služe tako pjesniku, da naznači protivne strane svijeta.

628. Atlas je sin Titana Japeta i kćeri Okeanove Klimene. Prema Homerovoj Odiseji (I, st. 52. i d.) on je otac Nimfe Kalipse, dobro poznaje dubine morske i drži stupove, koji rastavljaju nebo od zemlje. Osim Ovidija nijedno nam drugo vrelo ne kazuje ništa o tome, da se div Atlas okamenio i pretvorio u brdo, kad mu je Persej pokazao glavu Medusinu.

643. O Temidi vidi bilješku uza stih 321. prvoga pjevanja.

„Doći će, Atlase, vr'jeme, i skinut će zlato se s tvoje
Jabuke ; Jupiter-boga će sin podičit se tijem".
Zato je on bojeći se tog ogradio bašču
Zidima tvrdim i zmaju gromoradnom dao je čuvat,
Te je tuđince sve od zemlje odgonio svoje.
Pa on i Perseju reče : „Otiđi, jer će ti slava,
Koju izmišljaš, slabo pomoći i Jupiter slabo".
Silu sa grožnjom združi te rukama Perseja stane
Gurati, a on se ne da i ljupko i žestoko zboreć.
Slabiji buduć — a tko od Atlasa slabiji nije ? —
Napokon reče : „Kad moje odbacuješ ti prijateljstvo,
Evo ti dara od mene" te groznu Medúsinu glavu
Sam se otkrenuvši od nje sa strane mu lijeve pruži.
Gorom se stvori Atlas kolìkî je göd, — u drveta
Pr'jeđe mu kosa i brada, a ù bilo pleći i ruke,
A u najviši vrh se dojakošnja pretvori glava.
Kamenje postanu kosti. Raširivši na sve se strane
Bez kraja po volji vašoj, o bogovi, Atlas poraste,
Te sa zvijezdama svima na njemu počine nebo.
Vjetrove Hipotov sin u tamnicu zatvori tvrdu,
A na visokom nebu pokáza se Danica sjajna,
Opominjačica ljudma na posle. Tad uzevši krila
Persej ih na noge sveže i za pojas zadjene kukast
Nož te zamahnuvši krilma zaplòvî u uzduh bistri.
Ostaviv okolo svud ispod sebe narode mnoge
On Etiópljane vidi i zemlju Kefeja kralja.
Ondje po odredbi ljutoj Amónovôj smrću je platit

663. Eol, otac vjetrova, sin je ili unuk Hipota.

665. Danica, prva vjesnica dana, opominje ujedno ljude, da idu na posao.

669. Kefej je također sin Belov, a brat Egipta, Danaja i Fineja, kralj Etiopije. Žena je njegova Kasiopa (Kasiopeja).

Po jednoj priči bila je Andromeda izložena grdosiji morskoj u okolini grada Jope (Jafe) u Palestini. Sačuvala se vijest, da su 58. godine prije Hr. nađene u tom kraju okamenjene neobične kosti i otpremljene u Rim kao kosti zvijeri, što ju je Persej pogubio.

670. Kasiopa se hvalisala, da je ljepša od Nerejevih kćeri, a zato je Posidon poslao morsku grdosiju, da pustoši zemlju Etiopljana. Proročište Amona, libijskoga boga, koji je istovetan s grčkim bogom Zeusom,

Imala nedužna kći Andròmeda materin govor.
Kad nju Abasov vidi potomak objeručke o hrid
Svezanu, on bi je za kip od mramora držo, da nije
Gipko joj kosom lavòrić i padale da joj nijesu
Tople iz očiju suze. Tad Persej se sve neznajùćkê
Uspali, čudit se stane. Ljepotom osvojen divnom
Gotovo zàboravî u uzduhu mahati krilma.
Na zemlju stane te reče : „O djevojko, vrednija drugih
Okova, koji dragog i dragu u ljubavi vežu,
Pitam te, reci mi, tko si i koje si zemlje i zašto
Privezana si tu ?“ Iz početka ćutaše ona
Stideć se — djevojka — zborit s muškarcem ; da svezana nije,
Pokrila b' rukama lice sramežljivo. Što joj moguće
Bješe : udari u plač i suzama napuni oči.
Kad on navali pitat, i svoje mu ime i zemlje
Reče, da mislio ne bi, da taji krivicu svoju ;
Reče, i kako joj mati s ljepote ohola bješe.
Al' još nije mu sve iskazala, kad li zašume
Vali, te iziđe zvijer i diže se iznad golèmê
Pučine prsima svojim množinu pokrivši vode.
Vrisne djevojka tada. Pri njojzi je žalostan otac
I mati, oboje jadni, al' djevojka jadnija od njih ;
Ne mogu ništa pomoći, već kako traži bijeda,
Plaču i jauču o kćer o svezanu obisnuv svoju.
Njima prozbori stranac : „Za plakanje dosta imade
Vremena, a čas je kratak za izbavljaj. Djevojku ovu
Ja da zaprosim, Persej, što Jupiter-boga i one
Sin sam, što plodnim je zlatom u zatvoru Jupiter opsu,
Persej, koji sam svlado Gorgonu zmijokosu, koji
Smjedoh zamahnuti krilma i visoko u uzduh dić se,
Zet bih vam najdraži bio bez sumnje. Kušat ću dodat
— Samo nek pomognu bozi — i zaslugu svojstvima takvim ;
Taj mi nek uvjet bude, da jùnâštvo spase je moje“.
Primiše pogodbu tu — a primio tko je i ne bi ? —,

obreklo je Etiopljanima izbavljenje od ove nevolje, ako se zvijeri izloži Andromeda, kći kralja Kefeja. Etiopljani prisiliše dakle Kefeja, da prikuje kćer svoju uza hrid na obali morskoj.

673. Perseju je Abas pradjed.

Mole ga i još za miraz obećaše kraljevstvo njemu.
Kao kad lađa brza momaka rukama potnim
Gonjena valove reže pribìjenîm kljunom, — gle sada
Zvijer prsima bijuć siječe vodu i bude
Od hridi tako daleko, kolìkô Balìjarskâ praća
Olovo zamahnuto izbacit u uzduh može ;
A tad najednoć mladić ispòd nogû oturiv zemlju
Vine se u oblake. Kad zvijer ozgo na vodi
Ugleda sjenku junaka, zaleti se bijesno na nju.
Kao na širokom polju kad Jupiter-bogova ptica
Opazi zmiju, gdje leđa plavètnâ obrće Febu,
Pa je ščepa ostragu, da ljuta ne okrene usta,
I u ljuskavi vrat joj zabode požudno nokte :
Tako Inahov hrupi potomak iz uzduha naglo,
Pritisne zvijeri leđa te u prsi s desne sa strane
Mahnitoj porine nož do krivuljaste kuke. A ona
Ranjena teško sad se u uzdušne vìsine diže,
Sad se krije u vodi, a sada se amo i tamo
Vrti ko divlji vepar, kad plaši ga lajući paščad.
Persej se požudnu grizu na krilima uklanja brzim,
I gdje se pokažu leđa pokrìvenâ školjkama šupljim,
Tu on srpastim mačem siječe sada sa strane
U rebra, a sad u rep, gdje kao u ribu njegov
Najtanji prelazi dio. Izbacuje iz žvala zvijer
Vodu i grimiznu krv. Od kropljenja smoče se krila
Perseju i budu teška te nemajuć uzdanja u njih
Skvašenu ugleda hrid, što vrhuncem izviruje svojim,
Kada je more mirno, a iščezne, kada se ljulja.
O nju se upre i prednje držeći se ljevicom guke
Tri i četiri puta probode slàbine gvoždem.
Stane cika i pljesak i napuni obalu i dom
Visoki bogova ; mati i otac, Kasìopa, Kefej
Pozdrave Perseja zeta s veseljem ; pomoćnik je, kažu,

709.i d. O Balearskim strijelcima vidi bilješku uza stih 728. u drugom pjevanju.

718. Inah je bog rijeke i najstariji kralj u Argu. Persej je njegov potomak, jer je potekao iz Argivskoga kraljevskoga roda; vidi bilješku uza stih 607.

On im i spasitelj kuće. Oprostiv se okova svojih
Pođe djevojka tad, i uzrok i nagrada truda.
Persej zagrabi vode i pobjedne opere ruke,
A da zmijokose glave u p'jesku ne pokvari tvrdom,
Mekoga lišća nastre po zemlji i podvodnog šiblja,
I tu Forkínovê kćeri Meduse postavi glavu.
Šiblje svježe i živo i mezgre vlažne još puno
Osjeti snagu grdobe i otvrdne, čim se dodírnu
Nje, i čudno se granje i lišće ukoči njemu.
Pojav čudnovat taj ogledat i na drugom šiblju
Stanu pomorske Nimfe i vide s veseljem, da isto
Biva, te sjemenje od tog po vodi sipati stanu.
Ista koraljima narav do današnjeg ostade dana,
To jest : postaju tvrdi, kad takne ih uzduh, te kamen
Biva nad vodom ono, što šiba bješe pod vodom.
Trima bozima Persej od busena stavi oltara
Tri : Merkuriju l'jevi, a desni djevojci bojnoj,
Srednji Jupiter-bogu. Minèrvi se zakolje krava,
Najvišem bogu bik, a bogu krilonogom tele.
Odmah Andromedu — dar za junački posao — uzme
I bez miraza Persej. Himènej napr'jed i Amor
Mašu lučima, vatre s obilatim mirisma gore,
Po kući vise vijenci, odasvud ore se pjesme
I glas frule i lire — sve sretni znaci veselja,
Vrata su otključata i sobe zlaćene širom

743. Forkin, otac Medusin, prema Homerovoj je Odiseji (I, st. 72. i dr.) morski starac. Prema drugim je on vijestima sin Ponta i Geje, a sa sestrom je svojom Ketom rodio Graje i Gorgona.

754. i d. Merkurije dao je Perseju srp, kojim je odrubio Gorgoni glavu, Minerva je upravljala njegovu ruku, dok je Gorgonu ubijao, a po drugoj mu je vijesti dala ogledalo, u kojem je Gorgonu motrio, dok ju je ubijao, da se ne okameni motreći je neposrédno. Jupiteru pak pripada žrtva kao bogu spasitelju.

758. Persej je uzeo Andromedu bez miraza, jer nije htio da primi kraljevsku čast u Etiopiji, što su mu je Andromedini roditelji kao miraz davali.

O Himeneju, svadbenom bogu, vidi bilješku uza stih 480. u prvom pjevanju.

Otvorene su sve, a gospoda se Kefenska kupe
Na pir, što ga je kralj pripremio krasno i dično.
Pošto se najedu gosti i plemenitoga Bakha
Pošto ih razgali dar, potomak Linkejev stane
Pitati, kako se živi i kakovi ljudi su ovdje.
Jedan mu reče, pa on i nastavi : „Molim te sada,
Prehrabri Perseju, daj nam pripovjedi, s jùnâštvom kakvim,
S lukavstvom kakvim si ti zmijokosu skinuo glavu".
Reče Agénorov rod, da pod studenim Atlasom mjesto
Sigurno zaštićeno imade zidima tvrdim ;
Tu su pri ulazu dvije Forkínove stajale kćeri,
Jedno su jedino oko dijelile med sobom one ;
Persej ga ukrade vješto i lukavo podmetnuv ruku,
Dok ga je pružala jedna ; po zahodnim, besputnim onda
On je vrlétima luto i po kršnim šumama, dok je
Našao dom Gorgónâ ; po poljima svud i po putu
Oblike vidje ljudi i zvjerinja, koji su živi
Bili, al' ih je pogled Medúsin pretvorio u kam ;
Persej strahovite obraz Medúsê u odsjevu vidje
Svoga mjedenog štita, u ljevici što ga je držo ;
Pa dok je tvrdi san obuzimo i nju i guje,
On joj otkinu glavu, a brzi, krilati Pegas
Iz krvi matere svoje sa svojim tad rodi se bratom.
I pogibelji Persej iskáza lećenja dugog,

763. Kefenska su gospoda plemići i prvaci Etiopije, koja se u starini nazivala Kefenijom.

766. Linkej je bio pradjed Persejev. Nešto dalje u stihu 772. kaže se, da je Persej Agenorov rod, jer je Agenor bio brat Bela, praoca Persejeva.

772. Ovidije se ne obazire na to, da je istom Persej pretvorio diva Atlasa u brdo, i to pošto je već pogubio Gorgonu, dok boravište Forkinovih kćeri Grajâ, sestara Gorgonâ, smješta u okolinu brda Atlasa.

Dvije su Graje čuvarice Gorgonâ i ne puštaju nikoga do njih. Persej im je, kako sam kazuje, ukrao jedno jedino oko, kojim su se naizmjence služile.

782. Po Ovidijevu pripovijedanju Persej nije dobio od Minerve ogledalo, nego je motrio obraz Medusin u odsjevu mjedenoga svoga štita.

785. Brat je Pegasov krilati konj Hrisaor.

Kakva l' je pod sobom mora i kakve je vidio zemlje ;
Reče, koje li taknu zvijezde mašući krilma.
Prije no mišljahu gosti, ućuti Persej ; tad jedan
Prihvati riječ velikaš i upita, zašto Medusa
Sama od svojih sestara u vlasima imaše zmije ?
Nato će stranac : „Kad želiš da saznaš, što je vrijedno
Pričati, uzrok čuj : na glasu je ona ljepota
Bila i predmet nade i zavisti proscima mnogim.
Ali krasnije ništa od kose ne bješe na njoj,
Sâm sam našao ljude, što rekoše, da su ih vid'li.
Kažu, da ju je mora gospodar oskvrnio jednoć
U Minervinu hramu ; a kćerka se Jupiter-boga
Odvrne i čisto lice za egidu skrije. Al' prošlo
Da to bez kazni ne bi, Gorgoni pretvori vlase
U gadne zmije. A sada dušmane u stravu goni
I plaši noseći guje, što sama ih stvori, na grudma".

798. Gospodar je mora bog Neptun (Posidon).
800. O egidi, štitu Minervinu, vidi bilješku uza stih 752. u drugom pjevanju.

PETO PJEVANJE.

Ženidba Persejeva s Andromedom raspalila je strica njezina Fineja, kojemu se ona bila zavjerila prije Persejeva dolaska. Za svadbene gozbe navaljuje Finej s vojskom svojom na Kefeja i Perseja, ali ih Persej koje nadvlada u bitci, a koje pretvori u kamenje Medusinom glavom (st. 1.—235.). Prispjevši sa ženom Andromedom kući kazni on na isti način Preta, koji je prognao Akrisija, svoga brata, a Persejeva djeda, pa Polidekta, vladaoca na ostrvu Serifu, koji je ljubavnim svojim ponudama dosađivao njegovoj materi Danaji (st. 236.—249.). Pošto je Persej srećno prispio kući, Minerva, koja ga je doslije vjerno pratila, odlazi od njega na brdo Helikon, da vidi novo vrelo Hipokrenu, što je prodrlo ispod Pegasova kopita. Ovdje je dočekuju Muze, pa joj kazuju različne priče, koje su udružene s prijetvorima. Prva Muza priča o Pireneju, koji je htio Muze da siluje, ali je zaglavio, kad je pokušao i u letu da progoni Muze. Kad je Muza dovršila svoju priču, doletješe svrake, njih devet na broj, i Minerva doznaje, da su to zapravo kćeri Pijera, kralja Makedonije, a u svrake da su se pretvorile zato, jer su se usudile s Muzama natjecati u pjevanju, pa kad su bile pobijeđene, još su psovale pobjednice. Za natjecanja, koje se potanko crta, i jedne su i druge pjevačice u pjesmi kazivale različne priče, od kojih je najopsežnija ona o lutanju Cererinu i o udesu Proserpininu, što je pjeva Muza Kaliopa (st. 250.—678.). Priče, koje su u vezi s boginjom Minervom, nastavljaju se u idućoj knjizi.

Junački Danajin sin pripov'jeda tako u zboru
Među Keféncima, kad li najednoć u kraljevske dvore
Navali bučna galama ; svatovsku ne znači slavu
I pjesme vika ta, već ljuti boj. Preokrenu
Tako se u vrevu pir iznebuha, koju bi mogo
S morem isporedit, kojemu mir uzburljaju vjetri
Mahniti u svom bijesu i valove dizat mu stanu.

2. Kefenci = Etiopljani ; vidi bilješku uza stih 763. četvrtoga pjevanja.

Prvi među njima Finej, počinjač nesmotren boja
Mašuć od jasena koplje s oštricem mjedenim vikne:
„Evo me, evo tu, da osvetim otetu ženu!
Ne će te spasti od mene ni krila ni Jupiter u dažd
Tobože pretvoren zlatni!“ Već htjede baciti koplje,
Ali mu poviče Kefej: „Što činiš? Kakva te, brate,
Vodi strast u zločinstvo, te bjesniš? To l' je za takvu
Zaslugu hvala? to li je dar za Andròmedin život?
Nju ti ne ote Persej, već istinu hoćeš li znati,
Ote je rogati Amon i Nerejke boginje ljute
I zvijer ote je morska, što dolažaše, da ždere
Utrobu moju. Već onda Andròmeda ote se tebi,
Kad joj je poginut bilo. Ta ne tražiš valjada sada,
Zlotvore, njezinu smrt, da naslađuješ tugom se mojom?
Možda ti nije dosta, pred tvojim što očima bješe
Svezana, i ti joj stric i vjerenik pomogo nisi,
Nego ćeš žaliti još, što spasena jeste, i hoćeš
Nagradu otet? Čini l' tolikâ ona se tebi,
Bio je uzeti s hridi, na kojoj svezana bješe!
Pusti, nek nagradu nosi, tko uze je i starcu meni
Kćerku sačuva, koja po zasluzi i ugovoru
Pripada njemu; i znaj: ne voljesmo njega od tebe,
Već od sigurne smrti.“ — Šutećke Finej sad njega,
A sad Perseja motri u sumnji, kojeg bi gađo.
Iza promišljanja kratkog zavrti koplje, kolikô
Snage mu davaše gnjev, i u Perseja naprazno baci.
Ono u jastuku osta, a Persej sa mjesta svoga
Odskoči tad i natrag odbacivši koplje dušmanu
Prsi bi probo, da Finej za oltar se sklonio nije,
I zločincu takvom — o sramoto! — pomože oltar.
Ali se s uspjehom koplje zabode Retu u čelo;
Njemu, kada se sruši, izvuku iz rane gvožđe,
Onda se praćne on i stolove pokropi krvlju.

17. Amon je bog Libije boraveći na oazi jednoj zapadno od Egipta; naziva se također Jupiter — Amonom; vidi o njemu i bilješku uza stih 670. četvrtoga pjevanja.

38. Ret je drug Finejev. Tako se naziva i jedan od Kentuara u dvanaestom pjevanju (st. 271.), gdje se crta borba Kentaura s Lapitima.

Nato se raspale ljudi goropadno i stanu bacat
Koplja i neki vele, da Kefej sa zetom svojim
Poginut mora. Al' Kefej preko praga kućnoga već je
Izišo kunuć se pravdom i zakonom, bozima jošte
Gostinskim, taj da se metež preko volje njegove zbiva.
Dođe Palada bojna i egidom zaštiti brata,
Pa ga i ohrabri. Atis med drugima tu Indijanac
Bješe, kojeg je — kažu — u valima bistrim Limnéja
Rodila, Gangova kći. Ljepotu je izvrsnu sjajnim
On povećavao ruhom, od šesnaest godina mladić;
Tirijski plašt je imo na sebi s optokom zlatnim,
Vrat su mu kitili zlatni đerdani, a savita kruna
Kitila njemu je kosu, što mokra òd mirê bješe.
Kolikogòd je umio on da gađa daleko
Kopljem i bode, al' bolje još znao je napinjat str'jele.
I sad je krajeve luku savijao gipke, al' Persej
Glavnjom ga udari, koja oltaru se baš u srijedi
Pušila, lice mu zdrobi i pomjeri kosti u njemu.
Kada Likabas vidi Asirac, gdje obraze slavne
Valja u krvi Atis, sa kojim u najtješnjem društvu
Bješe i ljubav mu sveđ prijateljsku je on dokazivo, —
Kada ugleda druga, gdje izdiše od rane ljute,
Likabas zaplače za njim i pograbi luk, što natezo
Bio ga Atis, te vikne: „Sad sa mnom se ogledat imaš;
Ne ćeš se dugo smrti mladića radovat, s koje
Više zaslužuješ mržnje no slave“. Još sve i nije
Izreko to, al' s tetive strijela odskoči oštra;
On joj se ukloni, al' mu o haljinu bornu se zadje
Ona, a unuk na njega Akrìsijev okrene bodež,
Što ga je ogledo s'jekuć Medusu, te mu probode

46. Palada je sestra Persejeva, jer je Jupiter objema otac.

47. i d. Fineja prate ljudi narazličnijih istočnih naroda: Indijanci, Asirci, Babilonci, Egipćani, ali pjesnik ih drukčije ne razlikuje pobliže, već samo po imenu, i nijednomu ne podaje osobitih crta.

Limneja je boginja baruštine, koja se u grčkom jeziku naziva *λύμνη*.

59. Likabas je također ime jednomu od Tirenskih brodara u trećem pjevanju (st. 624.) i jednomu Kentaurinu u dvanaestom pjevanju (st. 302.).

Prsi, a očima, koje u mraku već plutaju crnom,
Likabas Atisa gledne i nasloni on se na njega
Ljode k mrtvima tada sa utjehom združene smrti.
Evo Libijac hoće Amfimedon zametnut bojak,
Hoće ga zametnut Forbas, Metìonov sin, iz Sijènê,
Ali posrnu oba i padnu u krv, što mlaka
Zemlju široko kvasi ; kad htjedoše ustati, mač im
Ne dade, u rebra onom, a Forbasu u vrat zaboden.
Persej kukastim nožem na Erita, Aktoru sina,
Koji je dvosjeklu velju za oružje sjekiru imo,
Ne htje navalit, već zgrabi objeručke golemi teški
Vrč, na kojemu slika imade, što dižu se uvis,
Te ga na Erita baci, a ovaj žarkastu krvcu
Bljujući pade natraške i umiruć o zemlju lupi
Tjemenom. Zatijem pade od Perseja Flegija i Klit,
I Semiràmidin rod Polidègmon i Kavkazac Abar,
Helik, što kose ne striže, i Sperhija boga potomak
Liket, — te umirućih po gomili Persej sve gazi.
Ne smijuć izbliza da se s dušmanom pobije Finej
Koplje zavrtî, al' maškom, te Idasa zgodi, što nije
U boj se m'ješo i k strani pristupo nijednoj — al' zalud.
Očima mrkijem on u Fineja gledajuć ljutog
Reče : „Kad u boj me vučeš, o Fineju, imaj dušmana,
Kog si načinio sebi, i ranu za ranu primi !"
Ali hoteći gvožđe izvući iz t'jela klone
Te se na koljena sruši, u kojima krvi već nema.
Prvoga tad velikaša za Kefenskim kraljem Hodíta
Obali Klimenov mač ; Protoénora ubije Hipsej,
Hipseja Linkejev rod. Med drugima i Ematìôn
Vremešni bijaše tu bogobojazni, ljubitelj pravde.
Godine njemu ne dadu da bije se, — zato s riječma
Zalazi u boj te kara i kune bezbožnu borbu.

75. Sijena je egipatski grad blizu granice etiopske.
Forbas je također ime jednomu od Lapitâ u dvanaestom pjevanju (st. 322.), a Amfimedonom se naziva i jedan od prosaca u Homerovoj Odiseji, kojega Telemah ubija (XXII, st. 284.).
82. Vrč je bio urešen ispupčenim slikama.
99. Linkejev je rod Persej kao praunuk njegov.

Držćućim rukama on je obujmio oltar, te njemu
Hromis odrubi glavu, a ona na žrtvenik pade,
Iz nje napola živ proklestvo izgovori jezik,
Zatim izdahne dušu usrëd vatrê. Tamo su i dva
Bila brata : Brotej i Amon pesničar prvi
(Kada bi samo jače od mačeva pesnice bile !) ;
Oba od Fineja padnu, i sveštenik Cererin Ampik
Pade, koji je trak oko čela nosio b'jeli,
I ti, Lampetov sine, za poslove nezgodan takve ;
Bio si pozvan mirni na poso, da kitaru biješ
I pjevaš i pjesmom svojom da slaviš svečanost i pir
On je daleko stajo i nedužni terzijan držo,
Kad li mu Pedas vikne podrugljivo : „Dalje kod Stiksa
Pjevaj !" te s lijeve strane zabode mač mu u čelo.
Sruši se pjevač mrućim držeći prstima čvrsto
Žice, i kako pade, zacilikne kitara tužno.
Njega osvetiti hoće Likòrmas divlji te zgrabi
Hrastovu zavornicu od dovratka desnog i njome
Smrvi Pedasu kosti na vratu baš po srijedi ;
Na zemlju odmah se Pedas ko junac zaklani sruši.
Pelat Kinìfijac s trudom od dovratka lijevog trga
Drvo, al' u tome trudu probode mu Marmarac Korit
Ruku oštricem koplja i obisne o drvu ruka ;
I on viseći tako zas'ječe Abas ga u bok,
Ne pade Pelat, već mrući o dovratku ostade visit.

105. Jezik odsječene glave ne može više da govori, već ako čudom, a takovo čudo Ovidije valjada hoće da naznači ovdje.
107. Brotej je također ime jednomu od Lapitâ u dvanaestom pjevanju (st. 262.).
110. Svećenici su rimski općeno nosili bijeli trak oko čela.
123. Kinips je rijeka u Libiji. Pedas je dakle bio iz okoline ove rijeke.
124. Marmarika je kraj na sjevernoj obali Afrike između Kirene i Egipta.
Korit je također ime jednomu od Lapitâ u dvanaestom pjevanju (st. 290.).
126. Abas se naziva također jedan Kentaurin u dvanaestom pjevanju (st. 306.).

Pade Melanej, što se pridružio Perseju bio,
I Nasàmonskîh polja gospodar prebogati Doril,
Doril, polja gospodar, od kojega širijeh nitko
Imao nije, ni hrpe tolìkê tamjana slago ;
U zlo je pogođen mjesto oštricem : u utrobu koso,
I gvožđe ostade u njoj. A onaj, koji ga rani,
Baktranin Halkiònej kad vidi, gdje izdiše hropeć
I oči izvrće, reče : „Od póljâ tolìkijeh imaj
Zemlje, što pod tobom leži !“ i tijelo ostavi mrtvo.
Osvetnik Abasov rod na ovog sad koplje zavrti
Trgnuto iz rane tople i kroz nos prepolovljen u vrat
Njemu proturi gvožđe, te rana je sprijed i straga.
Braća od matere iste od sretne njegove ruke
Padnu : Klitij i Klanis, al' svaki od rane svoje ;
Teškom zavrćeno rukom jasènovo koplje probòdê
Klitiju oba bedra, a Klanisu prodre u usta.
Keladon također pade Mendéćanin, pade i Astrej
Od Palèstînkê majke i oca neznana rođen ;
Pade Etion, nekad budućnosti vidjelac valjan,
Al' sad ga ptica zanesla prevarljiva ; pade i Toakt,
Kraljev štitonoša, Agirt s ubistva očeva sraman.
Svršena posla je dosta, al' nesvršena još više,
Jednog svi ubiti hoće ; odasvud udara mnoštvo
U slozi za stvar, koja i zaslugu i vjeru kida.
Uzalud pošteni tast i nevjesta i mati njena
Stranu Perseju drže napunjajuć jaukom kuću,

128. Melanej je zgodno ime za crnca Etiopljanina (grčka riječ *μέλας* = crn). Tako se naziva i Kentaurin jedan u dvanaestom pjevanju (st. 306.).

129. Nasamonci stanovahu isprva jugozapadno od Kirene. U rimsko su doba bili potisnuti prema istoku do pokrajine Marmarike.

Doril je također Kentaurin jedan u dvanaestom pjevanju (st. 380.).

131. Tamjan raste samo u Arabiji, no Ovidije kaže i za Dorila u Kireni da je gospodar takih polja, jer obilate žetve tamjana zgodno naznačuju bogatstvo Dorila, gospodara na istoku.

134. Baktra je glavni grad persijske pokrajine Baktrijane.

141. Klanis je također ime jednoga Kentaurina u dvanaestom pjevanju (st. 379.).

144. Mendet je egipatski grad na jednom od ušća Nilovih.

Keladon je ime jednoga Lapita u dvanaestom pjevanju (st. 250.).

Ali preteže oružja zvek i ranjenih jauk,
I krvi mnogom penate, što okaljani već jesu,
Polijeva Belona i potiče bojeve nove.
S mnoštvom svojijeh ljudi opkoljuje Perseja samog
Finej, i strjelice gušće od zimskoga padaju grâda
Okolo bokova, òčî i ùšî Perseju, a on
O stup nasloni pleći, o kameni, velji i tako
Sigurna leđa imade te okrenut k dušmanskoj sili
Brani se od napadáčâ, a napada s lijeve strane
Molpej iz Haona grada, a s desna Nabàtej Ehémon.
Kao mučeni gladom kad tigar rikanje čuje
Dvojih goveda iz dv'je iz doline te je u sumnji,
Kud će navalit, a rado b' navalio na obje strane:
Tako je Persej u sumnji, bi l' desno, bi l' udrio l'jevo,
Molpeju stegno probode i s ranom tom ga odàgnâ
Veseo, uteko da je. Jer vremena ne da Ehemon,
Koji bijesan đipi i Perseja hoteć po vratu
Posjeći zamahne mačem, al' snagu ne omjeri svoju,
Te on udari o stup pri kraju samome i mač
Prebije, odlomak skočiv zabode se u grlo njemu.
Al' ta ne bješe rana još smrti dovoljan uzrok,
Dršće Ehemon sav i pruža strašljivo ruke,
Tada bodežem njega Kilénčevim Persej probode.
Videći napokon Persej, da ne može mnoštvu odoljet
Hrabrost, poviče tad : „Kad silite mene, potražit
Pomoć ću ja u dušmána. Sad prijatelj tko mi je ovdje,
Neka odvrati lice !“ i pomoli glavu Gorgónê.
„Drugoga traži, koga je strah od čudila tvojih“,
Prozbori Teskel i htjede smrtonosnu strjelicu pustit,

156. Belona, boginja rata, bila je stara italska boginja rata.

163. Grad Haoniju u sirskoj pokrajini Komageni pominje Klaudije Ptolemej u geografičkom svome djelu, najznatnijem priručniku geografičkom čitave starine, u kojem je naznačio položaj svih znatnijih starih mjesta obziruć se na geografičku dužinu i širinu.

Ehemon je također ime jednoga od Prijamovih sinova u Homerovoj Ilijadi (V, st. 160.).

Nabateji su narod u Arabiji.

176. Bodež Kilenčev jest srp *(harpe)*, što ga je dao Perseju, Merkurije, koji ima pridjevak „Kilenac“ od brda Kilene u Arkadiji.

Al' ko od mramora kip u kretu ostade tome.
Ampik zamahne mačem izatog u prehrabre prsi
Linkejeva potomka ; al' u čas isti se njemu
Ukoči desnica, te je pomaći ne može nikud.
Nilej, koji se sinom sedmoustog gradio Nila
Te je nosio štit, na kojemu sedam je ušća
Izrezo bio, neka od srebra, od zlata neka,
On tad prozbori : „Gledaj, o Perseju, kakvog sam roda;
Bit će ti utjeha velja od čovjeka tòlikôg pasti
I poć med šutljive sjenke". Pri kraju se govora njemu
Prekide besjeda tad ; progovoriti usta će, misliš,
Njegova otvorena, al' izlaza glasu ne dadu.
Na njih se prodere Eriks : „Ukočila vaša vas slabost,
A ne Gorgonina snaga. Navalite sa mnom te na tle
Ovog obor'te, kome čarobija oružje čini !"
Htjede navaliti Eriks, al' stope mu ustavi zemlja,
Te on oružan kip i kamen nepomičan osta.
Ovi su kažnjeni svi po pravici, ali se nađe
Jedan Persejev vojnik — Akòntej, koji za njega
Vojujuć gledne Gorgonu te otvrdne i kamen posta ;
Misleći za nj Astìjag da živi, udari dugim
Mačem po njemu, al' mač sa zveketom oštrim se odbi.
Dokle se čudi Astìjag, i njega isti prijetvor
Snađe, i mramornom još mu u licu čuđenje osta.
Dugo bi bilo ljude izbrajati od srednje ruke ;
Još su ih ostajale za borbu stotine dvije,
A dvije stotine vidjev Gorgonu ostaše kamen.
Finej se napokon tada zbog krivičnog pokaje boja,
Al' što da čini ? Vidi u različnom on položaju
Kipove, poznaje svoje, po imenu svakoga zovne
Moleći pomoć i tiče tjelesa najbližnja slabo
Vjerujuć, al' sva su mramor. Tad svladana sebe priznajuć
Odvrati se molećke i nakrivo pružajuć ruke
Reče : „Pobjednik ti si, o Perseju ! strašilo jami,
Štogod je, da je, tvoje Medúsê glavu ukloni,

184. Ampik je također ime jednoga Lapita u dvanaestom pjevanju (st. 445.).

187. Nil je sedmoust, t. j. na sedam se ušća izlijeva u more.

Koja pretvara u kam. Nijesam počeo boja
S mržnje il' s vladanja želje ; zavojštih, ženu da stečem.
Veće je pravo tvoje po zasluzi bilo, a moje
Po vremenu ; sad žalim, što nisam ustupio, i ti,
Prehrabri, samo mi život pokloni, a drugo sve uzmi".
Tako zboraše Finej, a ne smjede pogledat, koga
Moljaše ; njemu će Persej : „O Fineju, strašljivi vrlo,
Dat ću ti, ne boj se, ja, što dati mogu ti, što je
Plašljivcu veliki dar : ozlijediti ne će te gvožđe.
Još ću i spomenik za sva vremena tebi načinit,
Svagda da budeš gledan u domu mojega tasta
I likom zaručnika da tješi moja se žena".
Reče i onamo glavu Forkínovê obrati kćeri,
Kamo je Finej bio okrenuo plašljivo lice ;
On još pokuša oči odvratiti, ali mu veće
Otvrdne vrat i mokre prevuče kamen mu oči.
Još u kamenu se vidi i plašljivo lice i pogled
Moleći, držanje smjerno i pokorno složene ruke.
Pobjednik, Abasov rod, sa ženom otide u grad
Rodni ; osvetnik on i izbavitelj svojega djeda
Nevr'jednog udari tu na Preta, koji je brata
Progno Akrìsija silom i sjeo u njegovoj kuli.
Ali od pogleda ljutog strahote zmijonosne nije
Oružje njemu pomoglo ni kula s krivdom stečena.
Tebe, Polìdekte, kralju Serífa malog, umekšat

230. Forkinova je kći Medusa ; vidi bilješku uza stih 743. četvrtoga pjevanja.

236. i d. Rodni je grad Persejev Argos. Abas je otac Akrisijev, a pradjed Persejev, i tako je Persej njegov rod.

242. i d. Akrisiju je proročište objavilo, da će poginuti od ruke unuka svoga, što će ga roditi njegova kći Danaja. Proroštvo se kasnije doista obistinilo, jer je Persej kod nekoga natjecanja tako nesrećno bacio kamen (diskos), te je pogodio i usmrtio djeda svoga. No da bi izbjegao toj nesreći, zatvorio je Akrisije kćer Danaju u podzemne prostorije. Međutim se Zeus pretvorio u zlatnu kišu i u tom je obličju oplodio Danaju, te se rodi Persej. Akrisije zatvori Danaju sa sinom njezinim u kovčeg i baci ih u more. Kovčeg bude izbačen od vode na ostrvo Serif — zapravo ga je mrežom izvukla iz mora Diktina — i mati dospije sa sinom u vlast brata Diktinina, kralja Polidekta, koji nastoji, da pridobije ljubav Danajinu, pa da bi se riješio Perseja,

Ne mognu Perseja mladog ni hrabrost u tòliko boja
Dokazata ni patnje, već neumolno i ljuto
Mrziš na njega, te gnjevu i nepravdi nema ti kraja;
Slave mu priznati ne ćeš i veliš, ubistvo Meduse
Da je izmišljotina. A Persej će: „Dat ću ti dokaz
Istine; čuvajte oči!“ i glavom Medusinom glavu
Kraljevu pretvori u krem, u kojemu ne ima krvi.
U zlatu rođenog brata Tritónija praćaše dosad;
A sad se oblakom šupljim obmòtâ i s ostrva ode
Serifskog; Kitnos i Gijar na strani ostavi desnoj
I najkraćijem putem nad pučinom udari k Tebi
I k Helikónu gori vilenskoj. Kad onamo stiže,
Stane i umjetnijem progovori sestrama riječ:
„Glas je o izvoru novom do mojih ušiju došo,
Kojeg je kopito tvrdo Medusina krilata konja
Izbilo; onamo idem, da gledam čudo, kad vidjeh
Iz krvi materine porodio kako se krilaš“.
Njoj će Urànija reći: „Zbog čega si godijer došla
Posjetit, boginjo, nas, veoma milo je nama.
Istinit čula si glas: od Pegasa izvor je onaj“.
Reče i k vodi svetoj povèdê Paladu tada.
Dugo se boginja čudi izbìjenôj kopitom vodi,
Gleda gaje i šume starinske, pećine k tome,
Gleda i travu, što se šareni s bezbrojnim cv'jećem,
I kaže, blažene da su Mnemònide u mjestu takvom
S takovim poslom, a jedna progovori njoj od sestara:

šalje ga po glavu Medusinu. Priču ovu nije Ovidije napose obradio, ali je mogao pouzdano računati s time, da je poznaje svak obrazovan suvremenik njegov, jer je ona dotle bila već više puta obrađena i u pjesmi i u prozi.

250. Tritonija = Minerva.

252. Kitnos i Gijar jesu također dva kikladska ostrva.

254. Helikon, brdo Muzâ u Beotiji, bilo je poput frigijske Ide na glasu poradi mnogih svojih vrela.

259. Mati je Pegasova Gorgona, jer se Pegas porodio iz njezine krvi.

260. Uranija je poradi imena svoga postala kasnije Muzom zvjezdarâ i njihove nauke.

267. Pridjevak „Mnemonide“ imadu Muze kao kćeri Mnemosine, koja ih je rodila Zeusu.

„O Tritónija, koja unišla bi u kolo naše,
Da te hrabrenost nije odredila na veća djela,
Istinu veliš te s pravom i mjesto nam hvališ i posle;
Blaga je naša sudbina, tek sigurne da smo; al' pamet
Djevičku može sve da prestraši, jer od zločinstva
Ništa sigurno nije; pred očima grozni Pirènej
Meni se vrza, i još nijesam se sabrala pravo.
Daulidu s Tračkom vojskom i Fokejska polja je bio
Zlica osvojio taj i nepravedno je vlado.
Išle smo jednoć u hram Parnàsîjskî, a on nas vidje
Te nas prepòznâ i licem pretvorljivim naše božanstvo
Pozdravi pa nam reče: „Mnemònide, počin'te malo
Te se u kuću moju od nevremena i kiše
Sklonite“ (padaše kiša); — „i u manje kolibe često
Bogovi zađoše već“. Vrijeme ì tê nas r'ječi
Nagnaše složit se s njim, i u pretkućje uđemo njemu.
Prestade kiša i jug od sjevera svladan budući
Po nebu očišćenom oblačići lećahu crni.
Tad mi naglismo ići, al' zatvori kuću Pirènej
I nas zlostáviti htjede, al' prije tog odletimo,
A on visoko s kule, slijediti kanda nas hoće,
Poviče: „Kùdgod vama je put, i mèni će biti!“
Pa se zatijem baci ko bezuman kuli sa vrha
Te na obraze pade i kostima smrskane glave
Umiruć udari zemlju i opakom pokvasi krvlju“.
Tako pričaše Muza. Najednoć krila zašušte
Uzduhom, i glas se pozdravni ču sa visokih grana.
Jupiterova kći u visinu pogleda, otkle
Jasni dolazi glas taj, i misli, da ljudski je, al' to
Ptice su, — devet svraka; na sudbu tužeć se svoju
I sve nasljedujuć po granama bijahu pale.

270. Zašto ima Minerva pridjevak „Tritonija“, o tome vidi bilješku uza stih 782. u drugom pjevanju.

274. Ime se Pirenejevo nigdje drugdje u sačuvanoj staroj literaturi ne pominje. Ovidije nam je za čitavu priču jedino vrelo.

276. Daulida bio je grad u Fokidi. Odande je vodio put na Parnas.

288. Muze drukčije ni u umjetnosti ni u pjesništvu nemaju krila.

Čudi se boginja, i njoj progovori boginja : „Ove
Nedavno ptîcâ povećaše broj u natp'jevanju bivši
Svladane. Otac im Pijer, bogataš u polju Pelskom
A mati Peonka bješe Evìpa, koja Lucínu
Jaku na pomoć zvaše u svojih poroda devet.
Lude se sestre ponesu, gdje tako mnogo ih ima ;
Prođu po Hemonskoj zemlji i Ahejskoj gradove mnoge,
Ovamo dođu i nas ovako na mejdan zazovu :
„Prestan'te neuki narod, o Tespijke, varati glasom
Slatkim, al' praznim te s nama, imate l' uzdanja u se,
Zađ'te u borbu ; glasom, vještinom ne ćemo biti
Gore, i jednak nas broj je. A budete l' svladane, valja
Hijantsku pustit Agànipu tad i izvor Medusin,
Il' ćemo s Ematskih polja do snježane Peonske zemlje
Mi se ukloniti vama. Nek mejdan presuđuju Nimfe !“
Ružno se činilo zaći u borbu, još ružnije uzmać.
Izabrane se Nimfe zakunu rijekama svojim
Te na sjedala, što su od živca kamena, sjednu.
Prva, koja je rekla natp'jevat da s nama se hoće,
Tada pjevati stane o boju bogova i čast
Lažnu Gigàntima dâ, a bogova ponizi djela ;
Pjevaše, kako Tifòej iz podzemnih pušten dubina
Prestraši nebesnike, te pleći okrenuše pred njim
Svi i bježati staše, dok umorne ne primi zemlja

302. Pela je grad u Makedoniji, a Peonija kraj u sjevernoj Makedoniji.

304 Lucina je boginja porođaja. Ovaj pridjevak imadu boginje Dijana i Junona, koje obje pomažu kod porođaja.

306. i d. Kćeri Pijerove krenuše dakle iz Makedonije preko Tesalije i Aheje u Beotiju do Helikona, sjedišta Muzâ.

308. Muze se nazivaju Tespijke po gradu Tespiji u Beotiji na Helikonu, gdje se one odvajkada poštovahu.

312. Aganipa je vrelo na Helikonu, a naziva se hijantskom po starom imenu beotskoga plemena Hijantâ, po kojem se u pjesnikâ više puta naziva čitava Beotija.

Izvor je Medusin Hipokrena.

313. Ematska polja jesu polja u Makedoniji, a nazivaju se tako po imenu makedonske jedne pokrajine.

321. Sina Tifoeja, što ga je rodio s Gejom, poslao je Tartar, da se osveti bogovima za smrt Giganata; vidi i bilješku uza stihove 151. i d. prvoga pjevanja.

Egipatska ih i Nil rijeka sà sedam ušća ;
Kako je Zemljin sin Tifòej i onamo došo,
Te se u likovima prevarljivim bogovi kriše :
„Jupiter — reče — bude ovčarom, te Libijski Amon
S rozima svinutim natrag prikazuje još se i sada ;
Jarcem se stvori Sèmelin sin, a Satùrnija kravom
Bijelom, Venera ribom, a Deljanin gavranom bude,
Njegova sestra mačkom, Kilénjanin ibisom pticom.
Dotle pjevajuć ona uz kitaru micaše usne ;
Tad red dođe na Aonke nas, — al' vremena možda
Nemaš ni volje ti, da naše pjevanje slušaš ?“
— Ne boj se, nego mi pjesmu po redu kažider vašu,
Palada reče i gaja u hladu tanahnom sjedne.
Muza nastavi : „Jednoj izmèd nâs prepustismo mejdan.
Nato Kalìopa usta i obvivši prosutu kosu
Bršljanom stane palcem ugađat slatkoglasne žice ;
Onda udari živo u liru i pjevati uze :
„ „Prva je Cerera zemlju razgrnula kukastim plugom,
Prva plodove zemlji i hranu slatku je dala,
Prva je zakone dala ; od Cerere svi su nam dari.
O njoj mi pjevati treba. Ej pjevati pjesmu da mogu,
Koja je dostojna nje, a vrijedna je boginja pjesme.
Na Gigàntovu t'jelu Trinàkrija golemi otok

329. Semelin je sin bog Dionis (Bakho).

330. Apolonova je sveta ptica bio gavran; vidi priču o Koronidi u drugom pjevanju, stih 531. i d.

331. Dijana se držala za istovetnu s egipatskom boginjom mjeseca Bubastis, a ovoj je bila posvećena mačka.

Ptica ibis bila je sveta ptica egipatskoga boga Tota, a u tome su bogu Grci raspoznavali svoga Herma Kilenjanina (egipatski Hermo).

Da se Venera zajedno s Kupidom bježeći pred Tifoejom pretvorila u ribu i sakrila u Eufratu, kazuje nam Ovidije u Fastima (II, st. 459.).

333. Aonke su Muze, jer borave u Beotiji, staroj Aoniji.

339. Bršljan nije samo nakit Bakhovih svečara, nego i pjesnikâ.

341. Cerera je kći Saturna i Geje, sestra Jupiterova, kojemu je rodila kćer Proserpinu. Ona je naučila ljude, kako valja obrađivati polje, dala im je sjemenja i zajedno s ratarstvom uredila zakonit život na zemlji.

346. Trinakrija je staro ime ostrva Sicilije po tri njezina rta, koji joj podaju obličje trokuta.

Natrpan leži i strašnom težinom Tifòej je njenom
Pritisnut, koji je htio osvojiti nebeske dvore.
On se trgati zna i muči se, kako bi usto,
Ali mu desnica ruka pod Ausonskim leži Pelórom,
Ljevica pod Pahínom, a noge mu drži Lilìbej,
Etna pritiskuje glavu, pod kojom ležeć nalećke
Ljuti Tifòej baca pijesak i vatru bljuje.
Često se trudi, kako b' odvalio zemlju sa sebe,
Gradove odrinuo i velika brda, te od tog
Zemlja se trese i kralj od šutljivog sv'jeta se boji,
Da se ne otvori zemlja i ne zine široko te da
Pušten unutra dan ne preplaši dršćuće sjenke.
Tê se nesreće bojeć gospodar iziđe tmina
Pa se na kolima vozeć, što vuku crni ih konji,
Temelje Sikulske zemlje pregledati pomnjivo stane.
Pošto razmotri sve i vidi, tvrdo da stoji,
Mine ga strah, tad njega, gdje luta, sa brda svojeg
Ugleda Eričkinja te zagrliv krilatog sina
Reče mu : „Oružje moje, o sinko, o ruko i snago
Moja ! strjelice uzmi, o Kupido, kojima sve ti
Svladavaš, te ih brze odapni u prsi bogu,
Kojemu ždrijeb zadnji od carstava zapade triju.
Samoga Jupitera i nebeske bogove druge
Ti znaš savladat, i morske i kralja bogova morskih ;
Zašto da ostane Tartar ? I zašto da ne širiš tvoje
Područje i majke tvoje ? O trećini sv'jeta se radi.
Kakva je strpljivost moja, već u nebu preziru mene,

350. Pelor je sjeveroistočni rt Sicilije, a naziva se Ausonskim po Ausoncima, stanovnicima južne Italije. Pahin je jugoistočni, a Lilibej zapadni rt Sicilije.

356. i d. „Kralj od šutljivog svijeta" jest Dit (Pluton), jer u podzemnom svijetu sjene pokojnikâ dovijeka šute.

359.—384. Dit se boji, da bi rikanje i ručanje Tifoejevo moglo nanijeti štete Siciliji, pa zato obilazi po ostrvu, da ga razgleda. Na putu ga pogodi strjelica Kupidova, jer Venera ne će, da se Dit i Proserpina još dalje otimlju njezinoj vlasti.

360. Dit, bog t a m n o g a podzemnoga svijeta, vozi se dakako na c r n i m konjima.

364. „Eričkinja" je pridjev Venerin po svetištu njezinu na brdu Eriku u Siciliji.

Zajedno s mojom snagom i Amora snaga se manji.
Ne vidiš, kako se meni strjeljačica ote Dijána,
Kako se Palada ote ? a dopustimo li, kći će
Cerere djevojka ostat, kad iste su nade i njene.
Ako si voljan, sinko, Prosèrpinu združi sa stricem
I vlast našu raširi". — Izrekavši Venera sve to,
Tulac otvori sin i po izboru majke iz njega
Izvadi strjelicu jednu od tisuće, koja je od svih
Oštrija i bolje gađa i od svih poslušnija lûku.
Koljeno upre ì lûk o njega nategne gipki
Amor te u srce Dita strijelom kukastom rani.
Blizu Henskoga grada imade duboko neko
Jezero, zove se Perg. Ni Kaìstrovi tekući vali
Labuđih pjesama više od jezera ne čuju toga.
Šuma okružuje vodu i obalu paše cijelu
Lišćem ko zavjesom kakvim odbijajuć Febove zrake ;
Hlad je pod granjem, cv'jeće po zemlji vlažnoj je Tirsko,
Vječno je proljeće tu. U gaju Prosèrpina tom se
Igrala, ljubice brala i bijele ljiljane jednoć,
I njima nestašna, mlada i kotarice i njedra
Punila nastojeć, da bi vršnjakinje nadbrala svoje ;
Dit je ugleda tada i odmah je zavoli, otme.
Tako je ljubav nagla ! U strahu Prosèrpina zove
Žalosnim glasom majku i druge, al' počešće majku
U pomoć, haljinu razdre na sebi od gornjega ruba,
Pa joj iz razvezane iz košulje sabrano cv'jeće
Pade, a nevinost bješe tolìkâ mladih joj ljeta,
Da je i toga bilo gubitka djevojci žao.
Otmičar potjera kola i konje po imenu viče

378. Proserpina je kći Cerere i Jupitera, pa joj je po tome Dit stric.

385. i d. Hena je grad u Siciliji ; ondje je Dit Proserpinu posadio na svoja kola i odveo u podzemni svijet. Danas je mjestu ime : Castro Giovanni.

386. Staro jezero Perg *(Pergus)* naziva se danas Percusa ili Laghitello.

Kaistar je rijeka u maloazijskoj Lidiji ; vidi bilješku uza stih 252. drugoga pjevanja.

390. Tirsko je cvijeće grimizno cvijeće, jer grimiz potječe iz Fenikije.

Pa ih podjaruje on i po vratu ih, po grivi bije
Uzdama, koje su crne i rđave boje, — i tako
Preko jezera svetih i bara Paličkih leti,
Što u provàliji kipe i vonjaju sumporom teško,
Gdje su sagradili grad među većom i manjom lukom
Bakhidovi potomci iz dvomornog rodom Korìnta.
Između Pisejske jest Aretúsê i Kijane zaliv,
U kog se jedan drugom približuju tijesno rozi.
Tu najslavnija Nimfa od sviju je Sikelskih bila
Kijana, što se po njojzi i jezero tamošnje zove.
Ona se do pojasa iz vode digne i reče,
Boginju pošto prepòznâ: „Odávdê nikamo dalje!
Ne možeš Cereri zetom preko volje njezine biti;
Ovu je trebalo prosit, ne otimat. S velikim mâlô
Ako poredit mogu: Anápis je ljubio mene,
Al' za nj prošena ja sam, ne od straha pošla ko ova".
Reče i obje ruke raširiv na protivne strane
Upre se. Gnjeva ustegnut Saturnije ne moguć dulje
Pogna strahovite konje i kraljevsko žezlo zavrti
Desnicom jakom i njega u vrtlog najdonji baci.
Zemlja od udarca toga u Tartar otvori prolaz

406. Paličke su bare vruća dva vrela, što se nahode kod svetišta Palikâ, blizanaca Jupitera i Nimfe Talije (lokalna božanstva sicilska). Vrela ova izviru iz dubokoga jezera, koje se nahodi otprilike na sredini između gradova Hene i Sirakuse.

408. Bakhidovi su potomci vladaoci u Korintu, koji, kad ih je Kapsel protjerao, osnovaše Sirakusu.

Korint je dvomoran, jer stoji na tjesnacu između Jonskoga i Egejskoga mora.

Sirakusa je imala dvije luke, jednu veliku na sjeveroistočnoj strani, i drugu na jugoistočnoj strani između ostrva Ortigije i glavine Plemirija, koja je u opsegu imala 80 stadija.

409.—437. Nimfa K i j a n a hoće da otimaču Ditu zatvori put u podzemno carstvo. No Dit u njezinoj vodi rastvori zemlju i tako dođe u svoj dom s Proserpinom. Kijana se od žalosti plačući pretvorila u vrelo. Vrelo Kijana naziva se danas Pisma i utječe u rijeku Anap, koji se izlijeva u veliku luku sirakusku.

409. Aretusa je vrelo na ostrvu Ortigiji kod Sirakuše. U nju se, dok je još bila Nimfa u Arkadiji i Elidi, zaljubio riječni bog Alfej, pa ju je preko Jonskoga mora progonio do Ortigije i ovdje se s njom združio.

I primi u dubine u svoje jureća kola.
Kijana žaleći, što je Prosèrpina oteta i njen
Što je povr'jeđen izvor, bez prebola nošaše ranu
U srcu mučke i sva u suzama iščezne ona
Pa se rastvori tako u vodi, kojoj je dotad
Boginja velika bila. Sve mekše joj vidjet se moglo
Tijelo, kosti su gipke, u noktima nema tvrdine;
Što je najtanje na njoj, razìšlo se najprije bilo,
Modrikasta joj kosa i prsti, gol'jeni, noge,
Jer je udima tankim prijelaz u vodu hladnu
Lagan; a zatim pleći i leđa nestade njenih,
Nestade uvelih prsi u potoku korita uskog.
Napokon živu joj krv u iščiljelim žilama voda
Naknadi bistra, te ništa ne osta, što primit bi mogo.
Uto uzalud kćerku u strahu tražaše majka,
Po svijem zemljama ona i morima tražaše kćerku.
Nije je vidjela Zora, što rađa s mokrom se kosom,
Nit je Večérnjača vidje gdje počiva. Ona je bila
Dva zapalila luča u Etni te nemira puna
U obje nosila ruke je njih po rosnatoj noći.
A kad vedri bi dan zvijezde pogasio, ona
Opet od zapadnih strana do istočnih tražila kćer bi.
Napokon osjeti žeđu od umora; nikakva voda
Usta ne skvasi njenih; najednoć kolibu slamnu
Spazi i pokuca njoj na vratašca. Iziđe baka,
Boginju vidi i vode kad zaište boginja, dâ joj
Slatki napitak, što bješe u njemu pržena ječma.
Boginja pije, a momče bezobrazno drsko se pred njom
Stvori te se nasmije i boginji „lakoma!" reče.
Ona se uvrijedi i svega ne ispivši jošte napitka
Posu dječaka vodom i zrnjem, što je u njojzi.
Lice mu upije mrlje, a ruke, što dotad mu bjehu,
Pr'jeđu u krake, i ude prom'jenivši dobije rep još;
U oblik mali se stisne, da ne može škoditi mnogo,
I veličinom je manji od guštera malog. Dok baka

438.—461. Cerera obilazi kopnom i morem tražeći kćer svoju. Dok je ona žedna pila vode, nasmije joj se neki dječak, što tako lakomo pije, a ona ga pokropi vodom i pretvori u g u š t e r a.

Čudi se tome i plače i taknut živinicu čudnu
Hoće, pobježe u rupu on i dobi za ruglo
Ime po zvjezdama, što je šaroliko obasut njima.
Kud je boginja sve po zemljama, vodama bila,
Dugo bi bilo kazivat. Već nigdje nemaše tražit.
Vrati se u zemlju opet u Sikansku, i tu posvuda
Oblazeć također dođe do Kijane, koja bi sve njoj
Kazala, prom'jenjena da ne bješe ; htjede da zbori,
A nema jezika, usta ni načina, kako bi rekla ;
Al' znak očiti dade pokazujuć ozgo na vodi
Pojas Persèfonê kćeri, što na mjestu onome pade
Slučajno u vodu svetu, a majci bijaše poznat.
Kada boginja pojas prepòznâ, čupati stane
Kosu neuređenu, ko tada istom da dozna
Otmicu kćeri te opet i opet se u prsi lupa.
Ne zna još, gdje joj je kći, i zemlje proklinje redom,
Kaže neharne da su i nevr'jedne žitnoga dara ;
Više od svih zemalja Trinàkriju kune, u kojoj
Našla je grabežu trag. Bijesna polomi tamo
Pluge, što premeću grude, te gnjevna jednakom smrću
Ratare pobi i vole težake ; dade, da njive
Skrito ukraćuju blago, i pokvari u njima sjeme ;
Plodnost Trinakrije znana po širokom svemu svijetu
Izdaje, nema je ; ginu u prvome usjevi vlaću,
Sad ih prejako sunce, sad prejaka potire kiša,
Škode zvijezde i vjetri, a gladne proždiru ptice
U zemlju bačeno sjeme ; uništuju pšeničnu žetvu
Babini zubi i ljulj i druga nesvladljiva trava.
Tada Alfejka glavu iz vode Elijske digne
I kosu mokru od čela pomaknuvši k ušima reče :

461. Jedna se vrsta gušterâ po pjegama, što ih ima, naziva u latinskom jeziku : *stellio.*

462.—508. Došavši do vrela Kijane nađe Cerera u vodi toga vrela pojas svoje kćeri pa držeći, da Sicilija krije Proserpinu, opustoši na njoj sve oranice. Nimfa je A r e t u s a moli, da se smiluje, i odaje joj, da je Proserpinu ugrabio vladalac podzemnoga svijeta.

464. Sicilija se u pjesnikâ naziva također Sikanijom.

486. Babini zubi, *tribulus terrestris L.*, neka vrsta trave.

487. Alfejka je Aretusa, ljubovca Alfejeva.

„Djevojke tražene po svem svijetu i plodova majko,
Golemu muku odvrati ; ne srdi se žestoko tako
Na zemlju tebi vjernu, kad skrivila ništa ti nije,
Ona se nerado bila otvorila otmici ; za svoj
Zavičaj ne molim ja, iz daleka amo sam došla :
Pisa je zavičaj moj, iz Elide rodom sam; živim
Tuđa u ovoj zemlji, al' od svih zemalja je sada
Draža Sikànija meni. Penáte sad Aretúsa
Ovdje imade i dom, kog, preblaga boginjo, čuvaj.
Zašto se iz kraja svoga pomakoh i preko vode
U Ortìgiju dođoh tolikê, — to da ti pričam,
Doći će zgodno vrijeme, kad oprostiš svoje se brige
I kad lica budeš veselijeg. Meni se zemlja
Otvora i put mi daje te prošavši najdonje spilje
Ovdje podižem glavu i druge motrim zvijezde.
Kada ponirah dakle pod zemljom u Stiks-rijeci,
Tamo sam očima svojim Prosèrpinu vidjela tvoju :
Žalosna još je doduše, u licu joj strah se još vidi,
Ali je svijeta mračnog previsoka kraljica ipak,
Ali je podzemnoga vladara supruga silna".
Čuvši to mati bude ko kamen, stajaše dugo,
Ko da je ošinu grom ; al' napokon neznani teškoj
Teška odolje žalost, te ona u eterske kraje
U kolih se odveze i ondje mračna u licu
Stade pred Jupiter-boga ljutine puna i kose
Rasute pa mu reče : „Zbog poroda moga i tvoga
K tebi dolazim s molbom. Ne nalazi l' milosti mati,
Kćerka nek dirne oca ; i nemoj, molim te, manje
Mariti za nju, što se od mene rodila ona.
Dugo sam tražila kćer i napokon nađoh je evo,
Ako je nalazak znati, gdje boravi, — nalazak takav

494. Pisa je grad u Elidi, mimo koji Alfej teče.

496. Penate = stan, prebivalište.

509.—550. Kad je doznala, gdje joj je kći, Cerera moli Jupitera, neka bi odredio, da joj se Proserpina povrati. Jupiter dopušta to, ali uz uvjet, ako Proserpina nije još nikake hrane okusila u podzemnom svijetu. No ona je već pojela nešto zrnja sladunova, a vidio ju je kod toga A s k a l a f, sin Aheronta i Orfne. Askalaf je izdaje, a ona ga pretvori u sovu.

Ako sigurniji nije gubitak. Otmicu praštam,
Samo nek vrati mi kćer ; ne zaslužuje tvoje dijete,
Ako već moje i nije, da otmičar bude joj mužem".
Jupiter prihvati riječ : „I meni je kao i tebi
Kćerka blago i briga. Al' hoćemo l' imenom pravim
Ovu nazvati stvar, zločínstva u djelu tome
Nema, nego je ljubav ; sramotiti takav nas ne će
Zet, tek tî se privoli. Da nema drugo, što vr'jedi
Jupiter-bogu zvati se brat ! Pa i drugo ima,
Samo je ždrijebom manji od mene. Al' ako tolìkô
Žudiš, da ostavi njega Prosérpina, neka se vrati
U nebo, ali tvrdom pod pogodbom : ako joj tamo
Usta ne dirnuše jela. Odredile tako su Parke".
Reče, a Cerera tvrdo odlučila kćer je izvesti ;
Ali ne da sudbina, jer natašte djevojka nije
Ostala, nego je šećuć bezazleno po bašči krasnoj
Šipak otrgla bila s krivuljastog drva i sedam
Zrnaca izvadila iz žućkaste ljuske mu te ih
Zgrizla zubima svojim. A nitko ne spazi drugi
To do Askàlaf, kojeg porodila Orfna je — kažu —,
Dobro poznata Nimfa nad Nimfama svima Avèrnskîm,
Svom ga je Aherontu porodila u šumi crnoj ;
Spazi i prokaže on to i povratak okrutnik otme.
Kraljica Ereba jekne i zloslutnom pticom svjedòka
Stvori te Flegetonskom po glavi ga polivši vodom
Načini od nje kljun i perje i goleme oči.
Sam ne poznajući sebe Askalaf kril'ma se mrkim
Obvije, prema glavi odèbljâ i svinute duge
Dobije nokte te perje po rukama tromim obraslo
Jedva miče i bude ptičetina ružna bijede

532. Što Parke odrede, toga i bogovi više ne mogu da promijene.
540. Avernsko jezero, danas Averno, kod Napulja držalo se kod Rimljana za ulaz u podzemni svijet, pa se po njemu i Nimfe podzemnoga svijeta nazivaju avernskima. Njihova je vladarica Orfna (grčka riječ, koja naznačuje tamu), mati Askalafova.
541. Aheront je bog podzemne rijeke istoga imena.
543. Kraljica Ereba, t. j. mračnoga podzemnoga svijeta jest Proserpina.
544. Flegeton je plamena rijeka podzemnoga svijeta.

Glasnica, lijena sova, što nesreću ljudima sluti.
Ovaj zbog jezika svoga i izdaje može se reći
Da je zaslužio kazan, al' vama, Ahéloja kćeri,
Otkle su ptičije noge i perje, a djevička lica ?
Valjada otud, što ste u društvu s Prosérpinôm bile,
Sîrêne pjevice vi, kad cvijeće proljetno braše.
Pošto ste uzalud nju po cijeloj tražile zemlji,
Dođe vas želja, da bi na krilima veslajuć mogle
Treptjet nad valima, da osjeti brigu vašu i more ;
Bozi vam blagi biše, te vidjeste, gdje vam najednoć
Žuto se perje osu po udima. Ali vam lica
Ostaše djevojačka i ljudski ostade glas vam,
Da se ne izgube pjesme, što ušima gode, i jezik
Ústâ dragocjenom daru da služiti i dalje može.
Jupiter posredujuć među žalosnom sestrom i bratom
Godinu, koja se vrti, među njih razd'jeli pravo.
Zajedničko božanstvo Prosérpina odsad je dvaju
Carstva te boravi s majkom tolìkô mjeseci kolìkô
S mužem boravi svojim. U licu se ona i ćudi
Promijeni, a tužna dosada se mogla i Ditu
Činiti ; nalik je suncu, kog kišni oblaci kriju,
Ali ih ono razbiti zna i izlazi iz njih.
Blaga Cerera sretna, što natrag zadobi kćerku,
Zapita sad Aretusu : „što bježiš i zašto si sveta ?"
Vali ućute, a glavu iz dubokog njihova vira
Boginja digne i rukom osušujuć zelenu kosu
Stane o negdašnjoj pričat o ljubavi riječnog boga
Elidskog ì rečê: „Bila od Ahejskih Nimfa sam jedna,

551.—571. Jupiter određuje, da Proserpina polovinu godine živi kod muža Dita u podzemnom svijetu, a polovinu godine kod majke Cerere, pošto je Proserpina prije toga pretvorila S i r e n e u ptice s djevojačkim licem.
552. Sirene su kćeri Aheloja, boga etolske rijeke istoga imena, i Muze Melpomene, gospodarice pjesme. Zato i one njeguju pjesmu.
572.—641. Pošto je našla kćer svoju, Cerera ima vremena, da sluša pripovijest Aretusinu, kako se ona iz Elide preselila na Siciliju; vidi bilješku uza stih 409. ovoga pjevanja.
577. Ahejska je Nimfa Aretusa, jer je iz Grčke, a Grčka se kao rimska pokrajina nazivala Aheja.

Nikoja nije od mene po luzima trčala življe,
Niti je življe od mene ijedna stavljala mreže.
Premda nikada slave ljepote tražila nisam,
Opet u čilosti svojoj na glasu sam bila s ljepote.
Odveć hvaljeno lice veselilo nije me moje,
Te sam ko seljanka znala rumenjet se s tjelesnih dara,
Koji su drugima radost; grjehota je dopast se, mišljah.
Sjećam se, jednoć se vraćah iz Stimfalske umorna šume,
Bješe vrućina, i nju udvajao veliki trud je.
Vodu bez vrtloga opazim gdje teče bez žubora tiho,
Vodu prozirnu do dna, po kojem kamenčići bjehu,
Da bi ih brojiti mogla, a voda ko da ne teče.
Sivih bijaše vrba i jablan gojeni vodom,
Sve to obali strmoj od sebe davaše hlada.
K vodi pristupih i u nju umočih tabane, zatim
Noge do koljena, a kad i toga malo mi bješe,
Onda se otpašem još i na sagnutu objesim vrbu
Mekano ruho i gola uronih u vodu, pljuskah
Po njoj i gonjah je k sebi i svakako plivajuć bacah
Ruke ko vesla, al' žubor najednoć nekakav iz dna
Čuh i u strahu na rub od obale bliže otrčim ;
Ali mi hrapavim glasom iz svoje poviče vode
Alfej : „Kud bježiš, tî, kud bježiš, o Aretúsa ?“
Kako sam bila, bježah bez odjeće, koja je bila
Na drugoj obali ; zato vatrenije nagna se za mnom
On i onako gola pripravnija — mišljaše — da sam.
Tako sam bježala, tako progonio mene je zlica
Kako drščućim krilma od jastreba golubi lete,
Kako jastrijeb zna bojažljive golube gonit.
Sve do Orhòmena ja, do Psofide i do Kiléně,

585. Stimfalska je šuma oko Stimfalskoga jezera u sjeverozapadnom dijelu Arkadije.

607. i d. Izbrajajući gradove i brda Arkadije jednako se slabo Ovidije obzire na pravi njihov geografički položaj kao i prije u st. 585. i d., gdje postavlja Alfej u blizinu Stimfalske šume, premda ta rijeka izvire u zapadnom dijelu Arkadije.

Psofida je grad Arkadije na rijeci Erimantu.

O Kileni i Menalskim dolima vidi bilješku uza stih 216. i d. prvoga pjevanja.

Do Erimanta hladnog, do Elide, Menalskih dola
Ustrajah tad u bijegu i stići ne dah se njemu.
Ali bježati dugo nijesam mogla budući
Slabija, a on za trud tolikî imaše snage.
Ipak po poljima bježah, po gorama drveća punim,
Po kamenjacima još, po vrlétima, puta gdje nema.
Sunce za leđima bješe i vidjeh, kako mi noge
Dugi pretječe sjen (a možda je vidio strah to),
Ali me plašio bât zacijelo körâkâ i dah
Žestoki njegov mi već je u trakove pirko po kosi.
Trudna od bježanja viknuh : „Već hvata me ! Služici tvojoj
Pomoz', Diktina, kojoj da nosi često si dala
Lûk tvoj i tulac puni strijela“. Boginja mene
Požali i zgrabi jedan od oblaka gustijeh te ga
Baci na mene, a bog rijeke me obvitu tamom
Vidje i ne znajuć, što je, obiđe dva puta mjesto,
Gdje me je boginja skrila, i dvaput „o Aretusa !
O Aretúsa !“ viknu. Siroti kako mi bješe
Pri srcu tad ? Ko ovci, kad čuje vuke gdje viju
Oko visokog tora, il' zecu, kad gubice ljute
Pasje vidi sakrìven u grmu i ne smije mać se.
Ne htjede onaj otići, jer ne vidje nikakvog dalje
Traga od noga te osta i pažaše oblak i mjesto.
Podsjedano mi t'jelo u ledenom nađe se znoju,
I kapi modrikaste sa uda mi curiše sviju,
Kudgod nogu pomakoh, rijeka teče, iz kose
Pada mi rosa, i brže, no tebi kazujem ovo,
U vodu ja se pretvorih. Al' onaj vale prepòznâ
Drage i ostavi oblik čovječji, što ga je bio
Uzeo, u vodu pr'jeđe u svoju, da sa mnom se združi.
Delija probije zemlju, te padnuvši u spilje tamne
Dođoh k Ortìgiji, koja zbog imena boginje moje
Meni je mila, i prva izvela me na svijet gornji.

619. Diktina je boginja Dijana, jer mrežama hvata divljač.

639. Delija je boginja Dijana, jer se rodila na ostrvu Delu.

640. i d. I Dijana ima pridjevak „Ortigija“, jer se u staro doba nazivalo tako ostrvo Delos.

Tu Aretúsa svrši. Plodonosna boginja tada
Do dva upregne zmaja i uzdama stisne im žvala,
Pa se po uzdušnoj sr'jedi med zemljom i nebom proveze ;
Tad u Tritónijin grad Triptòlemu lagana kola
Spusti i sjemena dâ mu, da u zemlju posije pustu
Jedno, a drugo u onu, što ugar bijaše dugo.
Iznad Evrópê visòko i Azije mladi Triptòlem
Bio se uzvio te se okrenuo Skitijskoj zemlji.
Kraljevo tamo je Link ; u dvore mu uđe Triptòlem.
Kojim je došao putem i čemu putuje, tko je,
Otkle l' je — zapitan bivši odréče : „Triptolem se zovem,
A iz Atene sam slavne. Ne dođoh ni lađom po vodi
Niti pješke po zemlji ; otvorio put mi je eter.
Nosim Cererin dar, što prosut po širokim poljma
Davat će obilnu žetvu i slatku ljudima hranu".
Varvarin osjeti zavist i dobra tolìkôg želeći,
Sam da bude darovač, Triptolema primi i posjeć
Htjede, kad svlada ga san. Al' probòsti kad htjede mu prsi,
Cerera stvori ga risom i Mopsopskom onda mladiću
Reče, uzduhom opet da potjera konje božanske.
Tada dovrši pjesmu među nama najveća Muza.
Nimfe jednoglasno reku, Helìkônskê boginje da su
Pobjedu stekle, al' sestre Emàtîjskê svladane bivši
Stanu grditi Muze ; tad njima Kalìopa reče :
„Svojim natp'jevanjem kazan zasluživši — još vam je malo,

642.—661. Cerera po zraku odlazi u Atenu, predaje zmijinja svoja kola Triptolemu i naređuje mu, da uči ljude ratarstvu. Kad je Triptolem došao u Skitiji, htio ga je kralj Link da pogubi, ali Cerera pretvori Linka u risa.

644. Tritonija je Atena (Minerva); vidi bilješku uza stih 782. drugoga pjevanja.

Triptolem je sin kralja Keleja u gradu Eleusini u Atici, pa ga je Demetra (Cerera) uputila u ratarstvo i u svoje bogoslužje. Njegovo je ime dokraja ostalo u vezi s misterijama u Eleusini.

660. Mopsopski je mladić Triptolem. Atika je imala također ime „Mopsopija" po starom nekom kralju Mopsopu.

662. Kaliopu drži već Hesiod, stari epski pjesnik grčki, za prvu i najodličniju među Muzama.

664. Ematijske su sestre Pijerove kćeri, a nazivaju se tako po makedonskoj jednoj pokrajini; vidi bilješku uza stih 313.

Te još krivicu grdnjom množite ; — strpljivost naša
Svrši se, te ćemo radit po srdžbi i latit se kazni".
Tom se Emàtîjke stanu da smiju i preziru grožnju ;
Hoće nešto da kažu i ciknu vrlo te pruže
Drske prema nama ruke, al' tada opaze, gdje im
Perje po noktima raste i pokriva već im i ruke ;
Jedna ugleda drugoj, gdje usta joj prelaze u kljun
Tvrdi te postaju ptice stanarice u šumi nove.
Biti se hoće, al' ruke kad mahnu, dignu se u zrak
I tu ostanu trepteć — vikačice planinske svrake.
Pticama ostala tim je govorljivost pređašnja dosad,
Hrapavi blebet im osta i pohlepa strašna čavrljat.

ŠESTO PJEVANJE.

Potaknuta primjerom Muzâ uzima Minerva obličje starice i natječe se u tkanju i Liđankom Arahnom, vještakinjom u tom poslu, koja se javno ponosila, da i sama Minerva nije vještija tkalja od nje. Dok se natječu, one utkivaju u svoje tkivo različne slike, i tako se nameće pjesniku zgoda, da ukratko spomene još nekoliko novih prijetvora. Arahninu poslu nema prigovora, ali slike njezine vrijeđaju bogove, pa je zato Minerva izbi razderavši tkaninu njezinu. Arahna se od žalosti i sramote objesi, a boginja je pretvori u pauka (st. 1.—145.). Kazan, što je stigla Arahnu, ne zastraši Niobu, kćer Tantalovu, a ženu tebanskoga kralja Amfiona, nego se ona i dalje podruguje Latoni, što je rodila samo dvoje djece, hvastajući se kod toga brojem i ljepotom svoje djece. Zato Apolon pogubi sedam njezinih sinova, a Dijana jednaki broj kćeri, te se Amfion od žalosti sam pogubio, a Nioba pretvorila u hrid na brdu Sipilu, koja neprestano suzi (st. 146.—312.). Videći, kakova je kazan stigla Niobu, narod se opominje, kako su bili kažnjeni likijski seljaci, jer su kratili Latoni, da se napije vode, dok je lutala s dvoje djece po svijetu, pa kako je Apolon oderao kožu s Marsije, koji se usudio s njim natjecati u frulanju (st. 313.—400.). Nesreću Niobinu oplakuje Pelop, brat njezin, i odasvud dolaze znanci, da ga tješe. Samo Atenjana nema k njemu, jer im je zadao brige Terej, kralj Trakije. On je naime oskrvnio Filomelu, sestru žene svoje Prokne, pa da ga ne bi izdala, izrezao joj jezik. Filomela je Prokni pokazala nesreću svoju tako, te je u platno uvezla slova. Prokna oslobodi najprije sestru, koja je bila sakrita u šumi, a onda dade Tereju za hranu rođenoga svoga i njegova sina Itisa. Kad je to Terej obaznao, htjede mačem da sasiječe Proknu i Filomelu. One nagnu bježati i na bijegu se pretvori Filomela u slavuja, Prokna u lastu, a Terej, koji ih je progonio, u pupavca (st. 401.—674.). Kad je Pandion, otac Prokne i Filomele, čuo, kako su njegove kćeri nastradale, umrije od žalosti. Iza njega postade kraljem u Ateni Erehtej. Kći Erehtejeva Orilaisa i Zeta, koji su sa Minijcima pratili Jasona u Kolhidu (st. 675.—721.).

Besjede slušala tê je Tritónija pomno i pjesme
Pohvali Aonkama i pravednu srdžbu ; — „Al' malo
Hvalit vrijedi“ (reče u sebi), — „proslavit treba
Sebe i ne dat vrijeđat bez pedepse svoje božanstvo“.
Na propast upravi miso Aràhnê Meonke, koja,
Kako je čula, njojzi ne ustupa u slavi radnja
Vunenih. Ne bješe ona na glasu staležem svojim
Ni rodom, nego vještinom. U Fokejski grimiz je vunu
Žednu roditelj njen Kolofónac močio Idmon ;
Majka je umrla bila, iz naroda bješe i ona
U tome jednaka mužu. Po Lidijskim gradima ime
Slavno je stekla radom Aràhna, ako i jeste
Iz kuće malene bila u malenom živeć Hipépu.
Često iz vìnogrâdâ sa Tmola bi slazile Nimfe,
Često iz valova svojih izašle bi Paktolke Nimfe,
Da bi se nagledale Aràhninîh divnih posala.
Nije im godilo samo da gotovo gledaju ruho,
Nego i kako se pravi vještine dražesne radi.
Ili je grubu vunu u klùpka motala prva,
Ili je pređu redila prsti il' u dugo vukuć
Čupala opet i opet ko magla tanahno runo,
Ili je okretnim prstom vreteno vrtjela glatko,
Ili je vezla — u svemu razbíro se Paladin nauk.
Ona poriče gnjevna sa učiteljice takve,
Reče : „Nek takmi se sa mnom, a svlada l' me, na sve sam spremna“.

Palada stvori se bakom i krivu okolo čela
Sijedu kosu uzme i palicom podupre slabo
T'jelo te kaže Arahni : „Ne donose godine stare

1. i d. Tritonija je pridjevak Minervin, a Aonke su Muze, jer se Beotija, domaja njihova, u staro doba nazivala Aonijom.

5. Arahna je Meonka, jer prebiva u Lidiji, kojoj je starije ime Meonija.

8. Fokeja je grad na obali maloazijske Jonije.

9. Idmon je grčko ime, a znači ono, što naše riječi : „znalac, poznavalac“.

13. Hipep je bio malen grad u Lidiji na južnom obronku staroga brda Tmola (danas : Samsun-dagh).

15. Rijeka Paktol izvire na starom Tmolu.

Čovjeku samo zlo, sa starošću stječe se mudrost;
Nemoj prezirat savjeta mog: med ženama smrtnim
U obrađivanju vune za najvećom za slavom teži,
Boginji ustupaj tî i proštenje za drskost moli
Ponizno, bezumnice; oprostit će, ako je moliš".
Mrko je gledne Arahna i ispusti počete niti,
Jedva ustegne ruku, na licu pokaže srdžbu
I riječ nepoznatoj Minérvi odvrati ovu:
„Dolaziš pameti male i slaba od starosti duge;
Zlo je previše živjet. Nek snaha, ako je imaš,
Sluša ti riječi tê il' kćerka, ako je imaš.
Dosta savjeta imam u sebi; ne misli, da ćeš
Opomenama uspjet, u mene je miso još ista.
Zašto ne dođe sama? i takmiti zašto se ne će?"
— „Evo je!" boginja reče i odbaci starice oblik,
Pokaže se Minerva. Božanstvu se poklone Nimfe
I s njima Migdonske žene; Arahna bez straha osta,
Tek poruménî, i cr̆vên iznebuha obli joj lica
Nehote, pa je i nesta, te bješe uzduhu nalik,
Koji grimizan bude, kad zora dizat se stane,
Ali se začas opet bijeli, kad sunce se rodi.
Osta pri namisli svojoj Arahna i pobjedu ludo
Želeć u propast hrli, a kćerka Jupiter-boga
Presta nećat se već i opominjat, takmit se hoće.
Odmah se postave jedna i druga svaka na svojoj
Strani i na dva stana navítke naviju tanke.
Pređa na vratilu stoji, odjeljuje cjevčica niti,
Poutka po sredini oštrljatim goni se čunkom,
Onda je izvlače prsti i vuku između niti,
Urezani je zupci pribijaju udarcem brda.
Jedna se i druga žuri, i opasane pri grudma
Mičući vješte ruke od revnosti truda ne ćute.
Tka se grimizna vuna iz Tirskoga kotla izišla,

45. Migdonci, koji su se doselili u Malu Aziju iz Trakije, stanovali su oko Olimpa u Misiji, no ovdje ime njihovo naznačuje Lidanke, zemljakinje Arahnine.

61. „Vuna iz Tirskoga kotla izišla" bit će vuna crveno bojadisana, i to istom bojom, kojom se u Fenikiji bojadisao grimiz.

Još se tanahne sjenke utkivaju s razlikom malom.
Tako od kiše kad se odbijaju zrake sunčane,
Dúga golemim lûkom bojadiše široko nebo,
Premda se hiljada boja svijetli različnih u njoj,
Ali su sakriti njihni prijelazi motrećem oku,
Tako je jednako ono, što dotiče se, a kraji
Ipak se razlikuju. — I gipko se upleće zlato
U niti i zgode se starinske u tkivo meću.
Palada Martov brežuljak uz Kekropovu uz kulu
Načini i svađu davnu dodade zbog imena zemlje.
Ozbiljno, dostojno sjedi na visokih stolicah dvanajst
Bogova, Jupiter sred njih; u svojem je obličju svaki
Označen. Jupiter bog imade kraljevski oblik;
Morski je načinjen bog, gdje stoji i dugačke ostve
Zabada u kamen tvrdi, i kamen gdje je zaboden,
Otud iskače konj za dokaz, grad da je njegov.
Palada sebi štit i koplje oštro'rto dade,
Na glavu kacigu metne, a egidom oklopi prsi;
Načini, kako zemlju oštricem bode, te bl'jede
Masline mladica raste sa jagodama iz zemlje;

70.—102. Minerva utkiva u svoje tkivo različne zgode, u kojima je ona ili druga koja boginja pobijedila protivnike svoje, i to: 1. kako je ona nadjačala u Ateni P o s i d o n a (Neptuna), dok su se prepirali o tome, po komu će se nazvati grad (st. 70.—82.); 2. kako su se pretvorili R o d o p a i H e m o s u planine, jer su se u obijesti svojoj usudili nazivati imenom Zeusa i Here (st. 83.—89.); 3. kako se majka P i g m e j â pretvorila u ždrala, jer se zamjerila Junoni (st. 90.—92.); 4. kako je Junona pretvorila u zmije duge vlasi A n t i g o n e, koja se dičila, da ima ljepšu kosu nego ona, a onda nju samu pretvorila u rodu (st. 93.—97.); 5. kakova je kazan stigla K i n i r u (st. 98.—100.).

70. Martov je brežuljak Areopag na zapadnoj strani do Akropole, a Kekropova je kula sama Akropola, koja se naziva tako po osnivaču svome, kralju Kekropu.

71. Minerva se prepire s Neptunom „zbog imena zemlje", t. j. po komu će se od njih dvoje zemlja nazvati.

72. Dvanaest najviših bogova jesu: Junona, Vesta, Minerva, Cerera, Dijana, Venera, Mart, Merkurije, Jupiter, Neptun, Vulkan, Apolon.

80. Lišće masline imade sivozelenu boju; zato se kaže o maslini ovdje da je blijeda.

Svi se bogovi čude, i s pobjedom svrši se djelo.
A da takmica njena iz primjera vidjeti može,
Čemu se nadati ima za svoju mahnitu drskost,
Četiri natjecanja na četiri načini kraja
Bojama istaknuta u šarenih sličicah malih.
Rodopu Tračku i Hemos na jednom načini roglju,
Nekad ljudska tjelesa, a sada planine hladne,
Jer su najviših sebi imèna bogova dali.
Na drugom roglju je jadna sudbina Pigmejke majke,
Koju u natjecanju Junona je svladala bila
Te je učinila ždralom, nek vojuje s narodom svojim.
Dalje Antìgonu utka, — sa ženom jednačila tâ se
Velikog Jupiter-boga, te kraljica stoga Junona
U pticu pretvori nju ; Laòmedon otac joj nije
Pomogo ni grad Ilij ; opernati ì budê b'jela
Roda te klepeće kljunom i tako sama se hvali.
Koji još ostaje rogalj, na njemu je Kinira, koji
Hramu je zagrlio skaline, udove svojih
Kćeri, i na kamenu ležeći, reko bi, plače.
Napokon okruži granjem mirovne masline skrajnje
Obrube drvo svoje za konac uzevši posla.
Meonka bješe Európu prikazala obličjem bika
Varanu, — misliš, pravi je bik i pravo je more ;
Reko bi, ostavljenu da zemlju gleda Europa
I da drugarice svoje dovikuje, boji se, da je

82. Utkivajući ovu sliku Minerva je najposlije utkala krilatu boginju pobjede, koja joj nosi pobjedni vijenac.

90. Pigmejka majka po drugim se vijestima naziva Geranom ili Enojom. Kad ju je Junona pretvorila u ždrala, postavila je također mržnju između nje i djece njezine, Pigmejâ, pa dok ona u žudnji za sinom Mopsom oblijeće svoju kuću, Pigmeji navale na nju i od onoga doba mrze ždralovi na kepece.

98. i d. Priča o ovom Kiniri drukčije nam je sasvim nepoznata.

101. Maslinova je grančica znak mira.

103.—128. Dok nam ono, što je Dijana utkala u svoje tkivo, pjesnik podaje u lijepom rasporedu, slike, što ih utkiva Arahna, nabacane su bez pravoga reda, a sve predočuju, kakova su obličja različni bogovi poprimali, samo da prevare smrtne djevojke.

103. Kako je Jupiter u obličju bika prevario i odveo Europu, pripovijeda Ovidije u drugom pjevanju Metamorfozâ, stih 833. i d.

Takne voda, što prska, i tabane plašljivo diže.
Načini orla, gdje hvata Asteriju rvuć se s njome,
Načini Ledu, gdje leži pod krilima labuda, zatim
Kako Jupiter sakrit pod prilikom Satira rađa
S krasnom Nikteja kćerju blizance i u obliku
Amfitriónovu kako, Tirínćânka, prevari tebe,
Danaju zlato se stvoriv, a oganj Asópovu kćerku,
Šarena zmija Deójinu kćer, a Mnemòsinu pastir.
Tebe je, Neptune, ona ko ljutog prikazala junca
Uz kćer uz Eolovu ; Enípeju naličan rađaš
Dva Aolída i varaš Bisàltidu stvoriv se ovnom ;
Preblagu plodova majku plavokosu ljubiš u liku
Konjskom, a u ptičjem liku zmijokosu krilatog konja
Majku ljubiš, u liku delfína ljubiš Melàntu.

108. Asterija, kći Titanâ Keja i Febe, svidje se Jupiteru i on je obljubi poprimivši obličje jastrijeba. Druga priča kazuje, da se Asterija bježeći pred Jupiterom pretvorila u prepelicu i strmoglavila u more.

109. Ledi, kćeri Testijevoj, približio se Jupiter u obličju labuda, i ona rodi blizance Kastora i Poluksa, Dioskure.

110. i d. Kao satir približio se Jupiter Antiopi, kćeri beotskoga kralja Nikteja, koja mu je rodila blizance Amfiona i Zeta.

112. Alkmenu je Jupiter obljubio u obličju muža njezina Amfitriona, te ona rodi Herkula. Zbilo se to u gradu Trintu, u kojem je Amfitrion kraljevao.

113. O Danaji vidi pjevanje četvrto, stih 611. i d.

S Eginom, kćerju riječnoga boga Asopa, rodi Jupiter Eaka, a da joj se približio u obličju vatre, doznajemo samo od Ovidija.

114. Deoja jest Demetra (Cerera), a njezina je kći Persefona (Proserpina). Po mističkoj jednoj priči rodio je Jupiter s Proserpinom podzemnoga Dionisa.

Mnemosina je majka devet Muzâ, a rodila ih je Jupiteru.

115. Neptun je u obličju junca ljubakao s Kanakom, kćerju Eolovom.

117. S Ifimedijom, ženom Alseja, rodio je Posidon (Neptun) tesalska dva diva Ota i Efijalta, pošto joj se približio u obličju tesalskoga riječnoga boga Enipeja.

Bisaltida je Teofana, kći Bisalta.

118. Plodova je majka Demetra (Cerera).

119. Zmijokosa je majka krilatoga konja Medusa (Gorgona). Neptun ju je obljubio na cvjetnoj livadi približivši joj se u obličju ptice.

120. Melanta je kći Deukaliona i Pire.

Svemu je obličje svoje i obličje mjesno Arahna
Dala. Načini još u prilici seljačkoj Feba,
Kako sad od lava kožu, sad perje od jastreba nosi
I vara Isu, kćer Makàrejevu, ko pastir ;
Kako prijevarnim grozdom Erìgonu zavodi Liber,
Saturn u prilici konjskoj dvotjelesnog rađa Hiróna.
Skrajnje dijèlove tkîva okružuje uzahni obrub,
Bršljan se prepleće tu, a izmed njega je utkano cv'jeće.
Djelu Arahninu ne bi ni Palada mogla ni Zavist
Zabavit ništa, al' uspjeh junakinju plavu zaboli,
Sramotu nébesnîkâ — šarenice rastrga one
I tri četiri puta u čelo Idmona kćerku
Udari kitorskim čunkom, što držaše ga u ruci.
Jadnica klonu i vrat u uzbuni zamkom zaveza,
Ali je odriješi Minerva žaleć je te će
Reći : „Ostani živa, o bezočnice, al' visi !
A da se ne raduješ budućnosti, pedepsu istu
I tvom određujem rodu i unucima ti poznim".
Pa je na odlasku sokom od vračarske pokropi trave,
I čim vradžbine te Aràhninu taknuše kosu,
Odmah joj otpadne, a s njom i uši otpadnu i nos,
Glava se umanji vrlo i čitavo t'jelo se stisne,
Tanki joj prstići vise sa strane namjesto nogu,
Ostalo sve je trbuh, iz kojega ispušta niti
I kao pauk pređu onako prede ko nekad.
Lidija ječi cijela, po Frigijskim gradima o tom
Širi se glas i mnogo zemalja napuni grajom.
Prije udaje svoje Arahnu je Nioba znala
Djevojkom živeć u zemlji u Meonskoj uz brdo Sipil ;
Al' nje nije navéla zemljakinje kazan, da višnjim
Bozima ustupa i da riječma se čednijim služi.

124. Isa je kći kralja Makareja na ostrvu Lesbu. Po njoj se nazivao i lesbički jedan grad.

125. i d. Liber je pridjevak Dionisa (Bakha), a Erigona je kći Atenjanina Ikarija ili Ikara. Priča o tome, kako je Bakho zaveo Erigonu grozdom, nije nam poznata.

133. Brdo Kitor kod grada istoga imena uzdiže se na obali Paflagonije, a obilovalo je šimširovim drvom.

149. Brdo je Sipil u Lidiji.

S obilja ob jesna bješe, al' makar se koliko mili
Njojzi umjetnost muža i njegovo pleme i njeno
I moć kraljevstva njihnog (a vrlo joj sve to se mili).
Najdraža djeca ipak su njoj, i od sviju bi ona
Matera sretnija bila, da sama se držala nije.
Proročica Mantója, Tirèsijê kći, objavljivat
Stade po ulicama božanskim zanosom bivši
Taknuta : „Izmenke, vi se u povorke kupite sada
Te se mol'te Latóni i dvoma Latonine djece
Pobožno kadeći njima, upletite u kose lovor ;
Ustima mojima to vam Latóna poručuje". Sve se
Tebanke pokore tom i po poruci okite čela
Lišćem te mole i tamjan u sveti bacaju oganj.
Evo Nioba dođe sa pratnjom velikom vrlo,
Diči je Frigijsko ruho, u koje je utkano zlato ;
Koliko dopušta srdžba, lijepa je ; tresući krasnom
Glavom i kosom, koja na ramena oba joj pada,
Uspravno stade i oč'ma strijeljajuć oholim reče :
„Kakva je ludost više od bogova viđenih c'jenit
Čuvene? I pri oltarma Latóna zašto se štuje,
A mom božanstvu se ne kadi još ? U mene je otac

159. Izmenke = Tebanke; vidi bilješku uza stih 732. u trećem pjevanju.

160. Latona je sestra Asterijina (vidi bilješku uza stih 108.), kći Titanâ Keja i Febe. Ona je Zeusu (Jupiteru) rodila Apolona i Artemidu (Dijanu).

161. Lovor je sveto drvo Apolonovo. O tome, kako je postao od djevojke Dafne, vidi stihove 558. i d. u prvom pjevanju.

166. Frižani su bili na glasu poradi vještine svoje u vezenju sa zlatom.

170. i d. Da se lakše razumije početak Niobina govora, evo roda njezina :

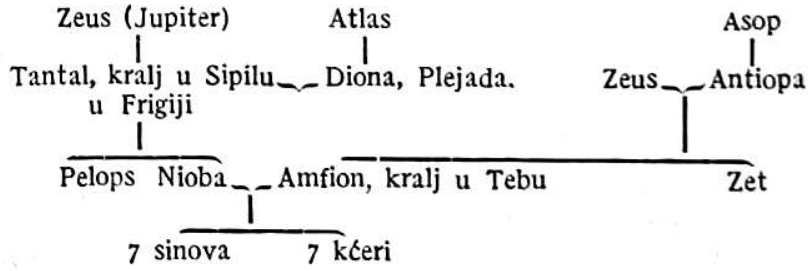

Tantal, što jedini smjede približit se bogova stolu ;
Majka je moja sestra Plejádâ ; golemi Atlas
Djed mi je, koji drži nebesa na plećima svojim ;
Jupiter drugi je djed mi, i svekrom njime se dičim.
Mene se Frigijska boje plemena, gospođa ja sam
Kadmova grada, a zidma, što sklopi ih svirkom Amfîon,
Zidma i u njima ljudma sa svojim kraljujem mužem.
Kudgod okrenem oči po domu cijelome, blago
Svuda bezbrojno vidim, a k tome dolazi jošte
Boginje dostojno lice ; nek svemu se doda još sedam
Kćeri i sedam sinova, a skoro i snâhâ i zêtâ.
Pitajte sada, dal' ja ponosit se s razlogom mogu !
I dajte više od mene cijen'te Titànidu sada,
Nekakvog Keja kćer Latonu, kojoj, kad rodit
Šćaše, ne htjede dà dâ mjestanca golema zemlja !
Boginju ne primi vašu ni nebo ni zemlja ni voda,
Iz sv'jeta prognana bješe, dok nije se smilovo Delos
Skitalici te reče : „Na zemlji tuđinka ti si
I lutaš, a ja u vodi", — i mjesto joj nestalno dade.
Onda porodi dvoje, baš sedminu poroda moga.
Sretna sam, — tko to može poricat ? — i ostat ću sretna ;
Tko će o tome sumnjat ? Sigurnost u obilju imam
Veća sam, negol' da meni sudbina naudit može ;
Nek mi i ugrabi mnogo, al' mnogo će ostati više.
Moja sreća već straha ne poznaje. Uzmite, da se
Mojijeh čeda množini i uzet što može, al' opet
Ne ću ni opl'jenjena na mnoštvo Latonino spasti,
Na dvoje ; — koliko tim je od bezdjetnice daleko ?
Odlaz'te, dosta je žrtve ; iz kosa jamite lovor !"
Žene jamiše lovor i žrtve ne svršivši odu,
Čine, što mogu, štuju Latonu šapćući tiho.

178. Nioba je gospođa Kadmova grada Tebe kao žena Amfionova.

Amfion bio je vješt pjevanju i udaranju u žice. Na njegovu se pjesmu kamenje samo micalo i sastavljalo zidine grada Tebe.

186. i d. Latonu, kad je zatrudnjela od Jupitera, progoni kao suparnicu Junona i nijedna je se zemlja ne usuđuje primiti, dok ne dođe do ostrva Delosa, koje je također dotada lutalo naokolo. Na ostrvu rodi boginja blizance Apolona i Dijanu, i ostrvo se odsele ustanovilo.

Razgnjevi se Latona te dvoma djece na vrhu
Najvišem brda Kinta progovori besjedu ovu :
„Majka gle vaša dična, što rodi vas, koja od sviju
Boginja ustupa samo Junoni, — boginja dal' sam,
O tom sada se sumnja, i ne bude l' pomoći vaše,
Odvajkad štovani će oltari uzet se meni.
Nije to jedina žalost, — i pogrde svojoj grjehoti
Doda Tantàlida te se usudila vâs iza svoje
Stavljati djece i mene — da postigne samu je ! — nazva
Bezdjetnom ì opâka posvjedoči očinski jezik".
Kazavši to još molit Latona ih htjede, al' reče
Feb joj: „Prestani, tužbom dugàčkôm se zavlači kazan".
Isto reče i Feba ; i uzduhom brzo poletjev
Pokriti oblacima do Kadmove stigoše kule.
Ravno se široko polje protezalo blizu zidova
Udilj gaženo konjma, gdje mnoga kola i tvrda
Kopita smrvila bjehu u prašinu grumenje ozdo.
Od sedam sina kralja Amfiona tamo su neki
Posjeli junačke konje ; na hrptima, što se crvene
Od Tirskog grimiza, sjede držeći od zlata teške
Uzde ; med njima Izmen, što prvo materi breme
Bijaše nekad, u krug u određen skrećući potrk
Konja i zapjenjena ustežuć mu usta najednoć
Poviče : „Jaoh meni !" u prsima strjelicu noseć
Zataknutu te pustiv iz ruke umiruć uzdu
Polako na stranu se sa desnoga ramena spuzi.
Najbliži Sipil čujuć, gdje tulac u uzduhu zvekće,
Stane popuštati uzde krmáru nalik, kad spazi
Oblak te sluteć oluju odasvud spuštava jedra
Viseća, da mu vjetrić odakle izletio ne bi.
Stane popuštati uzde, al' u tom neizbježna str'jela

205. Kint je sveto brdo na ostrvu Delosu. Na tom je brdu Latona rodila Apolona i Dijanu.

213. Tantal je ljudima izdavao tajne bogova, što ih je čuo za gozbe njihove.

215. i d. Feb je Apolon, a Feba Dijana.

218. i d. Prema drugim je vijestima Apolon pogubio Niobine sinove, dok su lovili lov na Kiteronu.

222. i d. Konji imadu na hrptima pokrivače od grimiza.

*

Stigne ga, navrh vrata oštríce drščući osta
I još iz grla njemu izvírî nemilo gvožđe.
Kako je nagnut bio, skotrlja se niz vrat i grivu
Jurećem konju, i topla po zemlji proli se krvca.
Tantal, imenjak djedov, i s njime nesretni Fedim,
Pošto obični rad dovršiše, na drugi pr'jeđu
Posao momački sjajni, na rvanje, — i već se bjehu
T'jesno obuhvatili i složili s prsima prsi
Boreć se, kad li strijela sa nategnute tetive
Odapeta probode obojicu, kako se bjehu
Stisli, i jaoknu skupa i skupa na zemlju padnu
Od bola skvrčenih uda i ležeć izvrnu oči
Skupa posljednji put i skupa izdahnu dušu.
Vidi Alfenor to te bijuć i drpajuć prsi
K njima poleti, da hladna tjelesa zagrli, digne,
Ali u ljubavnom pade u poslu, jer Deljanin njemu
Gvožđem smrtonosnijem probode nutrašnjost grudi.
Kada izvadi gvožđe, izvuče i komad pluće
Na kuki, te krv skupa sa dušom se u uzduh izli.
Mladić nešišan još Damasìhton dobije dvije
Rane; pogođen bude, gdje počinje gol'jen, gdje meke
Međuzglavke prijegib od koljena žilavi čini.
Dok Damasìhton gleda, da pogubnu str'jelu izvuče,
Dotle mu se do pérâ zabode u grlo druga ;
Ovu istjera krv, i krvca provalivši ode
U visinu i prsne daleko prolomivši uzduh.
Zadnji ostade još Iliònej, na molitvu ruke
Digne, al' naprazno on, i reče : „O smilujte, vi se
Bogovi svi !“ a ne znaše, sve da ne treba molit.
Gane se bog strijelac, kad nije ustegnuti više
Strjelicu mogo, al' ipak od najmanje pogibe rane
Onaj, jer duboko nije strijela prodrla srce.
Glas o nesretnom tom događaju i naroda žalost
I plač domaćih majci dojaviše nenadnu propast ;
Čudi se, kako su mogli, i srdi se, kako su smjeli
Bozi učiniti to i toliko imaju vlasti,

254. Mladići grčki šišahu kosu tek onda, kad se primakoše muževnoj dobi života.

Jer i Amfion otac i život bješe i tugu
Zajedno svršio umrv od ugnane u prsi str'jele.
Aoh koliko je sada drugačija Nioba bila,
Negoli od oltara Latoninih skoro kad narod
Gonjaše ì iđâše po gradu kočeć se, da joj
Zavidješe i svoji, a sada je žali i dušman !
Na hladna padne tjelesa i bez reda ikakvog stane
Posljednjim cjelovima da cjeluje sinove svoje,
I ruke modrikaste k nebesima dignuvši od njih
Reče : „Nasladi se, grozna Latóna, nasladi se moje
Tuge te prsi svoje i okrutno zasiti srce
Mojijem jadovima ! Mrtvácâ me pogubi sedam !
Nemila pobjednice, veseli se, kliči, — al' zašto
Pobjednica ? još tužna obilnija ja sam od tebe
Sretne i nakon tolikîh mrtvaca nadvisujem tebe“.
Reče, — i odmah zazuji tetiva s napetog luka,
Te se prestraše svi do Niobe jedine, koja
Smjela u nesreći bude. Pred odrima braće su sestre
Stajale spuštenih kosa, obučene u ruho crno.
Jedna od njih izvlačeć iz utrobe viseću str'jelu
Utisne u brata lice i umiruć tu onemòćâ ;
Druga hoteći sestra da tješi nesretnu majku,
Umukne iznenada i od rane previ se skrite ;
Ova se sruši zalud bježeći, ona na sestri
Umre ; jedna se krije, a druga drščući trčka ;
Pošto ih pogine šest pretrpjevši različne rane,
Sedma ostane još ; cijelim je t'jelom i ruhom
Pokrije mati i vikne : „Tek jednu, najmlađu ostav' !
Između mnogih molim za jednu, za najmlađu samo !“
Dok je molila, ona, za koju je molila, pade.
Sama med mrtvima kćerma i sinima i mužem osta ;
S nesreće ukipi se, te vjetrić joj ne giba kosom,
Bez krvi boja joj je u licu, u žalosnoj glavi
Ne miču oči se njene, u líku je sve bez života.
I sam se ukoči jezik u ustima zajedno s nepcem,
Koje je otvrdnulo, i žila joj prestane kucat ;
Ne može vrat se okrenut, a ruke se ne mogu micat,
Noge ne mogu ići, i utroba bude joj kamen.

Ali joj ostanu suze, vjetromet je žestoki zgrabi
I u zavičaj baci, te ondje na vrhu planine
Stoji i tâjê, te mramor još i sad suzama kaplje.
Tada se stanu svi očevìdnôg boginje gnjeva
Bojati, muško i žensko i službom revnije štovat
Matere blìzanâcâ božànskê veliku silu.
Uz nov događaj ljudi po navadi pričaju stare.
Jedan pričati stade: „Ne prezreše boginju stari
Žitelji Likije poljma obilate bez kazni svoje.
Događaj slabo je poznat zbog neznatnih ljudi, al' čudan.
Vidjeh očima svojim i jezero i kraj, što na glas
Poradi čuda izíđe. Već vremešan bješe mi otac,
Nije mogo putovat, te naruči meni, da dognam
Goveda odabrana odande, i dade mi na put
Vođa iz naroda onog. Po pašnjaku idući s njime
Vidim sred jezera oltar gdje stoji star te se crni
Od pepela žrtvènôg, trepetljive trske oko njeg.
Tu vođ stane i šapne bojažljivo: „Pomiluj mene!"
Isto tako šapnem bojažljivo „Pomiluj!" i ja,
K tome upitam, je l' to Najádâ oltar il' Fauna
Il' kog domaćeg boga, a tuđin odgovori ovo:
„Nije žrtvenik ovaj, o momče, gorskog božanstva,
Nego je one, kojoj Junona kraljica nekad
Ne dade sklonit se nigdje na zemlji, dok skitnicu jedva
Primi skitničko ostrvo Del, što plivaše lako.
Ondje blizance Latona preko volje maćehe rodi
Uz drvo palmovo se i Paladino nasloniv.
Al' od Junone i otud poròdîlja pobježe, kažu,
Noseći bogova dvoje u naručju, dječice dvoje.
Umorna od duga truda na granici Likijske zemlje,
Majke Himérinê, bješe Latona, a sunce poljàne

311. Priča je o Niobi u vezi s hridi jednom na lidijskom brdu Sipilu, koja je izdaleka nalik na ženu, koja plače.

321. Otac je pripovjedačev rođen u Frigiji, pa je s Niobom došao u Tebu, ali u Frigiji ima još goveda.

329. O Faunima vidi bilješku uza stih 193. u prvom pjevanju.

335. Maćeha je ovdje Junona, i to djeci, što ju je Latona rodila.

340. Himera se rodila u Likiji i tamo ju je othranio Likijac Amisodar.

Paljaše teško, i ona ožedni od pripeke suha,
Požudno dojke pune mlijeka ispiše djeca.
Slučajno u dnu dola tad prilično jezero spazi,
Upravo ogranke kitne seljaci sakupljaju ondje,
K tome kupe i situ i rogoz barama mio.
Tamo Titànija dođe i koljenom na zemlju kleče
Hoteći hladne vode da zahvati i da je pije,
Ali ne dadu seljaci, a boginja prozbori njima:
„Što mi branite vodu? ta opća je poraba vode
Ničijom nije svojinom učinila priroda sunce,
Uzduh i vodu bistru; pristupih k općemu dobru,
Al' vas ponizno molim, da date. Htjela nijesam
Udove svoje ovdje okupat i sustalo t'jelo,
Nego ugasiti žeđu. U ustima — govoreć — nemam
Vlage, grlo je suho, da jedva prolazi riječ.
Gutljaj će vode bit mi napitak nektara, i s njim
Reći ću da oživjeh, oživit me vi ćete vodom.
Neka vas ganu i ovi, iz naručja moga, što ruke
Pružaju male", — a djeca baš pružahu slučajno ruke.
Koga besjede blage Latonine ganule ne bi?
Ona moli, al' oni ne puštaju nikako piti,
Prijete, ako se otud ne ukloni, k tome je psuju.
Ni to im dosta nije, već rukama, nogama stanu
Samu mutiti vodu i zlobno amo i tamo
Skakat te meko blato iza dna najdubljeg dizat.
Srdžba uzbije žeđu, — već ne će dulje da moli
Kejeva kći nevrjednjake, nepristale ne će da zbori
R'ječi za boginju više, k nebesima podiže ruke
I kaže: „Dovijeka u ovoj živite lokvi!"
Želja se izvrši njena: pod vodom godi im biti
I sad čitavim t'jelom uronit u duboku baru,
A sad pomoliti glavu, sad plivati ozgo po vodi,
Često im godi čučat na obali ì često skakat
Natrag u vodu hladnu. I udilj jezike gadne
Vježbaju ù kâvgama i nikakvog ne znajuć stida
Premda stoje pod vodom, pod vodom kušaju psovat.
Glas im je hrapav, a vrat naduveni buja, — od samih
Pogrda još im se više raširuju prostrana usta,

Leđa dodiruju glavu, a izvađen vrat im se čini ;
Hrbat je zelen, a trbuh (što najviše ima ga) bijel :
Tako ko nove žabe po vodi skakuću blatnoj.
Kada je pogibiju ovako Likijskih ljudi
Netko ispričao bio, tad Satira drugi se sjeti,
Kojeg je sin Latonin Tritónîjnôm sviralom svlado
Te ga kaznio, a on : „Što skidaš kožu mi ?“ viče,
„Žalim, ah žalim ! ah nije toliko frula vrijedna !“
Viče, a koža se njemu sa površja odire t'jela ;
Sama je rana na njemu, odasvud krvca mu curi,
Živci su otvoreni i jape, bez ikakve kože
Držću mu žile i trepte, crijeva se praćkaju te ih
Brojiti možeš, a s njima i prozirne žile u grudma.
Plaču ga Fauni, poljski stanari i bogovi šumski,
K tome i Satiri braća i Olimp drag mu još tada,
Plaču ga također Nimfe i svatko, na brdima onim
Tkogod je vunate ovce i rogatu pasao stoku.
Plodna se omoči zemlja i mokra pokupi suze,
Koje su tada pale, i žilama najdubljim popi,
Pa ih načini vodom i pusti u otvoren uzduh ;
Otud med br'jezima strmim u valovno u more teče
Marsija zvana rijeka, u Frigiji bistrija od svih.
Nakon pričanja toga u sadašnjost odmah se ljudi
Vrate ; Amfìona ale, što s djecom poginu svojom,
A na Niobu mrze ; za njome samo je Pelops
Plakao, kažu, koji sa prsiju haljine sadre
Te se bjelokost njemu na ramenu pomoli l'jevom.
Mesnato ovo mu rame i boje iste ko desno

384. Tritonijna je svirala frula, jer ju je Minerva izumila. U Fastima (VI, st. 697. i d.) pripovijeda Ovidije, da je Minervai zumivši frulu naskoro je bacila, jer joj se kod sviranja nagrdilo lice, a našao da ju je onda Marsija i naučio svirati, pa samoga Apolona izazvao, da se s njim natječe.

393. Olimp je bio dječak, kojega je Marsija poučavao u frulanju.

400. Rijeka Marsija utječe u Meandar.

403. i d. Pelopsa čini se da je Ovidije samo poradi toga ovdje spomenuo, da dobije zgodan prijelaz k daljim pričama i da može pripovijedati, kako je lijevo njegovo rame od bjelokosti.

Bješe, kada se rodi ; al' otac skoro ga zakla,
A bozi složiše (kažu) i opet mu udove našav
Druge, al' onog ne našav med pazuhom i među vratom,
I mjesto nestalog uda bjelòkôst metnuta bude ;
Pošto se učini to, cjelovit bijaše Pelops.
Susjedni kupe se k njemu glavari i obližnji gradi
Šalju knezove svoje, da idu Pelopsa tješit ;
Šalje Argos i Sparta i Pelopovska Mikena,
Kalidon, koji gnjevnoj Dijáni još ne bješe mrzak,
Šalje rodni Orhomen i Korint s bronze na glasu,
Neznatna šalje Kleóna i Patra i ljuta Mesena,
Nelejev Pil i Trezéna, u kojoj još ne vlada Pitej,
I drugi gradovi još, što dvomorski zatvora Istmos,
K tome i izvanji gradi, što dvomorski gleda ih Istmos.
Tko bi vjerovat mogo? — Atene ne bješe samo !
Pažnju joj smeo rat prijateljsku, jer varvarske čete
Bjehu strašile grad Mopsòpijev po moru došav ;
Tračanin Terej je njih sa pomoćnom razbio vojskom
Te je s pobjede na glas izišo, — momčadijom, blagom
Bješe i bez toga silan, a pleme izvodio hrabro

414. Vladalački je rod u Mikeni u Argolidi potjecao od Pelopsa, jer Atrej, kralj Mikene, bio je njegov sin, a po tome Agamemnon i Menelaj unuci.

415. Kalidon, grad u Etoliji, postade mrzak Dijani (Artemidi), kad ju je kralj Enej odnemario kod žrtava. O vepru, što ga je razgnjevljena Dijana poslala, da pustoši zemlju Enejevu, pripovijeda Ovidije u osmom pjevanju, st. 270. i d.

416. Orhomen, što se ovdje pominje, jest grad u Arkadiji.

417. Kleona je malen grad u Argolidi, Patra mjesto u Aheji (današnja luka Patras), a Mesena grad u Meseniji, osnovan tek 370. godine prije Hrista.

418. Pil u Meseniji jest grad Neleja, oca Nestorova, a Trezena je grad u Argolidi.

Pitej, sin Pelopsov, tek se kasnije rodio, u ono dakle vrijeme nije još vladao u Trezeni.

419. i d. Istmos zatvora gradove na Peloponesu, a svi su gradovi srednje Grčke prema njemu izvanji, jer Peloponesa je nalik na tvrđavu, do koje se dolazi samo Istmosom, dok ostala Grčka nije tako utvrđena.

423. Mopsopijev je grad Atena; vidi bilješku uza stih 660. petoga pjevanja.

Od Gradíva je boga, te s njime se sveza Pandìon
Udavši Prognu za nj. Junona bračna ne náđe
Pri udaji se toj ni Gracija, a ni Himènej;
Ugrabiv pogrebne zublje Erìnije sv'jetliše njima,
One prostr'ješe krevet; na krovu je zloslutna sova
Čučala bila i zatim na zabatu ložnice sjela.
Pri toj se ptici Progna i Terej vjenčaše, pri njoj
Postaše roditelji. Čestitala njima je dašto
Zemlja Tračka, i sami zahvališe bozima, — i dan,
Kad je Pandion dao vladaru slavnome kćerku,
I kad rodi se Itis, odrediše svečan da bude.
Tako se ne zna, što koristi kom! Već bijaše Titan
Godišnjih promjena tijek izvršio u pet jesènî,
Onda se Progna stane umiljati mužu i reče:
„Ako me miluješ išta, il' sestri u pohode mene
Pošlji, il' sestra amo nek dođe; reći ćeš tastu,
Da će se vratiti skoro. Za veliki držati dar ću,
Daš li mi vidjeti sestru". — Tad Terej u more lađu
Otisnut dâ i odjèdrî te dođe u Kekropov pristan
Sa veslačima svojim i Pirejsku obalu takne.
Kako ugleda tasta Pandìona, desnica stisne
Desnicu, zboriti počnu pod znamenjem sretnim, — i Terej
Kazuje, zašto je došo, poručila što li je žena,

427. „Gradiv" *(Gradivus)* je pridjevak boga Marta, koji bez straha korača protiv neprijatelja.

Pandion je sin Erihtonijev, kralj Atike.

428. Za nesrećan su brak pjesnici običavali reći da ga nijesu odredili dobri, nego zli bogovi.

Junona je bila zaštitnica braka *(pronuba)*.

429. Tri Gracije, grčke Harite, Agleja, Eufrosina i Talija, jesu boginje dražesti i prijazni, pa kao take prate Veneru.

O Himeneju vidi bilješku uza stih 480. prvoga pjevanja.

430. O Erinijama vidi bilješku uza stih 451. četvrtoga pjevanja. Eufemistički je naziv za njih: Eumenid.

435. Ovidije drži, da je Terej doista kraljevao u Trakiji, dok je po drugim vijestima Tračanin Terej boravio u Daulidi u zemlji Fočana ili pače u Megari.

438. Titan = sunce; vidi bilješku uza stih 10. prvoga pjevanja.

445. Pristan u Ateni naziva se Kekropovim po mitičkom osnivaču Àtene; vidi bilješku uza stih 555. drugoga pjevanja.

Pirej je luka atenska.

Obriče, da će se brzo povratiti poslana sestra.
Gle Filoméla dođe, u odjeći gizdavoj sjajna,
Sjajnija još ljepotom (onaka, kao što kažu
Po šumama da šeću Najáde i s njima Drijáde,
Kad bi im samo nakit i odjeću sličnu tko dao).
Djevojku ugledavši razgòrî se Terej onako,
Kao kad vatru tko pod žućkasto podmetne klasje
Ili zapali lišće il' složeno s'jeno u sjènjâk.
Divan je njen lik doduše, al' njega i vlastita žudnja
Podbada, i odan narod u onim je zemljama slasti
Ljubavnoj; — s krivice tako i svoje i narodne gori.
Žudnja nagoni njega, da pažljivu podmiti pratnju
A i dojkinju vjernu, i djevojku samu saletjet
Golemim darima te joj i kraljevstvo čitavo nudit,
Il' će je otet i čuvat, ma do rata ljutoga došlo.
Razuzdana ga ljubav osvojila, i svašta smišlja,
Grudi mu zatvoren plamen već ne mogu držat u sebi.
Teško već čekati može i pohlepnim ponavlja ust'ma,
Što je poručila Progna, i svoje izvršuje želje
U ime njeno te postav od ljubavi rječit, kad moli
Više no se pristoji, tad kaže, da Progna to hoće;
Znade dodat i suze po poruci tobože njenoj.
Ao kakova mrkla, o bogovi, opstire tmina
Ljudska srca! U času, kad snuje Terej zločinstvo,
Ljubaznim drže ga mužem, i pohvalu stječe grjehotom.
S njim Filoméla se slaže u želji i očeve pleći
Obvija rukama nježno, da smije sestru pohodit,
Moli ga svojim životom, al' protiv svoga života.
Gleda je Terej pa već unapredak oč'ma je hvata
Videći poljupce njene i grljenje očeva vrata,
Sve mu je ostan to i zublja i hrana bjesnoće
Ljubavne, — ì kadgod svog Filoméla zagrli oca,
Htio bi, da joj je otac, a opak bi jednako bio.
Kćeri se umole ocu i radosno tad Filoméla

452. i d. Najade i Drijade samo su ljepotom ravne Filomeli, a ne također odjećom, jer su kao vodene i šumske Nimfe i lako i bez osobita nakita odjevene.

Hvali mu, jadnica misli, za rukom im stvar obadvjema
Kako pođe, što šćaše da bude zla obadvjema.
Malo je Febu posla još bilo, i njegovi konji
Tapkali već su po stazi, kud presrtno spušta se nebo ;
Kraljevska dana je gozba, na stolove stavi se vino
U zlatnom sudu, izatog na počinak ode se blagi.
Samo Odrìsîjskî kralj i u osami gori za onom,
Lice prevraća njeno u sebi i kretnje i ruke,
Pomišlja, kako hoće, što nije još vidio, i sam
Vatru podjaruje svoju, kad čežnja mu razbija sanak.
Osvane dan, i zetu na polasku desnicu primi
Starac i plačuć mu onu preporuči, koju će pratit :
„Ovu ti predajem, dragi o zete, jer ljubav me nagna
I jer htjedoše obje, a i ti, Tereju, htjede.
Tako ti vjernosti tvoje i tako ti našega srodstva,
Tako ti bogova, — molim, da s očinskom pažnjom je čuvaš
I što prije mi vrati jadovite starosti moje
Utjehu slatku, jer svako zatezanje bit će mi dugo ;
I ti što prije se vrat', Filomela, ako me išta
Ljubiš, jer dosta je već, što sestra ti živi daleko".
Tako naručuje starac i cjeliva podjedno kćerku
I naručujuć suze obilate roni, a zatim
Reče, da oboje ruke za zalog vjernosti pruže ;
Pružene med sobom združi te molbu doda, da njega
Spominjuć daljnu pozdrave kćer i unuka daljnog ;
Zadnje „u zdravlju !" jedva progovori ustima punim
Jecanja, hvata ga strah od onog, što srce mu sluti.
Kad Filomela sjedne u šaranu lađu, i vesla
Kada je u more tisnu i zemlju udalje veće,
Varvarin vikne : „Pridobih ! sad sa mnom je žuđenje moje !"
Kliče i jedva može u duši odložiti svoje
Slasti, ne može nikud odvratiti očiju od nje
Nalik na razbojničku, na Jupiter-bogovu pticu,

490. Odrisijski je kralj Terej nazivajući se tako po Odrišanima tračkom plemenu.

516. Razbojnička ptica Jupiterova jest orao, koji stoji do njegova prijestolja, a po tome i svi orli na svijetu.

Zeca u visoko gn'jezdo kad kukastim pandžama stavi,
Uhvaćen ne može pobjeć, a grabljivac lovinu gleda.
Već je dovršen put; iz umornih iziđu lađa
Svi na obale svoje, a Terej tad Filomélu
U tor visok povuče u tami šume starìnskê ;
Ona je veće blijeda i dršće i svega se boji,
Plače i pita za sestru, — a Terej je zatvori u tor,
Grješnu odluku prizna i djevojku samu onako
Siluje ; uzalud ona i oca prizivlje mnogo
I mnogo prizivlje sestru, a najvećma velike boge ;
Dršće ko plašljivo janje, što nadrto ìz žvala otmu
Surome vuku, i onda još misli, da sigurno nije,
Il' ko golubica, svojom što krvlju pokropi perje,
Zgraža se, lakomih pandža još boji se, što su je stisle.
Kad joj se vrati svijest, raščùpâ prosutu kosu
Nalik na pokajnicu, o mišicu mišicom bije
I ruke dižući reče : „Strahovita jaoh zločinstva !
Okrutni varvarine, ne dírnu te očeva molba
Ni suze ljubavi pune ni obzir na sestru ni moje
Djevojaštvo ne dírnu ni zakon ženidben tebe !
Sve si razbio, mene načinio inočom sestre,
Sebe dvostrukim mužem ; po pravu mi dušman je Progna.
Zašto mi, nevjerniče, i život ne otmeš, da zla
Ispuniš sva ? Ej da si učinio pred obležánjem
Kletijem to, bar sjenka bez krivice bila bi moja !
Vide li bogovi ovo, vrijedi li njihna još išta
Volja, i nije li sve već propalo zajedno sa mnom,
Sve ćeš mi platiti jednoć ! Okanit ću stida se te ću
Tvoj razglašivati čin, i prilike ako mi bude,
Poći ću među ljude, a u šumu ako me zapreš,
Glasom ću šumu napunjat i gibati hridi, nek znadu.
Nebo nek ovo čuje i ako je boga u njemu !"
Tijem u tirjaninu kad ljutom uzbudi srdžbu
I strah isto tolìkî, podboden srdžbom i strahom
Trgne iz korica mač, što njime opasan bješe,
Pa je za kose zgrabi i svine joj ruke na leđa,
Onda je bolno sveže. Kad ugleda mač Filomela,
Smrti se nadajuć pripravi vrat, a Terej joj jezik,

Kojim je uzrujano prizivala očevo ime
I silom htjela govorit, kliještima uhvati te ga
Ljutijem odreže mačem. Ostatak se jezika miče
A sam leži i dršće i mrmlja u zemlju crnu,
Pračka se, kao da trag gospodarice umiruć traži,
Kako običava rep prebijene skakati zmije.
I iza nedjela toga pristupo je (kaže se) često
(Jedva bih vjerovo) Terej sa požudom tijelu grdnom.
Poslije svega se još usudio vratit se Progni;
Ona vidjevši muža za sestru pita ga, a on
Stane prijevarno jecat i javi joj lažno skončanje.
Suzama steče vjeru u žene, — ona sa pleći
Haljinu strgne sa sjajnim sa širokim obrubom zlatnim
I ruho crno obuče, još i grob načini prazan,
Prinosi pokojnici, što živi, umirnu žrtvu,
Sestrinu žali sudbinu, a ne treba žalit je tako.
Sunce godinu svrši i dvanaest zvjezdišta prođe.
Što Filoméla da čini? ne dade joj bježati straža,
Uvis se zidovi tora od kamenja tvrdoga dižu,
Nijema ne mogu usta prokazati čin. Al' u tuzi
Vrlo je čovjek domišljat, u nesreći stječe vještinu.
Umjetno pričvrsti ona na stanu varvarskom pređu
I među bijele niti tad utka grimizne znake,
Znamenja onog zločinstva, a svršivši čovjeku preda
Moleć ga kretnjama, da to odnese gospođi, a on
Stvar, za koju je moljen, odnese, a ne zna, što nosi.

557. i d. Kao što u petom pjevanju Emationova glava, pošto je već odsječena, izriče još kletve (stih 105.), tako i ovdje Filomelin jezik, pošto je već izrezan, još odaje tragove života. Crtajući ovake strašne i odvratne zgode Ovidije se povodio za aleksandrinskim pjesnicima, svojim uzorima, koji su se s osobitom ljubavlju zaustavljali kod ovakih prizora i potanko ih ocrtali.

569. Žrtva, što se prinosila za pokojnike, zvala se umirnica, umirna *(piacula, μειλίγματα)*, jer se držalo, da se njom umiruje duša pokojnika.

Prazan se grob (kenotafij, *κενοτάφιον*) podizao u čast onim milim pokojnicima, koji su preminuli u tuđini ili im se nije znalo za grob.

570. Filomelu ne treba žaliti kao pokojnicu, jer je još na životu, ali žaliti treba nesreću njezinu.

Tkaninu razvije tu zulumćara ljutoga žena
I pročitavši na njoj jadovito sestrino pismo
Zamukne (čudo, da može); zatvorila žalost joj usta,
Jezik riječi traži, al' ne može gnjevnijeh dosta
Naći, nema kada ni plakat, već srlja, da sm'ješa
Pravdu i krivdu, i svu osvojiše osvetne misli.
Bješe tada vrijeme, kad žene Sitonske slave
Bakhovu troljetnu slavu, a noćca slavi je svjedok.
Noću Rodopa ječi od oštroga zveketa mjedi,
Noću kraljica ode iz dvora i spremi se, kako
Bakhov običaj ište, i sprave mahnitih uzme,
Glavu obvije lozom, niz bedro objesi l'jevo
Jelenju kožu, a koplje o ramenu zametne lako.
Progna šumama juri strahovita praćena mnoštvom
Pratilica i hini bjesnoću Bakhovu gnana
Tuge bjesnoćom, i k toru kad napokon dalekom dođe,
Cikne, „ijuju!" vikne i razbije vrata te sestru
Istrgne otud te na nju obilježja Bakhova metne,
Lišćem joj bršljanovim obmota obraze te je
Sa sobom prepadnutu povuče u dvorove svoje.
Kad Filomela vidi, da dođe u prokletu kuću,
Zgrozi se nesrećnica, i lice joj sve problijèdî.
Stigavši na mjesto Progna sa sebe znakove slave
Skine i stidljivo lice odmota jadovne sestre
Pa je zagrlit hoće, al' ova ne može oči
Dignut prema njoj držeći za inoču sestrinu sebe;
Obori u zemlju lice i kleti se hoće i zazvat
Bogove za svjedoke, sramota da joj je silom
Tâ nanesena, al' glas zamjenjuju ruke, — a Progna
Plamti i ne može gnjevu odoljeti, sestri, što plače,
Kaza: „Sad ne treba plačem, već gvožđem raditi treba,
Ili drugo l' što znadeš, što od gvožđa jošte je jače;

587. Sitonske su žene Tračanke, a nazivaju se tako po tračkoj pokrajini Sitoniji.

588. Bakho se u Trakiji osobito slavio, i Trakija je bila kolijevka njegova kulta.

589. Rodopa, brdo u Trakiji.

593. Lako koplje, što ga je Progna zametnula o ramenu, jest tirsos.

Svaku sam grjehotu ja učiniti pripravna, sestro !
Ili ću lučevima zapaliti kraljevske dvore
Te ću u vatru bacit zločinca Tereja, il' ću
Mačem mu odrezat jezik il' oči il' udove, koji
Nevinost uzeše tebi, il' hiljadu zadav mu rana
Zlotvorsku izgnat mu dušu. Na veliko nešto se spremih,
Na što ? — još sam u sumnji". — Dok Progna govori tako,
K materi dolazi Itis, i podsjeti on je, učinit
Što li je kadra, i glednuv na njega nemilo vikne :
„A, kolìko je nalik na oca !" — i ne zboreć više
Smišlja strahoviti čin i kipi tihijem gnjevom.
Ali kad bliže pristupi sin i pozdravi majku
I vrat joj rukama malim privuče k sebi te počne
Poljupce pom'ješane s umiljanjem djetinjskim sipat,
Nato se gane majka, i srdžba joj oslabi, stane,
Suze joj silom poteku i nehote nakvase oči ;
Al' čim od prevelike od ljubavi osjeti, da joj
Srce se ljulja, od njeg okrenula opet se k sestri,
Pa sad gledajuć jedno, sad drugo progovori Progna :
„Zašto se umilja jedan, a druga bez jezika šuti ?
Ovaj kad zove me majkom, što ova me sestrom ne zove ?
Gledaj, Pandìona kćeri, za kakvog si udata muža !
Postaješ izrod ! ta muža ko Terej zločin je ljubit !"
Mahom Itisa ščepa na tigra òd Ganga nalik,
Koji ugrabi lane, još sisavče, u šumi hladnoj.
I u zabitni dio kad visokih dvorova dođu,
Itis pružajuć ruke i svoju već videć sudbinu
Viče : „Majko ! o majko !" i hvata je za vrat, al' Progna
Mačem ga udari tamo, gdje prsi se sastaju s bokom,
I ne odvrati lica, a Itisu dosta i jedna
Rana je za smrt, a mačem pres'ječe mu vrat Filomela.
Ude još žive i s nešto još duše rastrgnu one,
I dio jedan ih vri u prostranom kotlu, a drugi
Dio cvrči na ražnju, a krvlju su oblite sobe.
Terej ništa ne znade, a Progna na tu ga gozbu
Pozva i izmisli slavu po domaćoj navadi, kojoj
Muž tek smije pristupit, te ukloni pratnju i sluge.
Sjedi na djedovskom sam na prijestolju visoko Terej,

Jede i meso svoje u svoju utrobu trpa.
Tako mu mračan je um, te „doved'te mi Itisa !" reče.
Okrutno ne može više veselje Progna da krije
I čeka jedva, da javi gubitak sina, te reče :
„Koga tražiš, u sebi imadeš ga !" Ogleda on se
I pita, gdje li je Itis. Dok traži ga, zove i zove,
Krvlju oblitih kosa od klanja bjesomučnog skoči
Tad Filomela i baci u lice mu krvavu glavu
Itisovu, — i nikad govorit toliko nije
Htjela, da može radost izjavit riječima zgodnim.
Tračanin trpezu nato sa golemom oturi vikom,
Stane zmijokose sestre iz Stiksova dola dozivat,
Trudi se, ne bi li kako iz otvorenih iz prsi
Mogao grozno jelo potegnut i meso izbacit ;
Plače i grobom tužnim sinovljim naziva sebe
I s golim mačem poleti za kćerma Pandìona kralja.
Kekropka jedna i druga na krilima misliš da lebdi,
Pa i doista lebde ; — poleti u šumu jedna,
Druga se sakrije pod krov. Još dosad im iščezli nisu
Znaci ubistva sa prsi, okrvavljeno je perje.
Tereja učini žalost i želja osvete brzim
Pa se provrgne pticom ; na glavi ptici je kukma,
Kljun joj se ispružio preko mjere predugim rtom,
„Pupavac" ime je njoj, a oružan lik joj se čini.
Prije roka i skrajnjih vremena starosti duge
Žalost u tartarske sjenke Pandìona kralja odàgnâ ;
Skeptar za njime nad zemljom i upravu primi Erèhtej,
Ne zna se, dali pravdom il' silnim oružjem jači.
Četiri on je sina i četiri ženske je glave

662. „Zmijokose sestre iz Stiksova dola" jesu Furije (Erinije), o kojima vidi bilješku uza stih 451. četvrtoga pjevanja.

669. i d. Progna se pretvorila u lastu, a Filomela u slavuja, pa kako lasta ima smeđ vrat, a slavuj je uopće smeđe boje, držalo se, da su to tragovi Itisove krvi.

674. „Pupavac" (*ἔποψ, upupa*) naziva se ta ptica po glasu svome, dok njemačko njezino ime „Widehopf" naznačuje skakutanje po deblu drveta („witu" u starovisokonjemačkom znači „drvo").

679. i d. Erehtej, sin Pandionov, imao je četiri sina: Kekropsa, Pandora, Metiona, Orneja, i četiri kćeri: Prokridu, Kreusu, Htoiju i Oritiju.

Rodio, dvije od njih ljepotom jednake bjehu,
S jednom, — Prokrija, s tobom u ženidbi življaše sretno
Kefal, Eolov unuk, a Boreju smetaše Terej
S Tračani, i dugo bog bez Orítijê ljubljene bješe
Proseći je i voleć, da molbom se služi no snagom.
Al' kad umiljanje ništa ne pomogne, naježen gnjevom,
Koji je vjetru tome i običan i vrlo svojstven,
Reče: „Pravo mi budi! što ostavih oružje moje,
Ostavih bijes i snagu i srdžbu i srčanost strašnu,
Te se moliti stadoh, što nije prilično meni?
Sila se meni pristoji, što njome oblake crne
Gonim i more ljuljam i čvornate hrastove rušim,
Tvrdo stiskujem snijeg i zemlju udaram tučom;
Pa kad s braćom se nađem pod otvorenijem nebom
(Jer tu polje je moje), s tolikom borim se silom,
Da među nama uzduh od našega od boja ječi
I vatra izbijena iz oblaka iskače šupljih;
Pa kad u rasjeline u svođene pod zemlju siđem
Te se leđima svojim o pećine najdonje uprem,
Onda uznemirim duše i zemlju čitavu trešnjom.
Tako mi trebaše ići za ženidbom, molit nijesam,
Nego prisilit imo Erèhteja, tast da mi bude".
Takve besjede Borej il' nè manje ponosne rekav
Svoja zaljulja krila, — od mahanja njihova zemlja
Zaduhne se cijela i široko more zastrepi.
Vukući zaprašen plašt po vrhuncima najvišim gorskim
Stane zemlju da mete te maglom ljubavnik pokrit
Obvije uplašenu Oritiju krilima mrkim.
Leteć u njemu još jače razgòrî se uzmahan plamen;
Grabljivac ne htjede prije putovanje uzdušno svršit,

681. Priču o Prokriji i Kefalu kazuje Ovidije u sedmom pjevanju Metamorfozâ, stih 661. i d., pa djelomice i s drugoga gledišta u djelu „*Ars amandi*", stih 685. i d. trećega pjevanja.

682. Borej, bog sjevernoga i sjeveroistočnoga vjetra, prebiva u Trakiji, pa kako je Erehtej gnjevan na Tračane poradi Tereja i sestara svojih, ne će da dade Boreju kćer Oritiju.

697. i d. U staro se doba držalo, da su potresu zemlje uzrok podzemni vjetrovi.

Dokle do Kikonaca i njihova ne stiže grada.
Tamo Aktejka posta vladara studenog žena,
Majka također posta blizance rodivši, koji
Imahu krila od oca, od matere ostali oblik;
Ali pri porodu — kažu — ne izbiše krila im s t'jelom
Zajedno, nego dok brada pod riđastom ne bješe kosom,
Kalais i Zet dječaci na sebi nemahu perja.
Skoro ko pticama perje obuzimat oba im boka
Poče, a zajedno s tim na čeljusti plavit se malje.
A kad se dječačko doba uklonilo momačkom, pođu
S Minijci tražiti runo, što sjajnom blista se vunom,
Pođu po nepoznatoj po pučini u lađi prvoj.

710. Kikonci su narod u Trakiji na rijeci Hebru.

711. Aktejka je Oritija, a naziva se tako, jer je staro ime Atike bilo Akteja ili Akta.

720. Argoplovci se često nazivaju Minijcima, jer ih je veći dio potjecao od Minije, kralja u Orhomenu u Beotiji. Pleme se Minijaca naselilo i u južnoj Tesaliji oko primorskih gradova, napose u Jolku i u Pagasejskom zalivu, a odanle su Argoplovci krenuli na put u Kolhidu po zlatno runo.

721. Lađa Argo držala se za prvu umjetno izrađenu lađu, na kojoj se mogao prevaliti i dulji put.

SEDMO PJEVANJE.

Spomenuvši jednom Argoplovce i njihovu lađu Ovidije po svom običaju nadovezuje odmah cijelu priču o plovidbi njihovoj. Jason je s drugovima prispio u Kolhidu, no zlatno runo, što bi ga on želio imati, čuva uvijek budni zmaj. Na sreću se zaljubi u nj Medea, kći kralja Aeta, pa kad joj je Jason obrekao, da će je uzeti za ženu, pomože mu svladati sve zapreke, te on s Medeom i zlatnim runom otplovi sretno nazad u Tesaliju (st. 1.—158.). Kako je Medea vračarica, Jason je moli, da vračanjem produlji život sijedomu njegovu ocu Esonu, a ona ga nekakvim vraštvom doista pomladi (st. 159.—293.). Pomlađivanje obreče ona i Peliji, nevjernomu stricu Jasonovu, pošto je pred njegovim kćerima ogleda radi zaklala ovna, a onda ga opet oživila i pomladila. Kćeri joj povjeruju, zakolju svoga oca, no Medea ga tada ne htjede oživiti (st. 294.—349.). Izatoga obilazi Medea na zmajevskim svojim kolima različnim mjestima, koja su znatna zbog prijetvorâ, i dolazi u Korint, ubija tamo suparnicu svoju i djecu, pa odlazi u Atenu, da se uda za kralja Egeja (st. 350.—403.). Protiv Egeja vojuje neko vrijeme kasnije Minos, kralj kretski, koji je odasvud sakupio čete. Medea je već prije toga ostavila Atenu, jer je htjela da otruje Teseja, kojega ni ona ni Egej u prvi čas nijesu prepoznali. Minos hoće da se osveti Atenjanima zbog ubistva sina Ardrogeja. Oni šalju Kefala na Eginu, da traži pomoć u kralja Eaka, a Eak je spreman, da im pomogne, i pripovijeda Kefalu, kako je njemu nov narod postao od mravaca, kad mu je Junona stari narod uništila kugom (st. 404.—660.). Nato pripovijeda Kefal Foku, sinu Eakovu, koji se čudi njegovu lovačkomu koplju od neobična drva, kako je došao do toga koplja i kako je njime nehote ubio ženu svoju Prokriju držeći je u šumi za košutu (st. 661.—865.). U pripovijest Eakovu, kako je postao novi njegov narod, upleten je opis kuge na ostrvu Egini, kojemu će jedva biti ravna u čitavoj staroj književnosti (st. 523. i d.).

Kad Pagàsejskôm lađom siječahu Minijci vale,
Pohode Fineja, koji u mraku vječitom jadnu
Vučaše starost, — i sini odagnaše djevičke ptice
Tad Akvilónovi mladi od usta nevoljnog starca ;
I pretrpjevši mnogo pod Jàsonom napokon slavnim
Dođu do žestokih vala glibovite Fasis-rijeke.

Kada stupe pred kralja i zaištu Friksovo runo,
Strašnu Minijci riječ o velikim poslima čuju ;
Uto Eétovôj kćeri raspl̀amtî se srce veoma,
Nakon dugačke borbe, kad razumom nije već mogla
Strasti svladati, reče : „Medèa, zalud ti otpor !
Neki se protivi bog ! i čudo je, ako li ovo
Ono nije il' slično bar onom, što ljubav se zove.
Očevi nalozi zašto pretvrdi čine se meni ?
Pa i jesu pretvrdi ! Za život zašto se bojim
Onoga, kog tek vidjeh ? Gdje uzrok je straha tolikôg ?
Iz srca djevojačkog izbaci rasplamćen oganj,
Ako jadnica možeš ! Da mogu, bolje bi bilo.
Nova preko volje sila pritiskuje, — jedno mi ljubav
Svjetuje, a drugo razum. I vidim bolje i hvalim,
Ali za gorim idem. — Za strancem, kraljeva kćeri,
Zašto goriš i brak u tuđemu želiš svijetu ?
Dragoga može ti dati i ova zemlja. U vlasti
Božjoj mu život je i smrt ; al' neka živi, — poželjet
To i bez ljubavi mogu. Jer što je skrivio Jason ?
Tkogod bešćutan nije, ta kako ga dirnula ne bi
Njegova mladost i pleme i hrabrost ? Da drugoga nije,
Kog on da ne gane licem ? bar moje je ganuo srce.
Ako ne pomognem ja, zadahnut će bičja ga žvala ;
S onim, što posije, to jest s dušmanima niklim iz zemlje

1. Pagasejska je lađa Argo, jer su je Argoplovci sagradili u pomorskom gradu Pagasi u Tesaliji.

2. i d. Finej je slijepi kralj Salmidesa u Trakiji, koji je umio proricati budućnost. No proročkim se on darom služio protiv volje bogova, a mimo to je oslijepio sinove svoje na zahtjev njihove maćehe. Zato oslijepiše bogovi njega i muče ga Harpije, krilate grdobe s djevojačkim licem a orlovskim pančama, otimljući mu ili blateći hranu. Njega izbaviše krilata dva sina Borejeva, Kalais i Zet.

6. Rijeka je Fasis bila u Kolhidi.

7. Friksovo je runo od zlatnoga ovna, koji je prenio Friksa iz Orhomena preko mora u Kolhidu, a Friks ga je tamo žrtvovao Zeusu iz latno njegovo runo objesio u gaju, gdje ga čuva uvijek budni zmaj. Na bijeg se dao Friks sa sestrom Helom, jer im je maćeha Ina radila o glavi. Hela je pala u more i dala ime Helespontu (Ἕλλης πόντος = Helino more).

9. Eet je kralj Kolhide, sin boga sunca. Njemu je Okeanova kći Idija rodila Medeu.

Imat će boj il' grozno od lakoma propast će zmaja.
Ako dopustim to, tad reći ću, tigrica da je
Rodila mene, u grudma da nosim gvožđe i kamen.
Zašto još gledala ne bih, gdje gine ? ogr'ješila oči
Zašto gledanjem ne bih i bikove dražila na njga
I ljute sinove zemlje, nesanljiva također zmaja ?
Ne dali bogovi to ! Al' ne treba molit se za to,
Nego mi raditi treba. — Da kraljevstvo očevo izdam
I sa pomoću mojom da došljak se nekakav spasi,
Pa da spasen od mene bez mene razvije jedra,
Drugoj da postane muž, da Medèu na pedepsu pusti, —
Ako je kadar učiniti to i voljeti drugu,
Propao nezahvalnik ! Al' nije mu lice premà tôm
Ni srca plemenitost ni dražest obličja, da se
Bojim, prevarit da će il' moju zaboravit pomoć.
Prije će zadat mi vjeru, i morat će bogovi biti
Sveze naše svjedoci. Što bojiš se, gdje je sigurnost ?
Spremaj se, ne časi ništa. Dugovat će vječnu ti harnost
Jason i svečano tobom oženit se, — tebe će žene
Slavit ko spasiteljku po gradima Pelaške zemlje.
Dakle ću s vjetrima otić i ostavit svojega oca,
Ostavit rođenu zemlju i bogove, brata i sestru ?
Otac je dašto divlji, i varvarska moja je zemlja,
Brat je jošte dijete, al' sestrine želje su sa mnom,
A najveći je bog u meni. Ne ostavljam ništa
Slavno, za slavnim idem : prodičit ću se, što spasih
Ahivsku momčad, i bolje upoznat ću mjesta i grade,
(Koji su slavni i kod nas) i umještva, prosvjetu tamo ;
I sina Esonova zadobit ću, za kog bih dala
Svijeta čitavog blago ; uz takova zvat ću se muža
Sretna i bozima draga i glavu ću do neba dizat. —
Ali se nekakva (kažu) usrèd mora sklapaju brda,

50. Pelaška je zemlja Grčka, jer su u njoj u prastaro doba živjeli Pelazgi.

57. Ahivska su momčad Jason i njegovi pratioci.

62. Brda, što se usred mora sklapaju, jesu Simplegade na sjevernom ulazu u Bospor. O njima se pričalo da se sklapahu, kadgod je kroz njih plovila koja lađa, no kad je lađa Argo sretno prošla kroz njih, ustanoviše se za sva potonja vremena.

Lađama neprijateljska Haribda (kažu da) sada
Vodu usrkuje, a sad izbacuje, — grabljiva Skila
Među ljutijem psima da iz mora Sikulskog laje ;
Imajuć svoga milinka, na krilu njegovu ležeć
Plovit ću dašto daleko, al' grleć ga ništa se ne ću
Bojat, a bude l' me strah, za samog će muža me biti.
Mužem dakle ga zoveš i krasna daješ imena
Prestupku tvojem, Medèa ? Ta pogledaj, kakovi hoćeš
Grijeh počinit, i bježi odà zla, dok je moguće !" —
Reče, i pred oči pravo i ljubav djetinska i stid
Stupi joj, i već svladan Kupído okrene leđa.
Hekate, Persine kćeri, oltaru ode Medea,
Koji u osami šumskoj u gaju hladovitom bješe.
Već se ohrabrila bila i istjeran žar se je slego, —
Al' čim Jàsona vidi, već plane ugašen plamen,
Obrazi njoj pocrvene i oblik joj sav se rasplamti.
Kao što iskrica zna pod nadvučenim pepelom skrita
Od vjetra osiliti, izatoga rasti sve više,
A onda raspirena dosinut se predašnje snage :
Tako i tiha ljubav, što mlitava čini se veće,
Vidjev mladića plane u nazočnosti krasnika.
Slučajno Esonov sin prikladniji onoga dana
Nego obično bješe, oprostit se ljubećoj može.
Gleda ga i oči drži na njega uprte, kanda
Sada ga ugleda istom, i misli budala, da lice
Ne gleda čovjeka smrtnog, ne odvraća ona se od njeg.
A kad tuđinac počne govorit i ruku joj desnu
Primi te poniznim glasom za njezinu zamoli pomoć
Te je uzet obeća, Medea plačući reče :
„Vidim, što činim, i ne će neznanje pravice mene
Prevarit, nego ljubav. Sa pomoću spast ćeš se mojom,

63. i d. Medea, dok ima na umu, da će bježati s Jasonom, ne treba se bojati Haribde i Skile u dalekoj Siciliji, ali ih pominje ovdje kao primjer morskih strahota.

Crtanje, po kojem je Skila djevica okružena psima, postalo je istom u doba iza Homera. Pobliže se ona crta u trinaestom pjevanju.

74. Hekata, boginja čarobnica, sestra je Kirkina a kći Perse, Okeanove kćeri; vidi bilješku uza stih 205. četvrtoga pjevanja. Po starim nekim vijestima čarobnica Medea bila je njezina svećenica,

Spasen održi riječ“. — Zakune se svetinjom Jason
Troglave boginje tad i božanstvom onoga gaja,
K tome svevidnim ocem budućeg se tasta zakune,
Također srećom svojom i mnogim pogibeljma svojim.
Ona mu vjeruje i da od vradžbina trave mu, a on
Porabu nauči njihnu i veseo u dom se vrati.
Kad je sjutrašnja zora raspršala sjajne zvijezde,
Počne se kupiti narod na sveto Martovo polje
I po brežuljcima stane. Sred mnoštva posadi kralj se
Grimiznim ruhom i žezlom bjelokosnim viđen med svima,
Kad li mjedonogi konji iz čeličnih nozdrva stanu
Sipati vatru, i od te vrućine se upali trava.
Kako se praskanje čuje iz topionica punih,
Ili kada se kreč u zemljanoj umekšan peći
Bistrom poškropi vodom i obuzme kad ga vrućina:
Tako i bičje prsi izvijajuć nutarnji plamen
I žvala goruća ječe; — al' pred njih Esonov sinak
Iziđe. Bikovi ljuti strahovite okrenu glave
Naprema dolaznika i rogove gvozdena kova,
Papcima razdvojenim po zemlji bijući prašnoj
I parom brekćući mjesto cijelo napune rikom.
Minijci protrnu od stra, a Jason pristupa bliže,
Žarke ne osjeća pare — toliko ga mađije štite,
Viseće podvratnike u bikôvâ pogladi smjelo,
Onda ih ujarmi on i u plug upregne teški,
Nikada nebražđenu poljanu nek lemešom brazde.
Čude se Kolhijci tome, a Minijci Jasonu kličuć
Dižu i množe mu hrabrost. Iz kacige mjedene uzme
Tad on zmajevske zube i baci u orano polje.
Sjeme otrovom jakim obliveno zemlja umekša,

95. Troglava je boginja Hekata, jer se prikazivala s tri glave ili također sa tri u jedno srasla tijela.

96. Svevidni je otac budućeg Jasonova tasta Eeta bog sunca (Helije, Feb).

101. i d. Narod se sakupio na brežuljcima, što okruživahu Martovo polje.

123. Zubi, što ih je Eet dao Jasonu, da ih posije, po staroj su jednoj vijesti dio onih zubi, što ih je Kadmo izvadio iz čeljusti zmaja. Otrov dakle, kojim su zubi obliveni, jest otrov onoga zmaja.

I svaki posijan zub poraste i postane nov stvor.
Kako dijete prima u utrobi majčinoj oblik
Ljudski, te mu se dio unutra zä d'jelom slaže
I tek dozrelo ono na općeni dolazi svijet:
Tako kad bređoj zemlji u utrobi svrši se ljudski
Oblik, na oplođenoj poljani se diže, — a veće
Čudo je: oružjem svaki pomahuje skupa izraslim.
A kad Pelàzgi ih vide, gdje Hemonskom hoće junaku
U glavu da zavrte oštrícâ šiljastih koplja,
Od straha obore oči i duše. I sama se ona
Prestraši, koja je njega učinila sigurnim, — i kad
Vidi tolike dušmane na jednog gdje udarit hoće,
Tad poblijedi i odmah ohladni i bez krvi sjedne,
Pa da bi dane trave pomogle, korisnu basmu
Reče i umještvima uteče se tajnim. A Jason
Teški izbaci kamen usrëd dušmánâ i tako
Odvrati boj od sebe i na njih ga obrati same.
Braća — sinovi zemlje — pobodu jedan se s drugim,
Med sobom bijuć se padnu. Čestitati stanu Ahivci,
Jasona stiskujuć, grleć sa požudom obisnu o njem.
I ti bi pobjednika, o tuđinka, grliti htjela;
Ne dade stid, da učiniš to, i ako bi htjela,
Dobar cijeneći glas odvratila ti si se od tog;
Činiš, što možeš, te tiho u zanosu svom se veseliš,
Mađijam izričeš hvalu i bozima, koji ih daše.
Udilj budnoga zmaja uspavat još travama treba,
Znamenovanog krestom i kukastim zubma i trima
Jezicima, a strašna čuvara drveta zlatnog.
Sokom kad Letske trave Medea pokropi njega
I r'ječi reče tri, što nemirno more i r'jeke
Žestoke mogu umirit i sanak davaju blagi,

131. Pelazgi su ovdje pratioci Jasonovi, a Hemonski je junak Jason, jer se Tesalija nazivala u starije doba Hemonijom.

137. i d. Basma, što je govori vračarica Medea, umnaža snagu onih sredstava, što ih je Jason od nje dobio.

152. Letskom se naziva trava, što ju je Medea dala Jasonu, da uspava zmaja, i sama njezinim sokom pokropila zmaja, jer od toga soka dođe na zmaja besvjestica, kao što i pokojnici zaboravljaju sve, što je bilo, kad piju vode iz rijeke Lete u podzemnom svijetu.

Zaspe mu oči snu nenavikle, — i zlâto uzme
Esonov junački sin te ponoseć svojim se pl'jenom
Drugi povede još pl'jen : darovačicu sa sobom svoju
Te se u Jolkosku luku odveze pobjednik s ženom.
Dočekav sinove opet prikazuju Hemonske majke
Žrtve i vremešni oci i tamjana gomile pale
U vatri ; s pozlaćenim sa rozima zavjetna žrtva
Daje znakove sretne. Med onima, što se vesele,
Bliskoga smrti i stara i slaba Esona nema.
Njegov prozbori sin : „O ženo, priznajem, da ti
Dugujem hvalu za život ; doduše sve si mi dala,
Te je premašila vjeru množina zasluga tvojih, —
Al' daj mi godinu koju oduzmi i dodaj ih ocu,
Mogu li mađije to učinit, a kako da ne bi ?"
Zaplače moleć je i nju sinòvljôm ljubavlju gane,
Sjeti se ostavljenog Eéta nenalično njeno
Srce, al' čuvstvo to ne izjavivši reče : „O mužu,
Kakvo si nedjelo to izustio ? misliš li, da bih
Komad života tvoga na drugoga mogla prenesti ?
Ne išteš, Jasone, pravo, i Hekata ne dala toga !
Gledat ću dâr dat veći no išteš : umještvom svojim
Kušat ću život tastu produljiti, a ne pomladit
Tvojim ga godinama ; tek troglava boginja pomoć
Neka dade i moćna nek odobri veliko djelo".
Tri su falile noći, da rogove sastavi mjesec
I da postane krug. Kad sine sasvijem potpun
I cijelijem licem kad pogleda zemlju, Medèa
Iz kuće iziđe noseć raspojaso ruho na sebi,
K tome bosonoga, kosu po plećma bez sapleta prosuv,
Luta bez pratnje tišinom i mirom ponoćnog doba.
Duboki san je ude razglobio pticama, ljudma
I zvjeradi, te nije u plotima mrmljanja čuti,
Lišće se ne miče, šuti, a šuti i vlažnî uzduh,
Samo se sjaju zvijezde. Medèa pružajuć k njima
Ruke okrenu se triput i uzevši tekuće vode
Triput pokvasi kose i otvori usta te triput
Zavija glasom i reče (na zemlji kleknuvši tvrdoj) :
„Noći, najtvrđa tâjnâ čuvarice, i vi zvijezde

Zlatne, izmjene vî sa mjesecom svjetlosti dnevnoj,
Troglava Hekata i ti, što znadeš, na što se spremam,
Na pomoć dolaziš meni i učiš me umještva, basme,
I ti, o Zemljo, što vrače oskrbljuješ travama jakim,
Povjetarca i vjetri i brda, rijeke, jezera
I svi bogovi šumski i noćni pomozite sada !
S pomoći vašom, kad htjedoh, rijeke se vratiše vrelu
Na čudo obalama, umirujem basmama more,
Kada se ljulja, a ljuljam, kad miruje ; oblake gonim,
Oblake nadvodim ja, a vjetrove tjeram i zovem ;
Zmijinja žvala lomim riječima basama svojih ;
Kamenje živo i hraste iz zemlje čupam i mičem
Zajedno sa šumama ; na moju se zapov'jed gore
Tresu i tutnji zemlja, iz grobova izlaze dusi ;
Mjeseče, vučem i tebe, i ako umanjuje tvoju
Muku Temeska mjed ; od moje basme blijèdê
Također djedova kola i Zora od otrova mojih.
Vi ste mi bikova plamen pridušili, pritisli vi ste
Kukastim plugom im vrat, što trpio tereta nije ;
Dali ste, med sobom ljuto da pokolje zmijski se porod,
I nespavaćiva vi ste čuvara uspavali, te ste
Prevariv braniča zlato u gradove poslali grčke.
Sad su mi sokovi nužni, što njima se može obnovit
Starost i opet procvasti i negdašnje godine dobit ;
Vi ćete i dat, jer nisu zvijezde sjale badava,
Niti su kola ovdje badava, što vuku ih zmaji
Krilati šijama svojim". — I eto iz neba kola.
Kako uziđe u njih i zmajima pogladi šiję
Zauzdane te lake potrese rukama uzde,
Uvis se ona uznese i pod sobom Tesalsku Tempu
Vidi i upravi zmaje izatog u krajeve Tričke,
Pregleda trave, što ih i Osa i visoki Pelij

---

208. Temeska se mjed nazivala po mjestu Temesi u donjoj Italiji. Njom su se služili i vračari kod svojih mađija.

222. i d. Medea upravlja zmajevska svoja kola prema sjeveru k dolini Tempi između brdâ Olimpa i Ose, a onda u krugu obilazi čitavu Tesaliju. O tesalskim brdima, što se ovdje izbrajaju, vidi bilješku uza st. 568. i d. u prvom pjevanju.

Rađa i Otris i Pind i Olimp viši od Pinda.
Koje joj trave se svide, iščupa s kor'jenjem neke,
Neke podreže opet krivuljastim mjedenim srpom.
Mnoge na obalama Amfrísa, Apìdama trave
Svide se njojzi, a ni ti, Enípeju vodo, nijesi
Osto bez priloga kog, — i Penej nešto i Sperhij
Doda, a k tome i sitom obrasle obale Bebske ;
I kod Eubejskog nabra Antédona životne trave,
Koja sa Glaukova još pretvorenja ne bi na glasu.
Već je deveti dan na kolima krilatih zmaja
Vidje, i deveta noć, gdje svakakva pohađa polja ;
Onda se vrati Medèa, — a zmajevi taknuti samo
Mirisom trava staru i davnašnju odbace kožu.
Došavši kući stane, ne prestupi praga ni vrata,
Nad njom je samo nebo, dotaći muškoga ne će.
Onda do dva oltara od busena postavi ona,
Hekati s desne strane, a Mladosti postavi s l'jeve.
Pošto ih travama svetim i šibljem okruži divljim,
Tad nedaleko zemlju izbacavši iz jame dvije
Žrtvuje žrtvu i nožem probode janjetu crnom
Grlo i njegovom krvlju tad prostrane oblije jame ;
Bistroga vina vrč Medea izlije zatim,
A onda drugi vrč mlijeka izlije toplog,
Onda otvori usta i bogove podzemne zazva,
Zamoli kralja sjênâ i njegovu otetu ženu,
Nek se ne žure uzet iz udova starčevu dušu.
Pošto ih molitvama i mrmljanjem ublaži dugim,
Onda k oltarima don'jet iznemoglog Esona dade

231. Beba je grad u Tesaliji na obali jezera istoga imena.

232. Antedon je grad na obali Beotije nasuprot ostrvu Eubeji. U tom je mjestu ribar Glauk okusio neobičnu nekaku travu, te ga je spopala žudnja, da skoči u more. Nato su ga bogovi pretvorili u morskoga boga. Priču kazuje Ovidije u trinaestom pjevanju, stih 904. i d.

241. Boginja se mladosti u latinskom jeziku nazivala *Iuventa*, a bila je istovetna s grčkom boginjom Hebom.

243. i d. Kad se žrtvovalo podzemnim bogovima, iskopala se jama i u tu se jamu izlila krv crnih životinja ili druga kakova žrtva ljevanica.

Pa ga uspava tvrdo razvezav mu basmama ude,
Zatim ga sličnog mrtvacu u prostrtu položi travu.
Onda Jasonu reče i slugama otud otići
I nepòsvećenê odvratiti od tajna oči.
Na r'ječ se raziđu tu. Ko Bakhàntica rasutih kosa
Oko oltárâ Medea obilazit gorućih stane,
Rascijepane luče izatoga u crnu krvcu
U jami umoči pa ih na obadva uždi oltara,
S plamenom, sumporom, vodom starinu obiđe triput.
Uto u nastavljenom u kotlu vradžbine jake
Ključaju, kipe i pjenom, što buja, sve se bijele ;
Kor'jenje kuha tu Medea u Hemonskom dolu
Rezato, sjemenje k tome i cv'jeće i sokove oštre ;
Kamenje doneseno sa skrajnjega istoka doda
I pijesak, što uspor Okèanskîh vala ga prao,
Doda i rosu, što je po noći pri uštapu brana,
Zloglasna ušare krila i njezino meso i k tome
Cr'jeva vukodlaka, koji u ljudski se znade mijenjat
Oblik iz oblika zvjerskog ; i tanka ljuskava koža
Helidra Kinifskoga u kotlu se također našla,
K tome i jelena jetra dugovječnog ; svemu još doda
I kljun i glavu vrane, što v'jekova devet prožívje.
Pošto je ovijem stvarma i hiljadom drugijeh, kojim
Imena nema, dar svoj osnažila naumljen tako,
Da smrt ustavit može, sve granom masline blage
Odavno suhom zamete te smiješa gornje i donje, —
I gle, stari se kolac u kotlu vrućemu vrćen
Sad zazeleni odmah, a začas se odjene lišćem,
A onda masline teške najednoć se objese po njem'.
Kudgod izbaci vatra iz kotla prostranog pjenu,
Kudgod su vrele kapi iskočile na tle, — zeleni
Svuda se zemlja te cv'jeće i trava mekana niče.
Kada ugleda to Medea, tad mač povuče
I vrat prereže starcu te krvcu staru ispustiv
Ulije sokove u nj ; pa kada ih usisa Eson
Nešto ih ustima primiv, a nešto kroz zakoljak, odmah

272. Kinips je rijeka u Libiji; po rijeci nazivao se tako i kraj, kojim je ona tekla.

Presta se kosa i brada bijeljet i postanu crne ;
Mrša se izgubi posve, bljedoća i uvelost ode,
Mesa se stvori više i prazne se ispune mrske,
Udi najedraju svi. A Eson se čudi i sjeća,
Nekada — pred četrdeset da godina bijaše takav.
Liber ugleda taj iz visine događaj čudni,
Te mu misao dođe, pomladit da bi se tako
Njegove dadilje mogle, — i dobi od Kolhijke dar taj.
Da još lukavstva bude i drugijeh, Fasiska hineć
Mržnju na svojega muža, molećkê Pelijnu domu
Pribjegne ; njegove kćeri Medeu prime, jer vrlo
Star je i roditelj njihov. A Kolhijka lukava buduć
Brzo pod prilikom njih prijateljstva pridobi lažnog ;
Spomene mèd djelima med svojima najvećim, kako
Uvelost Esonu uze i dulje se zabavi pri tom.
Onda se Pelijine ponadaju kćeri, i njihov
Da se roditelj može pomladiti umještvom sličnim ;
Stanu je molit i reku, nek uglavi beskrajnu platu.
Časak šuti Medèa i kanda se skanjuje, hini
Zbilju te molilice u sumnji pušta, al' brzo
Obrekne te će im reći : „Da u dar ovaj imate
Uzdanje veće, koji med ovcama vašim je ovan
Najstarij' prehodnik stadu, od vradžbina postat će janje".
Odmah vunatog ovna dovuku preko mjere starog
I slabog, kom su se rozi savijali okolo čela
Ugnutog; kad mu Medea probode Hemonskim nožem
Mlohavo grlo i gvožđe malînôm okalja krvi,
Onda njegove ude u prostrani vračara koto
Baci i sokove jake, te udi se ovnovi stisnu
I izgòrê mu rozi i godine zajedno s njima ;
Čuje se tanka bleka iz kotla, i odmah izatog,
Dok se još čude bleki, iz kotla iskoči janje,

294. i d. Kad je Liber (Bakho) vidio kako je Medea pomladila Esona, moli je, da pomladi i dadilje njegove. Ove dadilje nijesu dakako istovetne s Nimfama u Nisi, jer Nimfama nije trebalo pomlađivanja, nego su druge nekakove dadilje Bakhove,

297. Fasiska je Medea, jer rijeka Fasis teče Kolhidom.

314. Za Medein se nož kaže da je Hemonski, dakle iz Tesalije, jer su tesalske čarobnice u starini bile osobito na glasu.

Nestašno trčati stane i traži vime s mlijekom.
Kćeri se Pelijine zapanjiše i obećanje
Videći potvrđeno zaokupe molit još više.
Triput je okupatim u vodi Iberskoj konjma
Jaram skinuo Feb, i četvrtu blistahu noćcu
Sjajne zvijezde, kad kći Eétova himbena čistu
Nastavi vodu nad oganj i u njoj trave bez snage.
Smrti nalični san razglobio bio je t'jelo
Kraljevo te ga osvajo i njegove s njime čuvare,
San, što basme ga daše i jezika vračarskog snaga.
S Kolhijkom kćeri uđu po njezinoj zapovijesti
I oko kreveta stanu. — „Što lijeno tako stojite ?
Reče Medea, — trgnite mač i ispustite staru
Krvcu, momačkom krvlju da prazne napunim žile.
Život je i dob oca u rukama vašima sada ;
Ako ga ljubite što i ne držite se ništavih nada,
Ljubav učinite ocu, izagnajte oružjem starost
I mač turivši u nj ispustite sokove loše !"
Na to nutkanje svaka, koliko miluje oca,
Nemila prva bit hoće, i grješna da ne bude, čini
Grijeh, al' ne može gledeć nijedna klat, već odvrativ
Oči, te otkrenute žmurećke ljuto sijeku.
Krv iz Pelije toči, al' ôn se na laktu diže,
Napola isječen kuša sa kreveta ustat i pruža
Između tolikih mača pobl'jedjele ruke i kaže :
„Što to radite, kćeri ? na pogubu vašega oca
Što vas oruža ?" A one i rukama i srcem klonu.
On još govoriti hoće, al' Kolhijka prereže vrat mu
I r'ječ te isjecanog u ključalu u vodu baci.
Da se ne vinu Medea na krilatim zmajima uvis,
Osveti ne bi umakla. Preleti hladoviti Pelij,
Gdjeno Filirin stanuje sin ; preleti i Otris,
Također mjesta znana sa sudbe starog Keràmba,

324. Iberska je voda more, što okružuje Hispaniju, kojom teče Hiber

352. Filirin je sin Hiron ; vidi o njemu bilješku uza stih 630. drugoga pjevanja.

353. i d. Stari je Keramb pastir na brdu Otridi. On je uvrijedio Nimfe, pa se za kazan pretvorio u krilatu nekaku bubu. Priča, kako je Ovidije kazuje, nije nam pobliže poznata.

Koji se s pomoću Nimfa na krilima u uzduh diže,
Kada se razlilo more i teško pritislo zemlju,
I zdrav uteče tako iz Deukaliónovîh vala.
Pîtanu, Eolski grad, Medea s lijeve strane
Ostavi, također lik kameniti dugoga zmaja,
Ostavi i šumu Idsku, u kojoj je sakrio Liber
Junca — sinovu krađu — u prilici jelenskoj lažnoj ;
I mjesto, Koritov otac gdje leži pod pjeskušom niskom,
I polje, koje Mera neobičnim lavežom plaši,
I Euripilov grad, gdje Kojske dobiše žene
Roge pri Herkulovu pri odlasku s njegovom četom,
I Rod ostavi Febov i Jaliske s njime Telhince,
Koje Jupiter baci u valove bratove mrzeć
Na oči njihove, što sve opčínjaše pogledom samim ;
Prijeđe Kartejske zide na ostrvu starome Keju,
Gdje se imao jednoć Alkìdam čuditi otac,
Kako iz kćerina t'jela golubica izlazi mirna ;

357. Pitana je primorski grad u maloazijskoj Eolidi.

358. Kameniti lik dugoga zmaja bio je na ostrvu Lezbosu, kako doznajemo iz jedanaestoga pjevanja Metamorfozâ, stih 56. i d. Zmaj neki htio je da ugrize glavu Orfejevu, što ju je voda izbacila na ostrvo Lezbos, ali ju je Apolon okamenio.

359. i d. Priča, što se pominje u ova dva stiha, nije nam drukčije poznata.

361. Korit je bio sin Parisa i Euone ili Helene, a Parisov je grob svakako bio negdje u ravnici trojanskoj, gdje još danas stoji nekoliko starih nadgrobnih humaka.

362. Priča o Meri sasvim nam je nepoznata.

363. i d. Euripil bio je kralj na ostrvu Kou. Kad se Heraklo vraćao iz Troje i prispio na rečeno ostrvo, stanovnici ostrva nijesu mu htjeli dopustiti, da pristane uz njihovu obalu, jer su ga držali za razbojnika, a on je nato pogubio Euripila i mnogo njegovih podanika.

365. i d. O Rodu, Febevu ostrvu, vidi bilješku uza stih 205. četvrtoga pjevanja. Jalis je grad na tome ostrvu, a Telhinci mitičko pleme, koje je prispjelo na Rod s ostrva Krete. Prema priči Telhinci su prvi otkrili, kako treba obraditi željezo i mjed. S vremenom postadoše oni čarovnici i demonska bića, koja su bila zlobna i zavidna ljudma, pa ih je zato Jupiter uništio u morskim valovima.

368. i d. Karteja je grad na ostrvu Keju. Kejanin se Alkidam zakletvom obvezao, da će kćer svoju Ktesilu dati Atenjaninu Hermoharu, ali je prekršio zakletvu. Ktesila se potajno zaputila s Hermoharom u Atenu, ali je rano umrla. Kad su je htjeli sahraniti, nestade njezina tijela, a iz lijesa odleti u zrak golubica.

Jezero Hirij'no vidje i Kiknove dole, kud labud
Nenadno postali dođe ; dok dječak bijaše, dâ mu
Filije ukroćene ptičetine i lava ljutog
Nalog slušajuć njegov ; i bika po nalogu svlada,
Al' mu ga Filije srdit zbog ljubavi prezrene često
Ne dade, premda je dar taj od njega posljednji isko
Dječak te zlovoljan reče : „još htjet ćeš, da mi ga dadeš !"
I skoči s visoke hridi, te mišljahu svi, da je pao,
Al' on stvori se labud i krilima snježnim u zraku
Lebdi, a Hirija mati ne znadući, živ da je, plačuć
Rastopi se i po svom po imenu jezero stvori ;
Tu je i Pleuron grad, u kojemu drščućim krilma
Uteče Ofijka Komba od uboja svojih sinova ;
Otud ugleda polja Kalavrije, svete Latóni,
Gdje se u pticu kralj sa ženom pretvorio svojom ;
Desno leži Kilena, gdje suđeno bješe, da svoju
Obljubi mater Menèfron po načinu divljih zvijeri ;
Otud daleko vidi Kefísa, gdje unuka sudbu
Plače, kog je Apolon u naduta provrgo tulnja ;
Ugleda i dom Euméla, što za sinom plače u zraku.

371. i d. Hirijino je jezero u Etoliji. Kikno, sin Apolona i Tirije, bio je lijep lovac živeći između etolskih gradova Pleurona i Kalidona. U nj se zaljubio Filije, pa je na njegovu želju pogubio jaka lava bez željezna oružja, uhvatio dva golema jastrijeba i s golom rukom dovukao bika pred žrtvenik Zeusov. Kod posljednjega mu je posla pomogao Herkul. No Filijeva se ljubav pretvori najednom u ljuto preziranje, a Kikno i mati njegova strmoglaviše se od žalosti u jezero i pretvoriše u labude.

382. i d. Priča o Kombi drukčije nam je nepoznata.
Ofijci bijahu etolsko pleme.

384. i d. Kalavrija je ostrvo nasuprot gradu Trezeni blizu argolske obale. Bila je posvećena Posidonu (Neptunu), koji ju je dobio od Latone u zamjenu za Delos.
Koji se to kralj sa svojom ženom pretvorio u pticu, nije nam poznato.

386. Kilena je brdo u Arkadiji.

388. Kefis je bog rijeke istoga imena u Fokidi i Beotiji. Njegova je unuka rodila Erehteju osmero djece, no odrukud nam nije poznato, da je Apolon kojega od Kefisovih unuka, u „naduta provrgo tulnja".

390. Botro, sin Tebanca Eumela, pogriješio je prinoseći žrtvu Apolonu, pa ga je otac zato zatukao, ali bog pretvorio u pticu.

Napokon stiže Medea na krilma zmajèvskîma gradu
Pirenskom Efiri, gdje su kazivali stari da ljudska
Tijela u početku od kišnijeh postaše gljiva.
A kad od Kolhijskoga od otrova mlâdâ izgori
I vide obadva mora u ognju kraljevske dvore,
Onda je nemili mač okaljala dječinom krvlju
Mati i Jásonu zatim utekla osvetiv se ljuto
Onda Titánovi zmaji Medeu odnesu, te stiže
Boginje Palade kuli, što vidje pravednu vrlo
Fenu i Perifasa starìnu, gdje zajedno lete,
I gdje okrilati ònâ, što njojzi je djed Polipémon.
Egej primi Medeu (prijekoran sa toga samo);
On je ne ugosti samo, već oženi jošte se njome.
Uto nadođe Tesej još nepoznat svojemu ocu,

394. i d. Efira je staro ime za grad Korint. Pirenskim se gradom Korint naziva po vrelu Pireni.

Priča o tome, da su ljudska tjelesa postala u početku od kišnih gljiva, nije nam odrukuda poznata.

394. i d. Jason se oženio Glaukom, kćerju korintskoga kralja Kreonta. Prezrena i odnemarena Medea posla Glauki odjeću i zlatan vijenac, a od otrova, što se u tome daru krio, izgorje Glauka zajedno s ocem Kreontom i kraljevskim dvorom korintskim. Nato pogubi Medea dva sina, što ih je rodila Jasonu, i na zmajevskim kolima pobježe u Atenu, gdje se udala za Egeja, oca Tesejeva. Priču, koju je Euripid obradio u tragediji, „Medea", obradio je i naš Ovidije u osobitoj tragediji istoga imena pa u 12. svojoj Poslanici, što je tobože Medea piše Jasonu, a ovdje ju je samo mimogred spomenuo u nekoliko stihova i u glavnim crtama.

398. Zmajevska je kola Medea dobila od djeda svoga, Titana Feba.

399. i d. Perifas je bio kralj Atike u davnoj prošlosti. Kako je bio pravedan i milostiv, ljudi su ga častili i nazivali jednako kao Zeusa (Jupitera). Zeus ga zato hoće da pogubi strijelom, ali Apolon se zauze za kralja, koji ga je osobito poštovao, te se Zeus dade skloniti, da Perifasa i ženu njegovu Fenu pretvori u jastrijebe.

401. Kći Skironova Alkiona bila je bludnica, pa je zato otac strovali u more, ali se ona pretvorila u morsku pticu, koja u grčkom jeziku ima isto ime.

404. Tesej je sin Egeja i Etre. Egej je ljubio Etru, dok je boravio kod oca njezina, kralja Piteja u Trezeni. Prije nego će se rastati s njom, postavi Egej svoj mač i postole pod velik kamen i naloži Etri, da mu sina, koji će se roditi, pošalje u Atenu s ovim znakovima, kad toliko ojača, te će moći sam da odvali teški onaj kamen.

Al' oslobodio bješe već hrabro dvomorski Istam.
Da bi pogubila njega Medea, sm'ješa akònît,
Što ga je sa sobom nekad donesla od obala Skitskih,
A od zúbâ je psa Ehìdnina nastao (kažu).
Mrka se nalazi spilja sa tamnijem otvorom, i k njoj
Vodi strmenit put, po kojem Tirínćanin junak
Kerbera dovuče nekad u čeličnome u lancu,
Premda se upirao i krivio od dana oči
I od sjajnijeh zraka i bijesnom srdžbom budući
Podstaknut zalaje triput i lavežom napuni uzduh,
Uz to je zelena polja poprskao bijelom pjenom,
Koja se (misli se) zgusla i našavši hrane u zemlji
U beríćetnoj, plodnoj štetonosnu dobila snagu;
Biljku seljaci zovu akònît, jer u kamenu
Tvrdom durašna raste. Naveden lukavom ženom
Roditelj sinu sam ko dušmanu pruži akonit;
Tesej prihvati ništa ne sluteći pruženu čašu, —
Al' na bjelokosnom otac na balčaku pozna tad znake
Plemena svoga i odbi od usta mu prokletu čašu;
Žena uteče smrti u magli skupljenoj basmom.
Egej se raduje otac, što izbavljen sin mu je tako,
Al' se prepao misleć, da o dlaku moglo se svršit
Strašno zločinstvo, i zato na žrtvenicima pali
Vatre i bogove darma obasipa, sjekire s'jeku
Žilave volujske vrate (a trakovi rogove vežu).
Kažu, da slavniji dan Erehtídima svanuo nije

Putujući iz Trezene u Atenu počinio je Tesej junačka djela, što se izbrajaju u daljim stihovima.

405. Na Istmu je Tesej pogubio diva Sinisa, koji je putnike privezivao o dva stabla, što bi ih svinuo, a onda naglo pustio, te se tijelo putnikâ razderalo. O njemu govori Ovidije pobliže u stihovima 440. i d.

406. Otrovna biljka akonit nazivala se tako po gradu Akoni, gdje je osobito bujno rasla. Ovidije sam izmišlja, da je vračarica Medea i akonit donijela sa sobom iz Skitije.

408. Kerbera, podzemnoga psa, rodila je s Tifonom Ehidna. Otrov, što ga ima akonit, postao je od pjene, koja teče sa zuba Kerberovih.

410. Tirinćanin je junak Herkul (Heraklo), koji je na zapovijed kralja Euristeja, svoga gospodara, sašao u podzemni svijet i dovukao odande svezanoga Kerbera u Mikenu pred Euristeja.

Negoli bijaše taj ; gospoda prireduju gozbe
I ljudi staleža srednjeg ; uz vino, koje im daje
Zanos, pjevaju pjesme : „O preslavni Teseju, tebi
Maraton divio se, kad ubi Kretskoga bika ;
Tvoje je djelo i dar, što siguran od vepra ore
Ratar po Kromiónu ; od tebe grad Epidàvar
Vidje gdje pade sin Vulkánov oružan batom ;
Vidje i Kefiski brijeg, gdje pade nemili Prokrust ;
Cererin grad Eleusína Kerkìona ugleda mrtva ;
Pogibe Sinis, što snagom golèmôm se služio na zlo,
Znao je drveće svijat, omorike znao odozgo
Dolje pregibat, da na tle daleko bacaju t'jela ;
Ubit je Skiron, i tako Alkàtoi, Leleškom gradu,
Siguran otvoren put je, i njegovih rasutih kosti
Hajdučkih ne htje zemlja da primi, ne htje ni voda ;

430. Atenjani se nazivaju Erehtidima po Erehteju, prastarom kralju.

434. Herkul je na Kreti uhvatio i obuzdao strašna bika, pa ga doveo pred Euristeja u Mikenu i tamo pustio opet na slobodu. Bik dospije u Atiku i stao je pustošiti okolinu maratonsku, dok ga Tesej ne obuzda, dovede u Atenu i žrtvova Apolonu.

435. i d. Tesej je pogubio vepra, koji je pustošio okolinu Kromiona kod Korinta.

U okolini grada Epidavra u Argolidi pogubio je Tesej razbojnika Perifeta, sina Hefestova (Vulkanova), koji je batom (kijačom) ubijao ljude.

438. Prokrust je pridjevak razbojnika Polipemona ili Damasta, koji je na obali atičke rijeke Kefisa hvatao putnike, postavljao ih na krevet, pa ako su bili dulji, odsijecao im udove, koliko su bili predugi, ako su pak bili kraći, rastezao ih dotle, dok nijesu postali dugi kao i krevet. Pogubio ga je Tesej.

439. Kerkion je boravio u Eleusini blizu Demetrina (Cererina) svetišta. On je putnike zvao, da se s njim po'rvaju, pa ih onda ubijao, dok ga Tesej ne nadjača.

440. i d. O divu Sinisu vidi bilješku uza stih 405.

443. i d. Skiron, sin Polipemonov, boravio je na obali morskoj kod Megare, koja se nazivala leleškim gradom po starom plemenu Lelegâ. On je bacao putnike s hridi u more i hranio s njima nekaku kornjaču, dok ga ne stiže smrt od Tesejeve ruke. Kosti se njegove prometnuše u morsku hrid, koja se prozvala njegovim imenom.

Alkatoa je Megara, a naziva se tako po Alkatou, sinu Pelopovu, koji je iznova podigao zidine njezine, pošto su bile razorene u ratu s Krećanima.

Dugo su bacane — kažu — i napokon u tvrde hridi
Otvrdnuše, i hridma Skirónovo ostade ime.
Kad bismo zasluge tvoje i ljeta brojiti htjeli,
Čini bi ljeta pretegli. Za tebe, prehrabri, opći
Zavjet činimo i vino u tvoje pijemo zdravlje !“
Narod povlađuje tome i moli se radosno, i dvor
Kraljevski ječi, i nema u gradu žalosti nigdje.
Ali čistoga kako veselja nikakvog nema,
I brige nešto se m'ješa sa radošću, tako ni Egej
Ne može bezbrižno se veselit, što dočeka sina.
Minos ratuje na nj, — i s vojskom i s lađama on je
Silan, al' najveću snagu u srdžbi svojoj imade,
I smrt Andròjeja hoće da osveti pravednim ratom.
Najprije za boj on prijateljske pomoći traži,
I kud mu doseže moć, na krilatih lađah se nade.
S Anafom složi se Minos i s kraljevstvom Astipalèjôm,
On obećanjima prvu, a drugu oružjem dobi ;
Složi se s Mikonom niskim, sa cvjetnijem Sirom, s Kimólom,
U kog su kredna polja, sa Kitnom, sa Serifom ravnim.
S mramornim Parom i Sifnom, kog bezbožna izdade Arna,
Koja primivši zlato, što lakoma iskala bješe,
Stvori se ptica, koja i sada miluje zlato,
Čavka crnijeh nogu i crnijem pokrita perjem.
Ali lađama Gnoskim pomoć ne htje Olìjar

456. i d. Minos, kralj kretski, unuk je Minosa, sina Zeusova i Europina. Njemu je Pasifaja rodila Androgeja, koji je zaglavio u Ateni, pošto je u natjecanjima pobijedio sve protivnike. Po jednoj ga je vijesti Egej poslao, da obuzda Maratonskoga bika, pa je u toj borbi našao smrt, dok su ga po drugim vijestima ubili suparnici njegovi ili ubilci, što ih je sam Egej najmio bojeći se njegove snage.

461. i d. Sva ostrva, što se pominju u onim stihovima, nazivaju se skupnim imenom: Kikladska ostrva.

463. Kao sva ostala Kikladska ostrva, tako je i Mikon brdovit. Ovidiju je to ostrvo nisko, a Serif ravan očito samo poradi toga, da različna ostrva dobe različne pridijevke.

464. Na ostrvu Kimolu bilo je mnogo bijele gline, koja se upotrebljavala kao sapun i u ljekarstvu.

465. i d. Priča o Arni sasvim nam je nepoznata.

469. Gnoske su lađe Minove, a nazivaju se tako po gradu Gnosu na Kreti.

Ni Ten ni Gijar ni Andros ni Didima, a ni Pepàrêt
Debelih maslina puni. Izatoga na l'jevu stranu
Kraljevstvu Eakídâ Enòpiji zaputi Minos;
Stari ostrvo zvahu Enopijom, ali ga Eak
Prozvao bješe Egínôm po imenu matere svoje.
Svijet nagrne željan, da čovjeka takvoga glasa
Vidi; Telamon njemu ususret ide i Pelej
(Od Telamóna mlađi) i treći Fok, sin Eákov;
I sam iziđe Eak od tromosti staračke sporim
Korakom te će onog upitati, zašto je došo?
Stotine naroda kralj tad sjetivši svoje se tuge
Očinske uzdahne te mu odgovori besjede ove:
„Za pomoć molim u boju zbog mojega sina, i budi
Pobožne vojne diònîk, upokoj mrtvome tražim".
Njemu će unuk Asópov: „Badava moliš, što ovaj
Ne može grad učinit, jer nitko združeniji od nas
S gradom Kekropa nije; u takvom smo savezu s njime".
Žalostan Minos ode i reče: „Skupo će stajat
Savez te taj!" — al' drži za zgodnije ratom prijetit
Negol' ga vodit i ondje unàprijed tratiti snagu.
Još su se s Enopskih mogle zidova Liktičke lađe
Vidjeti, kad li se Atički brod pokazao, punim
Jedrima gonjen i uđe u luku u prijateljsku
Noseći Kefala, noseć i poruke očinske zemlje.
Sini Eákovi davno već vidjeli Kefala bjehu,
Al' prepoznádû ga ipak i desnice pruže mu te ga
U dvor očev povedu. A junak naočit Kefal,
Koji je tragove stare ljepote sačuvao jošte,
Uđe držeć u ruci domòrodnê masline granu,
S desne i s lijeve strane uz njega starijeg idu
Butes i Klit, do dva mladića, Palanta sini.

472. i d. Eginu, kćer riječnoga boga Asopa, odveo je Zeus (Jupiter) na ostrvo Enopiju, i ona mu rodi tamo sina Eaka.

480. Kralj stotine naroda jest Minos, jer vlada nad stotinom gradova, što ih ostrvo Kreta ima već prema Homerovoj Ilijadi (II, st. 649.).

490. Liktičke lađe jesu lađe Krećana, a nazivaju se tako po gradu Liktu na Kreti.

493. Kefal je sin Dejona, kralja Fokide, unuk Eolov, a muž Prokrije, kćeri atičkoga kralja Erehteja.

Pošto besjede zgodne pri sastanku rekoše prvom,
Poruke Kekropovaca isporuči Kefal i pomoć
Zamoli, spomene savez otaca i dužnosti, doda,
Minos da ide za vladom cijele Ahejske zemlje.
A kad naložen poso preporuči rječito Kefal,
Eak ljevicu ruku o držak upiruć žezla
Prozbori: „Nemojte molit, Atenjani! uzmite pomoć
Snagu i sve, što ovaj imade otok, za svoje
Bez premišljanja drž'te. U takvom je država moja
Stanju; jak sam te vojske imadem i za dušmane.
Sretno, bez izgovora vrijeme je, bozima hvala!"
„Tako nek bude, i bilo u gradu ti ljudi sve više",
— Njemu odgovori Kefal, „veseljah se dolazeć amo,
Kada mi momčad tako lijepa ì istê dobi
Dođe ususret; al' mnogih od onijeh ne vidim, što ih
Vidjeh u vašem nekad u gradu, kad primiste mene".
Eak uzdahne te mu odgovori žalosnim glasom:
„Tužan bješe početak, al' bolja ga izm'jeni sreća.
Ej da mogu vam sreću kazivat, premučat početak!
Idem po redu i ne ću otezati ni dodijavat.
Kosti su i prah oni, što ne vidiš sad ih, a pamtiš.
Kolik li dio s njima od države poginu moje!
Strašnu je poslala kugu na narod ljuta Junona
Mrzeći na zemlju, koja po inoči nazvana bješe.
Dok se prirodna ljudska bijeda činila, te se
Ne znaše uzrok zla, uzbijasmo l'ječenjem kugu,
Al' mah preote pomor i svlada ljekarsku pomoć.
Najprije gustom tamom nebesa pritisnu zemlju,
Oblake napune tromom vrućinom, — i dokle je mjesec
Četir'put sastavljo roge i tako ispunjao okrug,
Četir'put išo na manjak i puni rastavljo okrug,
Vrući je jednako jug smrtonosnim duvao dahom.
Zna se, da truhlost dođe u izvore i u jezera,
Mnogo hiljada zmija po poljma lutalo tad je
Po neobrađenim te svojim okaljalo otrovom vodu.

502. Kekropovac je Egej kao unuk Kekropov.

523. i d. I druga nam vrela kazuju, da je Junona poslala kugu na Eginjane, jer je bila bijesna na suparnicu svoju Eginu.

Nenadne bolesti sila u pomoru pasa, ovaca
Goveda, ptica i divljih zvijeri se najprije javi.
Čudi se nesretni orač, gdje volovi jaki sred posla
Padaju te se napo povučene valjaju brazde.
Vunata stada bleje, al' nemoćna njihna je bleka,
Vuna im pada sama od sebe, tjelesa im ginu.
Nekad žestoki konj u trkalištu u prašnu
Proslavljen vrlo granu sramoti palmovu, za čast
Ne mari staru, već stenje kod jasala neslavno mrući.
Prošla je vepra ljutina, a košuti uzdanje u trk,
Medvjeda prošla je volja na goveda udarat jaka ;
Mlitavost obuze sve, po šumama, poljima, putma
Ružna leže tjelesa i kvare zadahom uzduh.
Ni psi (čudna je stvar) ni suri vuci ni ptice
Lakome ne tiču njih već raspadajuć se truhnu
I isparivanjem škode i zarazu okolo šire.
Zatijem s većom još silom seljake pohodi jadne
Kuga i nastani se med zidima velikog grada.
Najprije utroba počne da suši se, i sakrivènôg
Plamena znak je cr̀vên i k tome disanje teško.
Hrapav otječe jezik, a suha od vjetra mlakog
Usta zjaju i zjajuć zadušljivi hvataju uzduh.
Postelje ni odijela na sebi ne mogu trpjet,
Nego prsima leže na zemlji tvrdoj, i t'jelo
Ne biva hladno od zemlje, već zemlja od t'jela vruća.
Tu pomoćnika nema, i ljuta bolest ljekare
Spopade same, i škodi vještacima umještvo njihno.
Što je tko bolniku bliže, što dvori ga vjernije, pada
Brže u dio smrti. I kako nade života
Nestade ï bolesti svršetak u smrti vide,
Željama puštaju mah, ne pitaju, korisno što je,
Jer ne koristi ništa. Kud koji bez stida leži
Iznad izvora, r'jeka i prostranih k tome bunárâ,
Te im žeđa prije ne prestaje negoli život.
Mnogi ne mogu ustat od vode otèžali i smrt
Nalaze u njoj, a drugi i takovu ispija vodu.

543. Konjima, koji su pobijedili kod utrkivanja, upletala se u grivu palmova grana.

Ležat u postelji mrskoj jadnikom se gadi te skaču,
Ili ako im snaga ne dade ustat, a oni
Po tlima valjaju se, i svaki od svojih Penátâ
Bježi, i svakome svoja smrtonosna kuća se čini,
Te jer uzroka ne zna, okrivljuje obično mjesto.
Jedne si mogao vidjet, gdje blude po ulicah napo
Mrtvi, dok noge ih nose, a druge, gdje na tlima plačuć
Leže i oči trudne gdje izvrću zadnji put mičuć ;
K zvjezdanim pružaju ruke nebesima spuštenim teško.
Umiru ovdje ondje, gdje kojega smrt je zatekla.
Kako mi bješe tada pri duši ? svakako morah
Mrzit na život i željet, da svojima pridružen budem.
Kudgod sam očinji vid obratio, svuda je čeljad
Ležala povaljana ko gnjilo voće sa grana
Kad potresenih pada il' želud s ljuljanog hrasta.
Hram se visoki vidi nasuprot sa stubama dugim,
Pripada Jupiter-bogu ; tko nije badava u njemu
Kadio na oltarma ? Kolìkô puta je znala
Žena za muža molit, a otac za sina, te su
Umrli pred oltarom, a nisu se mogli umolit,
Još im se našo u ruci nepotrošen tamjana dio !
Kòliko puta k hramu dovèdeni volovi znaše
Lipsat od nenadna bola, dok sveštenik činjaše zavjet
I dok im čisto vino med rogove lijaše. I sam
Kad sam Jupiter-bogu za otadžbinu i za tri
Žrtvovo sina i za se, — al' žrtva strahotno rikne,
Nato se iznenada bez ikakvog udarca sruši
I nož, što podmetnusmo, sa krvce omoči malo.
Bolesna cr'jeva javljat ne mogoše istine znake
Ni božje naredbe, jer bol u utrobu zašo je strašni.
Leševe vidjeh gdje leže pred vratima samim od hrama,
I smrt mrža da bude, još vidjeh ih i pred oltarma.
Neki konopcem dah zatiskuju i smrću gone
Smrtni strah i sami dozivaju blisku sudbinu.
Mrtva se ne nose t'jela u sprovodu po običaju,
Ne bi na gradska vrata ni prolazit sprovodi mogli.
Na tlih bez ukopa leže tjelesa il' bez žrtve pale
Visoke lomače njih. Već straha od svetinje nema,

Borba je lòmâčâ radi, i mrtvi na tuđima gore.
Nema ih, koji će plakat ; neoplakane se zato
Duše matera, snaha, mladića i staraca skiću ;
Nema za grobove mjesta ni drva za lomače nema.
Prestravljen takovom burom bijede — „O Jupiter-bože,
Rekoh, — ako je istinit glas, Asópovu da si
Išao grliti kćer Egínu, i ako te nije,
Veliki oče, stid, što roditelj moj si, il' moje
Liude meni povrati il' zakopaj u grob i mene !"
Jupiter munjom znak i povoljnim dade mi gromom.
„Prihvaćam — rekoh — i molim, da sretan volje mi tvoje
Znak to bude, i primam za zalog znamenje dana".
Sjemena Dodonskog hrast prerijedak, širokih grana
Posvećen Jupiter-bogu uz mene je slučajno stajo ;
Vidim na njemu mrave plodokupce, kako u redu
Dugome veliki teret u rilici malahnoj nose
I svog drže se puta po hrapavoj idući kori.
Čudeć se njihovu mnoštvu progovorim : „Predobri oče,
Daj mi toliko ljudi i prazni napuni grad mi !"
Visoki zadršće hrast i zašušti, granje se miče
Bez vjetra. Uplašim se, i od stra se ukoče udi,
Kosa se naježi meni, al' ipak poljubim zemlju,
Poljubim također hrast. Nijesam izricao nade,
Al' sam se nadao ipak i držao u srcu želju.
Uto nastupi noć, i brigama izmučen usnem,
Pa mi se učini, isti pred očima hrast da mi stoji,
Isto toliko grana, živînîcâ isto toliko
Ima na sebi hrast i jednako dršće te sipa
Na polje, koje je pod njim, zrnonosno mnoštvo sa sebe,
Koje nenadno raste i čini se veće i veće,
Pa se sa zemlje diže i s trupom uspravo staje,
Ostavlja svoju crnoću i mršu i nenužne noge,
K tome oblikom ljudskim zaodj'eva udove svoje.

611. i d. U staro se doba vjerovalo, da se duše pokojničke dotle skiću naokolo, dok ih tko ne oplače i ne pokopa,

622. U Dodoni u Epiru bilo je najstarije Zeusovo proročište. Proroštva je bog objavljivao šuštanjem lišća na svetom hrastu. Kako je hrast u Egini izrastao iz sjemena svetoga hrasta u Dodoni, i on imade moć da objavljuje budućnost šuštanjem lišća.

Otide san. Na javi odbacujem utvaru te se
Tužim, što pomoći nema u bogova. Kad li u domu
Eto velike vreve, te čujem — reko bih — ljudske
Već mi neobične glase. Dok mislim, i to da sanjam,
Hitno Telamon dođe te otvori vrata i vikne :
„Vidjet ćeš događaj, oče, što prelazi vjeru i nadu ;
Izlazi !" — Iziđem i tad po redu vidim i poznam
Ljude onakve, kakvi utvoriše meni se u snu ;
Oni pristupaju bliže i stanu pozdravljat kralja.
Žrtvujem Jupiter-bogu i narodu razd'jelim novom
Grad i polja, što stare izgubiše obrađivače ;
Ime im dam Mirmidónci i imenom ne skrih postanje.
T'jela si vidio njihna, a običaja se drže,
Koje imahu nekad ; u radu ustrajan narod
To je i štedljiv te držati zna i čuvat, što steče.
Oni jednakih ljeta i hrabrosti s tobom će u boj,
Čim se istočni vjetar, što doveo tebe je sretno"
(S tim je došao bio) „sa jugovim zam'jeni vjetrom".
Takovim besjedama i drukčijim dugački oni
Ispunili su dan ; svršetak za večeru osta,
A noć ostade za san. Kad sunce pomoli zrake,
Još je istočnjak duvo i ustavljo povratak lađam ;
Palantovi se sini kod Kefala starijeg svoga
Nađu, a Kefal kod kralja sa Palantovim sinòvma
Nađe se, ali je kralja još duboki sanak osvajo.
Sin na pragu ih primi Eákov Fok, jer Telàmôn
Sa trećim bratom je tada momčadiju za rat izbiro.
Fok u nutarnje zatim prostorije i sobe krasne
Kekropovce povede i s njima zajedno sjedne.
Tada vidi, gdje drži u ruci Eolov unuk
Koplje od neznanog drva, a zlatni rt je na koplju.
Iza nekol'ko r'ječi probesjedi u razgovòru :
„Rado po šumama hodim i zvjerad po njima lovim,

654. Mirmidoncima je Eak nazvao novi svoj narod, jer su postali od mravâ (μύρμηκες). U Ilijadi su Mirmidonci narod iz Ftije u Tesaliji, kojim vlada Pelej, sin Eakov a otac Ahilov.

659. i d. Egina je na jugozapadnoj strani od Atene. Hoće li dakle tko iz Atene da dođe na Eginu, najpovoljniji mu je vjetar sa sjeveroistočne strane, a na povratku iz Egine u Atenu južnjak.

Ali već dugo se pitam, od kakvoga drveta ta je
Kopljača, koju držiš ; — jasènova kada bi bila,
Žuta bi jamačno bila, a čvornata, drenova da je.
Od šta je kopljača, ne znam, al' oči moje nijesu
Vidjele oružje još za hitanje ljepše od ovog".
Prihvati riječ jedan od Aktejske braće : „Još većma
Korist je koplja ti toga za čuđenje nego ljepota !
Dostiže, štogod smjeri, ne upravlja leta mu slučaj,
Vraća se krvavo sámo, da nitko ne ide po njga".
Tad tek mladi se unuk uspitao Nerejev za sve :
Zašto i gdje ga dobi, od koga li dar je toliki ?
Kefal mu kaže, što pita, premučavši, u ime kakve
Plaće ga dobi, jer ga je stid, i žalošću dîrnût,
Što je izgubio ženu, progovori lijući suze :
„Ovo mi oružje zadaje plač, o božičin sine,
(Tko bi vjerovat mogo ?) i dugo zadavat će, dâ l' mi
Sudba živjeti dugo. I mene i ženu mi dragu
Pogubi dar taj ; ej nikad ni imao da ga nijesam !
Prokrija ugrabljene Orítijê bijaše sestra
(Ako si više što o Oritiji možebit čuo) ;
Gledeć na lice im i ćud dostojnija Prokrija bješe,
Da bude ugrabljena. Erèhtej njezin me otac
Združi s njome i ljubav. Nazivah se sretan i bijah,
Pa bih i sada još bio, da bozima tako se htjelo.
Poslije vjenčane slave u drugome bjesmo mjesecu,

681. Kad je Fok pitanjem svojim sjetio Kefala njegove žene, šuti on neko vrijeme od žalosti, a mjesto njega odgovara jedan od dva njegova pratioca. — Aktejska su braća Atenjani.

685. Fok je sin Eaka i Psamate, kćeri Nerejeve.

687. i d. Kefal je dobio koplje od Prokrije, a stidi se reći, u ime kakove ga je plaće dobio, jer ga je dobio na gadan način. Odmah nakon njegove ženidbe s Prokrijom ugrabila je Kefala boginja Zora (*Aurora*), ali ga je opet pustila, kad je vidjela, kako on žudi za ženom svojom. No prije nego se nanovo združi sa ženom Kefal hoće da iskuša vjernost njezinu i poprimivši drugo obličje nuđa joj sve više novaca za ljubav njezinu, dok ona napokon ne izjavi, da je spremna na ljubav s njim. Kefal joj se nato oda, a ona od stida pobježe u šumu. Da bi mu se osvetila radi toga, poprimi Prokrija obličje starijega lovca i obeća Kefalu neobično ono koplje i brza psa, pristane li na nedopuštenu ljubav s njome. Tako je Kefal dobio koplje.

Rogatim jelenima jedared nastavljah mreže,
I tad me s najvišeg vrha Himèta cvjetnoga vazda
Ugleda zlaćena Zora razagnavši tmine i mene
Ote prekò voljê moje. Sa dozvolom boginje prosto
Nek mi je istinu reći : i ako je ružičnog krasnog
Lica, i ako dana i noći sastavke drži
I pije nektarsko piće, al' Prokriju jednako ljubljah,
Prokrija u srcu svagda, na jeziku bješe mi svagda.
Spominjah vjenčanje slavno i skorašnje grljenje i brak
Nedavni i vjeru prvu u ložnici puštenoj danu.
Zora razdraživ se reče : „Ne tuži i Prokriju imaj,
Nezahvalniče, svoju ! al' imam li proročku pamet,
Željet ćeš, da je nemaš". I srdita otpusti k njoj me.
Vraćam se kući i mislim u sebi, što boginja reče,
Te se bojati počnem, da nije mi ženidben zakon
Zlo obdržavala žena. Ljepota i mladost njena
Davaše preljubu slutit, al' ne daše njezina narav ;
Al' sam izbivo, al' ona, od koje vraćah se, bješe
Nedjela primjer, al' ljudi, kad ljubimo, sveg se bojimo.
Odlučim, sa šta se srdim, istražit i okušat darom
Vjernost stidljive žene ; a Zora potkrepljuje strah moj
Te mi prom'jeni oblik, i osjetih promjenu (mislim).
Dođem u Paladinu Atenu nepoznat, uđem
U kuću, koja bješe bez krivice svake, čistoću
Odaje u svem i brigu za otetog za gospodara.
Jedva s hiljadu varki k Erèhteja kćeri pristupih ;
Vidjev je čudo me snađe i gotovo proći se htjednem
Kušanja vjernosti njene i jedva se ustegnem, da joj
Ne kažem istinu, da je ne izljubim, kao što treba.
Žalosna bješe, al' od nje i žalosne ne može biti
Ljepše žene, sva plamti od želje za otetim mužem.
Sada promisli, Foče, koliko je morala biti
Krasna, kad priličaše i sama joj tuga. Kazivat
Šta ću ti, kako je često sramežljivost njezina znala
Odbiti kušanja moja i reći : „Za jednoga samo

694. Prokrija je sestra Oritije, koja se udala za Boreja i rodila Kalaisa i Zeta; vidi šesto pjevanje, stih 675. i d.

702. Himet je brdo u Atici, na glasu poradi svoga meda i lova.

Čuvam se, ljubavne slasti za jednoga, gdjegod je, čuvam".
Kome pametnom ne bi i takvo kušanje vjere
Dostajalo ? al' meni ne dòsta, već samome sebi
Htjednem da udarac zadam te blago uglavim za noć,
Nudih joj dare sve veće i napokon nju pokolebah.
Povičem : „Kriva je gle očevidno ! preljubnik ja sam
Prikrit, al' doista muž ; ha nevjerna, ja sam ti svjedok !"
Ona ne reče ništa, već tihim svladana stidom
Od prevarljive kuće i zločestog pobježe muža,
Pa od mržnje na mene zamrzi na sve muškarce ;
Šumama lutati stane Dijánine čineći posle.
Tada mi ostavljenom do kostiju žešći još plamen
Prodre i molit je stanem, da oprosti, pogrješku svoju
Priznah i rekoh, da bi i mene na grijeh sličan
Dari naveli, kad tko tolike bi davo mi dare.
Kad to priznadem i ona za povr'jeđen osveti stid se,
Vrati se k meni, i slatke proživjesmo godine složno,
Pa dar mi ko da je mali darivala sa sobom samom,
Još mi pokloni psa, za kojega Kintija njena
Reče joj, kad joj ga dade : „Natrčati svakoga psa će".
Ujedno dade mi koplje, što vidiš u rukama mojim.
Koja je prvoga dara sudbina, pitaš li, a ti
Poslušaj čudo, udivit neobičan slučaj će tebe.
Sin je pogodio Lajev zagonetke, kojih razumjet
Prije ne mogoše ljudi, i proročica je tamna
Ležala srušena već, zagonetati ne misleć više.
Odmah nevolja druga izatog na Aonsku Tebu
Dođe, te zvijer pokla i pojede mnoge seljake
I stoku njihovu mnogu. Iz okoline se momci
Skupismo ì okolo okružismo široka polja.

754. Kintija je Dijana; vidi bilješku uza stih 465. drugoga pjevanja.

759. Lajev je sin Edip, sin tebanskoga kralja Laja. On je odgonetnuo zagonetku, što ju je Sfinga, djevica s lavljim truplom, zadavala Tebancima, ubijajući svakoga, koji je nije riješio. Kad je Edip zagonetku odgonetnuo, Sfinga se srušila u more.

763. i d. Zvijer, što je pojela mnoge seljake i stoku njihovu, jest lisica s brda Teumesa kod Tebe. Onoj je liji udes dosudio, da je nigda nitko ne će uhvatiti.

Lakijem skokom zvijer preskakala brza je mreže,
Stavljene lanene zamke i najviše znala je prijeć.
Saponi skinu se psima, al' gonećim utječe zvijer
Te ih (od brze ptice ne jureći sporije) vara.
Svi jednoglasno sad od mene Lelapa ištu
(Tako se zvao darovan pas). Već odavno strgnut
Gledo je konop sa sebe i stegu mu vratom rastezo.
Tek ga pustismo i već ne mogosmo vidjeti, gdje je,
Od nogu tragove tople u prahu za sobom pušta,
Al' sam očima našim izmače. Brže od njega
Koplje ne leti ni kugla iz vrćene puštena praće,
Ni laka tako strijela ne leti sa Gortinskog luka.
U sredini se polja vrhunac dizo brežuljka,
Popnem se na nj i stanem da motrim neobičnu trku ;
Sad mi se zvijer čini da ščepana već je, a sada
Ugrizu da se izmakla. Ne trči lukava smjerom
Upravnim u daljinu, već gubicu vara gonjača
I sve se vrti u krugu, da ne može zgrabit je dušman.
Sad joj je blizu, sad trči za jednako brzom, sad drži,
Reko bih, al' je ne drži i naprazno grize po zraku.
Uzmem u pomoć koplje ; u desnici mašući njime,
Uza to nastojeći uvući u remen prste
Bijah odvratio oči, al' opet ih na mjesto ono
Skrenem i ugledam čudo : usrèd polja mramora do dva
Stoje, i misliš, jedan da bježi, drugi da hvata.
Valjada htio je bog (umiješao ako se koji)
Nènatrčâno jedno i drugo da ostane ondje".
Došavši dovle ućuti. — „Al' kakva je krivnja u koplja?"
Upita Fok, a Kefal ovako pripovjedi krivnju :
„Žalost se, Foče, moja s veseljem počela ; zato
Počet ću od njeg kazivat. O gòdî sjećat se doba
Blaženog, sine Eákov, kad prvih godina sretan
Kako valjade bijah sa ženom, ä s mûžem ona !
Uzajmična nas pažnja i ljubav vezaše bračna.

771. Lelap je ime i jednom od Akteonovih pasa u trećem pjevanju, stih 211.

778. Gortina je grad na Kreti, a Krećani su odvajkada bili na glasu strijelci.

Ona za grljenje ne bi ni Jupiterovo dala
Ljubav moju, a mene ni jedna osvojila ne bi
Žena, ni Venera sama. U grudma nam goraše isti
Plamen. Obično kad bi vrhunce zrakama prvim
Taknulo sunce, u lov po momačkom znah običaju
U šumu otić, a sa mnom oštronosih ne bješe pasa,
Ne bješe sluga ni konja ni uzlatih mreža ; sa svojim
Kopljem siguran bijah. A desnica kad bi se moja
Već naubijala zv'jeri, potražio hladne bih sjenke,
K tome i povjetarce, što piri iz studenih dola.
Blago bih povjetarce usrèd žegê tražio te ga
I iščekivo, jer ono od truda odmor mi bješe.
Sjećam se, kako bih pjevo : „O povjetarce, o dođi,
Pa me okr'jepi i uđi preugodno u njedra moja
I žegu po običaju ublaži, koja me pali !“
Možda sam dodao još i riječi laskavih drugih,
Kad me je vukla moja sudbina, te kazati znađah :
„Ti si mi velika slast! razblažuješ ti me i kr'jepiš,
Ti mi ugodne činiš i šume i samotna mjesta ;
Ustima svojima dah, što od tebe dolazi, hvatam“.
Netko se prevario prisluškujuć dvoznačne r'ječi
I držo povjetarce, što tako često nazivah,
Za ime nekakve Nimfe te mislio, Nimfu da ljubim.
Krivice izmišljene nepromišljen odajnik odmah
Prokriji ode i njojzi, što čuo je, šapćući reče.
Ljubav vjeruje sve; od nenadne tuge se sruši
I pade, kako mi kažu; iza duljeg vremena tek se
Razabra ì reče, da je sudbine jadnica hude,
Pa se na nevjeru tuži i zbunjena krivicom lažnom
Boji se, čega nije, bez bića se imena boji,
Kao da inoču pravu imade, tuguje jadna.
Ali još počesto sumnja i misli pretužna, da se
Vara i ne vjeruje odanju, dok ne vidi sama
Prestupak svojega muža, osudit nije ga voljna.

810. Povjetarce se naziva u latinskom jeziku riječju ženskoga roda: *aura*, pa je tako lako mogao tkogod pomisliti, da Kefal doziva nekakovu ženu ili Nimfu. A Prokrija i umire s uvjerenjem, da je *Aura* ljubovca njezina muža.

Sjutradan zrakama noćcu razàgnâ Zora, te odem
U šumu i stanem bludeć izà sretnôg lova dozivat :
„Dođi, o povjetarce, i moju trudbu ublaži !“
Pa mi se iza tijeh riječi učini odmah,
Da čuh jecanje neko. „O dođi, milino !“ rekoh.
Popalo lišće opet zašušti, i misleći, da je
Zvjerka nekakva tu, brzoletno izmetnuh koplje.
Prokrija bijaše, koja u grudima noseći ranu
Poviče : „Jaoh meni !“ I kada vijernice žene
Glas razaberem, brže po glasu ko mahnit poletim.
Napola mrtvu je nađem, gdje krvlju prosuto ruho
Kalja i — jadna li mene ! — izvući iz rane gleda
Dar svoj, i njezino t'jelo od mojega milije meni
Mekim rukama dignem i razdrvši ruho na grudma
Ljutu zavežem ranu i pokušam ustavit krvcu,
Molih, da ne umre i da zločinca ne ostavi mene.
Već joj nestade snage i umiruć prisili sebe.
Ove da besjede reče : „O tako ti našega braka,
Tako ti bogova višnjih i mojih, tako ti dobra,
Ako ti koje učinih i tako ti ljubavi, s koje
Mrem, al' ljubim te i mruć, sad molim ponizno tebe,
Ne daj, da Povjetarce u moju ložnicu uđe“.
Reče, i tad tek vidim, u imenu pogrješka da je
I dokazivat joj stanem. Al' korist kakva je bila ?
Sruši se, i malo ono sa krvcom joj iziđe snage ;
Dok je još gledati mogla, u mene je gledala te je
Dušu nesretnu svoju u moja ispustila usta,
Ali se bez brige čini da umr'je i vedrijeg lica“.
Junak sa suzama priča, i plačuć ga slušaju, — uto
Eto Eáka s dvjema sinòvima i s novom vojskom
Junački oružanom, i Kefalu preda je Eak.

OSMO PJEVANJE.

Dok Kefal s vojskom, što ju je dobio od Eaka, hiti kući, Minos juriša na grad Alkatou (Megaru), koji je tijesno združen s Atenom, jer je kralj Nis sin atenskoga kralja Pandiona i brat Egejev. Grad izdade Skila, kći Nisova, jer se zaljubila u Mina pa mu je predala grimiznu dlaku s glave svoga oca. Skila se pretvori u pticu „*Ciris*", a Nis u morskoga orla, pa je stade progoniti (st. 1.—151.). Iza ove vojne vrati se Minos na Kretu i zatvori grdosiju Minotaura, što ju je rodila žena njegova Pasifaja, u Labirint. Kao žrtvu pomirenja za ubistvo Androgeja šalju Atenjani Minotauru svake devete godine po sedam sinova i kćeri svojih, dok ne pogubi Minotaura Tesej, kojemu je kod toga pomogla Arijadna, kći Minova. Tesej se vrati s Arijadnom kući, ali je putem potajno ostavi na ostrvu Naksu, gdje je Bakho požali i uze za ženu presadivši djevojački njezin vijenac među zvijezde (st. 152.—182.). Dedal, koji je Minu sagradio Labirint, hoće sa sinom Ikarom potajno da pobjegne s Krete, pa načini sebi i sinu krila. No Ikar pade u more. Nesreći se Dedalovoj raduje Perdiks, kojega je Dedal od jala strmoglavio s Akropole u Ateni, ali ga je Minerva pretvorila u pticu istoga imena (st. 183.—259.). Pošto je pogubio Minotaura, glas se o Teseju nadaleko raznio, pa ga zove u pomoć i Enej, kralj u Etoliji. Na njegovu je zemlju Dijana poslala strašna vepra, jer ju je mimoišao kod neke žrtve. U lovu pogubi vepra Meleagar, sin Enejev, ali nagradu za to prepusti Atalanti, koja je vepra prva ranila. Ujaci njegovi ne će da pristanu na taj njegov poklon i u svađi ih Meleagar pogubi. Da bi osvetila smrt braće svoje, Altea, mati Meleagrova, baci u vatru cjepanicu, o kojoj je zavisio život Meleagrov, i tako Meleagar zaglavi. No mati ne može da pregori smrt njegovu, nego se sama ubija, a sestre se njegove od žalosti pretvoriše u ptice (st. 260.—545.). Vraćajući se s onoga lova Tesej se navrati k riječnomu bogu Aheloju i razgleda Ehinadska ostrva, u koja su se bile pretvorile Najade, njih pet na broj, jer su prezirale Aheloja, kao što je Neptun pretvorio u ostrvo Perimelu, kćer Hipodamasovu (st. 547.—610.). Da se to moglo dogoditi, potvrđuje Leleg, jedan od lovaca, primjerom, kako je Jupiter pretvorio pobožne starce Filemona i Baukidu u drveće, a kuću njihovu u hram (st. 611.—724.). Napokon pripovijeda Aheloj na želju Tesejevu, kakove su prijetvore pretrpjeli Protej, kći Erisihtonova Mestra i on sam (st. 725.—884.).

Danica svijetli otvori dan i noćcu razagna,
Istočni utoli vjetar, i vlažni se oblaci dignu
I jug poprati blagi na povratku Kefala i s njim
Vojsku kralja Eáka, te prije negol' se nadat
Mogoše, ploveći sretno u željenu stigoše luku.
Leleške obale uto pustòšio bio je Minos
I u Alkàtojevu u gradu najprije bojnu
Svoju oglédao sreću, u kojem je vladao kralj Nis,
Koji na tjemenu sjajnu i grimiznu imaše dlaku
— Jamstvo kraljevanja silnog — med drugima časnima s'jedim.

Šesti put već se mjesec pomaljo obnavljajuć roge,
I još se sreća ratna koleba i nestalnim krilma
Dugo već Pobjeda lebdi med Minosom i među Nisom.
Kraljevski dizo se toranj uz zvekćuće prizidan zide;
Na njima (kaže se) sin je Latónin zlaćenu liru
Ostavio, te zveka od lire kamenju osta.
Često je Nisova kći običavala onamo uzać,
Dok još bijaše mir, i kamenčiće o hridi bacat,
Neka se odjek čuje; pa i rat kada je bio,
Pokolje ljute i borbe sa tornja je gledala često
Te za dugoga rata imena vođama sazna,
Pozna im oružje, konje i ruho i Kidonske tulce.
Najbolje vojvode, sina Európina, poznade lice,
Većma, negoli treba. Po njezinu ukusu Minos,
Il' mu je perjem nakićen šljem pokrivao glavu,
Bješe u šljemu lijep, il' ako bi metnuo na se
Sjajno zlaćeno štito, i štito je ličilo njemu.
Kad bi izmahnuo rukom i gipko zavrtio koplje,
Djevojka sadruženu s vještinom hvaljaše snagu;
Kad bi široki luk savinuo strjelicu metnuv,
Klela se, Feb da je takav, kad strjelice u ruke uzme;

6. i d. O leleškim (megarskim) obalama i o Alkatejevu gradu (Megari) vidi bilješku uza stih 443. i d. sedmoga pjevanja.

22. Kidonski su tulci iz grada Kidonaca na sjevernoj obali Krete. Kako ostali Krećani bili su napose Kidonci na glasu kao strijelci i prigotavljači lukova.

23. Minos je sin Jupitera i Europe.

Kada bi skinuo šljem i lice pokazao Minos
Il' u grimizu sav pritiskivao konju bijelcu
S pokrovcem šarenim leđa i upravljo pjenastu čeljust,
Jedva je vladala sobom i zdrave pameti jedva
Bila je Nisova kći ; nazivala sretnim je koplje,
Koje je diro, i uzde, u rukama što ih je držo.
Nešto je goni (samo da može) u dušmanske čete
Korakom djevojačkim da zađe, — nešto je goni
S vrha kule se bacit u Gnosijski tabor il' vrata
Gvozdena dušmaninu otvorit il' drugo učinit,
Što bi želio Minos. I sjedeć ona i gledeć
Kralja Diktejskog b'jele čadòre znala bi reći :
„Ne znam, veselila bi l' se, žalostila bih li se s rata
Plačnoga ; žao mi je, što Minosa ljubim dušmana ;
Ali rata da nije, za njega zar bih i znala ?
On bi me mogao uzet u taostvo i rat dovršit,
Pa bih mu pratilica i miru zaloga bila.
Ako je majka tvoja, o stvore najljepši, bila
Kakav si ti, upalio bog za njome se s pravom.
Da se na krilima mogu po zraku spustit i ući
U tabor Gnosijskog kralja, o triput bih blažena bila !
Očitovala sebe i ljubav bih svoju i njega
Pitala, po što je, samo nek ne ište očinskih kula,
Jer nek propadne prije i ložnica, kojoj se nadam,
No da mi izdaja prudi, i ako je pobjednik dobri
Pobjedu blago na dobro okrenuo svladanim često.
Pravedno vojuje on zacijelo zbog ubitog sina,
Jak je i pravom svojim i oružjem braneći pravo ;
Bit ćemo svladani, mislim. Sudbina tâ li je gradu,
Zašto bojna mu snaga da otvori zidove ove ?
Zašto ne naša ljubav ? Bez pokolja bolje će biti
Brže da pobjedu steče ni svoje ne trateć krvi,
Ne bih se bojala bar, da ne rani tko u neznanju

40. Gnosijskim se naziva tabor Krećana po gradu Gnosu na Kreti.

43. Diktejski je kralj Minos, a naziva se tako po brdu Dikti na Kreti.

U prsi, Minose, tebe. A okrutan tko bi toliko
Bio, da navlaš baci u tebe nemilo koplje ?“
Kako je počela, sviđa se njoj, i odlučuje predat
Sebe i otadžbinu u miraz i rat dokončat.
Ali htjeti je malo. — „Na ulazu straža je, a moj
Roditelj ključe drži od vrata ; njega se samo
Jadnica bojim, i samo mi on zaustavlja želje.
Dáli bogovi, da sam bez oca ! Svatko je sebi
Bog zacijelo, a Sreća na molitve kukavne mrzi.
Druga bi odavno već, da tolikom ljubavi gori,
Uništila s veseljem, što ljubavi njezinoj smeta.
Zašto bi druga bila od mene hrabrija? Ja bih
Kroz vatru prolazit mogla i mače ; ali ni vatre
Ne treba ovdje ni máčâ ; tek očev vlas mi je nuždan,
On mi je od zlata draži. Učinit će blaženom mene
Grimizni vlas taj i dati, da vladam onim, što želim“.
Govoreć tako spusti se noć hraniteljica brîgâ
Ponajveća i s mrakom poraste djevojci smjelost.
Prvi je nastao mir, kad sanak osvaja srca
Trudna od dnevnijeh briga ; šutećke u očevu sobu
Uđe i — aoh zločinstva ! — sudbonosnu izvadi dlaku
Ocu svojemu kći i s plijenom kletijem ode
Kralju krosred dušmánâ (toliko se u djelo svoje
Uzda) ; čudi se kralj, a ona prozbori njemu :
„Ljubav me na djelo nagna. Vladara Nisa sam kćerka
Skila te domovinu i svoju ti predajem kuću ;
Nagrade ne tražim druge do tebe. Ljubavi zalog
Uzmi : grimizni vlas i znadi, vlas da ti sada
Ja ne predajem samo, već i glavu mojega oca“.
I dar mu opaki pruži, a Minos se od dara žacne,
Smuti se misleći na to neobično djelo i reče :
„Iz svog područja tebe, o sramoto vremena našeg,
Prognali bozi te zemlju i more ukratili tebi !
Ja bar dopustiti ne ću, na Kretu, područje moje,
Kol'jevku Jupiter-boga da takva nakaza stupi !“
Reče pravedni vrlo zakonoša i da dušmánom

100. U Grčkoj je najviše bila rasprostranjena vjera, da se Jupiter rodio na Kreti.

Svladanim pogodbe mira te uža lađènâ odvezat
Dade i okovane veslačima napuni lađe.
Po moru otisnute kad brodove ugleda Skila,
Kako plove, a vođa zločinstvo joj ne će nagradit,
Onda ostavi prozbe i u gnjev žestoki pr'jeđe
I ruke pružajuć vikne bijesna rasute kose:
„Kamo bježiš i ona, što dobro ti učini, puštaš?
O ti od domovine, od oca miliji meni!
Kamo, o nemili, bježiš? Što dobi pobjedu, to je
Zasluga moja i zločin! Ni ljubav te ganula nije
Moja ni dar donesen ni nada, koju sam u te
Bila stavila svu! A kamo ću puštena sada?
U grad? Pridobit leži. Al' neka bi stajao jošte,
Izdaja moja ga meni zatvorila. — Na oči ocu?
Koga ti predah? Na krivu na mene građani mrze,
Susjedi boje se primjera zlog. Sa cijele se zemlje
Izmetnuh, otvorena da Kreta samo mi bude.
Ako me ne pustiš u nju, o neharniče, i mene
Ostaviš, nè rodî tebe Europa, već surova Sirta
Ili Armenski tigri il' šibana jugom Harìbda!
Jupiter nije ti otac, i majku ti zaveo nije
Tobožnji bik; o rođenju tvom što govore, laž je:
Bik ti je roditelj pravi! O kazni me, Nise, o oče!
Grade izdani netom, veseli se nesreći mojoj!
Priznajem, da je pravo, da umrem, da smrt zaslužih;
Al' nek me ubije tko od onijeh, kojima grješna
Pakostih. Zašto tî da zločinstvo pedepšeš moje,
Koji se pomože njim? I ocu i domu je pakost,
Ali je usluga tebi. — Vrijedna takvog je muža
Ona, što preljubna ljutog u drvetu primami bika
I polutana rodi! Do ušiju dali do tvojih
Riječi dopiru moje? Il' vjetri ih naprazno nose,

120. U vezi sa Haribdom ne pominje se ovdje Skila, jer se tako zove i Nisova kći, nego afrička Sirta.

131. i d. Pasifaja, kći boga sunca i Perseide, žena Minova, zaljubila se u bika, pa da bi ga primamila k sebi, dala je od Dedala načiniti kravu od drveta, sama se zavukla u taj izdubeni kip i tako ju je bik obljubio. Nato rodi ona Minotaura.

Koji, o neharniče, i tvoje tjeraju lađe?
Sada već nije čudo, Pasìfaja da je od tebe
Voljela bika, ta više divljine bješe u tebe!
Jadne li mene! gle bježi s veseljem, rezani vali
Šume, i sa mnom, jaoh, i zemlja mu izmiče moja.
Al' ti je uzalud, o ti, što ne pamtiš usluge moje:
Ako ti s voljom i nije, slijedit ću, svinutu lađu
Uhvativ dat ću se vući daleko". Reče i skoči
U vodu (ljubav je jači) te Gnosijske dostigne lađe
I mrska pratilica o jednoj obisne od njih.
Čim je ugleda otac, što lebđaše veće u zraku,
Jer se u morskog pretvorio orla mrkijeh krila,
Za njom obislom jurne, da drpa je kukastim kljunom.
Ona ispusti lađu u strahu, i vidjeti bješe,
Kako je lagani uzdrža zrak, da ne takne vodu,
Pernata postade ona, opernativ stvori se pticom,
„Ciris" se zove, a ime od strižene kose imade.
Kada iz lađa stupi na Kuretsku na zemlju Minos.
Žrtvova Jupiter-bogu po zavjetu stotinu bika,
Kraljevske okiti dvore ponaticav po njima pl'jene.
Rastaše porodice sramota, i preljuba grdna
Matere očita bješe s dvoobličnе nakaze, čudne
Minos odluči pokor ukloniti iz doma svoga,
Pa ga u kući sakrit u zavojitoj i tamnoj.
Dedal sa graditeljske vještine vrlo na glasu
Načini zgradu te znake pomrsivši oči zavede
On u pometnju i bludnju krivuljastim putima raznim.
Kako se bistri Meàndar na Frigijskim poljima igra

142. U starijoj pjesmi „*Ciris*", što je dospjela do nas pod Vergilijevim imenom, sam je Minos privezao izdajnicu Skilu uza svoju lađu i tako je za kazan vukao po moru, dok se ona ne pretvori u pticu.

152. Kuretska je zemlja Kreta, a naziva se tako po Kuretima, svećenicima Jupitera boga na ostrvu Kreti; vidi bilješku uza stih 283. četvrtoga pjevanja.

159. Dedal je glasovit kipar i graditelj mitičkoga doba. Rodio se u Ateni, ali je morao ostaviti zavičaj, kad je ubio nećaka svoga Perdiksa, pa je dospio na Kretu i sagradio Labirint.

162. i d. Frigijska rijeka Meandar još je danas na glasu poradi toga, što je korito njezino veoma zavojito.

Nèpostojâno tekuć sad napr'jed ide, sad natrag,
Dolazi sebi u susret i valove, koji će doći,
Gleda, k izvoru sad se, a k pučini okrene sada
I muči nestalnu vodu : pobrkao tako je Dedal
Putove nebrojene i jedva sam se povratit
K izlazu mogo, toliko prevarljiva bijaše zgrada.
Dvojstveni lik mladića i bika zatvori u nju
Minos, i pošto se dvaput grdoba napije krvi
Aktejske, ophodnja nju devetoljetna ubije treća,
I pošto Egejev sin sa pomoću djevojke nađe
Teška za nalazak vrata, što nitko ih ne vidje prije,
(Nađe ih motajuć klupko), odjedri odmah ka Diji
I tamo pratilicu na obali ostavi svoju
Okrutnik. Ostavljena kad stade tužiti mnogo,
Dođe joj s polakšanjem i s grljenjem Liber, i dov'jek
Da bi zvijezdom sjala, sa čela skine joj krunu
I pusti k nebu, a kruna poleti uzduhom tankim,
Leti, a kameni dragi u sjajne se pretvore iskre,
Ostane oblik im krune, i srednje zauzmu mjesto
Među onim, što kleči, i onim, zmiju što drži.
Dedalu omrzne Kreta međutim, omrzne dugo
Izgnanstvo, dođe ga želja za zavičajem, al' morem
Zatvoren bješe te reče : „Nek zemlju mi i vodu krati,
Al' bar su otvorena nebesa ; onamo idem ;
Neka i svijem vlada, al' uzduhom ne vlada Minos".

171. Aktejskom se naziva krv onih mladića i djevojaka atenskih, što su ih Atenjani svake devete godine morali slati na Kretu kao hranu za Minotaura. Takovu su žrtvu Atenjani poslali već dva puta, a treći put dođe Tesej i pogubi Minotaura.

172. Arijadna, kći Mina i Pasifaje, na prvi je pogled zavoljela lijepoga i srčanoga mladića Teseja, pa mu je prema Dedalovu savjetu dala klupko konca, da ga priveže na ulazu u Labirint, pa da s pomoću niti nađe opet izlazak, kad ubije Minotaura.

174. Dija je staro ime ostrva Naksa. Ondje je Tesej potajno ostavio Arijadnu, kojom se onda oženio bog Bakho (Liber).

182. „Onaj, što kleči" (*Ἐγγόνασιν, Nixus genu*) jest zvjezdano jato kao i „onaj, zmiju što drži" (*Ὀφιοῦχος, Anguem tenens*). Uistinu se zvjezdano jato Krune nahodi između prvoga zvjezdanoga jata i Boota. Sa zvjezdanim jatom Boota zamijenio je pjesnik, valjada pomutnjom, jato, što drži zmiju.

Reče i nà neznânâ na umještva upravi misli,
Prirodu stane da m'jenja. Po redu namjesti perje,
Kao brežuljak misliš da raste. Seljačka tako
Svirala s nejednakim cijevma se pomalo diže.
Onda ih sastavi koncem po sr'jedi, a voskom odozdo
I pošto tako ih složi, tad malo ih savi i pregne
Hoteć ko prava ih krila načiniti ptičja. A Ikar
Dječak stajaše uza nj i ne znajuć, da se sa svojom
Pogiblju igra, sad sjajuć u licu hvataše perje
Dirano nemirnim ćuhom, sad žuti gnječaše vosak
Palcem i igrajuć se u poslu smetaše divnom
Svojemu roditelju. Kad umjetnik svrši što poče,
Onda se postavi on u težinu ravnu med ona
Obadva krila i osta u zraku ganutom viseć.
Pouči sina i reče : „Opominjem, Ikare, tebe,
Drž' se sredine, ne leti visòko, da krila ti sunce
Ne spali, nisko ne leti, da voda ih ne bi pritegla ;
Leti med vodom i suncem. Boóta gledati nemoj,
Nemoj ni Heliku gledat ni trgnuti mač Oriónov,
Mene se drži i leti !" Naputiv ga, kako će letjet,
Namjesti krila na leđa, na kojim ih ne bješe nikad.
Čineć i govoreć to orosilo starcu se lice,
Očinske drhtahu ruke ; a onda poljubi sina,
Koga već nije imo poljubiti, i dignut na krilma
Naprvo leti za svog bojeći se druga ko ptica
Izvodeć nježnoga ptića iz gn'jezda visokog u zrak ;
Kaže mu, za njim nek leti, i umještini ga uči
Opasnoj, maše krilma na sebi i sinova gleda.
Vidi ih ribar ribu na udicu drščuću loveć,
Vidi ih naslonjen ratar o ralicu, čobanin o štap

191. i d. Iza duljega je pera redovno dolazilo kraće kao što je seljačka svirala bila sastavljena od postepeno kraćih cijevi.

206. i d. Dedal opominje sina, neka ne gleda zvjezdane znakove, koji obično mornarima služe za raspoznavanje smjera, nego neka slijedi samo njega.

Helika je zvjezdano jato Velikoga Medvjeda, Boot čuvar volova u istom zvjezdanom jatu, kad se ono drži za Nebeska kola ; vidi bilješke uza stihove 171. i d. pa 176. i d. drugoga pjevanja.

Zvjezdano se jato Oriona crtalo kao junak s trgnutim mačem.

Te se čude i misle, da bogovi to su, kad mogu
Letjeti tako po zraku. Na strani lijevoj već je
Ostavljen Samos Junonin, već minuše Delos i Paros,
Lebint na desnoj je strani i obilna medom Kalìmna ;
Dječak radosti pun zbog lećenja smjeloga tada
Ostavi svojega vođu i željom u nebo vučen
Višim udari putem. Al' žarkoga sunca blizina
Stade mirisavi vosak da mekša, što vezaše perje ;
Vosak se stopi, a Ikar već rukama golijem maše,
Nemajuć čime da vesla ne uhvati nikakva vjetra ;
Usta mu roditelja dovikuju, ali ih odmah
Dočeka more, koje po njemu dobije ime.
Tada nesretni otac — al' upravo nè više otac —
Poviče : „Ikare, gdje si? u kojem da tražim te kraju?
Ikare !“ vikaše udilj. Kad opazi perje u vodi,
Umještvo svoje prokune i sahrani sina u grobu,
Pa se po sahranjenom po Ikaru ostrvo prozva.
Ugleda s razora blatnog jarebica brbljava njega,
Kako u zemlju t'jelo sahranjuje nesretnog sina,
Pa zalepetavši krilma posvjedoči pjevanjem radost.
Jedina bijaše to jarebica, doba je staro
Ne vidje, — ptica odskora, prijekor Dedalu vječni.
Svojega sina duše za nauk sposobne bješe
Dedalu predala sestra na učenje, kad mu se svrši
Godina dvanaesta, ne sluteći, što li ga čeka.
Kada usrëd ribê dječak hrtenicu ugleda, primjer

220. i d. Dedal je letio sa sinom prema sjeveroistočnoj strani k Miletu.

Na ostrvu se Samosu osobito štovala boginja Hera (Junona), pa se na jugoistočnoj obali njegovoj još danas nahode ostaci golemoga njezina svetišta, koje je u starini bilo na glasu.

Delos i Paros jesu Kikladska, a Lebint i Kalimna Sporadska ostrva. Sporadska su ostrva, napose Kalmina, bila na glasu poradi meda, koji se jednako cijenio kao i atički med s brda Himeta.

230. i d. Ikarskim se nazivalo more između ostrva Hija i Koa, a ostrvo je Ikarija zapadno od Samosa.

236. Jarebica se u grčkom i latinskom jeziku naziva *perdix* (*πέρδιξ*), a tako se po priči nazivao i sin Dedalove sestre, koji je došao Dedalu na nauke, no kad se vidjelo, da je osobito darovit, pa da bi mogao prestići svoga učitelja, survao ga je Dedal s Akropole u Ateni.

Sebi otuda uzme i ureže u gvožđe oštro
Zupce besprekidna reda, i tako izmisli pilu.
Prvi je također on od pregipka izlazeć jednog
Kraka sjedinio dva, da u daljini jednakoj oba
Budući miruje jedan, a drugi dà pravî okrug.
Dedal iz zavisti njega sa kule Minervine svete
Strmoglav sruši i slaže, da pao sam je. Al' njega
Prihvati Palada, koja vještine miluje te ga
Pokrije perjem u zraku i tako ga načini pticom.
Ali u krila ode i u noge snaga mu uma
Brzoga negdašnjega, a ime mu predašnje osta.
Ptica se ova ipak ne uzdiže uvis nit gradi
U granju ni u vrhu u visokom ona gnijezdo,
Zemlje se nablizu drži, kad leti, i kod plota leže
Jaja i pamteć negdašnji pad visina se čuva.
Već je umorni Dedal u Etnejsku stigao zemlju
I tu ponizno moleć u Kokala, koji mu bješe
Milostiv, zaštitu nađe. Atena već prestade plaćat
Po slavnoj Tesejevoj po zasluzi žalosni namet.
Ljudi hramove kite vijencima, bojnu Minervu
Zazivlju s Jupiterom i s bozima drugim te časte
Krvlju žrtvenom njih i darima, tamjan im kade.
Skitnica Fama bješe po gradima Argolskim slavu
Prosula Tesejevu, te narodi obilne zemlje
Ahejske moliše pomoć u njega u nevoljah teških.
Moljaše pomoć u njega i Kalidon ponizno, brižno,
Premda je imo u sebi Melèagra. Uzrok pak molbi
Bijaše vepar, sluga i osvetnik ljute Dijánê.
Enej godine jedne berićetne prvine žita
Cereri žrtvova (kažu), a Lijeju njegovo vino,

260. Etnejska je zemlja Sicilija. Dedal je stigao na dvor Kokala, kralja u Kamiru, pa kad ga je Minos i tamo progonio, nadmudriše ga Kokal i njegove kćeri i obraniše Dedala.

267. Argolskima se ondje nazivaju uopće grčki gradovi.

270. Kalidon je glavni grad Etolije, prijestolnica kralja Eneja.

271. Meleagar je bio već otprije poznat kao vrstan kopljanik i kao dionik argonautske plovidbe.

274. Lijej je Dionis (Bakho) ; vidi bilješku uza stih 11. četvrtoga pjevanja.

A ulje Paladino Minervi žrtvova plavki.
Počne kod bogova poljskih i dođe do ostalih sviju
Dična žrtvena čast ; bez tamjana ostane samo
Oltar Latónine kćeri na miru ostavljen, prazan.
Srdžba i bogove hvata. — „To ne ću bez kazni trpjet,
Bez časti nek sam, al' ne će bez osvete kazat me nitko!"
Prezreta reče Dijána i Eneju posla na pòlja
Vepra za osvetnika, tolikog, da bikova većih
Travni ne ima Epir, a Sikulska polja još manje.
Krvavim očima žagri, a naježen vrat mu je čupav,
Nalik na uspravljene na kopljače čekinje strše.
Vepar hrapavo rokće, a niz prsi široke pjena
Vruća mu teče, a zubi nijesu od slonovih manji,
Munje sipa iz usta, od zadaha gori mu lišće.
Sad on usjeve, koji u travi istom su, gazi,
Sada zrelinu lomi seljaku, koji će plakat,
U klasju Cererin plod uništuje. Žitnice, gumna
Ljetine obećane očekuju rodove zalud.
Tlače se grozdovi teški sa lozama dugim i granje
Masline zelene vazda sa jagodama se tlače.
Kolju se ovce, ni pastir obranit ih ne može ni psi,
Niti bikovi ljuti obraniti goveda mogu.
Sav se razbježi narod i misle, sigurni samo
Da su med zidima gradskim, dok najzad se momci po izbor
Oko Melèagra združe želeći slave : Blizanca
Do dva Tindàrejeva, na glasu pesničar jedan,
Drugi na konju, i Jason, što prvu sadjelja lađu,
Uzori sretne sloge Pirìtoj i Tesej — i do dva
Sina Testija kralja i Linkej, Afarejev sinak,

283. U Epiru i na Siciliji bilo je osobito velikih bikova.

300. i d. Tindarejevi su blizanci Kastor i Poluks, braća Tindaride, a sinovi spartanskoga kralja Tindareja i Lede. Kastor je bio na glasu kao upravljač konjâ i kolâ, a Poluks kao šakač.

303. Najvjerniji prijatelj Tesejev bio je Piritoj, sin Iksiona, kralja lapitskoga u Tesaliji.

304. i d. Testije bio je kralj u Pleuronu u Etoliji i otac Altejin. Imena njegova dva sina pominje Ovidije nešto dalje u stihovima 440. i 441. Prvi se od njih zvao Pleksip, a drugi Toksej.

Linkej i Idas bili su sinovi Afareja, kralja mesenskoga, i Arene, kćeri Ebalove. I njih su dva bili dionici argonautske plovidbe.

I brzi Idas i Kenej, što žena ne bješe više,
S njima žestoki Leukip i Akast, kopljanik slavni,
Drijas, Hipòtoj i Feniks Amìntorov i dva blizànca
Jednaka Aktorova i Filej od Elide poslan ;
Otac se velikog nađe Ahìla tu i Telàmôn,
Sa Ferétovim sinom i s Jolajem doma Hijàntskôg
Živahni Euritiôn i nènatrčânî Ehìon,
Leleg iz Narika grada, Panòpej i Hilej i Nestor,
Koji u prvoj bješe mladosti, i žestoki Hipas
I sini, što Hipokòôn iz stare ih posla Amìklê,
I Penelopin svekar s Paràsîjcem Ankejem dođe,
Proročki Ampikov sin i Eklov od žene još svoje

Kako je Kenej od djevojke postao mladić, pripovijeda Ovidije kasnije u dvanaestom pjevanju, stih 189. i d.

306. Leukip je brat Afareja, kralja mesenskoga, a Akast sin Pelije, zloglasnoga strica Jasonova, kojega je naslijedio u vladi.

307. i d. Drijas je sin Marta ili Japeta, brat tesalskoga kralja Tereja.

Hipotoj je sin Kerkionov, kralj u Arkadiji, a Feniks sin Amintora Tesalca, odgojitelj Ahilov.

Dva su blizanca Elejanina ili Mesenca Aktora po jednoj vijesti Menetije i Ir, a po drugoj Eurit i Kteat. Njih su se dva uvijek zajedno borili, te je priča kazivala, da su bili ujedno srašteni.

Filej je sin kralja elidskoga Augije.

309. Pelej, otac Ahilov, i Telamon jesu sinovi Eaka, kralja na Egini.

310. Feretov je sin Admet, iz Fere u Tesaliji.

Jolaj je sin Ifikla, brata Herkulova, i stalan pratilac Herkulov.

Hijantski je dom u Beotiji, koja se naziva tako po Hijantima, starom beotskom plemenu. Hijanćanin je i Akteon u trećem pjevanju, stih 146.

311. Eurition Ftijanin jest ujak Patroklov, a Ehion sin Merkurijev, koji je bio nazočan i kod argonautske plovidbe.

312. i d. Narik je grad u ozolskoj Lokridi.

O Panopeju i Hileju ne doznajemo odrukud ništa.

Starac Homerov Nestor bio je još mladić u doba ovoga lova.

Hipas je sin Euritov.

314. Od sinova, što ih je poslao Hipokoon, kralj grada Amikle u Lakedemonu, pominje Ovidije samo Enesima u stihu 362.

Amikla je bila jedan od najstarijih gradova na Peloponesu.

315. Penelopin je svekar Laert, otac Odisejev.

Ankej je sin Likurgov iz arkadskoga kraja Parasije. On je po Ovidijevu kazivanju (stih 401. i d.) zaglavio u lovu.

316. i d. Proročki je sin Ampikov Mops, prorok među Lapitima.

Neizdan, Tegejka s njima, planine Likejske dika.
Ovoj je pregljica glatka skopčavala haljinu ozgo,
Kosa bez nakita bješe u jedan složena u čvor,
Niz pleće lijevo visi i zvekće bjelokosni tulac,
Spremica str'jela, a luk u ruci lijevoj drži.
Takva joj oprava bješe, a lice bi mogao reći,
Djevojačko da momak, da momačko djevojka ima.
Čim nju ugleda junak Kalìdônskî, tim je zaželi,
Ali preko volje božje, i tajnu upije vatru.
„Sretna li onog, koga udòstojî ova, da bude
Muž joj !" reče, a više ne dopusti stid ni vrijeme
Zborit, jer velikog boja navaljuje posao veći.
Šuma panjeva puna, što sječeni ne bjehu nigda,
Počinje u ravnini i gleda na spuštena polja.
Ondje se skupe junaci, te jedni razapnu mreže,
Drugi odr'ješe pse, a neki za tragom pođu
Utisnutim i žele sa svojom se napasti sastat.
Ugnuta dolina bješe, u koju se spuštahu kišne
Potoci vode, a u dnu odozdo rastahu vrbe
Gipke i laki rogoz i sita, močvarna biljka,
Rastaše šib i oniski rit pod trstikom dugom.
Maknut žestoki vepar odatle među dušmane
Jurne ko izbijena iz gonjenih oblaka munja.
Šuma se lomi od zagona tog i gaženo drvlje
Puca. Poviču momci i okrenu rukama snažnim
Oružje, širokim gvožđem što sjevka, njemu nasùprot
Narupi vepar i raspršа pse, na koje se b'jesan
Namjeri, lajuće sve ih razagna nasrćuć koso.
Koplje, što ga je prvi Ehìôn zavrtio, osta
Zaludno, javorov panj tek rani laganom ranom.

Eklov je sin Amfijaraj, znameniti vidjelac iz Arga. On je unaprijed znao, da će poginuti, pođe li sa sedmoricom na Tebu. No žena ga njegova Erifila, podmićena zlatnom narukvicom, nagovori, da pođe na tu vojnu, u kojoj ga doista stiže smrt. Vidi bilješku uza st. 403. i d. IX. pjevanja.

Tegejka je Atalanta, kći Jasa ili Jasiona iz Tegeje u Arkadiji. Nju je odojila medvjedica, a kao lovica nalik je na Kalistu.

Likejska se planina diže na zapadnoj strani do Tegeje.

324. Kalidonski je junak Meleagar.

Potonje koplje s manjom da snagom pušteno bješe,
Čini se, ostalo bilo b' u gađanom hrptu, al' ode
Preveć daleko, a hitac od Jasona bî Pagaséjca.
Onda će Ampikov sin : „O Febe, sigurnim hicem,
Ako te štovah i štujem, pogoditi daj mi, što gađam !"
Molbu mu usliši bog po mogućnosti : zgođen je vepar,
Ali ne bješe ranjen ; Dijana uzme oštrice
Koplju, dok letjelo bješe, i drvo doleti bez šiljka.
Zv'jeri se podiže srdžba i raspali se ko munja,
Plamen iz očiju sja, iz prsiju također bije.
Kao napeta žica kad kamen potjera, te on
Leti i pada na zid il' nà kûle pune vojnika,
Tako sa strašnom snagom na momke vepar krvavac
Jurne i sruši Evpàlma i uza nj Pelàgona, koji
Čuvahu okrajak desni ; drugari otmu ih pale.
Ni sin Hipokoónov Enèsim uteko tada
Nije samrtnoj rani ; dok dršće i sprema se pobjeć,
Žile ga izdadoše, jer koljeno pods'ječe vepar.
Možda bi poginuo i Piljanin prije vreménâ
Trojanskih, al' on od koplja zabòdenôg se zatrči
I skoči u grane drvu, što najbliže bješe, i otud
Siguran stane da gleda, od kakvog se spaso dušmána.
Divljak naoštrivši zube o hrastovu deblu u snagu
Novu se uzda i radi o glavi ljudma pa u bok
Velikom Eurita sinu zabode kukasto rilo.
Do dva braćinca tad (što još ne bjehu na nebu zv'jezde)
Igrahu ondje konje, što od sn'jega bijahu bjelji,
Oba videni dobro, uzmahujuć kopljima oba
Meću ih, da sve dršću oštrica uzduhom leteć.
Bili bi ranili vepra, al' u guštu on se zavuče
Tamnu, kud doprijeti ni koplje ne može ni konj.
Za njim Telamon pođe, al' neoprezan u hitnji

360. Lovci Eupalmo i Pelagon ne pominju se drugdje.

365. Piljanin je Nestor, sin Neleja, kralja u Pilu u Meseniji.

371. Euritov je sin po jednoj staroj vijesti Hipas, koji se pominje u stihu 313.

372. i d. „Do dva braćinca", što se ovdje pominju, jesu Dioskuri Kastor i Poluks. Na nebu su oni zvjezdano jato „Blizanci". Dok su bili na zemlji, uvijek su jahali na bijelcima.

O kor'jen drva se nekog spotàče i ničice pade.
Pelej ga dizati stane, a Tegejka strjelicu brzu
Postavi na tetivu i svine luk te je pusti.
Str'jela dodirnuv samo odozgo zvijeri kožu
Pod uhom se zabode, peráju okrvavi malo.
Nije se uspjehu hica Melèagar radovo manje
Nego l' Tegejka sama. Od sviju, čini se, prvi
Krv on opazi te je i družini pokaže prvi.
Veleć: „Slavu ćeš svoga junaštva po zasluzi dobit!"
Tad se momci postide i jedan podjari drugog
Te se ohrabre cikćuć i sipaju bez reda str'jele.
Hicima smeta množina i ne mogu zgodit što žele.
Evo gdje protiv svoje sudbînê Arkadac bjèsnî
S dvosjeklom sjekirom vičuć: „Da vidite, kol'ko je muško
Oružje jače od ženskog, o momci, rastup'te se sada!
Kći Latónina vepra nek brani oružjem svojim,
Al' će prekò voljê njene pogubit ga desnica moja".
Tako u nadutosti u svojoj hvaleć se reče,
Sjekiru dvosjeklicu objeručke podigne te se
Na prste propne i gotov da udari, napr'jed se nagne,
Ali smjelicu divljak preteče i obadva zuba
Turi mu uvrh slabînâ, kud najbliža staza je smrti.
Sruši se Ankej i s krvcom crijeva mu sm'ješana mnogom
Izlaze, ispadaju, i krvlju se omoči zemlja.
Tad Iksìonov sin Pirìtoj upravo pođe
Protiv dušmana kopljem u desnici mašući krepkoj.
Njemu će Egejev sin: „O draži meni od mene,
Dijele duše moje, odstupi! Junaci bit i daleko
Mogu, ta s nesmotrene sa hrabrosti poginu Ankej".
Reče i drenovo teško zavrti koplje s oštricem
Mjedenim, bačeno dobro i gotovo, k cilju da dođe,
Bješe, al' ustavi ga od nagnutog drveta grana.
I sin Esonov tad je izbacio koplje, al' slučaj
Od vepra odvrati ga na pogubu nedužnog hrta,
Kojem se u drob zaleti i kroz drob zemlju probode.

391. Arkadac je Ankej, koji se pominje u stihu 315. i u daljim stihovima.
405. Egejev je sin Tesej, a sin Esonov u stihu 411. Jason.

Desnica različne sreće Melèagru bijaše: od dva
Koplja u zemlji jedno, a drugo zađe u hrbat.
Zvijer dok jošte bjesni i vrti se uokrug, dok još
Pjena iz njega pišti i miješa s novom se krvlju,
Onaj, što zadade ranu, pritrči i dražit ga stane,
Onda mu blistavo koplje zabode u suprotne prsi.
Radost posvjedoče druzi pocikujuć pohvalnom cikom,
Pobjednu desnicu pohrle svi da desnicom stisnu;
U čudu gledaju zv'jera gromoradnog, mnogo gdje zemlje
Pokriva ležeć, i misle, još sigurno nije ga dirnut,
Ipak oružje svoje u krvi mu omoči svaki.
Nogom na glavu strašnu Melèagar stane i reče:
„Uzmi, Nonàkrîjka, plijen, što mene ide po pravu,
Zajedno slavu sa mnom dijeli". I odmah joj pruži
Odoru: hrbat, na kojem nakostr'ješena peraja
Strši, i naočitu sa velikim zubima glavu.
Ona se daru veseli, veseli se i darivaču,
Ostali zavidni budu i mnoštvo cijelo zamrmlja;
Sinovi Testijevi izmèd njîh pružajuć ruke
Poviču vrlo: „Ostav', o ženska glavo, i slavu
Našu ne uzimaj, nemoj u svoju se ljèpotu uzdat
I njom se varat, jer ti darivač ne će pomoći
Zaljubljen!" — I dar joj uzmu i pravo darivanja onom.
Mavortov unuk ne strpi i škripljuć od žestoke srdžbe
Reče: „Kolìkô je grožnja daleko od djela, znajte,
Grabljivci tuđe časti!" — I gvožđe kleto zabode
Pleksipu u prsi, koja nijesu ni mislila na to.
Toksej ne znade, što bi učinio, — hoće da brata
Osveti, ali se boji sudbine njegove; ne da
Dugo skanjivat se njemu Melèagar — i drugog brata
Krvlju pogrije mač još topal od predašnje krvi.
Priloge nošaše baš u hrame božanske Altéja
Za sina pobjednika, al' vidi, gdje braću joj mrtvu
Nose, te busat se stane, i tužnjava po svem je gradu

426. Nonakrijka je Atalanta. Nonakrija je brdo i grad u Arkadiji.
437. Meleagar je Martov (= Mavortov) unuk po ocu Eneju, sinu Martovu.

Stane pa zamijeni crninom zlaćeno ruho.
Al' čim obazna, tko je ubilac, žalost je svaka
Prođe, te se iz suza u osvete prom'jeni želju.
Sestre turiše tri u oganj glavnju, kad kćerka
Ležaše Testijeva Altéja u porođaju ;
Pritisnuv palcem pređu sudbonosnu, koju su prele,
Rekoše : „Dajemo tebi, o rođeni sada, tolìko
Vremena, koliko evo i glavnji". Kad boginje usud
Izreknu, onda odu, a mati izvuče iz ognja
Goruću cjepanicu i oblije bistrom je vodom.
Dugo je u sobama u unutarnjim sakrita bila
I tu čuvana tvoj je, o mladiću, čuvala život.
Sad je izvadi mati te iverje dade i luče
Složiti, a kad se složi, primàče se s nemilim ognjem.
Četiri puta je htjela da glavnju u vatru turi,
Četir' se puta ustégnu. Sa materom sestra se bori,
I dva bića joj prsi na različne na strane vuku.
Od straha spremanog sad joj zločinstva blijedjelo lice,
Sad gnjev žarki joj svoje crvenilo u oči sipo ;
Čas joj bijaše pogled ko onog, što prijeti strašno,
A čas opet ko onog, što smilovat hoće se, misliš.
Pošto joj osuši suze ljutina duševna žarka,
Nađu se suze i opet. Ko vjetar kad lađu ponese,
Al' je i protivna vjetru ponese struja, tad lađa
Dvije osjeća sile i nestalna njima se pušta :
Tako u protivnim se u čuvstvima ljulja Altéja
Te naizmjence srdžbu i ostavlja i diže opet.
Napokon poče sestra da bude od matere bolja,
Pa da bi krvlju sjenke ublažila svojijeh brata,
Ljubavi dâ joj neljubav. Kad pogubna strast se rasplamti,
Reče : „Na ognjištu ovom nek gori utroba moja !"
I drvo kobno ono u ruci groznoj držeći
Ognjištu nesretnica smrtonosnom stupi i reče :
„Boginje osvetnice Eumènide do tri, okren'te

451. Tri su sestre sudenice Parke, o kojima vidi bilješku uza stih 654. drugoga pjevanja.
478. Utroba Altejina, t. j. plod utrobe njezine jest sin Meleagar.
481. Eufemistički nazivaju se ovdje Eumenidama tri Erinije (Furije), koje osvećuju svako zločinstvo.

Osvetnoj žrtvi vaša sad lica! Bezakonje kaznim
Ja sad i činim ; osvetiti smrt imade se smrću,
Zločinu dodat se zločin imade, mrtvima mrtvi,
Kleta nek propadne kuća u mnoštvu tuge ! — Il' Enej
Zar da se pobjednom sinu veseli sretan, a Testij
Da bez sinova bude ? Nek tuguju, bolje je, oba !
A vi bratinske duše i skorašnje sjenke, osvrn'te
Vi se na službu moju i primite podušje sada
Skupo plaćeno, nesretni plod od utrobe moje !
Kamo se zanosim, jaoh ! Oprostite materi, braćo !
Za djelo slabi mi ruka. Zaslužio on je, da umre,
Priznajem, al' mi je mrsko, da krvnica njegova budem.
Al' on da bez kazni bude, da živi i pobjednik ohol
Sa sreće svoje da bude, u Kalidonu da vlada,
A vi ko hrpica praha, ko hladne da sjenke ležite ?
Ne ću dopustiti to. Nek pogine zlotvor, nek s njime
Propadne domovina i nada oca i zemlje !
Gdje je majčino čuvstvo, gdje dužnosti spram čeda nježne,
Gdje li su trudi devet mjeseci, štono ih imah ?
O da djetetom budeš izgorio sa vatrom prvom,
O da dopustih to ! Po milosti si živio mojoj,
A sad ćeš umr'jet po tvojoj po zasluzi ! Plaću sad primi,
Vrati život, što dvaput ga dah — porodiv te, prvom,
A drugom, izvadiv glavnju ; il' s braćom me u grob sahrani.
Hoću, al' opet ne mogu. Što imam činit ? pred očma
Sad su mi bratinske rane i slika tolikog ubijstva,
A sad dušu mi ljubav i biće matere kida.
Jadna l' sam ! u zo ste čas, o braćo, jači ! pa bud'te !
Ja ću za vama !" — Reče i rukom dršćućom baci
Obraza odvrnutih u oganj smrtonosnu glavnju.
Ili zaječa tad, il' čini se bar, da zaječa
Drvo, kad gorjeti stane od nehoćkog zgrabljeno plama.
Ništa ne sluteć i buduć daleko Melèagar gori
Od vatre one i ćuti, gdje utrobu tajni mu plamen
Pali, veliki bol nadvlađuje hrabrošću, al' mu
Ipak je žao, što gine od neslavne, beskrvne smrti,
I rane Ankejeve nazivati blažene stane ;
Posljednjim glasom zove Melèagar staroga oca

I braću svoju i ženu i sestre ljubazne zove,
Možda također majku. Sad rastu vatra mu i bol,
A sad popušta jedno i drugo i prestane, pa mu
Malo pomalo duša u lagani otide uzduh,
Pomalo pokrije se žeratak pepelom sivim.
Skrušen je Kalidon slavni: i mlado žali i staro,
Jauču i velikaši i narod, čupaju kosu,
Biju se Kalidonke uz obale vode Evéna.
Otac leži na zemlji te prahom staračko lice
Kalja i kosu i svojeg života kune duljinu;
A mati osjećajuć zločinstva svoga strahotu
Svojom se kazni rukom u utrobu mač si zabodav.
Što da mi rječitih bog u glavi jëzîkâ dâde,
K tome opsežan um i vještinu sveg Helikóna,
Ne bih riječma iskazo sestara žalosnih tugu.
Ne misleć više na nakit do modrila lupaju prsi,
I dok t'jelo još leži, toplinom ga jednako svojom
Griju i ljube pa ga i metnuta ljube na odru;
A kad pepelom posta, tad pepeo skupe i k srcu
Svom ga pritiskujuć padnu kod groba i zagrle kamen
S imenom napisanim i suzama obliju ime.
Napokon sita kći Latonina nesreće, koja
Snađe Partàonov dom, opernatile ih uvis
Podiže, pošto im ruke u krila protegne duga
I kljun im rožani dâ i pretvoriv ih u zrak ih pusti.
Posao zajednički međutim svršivši Tesej
U Erèhtejev grad Tritònîjnôj zaputi kuli,
Ali mu zastupi bog Ahèloj od kiše bujan

528. Even je rijeka blizu Kalidona u Etoliji (također: Likormas).
534. Helikon u Beotiji bio je sjedište Muzâ. Ovdje je to ime upotrijebljeno u prenesenom značenju za muziku i pjevanje.
543. Po nekim je starim vijestima Enej bio Partaonov sin.
547. i d. Erehtejev je grad Atena, a Tritonijna kula Akropola u Ateni; vidi bilješke uza stih 679. šestoga pjevanja i uza stih 782. drugoga pjevanja.
549. Rijeka se Aheloj nahodi na zapadnoj strani do Kalidona, a grad Atena na istočnoj strani. Vraćajući se u Atenu Tesej dakle nije mogao da dođe k rijeci Aheloju, no Ovidiju uopće nije mnogo stalo do toga, da geografički njegovi podaci budu svagda ispravni.

Pa ga zadrži i reče: „Zakloni pod krov se k meni,
Kekropov potomče slavni, u žestoke vale ne ulaz';
Često čitave panje i kamenje popr'jeko znadu
Valjati s velikom bukom i vidjeh često, gdje nose
Sa stokom visoke staje, što bjehu uz obalu, i tad
Prudila konjma nije brzina ni govedma jakost.
Kad se otopi snijeg na brdima, ova bujica
Zna u virima svojim potopiti mnoge mladiće.
Bolje da počineš ovdje, dok opet rijeka poteče
Običnim putem, i plitka u koritu nađe se voda".
Pristane Egejev sin i reče: „Prihvaćam i krov
I svjet, Aheloju, tvoj!" te prihvati jedno i drugo.
U sobu uđe od plavca od šapljikastog i sige
Hrapave, po vlažnom bješe po podu mašina meka;
Školjke su naizmjence i puževi resili tavan.
Dvije je trećine dana prevalio već Hiperìôn,
I tad na ležnice Tesej i drugovi bojni mu legnu,
Ovdje Iksìonov sin, a ondje Trezenski junak
Leleg rijetke kose i s'jede okolo čela,
I drugi, koje je bog Akàrnânskî primio r'ječni
S jednakom časti gostu tolìkôm se radujuć vrlo.
Odmah izatoga Nimfe bosonoge primaknu stole
I metnu jela na njih, a pošto uklone jela,
Postave vino u vrčih od kamenja dragog. Tad junak
Preslavni prozbori gledeć na pučinu pred sobom: „Reci,
Kakvo je ono mjesto (i prstom pokaže), kako l'
Ostrvo ono se zove, al' jedno — čini se — nije".
Nato će reći Ahèloj: „Što vidite, nije vam jedno;
Pet je zemalja tamo, raspoznat ih ne da daljina.
I da se manje činu Dijânê prezrene čudiš,
To su Najade bile. Jedamput junaca deset
Zakolju i sve poljske pozovu na žrtvu boge

565. „Hiperion" bio je isprva pridjevak boga sunca naznačujući, da sunce u visini putuje, ali u kasnijem se pjesništvu tako zvao otac Helija, boga sunca. Ovidije se služi ovdje starijim onim značenjem.
567. Iksionov je sin Piritoj, vjerni drug Tesejev.
Leleg se naziva trezenskim junakom zato, što je boravio kod Piteja, kralja u Trezeni u Argolidi.

I kolo svečano stanu da igraju ne misleć na me,
A ja nabujam i tolik narastem, kolik poteći
Znam, kad najveći budem, te jednako srdžbom i vodom
Strašan otkinem polja od polja i od šuma šume ;
Zajedno s mjestom i Nimfe povučem u more, koje
Tad tek pomisle na me. A voda moja i morska
Rastavi skopčanu zemlju i načini toliko d'jela,
Koliko u moru eno Ehìnadskîh ostrva vidiš.
Kako vidjeti možeš, daleko jedan se otok
Odvaja meni drag, Perimélôm ga zovu brodari.
Djevojaštvo sam ja Periméli uzeo nekad,
Nato se razgnjevi otac Hipòdamas te on u morske
Dubine baci kćer, da pogine, a ja je primim
I rečem plivajuću držeći : S ostvima bože,
Koji si dobio carstvo nad vodama gibljivim, prvo
Za carstvom sv'jeta, pomozi i utopljenoj od oca
Nemilog zaklon, Neptune, daj il' zaklonom stvor' je.
Zborah, a zemlja nova obuhvati ploveće ude,
T'jelo se promijeni i veliki otok naraste".
Riječni bog izgovorivši to ućuti, i čudan
Događaj dirne sve, al' Iksìonov sin se nasmije
Vjerujućim i kako prezirač bogova bješe
Prkosnik reče : „Priče su to i bogove odveć
Jakima držiš misleć, da daju i uzimlju like".
Svi se zapanje na to i pokude besjede takve ;
Prvi tad prozbori Leleg i ljetima zreo i umom :
„Bez kraja je i konca mogućstvo bogova višnjih ;
Štogod je njihova volja, izvršiti sve se imade.
A da vjeruješ boljma : na Frigijskom jednom brijegu
Stoji uz lipu hrast, oko njih maleni zid je.
Sam sam vidio mjesto, jer Pitej me poslao jednoć
U zemlju Pelopovu, gdje nekad mu vladaše otac.
Jezero tamo je blizu, gdje naseona su mjesta
Nekada bila, a sad i ronci vrve i liske.

589. Pet se Ehinadskih ostrva nahodilo na ušću Ahelojevu u more. Kasnije su neke od njih naplavci Ahelojevi združili s kopnom.
622. Pitej je sin Pelopov, kralj u Trezeni u Argolidi.
623. Prije nego je došao u Peloponeš Pelop je bio kralj Frigije.

Jupiter ovamo dođe u liku ljudskom, a s ocem
Dođe i Atlantov unuk Oglàsnîk skinuvši krila.
Hiljadi pristupe kuća za konak i počinak moleć,
Hiljadu zaprtih nađu. Al' jedna kuća ih primi,
Mala doduše bješe, a pokrita slamom i trskom.
Pobožna Baukida stara i iste dobi Filémon
Bjehu se vjenčali u toj u kolibi za ljeta mladih,
U njoj i ostarješe ; siromaštva svog se ne stideć
Pa ga podnoseć mirno učiniše, da im je lako.
Isto je, za gospodare li tu il' za sluge pitaš :
Oboje kuća su sva, gospoduje jedno i drugo
I služi. Nebesnici kad dođu do kućice male
I glavu sagnuvši uđu na vrata niska, starìna
Stolicu postavi im i reče, nek počinu na njoj,
Koju je Baukida žustra prostiračom pokrila prostom.
Onda razgrne ona na ognjištu zapret, a zatim
Potakne vatru od jučer te lišćem je i korom suhom
Podjari i stane da je raspiruje staričkim dahom ;
Drvljadi rasc'jepane i granja suhog donese
U kuću pa sve lomi i meće pod kotao mali.
Zelja u zaljevanom u vrtu nareže muž joj,
Ona ga čistiti stane. Tad dvorogim račvama starac
Zadimljen svinjski hrbat sa grede dosegne crne,
Onda komadić Filémon od hrbata čuvanog dugo
Odreže pa ga stane u vodi ključaloj kuhat.
Razgovorom međutim pokraćuju oni vrijeme,
Jastuke onda protresu od rogoza potočnog mekog,
Koji na ležnici bjehu (a ležnica imaše vrbov
Odar i noge), pa prostru po njojzi prostirku, kako
U dane prostirahu u svečane samo, al' prosta
Prostirka bješe i stara za ležnicu vrbovu zgodna.
Bozi se pruže, a stara zapregla se bila i držćuć
Primakne sto, a njemu prekratka treća je noga,
Al' ga izjednači crijep. Kad tako sto se nagibat
Prestane, uravnjena tad zelenom obrišu metvom,

627. Atlantov je unuk Merkurije, sin njegove kćeri Maje.

Dvobojne masline čiste Minerve postave na sto,
Jesenski k tome drijenak u talogu žitkome čuvan,
Žućanice i rotkve i gustoga kiselog ml'jeka,
Stave i jaja u mlakom u pepelu vrćena tiho, —
Sve u zemljanom sudu. Od rude dragocjene iste
Stavi se također vrč i čaše iz bukova drva,
Koje su obl'jepljene iznutra žutijem voskom.
Začas eto i topla sa ognjišta jestvina dođe,
Onda se ne velike starine ukloni vino
Na stranu malo, da bi i zaslade dobile mjesta.
Ovdje su orasi, smokve i mreškaste urme i šljive,
Tamo u košarama u širokim mirisne eno
Jabuke, i grožđa s loza sa grimiznih ubranog ima,
Saće se u sredini bijeli. K svemu se tome
Dobra pridružuju lica i hitra, podašna volja.
Uto opaze stari: iz vrča se jednako grabi,
A vrč se puni sam i vino jednako raste.
Čudeć se zgodi neobičnoj toj i bojeć se ruke
Plašljivi digne Filémon i Baukida uvis te molit
Stanu proštenje za gozbu za takvu, za nikakvu dvorbu.
Jednu su imali gusku čuvaricu maloga dvora,
Pa je zaklati htjednu i žrtvovat gostom božanskim;
Al' ih je trudila stare i spore brzijeh krila
Guska i varala dugo, dok napokon uteče eno
K samijem bogovima, a oni je ne daše zaklat.
„Mi smo bogovi — kažu —; a susjedi bezbožni vaši
Bit će kažnjeni, kako zaslužuju, al' vas bijeda
Nikakva postići ne će; izađite iz kuće vaše
I nas slijedite samo i pođite navrh planine
S nama". Oboje njih se riječima pokore tijem
Te se poštapajuć s mukom na visoki uspinju brijeg.
Kad su daleko bili od vrha, koliko strijela
Dohvatit može, tad se obazreše i vide, gdje je

664. i d. Gozba, kako se ovdje opisuje, potpuno se podudara s gozbama, kakove su bile u običaju u Rimu Ovidijeva doba. Gozba se otpočinjala s jajima i takovim jelima, koja pobuđuju tek. Zatim su dolazila na stol mesnata jela, a završivala se gozba sa svježim ili bušenim voćem. Odatle i poslovica: *ab ovis ad mala* (od jaja do sjaukâ).

Vodom pokrito sve, tek kuća njihova nije.
Tome se oni čude i plaču nad nesrećom svojih,
Uto se koliba stara, malèna i njima, u hram
Pretvori, podupornje zam'jeniše račvaste stupi,
Slama se zlatniti stane i zlato se zasja na krovu,
Vrata su izreskana, a mramorom pokrita zemlja.
Onda Saturnov sin progovori besjedu blagu:
„Recite, čestiti starče i ženo čestitog muža
Dostojna, što sad želite". Dogovori malo se s ženom
Starac i zajedničku izreče odluku višnjim:
„Hoćemo sveštenici da budemo i vašeg hrama
Da smo čuvari, pa kada proživjesmo u slozi život
Dosad, nek ista nas ura odnese, da nikada groba
Ženina ne vidim ja, ni da ona sahrani mene".
Želja se ispuni njima: dok bješe im dano života,
Bijahu hramu čuvari. Kad pritisnu godine već ih
I starost, stajahu jednoć pred stubama hrama i staše
Pričati mjesta sudbinu, al' starac spazi Filémon
Baukidu, kako lista, a Baukida, kako Filémon
Lista; i već se vije nad glavama njihovim vršak,
Govore jedno s drugim, dok mogu, i zajedno reku:
„S bogom ostani, druže!" a onda im pokrije granje
Lica i zastre; i danas pokazuju još stanovnici
Kibire grada deblo uz deblo iz dvaju tjelesa.
Starci mi pouzdani kazivaše događaj ovaj,
— Zašto bi lagati stali? Vijence sam vidio i sam
O granju obješene i svježe dodavši rekoh:
Bozi za pobožne mare, a štuju se njini štovači!"
Prestane Leleg, i sve kazivač i događaj dirne,
Najviše Teseja, koji čudesa bogova šćaše
Slušat, i Kalidonski progovori riječni bog mu
Na lakat uprvši se: „O prehrabri junače, neki
Kad promijeniše lik, u prilici ostaju novoj,
Neki imaju moć da mijenjaju oblike ko ti,

720. Kibira je grad u Frigiji.
Filemon se pretvorio u hrastovo, a Baukida u lipovo drvo.
727. Kalidonski je bog Aheloj, jer rijeka istoga imena teče u okolini grada Kalidona.

Proteju, žitelju mora, što vije se okolo zemlje ;
Sad su te vidjeli ljudi mladićem, sad ljutijem veprom,
A sad lavom, sad zmijom, dodirnuti koju se boje,
Sad pak si dobio roge i postao bikom, a često
Kamenom znao si se pokazat, drvetom često,
Katkad si valova bistrih poprimio oblik i r'jekom
Postao, katkad opet dušmanom valova — ognjem.
Kći Erisìhtonova, a žena Autòlikova je nekad
Istu imala moć. Prezirač bogova otac
Bješe joj, nikad im on na oltarima kadio nije.
Kazuju za nj da Cererin gaj ozlijedio bješe
Sjekirom i lug da je starinski oskvrnio gvožđem.
Tu je golemi hrast sa starodrevnim stajao deblom,
Sobom već gaj, — okruživali njeg po sredini su traci,
Spomen-tablice, v'jenci dokazujuć ispune želja.
Često su svečano kolo izvodile pod njim Drijáde,
Često se za ruke znahu po redu držat i mjerit
Opseg onoga debla, i čitavog hrasta širina
Petnajst obuzimaše lakata, i sva je šuma
Pod njim ležala mala, ko trava što po šumi leži.
Al' pored svega Trìopov sin ustegnuo nije
Ruku od hrasta, već sveto zapovjedi slugama drvo
Nek podsijeku, pa videć, da stoje, istrgne jednom
Sjekiru te će ovu izustiti zlopaki riječ :
„„Da je i boginja sama, a nèsamo njezino milo
Drvo, brsnatim vrškom dotaknuti ipak će zemlju.““
To Erisìhton reče i sjekirom zamahne koso,
Ali zadršće sad i zaječi Deójino drvo,

731. Morskoga boga Proteja poznaje već Homerova Odiseja (IV, st. 351. i d.). On boravi po Homerovu pripovijedanju na ostrvu, koje je za jedan dan plovidbe udaljeno od Egipta, a poznaje budućnost. Kako ostali morski bogovi, tako se i Protej može mijenjati u različna obličja.

738. Kći je Erisihtonova Mestra ili Mnestra. Ovidije ne pominje njezina imena, kao što ne doznajemo od njega ni za ime Atalantino. Erisihton je sin tesalskoga kralja Triopasa, a Autolik, muž Mestrin, sin je Merkurijev i djed Odisejev.

746. O Drijadama vidi bilješku uza stih 506. trećega pjevanja.

758. Deoja je pokraćeno ime od grčkoga imena Cererina : Demetra (= mati zemlje).

Zajedno poče lišće blijedjeti, započne i žir,
Bljedilo također stane obuzimat dugačke grane.
Kada bezbožna ruka u deblu načini ranu,
Ispod probite kore poteče krvca onako,
Kako iz vrata zna iz prosječenoga teći
Velikoj žrtvi — biku, kad padne ispred oltara.
Svi se zapanje na to, i jedan se usudi od svih
Grijeh odvratiti taj i sjekiru ustavit b'jesnu.
Pogleda njega Tesalac i reče : „ „Evo ti dara
Za srce pobožno tvoje !" " te od drva okrene gvožđe
I glavu odrubi onom, pa opet će hrast da siječe.
Ali se tada glas iz hrasta začuje ovaj :
„ „Najdraža Cereri Nimfa u drvetu ovome ja sam,
Koja ti umirući sad proričem, da te za tvoje
Djelo osveta čeka ; na samrti tješim se time." "
Al' on nastavi zločin, dok ne padne napokon drvo,
Pošto je rasklimano od udara bezbrojnih te ga
Pritegnu uža, i mnogo težinom polomi šume.
Prepadnute Drijáde s bijede gaja i svoje
I sa sestrine smrti u crnome ruhu i tužne
K Cereri pođu sve Erisìhtonu ištući kazan.
Cerera namagne njima i glavom ljepotica maknuv
Puna usjeva teških potrese polja — pa stane
Onome nemilu kazan da sprema, al' svakome i on
Nemio bješe sa svojeg zločinstva ; odluči njega
Mučiti ljutijem gladom. Al' njojzi nije moguće
Bogu pristupiti Gladu (jer ne da sudbina, da dođu
Zajedno Cerera i Glad) ; od planinskih boginja jednoj,
Seljačkoj Oreádi progovori besjedu ovu :
„ „Na skrajnjoj obali ima u Skitiji ledenoj mjesto,
Tužna, jalova zemlja, ni drveća ni žita nema ;

767. Erisihton je Tesalac, jer je otac njegov bio kralj u Tesaliji.

785. i d. Podajući gladu obličje boga Ovidije se povadio za starijim helenističkim i rimskim pjesnicima, koji su rado podavali živ oblik različnim ljudskim nevoljama, patnjama i jadima. Vidjeli smo već prije, u drugom pjevanju (stih 760. i d.), kako je Ovidiju i Zavist živo biće.

787. Oreade su boginje, koje žive po brdima.

Troma stanuje Studen, Bljedoća ï Trepêt tamo,
Stanuje i tašti Glad. U utrobu opaku reci
Ovome bogu nek uđe svetògrdnîku, nek ne da
Svladat se obiljem hrane, u borbi nek mene nadjača.
A da te daleki put ne uplaši, uzmider kola,
Uzmi i zmajeve te ih u visu na uzdama drži." "
Pa joj oboje dâ. Oreáda se u uzduh vine
Na kolima i dođe u Skitiju ; tamo na vrhu
Kaukasa, stanovne gore, s vratova zmajima uzde
Skine te potraži Glada i vidi ga na polju kršnom,
Kako rijetku travu i noktima čupa i zubma.
Čupave kose je, lica blijeda, upalih oči,
Usana sivih i gnusnih, a čeljusti hrapave, gnjile,
Kože je tvrde, kroz koju i utroba vidjet se može,
Suhe iz nakrivljenih iz bedara dižu se kosti ;
Mjesto je trbuhu samo, a trbuha nema, otekle
Čašice su, a gležnji izviruju velikom kvrgom.
Kad Oreáda ga vidi s daleka (jer bliže mu nije
Smjela pristupiti), reče, što boginja hoće, — i začas
Boravka osjeti glad, daleko premda je bila,
Premda je došla tek bila ; pa onda okrene uzde
I u Hemòniju natrag na zmajima uzduhom ode.
Nalog Cererin posluša Glad (i ako je svagda
Protivan djelima njenim), i vjetrom bivši donesen
Do kuće, kamo treba, svetogrdniku se odmah
U sobi nađe, kojem je san razglobio ude
Duboki — u doba noćno —, objeručke obujmi tad ga,
Sebe udahne u nj te čeljust mu, prsi i usta
Zapahne, u žile prazne izatog mu tăštinu uspe.
A kad izvrši nalog, iz zemlje otiđe plodne
Pa se u uboški povrati dom, u običnu spilju.
Tihi je san Erisìhtona još pomahivao blagim
Krilima, i on speći u utvari hoće da jede,
Miče ustima praznim i zube o zube tare,
Jelima puni grlo, al' ništava jela se grlu
Izmiču, i mjesto hrane badava tanahni uzduh

813. Hemonija je starije ime Tesalije.

Guta ; a san kad ode, goropadna požuda jela
Gladnu mu osvoji čeljust i utrobu bezdanu, te on
Odmah iskati stane što more, što zemlja, što uzduh
Ima, a kad mu jela donesu, tuži se na glad,
Ručajuć traži ručak i opet. Ne dostaje njemu
Samome, gradima što bi i narodu dostajat moglo,
I što spuštava više u trbuh, hoće sve više.
Kao što more vode sa zemlje čitave prima,
Ispija i iz daljine rijeke, al' ne mož se napit ;
Kao što žestoki oganj odasvud uzima hranu,
Sažiže bezbrojne grede, i obilje što mu je veće
Ište još više, i veća množina ga gladnijeg čini :
Tako bezbožni sve Erisìhton jestvine prima
I druge opet ište. U njemu svako je jelo
Uzrok drugome jelu, i jede i udilj je prazan.
Već on gladujuć prosu u bezdanu trbuha svoga
Očinstvo, al' glad kleti još jednako trajaše ništa
Manji ne postav, a jednjak u vatrenoj pohlepi udilj
Goraše. Pošto imutak u utrobu napokon čitav
Spusti, još osta mu kći vrijedna boljega oca.
Nju osiromašiv proda, al' boljarka ne htjede nikom
Služit i pruživši ruke nad pučinom obližnjom reče :
„ „Otmi me gospodáru, o bože Neptune, koji
Moje si djevojaštvo zatomio !" " (ì bješe tako).
Neptun joj usliši molbu i oblik prom'jeni njojzi,
Muško lice joj dâ i ruho, što ribaru liči,
A njen je vidio ovčas gospodar idući za njom.
Kad je gospodar vidi, progovori : „„Tako ti more,
Udičaru, što méku o malenoj o kuki kriješ,
Mirno bilo i riba lakovjerna bila t' u vodi
I kuke ne vidjela, dok ne visi čvrsto na njojzi !
Malo prije je žena na obali stajala ovoj
Čupava, u ruhu prostu, na obali i sam je vidjeh,
Reci mi, gdje je sada, jer ni trag ne vodi dalje." "
Videći od dara ona Neptunova korist, gdje za nju

850. Neptun je bio otac Triopov, djed nezasitnoga Erisihtona, a pradjed Mestrin.

Pita gospodar nju, odgovori veselo njemu:
„ „Tkogod si, da si, oprosti, od vode ove ne makoh
Nikamo oči, jer poslom zanimah se marljivo svojim;
Pa da bi sumnjao manje: pomagao tako mi morski
Bog u ovome poslu! na ovoj obali nije
Nikakav osim mene ni čovjek stajo ni žena.“ “
Povjeruje gospodar i okrene noge u p'jesku
I ode prevaren, a njoj povratio njezin se oblik.
Kad Erisihton vidi, da t'jelo promjenljivo ima
Unuka Triopova, a njegova kći, gospodarom
Nju je prodavao često, a ona se vraćala kući
Sada kobilom, pticom, sad kravom, košutom oca
Gladnog nepošteno hraneć. Kad izjede teška bijeda
Sve, što spremljeno bješe, i hrane već bolesti ljutoj
Nestade, sam tad gristi i trgati udove svoje
Počne i hraniti se komadma tijela svoga.
Al' što spominjem druge? Ta i ja mogu mijenjat
Tjelesni oblik, o momci, doduše u neznatnom broju,
Jer čas ovakav sam, kakav sam sad, a začas sam zmija,
A čas govedma vođ u rogove sabijam snagu, —
Rogove?! Dok sam mogo; al' vidiš, sad oružja nema
Čelo na jednoj strani“. — I jaukne, kad to izrèče.

881. Rijekama se često podaje oblik vijugaste zmije ili nasrtljiva bika.

DEVETO PJEVANJE.

Pošto je na kraju osmoga pjevanja spomenuo, da mu je nestalo jednoga roga s glave, Aheloj pripovijeda, kako se rvao s Herkulom poradi Dejanire, kćeri Enejeve a sestre Meleagrove, pa kako se pretvorio u bika ćuteći, da je slabiji od svoga protivnika, ali u zao čas po se, jer mu je Herkul iščupao rog (st. 1.—98.). Ipak se Aheloj može tješiti time, da je bolje prošao nego Kentaurin Nes, kojega je Herkul pogubio, jer je htio da ugrabi Dejaniru. Umirući predao je Nes Dejaniri svoju odjeću nakvašenu otrovanom krvlju (st. 99.—133.). Ovu je odjeću Dejanira poslala nevjernomu Herkulu, kad je dopr'o do nje glas, da je on poklonio ljubav svoju Joli, kćeri Eurita, kralja grada Ehalije. Odjeću je Herkulu donio sluga Liha, a kad ju je junak obukao, pobijesni od otrova i u bjesnoći baci nedužnoga Lihu u more, ali ga bogovi pretvoriše u hrid. Nato se Herkul zaputi na brdo Etu i dade se tamo na lomači spaliti. Jupiter ga prenese na nebo (st. 134.—272.). Alkmena žali za sinom Herkulom, pa kazuje svojoj snasi Joli, kako se Herkul narodio i kako se kod te zgode sluškinja njezina Galantida pretvorila u lasicu. Jola pak pripovijeda svekrvi, kako se sestra njezina Driopa pretvorila u lotosovo stablo, kad je otrgnula kitu lotosovu (st. 273.—393.). Dok njih dvije pripovijedaju, dođe k njima Jolaj, sin Ifikla, brata Herkulova, kojega je Heba pomladila na želju Herkulovu. No i drugi bi bogovi rado, da njihovi ljubimci postanu iznova mladi, pa ih Jupiter mora uputiti, da o sudbini zavisi, tko se može, a tko ne može pomladiti: i on bi rado, da nanovo postanu mladi njegovi ljubimci Eak, Radamant i Minoj, ali sudbina toga ne dopušta (st. 394.—440.). Pred Minojem je negda bježao Miletі dospio u Aziju, gdje mu se rodilo dvoje djece: Biblida i Kauno. Biblida se zaljubila u brata i od tugovanja pretvorila u vrelo (st. 441.—665.). Udes bi se Biblidin svima pričinjao čudan, da se u isto doba djevojka Ifija na vjenčani svoj dan ne pretvori u dječaka (st. 666.—797.).

Zašto jauče bog, Neptunovski upita junak,
Zašto l' mu čelo je krnje? Ahèloje stane mu pričat
Obavit rogozom buduć po nekićenoj po kosi:
„Stvar neugodnu išteš; jer kojem se pobjeđeníku
Hoće boj svoj kazivat? Al' reći ću redom. Sramota

1. Neptunovski je junak Tesej, jer se držalo, da je otac njegov Egej istovetan s gospodarom mora Neptunom.

Ne bješe svladanu biti, a borit se bijaše slava ;
Veliku utjehu meni pobjeditelj daje onaki.
Ako je donio glas do tvojih ušiju ime
Nekakve Dejanírê, — od sviju najljepša bješe
Djevojka, predmet nade i zavisti proscima mnogim.
U kući željenog tasta sa drugima nađem se i ja
I kažem : „ „Primi, sine Pantàonov za zeta mene !““
Isto i Alkid reče, a ostali ustupe nama.
On je govorio, tasta da donosi Jupiter-boga,
Slavna je spominjo djela i naloge maćehe svoje,
Koje je svršio, a ja (jer bogom ne bješe jošte)
Rekoh : „ „Sramota je bogu, da ustupa čovjeku ; vidiš
Vode sam kralj, što po kraljevstvu tvom vijuga se tekuć.
Iz kraja tuđih strancem ne dolazim, zet da ti budem,
Nego ću zemljak ti ostat i dio kraljevstva tvoga.
Samo nek ne škodi meni, što na me Junona ne mrzi
I što mi nikakav poso za pedepsu određen nije.
A što hvališ se, sine Alkménin, da ti je otac
Jupiter, — on to il' nije il' krivicom samo je otac.
Materin preljubnik hoćeš da roditelj tvoj je, — izbèri,
Bolji l' je izmišljen otac, il' rođen bit u sramoti !““
Dok sam govorio tako, već dugo me gledao mrko
Alkid i junački ne znav savladati vatrenu srdžbu
Reče ov'liko : „„U mene od jezika bolja je ruka ;
Samo nek jači sam ja na mejdanu, a ti na r'ječma !“ “
I na boj spremi se ljut. Ustupit sram me je bilo
Iza razmètânja onog. Od'jelo zeleno zbacim
Oprem se mišicama, na prsima raširim pesti
I stanem čekati spreman sa čitavim tijelom na boj.
Tad on prašine zgrabiv objeručke obaspe mene,
Onda požuti i sam pijeskom se žućkastim posuv.

12. Enej, kralj kalidonski i otac Dejanirin, sin je Pantaonov.
13. Alkid je Herkul, jer je sin Amfitrionov, a unuk Alkejev.
15. Maćeha je Herkulova Junona : ona je određivala, kakove poslove ima Euristej da zada Herkulu.
35. i d. Rvači su se namazali uljem, prije nego će u borbu, pa zato Herkul baca na Aheloja pijeska, da mu se ruka ne oklizne, kad će zahvatiti namazano tijelo svoga protivnika.

Sada me za vrat hvata, sad za bedra, koja se brzo
Izmiču, ili se čini da hvata, i spopada odsvud.
Mene je štitila moja težina, i zalud me hvato,
Bijah ko nasip, na koji navaljuju s velikom bukom
Valovi, al' on stoji u svojoj stalan težini.
Malo se razmaknemo, a onda se opet ukoštac
Primimo na mjestu svaki na svojem ne misleć uzmać ;
Noga se drži noge, s cijelim se naslonim grudma
O grudi, prstima prste, a čelom pritisnem čelo.
Takvu sam gledao borbu med dvojicom bikova jakih,
Kada se nagrada boja na čitavoj utrini traži :
Ljubovca ponajljepša ; u strahu goveda gleda
Ne znajuć, tko će pob'jedit i toliku dobiti vladu.
Triput pokuša Alkid bez uspjeha, kako bi moje
Prsi uprte o se odvojio ; četvrtom teke
Zagrljaj baci sa sebe i otvori stegnute miške,
Šakom me udari te me (ne mogu istinu tajit)
Okrene odmah i legne na leđa mi sa svom težinom.
Hoćete l' vjerovati (ta izmišljene riječma
Ne tražim slave) mišljah, da brdo pritisnu mene.
Jedva utisnem miške, što znojem se znojahu silnim,
Jedva zagrljaj hudi od prsiju odmaknem, al' on
Zgrabi me zaduhana i ne da mi sabrati snagu
Pa me uhvati za vrat; izatog napokon klecnem
Na zemlju koljenom svojim i zubma zagrizem pijesak.
Manje jakosti buduć utekoh se umještvu svome,
Prometnuh dugom se zmijom i izmaknem onom junaku ;
Pa kad u savite stanem u kolute motati t'jelo,
Jezikom račvastijem palucat i pištati ljuto,
Smijuć se Tirintski junak i umještvu rugajuć mom se
Reče : „„U zipci ja već naučih ubijati zmije !
Od drugih ako i jesi, Ahèloje, zmajeva veći,
Al' sam kolik si ti od guje Leranske dio ?
Rane joj davahu plodnost, i nije joj glava nijedna

66. Tirintski je junak Herkul, a naziva se tako po svom zavičaju ; vidi bilješku uza stih 112. šestoga pjevanja.
69. Leransku je guju Herkul pogubio u močvari kod Lerne u Argolidi i njezinim otrovom namazao svoje strjelice.

Uzalud odsječena od njezinih stotinu glava,
A da novima dvjema pojačio vrat joj se nije.
Iz krvi nicale njoj, razgranavale njoj su se glave,
Sječena bivaše veća, — al' ubih je ja i rasporih.
Što će biti od tebe, što misliš, neprava zmijo ?
Tuđim se oružjem boriš, u liku se zajmljenom kriješ !" "
Reče i prstima vrat mi odozgo uhvati čvrsto ;
Davih se, ko da mi grlo kliještima stisnuo bješe,
Trudih se, kako bih vrat iz njegovih izvio prsta.
Pošto sam tako svladan, još treći mi ostade oblik
Ljutoga bika, i bikom pretvoriv se ponovim bojak ;
A on mi s lijeve strane u podvratnik ruke obmota,
Jurim, a on me vuče i stiže, tvrde mi roge
Zgrabi i pritisne zemlji, u visok me obori p'jesak.
Ni to mu ne bješe dosta : u desnici krutoj držeći
Rog mi prelomi tvrdi i s krnjega otkine čela.
Naide mirisnim cv'jećem i voćem ga napune pa ga
Posvete, i rogom mojim Obílnôst beríćetna jeste".
Reče, — i zapregnuta Dijaninim načinom jedna
Između dvorkinja Nimfa unišavši prosute kose
Na obje strane donese u preobilnome rogu
Zasladu: jesenskog ploda svakovrsnog, prekrasnog voća.
Kada se pomoli dan i sunčane prve kad zrake
Taknu vrhunce, momci otiđoše čekat ne hoteć,
Dok bi se malo rijeka umirila, tiho potekla,
I dok bi slegla se voda. Ahêloje seljačko lice
I glavu, kojoj je otkrnjen rog, u valove skrije.
Ako uresa i jest gubitak ukrotio njega,
Al' je uostalom čitav : na glavi okrnjak krije
Rogoza na nju nametav i k tome vrbova granja.
Ali za djevojkom istom pogubila tebe je ljubav,
Ljuti o Nese u leđa probodeni hitrom strijelom.
K očinskom polazeć gradu sa ženom mlađahnom dođe
Jupiter-boga sin do Evénovîh žestokih vala.

87. i d. Rog Ahelojev postaje rogom obilnosti. Po drugim je vijestima rog obilnosti pripadao isprva Nimfi Amaltiji ili kozi Amaltiji, koja je othranila na Kreti Jupitera.

89. Nimfa je imala poput Dijane visoko pripasanu odjeću.

104. Even je rijeka, koja teče na istočnoj strani od Kalidona.

Od kiša zimskih nabujav obilniji bijaše tada,
Nego je obično bio, neprohodan i k tom virovit.
Alkid se bojao nije za sebe, za ženu se samo
Brinuo, — pristupi jaki mu Nes i brodima vješti
I kaže : „Uslugom mojom na obalu drugu će ova
Bit prenesena, a ti, o Alkide, junački plivaj".
Od straha Kalidonka blijedi, boji se vode,
Boji se Nesa, a Alkid predade je strašljivu njemu.
Tulac je doteščavo Alkídu i lavova koža
(A luk krivuljast i topuz na obalu bacio bješe)
I kaže : „Kada već počeh, nek svladana bude rijeka !"
On se ne skanjuje ništa i ne traži, gdje li je voda
Blaža, i ne će da struji ugodljivoj nosit se daje.
Kad već na obalu dođe i digne bačeni tulac,
Ženin razabere glas te Nesu, koji je gledo,
Kako će odnijeti amanet, poviče : „Kud te
Uzdanje u noge vuče, siloviti ? Govorim tebi,
Nese dvoobličnì, čuj, ne kradi, što pripada meni !
Ako se ne žacaš mene, al' mogao točak bi oca
Tvog od nedopuštene od ljubavi tebe odvratit.
Uzdaš se u konjsku snagu, al' ne ćeš meni uteći ;
Ne ću te nogama stizat, već hicem". Posljednje r'ječi
Potvrdi djelo : strijela probode Nesa u leđa,
Kada je bježao, i rt iz prsi se pomoli kukast ;
Nes ga izvuče, i odmah iz otvora jednog i drugog
Brizne mu sm'ješana krv sa otrovom Leranske zmije.
On je nahvatav reče u sebi : „Bez osvete ne ću
Umrijet !" i plašt svoj u krvi nakvašen toploj
Daruje ugrabljenoj, da dražilo ljubavi ima.
Mnogo je vremena prošlo međutim, i veliki Herkul
Djelima napuni zemlju i ublaži maćehe srdžbu.

115. Malo je prije Herkul svladao boga rijeke Aheloja, pa hoće sad i ovu rijeku da svlada.

122. Nes je kao Kentaurin dvoobličan, jer je gornjim dijelom tijela nalik na čovjeka, a donjim na konja.

123. Otac je Nesov Iksion, koji trpi muke u podzemnom svijetu okrećući se na točku, jer je poželio ljubav Junoninu. Po jednoj je on vijesti obljubio utvoru oblačnu, koja je bila nalik na Junonu, i od te se utvore rodiše Kentauri.

Pobjednik Ehalski žrtvu kad zavjetnu Jupiter-bogu
Spremaše, dođe tebi do ušiju, o Dejaníra,
Jezična Fama, koja s veseljem istini laži
Dodaje, i vrlo sitna s početka lažući raste ;
Javi, Amfitriónov da pastorak plamti za Jolom.
Ljubeća vjeruje to i glasa se ljubavi nove
Uplašiv plakati stane i suzama jadnica tugu
Isplakat hoće, al' brzo izatoga reče : „Što treba
Plakati ? suze će tê veselje inoči biti ;
Ona će doći, pa treba požurit se, smislit što novo,
Dok se još može, dok druga u ložnicu ušla mi nije.
Hoću l' se tužit il' mučat ? u Kalidon vraćat se ? ostat ?
Hoću li iz kuće bježat il' hoću l' se barem protivit ?
A što, akoli čin silovit učinim znajuć,
Da sam Melèagru sestra, te inoču zakoljem i tim
Dokažem, ženska što žalost, što krivda pretŕpljena može ?"
Misli joj idu na pute na različne, — napokon od svih
Najvećma njojzi se svidi, da mužu pošalje krvlju
Nesovom nakvašen plašt, da objači klonulu ljubav ;
I plašt Lihi predade, a ne zna ni jedno ni drugo,
Što li predaje, te jad predajući jadnica svoj mu
Moli ga, da plašt odnese. Junačina ništa ne sluteć
Primi Leranski otrov i njime ogrne pleći.
Moli se Alkid i tamjan u oganj zapaljen teke
Baca, iz plitice vino na oltar mramorni lije, —
Kad li se ugrije otrov i rastopi u vatri te se
Herkulu raziđe po svim po udima. Dokle je mogo,
Jecanje običnim svojim junaštvom je on zatomljivo ;
Al' kad muke strpljenje nadjačaju, obori oltar
I vikom napuni svojom cijelu šumovitu Etu.
Odmah pokuša da plašt smrtonosni razdre na sebi ;
Kudgod ga vuče, vuče i kožu, i (strašno je reći)
Ovdje se udova drži, i zalud ga otkida Herkul,
Ondje ranjavo meso i goleme otkriva kosti.
Krv od gorućeg pišti od otrova i vri ko ploča,
Kada se razb'jeljena u korito umoči hladno.

136. Ehalija je grad na Eubeji.
165. Eta je brdo na granici između Tesalije i srednje Grčke.

Al' još svršetka nema : i grudi mu požudni plamen
Izjeda, i znoj žućkast sa čitavog curi mu t'jela,
Spaljene pucaju žile, od otrova tajnog se mozak
Rastapa ; Herkul ruke k nebesima pružajuć vikne :
„Zasiti sad se, zasit', Satùrnija, nesreće moje
I gledaj, okrutnice, odozgo nevolju ovu,
Nemilo srce zadovolj'. I dušmanin ako me žali,
To jest, ti li me žališ, tad uzmi dušu mi teškim
Mukama izmučenu, za trude rođenu, mrsku.
Smrt će mi biti dar. Darovat je maćeha može.
Je li Busiris ubit od mene, koji je kaljo
Krvlju stranaca hram ? i Anteju majčinu pomoć
Jesam li uzeo ja ? i mene li prepalo nije
Hiberskog čobanina i Kerbera trostruko t'jelo ?
Vi li ste, ruke, jakog za rogove zgrabile bika ?
Vidje l' vam Stimfalska voda i Elida junačka djela,

176. Saturnija je Junona, maćeha i protivnica Herkulova.
182. Busiris bio je vladalac Egipta, koji je sve tuđince klao i žrtvovao na oltaru Jupiterovu. Kad je i Herkula htio da zakolje, razdere junak vezove i ubi krvoločnoga kralja.
183. Antej, div u Libiji, sin je Neptuna i Geje, koji je svakoga, s kim bi se sastao, silio, da se s njim po'rva. Dok je Antej stajao na zemlji, majci svojoj, nitko ga nije mogao oboriti, jer je od matere dobivao uvijek nove snage. No Herkul ga podiže uvis i onda zadavi.
185. Hiberski je čobanin Gerion, div sa tri tijela i tri glave ; boravio je u Eritiji, potonjoj Gaderi. Herkul ga je pogubio i odveo njegovo stado.
Podzemnoga psa čuvara Kerbera doveo je Herkul pred Euristeja iz podzemlja i opet ga natrag odnio iz Mikene u Ditovo carstvo.
186. Jaki bik, što ga je Herkul zgrabio za rogove, jest Aheloj, o kome je malo prije bio govor, ili kretski bik, što ga je Posidon (Neptun) poslao iz mora, a onda učinio bijesnim, jer ga Minoj nije htio da žrtvuje. Herkul ga je živa donio u Mikenu, a onda ga opet pustio na slobodu, te je pustošio polja po Grčkoj, dok ga Tesej ne pogubi na Maratonu. Vidi bilješku uza stih 434. sedmoga pjevanja.
187. Stimfalska je voda jezero kod grada istoga imena u Arkadiji. Grabežljive ptice, što su boravile na tom jezeru, razagnao je Herkul bučeći sa čagrtaljkom, što ju je dobio od Minerve ili poubijavši ih strjelicama.
U Elidi bijahu goleme staje kralja Augije, kojih već dugo vremena nitko nije čistio, a Herkul ih je očistio navedavši rijeku Alfej, da teče kroz njih.

Vidje l' Partênîjskâ šuma? je l' Tèrmodontskijem zlatom
Iskićen kajas snaga donesla vaša i one
Jabuke, što ih je zmaj nesanljivi s drugima čuvo ?
Meni l' Kentàuri odoljet ne mogoše i vepar, koji
Haraše Arkadsku zemlju, i koristi ne bješe hidri,
Kad je sječena rasla, dobivala dvostruku snagu ?
A što, kad vidjeh, Tračkog gdje kralja tove se konji
Ljudskom krvlju i jasle tjelesa ranjenih pune,
Vidjeh pa ih oborih te ubih i kralja i konje ?
Ove su mišice zvijer zadavile Nemejsku, nebo
Držah na plećima ovim. Utrudila već se Junona
Ljuta naloge dajuć, utrudio ja se nijesam
Vršeć ih, al' sad evo bijede nove, doskočit
Nikakvo oružje ne može njoj ni hrabrost ; proždrljiv
Širi se u plući oganj i čitavo izjeda t'jelo.
Al' Euristej je zdrav ! pa vjerovat mogu još neki
Ljudi, da bogova ima ! !" — Izreče i ranjen niz Etu

188. i d. U Partenijskoj šumi, na brdu između Arkadije i Argolide, uhvatio je Herkul svetu košutu Artemidinu (Dijaninu).

O Amazonkama se pričalo da žive na rijeci Termodontu u Kapodokiji. Kraljica njihova Hipolita dobila je od Marta na dar kajas, koji je bio bogato iskićen zlatom.

190. Herkul je donio Euristeju na njegovu zapovijed tri zlatne jabuke sa zapada. Te je jabuke dobila Junona, kad se udavala za Jupitera, kao svadbeni dar od Geje, pa ih je povjerila Hesperankama i uvijek budnomu zmaju Ladonu, da ih čuvaju. Po jabuke je u istinu otišao Atlas, a Herkul je dotle držao na ramenima nebeski svod.

191. Kentaurin Fol u Arkadiji htio je da ugosti Herkula, ali su se protiv toga digli drugi Kentauri, no Herkul ih je nadjačao.

Na brdu Erimantu u Arkadiji uhvatio je Herkul vepra, koji je dugo vremena harao Arkadiju.

192. O hidri (Lernejska guja) vidi bilješku uza stih 69.

194. i d. Trački kralj Diomed imao je četiri konja, koji su se hranili ljudskim mesom. Herkul je Diomeda svladao i dao ga za hranu njegovim konjima, a onda konje odveo pred Euristeja.

197. Nemejskoga lava nije nikakovo oružje moglo da rani. Herkul ga je ugušio.

Nebo je Herkul držao na plećima, dok je Atlas otišao po zlatne jabuke k Hesperankama.

203. Euristej, sin Stenelov, unuk Persejev, kralj u Argu, određivao je po uputi Junoninoj sve one poslove, što ih je Herkul u predašnjim stihovima izbrojio.

Visoku pođe nalik na bika, koji u sebi
Koplje zabodeno nosi, a uteče, koji ga rani.
Često je stenjati stao i često od bola rikat,
Često je iznova kušo na sebi sve haljine strgat,
Drveće sad je obaro, a sada je mahnito kido
Hridi, izatog ruke k nebesima očinskim pružo.
Ugleda Lihu najednoć, gdje krije se u spilji dršćuć,
Pa kad od bola teškog bjesnoća sva mu se skupi,
Prozbori : „Ti li si, Liha, smrtonosne donio dare ?
Ti li si moj ubilac ?" A Liha boji se, dršće,
Blijed i sav u strahu za ispriku govori nešto ;
Al' dok govori još i koljena hoće mu primit,
Zgrabi ga Alkid pa triput il' četiriput ga zavrti
Te ga od sipače brže u valove Eubejske baci.
Viseć u povjetarcu u uzdušnom otvrdne Liha,
I ko što za kišu kažu da zgusne se od vjetra hladnog,
Otud da nastaje snijeg, pahuljice meke se vrte,
Stiskuju se i zatim sabijaju u tuču gustu :
Tako i Liha — kaže starina — beskrvan od stra
I bez ikakvog soka Alkidovim rukama jakim
Bačen u uzduh da se pretvorio u kamen tvrdi.
Još se i sada diže nad dubokim Eubejskim morem
Hridina kratka, kojoj čovječji je sačuvat oblik ;
Ko da bi osjetit mogla, brodari joj boje se primać
Pa je nazivaju Liha. — A slavni Jupiter-boga
Sine, po visokoj ti si po Eti nasjeko drva
Pa ih u lomaču složi, a tulac prostrani i luk
I str'jele, koje Troja još jednoć imaše vidjet,
Sinu si Pèantovu izručio, neka ih nosi ;

226. Eubejskim naziva se ovdje Egejsko more, onaj dio mora, koji je do ostrva Eubeje. Geograf Strabon daje ime Lihino trima malenim ostrvima blizu eubejskoga predbrežja Keneja.

232. Troja je vidjela već jednom Herkulove strjelice, kad se junak osvetio kralju Laomedontu, koji mu nije htio da dade obećanu nagradu, pošto je on spasao od nemani kćer njegovu Hesionu. A po drugi će put Troja vidjeti njegove strjelice, kad oboružan s njima dođe Filoktet pod Troju.

Peantov je sin Filoktet, koji je konačno odlučio sudbinu Troje ubivši Parisa; vidi trinaesto pjevanje, stih 51. i d.

On ti pomože vatru podžeći, i pohlepni plamen
Kad već lomaču obvi, odozgo na gomili drva
Prostro si Nemejsku kožu, na topuz naslonio vrat si
I lego s licem sasvim onakim, kao da gostom
Ležiš nakićen v'jencem nad čašama punima vina.
Na sve strane se već raširio sileni plamen,
Puckajuć hvata Alkída, što ne mari za njga, i ude
Mirne mu ; sad se bozi poboje za braniča zemlje.
Kad to Jupiter vidi Saturnije, bozima onda
Ovu besjedu reče : „O višnji, bojazan vaša
Godi mi, i pun veselja iz svega se radujem srca,
Što se nazivam kraljem i ocem zahvalnom skupu
I što mojega sina i vaša zaštićuje milost ;
Premda ga zapada ona zbog velikih njegovih djela,
Ipak zadužuje ona i mene. Al' dobra vam srca
Nek se ne plaše zalud, za oganj ne marite ovaj !
Tko je odolio svemu, odoljet će i vatri, koju
Vidite ; njenu će snagu očutjet dijelom samo
Majčinim, a što ima od mene, vjekovito to je,
Od smrti sigurno, prosto, neslomljivo nikakvom vatrom.
To ću, kad život svrši zemaljski, u nebeske dvore
Primiti, te se nadam, veseliti da će se tome
Bogovi svi. Al' bude l' se tko sablažnjavo o njega,
Što je postao bogom, za nagradu zavidan bit će,
Al' nek zaslugu prizna i odobri makar i nerad".
Bogovi povlade to. I kraljica, čini se, nije
Slušala nemila lica u besjedi Jupiter-boga
Ništa osim svršetka ; prijekor je samo zaboli.
Uto Mulciber bog, što razoriti dato je vatri,
Bješe raščinio sve, i Herkulov nije se više
Lik raspoznati mogo ; od majčina oblika ništa
Više ne osta na njemu, već tragovi Jupiter-boga.
Kako se zmija pomladi, kad s košuljom odbaci starost,
Onda se veselo igra i blista u koži novoj :
Tako Tirinćanin junak kad smrtno tijelo svuče,

236. I umjetnost grčka daje Herkulu kao stalne pridijevke kožu lava, što ga je junak u Nemeji zadavio, i topuzinu.
262. Mulciber je pridjevak boga Vulkana, koji tali rude.

Živne dijelom boljim i bješe vidjeti viši,
Ozbiljna pun dostojanstva i častan bude, te njega
U oblak šuplji otac svemogući uhvati pa ga
Na kolih s četiri konja med zv'jezde sjajne prenese.
Osjeti Atlas težinu. Još srdžbe se prošao nije
Stenelov sin Euristej ; još dušmanski na sina mrzi
Kao prije na oca. Alkména Argolka dugim
Brigama satrta Jolu imade, kojoj se tužit
Starica može i djela sinovlja svijetu znana
Pričat joj i svoj udes. Naložio bio je Herkul
Hilu, te primi u ložnicu on i u srce Jolu,
Sjemenom plemenitim nabređa je. Njojzi Alkména
Prozbori : „Bili blagi bar tebi bogovi pa ti
Skratili rok, kad budeš Ilitiju rađajuć zvala,
Koja je nastojnica porodilja punijeh straha ;
Meni je nemilu nju učinila dobra Junona.
Jer kad Herkula već mukotrpnog rođeni danak
Dođe, nad desetim zv'ježđem kad sunce stajaše veće,
Breme je utrobu meni raširilo ; ono, što nošah,
Toliko bješe, da moglo se znat, da od Jupiter-boga
Potječe sakriti teret. Podnosit nijesam već mogla
Muka, još me i sada, kad govorim o tome, zebnja
Hvata, i spomen sam od one muke je dio.
Muke sam sedam dana i sedam trpjela noći,
Ruke u trudima teškim k nebesima pružah i glasno

273. i d. Kad se Herkul uzdigao na Olimp, njegovu je djecu Keik, kralj trahinski, bio spreman da predade Euristeju, koji ih je tražio. No djeca zatražiše pomoći u Atenjana, pa je i dobiše.
275. Alkmena bila je kći Elektriona, kralja u Mikeni u Argolidi.
282. Ilitija bila je Rimljanima istovetna s boginjom Junonom Lucinom, koja olakšava muke rodiljama.
286. Prema staroj astronomičkoj nauci sunce svakoga mjeseca stoji nad drugim zvjezdanim jatom u zodijaku.
292. i d. Alkmena poradi toga nije tako dugo mogla da rodi, jer je Jupiter unaprijed izjavio u skupštini bogova, da će dječak, koji se rodi onoga dana, gospodovati nad rodom svojim, a tu je izjavu na želju Junoninu i zakletvom potvrdio. Nato je Junona spriječila porod Herkulov a požurila porod Euristeja, sina Stenelova, i tako morade Herkul služiti Euristeju.

Boginju tada zazivah Lucínu i oceve Nikse.
Dođe Lucína doduše, al' dala se veće potkupit
I spremna bješe, da me Junoni kivnoj predade.
Stenjanje moje kad čuje, pred vratima ona na onom
Posadi se oltaru i pritisnuv koljeno l'jevo
Ispod koljena desnog i prste složivši češljem
Porod ustavi moj. I basmu nekakvu šapćuć
Reče, i basma ta zadrži početi porod.
Trudih se, uzalud grdih u ludilu Jupiter-boga
Neharnog, umrijet željeh i jaukah, jaukom da bi
Kamenje ganula tvrdo. Uz mene Kadmejske žene
Stoje i zavjete čine i patnicu mene slobode.
Jedna iz naroda prostog plavokosa dvorkinja bješe
Zvana Galantida, brza u vršenju zapovijèstî,
Mila sa službe mi svoje. Zamotrila ta je, da nešto
Kivna sprema Junona ; kroz vrata izlazeć ona
Često i ulazeć vidi, gdje boginja sjedi uz oltar,
Ruke na koljenma drži sjedinivši s prstima prste.
„„Tkogod si — reče — možeš čestitati gospi, Alkména
Izbavila se bremena svog i rodi po želji““.
Boginja porođaja tad skoči i ruke u strahu
Složene rastavi, a ja riješiv se okova rodih.
Prevariv boginju tako Galantida kazuju da se
Smijala, al' dok se smije, povuče je boginja b'jesna
Za kosu te joj ne da od zemlje da digne se uvis,
Kako je htjela, i ruke u prednje joj pretvori noge.
Pređašnja ostade njoj brzina i leđima osta
Njezinim ista boja, a oblik je drugi no prije ;
Ustima rađa, jer je pomogla rodilji lažnim
Ustima, i kuću našu obilazi kao i nekad".
Reče i ganuta bude spomenuv se negdašnje svoje
Dvorkinje ; žalosnoj njoj progovori snaha ovako :
„Tebi je žao, majko, što oblik prom'jeni, koja
Roda našega nije. A istom da sestre ti moje

294. Pored Junone Lucine poštovali su se u Rimu kao pomagači kod poroda demoni Niksi, kojima Ovidije daje časni pridjevak „ocevi". Prema staroj jednoj vijesti bila su tri demona Niksa.

322. U staro se doba općeno držalo, da lasica ustima rađa.

Čudnu sudbinu kažem, i ako mi smeta i ne da
Besjedit plač i žalost ! — Jedinica matere svoje
Driopa bješe (jer ocu od žene od druge ja bjeh),
Dika Ehalskih žena. Kad od sile boga, što Delfom
Vlada i Delom, svoje izgubila bijaše djevstvo,
Oženi njom se Andrémon, i držahu sretnim ga mužem.
Ima jezero s rubom sa spuštenim, koji je sličan
Brijegu nagnutome ; okružuju mrče ga ozgo.
Onamo Driopa dođe ne sluteći, što li je čeka,
I što je za veću smutnju, da Nimfama v'jence donese.
Nosi na prsima mlađè od godine dana dijete,
Slatko breme, i toplim mlijekom hrani ga majka.
Blizu jezera stoji u cv'jetu vodeni lotos,
Boje gotovo Tirske, obećava jagode skoro.
Driopa cvijeća otrgne tog, za zabavu malom
Da ga sinčiću dâ, a isto učiniti i ja
Htjedoh, jer bijah s njome, al' vidim, gdje krvave kapi
Iz cv'jeta kaplju, a grane gdje miču se ì dršću s ježnjom.
Prekasno sada mi istom seljaci kazuju, da se
Bježeć od bestidnoga Prijápa Lotida Nimfa
U to pretvorila drvo, al' ime sačuvavši svoje.
Sestra ne znaše to i pomoliv se Nimfama htjede
Straha puna da ode odatle, ali joj noge
Zapnu o korijenje ; iz njega se istrgnut gleda,
Ali se miče samo odozgo, a kora odozdo
Žilava pomalo rastuć obuhvaća slabine njojzi.
Kad to ugleda, hoće da kosu čupa iz glave,
Ruka se napuni lišća, već sva joj je u lišću glava.
Amfis — Eurit je djed dječaka nazvao tako —
Osjeti brzo, prsi da majčine postaju tvrde,
On ih sisa, al' ne će da iz njih poteče mlijeko.
Ja sam nemilu tu sudbinu gledala, al' ti,

331. i d. Bog, što vlada Delfima i Delom, jest Apolon.

341. Tirske grimizne boje bio je cvijet i plod toga lotosa.

347. i d. Priču o Lotidi, koja bježi pred bestidnim bogom Prijapom, pripovijeda Ovidije i u Fastima (I, st. 415. i d.), ali ne pominje još, da se Lotida pretvorila u biljku lotos.

356. Eurit, kralj grada Ehalije na Eubeji, otac je Jolin i Driopin.

Sestro, ne mogoh pomoći ; obujmivši, koliko mogah,
Deblo i grane htjedoh da ustavim, neka ne rastu, ·
Željah — priznajem — ista i mene da pokrije kora.
Eto Andremon muž i otac pretužni dođe,
Traže Driopu, gdje je ; dok traže je, pokažem njima
Lotos, i oni toplo cjelivati započnu drvo,
Padnuv drvetu dragom na kor'jenje ostanu tako.
Samo još lice ti, draga o sestro, u drvo nije
Prešlo ; po lišću, što je iz nesretnog t'jela izraslo,
Suze kaplju ; dok može da zbori, dok usta još glasu
Put joj puštaju, stane ovako u uzduh tužit :
„ „Ako se vjeruje jadnim, zaslužila nepravde ove,
Tako mi bogova, nisam, bez krivice kazan me stiže.
Nedužan život mi bješe, — a lažem li, lišće nek ovo
Izgubim, ostanem suha, nek posječena izgorim.
Ali od majčinih grana dijete uzmite ovo,
Pa ga dadilji dajte ; pod mojim drvetom često
Neka pije mlijeko, pod mojim nek drvom se igra.
Käd budê znao govorit, nauč'te ga pozdravljat majku,
Pa nek žalostan kaže : „u ovom je drvetu majka !“
Al' nek od jezera bježi, nek s drveta ne trga cv'jeće,
Za grm svaki nek misli da t'jelo je boginje koje.
Ostaj mi zdravo, dragi o mužu, sestro i oče !
Ljubavi ako imate, kos'jeru ne dajte oštrom
Rezati grane moje i gristi ih ne dajte stoci.
Pa kad meni sudbina ne dade k vama se nagnut,
A vi se dignite k meni i dođite mene poljubit,
Dok me još možete taknut, i dignite malog mi sina.
Više govorit ne mogu, po vratu bijelom liko
Mekano već se vije i u kruni nestaje već me.
Ruke od oči uklon'te, i bez vaše ljubavi kora,
Koja se navlači evo, nek zatisne mruće mi oči.“ “
Zajedno nesta i usta i govora. Pošto se t'jelo
Pretvori, svježe granje još dugo bijaše toplo“.
Slučaj čudnovat taj Alkméni kazuje Jola,
I kćeri Euritovoj Alkména prstima briše.
Suze, al' plače i sama ; — tad tugu svu im razagna
Događaj nenadani, jer Jolaj na visokom pragu

Stane gotovo dječak, na licu mu nejasne malje,
Jolaj, koji se likom u godine vratio mlade.
Taj mu je dar Junonina kći udijelila Heba
Uslišav molbu muževlju. Kad ona zaklet se htjede,
Odsad takvoga dara da ne će nikom već dati,
Temida ne dade, da se zakune veleći : „Već Teba
Započe razdor i rat ; Kapàneja samo će moći
Jupiter svladat, i brata će dva u jednakom boju
Pasti, pod otvorenom pod zemljom prorok će duše
Vidjeti još za života. Osvetiv na materi oca
Sin će istijem činom pokazat zločinstvo i ljubav ;
Nèsrêćâ će se prepast, izgubit će i pamet i dom,
Likovi Eumenídâ i matere njegove sjenka
Gnat će ga, dokle žena ne zaište kobno od njega
Zlato i Fegejev mač ne probode zetove prsi.
Kći će Ahèlojeva Kalìroja nejakim sinma
Molit tad godine iste u velikog Jupiter-boga.

---

403. i d. Boginja proročica Temida znade, da će u Tebi nastati razmirice poradi prijestolja, kad se Edip odrekne kraljevske vlasti. Sinovi se njegovi Eteoklo i Polinik otimahu o vlast. Polinik dobi pomoć od Adrasta, kralja u Argu, koji mu je bio tast, i od pet drugih junaka, među kojima su bili Argivac Kapanej i vidjelac Amfijaraj. Amfijaraja je žena njegova Erifila nagovorila, da pođe na vojnu protiv Eteokla, pošto ju je Polinik podmitio zlatnom narukvicom. Kapaneja je udarila strijela Jupiterova, kad je pokušao da se uspne na zidine tebanske. Eteoklo i Polinik pogiboše u dvoboju. Amfijaraja proguta zajedno s njegovim kolima i konjma zemlja, pošto ga je Jupiter strijelom ošinuo, a u podzemnom svijetu postade on besmrtan.

407. i d. Amfijaraja je osvetio sin Alkmeon pogubivši Erifilu, majku svoju, ali je iza ubistva matere poludio i lutao naokolo, dok ga od teške krivnje ne očisti Fegej Arkađanin. Alkmeon se oženio Arsinojom, kćerju Fegejevom, i dao joj na dar Erifilinu narukvicu. No kasnije morao je on opet da bježi, pa se nastanio kod riječnoga boga Aheloja u Etoliji i oženio njegovom kćerju Kalirojom. Kaliroja je htjela da ima Erifilinu narukvicu, i Alkmeon ju je doista dobio od Fegeja prevarivši ga, da je mora posvetiti Apolonu, e bi se riješio krivnje svoje. Ali je Fegej doskora doznao, da ga je Alkmeon prevario, pa naloži svojim sinovima, da pogube varalicu. Kad je Alkmeon poginuo, zamolila je Kaliroja Jupitera osvetnika, da bi sinovi njezini što prije poodrasli i osvetili oca.

Jupiter pastorke svoje i snahe dar će im dati
Unapr'jed : napon i ljudma učinit ih mladijeh ljeta".
Temida proročica kad ustima gatarskim sve to
Iskaže, bogovi stanu i ovo mrmljat i ono
Žuboreć, zašto ne bi i ostali bogovi dare
Takove davati mogli ; — Jasìôn sijed je veće,
Tuži se Cerera blaga, a Palantova se kćerka
Tuži, muž joj je star, Erihtòniju Mulciber ište
Da se obnovi vijek, i Venera već za budućnost
Brine se i Anhísu pomladiti godine hoće.
Nekoga svaki bog imade, za kog se stara ;
Bozi se bune svaki za svojega radeć, — al' tada
Otvori Jupiter usta i reče : „Kamo ste nagli,
Ako me štujete što ? dal' ikoji misli, da ima
Moć, i sudbom da vlada ? Sudbina je Jolaju ljeta
Vratila, koja je imo ; Kalìroinîm sinovma
Napon je dala sudbina, ne umilje, a ni junaštvo.
I vama upravlja sudba i mnome, da možete s lakšim
Srcem podnositi to. Da mogu je ja promijenit,
Ne bi godine kasne Eáka zgrčile moga,
I Radàmant bi stajo u cv'jetu vječnog života

416. Pastorka i ujedno snaha Jupiterova jest boginja mladosti Heba. Nju je Junona po jednim vijestima rodila bez oca kao i Vulkana, a po drugima s Jupiterom. Ovidije slijedi ovdje prvu vijest.

421. Jasion je sin Jupitera i Elektre, kćeri Okeanove, a ljubovnik Cererin. Njemu rodi Cerera Pluta, boga bogatstva.

422. Palant je jedan od Titanâ, dakle brat Hiperionov. Njegova je kći Zora *(Aurora)*, koja je za muža svoga Titona isprosila doduše besmrtnost, ali je zaboravila prositi također vječnu mladost, pa tako Titona muči starost, dok se napokon ne pretvori u cvrčka.

423. Erihtonija je Vulkanu rodila Zemlja.

425. Anhis, otac Enejin, sin je Kapisa i Temide, kćeri Ilove, gospodar u Dardanu na brdu Idi u zemlji trojanskoj. Venera mu je rodila sina Eneju na brdu Idi ili na rijeci Simoisu. Budući da se on kasnije hvalisao Venerinom ljubavlju, Jupiter ga oslijepi ili osakati svojom strijelom, pa ga zato Eneja mora na plećima da nosi iz zauzete Troje.

435. i d. Eak je sin Jupitera i Egine ; vidi bilješku uza stih 472. i d. sedmoga pjevanja.
Minoj i Radamant sinovi su Jupitera i Europe Feničanke.

S Minojem mojim, kojeg zbog tereta starosti gorke
Preziru, te mu vlada ko negda uredna nije".
Bogove dirne besjeda ta, i nijedan se više
Tužit ne smjede videć, Radamant gdje su i Eak
Ljetima pritisnuti i Minoj, koji je samim
Imenom, dok čil bješe, i narode strašio jake,
Al' tad bijaše slab i Dejónina sina Miléta,
Koji se ocem Febom i momačkom razmeto snagom,
On se bojo i misleć, da kraljevstvo uzet mu hoće,
Ipak iz domovine izagnati ne smjede njega.
Al' ti si, Milete, pobjego sâm po Egejskom moru
Na lađi ploveći brzoj i osnovo grad si u zemlji
Azijskoj, koji se zove po imenu svog osnivača.
Tu si poznao ti Kiàneju, ljepotu divnu,
Kćer Meandra, koji vijuga se i vraća natrag,
Kad se po očinskom br'jegu krivuljastom šetati znala,
Pa ti Biblidu rodi i Kauna, bliznadi dvoje.
Biblida primjer je djevam, da ljube što ljubiti smiju.
Biblida zamilova Apolinskog svojega brata,
Ali joj dopuštena i sestrinska ne bješe ljubav.
Ljubavnog isprvice ni spazila plamena nije
Za grijeh ne držeći, što brata cjeluje često
I što bratinski vrat obavija rukama svojim ;
Sestrinske ljubavi sjenka prevarljiva dugo je vara.
Pomalo ljubav se ta izrodila ; — brata pohodit
Dolazi nakićena i prekrasna činit se želi,
Zavidi djevojci svakoj, što krasnija od nje je ondje.
Ali još jasno joj nije, pod plamenom onijem želje

443. Milet je sin Feba Apolona i Dejone. Njega zajedno ljube Minoj, Sarpedont i Radamant, pa on pobježe predMinojem sa Sarpedontom u Kariju i osnova grad Milet.
Priča o nedopuštenoj ljubavi između Miletove djece, Biblide i Kauna, podavala je Ovidiju građu i za četvrtu njegovu Heroidu, u kojoj Biblida daje izliva ljubavnim svojim čuvstvima pišući poslanicu Kaunu.

450. Samo po Ovidijevu je pripovijedanju Kianeja žena Miletova. U drugih se starih pisaca mati Biblidina naziva Idotija i Tragasija.

451. Meandar je negda utjecao u more tik do Mileta. Danas je more i ušće Meandrovo preko devet kilometara udaljeno od negdašnjega Mileta.

455. Apolinski je brat Biblidin Kaun, jer mu je djed po ocu Apolon.

Jošte nikakve nema, al' gori veće iznutra,
Dragim ga svojim već zove i mrzi na ime krvno
I voli već, da Biblidom brat no sestrom je zove.
Kad je na javi, ona se još ne usuđuje spuštat
U srce ružne nade, al' mirni kad razveže san je,
Često dragoga vidi, i uz brata pritisla da se,
Čini se njoj, i hvata je stid sve u snu ležeći.
Pošto je ostavi san, tad šuti dugo i sliku
Ponavlja svojega sanka i dvoumeć govori ovo:
„Jadna l' sam! tihe noći što ima prilika značit?
Nigda se ne zbila ona! što vidjeh takovi sanak?
Kaun je zaista lijep i zavidnim očima, mio
Meni je, ja bih ga mogla da ljubim, brat da mi nije,
Bio bi mene vrijedan, al' škodi mi, da sam mu sestra.
Samo da ništa takvo ne pokušam činit na javi,
A san sa prilikom sličnom nek slobodno dolazi često.
Nema svjedoka snu, al' nasladu neku imade.
Ao Venero, ao Kupído krilati s majkom,
Koliko raskošje bješe! i kako me ćućena dobro
Prožela slast, te ležah, a moždina sva mi se rasu!
Kako je ugodan spomen, i ako bijaše kratka
Naslada, a noć brza i zavidna našemu poslu!
O da ime mogu prom'jenit i s tobom se združit,
Zgodna bih bila snaha, o Kaune, tvojemu ocu,
Zgodan bi bio zet, o Kaune, mojemu ocu!
O da bogovi dadu, da zajedno drugo imamo
Osim djedova sve, plemenitiji da si od mene!
Nèkâ će, prekrasni moj, po tebi postati majkom,
Meni, što roditelje na nesreću iste imadem,
Samo ćeš biti brat; što škodi, bit će nam skupno.
Što sam vidjela u snu, što znači? A značenje kakvo
Imaju sni? i mogu l' da značenje kakvo imadu?
Bolje je bozima višnjim! za žene imaju sestre:
Saturn je uzeo Opu, što iste krvi je s njime,

498. Opa *(Ops* ili *Opis)* stara je italska boginja zemlje, koja daje tlu plodnost. Kasnije postala je ona istovetna s grčkom boginjom Rejom, sestrom i ženom Kronovom, koji je postao istovetan s rimskim Saturnom.

Tetidu uze Okèan, Junonu vladar Olìmpskî.
Bogovi prava svoja imadu. Što kušam da mjerim
Ja o nebeski zakon i različni navike ljudske?
Zabranjen plamen se mora iz mojega srca izagnat, —
Akoli to ne mogu, nek poginem prije i budem
Metnuta mrtva na odar, nek metnutu poljubi brat me.
Ali stvari se toj privoljeti oboje mora.
Meni se dopasti može, al' njemu činit se zločin.
Sini se Eola bez stra oženiše sestrama svojim,
Ali odakle znam to? što primjer uzimam takav?
Kamo srljam? uklon' se daleko, nečisti plame!
Ljubavlju dopuštenom tek sestrinskom brata nek ljubim.
Ljubav k meni da prije osvojila njega je bila,
Onda bih možda mogla na njegovu požudu pristat.
Kojega odbila ne bih, da prosio bude me, — njega
Dà prosîm ja? govorit i priznat hoćeš li moći?
Moći ću, silit će ljubav; a zatisne stid li mi usta,
Onda će tajno pismo da otkrije skrovitu ljubav".
To joj se svidi i to odlučivši razbije sumnje.
Na stranu ispravi se i uprv se na lakat l'jevi
Prozbori „Neka vidi! Bjesomučnu priznat ću ljubav.
Jaoh, kamo li padam! u kakvu mi ognju je duša?"
Drščućom rukom počne da sastavlja smišljene r'ječi,
Desnicom pisaljku drži, a ljevicom voštanu čistu
Tablu; počne i stane; što napiše, odbaci začas,
Bilježi i briše opet; sad m'jenja, sad kudi, sad hvali;
Uzima, odmeće table i koje odmetne, opet
Uzima; ne zna, što hoće; što misli učiniti, ništa
Nije joj s voljom; u licu joj stid i smjelost se m'ješa.

499. Tetida *(Tethys)* i Okean rođena su braća kao djeca Urana i Geje, a i Junona je rođena sestra Jupiterova, jer su oboje djeca Krona (Saturna) i Reje (Ope, Kibele).

507. Eol, bog vjetra, imao je šest sinova i isto toliko kćeri prema vijesti u Homerovoj Odiseji (X, st 5. i d.), pa je sinove poženio s kćerima.

522. i d. Stari su Rimljani pisali na pločicama, koje su bile obložene voskom, utiskujući u vosak znakove željeznom pisaljkom. Ako se potkrala kakova pogrješka, vosak se morao izgladiti, pa se opet moglo pisati na onome mjestu.

Bješe napisala „sestra“, al’ odluči izbrisat „sestra“
I vosak razgladivši napisati besjede ove:
„Zdravlje ti ljubeća želi, a sama imat ga ne će,
Ako joj ne daš ga ti. Ah stidim se nazvati, stidim!
Ako pitaš, što želim, bez imena htjela bih moga
Stvar da moja se svrši, za Biblidu tî da ne doznaš
Prije no nadat se mogu zac’jelo što želim polučit.
Ranjeno srce već ti doduše mogaše odat
Mršavost, boja lica i pogled i oči često
Mokre i uzdisaji bez očita uzroka, k tome
Česti još zagrljaji i poljupci, koji se daše
Poznat, da sestrinski nisu (očutio možda si i sam).
Premda sam tešku ranu u duši imala te me
Palio gorući bijes iznutra, učinila ipak,
Tako mi bogova, sve sam, pametnija postala da bih.
Dugo se trudih, kako uteći Kupídovu ljutu
Ja bih oružju mogla, i više negoli misliš
Trpjet da djevojka može, pretrpjeh, al’ svladana da sam,
Priznati moram i pomoć u tebe sa strahom molit.
Sam ti ljubeću mene i spasti možeš i ubit, —
Izberi, što ćeš učinit. Od dušmanke nije ti molba,
Nego od one, koja i ako je najbliža tebi,
Al’ bit još bliže ti želi i tješnjom svezom se svezat.
Zakone starci nek uče, nek traže, slobodno što je,
Što li je pravo il’ krivo, nek uredaba se drže.
Ljubav nepromišljena odgovara ljetima našim;
Što je slobodno, ne znamo još i mislimo, sve je
Slobodno prímjêrâ se držeći bogova višnjih.
Nit će nam strogi otac da smeta ni briga, što svijet
Govori, a niti strah, tek uzrok straha nek bude.
Slatku potajnu ljubav sakrivati sveza će bratska.
Meni je dopušteno govoriti nasamo s tobom,
Slobodno možemo mi se i grlit i ljubiti javno.
Šta nam nedostaje još? Priznanje ljubavi nek te
Dirne, a priznala ne bih, da ne goni najžešći plamen.
Nemoj skriviti, da moj optužuje grobni te kamen!“

563. Vojnici su odvajkada običavali na grobnom kamenu zabilježiti, gdje i kako je koji junak poginuo. Od vojnikâ su taj običaj

Sav je ispisan vosak, i više ne osta ga ruci,
Koja uzalud piše; na kraju je posljednja vrsta.
Odmah kamenom dragim zapečati krivično pismo,
Suzama nakvasi kamen, jer jezik nemaše vlage.
Onda od svojijeh slugu pozove stideć se jednog,
Reče mu plašljivo, meko: „Odnesi, prevjerni, ovo
Mome“ — i poslije duljeg dodade vremena — „bratu“.
Pruži mu tablicu, a ta iz ruke izmaknuv se pade,
Taj je uplaši znak, al’ slugu pošalje, a on
Pristupi zgodu ulučiv i tajno pismo predade.
Nenadna spopadne srdžba potomka Meàndrova, kad on
Dio primljenog pisma pročitavši odmah ga baci
I ruke jedva ustežuć od obraza dršćućeg sluge
Poviče: „Uzročniče o opaki požude grješne,
Bježi, dok vremena imaš! Kad ne bi sa smrti tvojom
Skopčana bila moja sramota, smako bih tebe“.
Pobježe preplašen sluga i žestoke Kaunove r’ječi
Gospođi javi, a ti pobl’jedila, Biblido, tad si
Čuvši, odbita da si i slediv se drhtat si stala;
Al’ kad vrati se svijest i bjesnilo skupa se vrati,
Riječi prozbori, koje dodirnule jedva su uzduh:
„I pravo neka mi bude! u bezumlju svojemu zašto
Ovu sam otkrila ranu i r’ječi, koje je kriti
Trebalo, zašto sam išla da povjerim tablici brzoj?
Prije sam dvoznačnijem riječima njegovo srce
Imala ògledati i na nekom motrit dijelu
Jedra, kakav je vjetar, da prati na putu me mojem.
Sigurnim trebaše morem otplovit; napunih jedra
Vjetrima, kojih nijesam istražila; zato me sada
Vali na hridi nose i padam u more, koje
Pokriva mene, a moja povratiti ne će se lađa.
Pače i znamenje meni nesumnjivo branjaše, da se

baštinili grčki i rimski pjesnici, pa i na grobovima ljubovnikâ bilježe razlog njihove smrti. Tako bi i na Biblidinu grobu potomci mogli čitati, da je brat Kaun uzrokovao njezinu smrt ne uslišivši ljubavi njezine.

574. Kaun je Meandrov potomak, jer je mati njegova kći Meandrova.

Svojoj ljubavi odam: kad tablicu nositi dadoh
Te mi iz ruku pade i nade poruši moje.
Nije li onaj dan promijeniti trebalo il' svu
Volju, — al' prije dan? opominjo sam bog je mene
I znak siguran davo, da nisam smušena bila.
Trebaše naustice da kažem, ne da se vosku
Povjerim, mahnitu ljubav da u oči povjerim njemu.
One, koja ga ljubi, i lice bi vidio i plač,
Više bih mogla reći no primiti mogaše vosak.
Mogla sam ogrlit vrat mu, pa makar se otimo tome,
Makar me odrinuo, učiniti mogah se mrtvom
Te mu obuzimat noge i ležeć molit za život.
Sve bih učinila bila, i jedno ako mu ne bi
Tvrdu dirnulo dušu, al' zajedno dirnulo sve bi.
Možda je štogod kriv i sluga, kojega poslah:
Nije pristupio zgodno i izabro valjada nije
Pravu horu, kad lastan i vremenom bješe i dušom.
To je škodilo meni, — ta nije od tigrice rođen,
Nit mu je ukočen kremen u grudma nì tvrdô gvožđe,
Nije ni čelik, nit je mlijeko lavice siso.
Ja ću ga svladat! tek treba da iznova počnem, i poso
Ne će mi omrznut taj, dok duše ima u meni.
Kad bi se moglo učinit, da ne bude ono, što bješe,
Prvo bi bilo: ne počet, a drugo je: početo svršit.
Kada bih svojih se ja i okanila želja, al' nikad
Njemu zaboravit nije moguće, što ja učinih.
Ako odustanem, mislit će on, da slabo i željah
Il' da kušah ga samo i zamke nastavljah njemu;
Jamačno držat će, da strast savladala mene je samo,
Ne bog, koji mi grudi veoma lomi i pali.
Napokon moja se više grjehota uništit ne da;
Pisah i molih ga ja i svoju volju okaljah.
Ništa da više ne dodam, već nevina zvat se ne mogu;
Malo za željenje ostaje još, za griješenje mnogo".
Reče, i nestalno srce u razdoru njeno se nađe,
Premda je mrzi da kuša, al' kuša i prelazi mjeru
I često jadnica čini, da odbita bude. Kad kraja
Ne bješe tome, ostavi brat i očinsku zemlju

I grijeh te nov grad u zemlji sagradi tuđoj.
Kažu: od žalosti kći da Milétova sasvijem tada
Pameću šenu i da na prsima rastrga ruho
I u bijesu stade da mišice tuče, i javno
Već ludovati počne i nadu ljubavi grješne
Priznaje; bez nje joj omrzne dom i očinska zemlja
Pa ih ostaviv ode, bjegunca brata da traži.
Kada Bakhàntice staše da slave troljetnu slavu
Tvojijem uzbuđene, o sine Semelin, tirsom,
Onda Bubaske žene i Bliblidu vidješe, kako
Ciči po širokim poljma; otišavši otud med Karce
I med Lelege bojne i Likijce tad otumara.
Za sobom ostavi Kragos i Limiru i Ksant rijeku
I brdo ono, na kojem Himéra bijaše, koja
Imaše vatru po sr'jedi, a lavice glavu i prsi
I još gujinji rep. Već nestade šume, i tada
Klone Biblida trudna od traženja; kose po zemlji
Prosu i osta ležeći i licem pritisne šušanj.
Nježnim rukama htješe da dignu često je Nimfe
Leleške, pa joj često govoriše, neka se prođe
Ljubavi, ali srce badava tješiše gluho.
Biblida tamo leži nijema i zelenu travu
Svojim noktima drži i kvasi je potokom suza;
U žilu, koja ne će usahnuti nikad, Najáde,
Kaže se, suze pretvoriše tê; što mogoše, daše.
Kao što borove kapi, kad u koru zareže tkogod,
Cure, il' iz pune zemlje kad izlazi žilava smola

634. Kaun je osnovao nov grad, koji se prozvao njegovim imenom, na jugozapadnoj obali Karije. I na Kreti je bio grad Kaun, pa može biti, da je u starije doba bila priča o Kaunu u vezi s ovim gradom.

642. Sin je Semelin Dionis-Bakho.

Bakhantice, koje ovdje slave Bakha, naziva Ovidije Izmarkama po tračkom brdu Izmaru. U Trakiji se pak Dionis-Bakho osobito štovao.

643. Bubaske su žene iz grada Bubasa u Kariji.

645. Lelegi su pleme u Kariji.

646. Kragos je brdo u Likiji, koje s predbrežjem istoga imena dopire do mora, a Limira i Ksant jesu rijeke u Likiji.

647. Himerom se nazivala jaruga jedna na brdu Kragosu, a ta se jaruga držala za prebivalište vatrenej Himere.

Ili zapadnjak blagi kad dođe i piriti stane,
Od sunca topi se voda, što stajaše dosad u ledu:
Febova unuka tako u suzama izginu svojim
Biblida; postade izvor, što i sad u dolini onoj
Ime njezino ima i teče pod crnijem hrastom.
Glas bi o znamenju novom gradova stotinu Kretskih
Napunio, da nije na Kreti bliže se čudo
S pretvorom Ifijinim dogodilo nedavno bilo.
Nekad u gradu Festu veoma bliskome Gnosu
Živio čovjek je Ligd iz naroda slobodna, al' je
Neznatan inače bio. Imutak mu ne bješe veći
Negoli njegovo plemstvo; al' život bez prikora njegov
Bijaše i poštenje. Kad zdjetnoj ženi mu dođe
Doba, da rodi, on joj progovori besjedu ovu:
„Dvije želje imadem: da s trudima najmanjim rodiš
I da dječaka rodiš; neprilično žensko je čedo;
Blâga nam nije dala sudbina. Akoli dakle
Žensko porodiš čedo — što ne dali bozi — nek umre.
Nerado nalažem to, — oprosti, očinsko srce!"
Reče, te suzama lice i onaj umi i ona,
Koji je rekao nalog i kojoj nalog je rečen.
Al' Teletúsa žena badava dosađuje mužu
Molbama svojim, da joj toliko ne steže nade.
Ostaje Ligd pri svojoj pri odluci. Jedva već žena
Mogaše utrobu tešku da nosi sa bremenom zrelim,
Kad li u ponoćno doba u utvari sanka pred njome
Stade (il' učini bar se da stade) s družinom svojom
Boga Inaha kći. Na čelu su njezinu rozi
Mjesečevi i sjaji od blistavog zlata se klasje,
Kraljevski nakit je to. Laveždžija s njom je Anúbis
I Bubàstija sveta i šareni Apis i k tome
Bog, što stišava glas i prstom svjetuje mučat;

669. Fest je grad na južnoj obali Krete.

688. Kći je boga Inaha Ija, koja postade istovetna s egipatskom boginjom Isidom, pa je zato i prate bogovi, pratioci Isidini: Anubis sa pasjom glavom, Bubastija s mačjom glavom, bik Apis, dječak Hor, Osiris i sveta egipatska zmija Termutis.

692. „Bog, što stišava glas i prstom svjetuje mučat" jest sin Iside i Osirisa, prikazivao se kao golo dijete, koje drži prst na ustima,

Tu je nenatraženi Osíris i klepala tu su,
S otrovima uspavljivim tuđozemska također zmija.
Žena se kao prene iza sna i jasno sve vidi,
Boginja reče joj tad: „Teletúsa, jedna od mojih,
Prođi se teških briga i izvij se nalogu muža.
Čedo kakovo bilo, da bilo, podigni, kad ti
Oduzme breme Lucína. Pomoćnica boginja ja sam,
Pomažem, tko me moli; na neharnost boginje ne ćeš
Tužit se, koju štuješ". — Izreče i iz sobe ode.
Krećanka vesela skoči sa kreveta, ponizno pruži
Čiste k nebesima ruke, da zbude san joj se, moli.
Kada pritisnu boli i breme se na svijet samo
Pomoli, rodi se žensko, a otac ni znao nije.
Majka ko tobožnjeg dâ je dječaka odgojiti, te je
Vjerovo svatko, i znaše za prevaru dadilja sama.
Zavjet izvrši otac i dade djedovo ime
(Djed se je Ifija zvao); veseli se imenu majka,
Jer je za oba spola i nikog ne vara njime.
Sakritu ne pusti laž na vidjelo pobožna varka.
Ruho dječačko bješe, a lice si mogao dati
Djevojci i dječaku, za jedno i za drugo krasno.
Kada je trinaesta međutim godina prošla,
Otac je, Ifija, za te plavokosu vjerio Jantu,
Koja je bila kći Diktéjca Telèsta, a od svih

pa se držao kasnije za boga šućenja. Ime je toga djeteta Hor (Harpokrat).

693. Osirisa je pogubio Set (Tifon), brat njegov, pošto ga je zabio u kovčeg, oblio kovčeg olovom i bacio u Nil. Isida je tražila taj kovčeg, pa kad ga je našla u Biblu, sakrila ga je. Ali Tifon otkri ponovno Osirisa i raskomada na četrnaest dijelova, koje je na sve strane porazbacao. Isida je pokupila ove dijelove i Osirisu podigla spomenike na svih četrnaest mjesta. Oca je osvetio sin Hor, pošto je nadvladao Tifona.

Klepala su se mnogo upotrebljavala kod Isidinih svetkovina. Sastojala su se od više mjedenih šipki, koje su bile smještene u mjeden okvir s drškom.

694. Zmija Termutis služila je Isidi kao nakit za kosu naznačujući vlast njezinu.

699. O boginji Lucini vidi bilješku uza stih 282. ovoga pjevanja.

716. Diktejac je Krećanin; vidi bilješku uza stih 1. trećega pjevanja.

Djeva u Festu prva na glasu s dara ljepote.
Iste su bili dobi i stasa ; prve početke
Znanja za njihovu dob od učitelja su istih
Primili ; nevina srca osvojila tu im je ljubav,
I ranom ranila istom ; al' nada im različna bješe :
Uglavljenoj se svadbi i udaji nadala Janta
Ifiju za muško držeć i misleći, muž će joj biti ;
Ifija ljubi Jantu, al' znade, da imat je ne će,
I stoga gori sve većma i djevojka djevojku ljubi.
Gotova zaplakat veli : „Svršetak kakav me čeka !
Kakva nečuvena je, neobična i čudna čežnja
Ljubavi snašla mene. Da smiluju bozi se na me,
Prirodnu poslali bar i običnu meni bi muku.
Ne goni kravu kravi nit kobilu kobili ljubav,
Ovce upaljuje ovan, za jelenom košuta ide,
I ptice tako se pare, i ljubavi nikakve nema
Među ženskim i ženskim u svemu životinjskom carstvu.
Htjela bih, da me nema. U bika zaljubila nekad
Sunčeva kći se, da svake na Kreti nakaze bude.
Ali u muško žensko. Mahnitija ljubav je moja,
Ako ću istinu priznat, od njezine ; ona se barem
Ljubavi nadati mogla ; u prilici krave se varkom
Ona smiješala s bikom ; za vezanje preljubnik bjese.
S čitavog svijeta sve se vještine nek ovamo skupe,
I na vatrenim krilma nek Dedal amo doleti.
Šta bi učiniti mogo? u djetića umještvom svojim
Bi li mogao mene pretvorit il' tebe, o Janta?
Srce, Ifija, svoje objači te se razberi,
Prođi se ljubavi tê nepromišljene i lude !
Što si rođena, pamti, ta valj'da se ne varaš sama ;
Traži, što je moguće, i ljubi, što smiješ ko žena.
Nadom se počinje ljubav, a nadom i dalje raste, —
Priroda tebi nadu uskraćuje. Zagrljaj slatki
Straža ne brani tebi ni pomnja opreznog muža,
Očeva strogost, nit sama oglušuje tvoje se molbe :

736. Sunčeva je kći Pasifaja, žena Minojeva ; vidi o njoj bilješku uza stih 131. osmoga pjevanja.

Ipak je ne možeš dobit ; pa i sve kad bi se zbilo,
Sretna ne možeš biti, da trude se ljudi i bozi.
Želja mi dosad nije nijedna ostala pusta,
Blagi mi bogovi sve, što mogoše, daše. Što hoću
Ja, to i roditelj hoće i ona i budući tast mi,
Ali priroda ne će, od sviju koja je jača,
Ona mi jedina škodi. Vrijeme je žuđeno evo
Blizu i svadbeni dan, i moja Janta će biti,
Ali je imati ne ću : sred vode bit ćemo žedni.
Čemu će bračna doći Junóna, čemu Himènej
Na svadbu tu, gdje nema mladoženje, mlade su dvije?“
Reče i zatisne glas. A isto tako i druga
Djevojka gori i moli Himèneja, brže da dođe.
Sa strahom što kći moli, sad odgađa to Teletúsa,
Sada izmišlja bolest i zavlači, — znamenja i sni
Sad su izgovor njoj. Al' pošto izmišljanja veće
Načine sve iscrpe, vrijeme se približi svadbe
Odgađano, i jedan još ostajo danak je samo,
Onda trakove sebi i kćeri uzme iz glave
Majka i rasute kose obuhvati oltar i reče :
„Isido, kojoj su stan Marèotska polja i Faros
I Paretònij i Nil, što u sedam ušća se c'jepa,
Boginjo, daj mi pomozi i mojeg me strâ oslobodi.
Tebe sam vidjela nekad i znakove klepala tvojih
Te sam besjede tvoje sačuvala u srcu dobro.
Što je ova na svj'etu i kažnjena što ja nijesam,
Savjet i dar je tvoj. Na jednu se i na drugu smiluj
I pomoć svoju nam daj !“ — Za riječima suze poteku.
Boginja, čini se, ljuljnu oltarom, i doista ljuljnu,
Zadršću vrata od hrama i rogovi mjesecu slični
Sinu i klepala jeknu glasovita. Majka iz hrama
Iziđe mirna ne budući još, al' veseleć se znaku
Povoljnom. Ifija ide za njome, al' korakom većim,

762. O Junoni kao boginji braka vidi bilješku uza stih 428. šestoga, a o Himeneju bilješku uza stih 480. prvoga pjevanja.
773. i d. Mareotska su polja kod Mareotskoga jezera u Egiptu. Faros je ostrvo blizu Aleksandrije.
Paretonij je tvrđava egipatska na granici libijskoj.

Nego iđaše dosad. U obrazu nesta bjeline,
Snaga postane veća, oštrine je više u licu,
Kosa se nečešljana pokratila. Više krepčine
Sad je, negoli bješe u žene. Jer koja si žena
Bila, sada si muško. Prinosite hramima dare,
S uzdanjem radujte se. Prinosiše hramima dare
Pa i natpis dodadu, u kratkome u stihu natpis:
„Prilaže Ifija momak, što obeća Ifija djeva“.
Zrakama drugi dan kad obasja široki svijet,
Venera k svadbenom ognju, Junona, a i Himênej
Dođu, i Ifija momak sa svojom združi se Jantom.

DESETO PJEVANJE.

Kod ženidbe je Ifijine bio nazočan i bog Himenej, koji se nakon toga zaputio k Orfeju, ali donoseći sa sobom zlu kob, jer je Euridika, žena Orfejeva, umrla kratko vrijeme nakon udaje. Orfej polazi u podzemni svijet, da isprosi od Dita mladu svoju ženu. Dit mu je vraća, ali uz uvjet, da se ne obazre za Euridikom, koja će ga slijediti, dok se ne povrati na gornji svijet. Ali Orfej se prije obazreo i izgubi po drugi put Euridiku. Orfej se od žalosti ukočio kao onaj, koji se sakrio pred Herkulom, a kad je ugledao junaka, gdje se s Kerberom vraća iz podzemnoga svijeta, pretvorio se u kamen poput Olena i Leteje (st. 1.—77.). Orfej odsele nije više ljubio nijedne žene, nego je ljubakao s dječacima. Kad je on jednom udarao u žice i pjevao na nekom brežuljku, okupile su se oko njega mnoge životinje i drveće, pa također čempres, koji je tek nedavno postao od mladića Kiparisa (st. 78.—142.). Sakupljenomu drveću i zvijerima pjeva Orfej različne pjesme o dječacima, koji su postali ljubimci bogova, i o djevojkama, koje su nastradale od nedopuštene ljubavi. Dječaka Frižanina Ganimeda zavolje Jupiter, pa ga ugrabi pretvorivši se u orla (st. 143.—161.). Hijakint, ljubimac Apolonov, pogibe pogođen u igri kolutom, a Feb Apolon, ne mogući ga nikako oživiti, pretvori ga u cvijet istoga imena (st. 162.—219.). Po Hijakintu došlo je na glas ostrvo Kipar, zavičaj njegov, ali osramotile su ga Propetide, koje su prve stale prodavati ljubav za novac, dok se ne pretvoriše u kremen (st. 220.—242.). Upoznavši u njima zloću ženâ Pigmalion ne htjede da se ženi, nego načini prekrasan kip od bjelokosti i zaljubi se u nj. Na molbu njegovu Venera podade život njegovu kipu, i Pigmalion rodi s novom svojom ženom kćer Pafu, a Pafa rodi Kiniru (st. 243.—299.). Kći Kinirina Mira zaljubila se u svoga oca, pa mu se uz pomoć dadilje svoje približila u gluho doba noći i u tami. Kad je Kinira pri svijetlu jednoć obaznao, da je u tmini ljubio kćer svoju, htjede je mačem sasjeći, ali ona pobježe i lutaše naokolo, dok bogovi nijesu uslišili njezinu molitvu i zdjetnu je pretvorili u mirino drvo (st. 300. — 502.). Ali također iz drva rodi se dijete Kinire i njegove kćeri i postade lijepi dječak Adonis, ljubimac Venerin. Adonis je strastven i smion lovac, a Venera se boji za nj da ne nastrada u lovu na lavove, pa mu pripovijeda, kako su lavovi postali. Atalanti je proročište svjetovalo, da se ne udaje, i ona je od svakoga

svoga prosca tražila, da se natječe s njom u trci, i svakoga je pobijedila. Samo ju je Hipomen pretekao, jer ga je Venera poučila, kako će nadmudriti Atalantu. No Hipomen je nakon pobjede zaboravio da se zahvali Veneri, pa ga je zato boginja nagnala, da ljubavlju oskvrni hram Kibelin, koja njega i Atalantu pretvori u lavove. Adonis nije htio da posluša opomena Venerinih, pa ga razdere vepar. Krv se njegova pretvorila u lijepo crveno cvijeće (st. 503.—739.).

Stud u šafranov plašt obučen krene Himênej
Eterom golemijem i u zemlju Kikonsku ode,
Kamo ga Orfejev glas bez koristi svoje pozivo.
Dođe Himenej doduše, al' svečani govor ni lice
Veselo donio nije ni znamenje srećno. U ruci
Zublja mu jednako pišti i pušeć se izbija suze,
Nikako ne će da gori, ma koliko mahao njome.
Od tijeh znaka je gori svršetak, jer kada je mlada
Trkala među mnogim Najádama bila po travi,
Zmijinji u petu zub je ugrize i smrt joj zada.
Pošto se Rodopski pjevač za njome naplako bio
Prema nebesima, onda i sjenke pokuša dirnut
Te se usudi Stiksu kroz vrata Tenarska sići.
Između lakoga mnoštva od utvara sahranjenikâ
Do Persêfonê on se provuče i do vladara
Kraljevstva neveselog pa za pjesmu žice ugodiv
Prozbori besjedu njima: „O bozi podzemnog sv'jeta,

1. Vjerenica je za svadbene svečanosti nosila šafranov plašt u rimskom društvu; zato pjesnik daje ovu odjeću i svadbenomu bogu.

2. Zemlja je Kikonaca u Trakiji, zapadno od rijeke Hebra.

3. Orfej je sin Apolona ili kralja tračkoga Eagrija i prvakinje Muzâ Kaliope.

4. Pod „svečanim govorom" valja razumjeti svatovsku pjesmu, što su je pjevali svatovi prateći vjerenicu u kuću vjerenikovu.

6. i d. Svadba se u Grkâ i u Rimljana svetkovala obično uvečer, pa su vjerenicu sa zubljama otpratili u kuću vjerenikovu. Nijesu li zublje kod toga htjele pravo da gore, bio je to loš znak za sreću u braku.

9. I Euridika bila je jedna između Najadâ, riječnih boginja.

10. Rodopski je pjevač Orfej, a naziva se tako po brdu Rodopi u Trakiji.

13. Od mnogih ulaza u podzemni svijet, što ih je staro grčko i rimsko pričanje poznavalo, najznatniji je bio onaj kod gradića i predbrežja Tenara u Lakedemonu, kojim su se i Herkul i Tesej spustili u Ditovo kraljevstvo.

Što u nj padamo svi, koliko nas smrtnih se rodi,
Ako je slobodno r'ječma prevarljivim ne okolišit
I pravu istinu reći: ne dođoh amo, da Tartar
Tamni vidim i svežem Medúsinôj nakazi onoj
Zmijama dlakavi trostruki vrat; — što ovamo dođoh,
Uzrok moja je žena, u koju je izlila otrov
Ljutica pogažena i mlade joj godine uze.
Htjedoh pregorjeti to i pokušah (tajiti ne ću),
Amor ne dade bog u svijetu poznati gornjem,
Je li i ovdje, sumnjam; — al' slutim, bit će i ovdje;
Pa ako izmišljen glas o negdašnjoj otmici nije,
I vas je združio Amor. Strahovitog tako vam ovog
Mjesta i Haosa grdnog i pustoši golemog carstva
Naprasno poginulu Eurìdiku opet oživ'te!
Vama pripada sve, i nakon boravka kratkog
Ljudi se žure prije il' poslije u isti u dom;
Ovamo težimo svi, i ovdje je zadnji nam stanak.
Vaše kraljevstvo dov'jek nad ljudskim nad rodom traje.
Pa pošto određene i ona godine svrši,
Pod vlast potpast će vašu. Za vr'jeme je darujte samo.
Akoli milosti tê sudbina mi ne da, odlučih,
Da se ne vratim više; vesel'te se smrti obóga".
Dok on zboraše tako i uz r'ječi diraše žice,
Plakahu beskrvne duše; sad Tantal ne hvata vodu,
Koja se izmiče, točak Iksìonov vrtjet se presta,
Ptice ne kljuju jetru, a Belove unuke puste
Vrčeve, a ti si na tvom kamenu, Sisife, sjeo.
Tada su prviput, kažu, Erinije ganute bile,
Te im se suzama lica omočiše. Kraljica ni kralj
Podzemni molitelju ne mogoše odbiti molbu,

21. i d. Medusina je nakaza s trostrukim vratom pas Kerber kao čedo Ehidne, kćeri Medusine i Tifonove.

26. i d. Amor ili Kupido, sin Venerin, bog ljubavi, jednako vlada u podzemnom svijetu kao i na zemlji. Potvrđuje to sam Dit, koji je poradi ljubavi oteo Persefonu. O toj otmici vidi stihove 359. i d. petoga pjevanja.

41. i d. O Tantalu i Iksionu vidi bilješku uza stihove 457. i d. četvrtoga pjevanja, a tako i o Titiju, komu ptice ne kljuju jetru, dok Orfej pjeva, pa o Belovim unukama, o Sisifu i o Erinijama.

Pa Eurìdiku zovnu. Med skorašnjim sjenkama ona
Bješe, i korakom sporim (zbog zadate zbog rane) dođe.
Rodopac Orfej i nju i naputak dobije sada,
Da se očima natrag ne obazre, dok iz Avèrnskôg
Dola ne iziđe van, — il' jalov dar će mu ostat.
Njih dvoje podu stazom u onoj mukloj tišini
Izvitom, strmenom, tamnom, obučenom u sjen i u mrak.
Od kraja gornje zemlje već ne bjehu oni daleko,
Kad se poboji Orfej, da žena mu ne klone, te se
Ogleda vidjet je željan i ljubeć, — i odmah je nesta.
Pruža ruke i težeć, da primi i primljen da bude,
Samo je jadnik uzduh, što izmiče, uhvatit mogo.
Ona drugiput mrući na njega se tužila nije,
Jer bi se mogla samo na ljubav njegovu tužit.
Zadnje mu reče „Zdravo!", al' jedva ušima Orfej
Čuje, zatijem pade Eurìdika, otkle je došla.
Orfej se prepade tako, kad drugiput umre mu žena,
Kao čovjek, što vidje u strahu trovratu psinu
S lancem na srednjem vratu, — tek onda čovjeka strava
Ostavi, kada i život, kad t'jelo mu obuzme kamen, —
Kao i Olen, koji na sebe krivicu uze,
Veliki tobože grješnik, i nesretna kao Letéja
Gizdava svojom ljepotom, — nerazdružna nekad ste bili
Srca, a kamena dva na Idi vlažnoj ste sada.
Orfej uzalud moli i kuša, da se preveze
Opet, al' ne da brodar; i tako sedam je dana
Bez dara Cererina na obali sjedio prljav;
Tuga i žalost njemu i suze bijahu hrana.
Tužeć se, da su bozi od Ereba okrutni, pođe

51. i d. Avernski je dô podzemni svijet, a naziva se tako po Avernskom jezeru kod Kume, gdje se također držalo da je ulaz u podzemni svijet.

65. i d. „Trovrata psina s lancem na srednjem vratu" jest podzemni pas Kerber.

68. i d. Priča o Olenu i Leteji poznata nam je samo po ovome mjestu. Čini se, da je Leteja ponoseći se svojom ljepotom uvrijedila bogove, a bogovi da su nju i muža njezina okamenili.

73. Brodar, koji ne da Orfeju, da se preveze, jest Haron.

Orfej u Rodopska brda i na Hem sjeverom bjeni.
Godinu, koju morske završuju ribe, već triput
Bješe dokončo Titan, a Orfej svake se ženske
Ljubavi ostanuo, il' što mu se svršila tužno,
Ili je zadao vjeru; al' mnoge plamćahu željom,
Da za pjevača pođu i odbite plakahu mnogo.
Bijaše neko brdo, a na brdu bješe poljana
Sasvijem ravna, što se zelenjela obilnom travom.
Ali ne bješe hlada. Kad od boga rođeni pjevač
Na tom se posadi mjestu i dirne u žice zvonke,
Hlada dobije mjesto. I Haonsko nađe se drvo,
Grana visokih hrast, Helijádâ također drvlje,
Bukva i djevojačka lovorika ì lipa meka,
K tome krhke lijeske i jasen dobar za koplja
I nečvornovita jela i česvina, koja se svija
Od žira, šareni javor i platana ljupka se nađe,
Vodeni nađe se lotos i s njime potočare vrbe,
Uvijek zeleni šimšir i metljika tankijeh grana,
Dvobojna također mrča i s plavkastim bobama tinus;
I ti si, bršljane, došo, vijonogi, s tobom i loza
Sa stržajama dođe i lozama obviti br'jesti,
Jaseni brdski i bori i maginjom crvenom rodna
Planika, gipka palma, što za dar se pobjedi daje,
Zategnutijeh kosa omorika čupava ozgo

77. Rodopska su brda i Hem u Trakiji, a kako u Trakiji boravi po starom vjerovanju i vjetar „sjevernjak", razumije se, da od njega najviše strada brdo Hem.

78. Godina se u Rimljana otpočinjala s mjesecom martom, a toga je mjeseca sunce stupilo u zvjezdano jato „Ribâ".

90. Haonsko je drvo hrast. U zemlji epirskoga plemena Haonâ bilo je dodonsko proročište s proročkim hrastom; vidi bilješku uza stih 622. sedmoga pjevanja.

91. O Helijadama, Faetonovim sestrama, koje su se pretvorile u crne topole, vidi stihove 340. i d. drugoga pjevanja.

103. i d. Stara grčka boginja Reja, mati Jupiterova, Neptunova i Plutonova, rano je postala istovetna s Kibelom, koja se bučno slavila po maloazijskim visovima zajedno s ljubimcem svojim, dječakom Atisom, frigijskim pastirom. Da se Atis, krenuvši vjerom boginji, pretvorio u omoriku, doznajemo samo od Ovidija.

Draga bogova majci (jer Atis je u nju Kibélin
Presvuko biće čovječje i stvrdnuo on se u stablo).
U tom se zboru nađe i čempres na keglu nalik,
Sada drvo, a nekad ljubimac onoga boga,
Koji ugađa žice na kitari, a i na luku.
Nimfama, koje žive na Kartejskim poljima, bješe
Posvećen golemi jelen ; kolike je rogove imo,
Pod njima njegova glava u debeloj bijaše sjenki.
Sja se na rozima zlato, sa obloga vrata se spušta
Niz rame jedno i drugo od kamenja dragoga đerdan,
A na čelu mu trepti hamajlija srebrna, koju
Mali remeni drže, a istih je ljeta, — a biser
Oko ugnuta čela iz obadva iz uha blista.
Ništa se bojao nije, od prirodne slobodan bješe
Plašljivosti te znaše da dolazi u kuće pa bi
Pružao svakoj ruci i neznanoj vrat, da ga gladi.
Tebi je najdraži bio, Kipàrise, krasniče prvi
U svem narodu Kejskom. Na pašnjake mlade si vodit
Jelena ti običavo, na izvore također bistre ;
Sad si šareno cv'jeće uvijo u rogove njemu,
Sad si ga jaho sjedeć na leđma mu i meka usta
Grimiznim žvaleć ularom čas amo ga vodo, čas tamo.
Bijaše jednom ljeti upodne, — obalnog raka
Ugnute štipaljke obje od pripeke gore sunčane,
Na zemlju umoran jelen u travu je legao bio
Te je udisao hlad pod sjenastim drvljem ; tad mladić
Njeg u neznanju probode Kipàris oštrijem kopljem ;
Pa kad jelena vidi gdje umire od rane ljute,
I sam htjede da umre. Koliko ga tješio tada
Feb i opominjo njega, nek tuguje mirno, koliko
Stvar zaslužuje ta ! Al' Kiparis jednako jeca
I moli zadnji od bogova dar, da tuguje dov'jek.
Pošto od plača silnog u njemu nestade krvi,
Počne njegove ude obuzimat zelena boja ;

108. Bog, „koji ugađa žice na kitari, a i na luku" jest Apolon.
109. Karteja je grad na ostrvu Keosu, jednom od Kikladskih ostrva.
127. U zvjezdano jato „Raka" ulazi sunce u početku ljeta.

Kosa, koja mu dosad niz snježano višaše čelo,
U lišće pretvori se u kuštravo te se naježiv
Tanahnim stane vrškom da gleda u zvjezdano nebo.
Uzdahne bog u žalosti i reče : „Žalit ću uv'jek
Tebe, a druge ćeš ti i žalosnim blizu ćeš biti".
Takvo je drveće pjevač primamio, k tome i divlje
Zvjerinje i ptice te je u njihovu sjedio zboru.
Udari u žice prstom i dobro ih ogleda te se
Uvjeri, da se dobro raznoliki glasovi slažu,
Premda je drukčiji svaki, tad ovu zapjeva pjesmu :
„Pjesmu od Jupiter-boga (ta vlast je njegova prva !)
Počni, o majko Muza. I dosad često sam pjevo
Njegovu silu ; Gigànte u znatnijoj pjevo sam pjesmi
I str'jele pobjedničke po Flegrejskom rasute polju ;
Lakša sad lira treba ; mladiće pjevajmo, koje
Višnji ljubljahu bozi, i djevojke, kojeno ljubav
Zaludi zabranjena i s požude trpješe kazan.
Bogova kralj usplamtje od ljubavi za Ganimédom
Frigijcem i nađe nešto, što milije bješe mu biti,
Negoli što je bio. Al' nije se htio pretvorit
U drugu pticu do onu, što str'jele mu nositi može,
I odmah kroz uzduh munuv na posuđenim na krilma
Ugrabi Ilijca, koji i sada napunjajuć vrče
Nektar preko volje pruža Junonine Jupiter-bogu.
U nebo Feb bi i tebe, Amìklov potomče, uzo,
Da je žalosna dala sudbina vremena za to ;
Al' po mogućnosti ti si vjekovit ; proljeće zimu

150. i d. O Gigantima vidi bilješku uza stih 151. i d. prvoga pjevanja. Borba se s Gigantima obično postavljala na poluostrvo halkidsko Palenu, koje se u starije doba zvalo Flegra.
155. i d. Prema starijim su vijestima orao ili Tantal ugrabili po Jupiterovoj zapovijedi dječaka Ganimeda i donijeli ga gospodaru svomu na nebo. Da se Jupiter sam pretvorio u orla, stalo se pričati istom u helenističko doba grčke književnosti.
162. Hijakint bio je, čini se, sin Ebalov, a unuk Amiklov. Rod njegov nije sasvim pouzdano poznat.
Amiklo je osnivač grada Amikle u Lakedenonu, gdje se još dugo kasnije pokazivao Hijakintov grob i svake godine osobitom svetkovinom slavio spomen Apolonova ljubimca.

Kadgod goni te ovan iza riba dolazi mokrih,
Ti se nanovo rađaš i cvateš u zelenoj travi.
Tebe je roditelj moj nada sve ljubio, i Delf,
Koji u sr'jedi je sv'jeta, bez braniča bijaše dugo,
Dok je pohađao bog bez bedema Spartu i Eurot.
Nije sad Febu stalo do kitare ni do strijela ;
Ne misleć na dostojanstvo na svoje mreže mu nosi
I pse na uzici drži i njega po vrletnim brdma
Prati i u srcu gori od navike duge za njime.
Između prošavše noći i iduće bijaše Titan
Nekako u sredini u razmaku od obje istom.
Ona se dvojica svuku i od soka masline masne
Sjajuć sa širokijem sa kolutom zametnu igru.
Prvi zavrti ga Feb i u povjetarce ga baci
Uzdušno te prosiječe težinom suprotni oblak ;
Iza vremena duljeg težina na zemlju krutu
Padne i dokaže, da je sa umještvom složena snaga.
Nesmotren i za igrom zanesen potrči Tenárac
Odmah, kolut da digne, al' od tvrde odskoči zemlje
Kolut i uvis poleti i otud tebi u lice
Pade, Hijàkinte mladi. I u čas taj poblijedi
Feb ko i mladić sam te klonulo t'jelo mu primi,
Pa ga sad grije, a sad zablažuje grdne mu rane,
A sad primiče trave, da ne da duši odletjet.

165. U doba proljetnoga ekvinokcija ulazi sunce u zvjezdano jato „Ovna" iz zvjezdanoga jata „Ribâ".

168. Po vjerovanju je grčkom proročište u Delfima bilo središte Grčke i čitave zemlje.

169. Do potkraj 3. vijeka prije Hr. Sparta nije imala bedemâ, jer je bila zaštićena prirodnim svojim položajem i hrabrošću svojih stanovnika. Utvrdio ju je tiranin Nabis.

174. i d. Sunce (Titan) nekako je u sredini između prošavše noći (od jutra) i iduće noći (do večera) oko podneva.

176. Prije gimnastičkih vježbi, napose prije rvanja, namazali su natjecaoci tjelesa uljem, da budu gipkija, a i zato, da ih protivnik ne dohvati tako lako ; vidi bilješku uza stih 35. i d. devetoga pjevanja.

177. Kolut *(discus)* bio je široka i teška, isprva okrugla, kasnije više eliptička ploča od mjedi, koja se bacala na udaljeni kakav cilj. Kasnije se taki kolut pravio također od kamena ili tvrda, teška drva.

182. Tenarac je Hijakint, a naziva se tako po predbrežju Tenaru u Lakedemonu ; vidi bilješku uza stih 13.

Al' ne pomaže vraštvo ; bez prebola bijaše rana.
Kao kad visoki mak il' ljubicu u bašči tkogod
Ustrgne ili ljiljan, u kojeg su žuti prašnici,
Uveli cvijet odmah učmàlu obori glavu,
Ne može da se drži i vrškom u zemlju gleda :
Tako se smrtna glava Hijàkintu spusti, bez snage
Vrat je i teret sebi je sam i na pleći pada.
„„Padaš, Ebalov sine — progovori Feb — u mladosti
Usmrćen prvoj ! vidim po mojoj si krivici ranjen.
Žalost si moja i moje zločinstvo ! desnicu moju
Tvoja žigoše smrt ! ubilac, Hijakinte, tvoj sam.
Ali zgriješio što sam? već ako se može grijehom
Nazvati, što sam se igro il' što sam ljubio tebe !
O da umrijet mogu za tebe il' s tobom ! Al' zakon
Sudbe kad ne da nam to, uz mene svagda ćeš biti,
Tvoja će uspomena u ustima mojima biti ;
Pjesmama slavit ću tebe i lirom, što ruka je bije ;
Nov ćeš bit cvijet i žalost kazivat ćeš slovima moju.
Doći će i vrijeme, kad najveći junak će u cv'jet
Taj se pretvorit i ime na listu će njegovo stajat.""
Dok je govorio to Apòlôn istinim ust'ma,
Krv, što se proli po zemlji i od nje se pokropi trava,
Prestane biti krv i nastane sjajniji cvijet
Od Tirskog grimiza nalik na ljiljan, samo što onaj
Boju grimiznu ima, a ovaj srebrnu ima.
Febu, što počasti tako Hijàkinta, nije još dosta
Bilo toga, već svoje ubilježi u lišće jade,
A j ! A j ! stoji u cv'jetu i žalost se slovima kaže.
Što Hijàkinta rodi, ne stidi se Sparta i časti
Njega do današnjeg dana, po starome po običaju
Svake mu godine god Hijakìntije svečano slave.
Ako bi pitao tko Amàtunt obilni rudom,

207. U cvijet hijakint pretvorio se „najveći junak" Ajas, kako Ovidije pripovijeda kasnije u trinaestom pjevanju, stih 396. i d.

219. U Lakedemonu se svečanost Hijakintijâ slavila svake godine mjeseca lipnja ili srpnja po tri dana.

220. i d. Sve dalje priče do kraja pjevanja u najtješnjoj su vezi s ostrvom Kiprom.

*

Jesu li njegove kćeri Propètide, priznao ne bi,
Kao ni one da rodi, na čelu kojim su nekad
Roga stršila dva, i zato se zvahu Keràsti.
Gostinskog Jupiter-boga pred vratima imahu oltar
Pohlepni činiti zlo. Kad skrvavljen oltar bi došljak
Vidio, mogo je mislit, da zaklani telići tu su,
Koji sisaju još, il' ovce Amàtunta grada,
Al' gost zaklan je bio. Sa žrtava srdita kletih
Blaga se Venera spremi da ostavi gradove svoje
I Ofijuskâ polja, al' reče: „„Što skriviše moji
Gradi i mjesta ljupka? Zločinstvo kakvo je njihno?
Bolje će biti, čeljad da bezbožna kažnjena bude
Smrću il' izagnanjem il' med njima čimgoder srednjim.
Al' čim da kaznim ih drugim do pretvorom oblika njihna?""
Misleći, u što bi njih pretvorila, padne joj pogled
Na roge te se sjeti, da rozi im ostati mogu,
Pa ljudeskare tê u bikove pretvori ljute.
Besramne usude se Propètide n'jekat božanstvo
Veneri, ali se ona rasrdila na njih te prve,
Kaže se, staše predavat tjelesa i svoju ljepotu;
A kad im nestade stida i stvrdne im krv se u licu
U tvrdi kremen se one pretvoriše s razlikom malom.
Kad njih Pigmàlion vidje, gdje vjekuju v'jek u sramoti,
On se prepo od zloća, što vrlo mnogo ih metnu
Priroda u žensku narav, i zato živje bez žene
U bećarluku on i u ložnici bijaše samac.
Uto mu pođe za rukom, te snježani izreže mramor
Umještvom divnim i dade mu lik, da takvog u žene

Amatunt je grad na Kipru. U njemu se osobito častila boginja Afrodita (Venera), za koju se držalo da se i rodila na Kipru.

223. Kerasti se nazivaju tako po rogovima, što su im izrasli na glavi. Grčka je riječ za rog: κέρας.

230. Ofijuska polja jesu ostrva Kipra, koje ima taj pridjevak poradi mnogih zmija, što ih je bilo na njemu. Grčka je riječ za zmiju: ὄφεις.

238. Propetide jamačno su kćeri nekoga Propeta, ali nam drukčije nijesu poznate ni one ni otac njihov.

243. Po jednoj je vijesti Pigmalion bio kralj ostrva Kipra, a zaljubio se u kip boginje Afrodite.

Nema nijedne, te se u svoje zaljubio djelo.
Prave je djevojke oblik i mislio svak bi, da živi
I da se maknuti hoće, stidnoća kad smetala ne bi.
Tako se umještvo krije u umještvu. Tobožnjem t'jelu
Sta se Pigmàlion čudit i plamtjeti u srcu za njim.
Rukama djelo svoje opipava, dà vidî, je li
T'jelo il' je bjelokost, al' drži, da nije bjelokost.
Cjelive daje i misli, da prima ih, govori, grli,
Misli, u dirano t'jelo utiskuju da mu se prsti.
Boji se, ne će li ostat modrina na stisnutom mjestu.
Sad se umilja njoj, a sada joj donosi dare,
Koji su djevama dragi, kamenčiće glatke i školjke,
Ptice joj donosi male i cv'jeće od hiljadu boja,
Ljiljane, šarene lopte i suze joj nosi, što cure
Iz helijádâ, i kiti od'jelom joj t'jelo i meće
Duge đerdane joj na vrat, a na prste kamenje drago;
Iz uha sitni joj biser, a niz prsi lančići vise,
Pristaje sve joj, al' nije ni gola manje lijepa.
On je meće na dušek bojadisan Sidonskom bojom,
Zove je ljubom svojom i nagnuti polaže često
Vrat joj u perje mekano on, ko da osjeća štogod.
Blagdan Venerin dođe na svemu preslavan Kipru.
Junice s pozlaćenim krivuljastim rozima mnoge
Padoše pogođene oštricem u snježane vrate.
Tamjan se puši, — a žrtvu Pigmàlion svršiv k oltaru
Stupi i plašljivo reče: „„Učinit li možete, bozi,
Sve, nek žena mi bude bjelokosnoj djevojci slična!" "
Ne smjede reći: „„Nek djeva bjelokosna bude mi žena.""
Zlatica Venera glavom pri svojoj budući slavi
Znala je, želja što znači, i milosti za znak božanske
Triputa plamen plane i sukne rtasto uvis.
Vrativ se kući podje ka kipu djevojke svoje,
Padne na krevet i stane cjelivat je; — topla se čini,
Opet primakne usta i takne joj rukama prsi.
Pipana budući mëknê bjelokost, ostavlja tvrdost,

262. Suze, što cure iz helijadâ, jest jantar, koji curi po starom vjerovanju iz crne topole; vidi bilješku uza stih 91.

Pod prsti ugiba se i popušta Himetskom nalik
Vosku, što na suncu mekne i gnječen prstima prima
Oblike različite i obrađen koristan biva.
Čudi se i veseli sa sumnjom, varke se boji
I milje svoje opet i opet rukama pipa.
Tijelo bješe, i žile pokucuju dirane prstom.
S najvećim obiljem tada rijèčî Pafljanin svoju
Veneri izreče hvalu i ustima svojima prava
Usta pritisne sad, a djevojka poljubac dani
Osjeti i porumeni i k njegovim očima oči
Plašljivo digne te sunce i dragog najedno vidi.
Venera posveti brak, kog sastavi, — i kad se rozi
Mjesecu deveti put zatvoriše u puni okrug,
Ona Pafu tad rodi, od koje je ostrvu ime.
Još je rodila ona i Kiniru, koji da nije
Poroda imao, brojen med blažene mogo bi biti.
Strašno ću pjevati sad ; uklon'te se kćeri i oci !
Akoli moja pjesma razdraga vam srca, al' u tom
Neka ne nađem vjere, i vjerovat nemojte slučaj ;
Budete l' vjerovali, tad vjerujte također kazan.
Ako priroda pušta, da takav se pomoli zločin,
Čestitam ovoj zemlji, što stoji daleko od one,
Koja je rodila takvu grjehotu. Nek ima amóma,
Kinama, kosta nek ima i tamjana, kojino curi
Iz drva, svakavog cv'jeća nek ima Panhejska zemlja,
Ali i miru ima, — preskupo li novo je drvo !
Veli Kupido sam, da ranile tebe nijesu,

284. Atičko brdo Himet bilo je na glasu poradi mnogih pčela i meda.

290. Pafljanin je Pigmalion, a naziva se tako po gradu Pafu na zapadnoj obali ostrva, koji je opet ime svoje dobio od Pafe, kćeri Pigmalionove, koja se pominje u stihu 297.

298. Kiniru, kralja kiparskoga, pominje već Homer u Ilijadi (XI st. 20.). On je bio otac Mire i Adonisa, na glasu poradi ljepote svoje i bogatstva.

307. i d. Amom, kinam, kost i tamjan upotrebljavali su se u Rimu kod prigotavljanja različnih dragocjenih masti, a dobivali su se sa istoka.

309. Panhejska je zemlja bajni nekaki kraj bogat svakojakim lagom na nekakovu ostrvu u Indijskom oceanu.

Mira, njegove str'jele, od zločina takvoga luč svoj
Brani; — od triju sestara zadahnula jedna je tebe
Ugarkom Stiksovijem i nadutim gujama. Gr'jeh je
Mrzit na oca, još veći onakva je ljubav ko tvoja.
Odsvud se kupe gospoda želeći te imat i momčad
Iz sveg se istoka jagmi, da isprosi tebe ; — izberi
Kojega od njih, Mira, al' samo jednoga nemoj.
Grdnu kad osjeti ljubav, protivit joj ona se stane ;
„„Kud me zanosi srce? Kud smjeram?“ — zbori u sebi,
„„Bozi i djetinjska pažnja i sveta očinska prava,
Ovaj spriječite grijeh, zločinstvo smetite moje,
Ako je ovo zločinstvo ; ta kažu, da djetinjska pažnja
Takvu ne pobija ljubav ; životinje bez reda svakog
Med sobom m'ješaju se ; sramota junici nije
Da je nabređa otac, a kobila ocu je žena,
Jarac se m'ješa sa svojim sa kćerima, ptice od onog
Začinju plod, od čijeg od sjemena postaše same.
Blago li njima s takvom slobodom ! Ljudska je pomnja
Dala zakone zlobne, te prava zavidna brane
Ono, što priroda pušta. Al' nárôdâ kažu da ima,
Gdje se s materom sin sadružuje, a kći sa ocem,
I dječja pažnja raste uz udvojenu uz ljubav.
Jadne li mene, što se nijesam rodila tamo !
Nemila zemlja mi smeta. Što opet dolazim na to?
Odlaz'te, zabranjene o nade ! dostojan on je
Ljubavi, ali ko otac. Kad ne bih slavnoga bila
Kinire kći, ko s mužem sa Kinirom živjela ja bih.
Moj toliko je on, da i nije moj, i da sama
Krvna mi sveza škodi ; da tuđa sam, bolje bi bilo.
Htjela bih otić odavde i ostavit međe domaje,
Tek da se uklonim gr'jehu, al' ne da pogubna ljubav ;
Hoću uza nj da budem, da gledam ga, diram i s njime
Besjedim, da ga grlim, kad drugo nije moguće —
Možeš li i drugo što očekivati, djevojko kleta?
Znaš li, koliko právâ i koliko m'ješaš iménâ?
Hoćeš li inoča majci, a suložnica da ocu

313. Tri su sestre Erinije (Furije). Jedna je dakle od Erinija Stiksovom vatrom podjarila Miru, da poželi oca svoga.

Budeš, sinu da sestra, a bratu da mati se zoveš?
Zar se ne bojiš sestara sa gujama crnim na glavi,
Koje s lučima strašnim navaljuju u oči, lice
(A duše grješne to vide)? Dok tijelo još od grjehote
Tvoje je čisto, na nju i ne misli ; ljubavlju nemoj
Zabranjenom zakon da kaljaš prirode silne.
Ako i hoćeš, al' nije moguće ; pobožan on je
I misli na stid, — o kamo da takav je bijes u njemu !" "
Reče, — a Kinira bješe u sumnji, što činiti ima
Poradi velikog mnoštva prosaca, te pitat je stane
Spominjuć njina imena, za kojega hoće da pođe.
Ona isprva šuti i pritisnuv oči u lice
Očevo gori, i cure niz obraze tople joj suze.
Djevojačko je to snebivanje — Kinira misli,
Pa je cjeluje, plakat ne dade joj, briše joj lice.
Miri su poljupci dragi veoma i pitana buduć,
Kakvoga želi muža, odgovori : „ „Sličnoga tebi." "
Otac pohvali besjedu tu ne razumjev i reče :
„ „Tako me uvijek ljubi."" Kad otac spomene ljubav,
Djevojka obori oči grjehotu ćuteći svoju.
Bijaše ponoć, i san razglobio bio je ude
I brige ; — od vatre gori strahovite potpuno budna
Slavnoga Kinire kći i prevrće mahnite želje.
Sada zdvaja, sad hoće da pokuša, stidi se, želi,
Što bi radila, ne zna. Ko drvo golemo kad je
Sjekirom podsječeno i ostaje zadnji još udar,
Ne zna se, kamo će pasti, i boje se na svakoj strani :
Tako se ranjeno mnogo koleba njezino srce
Nestalno amo i tamo i naginje na dvije strane.
Ljubavi drugog svršetka ni mira ne nalazi do smrt,
I smrt izbere ona, te dignuv se odluči grlo
Konopcem obvit i svezav odozgo o dovratak pojas
Reče : „ „Zdravo mi ostaj, o Kinira dragi, i sluti
Uzrok mi smrti !" " Tad stane da namješta uzao o vrat
Blijedi. Mrmljanje to je do ušiju doprlo — kažu —
Dojilji vjernoj, što prag hranjenice čuvala bješe.
Starica odmah skoči te otvori vrata i videć
Sredstva samoubijstva u časak u isti cikne,

Lupa se, razdire njedra i strgnuvši uzao s vrata
Mirina raskine ga. Tad istom počne da plače,
Grliti stane nju i za uzrok konopca pitat.
Djevojka šuti nijema, nepomično u zemlju gleda
Žaleći, pokušaj što je otkriven, smrt razbijena.
Ali zaintači stara i kosu otkrivši s'jedu
I sise prazne moli, da kaže joj, zašto je tužna,
Tako joj kolijevke i hrane najprve. Mira
Ne sluša molbu i jeca. Al' stara odlučivši doznat
Ne će joj samo tajnost da obrekne.—„ „Reci mi" ", kaže,
„ „Daj, da ti pomognem ja. Bez snage starost mi nije.
Ako je mahnitost, znadem u travi joj i basmi lijek ;
Ako ti naudi tkogod, da očistim činima tebe ;
Ako je bogova srdžba, ublažit se žrtvama može.
Šta bih mislila drugo? imutak ti čitav je i dom
I u napretku stoje, a mati i otac ti žive." "
Mira kad čuje „„otac"", tad uzdahne prsima iz dna,
Ali se dojilja ni tad grjehoti nikakvoj nije
Dosjetila, al' ipak na ljubav pomisli neku.
Tvrda u odluci stane da moli dojilja, nek joj
Iskaže sve, i plačuću nju na krilo tad staro
Digne i mišicama slabomoćnu grleć je reče :
„ „Vidim, da ljubiš, Mira ; al' ne boj se, usrđe moje
Tebi će koristit u tom i doznati o tome ne će
Nikada otac." " Sa krila ko pomamna poskoči Mira,
Pritisne lice u krevet i reče : „ „Odlazi i stid
Ne diraj jadni." " Kad stara zaintači, reče joj : „„Odlaz'
Ili ne pitaj, što je ; zločinstvo je, doznat što želiš." "
Stara se strese te od stra i godina drščuće ruke
Pruži i pred noge padne hranjenici moleć se svojoj;
Sada joj laska, a sad poprećuje, ako ne prizna,
Kaže, odati da će i konop i smrti početak ;
Akoli prizna joj ljubav, obricati stane joj pomoć.
Mira podigne glavu i zaplače, suzama njedra
Napuni dojiljina i htjede priznati češće,
Al' glas ustavi češće i stideć se haljinom lice
Pokrije i kaže : „ „Sretne l' o matere sa mužem svojim !" "
Ništa ne reče drugo i zajeca. Dojilja tad se

Osjeti, i hladne ude i kosti strava joj prožme,
S'jeda na tjemenu kosa naježi se, čupava bude ;
Mnogo opominjat stane, da kletu uzbije ljubav,
Je li moguće ; al' Mira i znajuć, da govori pravo
Stara, al' umrijet voli, ne poluči l', kojega ljubi.
„ „Živi" ", prozbori ona, „ „i ljubi svojeg" " — izreći
Ne smjede „„oca"", ušuti ; što obreče, potvrdi kletvom.
Cererin godišnji god blagočastive slaviše žene,
God, kad u snježano ruho obučene idu prilagat
Od klasova vijence za prvine plodova svojih.
Devet ne smiju noći da ljube muževe svoje,
Ni da im se taknuti dadu. — Kenhrèida, kraljeva žena,
Bješe u onome mnoštvu tajinstveni svetkujuć praznik.
Krevet bez zakonite bez supruge bješe, i onda
U zo čas usrdna stara zateče Kiniru pjana,
Pravu mu razloži ljubav zatajivši samo mu ime,
Pohvali i lik Mirin ; za godine pitana njene
„ „Vrsnica Miri je" ", reče. Tad Kinira pošlje je po nju.
Vrativ se dojilja Miri progovori : „ „Raduj se, hrano !
Dobismo !" " Nesretnici nijesu djevojci grudi
Pune veselja sad, i zloslutno srce joj tuži,
Ali se i veseli ; u takvom je razdoru duša.
Bijaše doba gluho, — okrenuo između vršáčâ
Ukošenu je rudu već bio Boot. Tad Mira
Dođe na grijeh spremna. S nebesa zlatni se mjesec
Ukloni, oblaci crni zvijezde skrovite skriju ;
Nema vidjela noći. Zaklonio prvi je lice

431. i d. Za Demetrinih (Cererinih) nekih svetkovina udate žene nijesu smjele da opće sa svojim muževima.

435. Kenhreida je žena Kinirina, a mati Mirina.

446. i d. Oko ponoći se zvjezdano jato „Nebeskih kola" uspne do najviše točke na horizontu i onda počinje zalaziti. O tome jatu i o Bootu vidi bilješku uza stih 171. i d. drugoga pjevanja.

450. i d. Ikar je bio atički pučanin, koji je prijazno primio u svoju kuću boga Dionisa i dobio od njega vinovu lozu, da je nasadi. Ikar dade vina piti atičkim pastirima, a oni napivši se mišljahu, da ih je Ikar otrovao, pa ga ubiju. Od žalosti za ocem objesila se nad njegovim truplom kći Ikarova Erigona, a bogovi ih oboje pretvoriše u zvijezde i presadiše na nebo, te je Ikar istovetan s Bootom, a Erigona sa zvjezdanim jatom „Djevice".

Ikar, Erìgona zatim zbog ljubavi očinske sveta.
Triput spoticaj noge opomene Miru, i triput
Zapjeva mrtvačku pjesmu smrtonosna sova, al' Mira
Ide, a mrak joj stid umanjuje i crna noćca.
Jednom se rukom drži za dojilju, a drugom pipa
Tražeći tamni put. Na pragu već ložnice stane
I već otvori vrata ; povuče je stara unutra.
Koljena klecaju Miri i dršću, nestaje u nje
Boje u licu i krvi, i svijest je ostavlja iduć.
Što je grjehoti bliže, sve više se straši i žali,
Na što se dala to, i neznana htjela bi uteć.
Dok se usteže ona, povede je krevetu baka
Visokom te je preda veleći : „ „Uzmi je evo,
Tvoja je, Kinira, to !" " i prokleta združi tjelesa.
Roditelj utrobu svoju u postelji nečistoj primi,
Djevojci uzima strah i hrabri je, nek se ne boji ;
Možda zbog razlike joj u ljetima rekao „kćerko",
Ona pak njemu „oče", da ime ima grjehota.
Ponove iduće noći zločinstvo, a ne bješe zadnja.
Napokon Kinira htjede da vidi ljubovcu svoju
Iza ljubljenja mnogog ; kad sv'jeća bî donesena,
Grijeh ugleda i kćer, od žalosti zape mu riječ,
I odmah sjajni mač iz visećih korica trgne.
Mira bježati stane te tminom i noću mrklom
Štićena umakne smrti, po širokim lutajuć poljma
Ostavi Arapsku zemlju palmorodnu, Panhejske ravni.
Pošto se devet puta obnoviše mjesecu rozi,
Napokon počine trudna u zemlji Sabejskoj jedva
Noseć u utrobi breme. Tad ne znajuć, molila što bi,
Jednako bojeć se smrti, na život se jednako gadeć
Molitvu reče ovaku : „ „O bogovi, akoli štogod
Slušate ispovjednike, zaslužila tešku sam kazan,
Pa sam je spremna podnosit; al' živa da ne budem mrzost
Živim ni mrtva mrtvim, iz obadva iz carstva mene
Izgnajte pa me pretvor'te te život mi uzmite i smrt" ".
Bogovi čuli su to ispovjednicu ; molitva zadnja

452. Kad se tko već j e d a m p u t spotaknuo, bio je to zao znak.

480. Sabejci bili su narod u jugozapadnoj Arabiji.

Doprije do boga nekog ; govorila još je, a zemlja
Već joj pokrije noge ; kroz raspucale joj nokte
Pruži se kor'jenje koso, što potpora dugom je stablu ;
Drvo nasta od kòstî, u srèdini ostane mozak,
U žile prijeđe krv, a ruke u široke grane,
U male grane prsti, a u koru otvrdne koža.
Utrobu obuzelo već tešku bijaše drvo
I prsi stisnulo bješe te htjede da pokrije i vrat,
Mira ne čeka dulje i sretajuć drveta pristup
Čučne i utisne zatim u njegovu u koru lice.
Premda zajedno s t'jelom i negdašnja izgubi čuvstva,
Ali plače, i tople iz drveta suze joj kaplju.
Tê su suze u časti, i mira, što iz kore curi,
Ime njezino čuva, i dov'jek će tako se zvati.
U zo čas začeto čedo pod drvetom rastaše i put
Tražaše, kako bi moglo izići ostaviv majku.
Utroba puna stane da buji drvu u sr'jedi,
Breme rastegne majku, rijèčî nemaju muke,
Niti rodilja može Lucínu da glasom zazove ;
Ali je drvo nalik na onu, što rađa, i često
Svijajući se jeca, od kapljućih suza je mokro.
Granama, koje se muče, Lucína pristupi blaga,
Primakne ruke i r'ječi za oblakšaj poroda reče.
Drvo se lomiti stane, i iz kore iziđe pukle
Živo breme, zacvili dijete ; — njega Najáde
Polože u travu meku i namažu majčinim suzam'.
Ljepotu morala bi pohvalit i Zavist, jer goli
Kako se na slikama prikazuju Amori, takav
Bijaše i taj, al' da ne čini im razlike nakit,
Laki tulac il' ovome daj il' onima uzmi.
Krilato prolazi tajom vrijeme i vara, te ništa
Bržeg od godina nema, — i tako svojega djeda
Sin i sestre, što bješe u drvetu nedavno sakrit,

510. i d. Lucina, boginja pomagačica kod porođaja, i nepozvana dolazi u pomoć Miri i olakšava boli njezine različnim basmama i mađijama.

516. Amori se slikahu s krilima, tulcem i strjelicama, a bijahu pratioci boga ljubavi. Grci ih nazivahu Erotima (Ἔρωτης).

Te se nedavno rodi i prekrasno bješe dijete,
Posta već mladić, već čovjek i nadvisi sebe ljepotom ;
Bude i Veneri drag te osveti majčinu ljubav,
Jer sin, što nosi tulac, cjelivao jednoć je majku,
Pa i ne znajuć zadre strijelom joj virećom prsi.
Ranjena odrine sina, a dublja je, nego se čini
Boginje rana, za koju ni marila isprva nije.
Zan'jeta čovjeka onog ljepotom na obale ona
Ne misli Kiterske, nejde na opkoljen pučinom Pafos
Ni na ribljivi Knid, na Amàtunt obilati rudom,
Nejde ni u nebo, jer joj Adónis je od neba draži.
Ne pušta njega od sebe i prati ga ; koja je vična
Bila u hladu lastovat i kitit se, ljepša da bude,
Sada po brdma tumara, po šumama, šikarnim hridma,
Haljine je zapregla do koljena poput Dijánê.
Drška pseta i lovi životinje, koje nijesu
Opasne : zečeve brze i jelene visokih roga,
Lovi i srne, al' ne će da dira u veprove jake
Ni u grabežljive vuke ni medvjede silnijeh šapa,
Kloni se ona i lava, što kolju ì žderû stada.
I Adónisa ona opominje (kad bi pomoglo),
Da tih se čuva i veli : „Na pòbjegljive navaljuj
Zvjerove hrabro, al' smjelost na smione sigurna nije.
Ne budi nesmotren, mladi o čovječe, u zo čas po me,
Zvjerove oružane od prirode dražiti nemoj,
Da mi ne bude slava preskupa tvoja. Ni mladost
Ne će ni lice ni drugo, što ganu Veneru, ganut
Lave ni vepre perajce ni oči ni srce zvijèrî.
Kao munja su zubi krivuljasti u vepra ljutog,
Žućkasti lavi su vrlo goropadni, puni žestine,

524. Prema starim vijestima Venera je nedopuštenom ljubavlju Kinire i Mire kaznila mater Mirinu Kenhreidu, jer se hvastala, da je njezina kći ljepša od same boginje. Adonis ljepotom svojom zatravljuje boginju i na taj način osvećuje majčinu ljubav.

531. Knid je grad u Kariji, na glasu kao sveto mjesto Afroditino, u kojem je bio znameniti kip Afroditin od Praksitela.

Dva ostala mjesta, što se ovdje pominju, gradovi Pafos i Amatunt, jesu na Afroditinu ostrvu Kipru, a Kitera je ostrvo na jugu blizu Lakedemona. Na svima se ovim mjestima Afrodita osobito častila.

Mrzak taj mi je skot". — Adónis upita, zašto,
„Kazat ću — Venera reče — da čudiš se grdnoj grjehoti
Negdašnjoj. Al' me neobičan trud umorio veće;
Eno se umilja jablan sa svojim ugodnim hladom;
Može se ležat u travi, — da legnem s tobom u njojzi!
I legne na zemlju ona te pritisne travu i njega
Pa naslonivši vrat na krilu Adonisu mladom
Počne govorit ovako prekidajuć ljupcima r'ječi:
„Možda si za neku čuo, u trkiji koja je znala
Brze natrčati ljude. I nije naklapanje bilo,
Što se govorilo, jer je natrčat ih doista znala.
Nisi mogao reći, je l' brža ili je ljepša.
Poradi udaje boga kad pitaše, reče joj: „ „ Tebi
Ne treba muž, Atalànta. Muževljeg se općenja kloni,
Al' se ukloniti ne ćeš i svoje ćeš biće izgubit.""
Bojeć se proroštva toga u sjenastim stane da živi
Šumama neudata, a prosci navaljuju mnogi,
Ona ih odbija teškom sa pogodbom: „„Dobit me može
Samo tko me natrči; utrkujte dajte se sa mnom;
Brzim će nagradom žena i ložnica biti, a sporim
Plaća će biti smrt. Pod pogodbom trčimo takvom!""
Pogodba bijaše kruta, al' tako je silna ljepota,
Da pored svega toga navrvjeli drski su prosci.
Sjedi i nemilu trku Hipòmen gleda i kaže:
‚Kako se može s takvom pogibelju tražiti žena!"
Reče i pretjeranu mladićâ prekori ljubav.
Ali kad ugleda lice i tijelo bez odijela,
Kakvo je tijelo moje il' tvoje, da postaneš ženom,

565. Atalanta je po jednoj vijesti kći kralja Jasiona, potomka Arkadova, i Klimene, kćeri Minijeve, odrasla je u šumama, a othranila ju je medvjedica, jer ju je otac odmah iza poroda izložio. Odrastavši u šumama postade ona lovica i sve je prosce hladno odbijala, dok ne dođe Milanion. Po drugoj je ona vijesti kći Sheneja, sina Atamasova, pa kad ju je otac silio, da se uda, pristade ona na udaju uz uvjet, da se svaki prosac natječe s njom u trci, pa ako podlegne, da pogine. Već je ona više prosaca na taj način pogubila, kad dođe Hipomen, sin Megarejev, praunuk Posidonov, kojemu je pomogla Afrodita, te je natrčao Atalantu. Ovidije se na ovome mjestu drži ove potonje vijesti, ali uzima također gdjekoju crtu iz prve vijesti.

Zapanji se Hipòmen i ruke dižući reče:
„Prostite, koje ovčas prekorih, — nagradu, koju
Tražite, nisam poznavo!" I hvaleć usplamti te želi,
Da je nijedan mladić ne prestigne, al' se i boji
Toga u zavisti svojoj. — „Al' zašto", reče Hipòmen,
„Ne bih okušo i ja u ovoj trkiji sreću?
Smjelima pomaže bog!" — Dok tako misli u sebi,
Djevojke gle Atalàntê, gdje korakom krilatim leti.
Premda se Aonskom čini mladiću, da djevojka juri
Kao Skitska strijela, al' u veće u čudo dražest
Njega njezina goni; još i trka daje joj dražest.
Vjetrić joj uzvija ruho i nosi od tabana brzih,
Kosa vijori se njoj po bjelokosnim leđma, pa tako
Isto pod koljenima i trakovi s vezenim rubom;
Iznad se djevojačke bjeline rumenilo prosu
Sasvijem kao što umjetni mrak u dvorani b'jeloj
Kada obojen bude od zavjesa grimiznog ozgo.
Dok to gleda tuđinac, već posljednji cilj Atalànta
Stiže, i dobitnicu vijenac zakiti svečan.
Cvileći pob'jeđeni pretrpe po pogodbi kazan.
Ali skončanje njihno ne preplaši onog mladića,
Već on naprijed stupi i uprv u djevojku oči
Reče: „Što laku slavu slabiće svladavajuć išteš?
Deder se natječi sa mnom! Il' sreća će pobjedu meni
Dati, a onda te ne će posramiti pobjednik takav,
Jer je roditelj moj Megàrej Onhèšćanin, kojem
Neptun je djed, i kralju od voda praunuk ja sam.
Plemenu junaštvo moje ne ustupa. Ili ćeš mene
Ti natrčat te slavno i veliko ime ćeš steći".
Shenejeva ga kći, dok zboraše, gledajuć milo
Bješe u dvojbi, je l' bolje, da svlada il' svladana bude.
I kaže: „Koji bog na krasnike kivan pogubit
Ovoga hoće i goni s pogibelju dragog života
Njega u ženidbu ovu? vrijedna ga, priznajem, nisam.

588. Aonski je mladić Hipomen, jer je Beočanin.
595. i d. U Rimu su se u Ovidijevo doba otvorene prostorije bogatih dvorova rado zasjenile šarenim zavjesama.
605. Grad se Onhest nahodio između Tebe i Halijarta u Beotiji.

Njegov me ne dira lik (al' dirnut me i on bi mogo),
Nego što je još dječak, i ne žalim njega, već dob mu.
K tome je junak i srce, što straha od smrti ne zna,
K tome se četvrti on od kralja vodenog broji,
K tome ljubi i c'jeni toliko ženidbu sa mnom,
Da će da umre, ne dade l' sudbina me nemila njemu.
Tuđinče, bježi, dok možeš, i ložnice krvave prođ' se.
Krvava ženba je sa mnom ! Za tebe svaka bi htjela
Poći, i pametna može da želi djevojka tebe.
Al' što brinem se za te, gdje tolike veće pogubih ?
Neka ga ! Neka umre, kad propast tolikih prosaca
Nije mu opomena, i srlja u mrzost života !
Dakle nek padne zato, što želi živjeti sa mnom,
I nek nedužan umre za nagradu ljubavi svoje !
Pobjeda moja će meni donesti nesnosnu mržnju,
Al' ja kriva nijesam. O kamo da hoćeš se proći !
Il' kad tako si lud, o kamo hitriji da si !
Kakav je djevojački u licu mu dječačkom pogled !
Ao Hipòmene jadni, da nigda me vidio nisi !
Vr'jedno bi bilo, da živiš. A sretnija ja kad bih bila,
I kad mi udaju ne bi sudbina kratila ljuta,
Bio bi jedini ti, sa kojim bih ležati htjela".
Reče i neuka još i taknuta ljubavi prvom
Sama ne zna, što čini, i ljubi i ljubav ne ćuti.
Već je na običnu trku i narod zove i otac,
Onda potomak Neptunov Hipòmen mene zazove
Brižnijem glasom i reče : „Pomozi, Kiterka, molim
Mome pregnuću i plamen naspori, koji si dala !"
Umilnu molbu tu donese vjetrić mi blagi,
Ona me, priznajem, ganu, a s pomoću ne bješe docnit.
Ima Tamàsênskô polje, — domoroci tako ga zovu,
Na Kipru najbolja zemlja ; posvetiše negda je meni
U doba davno starci odredivši, da darovnìna
Bude mojemu hramu. Nasrëd njivê sjaji se drvo
Žuta lišća, a granje pošuštuje žutijem zlatom.
Otud slučajno iđah sa trima jabukam' zlatnim
Ubranim mojom rukom, i nitko me vidio nije

644. Tamas bio je grad na Kipru, bogat bakrom.

Do on, te k njemu pristúpih i rekoh, čemu su dobre.
Trube dadoše znak, i iz ograde nagnuti napr'jed
Oboje jurnu pijesak dodirujuć nogama brzim.
Mogli bi, misliš, trčat po pučini ne kvaseć nogu
Ili po žućkastoj njivi nad klasima ravno stojećim.
Viču, povlađuju mnogi, i tako sokòlê mladića
Govoreć : „Sada je, sada, Hipòmene, zgoda, da pregneš,
Žuri se, sjekni snagom cijelom, časiti nemoj,
Svladat ćeš !" Ne zna se, ovim riječima dal' se veseli
Više Megàrejev sin il' kćerka Sheneja kralja.
O koliko li puta postajkuje moguć ga prestić !
Kako l' se nerado d'jeli od lica gledanog dugo !
Iz iznemoglih usta već para izlazi suha,
A još je biljeg daleko ! Potomak tada Neptunov
Jednu od onijeh triju od jabuka na zemlju spusti ;
U čudu nađe se djeva i jabuku sjajnu želeći
Zastrani trčeć i digne tad zlato, što se kotrlja.
Odmakne dalje Hipomen, i pljeskati stanu gledači.
Izgubljeno vrijeme i zakašnjaj naknadi ona
Trkom i iza leđa mladića ostavi opet.
Bačena jabuka druga zadrži je snova, al' ona
Stiže i prestiže momka. Još utrke osta svršetak,
„Boginjo sada pomozi darovnice !" reče Hipòmen
Pa on momačkom snagom poljani na stranu koso
Baci blistavo zlato, da kasnije djeva se vrati.
Ona se kao ščinja, bi l' digla, al' prinudih ja je,
Dà dignê, k tome više težine jabuci dodah
Pa i bremenom teškim i docnjenjem ustavih djevu.
Al' da mi pričanje ne bi izišlo od utrke dulje :
Ona bî pretečena, i dobitnik nagradu dobi.
Ne zaslužih li ja, Adónise, zahvalu od njeg
I da me tamjanom časti ? Zaboravi on mi zahvalit
Niti mi zapali tamjan. Rasrdih stoga se odmah.
Žalosna, prezrena što sam, odlučih postavit primjer,
Da me ne prezire svijet i potlje, podjarih se na njih.
Prolažahu kraj hrama, što slavni ga negda Ehìon

686. Ehion je sin Herma i Antijanire, kalidonski lovac i pratilac Jasonov na plovidbi po zlatno runo.

Materi bogova sazdo po zavjetu, u šumi gustoj
Sakrit ; — duljina ih puta potače, da počinu ondje.
Želja poslata od mog mogućstva Hipomena snađe
Ondje u nevrijeme da obljubi sad Atalàntu.
Zaklon rasv'jetljen slabo nablizu hrama je bio,
Na spilju bijaše nalik, pokriven prirodnim plavcem,
Poštovan, svet od davnînâ ; u njemu je sveštenik mnogo
Drvenih kipa starih božanstva spravio ; — amo
Uđu i zabranjenim okaljaju svetinju gr'jehom.
Kipovi odvrate oči, a Majka s tornjevitom krunom
Pomisli, ne bi li krivce utopila u Stiks-rijeci.
Kazan se učini mala, te žućkasta pokrije griva
Vrate im dosad glatke, a prsti se u pandže svinu,
Pleći u pregibli pr'jeđu, težina smjesti se glavna
U prsi, repovi stanu da metu povrh pijeska,
Jarost iz očiju s'jeva, naknađuju urlanjem govor,
Šuma je ložnica njima ; strahoviti lavi su drugim,
Ali pitomim zubma Kibéline griskaju uzde.
Čuvaj se, dragane, njih, a s njima i zvjerinja drugog,
Koje ne okreće leđa, da bježi, već prsi na zagon,
Tvoje junáštvo i meni i tebi da ne bude kobno".
Tako opomene ona i ode na labudma u zrak,
Ali se opomene Adónis hrabri ne drži.
Vepra izgnaše jednoć iz njegova skrovišta hrti
Iduć za sigurnim tragom ; kad iz šume htjede izići,
Onda ga Kinirin sin sa strane pogodi hicem ;
Gubicom odmah strese krivuljastom vepar sa sebe
Koplje okrvavljeno ; u strahu potraži mladić
Zaklon, a divljak za njim i do kraja zube u trbuh
Rine i na žuti njega pijesak izvali smrtna.
Vozeći se po zraku na kolima lakim, što krila
Nosiše labuđa, nije još Kiterka nà Kipar stigla,
Kad izdaleka mrućeg razabere stenjanje i tud
S bijelim pticama skrene ; iz visokog etera kad ga
Vidi napola mrtva, u svojoj gdje valja se krvi,

696. Kao osnivačica gradova i tvrđavâ ima Kibela tornjevitu krunu na glavi.

708. Venera se vozi na kolima, u koja su upregnuta dva labuda.

Iskoči i razdre njedra i kosu čupati stane,
U prsi stane se ona da tuče ne štedeći ruku
I na sudbu se tužeć progovori : „Poda te ne će
Potpasti sve ! Adónise moj, vjekovit će ostat
Spomenik žalosti moje ; ponavljat će smrti se tvoje
Slika godine svake i nasljedba jauka moga.
Krv će se u cvijet tvoja pretvoriti. Kada si mogla,
Ti Persèfona, nekad da tijelo prometneš žensko
U mirisavu metvu, pa zašto da meni se krati
Junačkog Kiniri sina pretvoriti ?" — Reče i krvcu
Mirisnim nektarom obli, i krvca, pošto je taknu
Nektar, nabuja nalik na prozirne mjehure, što se
Dižu, kad nebo daždi. Ne potraje vremena više
Od ure jedne, kad li iz krvce izniko bješe
Cvijet od iste boje na šipak nalik, što krije
Pod kožom žilavom zrnje ; al' vijeka kratka je cvijet,
Jerbo se slabo drži i odveć je nježan i mlohav,
Pa ga otresa vjetar, od kojega i ime ima.

727. i d. U čast Adonisu Venera je uredila njegovu svetkovinu, na kojoj se prvoga dana žalilo za mrtvim dječakom, a drugoga dana slavilo ponovno njegovo udruženje s Venerom. Ova se svetkovina svetkovala napose u Aleksandriji.

Krv se Adonisova pretvorila u sasin cvijet.

Persefona je Nimfu Mintu pretvorila u metvu (grčki : μίνθη), jer je bila ljubomorna na nju.

JEDANAESTO PJEVANJE.

Tračke žene slaveći svetkovinu Bakhovu u mahnitosti ubiju i rastrgaju Orfeja, ali ih stiže kazan, te se pretvoriše u drveće. Njegovu su glavu valovi odnijeli u Metimnu na ostrvu Lezbu i ondje je zmija jedna hoće da progune, ali je Apolon okameni (st. 1.—84.). Bakho se zbog Orfejeve smrti rasrdi na Tračane, ostavi njihovu zemlju i ode u Frigiju. Njegova pratioca Silena pjana uhvatiše Frižani, no Mida, kralj njihov, odvede ga natrag do Bakha. Bakho obeća Midi za nagradu, štogod poželi, a Mida ga moli, da bi se sve pretvorilo u zlato, čega se dotakne, pa kad mu je bog ispunio želju, prijeti mu pogibao, da će poginuti od glada i žeđe. Zato ga Bakho izbavlja od pogubnoga dara naloživši mu, da se okupa u rijeci Paktolu, i pijesak se te rijeke pretvorio u zlato (st. 85.—145.). No naskoro stiže Midu druga nevolja. Pan i Apolon ga pozvaše, da presudi, tko od njih dvojice bolje svira, pa kad je on krivo dosudio pobjedu Panu, pretvori Apolon njegove uši u magareće. Mida brižljivo pazi, da prikrije ovu rugobu, ali je opazi jedan od njegovih slugu, iskaže tajnu zemlji, a iz zemlje niče trstika, koja je tresući se od vjetra ponavljala riječi onoga sluge (st. 146.—193.). Pošto je kaznio Midu, Feb Apolon poprimi ljudsko obličje i zajedno je s Neptunom gradio Laomedonu zidove trojanske. No Laomedon ne će da dade obećane plaće, a Neptun poplavi trojansku zemlju i pošalje grdosiju, kojoj je trebalo dati Hesionu, kćer Laomedonovu, da je proždre. Hesionu izbavi Herkul, ali i njega je Laomedon prevario za nagradu. Herkul osvoji Troju i dade Hesionu za ženu Telamonu, svomu pomagaču (st. 194.—217.). Pelej se već prije toga bio oženio Tetidom, koja mu se dugo otimala poprimajući različna obličja, dok je on najzad uz pomoć Protejevu ne nadmudri (st. 218.—265.). Peleju je Tetida rodila Ahilaion bi sad bio srećan, da nije s bratom Telamonom pogubio brata Foka, te njih dva moradoše bježati iz domovine. Telamon nađe novu postojbinu na Salamini, a Pelej dođe u Trahin u Tesaliji na dvor kralja Keika i ovaj mu pripovijeda, kako je Hionu, kćer njegova brata Dedaliona, ubila Dijana, jer se odviše ponijela, a Dedalion se od žalosti strmoglavio s hridi, pa ga je Apolon pretvorio u jastrijeba. Dok Keik pripovijeda, dolazi glas, da je vuk razderao stado, što ga je Pelej sa sobom doveo. Pelej raspoznaje, da mu se time osvećuje Psamata

mati Fokova, i moli je, da mu oprosti. Za nj se zauzima i žena njegova Tetida, te mu Psamata oprašta, a vuk se pretvori u kamen. Peleja očisti od zločina Akast iz Jolka (st. 266.—409.). Sada se crta dalji udes Keikov. On sam zaglavi jadno na moru putujući do proročišta Apolonova u Klaru. Alkiona, žena njegova, vidje u snu, kako se on utapa, ide tražiti njegovo tijelo uz obalu, pa kad ga opazi u vodi, baci se na nj i pretvori zajedno s Keikom u vodenu pticu (st. 410.—748.). Starci, koji su ih vidjeli, kako lete povrh mora, opomenuše se kod toga, da se i Esak, sin Prijama i Aleksiroje, pretvorio u vodenu pticu, kad se žaleći za Hesperijom bacio u more (st. 749.—795.).

Dokle pjevanjem takvim i drveće kreće i srca
Zvjerinja Tračkī pjevač i hridi za sobom mami,
Eto ti Kikonskih žena, što kože zvjerske im kriju
Mahnite prsi, i s vrha brežuljka opaze, kako
U žice bije Orfej i pjevanjem bijenje prati.
Jedna prosute kose po zraku laganom vikne:
„Evo ga, evo gle prezirača našeg!“ — i hiti
Febovu odmah pjevaču tirs u blagoglasna usta;
Biljeg bez rane ostavi štap obvijeni lišćem.
Druga se kamenom baci, al' kamen jošte u zraku
Svladan budući skladom pjevačeva glasa i lire
Pade pred noge njemu, za takovu mahnitu drskost
Kao da moli proštenje. Al' napadaj bezumni raste,
Nema prestanka tu, Erinija upravlja b'jesna.
Pjesma bi hice sve ublažila, al' vika strašna
I Berekintijskâ frula od svinutog roga i bubnji,
K tome pljeskanje ruku i urlanje u slavu Bakha,
Sve to nadviče kitare glas, i krvlju pjevača
Prije nečuvenog tad se obojilo kamenje bilo.
Još se bezbrojne ptice i zmije i zvjerinje divlje
Divi pjevačevu glasu, i slavni Orfejev trijumf

3. Kikonske su žene Tračanke, a nazivaju se tako po tračkom jednom plemenu, koje je stanovalo na rijeci Hebru.

Žene, dok slave Bakha, odjevene su u zvjerske kože, imadu raspuštenu kosu i tirsos, bršljanom obaviti štap, u ruci.

16. Berekintijska je frula, koja se upotrebljavala kod svetkovinâ frigijske boginje Kibele, jer Berekinćani bijahu stari stanovnici Frigije, u kojoj je štovanje Kibelino bilo osobito razgranjeno.

Najprije Mènade pobiju taj, izàtoga ruke
Krvave okrenu one na Orfeja samog nagrnuv
Na njga kakono ptice, kad noćnu opaze gdjegod
Pticu, gdje obdan tumara. Ko ujutru kad na areni
U teátru je jelen duguljastom, dà umrê, plijen
Pasa, nasrću tako na Orfeja, bacaju tirse
Obvite zelenim lišćem, za drukčiju stvorene službu.
Bacaju kamenje, grude i kidano s drveća granje
Kako koja, pa b'jesne još ì drugô oružje nađu ;
Slučajno voli su zemlju podrivali pritisnuv lemeš,
A nedaleko otud seljaci mišica jakih
Tvrdo kopahu polje u znoju spremajuć plode.
Ugledav povorku oni razbježe se ì svôga posla
Oruđe ostave ondje ; kud koje po polju leže
Motike, budaci teški i dugačke lopate ; — sve to
Razgrabe pödivljâle te žestokih rogova vole
Rastrgnu, onda se vrate k pjevaču skončanje mu noseć.
Ruke raširi on i progovori — prviput tada
Zalud — riječma nijedne ne dirnu ; ubiju njega
One svetògrdnice, i duša (o Jupiter-bože)
U vjetar izdahnuta odleti kroz ona kroz usta,
Koja su slušale hridi i s čuvstvom razumjele zv'jeri.
Za tobom plakahu ptice, o Orfeju, tužne i mnoštvo
Zvjerinja, kamenje tvrdo i šume, koje su često
Glas slijedile tvoj ; drveta za tobom tuže
Bez lišća, gole glave; rijeke, kaže se, da su
Nabujale od suza od svojih ; Najáde, Drijáde
Ruho s obrubom crnim i rasutu imahu kosu.
Udi su razbacani kud koji. Glavu i liru
Primi Hebar, i lira kad u vodu padne, protuži
— Začudo — žalosno nešto, promrmlja žalosno jezik

22. Menade su žene, koje slave Bakha, a nazivaju se tako zbog svoga mahnitanja: *Μαινάδες* od glagola *μαίνεσθαι*, koji znači: mahnitati.

25. i d. U amfiteatru u Rimu priređivahu se također lovovi na divlje zvijeri, i to, ako je onoga dana bilo još i drugih igara, rano ujutru.

48. O Najadama vidi bilješku uza stih 642. prvoga pjevanja, a o Drijadama bilješku uza stih 506. trećega pjevanja.

Mrtvi i obale Hebra odzovu se žalosno tome.
Glava i lira iz r'jeke domorodne u more uđu
Te se obale Lezba Metìmanskôg dohvate obje.
Ondje se ljuta zmija privuče glavi, što leži
Na pijesku na tuđem i voda iz kosa joj curi,
Ali priskoči Feb i zmiji, kad ugristi htjede,
Ne da i otvoreno još žvalo joj u kamen sabi,
Široko ukoči usta, nek zjaju, kako su zjala.
Sjenka pod zemlju ode i mjesta sva prepoznádê,
Koja ugleda nekad ; Eurìdiku tražeći nađe
Na polju blaženih te je objeručke zagrli željno.
Tu sad zajedno jedno porèd drugôg šeću, te sada
Za njom Orfej korača, a sada ide pred njome
I na Eurìdiku svoju obazret se sigurno može.
Ne dade Lijej, da ono zločinstvo bez kazni bude ;
Žaleći, slave svoje pjevača što izgubi takvog,
Kor'jenom usukanim povezo je u šumi odmah
Žene Edonske sve, što onaj počiniše grijeh.
Gdje je stajala koja, protegnuo nožne je prste
Svakoj i prsta vrške u stanovnu ugnao zemlju.
Kao što nogu ptica kad spusti u zamku, koju
Lukav je sakrio ptičar, te uhvaćena se videć
Lepeće, dršće, skače i omče sve priteže jače :
Tako i one buduć u zemlji pribite svaka
Zalud pobjeći kuša u strahu, al' žilavi kor'jen
Kvači i kolikogöd se bacakaju, ne pušta nikud.
Gdje su prsti, gdje noga, gdje nokti dok traže po sebi,
Vide, kako im drvo zamjenjuje listove oble.
Hoće ova i ona da jadnom se rukom po boku
Pljesne, al' po drvu pljesne. I prsi postanu drvo,
Pleći drvene budu, a za ruke mislit bi mogo
Da grane prave su, duge, i ne bi se varao misleć.

55. Da je na Lezbu u kasnije vrijeme liričko pjesništvo tako bujno cvjetalo, razlog tomu držalo se da je glava Orfejeva, koja se tamo konačno upokojila.

67. Lijej je pridjevak Bakhov naznačujući, da vino razdrešuje brige.

70. Edonske su žene Tračanke, a nazivaju se tako po Edoncima, plemenu, koje je boravilo u južnom dijelu Trakije.

Bakhu ne bješe ni to još dosta, te ostavi onu
Zemlju i s boljom družbom Timólu svojemu krene
U trsje i svom Paktólu ; zlatonosan ne bješe onda
Paktol nit zavidaše s dragocjenog njemu se p'jeska.
Obično mnoštvo je s bogom : Bakhàntice, Satiri tu su,
Ali Silena nema. Seljaci ga Frigijski nađu
Klecajućeg od vina i starosti, iskite njega
Cv'jećem i kralju ga Midi povedu, kojeg je Orfej
Orgije s Kekropovcem Eumòlpom naučio bio.
Mida kad učesnika i druga Bakhove službe
Ugleda, pun veselja sa dolaska takvoga gosta
Deset ga slavljaše dana i deset noći po redu.
Visokih zv'jezda krug jedanaesta Danica veće
Završi, onda kralj u Lidijsko veseo polje
Ode i mlađahnom on hranjeniku preda Silena.
Obraduje se bog, odgojitelj što mu se vrati,
I dar dopusti kralju na njegovu nesreću birat.
Midi će prisjesti dar te reče : „Štogod se taknem
Tijelom svojim, učini, da prometne žutim se zlatom".
Liber mu usliši želju i ud'jeli nesretni dar mu
Žaleć, što nije Mida pametnije iskao štogod.
Svom se veseleći zlu Berekìnćanin radostan ode ;
Predmete dira, da vidi, je l' istina u obećanju.
Jedva vjerovat može : sa zelenim sa lišćem granu
Otkine s oniska hrasta, i grana postane zlatna ;
Digne kamen sa zemlje, i zlatom zasja se kamen ;
Dirne grudu, i posta od dodira moćnoga guka
Zlatna ; izàtoga trga i boginje Cerere suho

86. i d. Timol ili Tmol bijaše vinovan kraj (brdo) u Lidiji, a Paktol rijeka bogata zlatom.

90. Silen je najpoznatiji među Satirima, odgojitelj i redovni pratilac Bakhov, debeo i ćelav starac, ponajviše pjan, koji teturajući jaše na magarcu.

93. Eumolp Atenjanin (Kekropovac) osnovao je misterije u Eleusini i bio je praotac atenske svećeničke porodice Eumolpidâ, koja je upravljala rečenim misterijama. Podrijetlom bio je on Tračanin i učenik Orfejev, a u Atenu je došao za kralja Kekropa.

I Mida, sin kralja Gordija i boginje Kibele, bio je Orfejev učenik, a on ga je uputio i u Bakhov kult

106. Berekinćanin je Frižanin Mida ; vidi bilješku uza stih 16.

Klasje, — žetva je zlatna ; sa drveta jabuku ubra,
Misliš, da su je dale Hespèride ; takne li prstom
Visoke dovratnike, sijevaju, čini se, oni ;
Kada opere ruke u vodi bistrici, voda,
Koja otječe s ruku, i Danaju varat bi mogla.
Jedva u srcu nade obuhvatit može, jer zlatom
Pomišlja sve. Veseli se on, i trpezu sluge
Postave jestvina punu, ni bez hljeba trpeza nije.
Ali Cererin dar kad rukom dotakne Mida
Dar se Cererin stvrdne, i kada gladnijem zubom
Hoće da jestvinu grize, po jestvini odmah odozgo,
Kad se približi zubu, navuče žuta se kora.
Svog darovača napitak kad s vodom pom'ješa čistom,
Vidjet si mogo gdje zlato u ustima protječe žitko.
Mida se prepade jada neobičnog, bogat i ubog
Blaga se ostavlja svog i što željaše, na to sad mrzi,
Nikakvo obilje glada ne stišava, suha mu žeđa
Pali grlo i zlato po zasluzi mrsko ga muči.
Ruke i mišice sjajne k nebesima digne i reče :
„Prosti, o Leneju oče, zgriješih, al' smiluj se na me
Pa me, molim te, izvad' iz ove sjajne bijede !"
Blaga je bogova volja : u pređašnje postavi stanje
Skrušenog grješnika Bakh i zà tvrđu uze što dade :
„U zo čas željenim zlatom da obuzet ostao ne bi,
Odlazi — reče — k rijeci, što slavnom Sardu je blizu,
Onda kreni planinom nasuprot t'jeku rijeke
I njom putuj sve dalje, dok ne dođeš vodi na izvor,
I najobilnije vrutak gdje teče, tamo zagnjuri
Glavu te tijelo svoje s grijehom zajedno oper' ".
K vodi otiđe kralj po nalogu tom, i rijeku
Oboji zlatna snaga iz čovjeka u vodu ušav.
I sad još zlatom buja poljana sjemenja primiv
Iz žile stare, i grude po njojzi su prožete zlatom.

114. O jabukama Hesperidâ i o kiši, koja je pala na Danaju, vidi stihove 611. i d. četvrtoga pjevanja.

132. Lenej je pridjevak Bakhov, jer on tiješti grožđe.

137. Sard je glavni grad Lidije, na sjevernom pristranku brda Tmola.

Na blago Mida zamrziv zavuče se u šume, polja
K Panu (koji u brdskim u spiljama boravi sveđer),
Ali mu umna osta tupoća, i opet će njemu
Benava škoditi pamet, ko i prije škodila što je.
Široko gleda Tmol u pučinu dižuć se strmo
Uspetim visom i šireć sa obronka dva se na strani
Jednoj kraj mu je Sard, a na drugoj mala Hipépa.
Tu Pan hvaljaše jednoć pred Nimfama nježnijem svoje
Pjesme te neznatnu pjesmu na svirali sl'jepljenoj voskom
Sviraše ; Feba pjevača držeći gorim od sebe
Dođe na nejednako nadmetanje k sudiji Tmolu.
Sudija stari sjedne na svojemu brdu, od uši
Ukloni stabla, a modru okružuje kosu mu samo
Hrastov vijenac, a žir niz čelo mu ugnuto visi.
Gledajuć boga stoke progovori : „Spreman je sudac".
Nato zasvira Pan na seljačkoj fruli i Midu,
Koji nazočan bješe, opčinio svojom je pjesmom
Varvarskom. Tmol tad k licu ka Febovu okrene glavu
Svetu, i okrene šuma za glavom se svojega boga.
Febu je na plavoj kosi lovorike Parnaske v'jenac,
Po tlih mu vuče se plašt u grimizu Tirskome močen ;
Kitaru napetih žica o kamenje drago i o kost
Slonovu ljevicom drži, u desnici terzijan ima.
Umjetnik vidi se već po stajanju. Vještačkim prstom
Dirne strune Apòlôn, i osvojen njinom milotom
Odredi Tmol, da podloži Pan sad kitari frulu.
Kad tu presudu bog izrèčê planinski, svi je
Odobre, samo je stane da kudi Mida i reče,
Da to pravedno nije. Ne dopusti Deljanin tada,
Tako benave uši da oblik ljudski imadu,
Pa ih produlji te ih bjeličastom napuni dlakom,
Gipke ih učini ozdo i dade, da micat se mogu ;

147. Pan je bog pastirâ i zato su ga osobito mnogo štovali u Arkadiji. Imao je jareće noge i rogove, a vještak je bio na fruli.

152. Hipepa je bio malen grad na južnom pristranku brda Tmola.

155. Tmol je ovdje bog brda istoga imena.

165. i d. Apolon kao bog kitaranja ima lovorov vijenac na glavi i dug grimizan plašt.

174. Deljanin je Apolon, jer se rodio na ostrvu Delu.

Sve mu je ostalo ljudsko, tek jedan je osuđen dio.
Tako dobije Mida sporohodnog magarca uši.
Sakriti hoće Mida ušesa i stideć se grdno
Gleda, kako će glavu da krije grimiznom kapom ;
Al' ih je vidio momak, što kralju dugu je kosu
Škarama obično strigo. Na vidjelo momak želeći
Iznijet opažen rug, izreći ga ne smje, al' nije
Šutjeti također mogo, te ode i zemlju iskopa ;
Onda tihijem glasom u izritu promrmlja jamu,
Kakve je vidio uši u Mide, svog gospodara.
Odaju svoju tako izrečenu zemljom zatrpa
Momak i od jame ode od zagrnute šutećke.
Na mjestu onome lug poraste gusti od trske
Drščuće, i kad uzri za godinu dana, odade
Onog, što posija tajnu, jer vjetrićem ljuljana trska
Iznosi sakrite r'ječi i odaje uši u kralja.
Kaznivši Midu sin Latónin ode od Tmola
Uzdahom čistim i s ove sa strane morskoj uzini
Hele, Nefèlinê kćeri, na zemlji Laòmedon-kralja
Nađe se. Gromovnik tamo Panòmfêjskî oltar starinski
S desna Sigejskom moru imade, a Retejskom s l'jeva.
Otud ugleda Feb, gdje prvi Laomedon diže
Zidove novoj Troji i s teškom mukom gdje raste
Veliki posao taj iziskujuć golemi trošak.
Onda zajedno s ocem ostvonosnim pučine morske
Ljudsko obličje primi te sagrade Frigijskom kralju
Zide uglavivši s njim, za gradnju da zlata im dade.

179. Priča o caru ili kralju, koga su bogovi bilo s kojega razloga kaznili davši mu životinjske uši, dospjela je u Grčku sa istoka, a živi i u našem narodu. *(U cara Trojana kozje uši.)*

180. i d. Prema priči Mida je kod te zgode zamislio frigijsku kapu, koja pokriva uši, a još i danas nose ovaku kapu brodari, ribari uopće ljudi nižih slojeva u južnim krajevima Europe.

196. Helespont je dobio ime od Hele, sestre Friksove, koja se bježeći pred maćehom Ijom ondje utopila ; vidi bilješku uza stih 7. sedmoga pjevanja.

197. Sigej je glavina zapadno od Troja, a Retej na sjeveru. Između obje glavine uzdizao se pod prostim nebom oltar Jupitera gromovnika (grčka riječ *πανομφαῖος* znači upravo : vrlo glasan).

200. Troja je tada bila još nova, jer ju je tek osnovao Il, otac Laomedonov.

Djelo gotovo stoji ; Laòmedon poriče plaću,
Nevjeru dokraja goni i laže i krivo se kune.
„Bez kazni ostati ne ćeš !“ progovori mora gospodar
I vodu nakrene svu ka obali lakome Troje ;
U more pretvori zemlju, seljacima otme imaće
Valima zalivši polja. Al’ ni te ne bješe kazni
Dosta, — kraljevu kćer grdosija jošte je morska
Tražila, i već bješe za hridinu svezana tvrdu,
Al’ je oslobodi Alkid i nagradu zaište : konje
Obećane ; — al’ plate ne dobiv za takovo djelo
Uzme jurišem Troju, što dvaput krivo se klela.
Subojnik njegov Telàmôn bez počasti ostao nije,
Jer Hesìonu dobi. — I Pelej sa žene božanske
Svoje se proslavio ; ponosio nije se više
Djedom negoli tastom, jer i drugim zapade, da su
Unuci Jupiter-boga, al’ boginja žena tek jednom.

Tetidi starac je Protej govorio : „Morska zatrudni
Boginjo, rodit ćeš sina, što očeva djela nadvisit
Svojim će djelima hrabrim i nazvat se veći od njega“.
Dakle da ne bude tko na svijetu od Jupiter-boga
Veći, Jupiter ne htje sa Tetidom morskom se združit,
Premda je u srcu ljubav za njome osjećo žarku,
I rekne unuku svom, a Eákovu sinu, da žudnju
Njegovu odmijeni i pomorsku djevojku grli.

Zaliv u Hemonskoj zemlji imade krivuljast i srpast,
Krakove široko pruža ; za luku zgodan bi bio,
Da mu je dublje dno, — pod vodom je odmah pijesak ;
Tvrdu obalu ima, ne poznaju trazi se na njoj

213. Alkid je Herkul, jer je unuk Alkejev.

216. i d. Telamon i Pelej sinovi su Eaka, kralja na ostrvu Egini ; vidi bilješku uza stihove 472. i d. sedmoga pjevanja.

221. Tetida je jedna od pedeset kćeri morskoga boga Nereja, žena Pelejeva, a mati Ahilova.

Protej je morski bog, koji je vješt proricanju budućnosti. Poput svih vodenih bogova i Tetida i Protej mogu na različne načine mijenjati obličje.

227. Pelej je unuk Jupiterov, jer je otac njegov Eak sin Egine i Jupitera ; vidi bilješku uza stihove 472. i d. sedmoga pjevanja.

229. i d. Hemonska je zemlja Tesalija, a zaliv, što ga pjesnik ovdje opisuje, jest Malijski zaliv na jugu Tesalije.

Niti se ustavlja korak, nit viseća alga je krije ;
Dvobojnih jagoda puna nablizu je mrčeva šuma.
U sredini je spilja, dal’ prava, dal’ umjetna, ne znaš,
Ali je umjetna više ; — na zauzdanom delfinu
Sjedeći ovamo često, o Tetida, došla si gola ;
Tu bi te napado Pelej, kad svladao san te je, te si
Ležala ; njegove molbe odbijala ti si, al’ silom
On se je služio i vrat objeručke tvoj obujmljivo.
Njemu bi smjelost pošla za rukom, da običnom svom se
Umještvu nisi utekla mijenjajuć oblike mnoge.
Sad si se stvorila pticom, — al’ pticu bi zgrabio Pelej,
Plodno sad drvo si bila, al’ o drvo on se je vješo.
Treći ti bijaše oblik od pjegaste tigrice, i njim
Prestrašen sin bi Eákov od tebe ustegnuo ruke.

Onda je stao morske da časti bogove vinom,
Što ga je lio po vodi, i kadom i utrobom stoke.
Napokon isred vira progovori Karpatski prorok :
„Ženidbu, koje si željan, polučit ćeš, sine Eákov ;
Samo u spilji hlađnoj kad Tetida spavala bude,
Ništa ne sluteću užem i lancem čvrstijem sveži ;
Makar u oblika sto se pretvorila, ne daj se varat,
Nego što bude, pritiskuj, dok prvi ne primi oblik“.
Kad to izgovori Protej, u pučinu sakrije glavu,
Te se njegovi vali nad posljednjim razliju r’ječma.

Titan se nagnuo već i sa spuštenom rudom se našo
Pri moru Hesperskome, — a Nerejeva potraživ
Kćerka pećinu onu u ložnicu običnu uđe.
Tek što navali Pelej na djevojku, ona mijenjat
Odmah oblike stane ; al’ napokon osjeti, da je
Svezana, rastegnute na različne strane joj ruke.
Uzdahne onda i reče : „Nijesi me bez boga svlado !“
Tetida postane opet, i Tetidu zagrli pravu
Junak i želju polučiv Ahìlom je oplođi slavnim.

234. Dvobojne su jagode plod mrčeve šume, koji je i zelen i crn.

249. Karpatski je prorok Protej ; vidi o njemu bilješku uza stih 731. osmoga pjevanja.

257. Kad sunce (Titan) zapada, onda je rudo njegovih kola spušteno.

Sretan sa sinom bješe i s ženom Pelej i samo
Odbiv, što Foka ubi zločinački, na sreću njemu
Sve se okrétalo bilo. Griješna zbog bratove krvi
Progna ga iz kuće otac, al' Trahinska primi ga zemlja.
Keik, Daničin sin, bez nasilja, bez krvi tu je
Kraljevo ; njemu se lice svijetlilo majčinim sjajem ;
Ali u to je on vrijeme žalostan bio,
Nesličan samome sebi za nestalim tugujuć bratom.
Umoran sin Eákov od puta i od brige stiže
Ovamo i uđe u grad Keíkov s malenom pratnjom
Ostaviv nedaleko od zídâ u dolini hladnoj
Sitnu i krupnu stoku, što sa sobom dogno je bješe.
Čim mu se dopusti stupit pred kralja, maslinsku granu
U pribjegarskoj ruci zavìjenû noseći reče,
Tko je, čij li je sin ; zločinstvo svoje zataji,
Slaže, zašto je prognan, i zamoli zemlje il' mjesta
U kom gradu. Tad njemu Trahínjanin prozbori blago :
„I ljudi staleža srednjeg u mene pomoći naći
Mogu, Peleju moj ; gostoljubivim kraljevstvom vladam.
Mojemu čuvstvu jake još dodaješ razloge : ime
Slavno je tebi, a Jupiter djed ; ne dangubi moleć,
Sve ćeš dobit, što išteš ; polovina znaj da je tvoja
Od sveg, štogoder vidiš, — ej kamo da bolje što vidiš !“
U plač udari kralj, a Pelej i družba mu pita,
Otkle mu žalost tolika, i njima odgovori Keik :
„Vi ćete misliti možda, da uvijek krilata bješe
Ova grabežljiva ptica, što druge razgoni ptice.
Brat moj bijaše to, siloviti ubojnik ljuti,
A Dedalìôn se zvao. Od iste smo rođeni majke,
Koja dozivlje zoru i posljednja odlazi s neba,
Al' ja sam njegovo mir te u miru i braku sam živjet
Nastojo, a brat je moj naslađivo se bojima ljutim.
Svojom je hrabrosti kralje svladavo i narode, a sad
Pretvoren golube ganja, što lete okolo Tizbe.
Kći mu se Hìona zvala, ljepotica prva, — prosaca

300. Tizba je grad u Beotiji na obali morskoj, južno od Helikona. Već Homerova Ilijada znade (II, st. 502.), da je taj grad bogat golubovima.

Hiljadu imaše, s ljeta četrnajst za udaju bješe.
Jednoć se slučajno Feb iz Delfa svojega vraćo,
A sin se vraćao Majin sa Kilenskog vrha, te oba
Najedno Hionu spaze i najedno planu za njome.
Nadu ljubljenja na noć Apolon odgodi, al' sin
Majin ne odgađa ništa, već djevojku dirne u lice
Šibom, što nagoni u san ; od silnoga dodira ona
Usnu, i zlostavi bog je. Kad nebo se zvjezdama osu,
Pretvori Feb se u baku i načete okusi slasti.
Kada utroba bređa vrijeme navrši svoje,
Od sjemena se boga krilonogog lukavi rodi
Sin, Autòlik mu ime, na svakakav vješt ugursuzluk ;
Umještvima se u svog u oca umetnu te je
Znao iz crna bijelo da gradi, a crno iz b'jela.
A iz Febove krvi (jer Hiona rodi blizance)
Nasta blagoglasnom pjesmom i kitarom slavni Filàmon.
Al' dva sina što rodi, što ljubljena od dva je boga,
Što kći hrabrog je oca, dugovlase unuka bake, —
Što to Hioni hasni ? Dal' mnogima ne škodi slava ?
Naškodi jamačno onoj, nad boginjom kada Dijánôm
Usudi se uznosit i lice joj skudi. Al' reče
Boginja srdita vrlo : „Ugodit ću svojim ti djelom !“
Odmah nategne luk i s tetive odapne str'jelu
I grješni Hioni jezik probode ; jezik ušuti,
Ne može izdati glasa ni besjede, ako i hoće.
Hiona kuša govorit, al' s krvlju joj ode i život.
Jadnik grlih je tad i stričevskim srcem podnosih
Tugu i žalostiv stanem da tješim ljubaznog brata,
Al' on je utjehe slušọ onako, kao što sluša
Hridina morsku buku, za otetom plačući kćerju.
A kad je vidi, gdje gori, u lomaču četiri puta
Silom skočiti htjede, — odvratismo četir' ga puta ;
Uzbunjen u bijeg nadre i nalik na bika, što nosi
Žaoke sršljenova u spuštenom vratu, poteče
Nekud u bespuće on. Već tad mi se činilo, da je
Od svakog čovjeka brži, na nogama krilat je, misliš.

304. Majin sin Merkurije vraća se s brda Kilene, na kojem ga je Maja rodila. Njegova šiba svakoga uspavljuje. (Arg u 1. pjevanju.)

Tako nam umakne svima i poginut želeć što brže
Navrh se Parnasa uspne. Sa visoke kada se hridi
Bacio Dedalîôn, Apòlôn se smiluje te ga
Učini pticom i pusti na nenadnim krilma da trepti,
Dade mu kukasti kljun, krivuljaste na prstih nokte,
Negdašnju hrabrost mu dade i veću od t'jela snagu.
Jastrijeb nemili svima je sad i ptîcâ proganjač;
Sam on jada je pun i drugima zadaje jade.
Dok sin Daničin to je kazivao Peleju čudo
O bratu svome, eto doleti brzo trčeći
Zaduhan čuvar stada Anétor Fočanin vičuć:
„Peleju, Peleju, dođoh, da javim ti nesreću strašnu!"
Nato mu Pelej reče, što nosi, sve neka kaže.
Od stra i trepeta sam se domaćin Trahinski prepo.
Ovaj govoriti poče: „Kad sasred svojega kruga
Gledaše sunce nazad toliko, koliko i napr'jed,
Stoku umornu tad na krivuljastu obalu dognah.
Neka goveda u žut pijesak opruže noge
I stanu gledati ležeć na površje širokog mora;
Neka lutahu amo i tamo korakom sporim,
Neka plivaju i vrat nad vodom izdižu uvis.
Blizu mora je hram, ni mramorom ne sja ni zlatom,
Već ga zasjenjuju gusta drveta gaja starinskog.
Nerej nastava tu s Nereídama (Bogovi morski
To su — ribar mi reče na obali sušeći mreže).
Do tog hrama je bara, oko nje gusti je vrbljak,
Bara je nastala ta od vode razlitog mora.
Otud lomljava strašna i buka prestraši cio
Okoliš, iskoči vuk gromoradni močvarnom sluzju
I pjenom oblit, a žvalo munjevito kalja mu krvca,
Plamen mu crven bije iz očiju. Premda je mahnit
Od glada jednako on i bijesa, ali je žešći
Bijes, jer goveda koljuć utišat hotio nije
Pohlepu i glad kleti, već na sve napadne stado

339. Pominjući, da je Dedalion bježao od Trahina do Parnasa, pjesniku nije stalo, da crtanje njegovo bude geografički ispravno, jer je udaljenost između ta dva mjesta odviše velika za trkača, te bi je u jedan mah mogao prevaliti.

Pa ga u svojoj ljutini po zemlji povalja svega.
I neke nemilo od nas nagrize i rani, te braneć
Goveda ostanu mrtvi. Od krvce se sva zacrveni
Obala i prednja voda i bara, što od rike ječi.
Sad se skanjivat ne valja, ne dopušta stvar oklijevat.
Zgrn'mo se, dok još ostaje što, i oružje odmah,
Oružje pograb'mo svi i složno u lov izić'mo!"
Tako čobanin reče. Al' kvara ne žali Pelej,
Već svog čina se sjeti i pomisli, bez sina ostav
Kvar taj da Psamata šalje za podušje pokojnom Foku.
Etski zapovjedi kralj, naoružaju neka se momci
I uzmu oružje ljuto, a s njima i sam je poći
Htio. Al' uzbuni vreva Alkìonu, njegovu ženu,
Iz kuće skoči ona neuređene još kose
Pa je raskušlja još više i na vrat padnuvši mužu
Moli ga r'ječma i plačem, da pošalje pomoć, al' s njome
Neka nejde i duše nek dvije čuva u jednoj.
Njoj sin Eakov reče: „O kraljice, prođi se toga
Dostojnog, nježnog strâ; obećanja mi ljupkog je dosta.
Ne mislim oružjem biti neobičnu zvijer; pomolit
Treba se boginji morskoj". — Sa ognjištem na svome vrhu
Visok se dizao toranj svijetleći ugodno trudnim
Lađama; uspnu se na nj i jecajuć goveda vide
Poklata nà obali, a zvijeri, koja ih pokla,
Krvlju je oblito žvalo, krvávê dlake se duge.
Otud pružajuć ruke put obale širokog mora
Pelej Psamatu sinju zazove, da bi se srdit
Prestala te mu pomogla. Riječima svojim je nije
Dirnuo sin Eakov, već Tetida za muža moleć
Izmoli oproštenje. Odzove Psamata vuka,
Al' on i dalje klaše pomamiv se za krvi slatkom,
Pa ga pretvori u kam, kad razdrtoj junici o vrat
Bio se objesio; al' tijelu ostade oblik
Sav osim boje isti; pokazuje kamena boja,
Vuk to više da nije, da ne treba već ga se bojat.
Još ne dopusti sudba, da izgnanik ostane Pelej

381. Psamata je također kći Nerejeva.

U toj zemlji, već ode Magnétima prognan potukač,
I tamo od krvi ga Hemónac očisti Akast.
Keik u srcu brižnu uznemiren čudom, što s bratom
Njegovim dogodi se, i čudom, što dođe izatog,
Spremi se Klarskome bogu da ide, proroštvo sveto,
Koje umiruje ljude, da čuje (jer bezbožni Forbas
S Flegijci bio je put zagradio k Delfskome bogu).
Svoju namjeru Keik Alkìoni prevjernoj ženi
Očituje, i odmah u kostima nju svu zazebe
Naskroz, a lice joj sve poblijedi, kako je drvo
Šimširovo blijedo, niz obraze suze poteku.
Triput pokuša zborit i triput suzama obli
Usta i jecanjem nježno prekidajuć tuženje reče:
„Što sam ti, predragi moj, zgriješila, te si od mene
Srce odvrnuo? gdje l' je za mene pređašnja briga?
Sad li bez brige tî Alkìonu ostavit možeš?
Put ti je daleki mio? već možeš biti bez mene?
Možda ćeš suhom zemljom putovat, te žalost ću samo
Imat, a bojat se ne ću, i briga mi bez straha bit će, —
Ali more me plaši i strašna pučine slika!
Nedavno vidjela sam na obali razbite daske,
Često na grobima sam na praznima čitala ime!
Nemoj se varavoj nadi predavat, što tasta imadeš
Hipotovoga sina, u zatvoru kojino vjetre

408. Magneti su stanovnici poluostrva Magnesije između Pagasejskoga zaliva i Egejskoga mora.

409. Akast je sin kralja Pelije, strica Jasonova, kralj u Jolku u Tesaliji.

410. Keik je bio sin Danice (latinski: *Lucifer)* i muž Alkione, kćeri Eola, gospodara vjetrova.

412. i d. Najbliže je proročište Keiku u Delfima. Da bi opravdao vijest svoju i razložio, zašto Keik ne ide u Delfe, nego u daleki Klar, pjesnik izmišlja, da su upravo u ono doba pljačkali u Fokidi Flegijci, razbojnički narod, s vođom svojim Forbasom. Njih su uništili Jupiter i Apolon.

429. Kad je tko poginuo na moru ili mu se drukčije nije znalo za grob, rođaci su mu podizali prazan grob, da upokoje njegovu dušu. Na takovim je grobovima Alkiona čitala imena onih, koji su poginuli na moru.

430. i d. Eol, otac Alkionin, sin je Hipotov.

Žestoke drži i more umiruje, kad ga je volja;
Ali kad ispusti vjetre i oni obladaju morem,
Nikakve smetnje im nema, i njihovoj volji je zemlja
Prepuštena i voda i oblake po nebu gone,
Pa kad se udare oni, izbijaju crvene iskre.
Poznajem ja njih, jer mala u očevoj gledah ih kući,
I što ih poznajem više, sve više im znadem strahotu.
Ako se, mili moj, od nakane nikako svoje
Ne daš odvratiti te si zaputit odlučio tvrdo,
Sa sobom uzmi i mene, putovat bar ćemo skupa;
Samo ću onog se bojat, što dođe; zajedno trpjet
Sve ćemo, štogod bude, i zajedno po moru jurit!"
Boga Eola kći riječima tima i plačem
Dirne zvijezdića muža, jer ne manji plam je i njegov.
Al' on ni odlučen put napustiti ne će nit hoće
Povest Alkionu svoju, da s njime pogibelji d'jeli.
Mnogo joj plašljivu srcu za utjehu reče, al' nije
Ništa joj mogo dokazat, dok napokon za umirenje
Ovo ne kaže njoj, što jedino ljubeću stiša:
„Svaki će rastanak dug nam doduše biti, al' kunem
Ja ti se majčinim sjajem, još prije no ispuni krug svoj
Dva puta mjesec, ja ću povratit se, dâ li sudbina".
Pošto joj Keik tim obećanjem povratka nadu
Dade, iz brodarnice izvući zapovjedi odmah
Lađu u vodu te je opremiti opremom nužnom.
Kada ugleda lađu Alkìona, kanda budućnost
Sluti, opet se zgrozi i suze roniti stane,
Onda zagrli muža i jadnica tužnijem glasom
Reče: „Zdravo mi ostaj!" i sruši se na tle cijela.
Keik zadržat se gleda, al' u dva sjedeći reda
Njegovi momci vesla potegnuše k prsima jakim
I bijuć jednako vale cijepati stanu. Tad oči
Mokre Alkiona digne i vidi muža, gdje stoji

436. Prema starom su vjerovanju vjetrovi trli oblake jedan o drugi i na taj način postajahu strijele.

461. i d. U lađama herojskoga doba bio je sa svake strane po jedan red veslačâ.

Na krivuljastoj krmi i pljeskajuć rukama prvi
Daje joj znak, a ona odgovori na nj. I od zemlje
Kad se već udalji lađa, te ne mognu oči raspoznat
Lica, pogledom prati, dok može, lađu bježeću.
A u daljini i lađa kad više se ne mogne vidjet,
Jedra Alkiona gleda, nad katarkom štono se viju.
Kada i jedara nesta, u ložnicu otide praznu
Brižna i pade na krevet. I ložnica njojzi i krevet
Iznova izmami suze opominjuć nestale pole.
Lađa ostavi luku, a vjetar konope dirka,
Momčad spuštena vesla lađênôm okrenu boku,
Navrh jarbola slože jedrênê motke i spuste
Jedra niz njega sva i hvataju pireći vjetrić.
Manju polovinu mora — ne veću jamačno — lađa
Rezaše, i već bjehu daleko obale obje,
Kad li se pred veče more bijeljeti stane od vala
Nabujalih i puhat sve jače ustoka nagla.
„Brže visoke motke da spustite!“ poviče krmar
„I sva oko njih jedra obmotajte!“ Tako je krmar
Zapovijedo, al' ne da izvršiti zapov'jed vjetar
Protivni, — nikakav glas od morske se ne čuje buke;
Ali se žure neki i sami, da sakriju vesla,
Drugi, da bok zaštite i jedra vjetrima otmu;
Ovaj ispljuskuje vodu i vale lije u vale,
Onaj strgava motke. Dok bez reda sve to se radi,
Nemila raste bura i žestoki sa svijeh strana
Vjetrovi udarat stanu i srditu burljaju vodu.
Sam je krmar u strahu i veli, da ne zna, u stanju
Kakvom je lađa, što bi nalagao, što zabranjivo.
Tako je golema b'jeda i od svake jača vještine!
Vika momčadi stoji i pucnjava uža, nebesa
Grme, a vali se teški od navale vjetara ore.
Talasi dižu se uvis i more se čini da k nebu
Dopire ì nadvîte poprskuje oblake škropcem;
Sad izbacuje iz dna pijesak žuti i boje

475. Kad su razapeli jedra, brodari su vesla okrenuli lađenom boku, a tek kasnije, ako je nastala oluja, postavili su ih na dno lađe i začepili rupe veslarske.

Iste je ko i pijesak, sad crnje je od Stiks-rijeke,
A sad od pišteće pjene bijeli se pokrito njome.
Takove nezgode se događaju s Trahinskom lađom:
Sada dignuta uvis sa brdskoga kao vrhunca
Doline, reko bih, gleda i dubine Aheron-vode,
A sad spusti se dolje, i more je opkoli vodom
I gleda, reko bih, višnje iz najdonjeg vrtloga nebo.
Često je u bok udari val, te strašno zaprašti,
Nije joj slabija praska od udarca, negol' kad kule
Prodrte sipača stane il' ovan gvozdeni drmat.
Kao što sakupljenom kad snagom lavovi ljuti
Prsima nasrtat znadu na oružje uprto, str'jele:
Tako se navali vjetra prepustiše vali i stanu
Kretat na opremu lađe i nadvise začas je vrlo;
Klini već klimati stanu, bez zaljepa voštanog ostav
Rupa već japi i otvora put smrtonosnim valma.
Evo iz otvorenih iz oblaka obilna kiša
Lije, i misliš, da nebo u pučinu čitavo pada
I more nàbujâlo da nebeske krajeve dira.
Jedra su od kiše mokra, miješaju morski se vali
S vodom, što dolazi ozgo. Zvijèzdâ na nebu nema,
Crnu pritiskuje noć i oluje tmina i svoja,
Al' je pres'jecaju munje sijevajuć i svjetlost daju,
Te od munjevne vatre cijela pučina gori.
Već uskakuje val u prostor šuplji lađeni.
Kao što ponajbolji u vojsci čitavoj vojnik
Često skočiti zna na zidove branjenog grada,
Napokon postigne cilj i za slavom uspaljen željom
Sam među hiljadom drugih momaka osvoji bedem:
Tako je devet puta o visoke bokove lađi
Udaro val, tad s većom žestinom deseti gruhne
I ne prestane prije na oštećen brod navaljivat,
Dokle ne osvoji njega i ne uđe u njga, — izvana
Jedan je dio vode još nasrto na brod, a drugi

504. Aheron je rijeka u podzemnom svijetu, a ovdje naznačuje uopće podzemni svijet.

514. i d. Pojedine lađene grede bijahu sastavljene klinovima, a ovi obliveni smolom ili voskom.

Dio već bješe unutra. Cijela drhtaše momčad,
Kao što građani dršću, kad jedni s polja dušmani
Zid potkopavaju još, a unutra već drugi ga drže.
Umještvo izdade ljude, a srca klonu, i s valom
Svakim čini se smrt da juri i usrće u brod.
U lađi plač je i užas, i ovaj sretnima zove
One, što čeka ih grob, a drugi zavjete čini
Bozima i pruža zalud k nebesima sakritim ruke
Za pomoć moleć; na oca i na braću pomišlja onaj,
Ovaj na djecu, na dom i ono, što ostavi koji.
Keiku briga je sva Alkìona, Keik u ustih
Samo Alkionu ima, i koliko njû samo želi,
Al' mu je drago, što je daleko. Domaje bi htio
Obalu vidjet i pogled premà kući baciti zadnji,
Ali ne znade, na kojoj na strani je, takovi morski
Virovi struje, a mrak od oblaka crnih ko smola
Pokriva nebo cijelo, i noćca je dvostruko crna.
Burni udari vihar, i katarka prebi se odmah,
Prebi se krma, a val ko pobjednik ponosan svojim
Plijenom gleda sveden odozgo na valove druge,
Pa kao da tko Pind il' Atos s njihova mjesta
Otrgne te ih baci u pučinu: tako i onaj
Val strmorom se sruši te jednako udarcem, težom
Zagnjuri lađu udno, a s njome i mnogo momaka
Teški pritisne vrtlog, i ne vrate više se na zrak
Svoju svršivši sudbu; a drugi se d'jelova lađe
Drže i odlomčina. U ruci, koja je žezlo
Držala prije, sad komad držeći od lađe Keik
Zaziva uzalud majku i tasta, al' najviše zove
Svoju Alkionu ploveć. Na jeziku njû i u misli
Imajuć želi, da vali ponesu ga pred oči njene
I prijatèljskê ruke da mrtvo mu sahrane t'jelo.
Plivajuć, kadgod mu val otvoriti dopusti usta,
Daleku spominje ženu, „Alkiona" u vodu mrmlja.
Crno vodeno brdo nad srêdinôm eno se válâ
Razbi i probiv ih pokri i utopi Keika glavu.
Danica u to doba potamnjela bješe, i nisi

554. Atos je brdo na poluostrvu Halkidiki.

Poznat je mogo, a kako s nebesa nije otići
Mogla, oblake guste na lice svoje navuče.
Boga Eola kći međutim brojaše noći
Ne znajuć nesreće grdne i gotovi haljinu brzo,
Koju će on obući, a drugu, koju će sama
Obuć, kad vrati se on, i povratku nada se zalud.
Pobožno bozima svima prinosila ona je tamjan,
Najviše od svijeh hrama pohađala hram je Junonin
Poradi muža, kojeg već nema, k oltarima stupa,
Moli, da bude zdrav i vrati se, druge da žene
Ne ljubi više od nje. Od sviju njezinih želja
Samo se ova zadnja izvršiti mogaše njojzi!
Molitve za mrtvog nije podnositi boginja dulje
Mogla, te od svog oltara da odvrati nečiste ruke,
Prozbori: „Irida, mojih riječi glasnice prva,
Uspavljivaču Sanku u dvore brže otiđi,
Reci mu, neka san Alkioni pošlje u liku
Keika pokojnoga, da kaže joj događaj pravi."
Reče, — a Irida plašt sa hiljadu boja obuče
I praveć svedeni lûk po nebesima zaputi kralju,
Kom je poslata, u dom, pod oblakom štono se krije.
Blizu je Kimerske zemlje sa prostorom dubokim spilja,
Brdina šuplja, gdje živi i počiva lijeni Sanak,
Kamo ni ujutru Feb ni opodne ni naveče svojim
Zrakama ne može prodr'jet. Isparuje tu se iz zemlje
Magla sm'ješana s tminom i nejasne svjetlosti sumrak.
Budna krestata ptica ne doziva pjevanjem svojim
Tamo zoru nit oprezni psi razbijaju lajuć
Tamo tišinu ni guske, što oštrije čuju od pasa;
Niti se čuje glas od kakove zvjerke il' stoke,

578. Alkiona je najviše pohađala Junonin hram, jer je ta boginja bila zaštitnica braka i sreće u braku *(pronuba)*.

585. Irida, kći Taumasova, dvorkinja je i glasnica Junonina. Kud ona ide, razapinje šarenu dugu gradeći tako sebi put.

592. Kimerci su mitički narod nakraj zapada ili sjevera. Do njih ne dopire više svijetlo sunčano.

599. Za guske se općeno u starini držalo da osobito dobro čuju svaku buku, a u Rimu se pričalo, da su one prve odale Gale, kad su provalili na Kapitolij.

Od granja ganuta vjetrom, od džagora jezika ljudskog ;
Nijemi caruje mir. Iz najdonjeg kamena ipak
Izvire Leta rijeka i po njoj s romorom vali
Preko kamenčića šušteć i padajuć zanose u san.
Mak plodoviti cvate pred vratima spilje i druge
Bezbrojne biljke, kojim iz njihova soka drijemež
Rosna gotovi noć i baca ga po tamnoj zemlji.
Nema u kuće vrata, da nikakve škripe ne čine
Vrteć se okolo čepa ; čuvara nema na pragu.
U srijedi je visok na ebanskim nogama krevet
S perjem od iste boje pokrivalom crnijem pokrit ;
Udova razglobljenih od tromosti sam bog na njemu
Spava, oko njeg sni kud koji ništavi leže
Različna lika, a ima tolìkô ih, kôliko klasja
Uz žetvu, u šumi lišća, na obali bačenog p'jeska.
Kada djevojka uđe unutra i raspršа rukom
Sne, što joj bjehu na putu, božanska kuća se zasja
Od sjajne haljine njene, a Sanak spuštene oči
Jedva podiže, trome i spore, te opet i opet
Klone i klimajuć bradom odozgo udari prsi ;
Napokon strese se sam i uprv se o lakat pozna
Iridu te je zapíta, što dođe, a ona mu reče :
„Sanče, pokoju bića, o Sanče, najblaži bože,
Što mir donosiš duši i razbijaš brige, tjelesa
Trudna od teške službe i blazniš i jačiš za poso !
Sne u Herkulov grad u Trahin k Alkioni pošlji,
I to u kraljevu líku, nek prikažu potpuno vjerno
Oblike istinite i prizor razbijanja broda.
To ti je nalog Junonin". — Kad Irida poruku javi,
Ode, jer dulje nije podnosit drijemeža silu
Mogla, i osjetiv san, da u udove ulazi njène,
Pobježe te se vrati po luku, po kojem je došla.

602. i d. Podzemna rijeka Leta izvire u carstvu Sanka i zato pokojnici, kad se napiju njezine vode, zaboravljaju sve, što je prije bilo.

610. Krevet Sanka ima crne ebanske noge.

626. Trahin je Herkulov grad, jer je Herkul u njemu proveo posljednje dane svoga života, a i lomača je njegova bila na brdu Eti blizu toga grada.

Otac sanova tad izmed hiljade svojih sinova
Probudi umjetnika i likova nasljedovača,
Morfeja. Nikoga nema, od njega vještije tko bi
Korak prikazao čiji i lice i glas rijèčî,
K tome dodaje ruho i vrlo obične kome
Besjede. Ljúdî je on nasljedovač samo, a drugi,
Kojega smrtna čeljad Fobétorom zovu, a bozi
Ikelom, zna bit zvjerka i tijela pruženog zmija
I ptica. Još je treći drugačijeg umještva od njih :
Fantas ; u zemlju taj i u kamen, u vodu, drvo,
U sve, što nema života, prevarljivo prelazit znade.
Kraljima, vođima oni pokazuju u doba noćno
Lice svoje, a u puk i narod zalaze drugi.
Starac ostavi Sanak na miru ostale, samo
Izbere Morfeja on, da nalog izvrši kćeri
Taumasove ; i opet od slatke tromosti on se
Razglobi, obori glavu i turi u visoki dušek.
Morfej odleti po mraku ne čineći nikakve buke
Krilima svojim, te se u gradu Hemonskom nađe
Začas ; izàtoga skine sa sebe krila i bude
Nalik na Keika kralja i njegov uzevši oblik
Stane jadnici ženi pred krevet blijed, mrtvacu
Sličan, bez ikakvog ruha na sebi ; puna je vode
Brada, i obilno curi iz kose mokre mu voda.
Onda se nagne nad krevet i oblivši suzama lice
Prozbori : „Prejadna ženo, dal' poznaješ Keika svoga ?
Je li mi smrt promijenila lik ? Ded pogledaj, pa ćeš
Mjesto muža i poznat i naći njegovu sjenku.
Ništa zavjeti tvoji nijesu meni pomogli ;
Mrtav sam, naprazno nemoj, Alkìona, meni se nadat.
Oblačni jug je lađu u Egejskom zgrabio moru
Duhajuć silno te amo i tamo je bacajuć razbi.
Moj je uzalud glas dovikivaò ime tad tvoje,
Puna ga pučina bješe. Ne govori ovo ti glasnik
Nepouzdan, i glasi, što čuješ, nestalni nisu :

635. i d. Grčka imena snova, što se pominju u ovom i u daljim stihovima, označuju različne osobine sanja ljudskih.

651. Hemonski je grad Trahin.

Glavom ti evo svoju sudbinu utopnik javljam.
Ustani, suze roni i zavij se u crno te me
Nemoj neoplakana u Tartar poslati pusti“.
Morfej upotrebi glas, za koji je mislila ona
Glas da je njezina muža, a njegove suze se njojzi
Činjahu da su prave, i rukom je maho ko Keik.
Nato Alkiona jekne i zaplače, raširi ruke
U snu i muža hoteć da primi zagrli uzduh
Pa mu poviče: „Čekaj! Kud hrliš? Skupa hajdemo!“
Glasa se prepadne svog i muževlje utvare te se
Prene iza sna i gleda, je l' onaj doista ondje,
Kojeg je vidjela ovčas (jer sluge, koje je vika
Njena probudila, sv'ječu donesoše). Ništa ne našav
Biti se stane u lice i s prsiju haljinu strgne
Te se u prsi lupa, ne raspušta kose, već čupa.
Dojkinja zapita nju, što tuži, a ona joj kaže:
„Nema Alkione, nema! sa Keikom pogibe svojim!
Svake se utješne r'ječi okanite. Njemu se lađa
Razbi, i nema ga više. Ta vidjeh ga, poznah i ruke
Pružah, kad odlažaše, želeći ustavit njega.
Sjenka bio je on, al' prava i očevidna
Sjenka mojega muža. Doduše (pitaš li) nije
Obično imao lice sa svojim pređašnjim sjajem.
Ja ga jadnica vidjeh blijedoga, golog i kosa
Mokrih od vode. Baš ovdje na ovome mjestu je stajo
Nesretnik“ — i stanê gledat, je l' kakav ostao trag još.
„To sam slutila to u duši i toga se bojah;
Moljah ga: ne bež' od mene i nemoj se vjetrima predat.
O da poveo budeš i mene, kada si u smrt
Pošao! Dobro bi bilo veoma, da s tobom zaputih,
Onda ne bih ni časak života svoga bez tebe
Bila, nit bismo jedno od drugoga umrli baška.
A sad daleko mrem, daleko me bacaju vali,
More me guta bez tebe. Okrutnije od mora samog
Moje bi srce bilo, da dulje živjeti hoću
I da nastojim takvu nadživjeti žalost! Al' ne ću
Nastojat o tom nit ću, o jadniče, ostavit tebe.
Sad ću te pratiti bar; na grobu nam ako i žare

Ne bude zajedničke, al' natpis će bar nas sjedinit;
Ne budu l' kosti nam skupa, al' ime će uz ime biti!“
Bol joj već ne da govorit, uz besjedu bije se svaku,
Stenjanje prodire teško iz ukočenog joj srca.
Ujutru iz kuće ona na obalu iziđe tužna
I mjesto potraži ono, odakle je gledala odlaz,
Tamo stoji i zbori: „Odvezao ovdje je uža,
Ovdje na obali on me poljubio odlazeć“, — i sveg
Toga se mjestimice opominjuć u more gledne
I iz neke daljine u valima bistrijem spazi
Nešto tijelu slično, i isprva sumnjivo bješe,
Što je, al' pošto bliže na valima dopliva, t'jelo,
I ako bijaše još podaleko, jasno se vidje.
Ne zna, tko je, al' utopnik jest, i slutnja joj dođe,
Pa ko za neznanim plačuć progovori: „Teško li tebi,
Jadniče, tkogod si, da si, i ženi ti, ako je imaš!“
Valovi tijelo bliže donesu, — što više ga gleda,
Manje joj ostaje sv'jesti. Sve bliže dolazi t'jelo
K obali, i već ga može raspoznat Alkiona dobro.
Gleda — njezin je muž, i poviče: „On je!“ i u čas
Isti lice i kosu i ruho drpa i pruža
Keiku držćuće ruke i reče: „Tako l' se k meni
Vraćaš, predragi mužu!“ — Od ruku načinjen ljudskih
Tamo bijaše nasip u vodi, koji je prvu
Srdžbu razbijao morsku i slabio navalu vode;
Na nj Alkiona skoči i — čudo, da može — poleti,
I netom dobitim krilma pres'jecajuć lagani uzduh
Kao nevoljna ptica dodirkuje najgornje vale.
Tako leteći ona žalovite pušta iz usta
Glase i pune tuge i tankim klopoće kljunom.
A kad na ono n'jemo i beskrvno tijelo pade,
Novim krilima stane uvijat se okolo njega
I sipat cjelive hladne i zaludne tvrdijem kljunom.

---

710. Grad Trahin bio je otprilike četiri kilometra daleko od Malijskoga zaliva, no Ovidije uzima ovdje, kao da je sasvim blizu obale morske.

731. i d. Alkiona i Keik pretvoriše se u pticu zimoroda i njegovu ženku. Ova ptica ima prema tijelu svome osobito dug kljun.

Dal' to osjeti Keik il' tek se od ljuljanja vala
Činilo glavu da dignu, u sumnji narodu bješe, —
Al' on osjeti to, i bozi se smiluju na njih,
Tè ptice oboje budu. Sudbinu dočekav istu
Istu i dalje ljubav sačuvaše, ì ptice buduć
Vjeru ne razbiše bračnu, već pare se, imaju mlade.
U doba zimsko sjedi Alkiona za sedam dana
Mirnijeh u gnijezdu, što pliva na valima, i tad
Na moru miruju vali, pritiskuje vjetrove Eol,
Ne da im izić i morsku tišinu unukom daje.
Starac nekakav gleda, gdje po moru zajedno lete
One ptice, i hvali, što dokraja osta im ljubav.
Izbliza netko, a možda i isti reče: „I ovaj,
Kojega vidiš nad vodom gdje leti, a noge tanke
Ima (i pokaže pticu sa dugijem sà vrâtom ronca),
Roda je kraljevskoga. Neprekidnim hoćeš li redom
Doći do samoga njega, — u njega ovi su predci:
Il, Asàrak, Ganìmêd (što Jupiter nekad ga ote)
I Laòmedon stari i Prijam, koji vremena
Dočeka Trojanska zadnja; a brat je Hektoru ovaj,
Pa da u ranoj nije mladosti pretvoren bio,
Možda neznatnije ime od Hektora imao ne bi.
Premda je Dimasova porodila kći ga, al' kažu,
Da Aleksìroja kći Graníka, dvorogog boga,
Rodila Esaka bješe pod Idom hladovitom kradom.
Gradovi bjehu mu mrski, od dvora sjajnog daleko
Polja neslavična on je i samotna volio brda,
I u skupštine on bi u Ilijske išao r'jetko.
Surovo ne bješe srce u njega, ljubavi da bi
Moglo odoljet, te često Kebrénovu po svih planinah

756. Il, Asarak, Ganimed bijahu braća, sinovi Trojevi. Laomedon je bio sin, a Prijam unuk Ilov. Po tom je Esak kao sin Prijamov ujedno brat Hektorov, ako se i rodio od druge žene Prijamove.

761. Dimasova je kći Hekuba, mati Hektorova.

763. Rijeka je Granik okolinom troadskom tekla u Propontidu, današnje Mramorno more. Poput ostalih riječnih bogova ima rogove i bog rijeke Granika, sin Okeana i Tetide.

768. i d. Hesperija je kći Kebrena, boga rijeke istoga imena u ravnici trojanskoj.

Kćer je Hespèriju hvato, i jednoć je spazi, gdje suši
O suncu rasutu kosu na očinskoj obali sjedeć.
Spažena pobježe Nimfa ko košutu žućkasti vuk kad
Poplaši ïl' patku divlju kad jastreb zateče daleko
Gdje od ribnjaka njena. Trojanac poleti za njome
I brz od ljubavi stane da ganja je od straha brzu.
Evo sakrita zmija u travi krivuljastim zubom
Nogu bježećoj zadre i u t'jelu otrova pusti.
Prestane Nimfa i živjet i bježat, te mrtvu je Esak
Zagrli i vikne mahnit: „Ah žalim, što gonih te, žalim,
Ali ne mišljah na to, ne tražih pobjedu takvu!
Dvoje te ubismo jadnu: od zmije je rana, od mene
Uzrok je smrti, al' ja od zmije sam veći zločinac,
Zato ću tvoju smrt umiriti mojom sad smrću".
Reče i u more skoči sa hridine, koju su vali
Šumeći podlokali. Al' Tetida primi ga blago
Žaleć ga, kada je pado, i krilma ga pokri i pusti,
Neka pliva po vodi i ne umre, kako je htio.
Ali se ljubavnik srdi, što mora preko volje živjet,
Što mu se ne da duši izići iz tužnoga stana.
Kada mu čudnovato porastu na plećima krila,
Onda uvis poleti i opet se u vodu baci,
Perje olakša mu pad. Bijesan uroni Esak
U dno strmoglav i smrti put sve jednako traži.
Tanak od ljubavi bude, u noga se produlje c'jevi,
Produlji vrat se, a glava daleko od t'jela bude.
Ljubi more te ime imade, što roni u njemu.

784. Tetida, žena Okeanova, mati je Kebrenova. Kebren se pretvorio u vodenu pticu ronca.

DVANAESTO PJEVANJE.

Prijam drži, da je Esak doista poginuo, pa mu podiže prazan grob i priredi sa sinovima svojima pogrebnu svečanost. Kod ove svečanosti nije bio nazočan Paris, jer je bio otišao u Grčku, da ugrabi Helenu. Grci ga kasnije progone s brodovljem i vide kod toga u Aulidi čudo, kako je zmaj proždr'o devet vrabaca i onda se okamenio, pa kako je Dijana spasla Ifigeniju, kćer Agamemnonovu, kad ju je trebalo žrtvovati (st. 1.—38.). Trojancima uto Fama javi dolazak Grkâ i oni ih neprijateljski dočekaše. U prvoj bitci pogubi Hektor Protesilaja, a Ahil Kiknosa, sina Neptunova, pa dok Ahil skida s njega oružje, pretvori se Kiknos u labuda i odleti (st. 39.—145.). Sada dolazi glavna pripovijest ovoga pjevanja. Pobijedivši Kikna Ahil priredi svečanu gozbu i za gozbe kazuje Nestor, kako je Neptun djevojku pretvorio u mladića Kenej a, kojega nitko nije mogao da rani, pa kako se Kenej prometnuo u pticu, dok je za svadbene svetkovine kod Piritoja i Hipodamije nastala svađa i borba između Kentaura i Lapitâ, pa je prijetila pogibao, da će Kentauri njega Lapita nadjačati. U vezi s ovom zgodom pripovijeda Nestor potanko, kako su se borili Kentauri s Lapitima (st. 146.—535.). Pošto je on dovršio pripovijedanje, tuži se Tleptolem, što u toj pripovijesti nije bilo spomena o njegovu ocu Herkulu, a Nestor se ispričava time, da je Herkula naumice mimoišao zato, što je rod njegov mnogo pretrpio od velikoga junaka, i kazuje, kako je Herkul ubio brata njegova Periklimena, koji se pretvorio u orla (st. 536.—579.). Ubivši Kiknosa Ahil je navukao na se gnjev Kiknosova oca Neptuna i on nagovori Apolona desete godine, otkako bijahu Grci pod Trojom, da strijelom pogubi njegova dušmanina. Apolon upravi na Ahila Parisovu strjelicu i junak pade. Nakon smrti njegove nastade natjecanje između grčkih junaka za oružje njegovo (st. 580.—628.). Ovo se natjecanje potanko crta u trinaestom pjevanju.

Otac ne znajuć Prijam, da krilat je i još da živi
Esak, žaljaše za njim, a Hektor pred grobom, što natpis
Imaše samo, s braćom prinašo je naprazno žrtve.
Nije se pri toj slavi pri žalosnoj našao Paris,
Koji je oteo brzo izàtoga ženu i dugi

Donio rat u domaju ; za njime hiljada dođe
Sjedinjenijeh lađa i združena sila Pelàzgâ.
Ne bi osveta dugo izostala, dà vjetri ljuti
Nisu učinili more nepristupno, i lađe na put
Spremne morahu čekat u Beotskoj Aulidi ribnoj.
Ovdje kad Jupiter-bogu po očinskoj navadi žrtvu
Spremahu, i stari oltar od ognja kad uždenog plane,
Danajci vidješe tad, gdje na platanu, koja je žrtvi
Početoj stajala blizu veoma, modrikast puže
Zmaj, a na vrhu drva gnijezdo je sa osam ptića ;
Zmija ih pograbi sve i u trbuh lakomi smota
Zajedno s majkom, koja nad propalom lebđaše djecom.
Zapanje svi se, al' prorok i znalac istine reče
Testorov sin : „O Pelazgi, vesel'te, se, mi ćemo svladat!
Past će Trojanski grad, al' borba će dugo nam trajat,"
I devet nam'jeni ptica na toliko godina rata.
A zmaj kako se bio o zelenu obmoto granu,
Postade kamen, i zmijinji lik okamenjen osta.
Nerej u Aonskijem u vodama gnjevi se udilj,
Ne da prenijet rat, i neki misle, da Neptun
Štedi Trojanski grad, jer načinio zide mu bješe ;
Ne misli Testorov sin, jer dobro znade i javlja,
Krvlju da djevojačkom umiriti ima se srdžba
Boginje djevojačke. Kad narodna korist nadjača
Ljubav, a oca kralj, Ifigènija gotova čistu
Proliti krv pred oltarom već stade, a plakahu sluge,
Onda se boginja gane i oblak pred oči baci

7. Pelazgi su prastari stanovnici Grčke.

9. i d. Sakupljene grčke lađe morale su čekati u Aulidi u Beotiji povoljan vjetar, jer se Agamemnon bio zamjerio Dijani ubivši u lovu njezinu košutu.

11. i d. Zgodu, kako je zmaj za žrtve Grkâ u Aulidi proždr'o devet vrabaca i onda se okamenio, pripovijeda Homer u drugom pjevanju Ilijade (st. 305. i d.).

19. Testorov je sin prorok Kalhant.

24. Ime boga Nereja upotrijebljeno je ovdje u prenesenom značenju za samo more, koje se nikako nije htjelo da smiri.

25. i d. O tome, kako je Neptun s Apolonom sazdao Laomedonu zidove oko Troje, vidi stihove 194. i d. jedanaestoga pjevanja.

I za žrtvenog posla i žurbe, za moljenja glasnog
Mjesto Mikenke kažu u zamjenu košutu metnu.
Pošto se pristojno dakle ublažila krvlju Dijána,
Odmah se Febina srdžba i morska zajedno smiri ;
Iza hiljade lađa popuhnuše vjetri i tako
Nakon stradanja mnogog na Frigijsku obalu dođu.
Ima u svemiru mjesto med zemljom i među morem
I među nebeskim domom na međi triju svjetova ;
Otud se vidi sve, ma koliki rastavlja prostor,
U uši izbušene odasvud dopiru glasi.
Tamo si Fama stan na vrhu odabra kule,
Ulaze bezbrojne je i hiljadu otvora na njoj
Ostavila, a prage zatvorila vratima nije,
Japi obdan i obnoć, cijela je od mjedi zvučne,
Zuji, donosi glase i ponavlja, štogoder čuje.
Nema mira unutra i nigdje nema tišine,
Nije doduše buka, već žubor i glasovi sitni,
Kakav je morskijeh valova šum, iz daljine kad tkogod
Sluša, il' kakav vesak pri prestanku groma se čuje,
Kada Jupiter-bog iz oblaka crnih zatutnji.
Vreva u dvorani stoji te dolazi, odlazi mnoštvo
Lako : tisuća kaža što lažnih, što istinih na po,
Vrve koja odakle i riječi smetene šire.
Uši nezabavljene napunjaju pričanjem jedne,
Druge raznose dalje, što čuju, izmišljanja opseg
Raste, i čuvenom drugi kazivač dodaje nešto.
Tamo je Lakovjernost i Pogrješka nagla je tamo,
Strasi upropašteni i isprazna Radost i Buna,
Koja se nenadno diže, i neznana izvora Šapat.
Fama sve vidi, što se na zemlji i u moru zbiva
I u samome nebu, istražuje čitavi svemir.
Ona razglasi sad, da približuju Grčke se lađe
S hrabrenom vojskom, i tako u oružju nisu dušmani
Nenadno došli ; Trojanci ne dadu pristupit i brane
Obalu. Tad Protesilaj sudbinom pade od koplja

36. Feba je Dijana, sestra Feba Apolona.
67. Protesilaj, vođa Tesalaca a muž Laodamijin, prvi je pao pod Trojom. Među Ovidijevim Heroidama ima jedna poslanica (13.),

Hektorova, i započet boj Ahivce je skupo
Stajo ; ubijstvom hrabrog junaka iziđe na glas
Hektor, al' osjetili ni Frigijci sa malo krvi
Nisu Danajsku ruku. Crvenjela već se je krvlju
Obala Sigejska i već Neptunov sinak je Kiknos
Silne posmico ljude ; na kolima jurio već je
Ahil i mnoge čete ubijao Pelijskim kopljem.
Tražeći Kiknosa jednoć il' Hektora po bojnim redma,
S Kiknosom sukobi se (jer Hektoru suđeno bješe
Desete godine pasti), pa konje b'jelih vratova
Pritisnutijeh jarmom ohrabrivši okrene kola
Upravo na dušmana i vrteći mišicom koplje
Trepteće reče ovako : „O mladiću, tkogod si, da si,
Tješi se sad, što nalaziš smrt od Hemónca Ahila !"
Toliko unuk Eákov ; za r'ječma koplje poleti
Teško, al' premda nije pogr'ješilo sigurno koplje,
Ništa ne učini ipak oštrice bačenog gvožđa,
Nego ko da je tupo, junaku se odbi od prsi.
Tada prozbori Kiknos „O božičin sine (ta znadem
Otprije već te kroz Famu), što čudiš se, ranjen što nisam ?
(Jer se čudio Ahil). Ne pomaže žućkasti ovaj
Od grive konjske mi šljem, što vidiš ga, ni l'jeve ruke
Breme : izduben štit ; za nakit uzeh ih samo.
Tako se i Mart oružat običava. Svu ću sa sebe
Obranu zbaciti sad, pa ipak ću nedirnut ostat.
Nešto vrijedi biti ne Nerejke sin, već Neptuna,
Koji je Nereju kralj i kćerma mu i moru svemu".
Reče i baci koplje, al' ono Ahilu u štitu
Svedenom imaše ostat ; probušivši i mjed i devet

što je tužna Laodamija piše ljubljenomu svomu mužu moleći ga, da pazi na svoj život, jer je muče teške slutnje.
72. Na obali morskoj, između Sigeja i Retija, imali su Grci tabor.
Kiknos, sin Neptunov, bio je kralj u gradu Koloni, a nikako ga oružje nije moglo raniti, dok ne pogibe od Ahilovih šaka.
74. Pelijsko je koplje Ahilovo, jer je bilo načinjeno od jasena s brda Pelija u Tesaliji.
80. i d. Ahil je iz Ftije u Tesaliji, koja se u staro doba nazivala Hemonijom. Pelej, otac njegov, sin je Eaka, kralja na Egini.
93. Nerejka je Tetida, mati Ahilova.

Prvih volujskih koža, u desetom okrugu zapne.
Junak istrese koplje i svoje dršćuće opet
Izmetne desnicom krepkom, al' opet ostade onaj
Bez rane i zdrav ; ni treće ne uzmogne raniti koplje
Kiknosa, koji se hicu izlago bez obrane stojeć.
Ahil usplamti ko bik u otvorenome cirku,
Kad se s rozima strašnim zatrči na Feničke rupce,
Koji ga draže, i vidi, da zalud navaljuje na njih
Pogleda Ahil, nije l' iz kopljače ispalo gvožđe,
Al' je u drvu gvožđe. Tad reče : „Dakle je ruka
Slaba moja i stroši na jednome pređašnju snagu !
Valjaše zaista nekad, kad zidove Lirneskog grada
Prvi oborih ja il' kada njihovom krvlju
Napunih ostrvo Tened i Eetiónovu Tebu,
Il' kad tečaše krvlju zemljákâ Kaik, — il' Telef
Kad je mojega koplja ućutio dva puta snagu.
Ruka je valjala moja i valja i ovdje, kad pobi
Tolike, kojih hrpe na obali zgrnute gledam".
Reče i kao da vjere u pređašnja u djela nema,
Koplje na suprotnoga Menéta Likijca baci,
Pa mu probije oklop, pod oklopom jošte i prsi.
Tjemenom umiruć Menet tad o zemlju udari tešku,
Ahil mu iz rane tople izvuče koplje i reče :
„Ovom desnicom ja pobijedih i ovijem kopljem !
Njima i ovog nek gađam i uspjeh nek bude mi isti !"
Reče i baci se opet na Kikna, jasènovu koplju
On se ne ukloni te mu na pleću lijevom zvekne,
Otud ko od zida ono il' od tvrde odskoči hridi,
Ali gdje udari koplje, od krvce opazi tamo
Ahil znak, al' zalud se tom poveselio bio :
Nije ranio Kikna, Menétova bijaše krvca.

102. Kako danas tako se i u Rimu kod borbe s bikovima upotrebljavahu crveni rupci, da se životinje što više razdraže.

108. i d. Grad Lirnes u Misiji, zavičaj Brisejidin, razorio je Ahil za trojanskoga rata, a tako i Tebu, grad Eetiona, oca Andromahina. No u Ovidija, koji slabo pazi na vremenski poredak, hvali se on ovim junaštvima već na početku trojanskoga rata.

111. Kaik je rijeka u Misiji, u kojoj je kraljevao Telef. Telefa je Ahil ranio za prve vojne, a onda ga kasnije rđom svoga koplja izliječio.

Ahil iz visokih kola bijesan iskoči naglo,
Navali sjajnijem mačem izblíza na sigurna Kikna
I vidi, prosjeko da je doduše i šljem i oklop,
Ali oštrice da se otupljuje o t'jelu tvrdom.
Ne može svladat se Ahil, već istrgne štit mu i lupi
Tri ga četiri puta po licu i ugnutom čelu
Balčakom ; ustupi Kiknos, a Ahil ga goni i buni,
Juriši, smetenom mira ne dade. Kiknosa strava
Obuze, pred oči nadvi se mrak, korača natraške
Uzmičuć, kad li kamen u srèdini polja se nađe ;
Preko kamena vine sa snagom velikom Ahil
Kikna i nauznak sruši i o tle tresne, a onda
Tvrdim mu koljenima i štitom pritisne prsi,
Šljemu remen povuče i čvrsto ga stegnuv pod bradom
Stisne mu tijem grlo te uzduhu prolaz i dahu
Zatvori. Zatim Ahil opl'jenit ga hoće, al' tada
Oružje vidi samo, a t'jelo u pticu b'jelu
Morski pretvori bog ; po Kiknosu ptica se zove.
Ovi posli i boji donesu za poviše dana
Odmor, i obje vojske opočinu oružje skinuv.
Dokle su budne straže na Frigijske pazile zide,
Dokle su budne straže na Argolske pazile jarke,
Dođe svečani dan, kad krvlju je zaklane krave
Paladu ublaživo pobjeditelj Kiknosov Ahil.
Pošto postavi drob na zapaljen oltar i para
Višnjim bozima draga k nebesima prodirat stane,
Žrtva se svrši s tim, za gozbu ostane drugo.
Tad velikaši legnu na ležnice, mesom se stanu
Pečenim gostit, a žeđu i brige stišavati vinom.
Ne razveseljuje kitara njih ni pjevane pjesme,
A ni svirala duga od šimšira s rupica mnogo,
Nego provode noć u besjedi, junačka djela

149. Oko grčkoga je tabora bio zid i jarak. Kako su prvi vođi Grkâ Agamemnom i Menelaj iz Argolide, kaže se i za jarke da su argolski.

155. i d. Ovidije crta u ovim stihovima običaje Rimljana u svoje doba. Tako su Rimljani za objeda ležali na ležnicama i zaslađivali gozbu igrom kitare i frule pa pjevanjem.

Pričaju, bojeve svoje i dušmanske kazuju, rado
Spominju izmjenične pogibelji, koje su često
Našli i prepatili. Jer što bi zborio drugo
Veliki Ahil, što l' bi pri njemu se zborilo drugo ?
Najviše bijaše riječ o skorašnjoj pobjedi, kako
Kiknos bijaše svladan, i činilo svima se čudno,
Kako oružje nije mladića nikako moglo
Probit, te bez rane osta i kvarilo o nj se je gvožđe.
Unuk Eákov čudi se tom i Ahivci ; tad Nestor
Prozbori : „Jedini Kiknos za vašega v'jeka se nije
Bojao gvožđa, i ranit nijedan nije ga mogo
Udarac, al' ja nekad Perébca Keneja vidjeh,
Kojemu rânâ nije ni tisuću primljenih moglo
Naudit. Kenej Perébac glasoviti življaše junak
Na brdu Otriju, a još i veće je znamenje na njem :
On se rodio žensko". — Neobičan događaj dirne
Sve ih te Nestora mole, da priča, među njima Ahil :
„Deder nam kazuj, jer svi želimo jednako čuti,
Rječiti starče tî, o mudrino vijeka našeg !
Kazuj, tko bijaše Kenej i zašto je postao muško ?
Koja bijaše vojna i kakav mejdan i borba,
Kad si ga pozno i je li nadvladao tkogod ga i tko ?"
Nato će Nestor : „Smeta doduše spora mi starost
I zaboravih dosta, što gledah u mojoj mladosti,
Al' još više se sjećam. Od svega, što ja doživjeh
Kod kuće i u ràtu, ne spominje ničeg se jače
Pamet mi negoli toga ; i starost ako je duga
Dala gledati zgode tolikê ikome, — meni

171. Kenej je sin Lapita Elata iz pokrajine Perebije u sjevernoj Tesaliji. Tamo je i brdo Otrij, što se pominje u stihu 174. kao Kenejev zavičaj.

187. i d. Ovdje pjesnik dosuđuje Nestoru previsoku starost, jer nije pravo razumio starijih svojih vrela. U Homerovoj se Ilijadi (I, st. 250. i d.) kazuje, da je Nestor preživio već dva roda ljudska i da s trećim rodom ljudskim sada živi. Za grčku riječ γενεά upotrebljavali su rimski pjesnici prije Ovidija riječ *saeculum* u značenju „ljudski vijek." Ali u Ovidijevo je doba riječ *saeculum* naznačivala otprilike stotinu godina, i z a t o njegov Nestor broji već t r e ć u s t o t i n u g o d i n â.

Dvije su stotine ljeta, već treći vjekujem vijek. —
Kenija, Elatu kći, na glasu bješe s ljepote,
Najljepša od svih djeva od Tesalskih ; mnogi su prosci
Zalud je željeli dobit iz obližnjih grádâ, — iz tvojih,
Ahile, također grádâ (zemljakinja ona je tvoja).
Njom bi se nastojao i Pelej oženiti možda,
Ali već mati tvoja il' udata bješe za njega
Il' obrečèna mu bješe. Al' Kenija poći ni za kog
Ne htjede. Šetaše jednoć po obali samotnoj morskoj,
I bog je zlostavi morski, — govorilo tako se onda.
Nove ljubavi slast kad Neptun okusi, reče :
„ „Želju jamačno ne ću nijednu odbiti tvoju,
Biraj, što te je volja," " — govorilo i to se onda.
„ „Zlostava — Kenija reče — pobuđuje veliku želju,
Da mi se više ne dogodi to. Da ne budem žena,
Daj mi i dat ćeš mi sve." " Izgovori krupnijim glasom
Riječi zadnje i mogo se glas već muški pričinjat ;
Tako i bješe, jer bog dubina morskih mu želju
Ispuni i još mu dâ, da nikakav udarac ranit
Ne može njega i smrti da ne može zadat mu gvožđe.
Ode Atrački junak veseleć se daru i vijek
U muških poslih provede po Penejskih klateć se poljih.
Kad se Hipòdamôm sin Iksìona ženio drskog,
U spilju zaklonjenu drvetima divlje pozove
Sinove oblaka tad za stolove stavljene redom.
Hemonski nađu se tu velikaši, nađoh se i ja,

191. i d. Ftija, zavičaj Ahilov, također je bila u Tesaliji.

208. Atrački je junak Kenej, a naziva se tako ili po gradu Atrakiji u Tesaliji ili kao potomak Atraksa, osnivača toga grada. Po jednoj je vijesti Kenija bila kći Atraksova.

209. Penej je rijeka u Tesaliji ; vidi bilješku uza stih 452. prvoga pjevanja.

210. i d. Iksionov je sin Piritoj, kralj Lapitâ, dok je žena njegova Hipodama ili Hipodamija kći Lapitâ Atraksa.

Iksionovi su sinovi i Kentauri, sinovi oblaka, kako se nazivaju u stihu 212. Iksion ih je rodio s oblakom, koji je poprimio obličje Junonino. Po imenu pominje pjesnik 56 Kentaura i 23 Lapita. Dvanaest od tih imena upotrijebio je on već u petom pjevanju crtajući borbu između Perseja i Fineja.

213. Hemonski su velikaši Tesalci ; vidi bilješku uza stih 81. drugoga pjevanja.

Svečani kraljevski dom od galame bučne uzavri.
Evo se pjeva himènej, po sobama puše se vatre.
Dođe i djevojka vrsna ljepotica praćena mnoštvom
Žena i snaha, i mi Pirìtoju stanemo sreću
S takvom čestitati ženom, al' gotovo kobismo tim ga;
Jer med b'jesnima svima Kentàurima najbješnji Eurit
Kada djevojku vidi, usplamti od vina i od nje,
Požudom udvojeno pijanstvo ga obuzme svega.
Odmah se obore stoli i gozba rasu se, Eurit
Za kose pograbi mladu Hipòdamu i vuć je stane,
A drugi druge vuku, već kako se kojemu koja
Sviđa i zgrabit je može, — na priliku uzeta grada.
Kuća od vike ženske zaječa. Ustasmo brže
Svi, i najprvi Tesej povíka: „Koja te ludost,
Eurite, goni, te za mog života Pirìtoja dražiš,
Te i ne sluteć vr'jeđaš u jednom čeljadetu dvoje?"
Eurit ne odvrati ništa, jer ne može takovo djelo
Braniti besjedama, već ruke podiže drske
Braniču prema licu i lupi ga u prsi vrle.
Blizu stajaše vrč starìnskî od ispetih slika
Hrapav, gromorni vrč, al' gromorniji Egejev sin ga
Zgrabi i onom, što stoji nasùprot, u glavu baci.
Grudice krvi i mozak i vino iz rane, usta
Euritu skupa poteku, i nauznak u vlažnu p'jesku
Praćne se. Zbog tog ubistva dvotjelesna planuše braća,
Jedan nadvikujuć drugog „Osvet'mo se! — viču —
osvet'mo!"
Viro im srčanost dâ, na početku boja polete
Čaše i vrčevi trošni, polete i bušavi kotli, —
Sprave prije za gozbu, a sada za boj valjane.

215. Himenej je svatovska pjesma, koja se završivala sa zazivom svadbenoga boga Himena ili Himeneja; vidi bilješku uza stih 480. prvoga pjevanja.

219. i d. I Homerova Odiseja (XXI, st. 295. i d.) pominje, da je Eurit pjan zaželio Hipodamiju i učinio mnogo zlo Piritojevoj kući.

227. Tesej, vjerni drug Piritojev, nazočan je dakako i kod njegove ženidbe.

240. Kentauri su „dvotjelesna" braća, jer im je obličje napolak ljudsko, napolak konjsko.

Prvi se sin Ofiónov usudio Amik oduzet
Priloge svetinji kućnoj i prvi iz svetoga mjesta
Ugrabi svijećnjak, na kom svijeća je gorjelo mnogo,
Pa ga podigne uvis i nalik na onog, tko hoće
Žrtvenom sjekirom vrat da bijeli volu pres'ječe,
Lapitu Keladonu u čelo svijećnjak baci
I tim na nagrđenom na licu zbrka mu kosti,
Iskoče oči, i kosti u licu pošto se smrve,
Ugnan je nos unutra i utisne baš se sred nepca.
Peljanin otrgne Pelat od stola javornog nogu,
Amika obori njom i čeljust mu na prsi sagna;
Amik sa crnom krvi izbacuje zube, a Pelat
Drugom ga udari pa ga u Tartar opravi mračni.
Grinej najbliže stoji i strašno gledajuć oltar,
Koji se dimi, reče: „Poslužio zašto se ne bih
Ovim?" — i golemi oltar sa ognjem njegovim digne
Pa ga u gomilu baci med Làpite i zgnječi njime
Orija, Broteja, Lapita dva, — za onoga mater
Mikalu poznato bješe da mjesecu često je roge
Skidala vračanjem svojim prekò voljê mjeseca samog.
„Ne ćeš olako proći, tek oružje kakvo da imam!"
Reče Eksàdije nato i skine jelenske roge,
Što su za zavjetni dar na omorici visokoj bili.
Račvaste roge zabode Eksàdije u oči tada
Grineju pa mu ih izbi, te dio na rozima osta,
Dio poteče po bradi i prione stinuv se s krvlju.

245. Amik, sin Ofionov, jest Kentaurin.

247. Raskošni svijećnjaci za mnogo svijeća (uljenicâ) bijahu redovan nakit bogatijih rimskih kuća.

250. Ime Keladon naznačuje onoga, koji šumi i buča, pa bi bolje pristajalo kojemu Kentaurinu negoli Lapitu, jer i druga neka imena Kentaurâ naznačuju bučne i silovite stvorove, na pr. Nes je onaj, koji riče, Bromij onaj, koji grmi i t. d.

254. Lapit Peljanin Pelat jest iz Pele, grada u Makedoniji.

263. Mikala je Orijeva mati. Tesalske su vračare bile u starin na glasu, a kako su Lapiti Tesalci, i njihove matere mogu biti vračare. Skidanje mjeseca osobita je njihova vještina.

266. i d. Jelenske su rogove lovci vješali na drveće u šumi kao zavjetni dar Dijani, boginji lova.

Evo sad pograbi Ret s oltara gorućeg glavnju
Šljivovu te njom Haràksu, što s desne stajaše strane,
Razbije plavom kosom pokrìveno čelo, — i oganj
Žestoku kada kosu ko suho zahvati klasje,
Vlasi gorjeti stanu, i u rani uždena krvca
Strašno cvrčati stane ko gvožđe, kad se u ognju
Sve zacrveni pa ga krivuljastim kl'ještima otud
Kovač izvuče i zatim u korito spusti, a ono
Cvrči i umočeno u vodi u toploj pišti.
Ranjen iz čupavih kosa istresavši lakomu vatru
Istrgne prag iz zemlje i — teret za kola — digne
Na pleći, ali sama težina ne dopusti, da ga
Baci na dušmanina, i kamen golemi smrvi
Njegova druga Kométa, jer bliže stajaše, — i Ret
Ne može radost ustegnut te reče: „O da i drugi
Tvoji drugovi budu ko i ti hrabri!“ — pa onda
Udvoji ugarkom napo izgorjelim ranu Haraksu,
Tri ga četiri puta po tjemenu udari pa mu
Raskine sveze, i kosti u žitkome mozgu se nađu.
Pobjednik Ret na Evàgra, na Korita, Drijasa zatim
Pr'ječe, i od njih Korit kad pade maljama prvim
Osuti, vikne Euàgar: „Dječaka oboriti slava
Kakva je tebi!“ — al' Ret ne dade divlji mu više
Zborit i crveni plamen u usta zborećem baci
Njegova otvorena i u prsi dalje iz usta.
Vatru okolo glave zavrtjevši napadne zatim
On na Drijasa ljutog, al' isti svršetak pri njemu
Ne bi, jer kličućeg Reta, što sretno ubija udilj,
Gorućim kocem probode, gdje s plećima sastaje vrat se;
Jaukne Ret i jedva izvuče iz kostiju tvrdih
Kolac i krvlju svojom obliven pobježe dalje,
Pobježe Likabas s njim i Ornej i u rame desno
Ranjeni pobježe Medon i Taumas i još Pisénor,
Također Mermer, koji u utrci svakog je prije
Natrčo, ali sad sporo korača poradi rane;

271. i d. Ret je Kentaurin, a Haraks Lapit.
302. i d. Sva imena, što se pominju do stiha 311., jesu imena Kentaura.

Fol i Melanej bježe i Abas, veprova lovac,
Vračar također Azbol, što svoje je od boja zalud
Odvraćo; on sad Nesu, što rane boji se, vikne:
„Ne bježi', jer dalje luk već tebe Herkulov čeka!“
Al' Eurìnom nije ni Likida uteko smrti,
Nije ni Arej ni Imbrej, jer sprijed ih sve poubijo
Drijas. Sprijed si također ti, o Kreneju, ranu
Dobio, premda si bio okrenuo u bijeg leđa;
Kad si se ògledao, pogodilo ljuto te gvožđe
Med oči obje, gdje nos sa čelom se sastaje donjim.
Pri tome urnebesu neprobuđen leži i spava
Afida beskrajnim snom u žilama obuzet svima;
Po koži Osejske mečke po runjavoj pružio on se
Napunjen vrč držeći u mlitavoj ruci. Kad Forbas
Ugleda njega s daleka, gdje miruje, ne znajuć za boj,
U remen kopljače prste uvuče i kâžê: „M'ješaj
Vino sa Stiksovom vodom i pîj ga!“ pa zamahne odmah
Okovanim u momka jasènovîm kopljem i njemu,
Kako je slučajno ležo nalèćkê, zabode ga u vrat.
Afida umre ništa ne ćuteć, a iz grla punog
Crna po ležnici krv mu poteče, poteče i u vrč.
Vidjeh Petréja, gdje hrast žironosni hoće iz zemlje
Istrgnuti, objeručke on obujmivši drvo
Miče ga amo tamo i rasklimanim već drma;
Uto mu sulicu baci Pirìtoje u rebra te mu
Uprte prsi probode sa hrastom zajedno tvrdim.
Lik od junačkog pade Piritoja — pričahu ljudi,
Hromis od junačkog pade Piritoja, ali je njima
Pobjednik stekao manju no Diktijem, Helopom slavu.
Helopa pogodi koplje i čelo probuši njemu
Te mu od uha desnog proleti do uha l'jevog.
Nizbrdo svalio bio sa kamivala se Diktij,

308. Kako je Nes poginuo, pripovijeda pjesnik u devetom pjevanju, stih 99. i d.
317. Afida je Kentaurin. On se napio i zaspao i još spavajući drži u ruci vrč.
318. Osejska je mečka medvjed s brda Ose u Tesaliji.
327. Petrej je Kentaurin, a tako i sva ona lica, što se pominju u stihu 332.—340.

Sin ga Iksìonov goni, a Diktij prestrašen bježeć
Duboko padne i t'jela težinom golemi jasen
Prelomi i oko hreka crijeva svoja omota.
Osvetnik njegov eto Afàrej od brda kamen
Otrgne, bacit ga hoće, al' Egejev uto preteče
Sin ga i hrastovim kocem u laktu mu goleme kosti
Smrvi, al' vremena više ni volje nema dotući
Mlohavo t'jelo i odmah na leđa Bijénoru skoči
Visokom, koja nikog do njega nosila nisu ;
O rebra koljena upre i ljevicom kosu mu zgrabiv
Drži ga za nju pa mu isprebija čvornatim drvom
Lice i oči grozne i čelo tvrdo veoma.
Istijem umlati drvom Nedìmna, strjeljača Likópu,
Hipasa, kojemu duga pokrivala prsi je brada,
Rifeja, koji je glavu nad vrsima dizao šumskim,
Tereja, koji je znao u Hemonskim brdima hvatat
Medvjede pa ih žive i srdite nositi kući.
Ne može dulje podnosit Demòleon, u sreći bojnoj
Tesej da napreduje ; iz zemlje već nastoji dugo
S velikim naporom staru iščupat omoriku, al' to
Ne moguć prekine on je i baci se njom na dušmana ;
Al' izdaleka se Tesej uklonio dolasku hica
Napućen Paladom biv (pobuđivo sâm tu je vjeru).
Ipak ne pade drvo badava, jer od kosti ključne
Visokom Krantoru prsi i lijevo otkine pleće.
Krantor, o Ahile, bješe štitonoša tvojega oca ;
Njega je Dolopski vladar Amìntor bivši u boju
Nadvladan Peleju dao za zalog ì tvrđu mira.
Vidjev Eákov ga sin iz daljine smrskana grdno
Reče : „Od svih momaka o najdraži Krantore, primi

342. i d. Egejev je sin Tesej.
345. i Kentaurin Bijenor ima konjska leđa i Tesej je prvi uzjahao na nj.
360. Atena Palada (Minerva) čuva Teseja, jer je sin njezina grada i osnivač panatenejske svetkovine.
364. Amintor bio je kralj Dolopâ, koji su prebivali u jugozapadnoj Tesaliji, a otac Feniksa, Ahilova odgojitelja.
366. Eakov je sin Pelej, otac Ahilov. I on je dakle bio nazočan kod Piritojeve ženidbe kao i Nestor.

Žrtvu mirovnu bar !“ te izmetne mišicom jakom
Koplje jasènovo on na ubilca ojačan srdžbom ;
Koplje prelomi rebara splet i u kostima osta
Drščuć, — Demòleon drvo izvuče, ali bez šiljka ;
Jedva i drvo izvuče, a šiljak u plući osta.
Bol mu ohrabri srce te propne se on na dušmana
Pa ga nogama hoće da pogazi konjskim, al' Pelej
Dočeka kòpîtâ topot u kacigi, k tome sa štitom
I brani pleći, a drži i upire oružje drugo,
U rame udari jednom i dvoje prsi pres'ječe ;
A prije toga je još iz daljine Hila, Flegréja
Ubio, a iz blizine Ifînoja, Klanija smače.
Njima se pridruži Doril sa vučetinom na glavi,
Mjesto oružja ljutog imade volujske roge,
Koji su širajasti i mnogom se krvi crvene.
Tome prozborim ja (jer snaga me hrabraše moja) :
„Gledaj, koliko tvoji ustupaju rogovi mome
Gvožđu“ — i kopljem zavrtjeh ; uklonit se ne moguć koplju
Zakloni desnicom čelo, što imaše ranjeno biti.
Pritisnuh ruku o čelo, — povikaše drugi, a Pelej
Bliže mu buduć od mene u trbuh ga mačem probode,
Kako je stajao pognut i teškom osvojen ranom.
Doril odskoči i ljut crijeva po zemlji povuče
I povučena zgazi i zgažena razdre i noge
U njima još zaplete i sruši se na prazni trbuh.
Nije u borbi ni tebe, o Kilare, spasla ljepota
(Ako se takvome stvoru ljepota priznati može).
Brada nicaše istom i boje bijaše zlatne,
Zlatna mu padaše kosa po plećima i po ramen'ma,
Živahan, mio u licu, a pleći i vrat i ruke
I prsi i sve, što ljudsko imade, vrlo je blizu
Kipima umjetnim slavnim. Ni tijelo konjsko odozdo
Nije ružno ni gore od ljudskoga. Vrat mu i glavu

371. i d. Demoleon je Kentaurin. Udarivši u njegovo rame Pelej presiječe dvoje njegovih prsi, ljudska i konjska, koja su bila srasla.
400. i d. Konjokroti Kastoru dao je bog Hermes (Merkurije) konje Flogeja i Harpaga, a boginja Hera (Junona) konje Ksanta i Kilara.

Daj, i valjan će biti za Kastora : tako se prsi
Napete dižu i tako za sjeđenje zgodna su leđa.
Sav je crnji od smole, al' b'jele noge su i rep.
Mnoge ga želješe imat u narodu njegovu, al' ga
Samo Hilònoma dobi, od koje ne náđe se ljepša
Med poluzv'jercima još u planinama žena nijedna.
Laskama jedina ona i ljubavlju pa i priznanjem
Ljubavi Kilara veže i kićenjem, kakovo onim
T'jelima prilikuje : Hilònoma glatko se češlja,
Sada ruzmarin zna utaknuti u kose, a sad
Ljubičicu i ružu, a katkad ljiljane b'jele.
U vrelu, s vrha što teče planine Pagàsejskê, dvaput
Na dan umiva lice i dvaput se kupa u r'jeci.
Samo lijepim runom i odabranih zvijeri
Runom ogrće ona ramena i lijevo bedro.
Jednako ljube se oni, po gorama lutaju skupa,
U spilje ulaze skupa ; i tada u Lapitske dvore
Zajedno njih dvoje dođe i zajedno bore se ljuto.
Ne zna se, tko je koplje izbacio, koje sa strane
Lijeve dođe i tebe, o Kilare, pod mjestom rani,
Gdje vrat se sastaje s grudma. Kad Kilar koplje izvuče,
Zajedno s t'jelom ohladni i srce ranjeno malo.
Tijelo njegovo smrtno Hilonoma uhvati odmah,
Metne mu na ranu ruku i blaži je, k ustima usta
Pritisne i gleda dušu da ustavi, koja već bježi.
Kad ga mrtva već vidi, progovori nešto, što čuti
Nisam od buke mogo, i sruši na koplje se, koje
Kilara bješe probolo, i umiruć ogrli muža.
Još mi pred očima stoji Feòkom, koji je do šest
Lavovskih runa zavezo i uzlima spleo te njima
Ljudsko i konjsko t'jelo pokrivao. Panj, kog i do dva
Jarma bi jedva povukla, Feòkom baci i njime
Tektafa, Olenu sina, od vrha tjemena smlavi.
Kada stane ležećeg da Tektafa odire, tad ja
(Tvoj to roditelj zna) usrèd slabínâ pljenjaču
Turih mač. I Telèboj i Htonije od sablje moje

412. Brdo Pelij u Tesaliji južnim svojim dijelom rastavljaše Pagasejski zaliv od Egejskoga mora.

Zajedno padoše tada. U onoga račvasta grana
Bješe, u ovoga koplje ; Telèboj rani me kopljem,
Pogledaj trag, — još stari poživljak se od rane vidi.
Onda je trebalo mene otpremit, da osvajam Pergam,
Onda sam svladati mogo il' barem ustavit snagu
Hektora slavnoga svojom. Al' Hektora ne bješe jošte
Onda, il' bijaše dječak. A sada već krepkosti nemam.
Što ću kazivati, kako Piréta dvotjelesnog zgubi
Perifas, kako li Ampik Ehètlu četveronošcu
Baci drenovo koplje bez šiljka nasuprot u lice?
Tad Peletróncu Makàrej Erìgdupu u prsi turi
Ćuskiju te ga obori njom. U trbuh Kimélu
Sjećam se kako je Nes izbacio koplje i zabo.
Za sina Ampikova za Mopsa ne misli da je
Samo budućnost prorico ; — dvotjelesni Hodit se sruši
Tu od Mopsova hica i zboriti pokuša zalud,
Jer mu je za bradu jezik priboden, a za grlo brada.
Kenej petoricu zgubi : Antìmaha, Stifela, Broma,
Elima i s njim Piràkta, što sjekirom maše ; već ne znam,
Kako poginu koji, al' pamtim im broj i imena.
Ubiv Emàćanina Halésa oružje na se
Njegovo metne t'jelom i udima golemi Latrej
I jurne. Napola momak, a napola starac je doblju,
Snage je momačke, al' mu sjedìne šaraju glavu.
Sulicom naočit on je Maćèdonskôm, štitom i mačem,
Oružjem zvekeće tim i u određenom u krugu
Topoće okrećuć lice na jednu i na drugu stranu.
Ponosit u prazni uzduh izgovori besjede ove :
„Šta će i Kenija tu? u očima mojima vazda
Žena i Kenija bit ćeš. Na porod prvobitni više
Zar ti ne misliš svoj i ne pamtiš, čim si i zašto
Nagradu stekla i oblik prevarljivi dobila muški?

452. Peletronac je Kentaurin Erigdup, a naziva se tako po brdu Peletroniju u Tesaliji.

455. Ampikov sin Mops prorok je među Lapitima; pominje se također u osmom pjevanju, stih 316.

462. Hales je Emaćanin, iz pokrajine Ematije u Makedoniji.

466. Maćedonske su sulice bile vanredno duge.

Što si rođena, što si podnèsla, misli i uzmi
Preslicu, kotaricu i suči prstima niti,
A boj ostavi ljudma!“ Razbacuje tako se Latrej,
Uto otegnut bok od trčanja Kenej mu kopljem
Udri, gdje sastaje konj se sa čovjekom. Od bola mahnit
Sulicom Filskoga momka u obraz nepokrit rani,
Sulica odskoči odmah ko tuča krovu sa vrha,
Il' kad udari tko kamenčićem u bubanj šuplji.
Bliže pristupi Kenej i Latreju u tvrdi u bok
Gleda da porine mač, al' maču prolaza nema.
„Lje uteći mi ne ćeš! kad šiljak tup mi je, posjeć
Ja ću te sječimice“ — progovori Kenej i u bok
Ispr'jeka zamahne mačem i okruži slabine udulj;
Prsnu i prebi se mač, kad tvrdu probije kožu.
Dugo se udima čudi neozleđenima Kenej,
Napokon reče: „Hajde da ogledam oružje svoje
U tvome tijelu još!“ — i smrtonosni mač mu do drška
Utisne u ramena i ruku u utrobu turi
Te je vrteći sakri i u rani načini ranu.
Mahniti s vikom strašnom dvotjelesni stvorovi jurnu,
Str'jelama svi na jednog navaljuju, gađaju njega,
Strijele odskaču tupe, nijedan ne može hitac
Keneja, Elatu sina, da rani i oblije krvlju.
Čude neobičnoj zgodi se svi, dok poviče Monih:
„Goleme ao sramote! tolikê pobjeđuje jedan,
Koji je jedva muškarac, al' neka je, tromosti našom
Mi smo što bijaše on! Što koriste golemi udi?
Što li dvostruka snaga? Što koristi, dvoguba narav
U nama da je dva sjedinila najjača stvora?
Sinovi boginje mi ni Iksìona, mislim, nijesmo
(Koji je bio tolikî, te uzvišenu Junonu
Nado se dobit), kad nas pobjeđuje polumuškarac!
Kamenje, brvna oborite na nj i čitavu goru,
Tvrdu od smrti dušu iz njega izbijmo šumom,
Šuma nek stisne mu grlo, težina nek zam'jeni ranu!“

479. Filski je momak Kenej, a naziva se tako po tesalskom gradu Filu, koji je bio blizu Pagasejskoga zaliva.

Reče — i našavši gredu, odlomio koju je bio
Ljuti slučajno jug, na dušmana je jakoga baci
I tijem dade primjer, te tako ostade začas
Gô od drveća Otrij, a Pelij nemadne hlada.
Zasut gomilom strašnom pod onom drvlja težinom
Znoji se Kenej sav; pritiskuje pleći mu jake
Hrpa panja, al' kada naraste veće nad licem
I nad glavom mu breme i zraka za disanje nesta,
Ne zna se, kako svrši; govoriše neki, težina
Šume Keneja da je strovalila u pusti Tartar.
Niječe Ampikov sin to; iz gomile vidio on je,
Kako se vinula ptica žutokrila u bistri uzduh,
Koju sam prvom ja i zadnjom vidio tada.
Pticu kad ugleda Mops gdje kruži polako leteć
Oko svojih drugova i krešti vrlo oko njih,
Jednako očima on i srcem je pratiti stane
I kaže: „Zdravo da si, o Lapitska diko, dosada
Preslavni čovječe, a sad, o Keneju, jedina ptico!“
Vjeru objavitelj nađe. Potâče nas žalost i srdžba;
Ljuti, što jednog toliki dušmani udaviše njega,
Nismo prestali prije stišavati željezom žalost,
Dok ne ubismo neke, a neki se izgube u mrak“.
Dok je Piljanin tako o boju Lapita pričo
I poluljudskih Kentavra, Tlepolem nije prećutjet
Mogao žalost svoju, što spomenut nije i Alkid,
I kaže: „Čudno je, starče, što na um ti ne pade slavu
Herkulovu spomenut; — ta često mi otac kazivat
Znaše, kako je nekad nadvladao oblaka sine“.

513. Brda Otrij i Pelij bila su dosta razdaleko, prvo na istočnoj, a drugo na zapadnoj granici Tesalije. No pjesnik se i drukčije ne obazire strogo na to, da geografički njegovi podaci budu svagda ispravni.

524. Ampikov je sin prorok Mops, koji se pominje u stihu 455. i d.

537. Tlepolem je sin Herkula i Astiohe, vođ Rođana u trojanskom ratu. On je došao na ostrvo Rod, pošto je pogubio rođaka Likimnija, pa je morao da ostavi zavičaj.

Herkul se pobio s Kentaurima drugom zgodom, a ne za ženidbe Piritojeve, naime kad je bio gost Kentaurina Fola na brdu Foloji u Arkadiji; vidi bilješku uza stih 191. devetoga pjevanja. Pjesnik griješi ovdje protiv predaje, da dobije zgodan prijelaz k priči o Tlepolemu.

Žalostan odvrati Nestor: „Što siliš me, nesreće da se
Sjećam i nakon ljeta zaraslu pozljeđujem ranu,
Omrazu, neprijateljstvo da s ocem spominjem tvojim?
Nevjerojatna je on počinio djela, o bozi!
Zasluga steko po svemu svijetu (tajit bih htio), —
Al' ni Polìdamasa ni Dejfoba ne ćemo hvalit,
A ni Hektora samog, jer hvalio tko bi dušmana?
Roditelj tvoj je nekad razorio Mesenske zide,
Nedužne gradove Pil je i Elidu srušio te je
I na penate moje navalio ognjem i mačem.
Da ne spominjem, koje pogubio ljude je tada:
Dvanajst nas bješe Nelìdâ, sve naočitih mladića,
I svi od Herkulove od desnice snažne do mene
Padoše. Što je druge nadvladati mogo, nek bude,
Al' Periklìmen je čudno zaglavio, kojem je Neptun
Plemena Nelejeva osnivač dao, da može
Svakakve oblike primit i primljene opet odbacit.
Pošto se prom'jeni u sve u oblike uzalud, posta
Pticom, koja je draža od sviju bogovskom kralju,
Koja u nogama zna krivuljastim nositi munju.
Služeći njenom se snagom Alkídu odrpa lice
Krilima, krivim kljunom i kukastim pančama svojim.
Onda Tirìnćanin luk i odveć sigurni napne
I pticu, kada se vila i treptjela vìsoko gore

547. Polidamas, sin Pantov, rječiti je drug Hektorov, a Dejfob brat Hektorov.

549. i d. Priča je kazivala, da je Herkul poradi toga navalio na Neleja, oca Nestorova, jer se on kratio da ga očisti od krivnje, pošto je ubio Ifita, sina Euritova i svoga druga.

Mesenski zidi naznačuju Ehaliju, grad Euritov, što ga je Herkul razorio, kad je Eurit prekršio zadanu riječ i nije htio da mu dade kćer svoju Jolu. Po nekim je naime vijestima Ehalija bila u Meseniji, a ne u Tesaliji.

Dok je Ehalija zaslužila kazan, Pil i Elida bijahu nedužni gradovi, jer ih je Herkul bez pravoga razloga razorio.

556. Prema vijesti u Homerovoj Odiseji (XI, st. 241. i d.) Neptun je bio otac Nelejev.

560. Bogovskom kralju Jupiteru najdraža je ptica orao. Periklimen, koji je poput sviju vodenih bogova mogao mijenjati svoje obličje, pretvorio se najzad u orla.

Između oblaka, rani, gdje k boku pristaje krilo.
Rana ne bješe teška, al' žile probite klonu,
Micat se ne mogu više, za lećenje nemaju snage.
Ptica na zemlju pade, jer slaba ne mogu krila
Više hvatati uzduh, te str'jela, što lako se krìla
Držala, pritisnuta težinom ranjenog t'jela
Kroz prsi ozgo u vrat na strani lijevoj prodre.
Misliš li sad, da treba da slavim tvojega oca
Herkula djela, vrli o vojvodo Rodskijeh lađa?
Ali drugijem ne ću do šutnjom slavnijeh čina
Ja osvećivati braću, a s tobom sam prijatelj dobar".
Kad to Nelejev sin izgovori ustima slatkim,
Nakon starčevih r'ječi još dara Bakhova uzmu
Pa se s[illegible]ležnica dignu i ostalu spavahu noćcu.
Bog, što ostvama svojim nad valima morskijem
[illegible] vlada,
Žali u očinskom srcu, što njegov pretvoren sin je
U pticu Faetonsku, te mržnje pun na Ahìla
Srdi se zlopamtan na nj i više, negol' je pravo;
I pošto trajaše rat već deset gotovo ljeta,
Onda golobradom on progovori Smniteju riječ:
„O ti od bratovih sviju sinova najdraži meni,
Koji si zalud sa mnom sagradio Trojanske zide,
Dali ne uzdišeš videć, gdje kule su gotove ove
Pasti, il' nije l' ti žao, što hiljade zginuše tol'ke
Braniča gradskih? il' mrtvi ne dolazi l' na um ti Hektor

580. „Bog, što ostvama svojim nad valima morskijem vlada" jest Neptun, otac Kiknosov.

582. Faetonska je ptica labud, u kojega se Kiknos pretvorio, a naziva se labud tako, jer se u nj pretvorio i Kiknos, sin Stenelov, žaleći za Faetonom; vidi stihove 367. i d. drugoga pjevanja.

585. Smintej je Apolon, a ima taj pridjevak, jer ubija štetne poljske miševe.

586. Apolon je sin Jupitera, brata Neptunova, a brat Marta, Vulkana, Merkurija, Bakha i mnogih drugih Jupiterovih sinova.

587. Kako su Apolon i Neptun gradili trojanski zid, kazuje se u jedanaestom pjevanju, stih 199. i d. Njih su ga dva zalud sagradili, jer će ga Grci razoriti.

Vučeni okolo Pergama svog (da od drugih ćutim)?
A još krvopija onaj, okrutniji od rata samog
Živi, našega djela razoritelj živi još Ahil!
Neka mi dođe, pa će oćutjet, što ostvama mògu!
Al' kad prilike nema, da sukobim gdje se s dušmanom,
Izbliza tajnom strijelom pogubi ga ti iznenàtkê".
Pristane Deljanin te svom ugađajuć srcu i stricu
Maglom se ogrne pa tad u Trojanske u čete uđe
I sred pokolja vidi, gdje Paris strjelice sipa,
A pojedìncê on ih na neznatne sipa Ahivce.
Bogom se očituje i reče: „Što strjelice tratiš
U krv naroda prostog? Za svoje mariš li štogod,
Gađaj potomka Eáku i pobitu braću osveti!"
Reče i pokaže njemu, gdje obara mačem Trojance
Pelejev sin, te okrene luk prema njemu i str'jelu
Sigurnu upravi na nj smrtonosnom desnicom svojom.
Poslije Hektorova ubijstva Prijama moglo
Samo je to razveselit. I Grkinje otmičar plašljiv
Tebe, Ahile, ubi ubilca junaka tolikih!
Kad si već imao pasti u boju ženskome, ti bi
Volio, Termodontska da sjekira pos'ječe tebe.
Frigijskog naroda strah, a obrana, dika Pelazga
Onaj unuk Eákov, nedobitni junak u boju
Spaljen je; — koji ga oružo bog, i spalio on ga.
Već je pepeo Ahil, — od tako velikog osta
Nešto samo, što jedva napunjuje malenu žaru!

591. i d. Homerova Ilijada (XXII, st. 465.) znade samo, da je Ahil mrtvoga Hektora privezao o svoja kola i odvukao u grčki tabor, a tek kasniji su pjesnici pridodali, da ga je vukao i oko trojanskoga zida.

597. Deljanin Apolon pristaje u Homerovoj Ilijadi uza Trojance, pa ugađa i svomu srcu ubijajući najljućega dušmanina Trojanaca.

608. i d. Parisa Homerova Ilijada crta kao plašljivca, koji se uklanja boju, ravan po junaštvu i snazi ženama.

610. i d. Termodont je rijeka u Pontu. Odande je bila Amazonka Pentesileja.

614. Kad je Hektor s mrtvoga Patrokla poskidao Ahilovo oružje, načini mu na molbu majke njegove Tetide novo oružje Hefest (Vulkan), a taj ga je bog (t. j. vatra, njegov elemenat) i spalio.

Ali mu živi slava i čitav napunjuje svijet.
Tolika slava njemu i priliči, njome je sebi
Jednak Pelejev sin i ne osjeća Tartara pustog.
Boj se poradi štita Ahilova rodio bio
(Neka se znade, čij je), zbog oružja oružje trgnu.
Tidejev në usûdî se sin ni Ojlejev Ajaks
Ni mlađi Atrid ni starij', od mlađega slavniji bojac,
Oružje to zahtijevat, ni drugi; — sin Telamónov
I Laèrtov se samo tolikoj nadaju slavi.
Tantalov unuk odbi od sebe posao mrski,
Te on Argolske vođe sazove u òkô i reče
Sjesti im tu, i na sve prenese, da presude raspru.

620. Štit je bio najvredniji komad Ahilove bojne opreme: opisu njegovu posvećuje i Homer u osamnaestom pjevanju Ilijade poglavitu brigu crtajući potanko pojedine slike na njemu.

622. Tidejev je sin Diomed, koji je za izbivanja Ahilova bio prvi junak među Grcima.

Ojlej je kralj Lokrana. Sin njegov Ajaks bio je vođa Lokrana u trojanskom ratu.

623. Mlađi je Atrid Menelaj, brat Agamemnonov. On se odlikovao u borbi, koja je nastala između Grkâ i Trojanaca poradi Patroklova mrtva tijela.

624. i d. Telamonov je sin Ajaks s ostrva Salamine, a Laertov Odisej s ostrva Itake. Natjecanje se njihovo potanko crta u prvom dijelu trinaestoga pjevanja.

626. Agamemnon je zapravo praunuk Tantalov, jer je sin Atreja, sina Pelopova, sina Tantalova.

TRINAESTO PJEVANJE.

Za Ahilovo se oružje natječu A j a k s, sin Telamonov, i O d i s e j (U l i k s). U skupštini grčkih vojskovođa izlažu oni svoje zasluge i pravo na oružje, a skupština dosudi oružje Uliksu. Ajaks ne može da pregori taj poraz, nego se sam ubija. Iz njegove krvi izniče c v i j e ć e, koje na lišću svome ima početna slova njegova imena (st. 1.—398.). Kad je Troja bila osvojena, dopade H e k u b a, žena Prijamova, kao robinja U l i k s u i vidje, kako Grci kćer njezinu P o l i d o r u, koja joj je još jedina preostala, žrtvuju Ahilu, da upokoje njegovu dušu, pa kako je njezina sina P o l i d o r a od pohlepe za njegovim blagom pogubio P o l i m e s t o r, kralj Trakije, kod kojega se nesrećnik nadao naći zaklon od neprijateljâ. Hekuba lišava Polimestora vida očinjega, ali se i sama pretvori u kuju (st. 399.—575.). Svi bogovi žale Hekubin udes, samo boginja Z o r a *(Aurora)* nema za to vremena, jer ljuto cvili za sinom M e m n o n o m, kraljem Etiopljana, kojega je Ahil pogubio. Na njezinu prošnju pretvori Jupiter pepeo Memnonov u j a t o p t i c a, koje se nazivaju Memnonovim imenom, a Zorine se suze pretvoriše u k a p l j i c e r o s e (st. 576.—622.). Bježeći iz Troje dospije E n e j a s ocem Anhisom i sa sinom Askanijem na ostrvo Delos, gdje ga Apolonov svećenik A n i j e gostoljubivo počasti i za gozbe pripovjedi, kako su se četiri njegove k ć e r i pretvorile u g o l u b i c e, kad ih je Agamemnon htio povesti sa sobom pod Troju, jer im je bog Bakho dao moć, da sve, čega se dotaknu, po volji pretvore u žito, vino i ulje (st. 623.—674.). Pošto je dobio od Apolona proroštvo, a od Anija darova, napose lijep kondir s mnogo slika, i pošto je Aniju dao bar nekakovo uzdarje, Eneja je dugo obilazio naokolo tražeći novu obećanu postojbinu, pa nakon dugoga plovljenja dođe do S k i l e, koja je negda bila djevojka, pa je tada došla k njoj Nereitkinja G a l a t e j a, da je ona počešlja, i pripovijedala joj je za češljanja, kako se u nju zaljubio Kiklop P o l i f e m i od ljubomorstva ubio njezina ljubovnika A k i s a, koji se onda pretvorio u riječnoga boga (st. 675.—897.). Skili, dok je lutala po pješčanoj obali, dođe riječni bog G l a u k, koji je prije toga bio ribar, ali je jednoć okusio nekakovu travu, skočio u more i postao bog. Glauk očituje Skili svoju ljubav, a kad ona poput mnogih drugih prosaca i njega odbija, odlazi do Kirke. (str. 898.—968).

Vojvode posjedaše, a narod u okrug stane,
Med njima diže se Ajaks sedmokožnog nosilac štita.
Ne moguć gnjev obuzdavat na obalu Sigejsku gledne
I na brodove, što su na obali, očima mrkim
I ruke pružajuć reče: „Pred lađama, Jupiter-bože,
Mi se pravdamo tu i sa mnom se poredi Uliks!
On se od Hektorova od ognja nije skanjivo
Bježati, kom ja odoljeh i odbih od ovih ga lađa.
Borit se vještačkim r'ječma sigurnije dakako jeste
Negoli rukom! Al' ja nijesam jak u govoru,
A on u djelima nije, i kôliko ja na mejdanu
Vr'jedim i u ljutom boju, tolikô on u riječma.
Vama, Pelazgi, mislim, kazivati ne treba moje
Čine, jer ste ih vid'li, nek svoje kazuje Uliks,
Što bez svjedoka čini i noćca samo ih znade.
Velik je, priznajem, dar, što ištem, al' uzima slavu
Takmac! Ajaksu nije za ponos, postigne l' štogod
Makar i veliko, što se zadobiti nadao Uliks.
Već tim nagradu steko u ovoj borbi je, što će
Za nj se i svladana reći, da natjecaše se sa mnom.
Pa kad sumnje bi moglo o mojem junaštvu biti,

---

2. Ajaksov se štit prema opisu u Homerovoj Ilijadi (VII, st. 219. i d.) sastojao od sedam volujskih koža.

3. Sigejska je glavina zapadno od Troje. Na njoj se držalo da je pokopan Ahil.

5. i d. Govori, što ih govore Ajaks i Odisej pred skupštinom vojskovođâ, nalik su na vježbe u školama rimskih retora, u kojima su se đaci osobito mnogo vježbali, da zgodnim razlaganjem suzbiju protivnika, pa su se zato po dva učenika u govoru i odgovoru prepirali o jednom istom predmetu. Ovakove se vježbe nazivahu: *controversiae.*

7. i d. Od Hektorova je ognja Uliks bježao, kad je Hektor dopr'o do grčkoga tabora i htio tamo paliti lađe. U petnaestom se pjevanju Ilijade, stih 592. i d., pripovijeda, kako su svi Grci nagli u bijeg pred Hektorom, kojega Zeus hoće još jednom prije smrti da proslavi, samo mu se Ajaks dokraja opirao.

15. N o ć u je Uliks ugrabio iz Troje Paladin kip i n o ć u se s Diomedom došuljao u trojanski tabor, da uhodi, ubivši na putu Trojanca Dolona, također uhodu, a u taboru je trojanskom ubio Resa, kralja Tračana, dok je s p a v a o.

Plemenom ja bih bio pretežniji — sin Telamóna,
Koji je Troju nekad osvojio s Herkulom jakim
I u Pagàsejskôj lađi na Kolhijski došao brijeg.
Njegov otac je Eak, što sudi šutljivim ondje,
Sisifa, Eolu sina, gdje kamen pritiskuje teški.
Previšnji Jupiter sam Eáka priznaje za svog
Sina, i tako Ajaks od Jupiter-boga je treći.
Al' taj predaka red nek ne koristi u raspri meni,
Ako ga, Ahivci, nemam s Ahilom zajedno slavnim.
Brat mi bijaše on i tražim bratinstvo. Što sin
Sisifov (Sisifu lažma i lukavstvom sasvijem jednak)
Umeće u rod Eákov imena tuđega roda?

22. i d. Da se uzmogne lakše razabrati, kako je Ajaks u rodu s Ahilom i licima, što se u ovim stihovima pominju, evo pregleda o njegovu rodu:

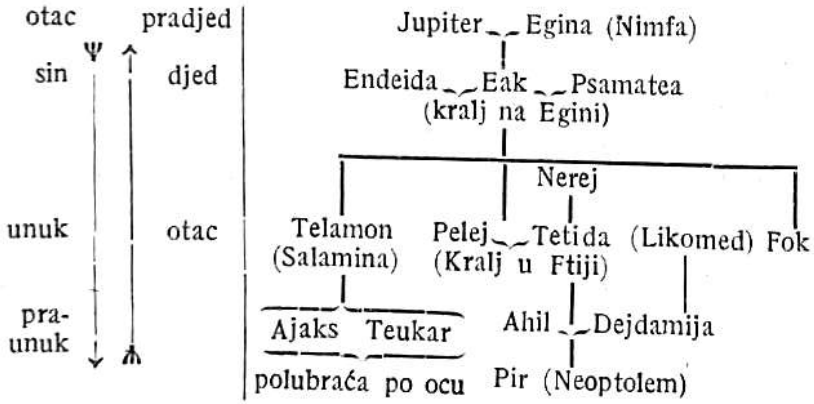

23. i d. Kako je Telamon s Herkulom osvojio Troju, vidi stihove 213. i d. jedanaestoga pjevanja. Da je on bio nazočan i kod argonautske plovidbe, pominju također druga vrela.

Pagasejska je lađa Argo, a naziva se tako po gradu Pagasi i Pagasejskom zalivu u Tesaliji, gdje je bila sagrađena i odakle je krenula na put u Kolhidu.

25. Rimski pjesnici rado pominju, da je Eak sudac u podzemnom svijetu.

26. O Sisifu, sinu Eolovu, vidi bilješku uza stih 457. i d. četvrtoga pjevanja. Da bi naznačio podzemni svijet, Ajaks pominje upravo Sisifa, jer su mnoge stare vijesti kazivale, da je zapravo lukavi i prevarljivi Sisif bio o t a c Uliksov.

31. Ahil je bio upravo bratučed Ajaksov; vidi također stih 41.

33. Očito je dakle i Uliks tvrdio, da je rođak Ahilov.

Zar što na oružje prije potekoh nëodât nikim,
Oružje treba mi ne dat? zar onaj se vredniji čini,
Koji se oružo zadnji i ne htjede na vojsku poći
Gradeć se mahnit, dok Nauplijev sin pametniji od njeg,
Ali škodljiviji sebi ne otkri plašljivca varke,
Te ga povuče u boj, od kojeg se uklanjo? — zar će
Najbolje oružje dobit, tko nikakvo uzet ne šćaše,
A ja ću bez časti ostat, bez bratučedova dara
Zato, što sam se prvi pogibelji izvrgo bio?
O da doista mahnit il' mahnitim držan da osta
I da nikada nije do Frigijskih došao kula
Na zlo potutkač taj! na Lemnosu Peantov ne bi
Bio izložen sin (a tome i mi smo krivi),
Koji, kao što kažu, po spiljama šumskim se krijuć
Jaukom kamenje miče i njemu po zasluzi želi
Plaću i zalud ne želi, imade li bogova višnjih.
On sad, koji je s nama sa zakletvom u isti u boj
Pristo, od vojvoda jedan i Herkulovih strijela
Baštinik, on sad, jao! i bolešću i gladom skršen
Pticama od'jeva se i hrani, i strjelice, koje
Za propast Troje su nužne, sad za lov mu na ptice služe.

34. i d. Jedna je priča kazivala, da je Uliksa zastrašilo proroštvo o dugom trajanju trojanskoga rata i o mnogogodišnjem njegovu lutanju iza rata, pa da se zato pretvarao kao da je luda, samo da ne treba ići u rat. Dok je on pretvarajući se vola i magarca zapregao u plug i sijao so, Palamed, da bi ga iskušao, postavi pred plug sina njegova Telemaha. Uliks se oprezno ugnuo sinu, i sad je Palamed znao, da se on samo pretvara, pa ga je prisilio, da krene na vojnu. Ali kasnije se Uliks na strašan način osvetio Palamedu, sinu Nauplijevu. On dade potajno u Palamedov šator zakopati zlata, a onda obijedi Palameda pred vođama, da ga je Prijam podmitio. Kod potraživanja nađe se ono zakopano zlato i Palamed bude kamenovan.

45. i d. O Filoktetu, sinu Tesalca Peanta, koji je od Herkula dobio otrovne strjelice, pošto je podmetnuo vatru pod lomaču, vidi bilješku uza stih 232. devetoga pjevanja. Ploveći prema Troji ugrize ga u nogu otrovna zmija. Njegova je rana strašno zaudarala i Grci ga na Uliksov savjet ostaviše na ostrvu Lemnu, na kojem je svakojako životario, dok ga desete godine iza smrti Ahilove Grci ne zatrebaše, jer im je stiglo proroštvo, da Troja ne će pasti bez Herkulovih strjelica. Pod Trojom izliječi mu Mahaon ranu, on pogubi Parisa i pospješi tako pad Troje.

Al' on barem je živ, jer pošao nije s Uliksom :
Rad'je bi i jadni osto Palàmêd, za kojega slaga
(Pamteći odveć, kako bjesnoću mu u zo čas otkri),
Kako Danajce hoće da izda i zločin dokáza
Izmišljen, zlato iznesav, što zakopo prije ga bješe.
Slabio il' odagnanjem Ahivce je ili ubijstvom.
Tako se bori Uliks ! strahota je njegova u tom !
Ma da je govorom on od čestitog Nestora bolji,
Opet me uvjerit ne će, da ostaviv Nestora nije
Skrivio ništa. Kad ovaj zaostajuć s ranjenim konjem
Pritisnut starošću uz to Uliksa u pomoć zvaše,
Izdan je od druga svog. Da ne izmišljam krivice ove,
Sin zna Tidejev dobro, jer često ga imenom zvao,
Plašljivog psovao druga i bježanjem njeg prekoravo.
Pravedno gledaju bozi, što smrtnici rade, — te onaj
Zatreba pomoć, tko ne dade njê ; tko ostavi drugog,
Imaše ostavljen biti, — osudio sam se je tako.
Drugove više, — pritečem i vidim ga, kako se trese,
Kako je od straha blijed i dršće od smrti bliske;
Oprem golemi štit te ležećeg zaklonim njega
I dušu plašljivu tako s preneznatnom izbavim slavom.
Ako se borit baš hoćeš, na ono se vratimo mjesto,
S ranom i s običnim strahom dušmane natrag dozovi,
Pod štit sakrij se moj i pod njim bori se sa mnom !
Kada ga izbavih, tad on ni malko nesmetan ranom,
Pobježe, a prije nije ni stajati od rana mogo.
Jednoć navali Hektor u ograšje bozima praćen ;

63. i d. U osmom se pjevanju Ilijade, stih 75. i d., pripovijeda, da je Nestoru poginuo konj, dok su Grci prestrašeni grmljavinom i strijelom Jupiterovom bježali pred Trojancima. Diomed je pozvao Uliksa, da pomogne starcu u nevolji, ali on je od straha dalje bježao, i Nestor bi bio zaglavio, da mu ne pomože Diomed.

70. i d. U Homerovoj se Ilijadi pripovijeda (XI, st. 427. i d.), da je Uliksa ranio Trojanac Sokos, i kad je Uliks zvao u pomoć, da su ga izbavili iz nevolje Menelaj i Ajaks.

82. i d. U Homerovoj se Ilijadi (XV, st. 306. i d.) pripovijeda, kako Hektor navaljuje na Grke, a prati ga Feb Apolon sipajući strjelice na dušmane.

Ako Homerov junak nema pri ruci koplja ili strjelice, ne žapa se on pograbiti kamen i baciti ga na protivnika.

Kuda udara on, i dobri junaci se straše,
Ne samo, Ulikse, ti, — toliku nosi strahotu.
Hektor u boju sretan u krvavom kliče, al' teškim
Kamenom ja izdaleka oborih nauznak njega.
Kada je zvao junaka na mejdan, sâm jâ se s njime
Ogledah, a vi moliste tad, da izíđe ždr'jeb moj,
I bi po molitvi vašoj. A pitate l', kakav svršetak
Toga bješe mejdana : nijesam od Hektora svladan.
Rupiše s ognjem i s mačem i s Jupiter-bogom Trojanci
Jednoć na Danajske lađe, — gdje rječiti bješe tad Uliks?
Sâm jâ prsima svojim obranih hiljadu lađa,
Nadu povratka vašeg ; — za tolike oružje dajte !
Smijem li istinu reći : još veća negoli meni
Bit će oružju čast, sadružila slava se naša,
Ne traži oružja Ajaks, već oružje Ajaksa traži.
S tim nek isporedi on nejunaka Dolóna i Resa,
Paladu ugrabljenu i Helena, Prijamu sina ;
Ništa ne stvori obdan i ništa bez Dioméda.
Ako za neznatna djela već hoćete oružje dati,

87. i d. U Homerovoj se Ilijadi (VII, st. 45. i d.) pripovijeda, da je Hektor izazivao Grke, neka se koji od njih ogleda s njim u dvoboju. Devet se junaka grčkih javilo, da su spremni na dvoboj. Kad je između njih ždrijeb imao da odluči i oni su bacili znakove svoje u Agamemnonovu kacigu, narod je molio, da bi izišao ždrijeb Ajaksov, Diomedov ili Agamemnovnov. I izíđe ždrijeb Ajaksov, ali dvoboj između njega i Hektora ostade neodlučan, premda je Ajaks bio jači.

Da je i Uliks bio spreman na dvoboj i među onom devetoricom, koji su se prijavili, toga dakako Ajaks ne pominje.

91. i d. Navaljujući na grčki tabor Hektor je uz pomoć Jupiterovu dopr'o do njihovih lađa, a tamo mu se samo Ajaks dokraja opirao.

98. i d. O Dolonu i Resu vidi bilješku uza stih 15. Dolon je nejunak, jer se kukavno ponio, kad su ga Diomed i Odisej uhvatili nudjući im visoku otkupninu i odavši namjere Trojanaca.

Noću je Uliks zajedno s Diomedom potajno odnio s Akropole trojanske drveni kip Paladin, o kojem je zavisio spas ili propast grada. Rimljani su kasnije držali, da ova dva grčka junaka nijesu odnijeli pravi kip Paladin, nego da je taj kip spasao Eneja i donio u Italiju.

Helen, sin Prijamov, bio je prorok na glasu, pa ga je prema Kalhantovu savjetu Uliks noću iz zasjede uhvatio. Od njega su Grci doznali, da će Troja pasti samo od Herkulovih strjelica.

A vi ih d'jel'te i veći nek dobije dio Diòmêd.
Što će mu oružje to, kad neoružan i tajno
Vazda radi i kradom nepomnjive vara dušmane?
Zlatne blistave kacige sjaj zasjedača će odat
Te će pokazati mjesto, gdje Itačanin se krije.
Ne će Dulihijska glava težinu Ahilova šljema
Moći toliku podnosit, — nejunačke ne mogu ruke
Držati koplje teško i zamašno Pelijsko, a štit,
Na kom je izrezan svijet vasìonî plašljivoj ne će
Ljevici dolikovat i stvorenoj za pletke samo.
Zašto zaht'jevaš dar, o zlikovče, što će te slabit?
Ako pogr'ješe počem Ahivci i dadu ga tebi,
Ne ćeš bit strašan dušmanom, već gledat će, da ti ga uzmu.
Toliki vukući teret u bježanju sporiji bit ćeš,
Čim si jedinim prvi, o plašljivče najgrđi, od svih.
K tome je štit tvoj, s kojim u bojeve ulaziš r'jetko,
Čitav, a moj je probit na hiljadu mjesta, jer mnogo
Hitaca podnio je, i zamjena nova mu treba.
Napokon našto nam r'ječi? pokažimo na djelu, što smo !
Oružje hrabrog junaka u srèdinu bac'te dušmánâ,
Odonud dajte ga dovest i donosca njime nagrad'te".
Dokrajči sin Telamónov, i narod iza riječi
Zadnjih žuborit stane ; Laèrtov sin se izatog
Digne i oči spusti za časak na zemlju pa ih
Podiže na velikaše i usta otvori glasu,
Kakav se i očekivo, i govor poteče s milotom.
„Da je, Pelazgi, bilo po željama mojim i vašim,
Ne bi se pitalo, kom će da zapadnu takovi dari,
Imali mi bi Ahìla, a oružje imo bi Ahil.
Al' kad kivna sudbina i meni ga uze i vama
(Rukom učini tad, ko u očima suze da briše),
Tko je dostojniji dobit od slavnoga štogod Ahila,
Negoli po kom Ahivci Ahila dobiše slavnog?
Samo nek ovom ne hasni, što čini se i jest tupoglav,
Meni nek ne škodi pamet, o Danajci, koja je vama

107. Dulihij je maleno ostrvo blizu Itake, a bilo je u vlasti Uliksovoj.
109. Jasenovo je koplje Ahilovo bilo s brda Pelija u Tesaliji.

Hasnila vazda, i moja nek rječitost, kakva je, da je
(Koja sad meni služi, a često služaše vama)
Ne budi zavist, nek nitko ne taji izvrsnost svoju,
Jer rod i predci i ono, što sami stekli nijesmo,
Teško je — mislim — naše. Al' praunuk Jupiter-boga
Ajaks je rekao da je : i plemenu mom je osnivač
Jupiter ; pòjâsâ isto toliko daleko sam od njeg,
Jer moj je otac Laèrto, Laèrtov Arkésij, a ovog
Jupiter, i nitko prognan i osuđen med njima nije.
Po majci mojoj je još Kilénjanin plemenit rod mi :
Tako u roditelja u obadva ima božanstva.
Al' ja oružje, što ga izložiste, ne tražim zato,
Što mi je materin rod plemenitiji i što mi otac
Nije bratoubilac ; po zasluzi stvar procijen'te,
Samo u zaslugu nek se ne broji Ajaksu, što su
Braća Telàmôn i Pelej ; pri odori neka se ovoj
Ne gleda na red srodstva, već na slavu i na junáštvo.
Ako se krvna sveza i najbliži baštinik traži,
Ahil Peleja oca i Pira sina imade,
Gdje je tu Ajaks? Il' u Skir il' u Ftiju odoru nos'te.
Teukar je stričević tako Ahìlu kao i Ajaks, —
Pa zar oružje ište, a dà ištê, dobio bi li?

142. i d. Jupiter je i Uliksov pradjed po ocu, a po majci mu je pradjed Kilenjanin Merkurije, kako se razabira iz ovoga pregleda:

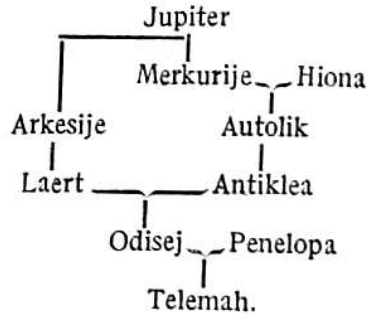

155. i d. Pelej, otac Ahilov, vladao je u Ftiji u Tesaliji, a na ostrvu Skiru u Egejskom moru živio je sin Ahila i Dejdamije Pir, koji se naziva također Neoptolem.
157. Teukar je bio sin Telamona i Hesione, kćeri Laomedonove.

Dakle kad na djela samo u borbi ovoj se gleda,
Više je onoga, što ja učinih, negol' riječma
Mogu obuhvatiti, al' ipak ću ići po redu.
Nerejka znajući majka, da Ahil poginut ima,
Ona ga preobuče i sakri; prijevarno ruho
Uzevši Ahil prevari sve i Ajaksa, al' ja
Oružje u ženske metnuh sitnarije, srce da njime
Junačko njegovo ganem; kad junak pograbi koplje
I štit, al' djevojačko sa sebe još ne zbaci ruho,
Rekoh mu: „Pergam propast imade, o božičin sine,
I čeka tebe, — razorit što ščinjaš se golemu Troju?"
Ruku postavih na nj i na jùnâštva poslah junaka.
Dakle su njegova djela i moja: kada se Telef
Borio, ranih ga ja, izliječih ga, kada se svladan
Molio; moje je djelo, što Teba pade, i znajte,
Da ja Lezbos osvojih i Tened i Hrisu i Kilu,
Febove gradove, i Skir; — potresla je, vjerujte, moja
Desnica Lirneske zide i srušila na tle. Da ćutim
O drugom: onoga dao sam ja, tko Hektora ljutog
Pogubi; slavni Hektor po meni pade. Za ono
Oružje, s kojim nađoh Ahila, oružje ovo
Ištem; živome dadoh, — kad umrije, tražim ga natrag.
Kad bol čovjeka jednog osvojio sve je Ahivce

162. i d. Nerejka je majka Tetida, kći morskoga boga Nereja. Njoj je proročica Temida objavila, da se njezin sin ne će vratiti iz boja, pa ga je zato preodjela u djevojku i sakrila na ostrvu Skiru kod kralja Likomeda. Homeru ova priča nije još bila poznata.

171. S Telefom, kraljem u Misiji i zetom Prijamovim, pobili su se Grci, kad su se najprije bili iskrcali u Misiji mjesto u Troadi. Ahil je Telefa ranio kopljem, a rana nije nikako htjela da zacijeli, dok nije proročište objavilo, da Telefa samo onaj može izliječiti, koji ga je i ranio. Telef se obratio na Ahila s prošnjom, da ga izliječi, pa kad je obećao, da će pokazati Grcima put do Troje, Ahil ga izliječi od rane rđom sa svoga koplja.

173. Teba u Misiji bila je sjedište kralja Eetiona, oca Andromahina. Taj je grad osvojio Ahil kao i ostrva Lezbos i Tened i gradove Hrisu i Kilu u Troadi.

175. Skir, što se ovdje pominje, nije ono ostrvo u Egejskom moru, nego grad u Frigiji, što ga je Ahil osvojio.

176. I grad Lirnes u Misiji nedaleko Troade osvojio je Ahil.

I kad se hiljada lađa u Aulidi Eubejskoj skupi,
Dugo smo čekali vjetar, al' nije il' nikakav duho
Ili protivan lađam; a proroštvo odredi strašno,
Nedužnu kćer Agamemnon da žrtvuje ljutoj Dijani.
Ne htjede roditelj to i na same se bogove srdi:
Ta u kralju je otac! Al' ljubazno očinsko srce
Ja sam govorom svojim okrenuo na opće dobro.
Sada ću priznat, a Atrejev sin nek prosti priznanje:
Teško je ispravdat bilo, gdje sudac nepristupan bješe.
Napokon skloni njega i korist narodna i brat
I vlast sa žezlom mu dana, te krvlju isplati slavu.
Poslat sam k majci, pri kojoj vrijedio nagovor nije,
Nego lukava samo prijevara. Ajaks da tamo
Pošao bude, još danas bez vjetrova bila bi jedra.
I u Ilijski grad ko poslanik smjeli otidoh,
Vidje tada i uđoh u v'ječnicu visoke Troje,
Puna još bješe junaka. Neprestrašen tamo izvrših
Posao zajednički, što narod ga povjeri meni;
Parisa tužim te blago i Helenu zaištem natrag,
Prijam skloni se već i jednòmislenîk Anténor,
Ali Paris i braća i otmičari pod njime,
Jedva su klete ruke — Menelaje, znadeš! — ustegli,
I prvi onaj je dan pogibelji združio naše.
Dugo bi bilo kazivat, što korisno sve ja učinih
Savjetom, što li rukom, dok vojna trajaše duga.
Poslije bojeva prvih med zidima ostaše gradskim
Dugo se krijuć dušmani, i prilike nemasmo za boj
Otvoren; desetoga tek ljeta se mogosmo borit.
A ti udiljni bojče, međutim činio što si?

182. Aulida je primorski grad u Beotiji nasuprot Eubeji. Tamo se sakupilo brodovlje Grkâ, da krene protiv Troje.

193. i d. Zajedno s Diomedom bio je Uliks odaslan, da dovede Ifigeniju za žrtvovanje. Kod toga je Uliks prevario Klitemnestru, mater njezinu, da je Agamemnon zato zove u Aulidu, da bi je udao za Ahila.

196. i d. Još u početku rata bio je Uliks zajedno s Menelajem poslan u Troju, da traže natrag Helenu i oteto blago.

201. Antenor, rođak Prijamov, jedini se pored Eneje spasao, kad je Troja propala, pa je kasnije osnovao grad Patavij (danas: Padova) u gornjoj Italiji.

Čim li si koristio? A pitaš li za djela moja :
Zasjedam neprijatèljma, opasujem utvrdom jarke,
K tome drugove tješim, da mirno podnose mrzost
Dugoga rata, i učim, oružati kako li valja,
Kako li hraniti vojsku, — i šalju me, nužda kud zove.
Po volji Jupiter-boga zavede utvara u snu
Kralja, te oglasi vojsci, da početog prođe se rata,
Nalog opravdat može veleći, od koga li san je.
Nek to ne dopusti Ajaks, nek razor Pergama traži,
Neka se bori što može ! Što ne će da ustavlja bježan?
I što oružav se primjer ne dade nestalnom mnoštvu,
Za kim će? Hvaldžija to učinio takav bi lako !
I sam je bježao pače ! I vidjeh i stid me bješe
Vidjet, gdje okrećeš pleći i nečasno hoćeš odjedrit.
Odmah povikah im ja : „O drugovi, što to činite?
Kakva vas nagoni ludost, da pustite uzetu Troju?
S čim li se desetog ljeta do s rugom vraćate kući?“
S takvim i drugim riječma (od žalosti postadoh rječit)
Okrenem, odvratim narod od gotovih na bijeg lađa.
Drugove uplašene sazove u skupštinu Atrid, —
Ni tu se nije sin Telamónov usudio pisnut ;
Al’ se usudio tada riječima napadat drskim
Kraljeve Tersit, koji od mene kažnjen je za to.
Ustah i bojazne drûge ohrabrih ja na dušmane,
Junaštvo izgubljeno obnovih besjedom svojom.

212. Grčki je tabor kod Troje bio opasan dubokim i širokim jarkom pa nasipom, na kojem je jamačno bilo i drvenih tornjeva. No u Ilijadi se nigdje ne pominje, da bi tu utvrdu bio podigao Uliks.

216. i d. U drugom se pjevanju Ilijade (stih 1. i d.) pripovijeda, da je Jupiter želeći kazniti obijesnoga Agamemnona poslao k njemu noću varav sanak, da će zauzeti Troju, ako sada navali na grad. Da bi iskušao vojnike svoje, Agamemnon je sazvao skupštinu i najprije hinio, kao da se želi vratiti kući i napustiti bezuspješno vojevanje. Ali sva bi mu se vojska na ovake riječi bila uistinu razišla, da ne bude Uliksa, koji je sustavljao narod i upućivao, da je sad najzgodniji čas, da se navali na Troju.

233. Tersit je bio najružniji među Grcima, koji su došli pod Troju, a k tomu silno jezičan, pa se u onoj skupštini usudio pače da grdi Agamemnona i traži od njega, da im smjesta dopusti, da se vrate kući, dok ga Uliks nije batinom pozvao na red.

Štogod se činiti može da odonda junačko Ajaks
Učini, moje je djelo, jer vratih natrag bjegunca.
Napokon koji Ahivac il’ hvali tebe il’ želi?
Ali junaštva svoja Diòmêd izvodi sa mnom,
Drag sam mu, i on drugu Uliksu vjeruje svagda.
Nešto vrijedi biti od tolikih hiljada Grka
Izabran od Dioméda. A nije me gonio ždrijeb
Ići, i pođoh ne mareć, što noćca, a što dušmani
Donijet mogu, te ubih Dolóna Frigijca, koji
Pokuša isto što i mi, al’ prije ga prisilih, da sve
Oda, i tako doznah, što sprema vjerolomna Troja.
Saznadoh sve, i ništa pretražit već imo nijesam
Te se sa obećanom sa hvalom vratiti mogah.
Al’ još mi ne bješe dosta : u Resove uđoh čadore
Te ga u njegovu ubih u taboru s družinom skupa.
Tako se pobjednik vratim polučivši, želio što sam,
Na kolih zarobljenih u veselom regbi triùmfu.
Kojega konje Dolon za nagradu tražaše noćnu,
Onog mi oružje ne dav od Ajaksa bit ćete gori !
Što ću spominjat čete Sarpédona Likijca, što ih
Moj je posmico mač? s krvolićem mnogim pogubih
Kerana, Ifitu sina, Alàstora i još Alkàndra,
Hromija, Prìtanisa, Noémona, Halija smakoh,
Smrt od desnice moje Hersìdamas nađe i Toon,
Nađe i Herop i Enom, sudbinom nemilom gnani ;

242. i d. Protiv Ajaksa dokazuje Uliks, kako je korisno bilo za Grke, što je on s Diomedom ulovio Dolona i pogubio Resa.

251. i d. Prema crtanju u Homerovoj Ilijadi (X, stih 437. i d.) Resova su kola bila umjetno iskićena, a u njih su bila upregnuta dva bijelca. Takova su kola i konje imali i pobjednici vojskovođe u Rimu slaveći triumf, pa zato se i upotrebljava ovdje ova poredba.

253. Polazeći na uhođenje Dolon je tražio za nagradu besmrtne konje Ahilove, Ksanta i Balija, a Hektor mu ih je i obećao.

255. U Homerovoj se Ilijadi (V, st. 677. i d.) pripovijeda, da je ranjeni Sarpedon morao izaći iz bojnoga reda, a Uliks da je izatoga poubijao nekoliko njegovih ljudi. Bio je Sarpedon kralj Likijaca, sin Jupiterov i vjeran saveznik Trojanaca.

257. i d. Lica, što se pominju u ovim stihovima, jesu jamačno drugovi Sarpedonovi, što ih je Uliks zajedno s vođom njihovim posmicao.

I druge manje slavne pod zidima Trojanskog grada
Posjekoh ja. I na meni, o građani, rana imade
Slavnih samijem mjestom ; riječima nemojte praznim
Vjerovat, gledajte evo“ (i prsi razdrljivši reče :)
„Svagda se ove prsi u službi mučiše vašoj.
A Telamonov sin za drugove ni kapi krvi
Ne proli toliko ljeta, i rane mu na t'jelu nema.
Koliko vr'jedi ono, što kaže, borio da se
Protiv Jupiter-boga i Trojaca za lađe naše?
Priznajem, borio se, jer djela valjána pobijat
Nije običaj moj ; al' neka ne prisvaja sebi
Skupnu zaslugu sam, nek ostavi i vama slave.
Aktorov unuk u liku Ahìlovu siguran odgna
Trojce od lađa, koje već gorjet sa braničem htješe.
Misli, da se na Hektora sam usudio izać,
A zaboravlja kralja i mene i vojvode druge ;
Nuđo se od devet jedan, a prvenstvo milost mu ždr'jeba
Dade. A kakav je bio svršetak vašega boja,
Prehrabri ! Hektor ode s mejdana bez ikakve rane !
Jaoh, jadna li mene, s kolikom tugom se moram
Sjetiti vremena onog, kad pade Danajski bedem,
Ahil ! Tad mene suze ne smetoše ni žalost ni strah,
Da mu sa zemlje t'jelo ne podignem i ne odnesem.
Ja na plećima ovim, — na ovim plećima, velim,
Ponijeh njegovo t'jelo i oružje, koje i sada

267. Prema kasnijoj priči i Ajaksovo tijelo nije nikakovo oružje moglo da rani. Ovidije zna za tu priču, pa njegov Uliks i tu crtu upotrebljava na svoju korist pominjući, da Ajaks nije osobit junak, jer nema ranâ.

273. i d. Aktorov je unuk Patroklo, sin Menetijev. Njega je Ahil oboružao svojim oružjem i s Mirmidoncima poslao protiv Trojanaca. Trojanci drže, da se sam Ahil digao protiv njih, pa naginju u bijeg. Da se Patroklo nije pojavio, tvrdi Uliks, bile bi lađe grčke izgorjele zajedno sa svojim braničem Ajaksom.

279. Prema Homerovoj Ilijadi (VII, st. 254. i d.) Ajaks je Hektora lako ranio na vratu i s kamenom oborio na zemlju, te Hektor nije baš otišao „s mejdana bez ikakve rane”.

280. i d. Sve stare vijesti složno kazuju, da su se u boju oko Ahilova mrtvoga tijela osobito odlikovali Ajaks i Uliks, no tijelo da je iz vreve bojne iznesao upravo jaki Ajaks.

Nositi želim, a snage imadem za takvu težinu
I srce, koje će vašu cijeniti jamačno počast.
Sinja je dakako majka izmolila za sina svoga
Nebeske darove ove, da djelo umjetno takvo
Nosi surovi vojnik, u kojega ne ima smisla !
Ta on izrezuckanih na štitu slika razumjet
Ne će : okèan i zemlju i visoko zvjezdano nebo,
Ni Plejáde, Hijáde ni Mečku, što od mora bježi,
Ni grade različite ni sjajni mač Oriónov.
Oružje zaht'jeva da mu se dâ, a razumjet ga ne mož !
Ajaks me krivi, da sam od poslova teškoga rata
Bježo i došao kasno na početu trudbu, a ne zna,
Da tim i hrabrenog kori Ahìla. — Kažeš li, da je
Zločin pretvaranje moje : pretvarali mi smo se oba ;
Ako sam kriv, što odocnih : al' dođoh prije. Od žene
Ljubazne ustavljan ja sam, a Ahil od ljubazne majke,
Prvo smo njima vrijeme posvetili, ostalo vama.
Ne marim, ako se branit ne mogu od prikora, što ga
D'jelim s tolikim junakom. Al' Uliks pameću svojom
Otkri Ahìla, a Ajaks ne otkri svojom Uliksa.
Čudit se nemojmo, što on na mene pogrde sipa
Benavim jezikom, kad on prebacuje sramotne stvari
I vama ! Il' je zar grdno po mene, što Palaméda
Krivo optužih, a za vas je čast, što osudiste njega?
Al' sin se Nauplijev nije od zločina tol'kog i tako
Očitog mogo odbranit, a krivicu niste mu samo
Čuli, već ste i vid'li, pred očima ležaše vašim.

288. i d. U osamnaestom se pjevanju Ilijade pripovijeda, da je Tetida molila od Vulkana za sina novo oružje, pa se napose potanko opisuje štit, što ga je Vulkan vještački izradio i uresio različnim slikama. Od tih slika Uliks pominje ovdje samo takove, koje će doista surov bojnik teže razumjeti, naime zemlju, more i zvjezdano nebo, dok bi slike iz svakidašnjega života, kakih je također bilo na štitu, i Ajaks valjada mogao razumjeti.

293. i d. O Plejadama vidi bilješku uza stih 670. prvoga pjevanja, o Hijadama bilješku uza stih 595. trećega pjevanja, a o Velikom Medvjedu bilješku uza stih 171. i d. drugoga pjevanja.

Zvjezdano se jato Oriona crtalo kao junak s trgnutim mačem, jer se držalo, da se u nj nakon smrti pretvorio lovac Orion iz Hirije u Beotiji.

A što Peantov sin na Vulkanovu Lemnosu živi,
Nisam zaslužio, da me okrivljuje : branite čin svoj,
Jer ste pristali na to ! Ne poričem, svjetovo ja sam
Njega, nek ukloni se teškoćama rata i puta
I nek mirovanjem gleda ublažiti bolove ljute.
Posluša mene, pa živi. I koristan bješe mi savjet,
Ne samo pošten, što bi i samo dovoljno bilo.
A sad, kad vele gatari, da nuždan je za propast Troje,
K njemu ne šaljite mene, već Ajaksa, bolje će biti ;
Besjedom on će umekšat od srdžbe i od bola b'jesna
Čovjeka ili će njega izvabit majstorijom kojom.
Prije će Simois natrag poteći i bez lišća bit će
Ida, i prije Ahéja obećat će pomoć Trojancem,
Negol' će benavi Ajaks pomoći Danajcem vješto,
Ako prestane moja kad pamet raditi za vas.
Nemili Filoktête, na drugove makar koliko
Srdiš se svoje, na kralja i na me, i glavu moju
Kuneš i proklinješ udilj te želiš, da srditu tebi
U šake budem predan, da moju ispiješ krvcu :
Ipak ću poći do tebe i gledat ću, da te dovedem ;
Samo nek sreća mi dâ, dočepat ću tvojih se str'jela,
Kako uhvatih te se dočepah Dardanskog vrača,
Kako sam odluku božju i Trojansku saznao sudbu,
Kako sam isred dušmânâ Minerve Frigijske sliku
Tajno čuvanu uzo (I sa mnom se poredi Ajaks !).

313. Na ostrvu Lemnosu još se danas očito raspoznaju tragovi negdašnjih vulkanskih provala, pa su ga i Grci posvetili bogu Vulkanu (Hefestu).

315. i d. Što Uliks ovdje kaže, da je svjetovao Filokteta, neka se ukloni teškoćama rata, nije baš čista istina, jer je Filoktet varkom ostavljen na Lemnosu.

324. Bujica Simois utjecala je u Skamandar blizu Troje tekući sjeverno od Troje.

325. Aheja je Grčka. Prije će dakle Grci obećati pomoć Trojancima, nego bi Ajaks natrag doveo Filokteta.

333. Kad je Helen prorekao, da će Troja pasti samo od Herkulovih strjelica, zaputio se Uliks s Neoptolemom na ostrvo Lemnos, pa je što milom što silom doista doveo Filokteta pod Troju.

335. Dardanski je vrač Helen, a slika „Minerve Frigijske", o kojoj je zavisila sudbina Troje, Paladij ; vidi bilješku uza stih 15.

Bez nje dopustila nije sudbina osvojiti Troju.
Gdje si, Ajakse hrabri? junaka velikog gdje su
Riječi goleme sad? Što bojiš se? Zašto li Uliks
Kroz straže prolaziti i noći se povjerit smjede
I kroz mačeve ljute unići ne samo u grad
Trojanski, nego još navrh uzići kule i otet
Boginju iz doma njena i s otetom proć kroz dušmane?
Da to učinio nisam, badava bi sin Telamonov
Sedam volujskih leđa u ljevici nosio svojoj !
One sam noći Troju osvojio, — onda pridobih
Pergam, kada učinih, da može pridobit biti.
Prestan' mi mog Dioméda i licem i mrmljanjem svojim
Isticat, — dio slave izmaći mu njegove ne će !
Ni ti, kada si štit pred lađama združenim držo,
Ne bješe sam, već u društvu s množinom, a ja sa jednim,
Koji bi također htio da dobije oružje ovo,
Al' zna, da ustupa bojac mudracu, da nagrada takva
Divljem ne prilikuje mejdandžiji ; — htio bi slavnog
Sin Andrémona, ljuti Eurìpil i čedniji Ajaks,
I Idomènej bi htio i zemljak njegov Merìon,
Htio bi također brat Atrída starijeg ; — sve su
Hrabri junaci to, ne zaostaju za mnom u boju,
Ali su mudrošću manji. Za borbu je desnica tvoja
Korisna, al' ja treba da upravljam pameću tvojom.
Jak si, al' uman nijesi ; budućnost moja je briga.
Ti se boriti znaš, al' vrijeme zgodno za borbu
Atrid određuje sa mnom. Vrijednost je u t'jelu samo
Tvoja, a moja u umu. Pretežniji kol'ko je krmar
Od veslača i kol'ko nadvisuje vođa vojnika,
Toliko ja sam viši od tebe. U mojem je t'jelu
Znatniji duh od ruke, u njemu sva mi je snaga.
A vi, glavari, vašem čuvaru nagradu dajte,

357. i d. Sin je Andremonov Toas, junački vođ Etolaca.
Euripil, sin Euemona, s poluostrva Magnesije, bio je vođ Tesalaca pod Trojom. Kad su se prvaci grčki dobrovoljno nuđali, da idu protiv Hektora u dvoboj, bio je i Euripil među njima, pa rečeni već Toas, nadalje Idomenej, vođ Krećana, Merion, upravljač njegovih kola, pa Menelaj, mlađi brat Agamemnonov, sin Atrejev.
Čedniji je Ajaks sin Eleja, kralja Lokrana.

*

Za brige tolikih ljeta, u nemiru što ih proživjeh,
Ovu mi dajte čast za nagradu zasluga mojih.
Posao već je pri kraju, uklonih smetnje sudbine,
Visoki Pergam uzeh učiniv, da uzet se može.
Tako vam skupnih nada i Troje, što pasti imade,
Tako vam bogova, koje dušmanima nedavno oteh,
Tako vam svega, što još imade se mudro uradit,
Ako još štogod smjelo iz bezdane izvadit treba,
Ako mislite, da još što fali za propast Troje,
Mislite na me ! a meni ne date li oružje ovo,
Ovoj ga dajte !“ — i kobnu Minervinu pokaže sliku.
Dirnuti budu glavari ; tad djelom se moć govorništva
Pokaže : oružje hrabrog junaka rječiti dobi.
A tko Hektoru često i Jupiter-bogu i maču
I vatri sam odolje, ljutini sad ne odolje,
Bol nepobjedljivog svlada junaka. Pograbi sablju
I kaže : „Tâ je bar moja, il' i nju hoće li Uliks ?
Tom ću se sabljom poslužit na sebe, pa kad je često
Kapala Frigijskom krvi, nek sad gospodarevom kaplje,
I nek Ajaksov nitko ubilac nije do Ajaks !“
Reče i u prsi, koje ocutješe prvom tad ranu,
Kuda bijaše prolaz, smrtonosno željezo turi.
Ruke zabodenu sablju ne mogoše iz rane izvuć,
Sama je izbaci krv. Crveneć se od krvi zemlja
Porodi grimizni cvijet iz trave, — isti, što sinu
Nekad je Ebalovu iz krvce izniko bio.
U lišću zajednička dječaku s junakom se slova
Vide, te jednome ime, a drugome tužnjavu znače.

392. Prema staroj jednoj vijesti Herkul je lavskom svojom kožom zaogrnuo dječaka Ajaksa i tako tijelo njegovo postade sigurno od svake rane. Samo malen jedan dio prsi nije koža nemejskoga lava prekrila i samo na tom je mjestu mač mogao da prodre u Ajaksovo tijelo.

395. i d. Ovdje pjesnik sam upućuje na priču o Hijakintu, sinu spartanskoga kralja Ebala i ljubimcu Apolonovu, kojega je Apolon nehote ubio kolutom. Ovu priču pripovijeda Ovidije u desetom pjevanju, stih 162. i d.

397 Slova „zajednička dječaku s junakom“ jesu znakovi AI, što se raspoznaju na hijakintovu lišću. S ovim se slovima otpočinjalo ime Ajaksovo, a i tužaljka za rano poginulim dječakom.

Pobjednik u zemlju zatim Hipsipilê i slâvnôg kralja
Toasa, zloglasnu onu s ubistva davnog muževa
Otplovi, dobio da bi junaka Tirintskog str'jele ;
Pa kad Grcima njih s gospodarom njihnim doveze,
Onda se duga vojna primače napokon kraju.
Ilijski gori grad, — još ugasila nije se vatra,
Sjever na put već zove i jedra povoljnim vjetrom
Dirkana šume, a vjetrom poslužit se svjetuje brodar.
Trojanke ljubeći zemlju povikuju : „Zdravo o Trojo,
Ostaj ! vuku nas evo !“ i puštaju garišta kućna.
Zadnja u lađu sjedne od sviju (tužno je vidjet !)
Hekuba, koju su našli kod grobova njenih sinova ;
Hvata se humaka grobnih i ostanke ljubi, al' šake
Otud Dulihijske potegnu nju. Od Hektora samo
Mogla je pepela uzet i u njedrih njega ponesti,
A na njegovu grobu sa tjemena sijedu dlaku
Ostavi — malahni darak žrtvênî — a s dlakom i suze.
Frigijskoj obali ondje, gdje bijaše Troja, nasuprot
Zemlja Bistonska stoji. Imade dvorove sjajne
Tu Polimêstor kralj, na odgoju kojem je predo
Otac svog Polidóra ukloniv ga od rata Trojskog ;
Namjera bijaše mudra, da nije i veliko blago
Poslao — poticaj na zlo i zamamu lakomoj duši.
Sreća kad Frigijska pade, tad mača bezbožni Trački
Maši se kralj i svojem gojencu u vrat ga turi ;

399. i d. U vrijeme argonautske plovidbe žene su Lemnjanke poubijale svoje muževe, samo je Hipsipila spasla oca Toasa pomogavši mu da pobjegne.

422. Hekuba (Hekaba), žena Prijamova i mati Hektora i još mnogih drugih sinova i kćeri, dopade nakon pada Troje kao robinja Uliksu, koji je vuče od grobova njezinih milih pokojnika.

430. Bistonska je zemlja Trakija, a naziva se tako po Bistoncima, tračkom plemenu, koje se nastanilo na ušću Hebra blizu tračkoga Heronesa, zemlje Polimestorove.

432. Polidor je bio najmlađi sin Prijamov. Da bi ga zaklonio od ratnih pogibli, Prijam je Polidora s mnogo blaga otpremio k prijatelju Polimestoru. Dok prema kazivanju Homerove Ilijade (XX, st. 407. i d.) Polidor pada od Ahilove ruke, Ovidije ponavlja pripovijedanje Euripidovo, po kojem je Polidora nakon pada Troje pogubio Polimestor, da se dokopa njegova blaga.

Pa kao da se s t'jelom grjehota sakriti može,
Mrtva ga ozgo s hridi u morske valove baci.
Brodove priveže kralj Agamemnon na obali Tračkoj,
Dok se umiri more i vjetri povoljniji budu.
Ovdje široko zemlja najednoć puče, i iz nje
Iziđe Ahil onolik, koliki bješe u žiću,
Grozan bješe u licu ko onda, kada je gnjevan
Sablju na nèpravednôg Atrída trgnuo bio,
I kaže: „Ne misleć na me, o Danajci, hoćete l' otić?
Hvalu za junaštva moja zakopaste sa mnom li u grob?
Ne bud'te takvi, i krv Polìksenê dušu nek moju
Umiri, da grob Ahìlov nepočašćen ostao ne bi".
Reče, i poslušaju drugari nemilu sjenku,
Nesretnu djevojku hrabru i uzvišenu nad ženstvom
Otmu od njedara majci, nad kojom već gotovo sama
Lebđaše, pa je povedu i okrutnom žrtvuju grobu.
Ponosna djevojka groznom oltaru biv dovedena
Ugleda priprave tu za njezinu krvavu žrtvu
I Neoptòlema vidje, gdje stoji i mač držeći
Pogled upire njojzi u lice, te prozbori njemu:
„Nemoj okl'jevati ništa, već brže prolij mi krvcu
Plemenitu i u vrat zabodi il' u prsi moje
Gvožđe!" (pa rekavši to i prsi razdrlji i vrat)
„Ili mislite, da bi Polìksena služila ikom?
Il' ćete takvom žrtvom umiriti ikojeg boga?
Samo bih htjela, za smrt za moju da mati ne sazna;
Mati mi smeta i kvari veselje, što pogibam, al' njoj
Ne treba moje smrti već svoga se bojat života.
A da slobodna dođem ka dušama i Stiks-rijeci,
Vi se uklon'te i djevu ne taknite rukama muškim,
Ako pravedno molim. Prijatnija slobodna žrtva
Onom će biti, koji je göd, kog hoćete krvlju
Mojom da ublažite. A mogu li zadnje vas r'ječi
Dirnut iz mojih usta: vladara Prijama kći vas

447. Poliksena je kći Prijama i Hekube.
455. Žrtvu Ahilu prinosi Neoptolem, njegov sin i najbliži rođak On je dakle onaj sveštenik u stihu 475., koji plačući i nerado probode Poliksenine prsi.

Moli, ne sužnjica, — dajte bez otkupa tijelo majci,
Tužno pokopa pravo nek suzama kupi, ne zlatom;
Dokle joj bješe moguće, tad kupovaše i zlatom".
Reče, i narod nije ustegnuti mogao suza,
Koje je ona ustegla. I sveštenik plačući turi
Nerado u prsi pružene mač i probode ih njime;
Koljena klecnuše njoj i na zemlju pade, al' nije
Do časa posljednjega u licu pokazala straha;
Kad već padaše ona, još mišljaše, kako će pokrit
T'jelo, gdje pokrit se ima, te pristojnost i stid sačuvat.
Trojanke t'jelo joj prime i plačući Prijamov broje
Naraštaj i krvi kol'ko u jednome proli se domu;
Za tobom, djevojko, plaču i za tobom, nedavna ženo
Kralja i kraljevska majko, o priliko Azije bujne.
Sad si bez vr'jednosti plijen, što pobjednik ne bi ga Uliks
Primiti htio, da nisi porodila Hektora nekad;
Materi jedva nać gospodara mogaše Hektor!
Hekuba bezdušno t'jelo Polìksenê ogrli hrabre
I proli suze nad njom onako, kako ih često
Proli nad Trojom, nad djecom i mužem; suzama ranu
Obli joj, ljubi joj usta i u prsi bijenju vične
Bije se, vuče sjedine po krvi, koja se stinu;
Drpajuć prsi ovo progovori (i mnogo drugo):
„Kćerko, materi zadnja o žalosti (jer što još drugo
Ostaje?), mrtva mi ležiš; u tvojoj je rani i moja.
Evo si ranjena i ti, da moji, koje izgubih,
Budu ubiti svi; al' tebi, ženskome, mišljah,
Ne treba bojat se mača, — od njega i ti si, žensko,
Pala. Toliku ti braću i tebe pogubi isti
Ahil, zatirač Troje i poroda mog uništivač.
Pošto su Paris i Feb strijelama ubili njega,

484. Kao mati brojne djece Hekuba je prilika bujne Azije, koja je odvajkada bila na glasu poradi bogate i bujne vegetacije. U Euripidovoj tragediji „Hekabi" nije ona nazočna kod žrtvovanja kćeri svoje, nego joj Polidorinu smrt javlja glasnik Taltibije. Da bi oprala mrtvo njezino tijelo, šalje nesrećna mati sluškinju po vodu na more, a sluškinja nađe na morskoj obali Polidorovo mrtvo tijelo i donese ga Hekabi.

Rekoh: jamačno sad se Ahila ne treba bojat,
Al' ga se trebalo bojat i sada! I pepeo mrtvog
Na moj bijesan je rod, i u grobu oćutjeh dušmana.
Preplodna bijah potomku Eákovu! Golemi Ilij
Leži, i državi jade svršetak dokonča strašni,
Dokonča, kako je, da je. Al' meni Pergam još stoji,
Žalost se nastavlja moja. Od sviju najveća dosad,
Imajuć tolike zete i sine i snahe i muža,
Beskućna, potrebna sad sam, od grobova dragih me vuku;
Bit ću Penelopi dar, pokazivat će Itačkim mene
Ženama ona, vunu kad češljala budem, veleći:
„Hektora slavna mati je to, a Prijama žena".
A ti, što jedina snosit pomagala majci si žalost
Iza gubitka tolikih, umirila grob si dušmanov.
Žrtvu rodih dušmanu! Što ostajem, što li još čekam
Gvozdena! što li mene, o vremešna starosti, čuvaš?
Što smrt, okrutni bozi, ne date žilavoj staroj,
Već sve nove mrtvace da gledam? Za Prijama tko bi
Mislio da je sretan po razoru Trojanskog grada?
Sretan je, što je mrtav, te ne vidje, kako su tebe
Ubili, kćerko, a život i kraljevstvo ostavi skupa!
Valj'da ćeš sahranjena ko djevojka kraljevska biti
I u djedovski grob zakopat će tvoje se t'jelo, —
Takove sreće nijesmo! za darak dobit ćeš suze
Matere svoje i pregršt pijeska u tuđinskoj zemlji!
Sve sam izgubila sve, al' život neko vrijeme
Imam za koga još da produljujem: ostaje čedo
Jedino, najdraže majci, među braćôm najmlađi nekad,
Predani Izmarskom kralju Polìdôr u zemlju ovu. —
Zašto okrutnu ranu i zašto nemilo krvlju
Oblite obraze ne bih sad oprala bistricom vodom?"
Reče i k obali pođe koračajuć starički, — kosa
S'jeda je raščupana. — „O Trojanke, dajte mi žaru!"
Poviče nesretnica, da bistre zagrabi vode, —
Al' Polidórovo tada na obali ugleda t'jelo

505. Ahil je unuk Eaka, kralja na ostrvu Egini.

530. Izmarski je kralj Polimestor, a naziva se tako po brdu Izmaru u Trakiji.

Bačeno i rane grdne na njemu od oružja Tračkog.
Trojanke ciknu, a ona od žalosti tad zanijemi,
I žalost sama joj glas proguta, proguta i suze,
Koje joj navru unutra, i sasvijem kakono kamen
Tvrdi se ukoči i sad pred sebe u zemlju gleda,
A sad uzdiže mrki k nebesima pogled, — sad lice
Položenoga sina, sad ranu njegovu gleda,
Ranu još više no lice; oruža se na gnjev i sprema,
I pošto plane njime, osvetit se odluči ona,
Kanda je kraljica još; u osveti sve su joj misli.
Kao što lavica bjesni, kad uzmu joj sisavče mlado
I trag našavši traži dušmana, kog ne vidi jošte,
Tako i Hekuba sad pomiješav sa žalošću srdžbu
Misli na svoju ljutinu, na godine ne misli svoje
I k Polimèstoru pođe, zločincu groznome, veleć,
Da s njim govoriti želi, da oda mu sakrito zlato
Ostavljeno u Troji, nek sinu ga njezinu preda.
Povjeruje Odrísac i lakom na blago buduć
Dođe na skrovito mjesto i lukavo ljubaznim glasom
Prozbori: „Brže daj, o Hekuba, darove sinu;
Tako mi bogova višnjih, što dadeš i što si dala,
Sve će njegovo biti". — Dok govori krivo se kunuć,
Ona ga nemilo gleda i kipi od žestoke srdžbe,
Trojanke zasužnjene pozove na pomoć te ga
Ščepa i prste njemu u nevjerne utisne oči,
Pa mu ih izgna iz lica (ljutina snagu joj dade)
I ruke okaljane zločinčevom krvi zabode
Ona u rupe očne, ne u oči, jer ih već nema.
Tračani raspaljeni bijedom svojega kralja
Str'jele i kamenje stanu na Trojanku Hekubu bacat,
Ali za bacanim ona za kamenjem hrapavo režeć
Zubima zvoca i hoteć govoriti otvora usta,
Ali izlazi lavež. I danas mjesto još stoji

554. Odrisac je Polimestor, a naziva se tako po plemenu Odrisâ na rijeci Hebru u Trakiji.

569. Hekubin ili kujin grob (κυνὸς σῆμα) nahodio se na tračkom Heronesu između mjestâ Sesta i Eleja. Ovidije udružuje ovdje dvije priče o Hekubi: po prvoj su priči Polimestorovi pratioci kamenovali

Prozvato po događaju, i poslije dugo još pamteć
Tužna nevolje davne po Sitonskim vijaše poljma.
Nesretna njena sudbina Trojance je ganulo bila
I dušmane Pelazge, i bogove ganula sve je,
Sve po redu, da žena i sestra Jupiter-boga
Priznade sama, da to zaslužila Hekuba nije.
Premda je Trojanskoj vojsci pomagala Zora, al' nema
Vremena, b'jedu i propast da Troje i Hekube žali ;
Bliža boginju briga i žalost domaća tare,
Što joj pogibe Memnon, na Frigijskom kojega polju
Vidje zlaćena majka Ahìlovîm ubitog kopljem ;
Vidje, i boja ona, od koje jutro se žari,
Odmah tad poblijedi, i oblaci pokriju eter ;
Ali materi ne bi moguće da gleda, gdje gori
Sin joj u zadnjem ognju, te ne bješe stid je da padne
Velikom Jupiter-bogu pred koljena prosute kose,
Kako je upravo bila, i plačuć ovako mu reče :
„Manja od boginja svih, što u eteru zlatnom ih ima
(Jer ja najmanje hrama na svemu svijetu imadem),
Ali boginja ipak pristupih k tebi ne tražeć
Hrámâ ni svečanih dana ni gorućih ognjem oltara.
Ali da promislit hoćeš, koliko ti žensko čeljade
Služim, kad s vidjelom novim na noćnoj granici stražim,
Držo bi dara me vr'jednom. Al' nije ta mi sad briga,
Nit mi je potreba takva, po zasluzi časti da ištem,
Dolazim Memnona svoga izgubivši, koji za strica
Junak oružje trgnu badava, te u mladosti
Prvoj od jakog pade Ahìla po volji vašoj.

Hekubu, a po drugoj se ona pretvorila u kuju, kojoj je ostalo predašnje pamćenje.

571. Sitonskima se nazivaju polja Trakije po Sitoncima, plemenu u Trakiji.

574. „Žena i sestra Jupiter-boga" jest Junona, protivnica Trojanaca.

576. Boginja Zora *(Aurora)* kći je Titana Hiperiona, žena Titona i mati Memnona, koji je došao u pomoć stricu Prijamu, ali ga je Ahil pogubio.

588 Mi ne znamo ništa o hramovima boginje Zore. Može biti da je ta boginja bila Ovidiju istovetna s rimskom boginjom Matutom, koja je doista imala malo hramova.

Molim te, daj mu kakovu čast za utjehu smrti,
Glavaru bogova višnjih, i majčinu tugu ublaži".
Jupiter usliši molbu, te Memnonova se sruši
Visoka lomača s plamom uzvijenim, i crna klupka
Dima pomrače dan, ko rijeke kad magle iz sebe
Puštaju uvis, te sunce do vode ne može prodr'jet.
Pepeo crni poleti te ugruda se i zgusne
I t'jelo postane jedno, uobliči se, iz ognja
Primi duh i toplinu, okrilati lagano buduć.
Najprije slično ptici, a začas zalepeće krilma
Kakono prava ptica ; — zalepeću i druge s njome
Zajedno bezbrojne sestre, što načinom postaše istim.
Lomaču triput oblete, jednoglasno tri puta zrakom
Zagraju, u jata dva se pri četvrtom rastave letu,
Pa kao vojske dvije sa protivnih navale strana
Jedne na druge ljuto, krivuljaste panče i kljuni
Drapaju gnjevno, u boju umaraju prsi i krila ;
Zatim ko žrtva padnu na pepeo pokopan srodan,
Pamte, nastale da su od bojca hrabrog, — i nove
Ptice po roditelju prozovu se svome i ime
Dobiju : Memnonske ptice. Kad sunce kroz dvanaest znaka
Prođe, smrtonosni boj na godišnji zameću danak.
Neki žaluju Dimasa kćer, što lajati mora,
A žalost svoju sama izvršuje Zora, te i sad
Ljubazne suze roni po svemu roseć svijetu.
Kad je rasuta Troja, ne dopusti sudba, i nade
S njome da nestane. Kiterkin sin na plećima nosi
Svetinje i (breme časno) još oca, — svetinju dragu.
Duševnik plijen izabra taj i Askànija sina
Iz tolikoga blaga. Na ladama spremnim da bježe
U more krene on od Antàndra ; kraj opake Tračke
Obale mine i zemlje, po kojoj je krv Polidóra

618. i d. Memnonske su ptice neka vrsta crnih jastrijeba, koji se u jesen u većem broju pojavljuju u okolini stare Troje.

620. Dimasova je kći Hekuba, žena Prijamova.

624. Kiterka je Venera (vidi bilješku uza stih 190. četvrtoga pjevanja), a njezin je i Anhisov sin Eneja.

628. Antandar je bio grad na južnom podnožju brda Ide i na obali morskoj.

Tekla, pa vjetar zgodan i povoljnu imajuć struju
U Apolónov grad sa družinom uniđe svojom.
Tu ga u hramu primi i domu svojemu Anij,
Ljudima valjani kralj i valjani sveštenik Febov,
Pa grad i slavne hrame i drveta pokaže dva mu,
Kojih se držala nekad Latona u porođaju.
U vatru tamjana baciv i vina izliv na tamjan
I krava zaklanih spaliv crijeva po običaju
Pođu u kraljevski dvor i na prostirkama visòko
Prostrtim Cererin dar i vina bistroga uzmu.
Duševni prozbori Anhis: „Dal' varam se, ili si zbilja,
Vrli o sveštenièe, i sina i četiri kćeri
Imao, kol'ko se sjećam, kad ovdje prviput bijah?“
Anije mahne glavom, na kojoj su snježani traci,
Pa odgovori tužno: „O junače preslavni, ti se
Ne varaš; ti me vidje, gdje imam petoro djece,
A sad sam — vidiš — gotovo sâm; prevrtljivost sreće
Tako se ljudima titra! Jer kakovu pomoć imadem
Od sina, koji ne živi kod oca, nego na Andru,
Ostrvu nazvanom po njem, i onom kraljuje zemljom?
Deljanin dade mu proroštva dar; al' od Libera veći,
Nego se željeti može i vjerovat, dobiše kćeri,
Jer što dirnuše one, mijenjalo sve se je odmah
U žito, u čisto vino i u plod Minèrvin, — i tako
Veliku imasmo korist od kćeri mojih. Kad dozna
O tome Atrejev sin, razoritelj Trojanskog grada
(Da znaš, da također mi oćutjesmo nesreće vaše
Od neke česti bar), upotrebivši oružja silu

631. Apolonov je grad Delos na ostrvu istoga imena, na kojem se Apolon rodio.

632. Ime sveštenika Febova Anija preuzeo je Ovidije od Vergilija, koji je u trećem i petom pjevanju Enejide ocrtao ukratko putovanje Enejino od Troje pa do Italije, a o boravku njegovu na ostrvu Delosu govori na početku trećega pjevanja. Držeći se dosta vjerno Vergilijeva pripovijedanja Ovidije crta i dalji put Enejin uplećući svagdje zgodno različne priče, koliko su u vezi s pojedinim mjestima Enejina puta, a podudaraju se sa svrhom njegovih Metamorfoza.

648. Ostrvo je Andros najsjevernije od Kikladskih ostrva.

650. Liber je bog Bakho (Dionis); vidi bilješku uza stih 520. trećega pjevanja.

Otme ih ocu iz krila preko volje njihove hoteć,
Darom nebeskim svojim da hrane mu pomorsku vojsku.
Pobjegnu one kud koja, i dvije se njîh u Eubèju
Skloniše, a dvije opet na Andros svojemu bratu.
Dođu vojnici ratom prijeteć i predaju tražeć;
Bratinsku ljubav je nadjačo strah, te rođene sestre
Predade on, al' možeš ispričati plašljiva brata:
Nije Eneja on ni Hektor (kroz kojeg ste deset
Godina probavili), da Androsu branitelj bude.
Sužnjicama već htjednu vojnici da okuju ruke,
One podignu tad još slobodne mišice k nebu
I viknu: „Oče Bakhu, pomozi!“ — i njihov darovač
Pomogne, ako se može da zove pomoć, kad koga
Čudno pogubi tko. Nijesam mogao doznat,
Kako izgubiše oblik, nit sada kazati mogu.
Glavna je poznata b'jeda: okrilatiše i ptice
Postaše žènê tvòjê, golubice ko sn'jeg bijele“.
Pošto u razgovoru u takvom i u drugom oni
Svršiše gozbu, makne se stô i pođu počivat.
Ujutru ustanu s danom, k oràkulu Febovu pođu,
U staru on im domaju na obale otačke reče
Dà odû. Isprati kralj ih i dare na polasku dâ im:
Žezlo Anhisu dade, a unuku njegovu tulac
I plašt, Eneji kondir, što negda ga pokloni njemu
Prijatelj glavni Ters Izménac od Aonske zemlje.
Poslo ga Aniju Ters, a načinio bio ga Alkon

660. Dvije su se kćeri Anijeve sklonile na Eubeju, jer je i sam Anije bio odande po nekim vijestima. Anije bio je naime sin Apolona i Roje, žene Zareksa ili Karista, a rodio se na Eubeji.

678. Proroštvo je naznačilo Eneji i njegovim drugovima, da će u Italiji naći novu postojbinu, jer je prema kasnijoj priči Dardan, praotac trojanskoga kraljevskoga roda, iz Italije došao u Troju i osnovao Dardansko kraljestvo.

682. Aonska je zemlja Beotija. Odande je bio Ters, glavni prijatelj Anijev, a naziva se Izmencem po riječi Izmenu kod grada Tebe.

683. Alkon bio je ugledan umjetnik rezbar u Aleksandriji. Njegove su se umjetnine u Rimu osobito cijenile. Slabo se obziruć na krupnu kronologičku pogrješku Ovidije pominje, da je njegovih umjetnina bilo već u Enejino doba, a drži ga za Hiljanina valjada zato, jer je iz grada Hile u Beotiji bio umjetnik Tihije, koji je prema

Hiljanin te je slika na njemu izrezo mnogo.
Med njima grad je, kom vrata pokazat bi sedmera mogo,
Koji se po njima zna, i ako mu ime ne stoji.
Ispred grada je sprovod i mogile, lomače, ognji,
Žene rasutih kosa i otkritih prsiju tu su,
Znače žalost i tugu. I Nimfe, čini se, plaču,
Tuguju, što su vrela usàhla ; bez lišća, golo
Drveće strši, a koze po suhome kamenju brste.
Načinjene su još Oriónove kćeri sred Tebe :
Ovdje se junački jedna u otkrito probada grlo,
Tamo se opet druga usmrćuje oružjem tupim ;
Za svoj su poginule za narod, po gradu ih nose
U krasnom sprovodu pa ih na živahnom spaljuju mjestu.
K tome iz pepela njina izilaze do dva mladića
(Da se ne zatre pleme), Koróne zovu ih ljudi ;
Vode obojica sprovod i jedne i druge majke.
Tako se sjahu slike na bakru starinskom, a ozgo
Hrapav od pozlaćenog od tratorka bijaše kondir.
Uzdarja manje vrijedna ne ostaviše Trojanci :
Febovu svešteniku za tamjan spremicu daše,
Pliticu, blistavu krunu od kamenja dragog i zlata.
Zatim se sjete oni, da Teukri od Teukrove krvi
Vuku lozu, i Kreti otplove ; al' tamošnje nebo
Nije im prijalo dugo, te zemlju sa sto gradova
Ostave, onda krenu, u Ausonske luke da stignu.
B'jesna ih baca oluja i Strofadske kada se luke

kazivanju u Homerovoj Ilijadi (VII, st. 220.) načinio golemi Ajaksov štit od sedam volujskih koža.

685. i d. Grad, koji ima sedmera vrata, jest Teba u Beotiji. U Tebi je jednom zavladao velik glad, a proroštvo je javljalo, da će glad prestati, ako se dvije djevojke dobre volje žrtvuju za narod. U to su se ime žrtvovale dvije kćeri Orionove, Metioha i Menipa. Kad su građani spalili ove dvije djevojke na lomači, iz pepela njihova iznikoše dva mladića, koji se prozvaše Koronima, valjada zato, jer su postali od djevojaka (*κόραι*).

706. i d. Na Kreti je među Trojancima zavladala kuga i mnogo ih je poginulo.

708. Ausonske luke jesu luke u Italiji, koja se naziva tako po starom jednom svom plemenu.

Podmukle dohvate, strah im Aêla ptičetina zada.
Oni se pokraj luke Dulìhijskê zatim provezu,
Pokraj Itake, Same i Nerita (lukavog to je
Kraljevina Ulìksa) ; Ambràkiju vide (zbog koje
Bozi se svadiše nekad) i suca postalog kipom
Kamenim (tu je Apolon na glasu Aktijski sada) ;
Vide i Dodonsku zemlju sa njenim rečećim hrastom ;
Haonski vide zaliv, gdje sinovi Moloskog kralja
Uždenoj naprazno vatri utekoše dobivši krila.
Onda k Feačkoj zemlji obilatoj prekrasnim voćem
Okrenu ; zatim stignu k Epíru i ka Butrótu,
Novoj tobože Troji, gdje Frigijski vladaše vračar.
Sigurno saznav budućnost, što Prijamov sin ju je Helen
Njima proreko s dobrim sa savjetom, maše se zemlje
Sikanske, koja se sa rta tri u pučinu pruža ;

710. Aela je gadna grabežljiva ptica. U Vergilija (Enejida, st. 211.) njezino je ime K e l e n a. Ona je sa sestrama Harpijama otimala ili opoganila hranu Eneji i njegovoj družbi.

712. Nerit nije ostrvo, kako, čini se, drži Ovidije povodeći se za Vergilijem, nego brdo na Itaci.

713. i d. Kad su se bogovi Apolon, Dijana i Herkul prepirali poradi Ambrakije, prepustili su konačnu odluku pravednomu Kragaleju, a on dosudi Ambrakiju Herkulu. Povrijeđeni ga Apolon pretvori zato u kamen.

715. U spomen pobjede kod Akcija Oktavijan je povećao i iskitio Apolonov hram, koji se otprije tamo nahodio, i uredio kod njega petogodišnje igre.

716. i d. Da je Eneja došao i u Dodonu, pominje samo Ovidije na ovome mjestu, i to zato, da može spomenuti Muniha i njegovu djecu. Dodona je bila dosta daleko od obale morske, pa bi Eneja put do nje morao pješke prevaliti.

Moloski kralj Munih pade zajedno sa ženom i djecom u ruke razbojnicima. Kad su ih ovi htjeli spaliti i kuća je već bila u plamenu, Jupiter pretvori kralja i sve njegove u ptice, te se oni tako izbaviše.

Haonskim se naziva zaliv u Epiru, i to po sjeverozapadnoj obali Epira.

719. Feačka je zemlja prema Ovidijevu vjerovanju ostrvo Korkira. U njegovo se naime vrijeme držalo, da je Korkira istovetna sa Sherijom, sjedištem Homerova Alkinoja, kralja Feačana.

720. Butrot bio je grad u Epiru nasuprot sjeveroistočnoj obali ostrva Kerkire.

724. Sikanska je zemlja Sicilija. Pjesnici rimski nazivahu Siciliju Sikanijom, jer riječ „*Sicilia*" nije bila zgodna za metar.

O rtovima Sicilije vidi bilješku uza stih 350. petoga pjevanja.

Od tih je rtova Pahin kišovitom okrenut jugu,
Prema Zefiru blagom Lilìbej stoji, a Pelor
Gleda k Boreju vjetru i Mečki, što od mora bježi.
Ovamo Teukri dođu. I vesla i povoljna struja
Prignaju njihove lađe na obalu Zankalsku pred noć.
Skila s lijeva vreba, Harìbda nemirna s desna,
Koja brodove grabi i ždere i ispljuva opet ;
Skila pak ljute pse po trbuhu okolo ima,
Djevojačkog je lica i djevojka bijaše nekad
(Ako izmišljotine nijesu, što pjesnici kažu).
Mnogi je prosiše prosci, al' ne htjede ona nijednog.
Premila Nimfama morskim med morske iđaše Nimfe
Te im pričaše, kako mladići je uzalud ljube.
Jednoć se dade njoj Galatéja češljati pa joj
Duboko uzdišući progovori besjede ove :
„Ljudi, djevojko, zli nijesu, koji te prose,
Slobodno možeš takve odbijati, kako i činiš ;
Al' ja, koju je sinja porodila Dorida, koja
Nereja oca imadem i uzdam se u mnoge sestre,
Ljubavi Kiklopovoj utekoh doduše, al' jadi
S toga snađoše mene," i suze prekinu glas joj ;
Prstom ih mramornijem sa lica boginji Skila
Obriše, utješi je i reče : „O predraga, kazuj,
Uzrok žalosti tvoje drugarici vjernoj ne taji".
Nerejka nato kćeri Kratájinoj nastavi dalje :
„Akis bijaše sin Simètidê Nimfe i Fauna,
Veliko materi svojoj veselje i ocu, al' meni

729. Grad se Zankla u kasnije vrijeme zvao Mesana.

730. Skilom se nazivala hrid, a Haribdom vrtlog u morskoj uzini između Italije i Sicilije *(fretum Siculum)*. O Skili se pripovijeda u četrnaestom pjevanju (stih 1. i d.) da je negda bila Nimfa, a tek ljubomorna Kirka da ju je pretvorila u morsku grdosiju.

738. Galateja je jedna od pedesetero kćeri Nerejevih.

749. Već prema Homerovoj Odiseji (XII, st. 124.) Skila je kći Krataje.

750. Nimfa Simetida kći je riječnoga boga Simeta. Rijeka Simet izvire na brdu Etni, a utječe u more južno od Etne.

O starom italskom bogu Faunu vidi bilješku uza stih 193. prvoga pjevanja.

I veće još, jer za me privezo se jedinu bio.
Bijaše lijep i tek navršio šesnaest ljeta,
Nejasne malje mu bjehu po licu se osule nježnom.
Njega sam željela ja, a mene bez prekida Kiklop.
Pitaš li, Akisova u meni dali je ljubav
Jača bila il' mržnja na Kiklopa, kazat ću, da je
Jednako oboje bilo. O Venera blaga, kolìkâ
Sila je vlasti tvoje ! Čak onaj nemili divljan
Samim šumama strašan, nijednim neviđen strancem
Bez kazni, veljeg Olimpa prezirač i bogova višnjih,
Stade osjećat ljubav i osvojen žestokom žudnjom
Gori, na spilje svoje i na stada ne misli ; sad se
Brine, da bude ljepši, Polìfêm brine se, da se
Dopadne ; grabljama stane da češlja čupave kose,
A sad ga rezati srpom veseli kuštravu bradu
Ili u vodi oglédat i namještat divljačko lice.
Popusti želja klanja, divljina, krvoločnost teška,
Pa su dolazit lađe i odlazit sigurno mogle.
Telem bačeni u to vrijeme na Sicilsku Etnu,
Telem, Eurimov sin neprevaren od ptica nikad,
K strašnome Polifému pristupivši reče mu : „Oko
Jedino tvoje sred čela oduzeti tebi će Uliks".
Kiklop smijuć se reče : „O varaš se, najluđi vraču,
Već ga je uzela druga". — Badava je pravo prorico
Telem, al' ne mari Kiklop, već golemim korakom gazi
Obalu ili se trudan u pećinu povraća hladnu.
U more naoklis ide brežuljak s dugijem rtom,
Valima s obje je strane obliven. Divlji se Kiklop
Jednoć popeo na nj i sjeo baš posrijedi.
Vunata stada dođu za njime, a nije ih nitko
Vodio ; pred noge metne Polìfêm omoriku, koja
Za štap mu služaše, zgodna da drži motke lađene.

755. Kiklop, koji se zaljubio u Galateju, jest onaj isti Polifem, koji je Odiseju zadao toliko jada. On je u kasnijem pjesništvu postao smiješno lice nezgrapna, nespretna i nesretna ljubovnika.

770. Proroka Telema, sina Eurinova, oluja je odnijela u postojbinu Kiklopâ i on je kod njih ostario kazujući im budućnost. Od njega je i Polifem doznao unaprijed, da će mu Uliks izbiti oko.

Onda sviralu od sto cijevi složenu uzme,
Zadršću bregovi svi od pastirske njegove svirke,
Zadršću vali ; a ja u pećini skrita i sjedeć
Akisu svome na krilu s daleka besjede ove
Slušah ušima svojim i čuvši ih pamtim ih i sad :
„O Galatéja bjelja od cv'jetaka kaline snježne,
Cvjetnija òd livâdâ, od visoke vitkija johe,
Sjajnija ti si od stakla, objesnija od mladog jarca,
Glađa od školjki, što ih neprestano valovi peru,
Draža od sunčeva sjaja u zimi i od ljetnog hlada,
Lik je od visoke platane tvoj plemenitiji, ljepši,
Od leda bistrija ti si, od zreloga grožđa si slađa,
Mekša od labuđeg perja i kiselog gustog mlijeka,
Krasnija, kada ne bježiš, od nakvašenog si vrta,
Bješnja si od junaca, što ukroćeni još nisu,
Tvrđa od staroga hrasta, prevarnija ti si od válâ,
Od šiblja vrbova ti si žilavija i lozja b'jelog,
Kruća od hridina ovih, a žešća si i od bujîcê,
Od slavnog pauna ti si oholija, ljuća od ognja,
Oštrija od babljeg zuba, od dojeće strašnija mečke,
Gluša od pučine morske, od zmije zgažene gora ;
Brža nijesi samo od jelena lavežom glasnim
Gonjenog, nego od vjetra još i krilatog ćuška
(Najdraže meni bi bilo, kad mogao to bih ti uzet !).
Al' da me poznaješ dobro, od mene bježala ne bi,
Prošla bi svoje se plašnje, privući bi gledala mene.
Pećine imam — dio od gore — sa svodom od živca
Kamena ; niti se sunce usrëd ljeta u njima ćuti,
Niti se ćuti zima. Imadem jabuka, koje
K zemlji pritežu grane, i grožđa na lozama dugim
Grimiznog i zlatu sličnog ; i jedno ti i drugo čuvam.
Sama ćeš rukama svojim u hladu iznikle šumskom

784. Pastirska se svirala sastojala obično od sedam cijevi različne dužine, ali golemi Polifem ima dakako sviralu sa 100 cijevi.

789. i d. Čitava ova Polifemova pjesma nalik je na pjevanje njegovo u 11. Teokritovoj pjesmi, za kojom se već Vergilije povodio u pastirskim svojim pjesmama. Mnogi Ovidijevi stihovi i nijesu drugo nego slobodan prijevod Teokritovih stihova.

Meke jagode brati i jesenski brat ćeš drijenak
I šljive, ne samo koje od crnkastog soka su modre,
Nego i plemenite, što svježemu vosku su slične.
Budeš li moja žena, ni kestena ne će ti falit,
A ni maginje ne će ; sve voćke tvoje će biti.
Ova sva stoka je moja, još mnoga po dolima luta,
Mnoga se u šumi krije, a mnogu u spiljama držim.
Ne bih ti mogao reći, da pitaš, koliko je imam :
Stoku siromasi broje. O hvali njenoj mi ništa
Vjerovat nemoj, ta možeš na svoje se uvjerit oči :
Jedva nogama ovce opkoljuju puna vimena.
Imam također mlâdi : u torima toplijem janjce,
Jarčići od iste dobi u torima drugijem stoje.
Snježnoga vazda imam mlijeka, od kojeg se nešto
Čuva za piće, a nešto usiruje sirište meko.
Ne ćeš milošte lako pribavljive samo dobivat
Niti obične dare, na priliku srnu il' zeca,
Jare il' goluba par il' skinuto s drva gnijezdo :
Nedavno nađoh na vrhu planine mladijeh dvoje
Runjave medvjedice, baš zgodnih, da igraš se s njima ;
Tako su slični, da ih raspoznat jedva bi mogla.
Nađoh i rekoh : „Vas ću pričuvati za dragu moju".
Ded iz sinjega mora pomoli dražesnu glavu,
Ded, Galatéja, dođi, ne preziri darove moje !
Poznajem dobro sebe : u zrcalu bistre se vode
Ògledah onomadne, i dopade moj mi se oblik.
Gledaj, koliki sam ja ! Od ovoga tijela nije
Jupiter u nebu veći, gdje Jupiter nekakav vlada,
Kako kažete vi. Na obraze mrke mi pada
Vrlo obilna kosa i pleći mi pokriva ko gaj.
Ne misli, da je ružno, što čekinje čupave strše
Vrlo guste na meni, — ta ružno je bez lišća drvo,
I konj je ružan, nema l' na vratu plavkaste grive ;
Ljudima priliči brada i kuštrave po t'jelu dlake.
Jedno oko imadem sred čela, ali je ono
Nalik na golemi štit. Pa zar ne gleda veliko sunce
Cio svijet s nebesa, a jedan je kolut sunčani ?

*

Pomisli još, da mi otac u vašemu kraljuje moru,
Njega ćeš imat za svèkra. Ej smiluj se samo i molbu
Poniznu usliši, kad sam pod tebe jedinu potpo.
Prezirem Jupiter-boga i nebo i žestoke munje,
Al strah me, Nerejko, tebe, od munje gnjev ti je gori!
Lakše bih preziranje podnosio tvoje, da od svih
Bježiš; al' Kiklopa zašto odbijajuć Akisa ljubiš?
Zašto li voliš s njime da grliš se negoli sa mnom?
Nek on se dopada sebi i tebi, o Galatéja,
Al' to hotio ne bih; — nek priliku ulučim samo,
Znat će, da prema t'jelu tolikom i snagu imadem!
Živu ću drob mu iščupat i po polju ude razbacat,
A i po valima tvojim u pučini, — tako se združ'te!
Jer sav gorim i razdražen plam još i jače pali,
Mislim prenèsenû svu da Etnu u prsima nosim
Sa svom njezinom snagom, a ne mariš, tî Galatéja!"
Tako je tugovao badava, a ja sve vidjeh;
Usta i ko bik bijesan, kad uzmu kravu mu, ostat
Ne može miran, već u šumu on i na utrine znane
Tumari, kad li mene i Akisa bëz strâ i slutnje
Zajedno spazi i vikne: „Ej vidim vas, al' ću učinit,
Da ste se zadnji put sad u ljubavi sastali tako!"
Glas je Kiklopov bio onakav, kakav i mora
Biti mu, kada je srdit. Zastrepi od vike Etna.
Od straha uronim ja u obližnje more, a junak
Sin Simètidin pleći okrénu, da bježi, i viknu:
„O Galateja, pomozi! pomoz'te, oče i majko,

854. i d. Polifemov je otac Neptun, koji kasnije bijesno progoni Uliksa, kad je njegova sina lišio očinjega vida.

879. Simetidin je sin Akis, praunuk Saturna, a polubrat Latina, kralja u Laurentu u Laciju. Evo njihova roda:

Saturn
Pik (vidi o njemu XIV. pjevanje, st. 320. i d.)
Marika, 1. žena — Faun — Simetida, 2. žena
Amata — Latin — Akis — Galateja
Lavinija.

Izgubljenome dajte u kraljevstvo vaše mi pristup!"
Kiklop za njim poteče i otkinut komad planine
Baci, i premda samo krajičak Akisa bješe
Zahvatio, al' njega cijeloga pokrije guka.
A ja što jedino tada sudbina učiniti dade,
To i učinih, snagu da djedovsku dobije Akis.
Iz guke grimizna krvca procuri, a za vrijeme
Kratko poče se rumen da gubi, zatijem bude
Boja, što je imade rijeka od kiše mutna,
I ta se očisti najlak; izàtoga gadna se guka
Raspuče, trska živa i vitka iz rupa prodre,
A iz otvora šupljeg žuboreći izbije voda
I — čudo! — pomoli se najednoć dò pâsa iz nje
Mladić, kojem se trskov vijenac po rozima novim
Vije; samo je veći i u svem modrikast licu,
Inače Akis; al' pravi i tako ostane Akis
Pretvoren u vodu, koja sačúva negdašnje ime".
Tad Galatéja presta govoriti, društvo se raspe,
Nerejke raziđu se i zaplove u mirne vale.
Skila se vrati, al' ne smje na otvorenome da se
Pokaže moru, već luta bez odjeće po žednom p'jesku,
Ili kad umori se te nađe skroviti zaliv
Morski, u zatvorenoj u vodi hladit se stane.
Novi stanovnik morski zašumi evo u vodi:
Glauk, što nedavno bî u Antédonu, Eubejskom gradu,
Pretvoren; djevojku on kad ugleda, nju i zaželi
I stane cipom te počne govorit joj svašta, što misli
Ustavit da će bježeću, al' Skila bježi i od stra
Brza uspne se navrh brežuljka uz obalu morsku.
Sprijed je more, a pleć u jedan se zbija vrhunac,
Pupčasta, golema, duga te iz mora u more pada.
Tu se ustavi Skila na sigurnu mjestu; još ne zna,
Je l' bog il' nakaza ono, i čuditi stane se ona
Boji i kosama, koje ramena kriju i leđa,

896. I rijeka Akis izvire na brdu Etni, a utječe u tjesnac morski između Sicilije i Italije.

905. Antedon je grad u Beotiji na obali morskoj nasuprot Eubeji Zato se i zove: Eubejski grad.

I tom, što utrobe kraj savijena nastavlja riba.
Opazi Glauk to te se na hridinu bližnju nasloniv
Prozbori: „Djevojko, nisam nepodoba ja, a ni divlja
Zvijer, već vodeni bog, i veće vlasti nad vodom
Nema ni Protej ni Triton ni Atamasov Palémon.
Prije čovjekom bijah, al' određen valj'da već onda
Bijah za duboko more, te zabavljah ja se oko njeg,
Pa sad sam vukao mrežu, na kojoj se izvlači riba,
A sad sjedeć na hridi o prutilu udicu držo.
Zelenoj livadi ima nablízu obala, kojoj
Cvijeće jednu stranu opasuje, a drugu voda.
Rogate junice ondje ne dirnuše nikada trave,
Niti je mirne ovce nit čupave pasoše koze,
Marljiva pčela meda sakupljala otuda nije,
Tu se za glavu nisu vijenci veseli vili,
Nit je kosila ruka. U travi onoj posadih
Prvi se ja i stanem da sušim udice mokre
I htjevši lovinu svoju da brojim poređam ozgo
Ribe po travi, što su il' slučajno u mreže došle
Il' se prevarit dale te zapeše o kuke krive.
Slična izmišljotini je stvar, al' što ću izmišljat?
Lovina moja trave dotaknuv se počne se micat
Pa se praćakat i brzat po zemlji kao po vodi.
Stojim i čudim se, al' sve u pučinu pobjegnu uto
Obalu ostavivši i novoga svog gospodara.
Ja se zapanjih, sumnjah, domišljah se uzroku dugo,
Je li bog to koji učinio il' sok od trave,
I kažem: „Kakva je ipak u trave snaga u ove?“
Pa je iščupam rukom i zubom malo zagrizem.
Tek što okusi grlo od onoga neznanog soka,
Kad li osjetim, da mi u grudima trepeće srce
I da ga želja vuče za stihijom drugom. Ne mogav

---

918. O morskom bogu Proteju vidi bilješku uza stih 731. osmoga pjevanja, a o Tritonu, Neptunovu trubljaču, bilješku uza stih 331. prvoga pjevanja.

U vodenoga se boga Palemona pretvorio Melikert, sin Ine, kćeri Kadmove, i Atamasa; vidi o njima stihove 539. i d. četvrtoga pjevanja.

Dugo protivit se rekoh: „O zemljo, ostaj mi zdravo,
Ne ću već hodit po tebi!“ i u more nato uronih.
Bogovi morski me prime, udostoje časti me s njima
Biti. Okèana zatim i Tetidu zamole, da sve
Smrtničko skinu sa mene. I očisti njih dvoje mene,
Devetput izreknu basmu, što čisti se njom nebožanstvo,
Te mi nalože, prsi da operem stoput u vodi;
Odmah se s različnih strana rijeke na glavu moju
Izliju i vode mora cijeloga. Dovle ti mogu
Kazati doživljaje vrijedne spomena, jer ih
Dovle samo se sjećam, a dalje bîh u neznani.
Kad mi se vratila svijest, u čitavom t'jelu se nađoh
Drug' negoli prije, ni umom ne nađoh se isti.
Rđavozelenu ovu tad prvom ugledah bradu
I kose ove, koje po pučini prostranoj vučem,
Mišice modrikaste i ove goleme pleći
I bedra, gdje se na kraju u pernatu svijaju ribu. —
Šta će mi ovaj oblik, šta prijazan bogova morskih,
Šta će mi moje božanstvo, ne dopada l' tebi se sve to?“
Tako govoreć on i hoteć još više bijesna
Pobježe Skila, a Glauk bijesan, što je odbijen,
I ljut u čarovne ode u dvore Titànidê Kirke.

---

950. Svi su morski, riječni i uopće bogovi vode potomci morskoga starca Okeana i Tetide.

968. Kirka je Titanida, jer je kći Titana Helija, boga sunca.

ČETRNAESTO PJEVANJE.

Poput drugih prosaca Skila je prezrela i Glauka, a on zamoli vračaru Kirku, da mu vraćanjem pribavi Skilinu ljubav. No Kirka se sama zaljubila u Glauka, a jer joj on ne vraća ljubavi, pretvori Skilu u morsku grdosiju, koje donji dio tijela okružen je psima. Kasnije se Skila pretvorila u morsku hrid (st. 1.—74.). Njoj i Haribdi srećno je umakao Eneja sa svojim ladama, ali ga nakon toga oluja baci na obalu Afrike i on dođe k Didoni u Kartagu. Didona zavolje lijepoga junaka, a kad ju je on naglo ostavio, sama se spali na lomači. Eneja dođe ponovno na Siciliju i ploveći dalje u Italiju prođe također mimo ostrvo Pitekusu, na kojem su živjeli lažljivi Kerkopi, otkako ih je Jupiter pretvorio u majmune radi kriva zaklinjanja (st. 75.—100.). Stigavši u Kumu Eneja moli Sibilu, da ga povede u podzemni svijet do oca Anhisa. Sibila usliši njegovu molbu i na povratku mu odande pripovjedi, kako ju je, dok je bila djevojka, ljubio Feb Apolon i na njezinu joj želju udijelio dug život, ali je ona zaboravila, da zajedno s dugim životom traži i trajnu mladost, pa je sad muči teška starost, dok se napokon ne će pretvoriti u prazan glas (st. 101.—153.). Ploveći dalje uz obalu Italije namjeri se Eneja kod Kajete na Makareja, druga Uliksova, koji nije htio dalje da ide s Uliksom čuvši od Kirke, kakove nevolje čekaju još njegova vođa. U Enejinoj pratnji prepoznaje Makarej negdašnjega svoga druga i pratioca Uliksova Ahemenida, koji je pomutnjom bio zaostao na ostrvu Kiklopâ, a Eneja ga je tamo našao. Ahamenid pripovijeda, što je sve pretrpio kod Polifema, a Makarej mu kazuje, kako je Uliks na daljem putu dobio od Eola vjetrove zatvorene u posudu, a kad su drugovi naočigled Itake krišom otvorili posudu, kako ih je vjetar odnio do ljudožderâ Lestrigonaca, pa kako je Kirka neke od njih pretvorila u krmke, a kad joj je Uliks zaprijetio mačem, opet im povratila ljudsko obličje (st. 154.—319.). Kirkina je dvorkinja pripovijedala Makareju, kako je njezina gospodarica pretvorila Pika, kralja u Ausoniji, u djetlića, a njegove drugove u divlje zvijeri, jer je prezreo njezinu ljubav, pa kako se Pikova žena Kanenta rastopila od žalosti (st. 320.—440.). U Kajeti pokopa Eneja svoju dadilju i po njoj dobi mjesto ime. Došavši odande u Lacij zametne on borbu s Turnom, kraljem Rutulaca. Obojica traže saveznike. Turno pozove u pomoć Diomeda, ali on mu ne

može pomoći, jer ima premalo ljudi, otkako su se neki drugovi njegovi pretvorili u ptice. Vraćajući se Turnov poslanik Venul od Diomeda dođe do onoga mjesta, na kojem se obijesni pastir Apulac pretvorio u divlju maslinu, jer je bio drzak s Nimfama (st. 441.—526.). U daljoj borbi Turno hoće da spali Enejine lađe, ali one se čudom pretvoriše u vodene Nimfe, kao što se negda lađa, koja je Uliksa dovezla na Itaku, pretvorila u hrid, kad su Feačani s njom bili već nadomak svojoj zemlji (st. 527.—565.). U boju pogibe Turno, a njegov grad Ardea bude razoren i spaljen. Od pepela grada postade čaplja (latinski: *ardea*, st. 566.—580.). Umrijevši postade Eneja na prošnju majke Venere bogom Indigetom (st. 581.—608.). Pošto je izbrojio 13 albanskih kraljeva do Romula, od kojih se Tiberin utopio u rijeci Tiberu, a Aventin je pokopan na brdu istoga imena, pjesnik nadovezuje priču o Vertumnu i Pomoni, koji su živjeli za kralja Proke. Seoski bog Vertumno zaljubio se u lijepu Pomonu i želi je dobiti za se pripovijedajući joj priču o tome, kako je mladić Ifid bez uspjeha ljubio Anaksaretu, pa se napokon očajavši objesio. Ali je i Anaksaretu stigla zaslužena kazan, te se pretvorila u kamen. Vertumno kazuje Pomoni ovu priču poprimivši prije toga obličje stare bake, a zatim se opet preobrazio u mladića i Pomona mu pokloni svoju ljubav (st. 609.—771.). Za kralja se Numitora hladno neko vrelo pretvorilo u vruće vrelo. Numitora je naslijedio Romul, koji postade bogom Kvirinom, a žena njegova Hersilija boginjom Horom (st. 772.—851.).

Stanovnik bujnih voda Eubéjac minuo veće
Bijaše iznad grotla Gigàntskôga bačenu Etnu,
Kiklopska također polja, što ne znaju za budak, za plug,
Volima ujarmljenim ne duguju nikakve hvale;
Minu također Zanklu i suprotni Regij, uzinu,
Koja razbija lađe; med obale stisnuta dvije
Ona Ausòniji čini i zemlji Sicilskoj među.
Golemim rukama onda po Tirenskom plivajuć moru

1. Eubejac je Glauk, jer je iz Antedona, grada u Beotiji na rijeci Euripu nasuprot Eubeji.

2. i d. Etna pritiskuje grotlo Giganta Tifoeja.

O Kiklopima vidi bilješku uza stih 260. prvoga pjevanja.

5. i d. O Zankli, potonjoj Mesani, vidi bilješku uza stih 729. trinaestoga pjevanja.

Regij je grad u Italiji nasuprot Siciliji.

„Uzina, koja razbija lađe", stari je *fretum Siculum*, što rastavlja Italiju (Ausoniju) od Sicilije.

Glauk se približi travnom brežuljku i dvorima Kirke,
Sunčeve kćeri, u kojim zvijeri svakakvih ima.
Kad nju ugleda Glauk te pozdrav dade i primi,
Prozbori: „Smiluj se bogu, o boginjo! ako se činim
Dostojan, ti tek možeš pomoći ljubavi mojoj.
Kakovu jakost trave imadu, Titanido, to ja
Najbolje znam, jer one prom'jeniše nekada mene.
A da ti poznato bude, od čega li ja pomahnitah:
Vidjeh Meséni nasuprot na obali Italskoj Skilu.
Stid me je reći, što sve obećah joj, kako je molih
I udvoravah se njoj i kako mi besjede prezre.
Ako u basmi kakve imade snage, izreci
Svet'jem ustima basmu; il' ako je moćnija trava,
Prokušanom se moću valjane trave posluži.
Ne molim, da me l'ječiš i ovu mi izvidaš ranu,
Ne treba bolu svršetka, — nek malo plamti i Skila!"
Nitko ljubavi plamen od Kirke ne osjeća većma
(Il' tom je uzrok u njojzi, il' Venera učini to joj,
Ljuta, što otac je izdade njen) — pa ona sad reče:
„Bolje bi bilo, one da držiš se, koja te hoće
I isto koja želi i žudnja je osvaja ista.
Ti si bio vrijedan i trebaše, prošen da budeš,
Pa ćeš, vjeruj mi, prošen i biti, dadeš li nade.
Nimalo dvojiti nemoj, u svoju se ljepotu uzdaj:
Ja sam boginja evo i kćerka sjajnoga sunca,
Jednako basmama jaka i travama ja sam, pa želim
Tvoja da budem; onu, što tebe prezire, prezri,
Koja te ljubi, ljub' je i najedno obje nagradi".
Na to će kušanje Glauk: „Ulistati prije će more,
Prije će alge rasti na gorama, negol' će ljubav
Moja se promijenit, dok Skila živa je moja".

9. i d. Vračara Kirka boravi na travnom brežuljku, gdje ima dosta trave za svoje čarolije. Poput Homera i Vergilija drži također Ovidije, da Kirka boravi na nekakovu ostrvu, i to na Eejskom ostrvu zapadno od Kirkejske glavine u Laciju. Ona je kći boga sunca, pa se zato naziva također Titanidom, na pr. u st. 14.

26. Veneru, dok je ljubi Mart, odade Vulkanu, mužu njezinu, bog sunca; vidi stihove 167. i d. četvrtoga pjevanja.

Boginja srdita bude; al' kako naudit Glauku
Ne može niti hoće, jer ljubi ga, na Skilu ljuta
Bude, jer voli je Glauk. Zbog odbite ljubavi gnjevna
Odmah protare trave, što zloglasna sa strašnog soka
Bješe, i Hekatinu dodade basmu, kad protre;
Modro izatoga ruho obuče i ode iz dvora
Krosred životinja, koje oko nje uvijat se staše,
Zaputi Regiju zatim, što Zankalskim hridma nasuprot
Leži, i došavši tu u valove uniđe vruće
I stade stopama na njih, ko na zemlju tvrdu da stade,
Pa povrh njih proleti, a noge joj ostaše suhe.
Tu je maleni zaton, krivuljasto vije se u luk,
Slatko počivalo Skili; od pripeke mora i neba
Zaklanja tu se, kad sunce sred svojega prigrije kruga
Upravno i najjače te sjenke najkraće čini.
Kirka pokvari zaton i okalja otrovom, koji
Nakaze tvori, i istisnut sok iz kor'jena zloga
Uspe i basmu onda izmrmlja vračarskim glasom
Devetput u tri maha tajinstvenu, nejasnu, čudnu.
Skila onamo dođe i u vodu dò pâsa uđe,
Kad li opazi, gdje joj nagrđuju utrobu pseta
Lajuća, ne vjeruje s početka tô da su t'jela
Njezina d'jeli, pa stane da bježi i tjera ih, drskih
Boji se pasjih žvala, al' skuplja ih od njih bježeći,
Traži bokove, bedra i noge na svojemu t'jelu,
Ali uda ne nalazi tih, već Kerberska žvala.
Osta na psima b'jesnim, a isturena joj drži
Utroba i krnje krilo na okupu leđa zvijèrî.
Ljubovnik plakaše Glauk i ne htjede ženit se Kirkom,
Jer se je snagom bilja poslužila okrutno preveć.
Skila na mjestu osta, i kako se prilika desi,

44. Hekata je zloglasna boginja svih vračara; vidi o njoj bilješku uza stih 416. drugoga pjevanja.

65. Skila nalazi na svom tijelu toliko pasjih žvala, koliko ih ima podzemni pas Kerber, o kojemu vidi bilješku uza stih 450. četvrtoga pjevanja. Ovidije dakle drži, da Kerber ima više nego tri glave.

70. i d. Skila se osvetila Kirki tako, da je njezinu ljubovniku Uliksu ugrabila nekoliko najvrednijih drugova. Uliks je dugo vre-

Prvome drugove uzme Ulìksu od mržnje na Kirku.
Skoro je imala još potopiti Teukarske lađe,
Ali se pretvori prije u hridinu kamenu, koja
Jošte i sada stoji, i klone nje se brodari.
Kada se Trojanske lađe ukloniše veslajuć njojzi,
A i Haribdi gladnoj i blizu već bijahu zemlji
Ausonskoj, onda ih bace na Libijsku obalu vjetri.
Sidonka otvori tu Eneji srce i kuću ;
Al' njoj ne bješe lako podnositi rastanak s mužem
Frigijcem, zato složi ko za žrtvu lomaču te se
Na njoj probode i prevari sve prevarènica buduć.
Ostaviv novi grad u pjeskovitoj zemlji Eneja
Opet se Eriku vrati i vjernom Akèstu i tamo
Priredi žrtve i grob Anhísov počasti, — zatim
S lađama, koje je bila Junonina Irida skoro

mena boravio kod Kirke i ona mu je prema mlađoj priči rodila sinove Telegona i Latina.

72. Teukarske su lađe Enejine.

Priču, da se Skila pretvorila u morsku hrid, doznajemo samo od Ovidija.

77. Ausonska je zemlja Italija, a Libijska je obala Afrika.

78. Sidonka je Didona, jer je bila iz Sidona u Fenikiji i odande je došla u Afriku bježeći pred opakim mužem Sihejem.

80. i d. Kako se Didona bacila na lomaču, pripovijeda Vergilije u četvrtom pjevanju Enejide, a onaj se sadržaj u ovim stihovima ukratko pominje.

82. Novi je grad u pjeskovitoj zemlji Kartaga, jer ga je Didona osnovala.

83. Sicilski grad Erik osnovao je Erik, sin Butasov i Venerin, dakle polubrat Enejin.

Akest, sin riječnoga boga Krinisa i Trojanke Egeste, osnovao je s Trojancima, koji su zaostali na Siciliji, grad Egestu.

84. Anhis, otac Enejin, umr'o je na Siciliji prije nego je Eneja došao k Didoni. Vraćajući se na Siciliju Eneja prinese pokojniku nadgrobnu žrtvu.

85. i d. Junona je ljuta protivnica Eneje i Trojanaca, pa dok oni igrama časte pokojnoga Anhisa, šalje ona glasnicu svoju Iridu, da nagovori Trojanke, e bi spalile lađe i tako prisilile svoje muževe, da ostanu na Siciliji. Žene je poslušaše i lađe Trojanaca bile bi propale, da ih ne spase sam Jupiter. Vidi Vergilijevu Enejidu, stihove 604. i d. petoga pjevanja.

Kraljevstvo su Eola boga Liparska ostrva blizu sjeverne obale Sicilije, koji su odvajkada bili na glasu poradi obilja sumpora.

Spalila, ode Eneja iz kraljevstva Eola boga,
Koje se sumporom vrućim isparuje ; ostavi hridi
Kćeri Ahèlojevîh Siréna ; izgubiv krmara
Brod kraj Inàrimê prođe i Prohite, kraj Pitekúsâ
S jalovim njinim brežuljkom, — od žitelja njima je ime :
Bogova roditelj nekad na lukavi Kerkopski narod
Omrzne, jer su bili prevarljivi, krivokletnici
I zločinci, pa pretvori njîh u životinje ružne,
Da se ljudima mogu i slični i neslični činit ;
Udove njima stegne i uzvrnut nos im od čela
Spljošti i naborima isprepleće staračkim lice,
Žućkastom pokrije dlakom po svemu ih tijelu te ih
U Pitekúse posla, a prije toga im uzme
Govor i jezik vičan, da strašno se zaklinje krivo,
Samo im ostavi, cviljet da mogu hrapavom drekom.
Tû kad mimođe zemlju i varoš Partènopu zdesna
(A slijeva je grob trubača Eolu sina),
Otuda zemlji dođe barovitoj, obali Kumskoj ;
Tamo u spilju uđe Sibìlê vremešne te je
Zamoli, da može sići Avèrnom k očevoj duši.
Ona u zemlju dugo držeći uprte oči
Digne ih i boga puna u ushitu prozbori ovo :

88. O Sirenama vidi bilješku uza stih 552. petoga pjevanja. Kasnija ih je priča nastanila na nekoliko kršnih ostrva u Napuljskom zalivu ili na glavini Posidionu između Pesta i Velije.

Krmar Enejin Palinur zaspao je kod krme i pao u more, kako pripovijeda Vergilije potkraj petoga pjevanja Enejide (st. 827. i d.).

89. i d. Inarima je ostrvo u Kumanskom zalivu, koje se kasnije nazivalo *Aenaria*, a danas mu je ime *Ischia*.

Prohita, danas Procida, također je ostrvo blizu obale Kampanije.

Za ostrvo Pitekusu drži Ovidije da je dobilo ime od majmuna, kojih je negda možda i bilo na njemu (grčki se majmuni nazivaju *πίθηκοι*). Ostrvo se nahodi u Napuljskom zalivu.

101. Partenopa je staro ime grada Napulja, a prozvao se tako po jednoj između Sirenâ.

102. Trubača Misena, sina Eolova, ljubomorni je Triton (vidi o njemu bilješku uza stih 331. prvoga pjevanja) bacio u more, a Eneja je svoga trubača pokopao na glavini, koju je po njemu prozvao. Ovu nam zgodu potanko crta Vergilije u šestom pjevanju Enejide, st. 162. i d.

„Veliko išteš, s djêlâ o preslavni junače, koji
Hrabrost dokáza u boju, a djetinjsku ljubav u ognju!
Ali se, Trojanče, ne boj; zadobit ćeš ono, što želiš;
Ja ću te voditi, te ćeš Elìsîjskê ugledat stane
I skrajnje kraljevstvo sv'jeta i sjenku dragoga oca.
Zatvoren kreposti put nijedan nije". — Kad r'ječi
Tê mu izgovori, onda u gaju Junone Avèrnskê
Pokaže zlatnu mu granu i reče, nek otrgne s drva.
Posluša nju Eneja i vidje strahovitog Orka
Blago i djedove svoje i sjenku staračku vidje
Hrabrog Anhísa ondje, za tamošnje zakone sazna
I za pogibelji, što ga u bojima čekaju novim.
Otud koračajuć trudan Eneja suprotnom stazom
S vodiljom Kumkinjom zbori i time ublažuje trudbu.
Idući užasnim putem po sumračju tamnome reče:
„Il' si boginja moćna il' bozima draga veoma,
Meni ćeš svagda biti božanstvo; sveđ ću priznavat,
Život mi dar da je tvoj, kad dade mi u carstvo smrti
Stupit i carstvo vidjevši to izići iz njega.
Kad se na povjetarce na uzdušno vratim, za tvoju
Zaslugu tu ću ti hram sagradit i kâdom te častit".
Proročica obazrev se na nj i uzdahnuvši reče:
„Nisam boginja ja, i nemoj svetijem kadom
Častiti ljudsku glavu; već znadi i ne bud' u bludnji:
Mogla sam bez kraja, konca vjekoviti dobiti život,
Žrtvovat djevojaštvo da htjedoh ljubećem Febu.
On se nadao tome i htio me darom namamit
Pa mi progovori: „Biraj, o djevojko Kumska, što hoćeš,

111. Elisijski su stani onaj dio podzemnoga svijeta, u koji Vergilije u šestom pjevanju Enejide (st. 640. i d.) postavlja duše blaženih pokojnika, pa i Anhisovu.

114. i d. Avernska je Junona boginja Proserpina, žena Ditova. U Vergilija Eneja sam ide da traži i otrgne zlatnu granu, bez koje živ čovjek ne može da dođe u podzemni svijet, a put mu do grane pokazuju dva goluba, što mu ih je Venera poslala.

116. Ork je pridjevak podzemnoga boga Dita, a s tom se riječju često naznačuje i podzemni svijet.

127. i d. Istom August je dao sagraditi hram Apolonov na Palatinu, u kojem su se čuvala Sibilina proroštva.

Dobit ćeš štogod želiš". Tad hrpicu praha sa zemlje
Dignem i zamolim luda, da toliko godina Feb mi
Dade, kolìkê se praške u hrpici nalaze onoj;
Samo zaboravih uz to da molim za godine mlade,
Al' mi je i njih davao Feb i vjekovitu mladost,
Ako se dadem obljubit. Ne primivši njegova dara
Ostadoh neudata. Vrijeme već sretnije mene
Odbježe, i starost bolna primače se dršćućim krokom,
Dugo je imam podnosit. Proživjeh, kako me vidiš,
Sedam vijekova, još broj imadem prâšâkâ dostić,
Trista žetava imam i trista dočekat berba.
Doći će vr'jeme, te će od dugoga v'jeka ov'liko
Tijelo postati malo, i starost će tako ga stisnut,
Da će ga gotovo nestat. Tad nitko vjerovat ne će,
Da me je ljubio Feb i mila mu bijah, te možda
Sam me poznati ne će il' ljubav će negdašnju tajit;
Ja ću se tako prom'jenit, da nitko me vidjeti ne će,
Al' će me znati po glasu, jer ostavit glas će mi sudba".
Tako kazivajući Sibìla strmenom stazom
Iziđe Trojac Enèja iz područja Stiške rijeke
Tad u Eubejski grad, gdje žrtvovav po običaju
Obali ode, što još po dadilji nije se zvala.
Tu je pristao i drug domišljatog bio Uliksa
Nèrićanin Makàrej iza dugih mučnih tegoba.
Tu Ahemènida vidi Makàrej u klancima Etne
Nekada ostavljenog i nenadno našav ga reče:
(Čudeć se, da je živ): „Ahemènide, koja te sudba
Čuva il' koji bog? na brodu tuđinskom tî Grk
Kako je, da se voziš, u koju li zemlju brodite?"
Njemu na pitanje to Ahemènid, na kom već nisu
Dronjave haljine, već se povratio sebi i trnjem
Ruho ne skopčava, reče: „Nek ugledam ja Poliféma

156. Eubejski je grad Kuma, jer su ga osnovali doseljenici iz grada Halkide na Eubeji.

159. Nerit je brdo na Uliksovu ostrvu Itaci.

160. Ahemenida pominje Vergilijev Eneja crtajući u trećem pjevanju Didoni doživljaje svoje i svojih drugova iza pada Troje. On je Grk, pratilac Uliksov, koji je zaostao, dok je Uliks naglo pobjegao pred Polifemom (Enejida III, st. 568. i d.).

Opet i njegovo žvalo, što curi krvlju čovječjom,
Ako mi draži je dom i Itaka od lađe tvoje,
Ako Eneju manje od oca poštujem, kom bit
Nigda zahvalan dosta ne mogu, ma što da činim.
Mogu li nezahvalan da budem, zaboravit mogu l'
Njemu, što govorim, dišem te gledam nebo i sunce?
Njegovo djelo je, te živ nijesam ušo u usta
Kiklopu ; pa da život i svjetlost ostavim sada,
Ne bih u njegovu ležo u trbuhu, nego u grobu.
Kako mi bijaše onda pri duši (ako mi samo
Svijest i dušu ne uze strah), kad ostavljen gledah,
Gdje vi brodite morem ! Povikati htjeh, al' dušmanu
Odat se bješe me strah. Ulìksova vika i vašoj
Gotovo naudi lađi. Polìfêm — dobro ga vidjeh —
Otrgne od brda golemu hrid i u valove baci.
Vidjeh i opet njega, gdje kao iz sipače kakve
Kamenje veliko snagom Gigàntskôm za lađom baca,
Pa se pobojah, da lađu ne utope vali il' hici
Čisto smetnuvši s uma, da mene već nema u njojzi.
Pošto se bijegom vi od nemile spasoste smrti,
Po cijeloj je Etni Polìfêm jecajuć luto
Pred sobom pipajući drveta i bez oka često
O hrid se udario i k moru pružajuć ruke
Od krvi kaljave kleo Ahivce je zboreć ovako :
„O da slučaj mi koji Ulìksa dovede il' kojeg
Druga mu, na kom bih srce iskaliti mogao svoje !
Utrobu njegovu ja bih izjedao, živo još t'jelo
Njegovo trgo bih rukom, zapajo bih njegovom krvlju
Grlo, i drhtali bi pod zubima smrvljeni udi !
Tad bi mi nikakav bio il' malen oka gubitak".
Tako zboraše divljan i više. Mene bljedoća
Osvoji i strah, kad gledah, gdje curi još od krvi lice,
Strašne kad gledah ruke i bez oka okruglu rupu,
Goleme ude i bradu, što skrkla se od krvi ljudske.

180. i d. Kad se Uliks bio malo već udaljio od Kiklopova ostrva, htio mu se još malo narugati riječma, a Polifem baci za njim golem kamen, te je malone potopio njegovu lađu. Priča je potanko obrađena u Homerovoj Odiseji (IX, st. 475. i d.).

Smrt mi pred očima bješe (od sviju najmanje zala).
Mišljah već, da će me zgrabit i moju utrobu da će
Turit u svoju, i onaj na umu imadoh prizor,
Kada sam gledao, kako drugova dvojicu mojih
Do tri, četiri puta Polìfêm o zemlju udri,
Zatim nagnuv se na njih na čupavog na lava nalik
U gladni trpaše trbuh i utrobu njihnu i meso,
Napola žive ude i kosti s bijelim mozgom.
Ja sam drhtao sav i bez krvi žalostan stajo
Videći, kako žvaće i krvavo jelo iz usta
Baca i pom'ješane sa vinom bljuje komade.
Takova, mišljah, i mene jadnika čeka sudbina.
Mnogo se krijah dana i drhtah, kada bi štogod
Šušnulo, smrti se bojah, al' opet i umrijet željah.
Žirom sam glad utišavo i travom miješav je s lišćem,
Sam, bez nade i jadan na osvetu ostavljen i smrt ;
Kada napokon brod iz daljine opazih ovaj,
Stadoh kretnjama molit za spasenje, k žalu dotrčah
I ljude ganuh, te Grka Trojanci u lađu uzmu. —
Ti sad, najdraži druže, pripovjedi zgode i svoje
I vođe i momaka, što s tobom se na more daše".
„Eeol — počne Makàrej — u Tuščanskom kraljuje moru,
Eol, Hipotov sin, i u zatvoru vjetrove drži.
Vođa Dulìhîjskî njih je u volujskoj stisnute koži
Dobio — čudnovat dar ! — i povoljan imajuć dašak
Devet je brodio dana i željenu ugledo zemlju.
Kad se izatoga stane pomaljati deseta zora,
Drugove osvoji zavist i želja, da ugrabe štogod,
I zlato misleći u koži nać, odriješiše vjetre,
Koji pognaše lađu po putu istome natrag,
Po kom je išla, te vrati u luku se Eolskog kralja.
Otud u drevni grad Lestrigónca dođosmo Lama

223. Tuščanskim se nazivalo more između zapadne obale Italije i Sicilije, potonje Etrursko more.

225. Dulihijski je vođa Uliks, a naziva se tako po ostrvu Dulihiju, koje je blizu Itake.

233. Lam, kralj Lestrigonaca, prebivao je prema rimskome pričanju u Formijama u južnom Laciju nedaleko Kajete.

—[Nastavi dalje Makàrej — ; Antìfat vladaše tamo.
K njemu poslat sam ja, još dvojica pratiše mene ;
Ali se bijegom jedva sa jednim izbavih drugom,
A treći drug Lestrigóncu napojio kleta je usta
Svojom krvlju. Bježímo obojica, al nas Antìfat
Pogna i podiže četu. U gomili za nama bacat
Drvlje i kamenje stanu i potope ljude i lađu,
Samo pobježe jedna, u kojoj ja se i Uliks
Vozismo. Žalosni budući za društvom, koga nam nesta,
I mnogo tugujuć zemlji doplovismo onoj, što vidiš
Odovud je s daleka. S daleka je, vjeruj mi, treba
Gledat, a jâ je pohodih ! I tebi, božičin sine,
Najpravedniji Trojče Enèja (nijesi već dušman,
Kad rat je svršen), velim, od Kirkine obale bježi !
Kada privezasmo lađu na obali Kirkinoj, k njojzi
Ići nijesmo htjeli Antìfata pamteć i ljutog
Kiklopa ; zato ždrijeb odabere, koji će ići
U kuću neznanu onu. Políta vjernog i mene
I Eurìloha posla u dvore Kirkine ždrijeb
I još Elpénora pjanca i drugih osamnaest druga.
Kada dođemo tamo, na pragu stanemo kućnom,
Hiljada iziđe pred nas vukova, lavica, mèčkî
Pa nam zadadu strah, al' od tih životinja strašna
Nije bila nijedna i ne htjede na nas navalit,
Nego su umiljato po zraku mahale repom,
One nas pratiše te se uvijaše. U to nas prime
Kirkine sluškinje pa nas povedu do gospođe svoje
Mramornim dvoranama. Na pr'jestolju visokom sjedi
Ona u sobi krasnoj, ogrnula sjajnim se plaštem,
Ozgo se obavila nad plaštem prijevjesom zlatnim.
Nerejke tu su i Nimfe, al' nije im posao češljat
Vunu rukama žustrim, ne vuku dugačke niti,
Nego razređuju trave, razlučuju rasuto cv'jeće
One u kotarice i k tome raznobojne trave.

259. i d. Prema Ovidijevu pripovijedanju Kirka je nalik na ugledne gospođe Rimljanke, koja boravi u mramornim dvoranama, a okružuju je mnoge sluškinje, koje dovode pred nju goste.

Kirka im pregleda poso. U listu kakva je kojem
Korist i kako se slažu, kad budu smiješani, to zna
Ona i pomnjivo trave pretražuje na prebir dane.
Kada nas ugleda ona te pozdrav dade i primi ,
Razvedri lice i da sa željama zlamenja dobra.
Odmah izatoga ječma smiješati prženog dade
S medom i s usirenim mlijekom i s jakijem vinom,
I soka u tu još izlije slast, da u njoj se krije.
Primimo čaše, koje božanskom pruži nam rukom ;
Čim ih ustima suhim i žedni ispismo te nas
Grozna boginja šibom po kosama takne odozgo
(Stid me je, ali ću reći :), na meni se naježe dlake,
Osjetim, da već ne mogu govoriti, mjesto rijèčî
Hrapav mi izlazi gurit i zemlji se obara lice,
A na ustima mojim krivuljasta gubica tvrdne,
Podvoljak raste na vratu, i ruka, kojom sam netom
Bio uzeo čašu, sad na njoj hoditi stanem.
S druzima, kojim su isto učinile vradžbine jake,
Zatvoren budem u kotac. Eurìloha vidjesmo samo
Da lik ne dobi svinjski, jer jedini ne uze čašu ;
Da ju je uzeo bio, i sada još bio bih svinja
U stadu čekinjastom, jer nesreću ne bi toliku
Doznao Uliks i Kirki na osvetu došao ne bi.
Njemu Kilénjanin dade mironosnik bijeli cvijet,
Bogovi zovu ga „moly“, a crni drži ga kor'jen.
Siguran učinjen njime i od boga poučen uđe
Uliks u Kirkin dom i prevarljivu kada mu čašu
Ponudi piti i htjede da šibom takne mu kosu,
Porine on je i mač potegnuvši u strah je nagna.
Onda si desnice pruže i vjeru zadadu ; — uveden
Uliks u ložnicu drûge za miraz zaište od nje.
Neznane trave sokom tad boljim nas oblije Kirka,
Okrene šibu te nas po glavi dotakne njome
I basmu protivnu prije izrečenog basmi izreče ;

291. Kilenjanin je bog Merkurije, a naziva se tako po brdu Kileni u Arkadiji. On je mironosnik, jer kao glasnik bogova i vješt govordžija izglađuje sve raspre, a k tomu zaštićuje trgovinu i promet u doba mira.

Što je govori dulje, od zemlje se dižemo više,
Čekinje padaju s nas, iz raskoljenih iz noga
Nestaje pukotine, i pleći se vraćati stanu,
Također mišice, ruke. Uliksa plačućeg plačuć
Grlismo, obiskosmo o vratu mu ; besjede prve,
Koje rekosmo tad, posvjedočiše zahvalu našu.
Tamo se godinu dana zadržasmo ; očima vidjeh
I čuh ušima mnogo u dugome vremenu tome.
Pored drugoga doznah i ovo, što tajno mi reče
Jedna od sluškinje četir' pomoćnice Kirki kod činî,
Jer dok nasamo Kirka sa vojvodom bijaše mojim,
Ona mi pokaže kip od mramora načinjen snježnog,
Kip mladića, kojem na tjemenu djetao stoji,
Postavljen na mjestu svetu vijencima iskićen mnogim.
Tko je? — pitah i htjedoh da znadem, zašto l' se štuje
Na mjestu svetu i zašto na njemu je ptica ; — tad ona
Prozbori : „Dakle me čuj, Makàreju, ì vidi otud
Moje gospođe moć, i pazi, što ću govorit.
Pik je Saturnov sin u Ausonskoj kraljevo zemlji,
Mnogo je nastojo on oko konja za boj valjanih.
Lik mu, kako ga vidiš, ovakav bješe. Ljepotu
Gledaj mu sam i po liku po umjetnom o pravom sudi.
S lîkom se slagalo srce. Još nije četiri puta
On petogodišnje borbe u Elidi gledao Grčkoj.
Oči Drijádâ, što se po Latinskih rodiše gorah,
On je obratio na se ; uželjele bjehu se njega
Boginje vrêlâ Najáde : iz Albule, iz Anijéna
I iz bujnoga Nara, Numícija i iz Almóna
(Vode veoma kratke), iz Farfara tamnog, — i one.
Koje u kraljevstvu šumskom Dijánê borave Skitske

324. Olimpijske su se igre u Elidi svetkovale svake pete godine. Pik dakle nije još navršio dvadesetu godinu života.

326. i d. O Drijadama vidi bilješku uza stih 506. trećega pjevanja, a o Najadama povrh toga još bilješku uza stih 642. prvoga pjevanja.

328. i d. Rijeke Anijen, Almon, Nar i Farfar jesu pritoci Tibera. Rijeka Albula utječe u Anijen, a rijeka Numicija *(Numicus)* u Etrursko more.

331. U svetištu blizu Aricije poštovala se Dijana kao šumska boginja. Svetištem su ovim upravljali robovi, a upraviteljima postajahu tako, te su oni, koji su htjeli postići tu čast, u dvoboju morali pogubiti tadašnjega upravitelja. Ljudske su se žrtve morale prinositi i Dijani u Tauridi na Heronesu, pa tako postade priča, da je Orest zajedno sa sestrom Ifigenijom uzeo iz Tauride i onaj kip Dijanin, pa da ga je dopremio u Ariciju. Odatle Dijani pridjevak „Skitska" ili „Orestejska".

I po jezerima bliskim. Al' ne mari Pik ni za jednu,
Samo mu Nimfa je draga, za koju se govori da je
Na brdu Palatskom rodi Venílija blaženom Janu.
Kada do udaje ona doraste, svi odbijeni
Prosci su osim Pik Lavrènćanin, koji je dobi.
Divna bješe ljepotom, još divnija pjevanjem svojim,
Zato se zvala Kanènta. Drveta i kamenje često
Svojim je micala glasom i zvijeri mirila divlje,
Duge je ustavljala rijeke i leteće ptice.
Jednoć je pjevala pjesme Kanenta ženskijem glasom,
Uto iz dvora Pik na Lavrentsko iziđe polje
U lov na tamošnje vepre na leđima vatrena konja
Sjedeći i dva koplja držeći u ljevici ruci ;
Grimizni plašt je zlatnom na njemu zakopčan kopčom.
U šumu istu je bila i kćerka Sunčeva došla
Po rodnim hoteći brati brežuljcima novijeh trava
Te se iz Kirkejske zemlje udaljila prozvane po njoj.
Kada u grmlju skrita mladića ugleda Kirka,
Zapanji se, i padnu iz ruku joj nabrane trave,
Čini joj se, da vatra po moždini bludi joj c'jeloj.
Pošto se sabere malo u umu od žestokog plama,
Htjede da očituje što želi, al' zbog brzine
Konja i silne pratnje pristupit joj ne bi moguće.
„Ne ćeš — reče — uteći, pa makar te nosio vjetar,
Ako se poznajem dobro i snaga mojijeh trava
Ako ishlapila nije i basme ne izdaju mene !"
Reče i bez tijela prevarljivu priliku vepra
Načini te ga pusti protrčat pred očima kralju,
Onda među mnoga šumska drveta tobože zaći,

334. U Vergilija (Enejida X, st. 76.) Venilija je mati Turnova.

336. Laurenćanin je Pik, jer kraljuje u gradu Laurentu u Laciju, na obali morskoj između gradova Ostije i Lavinija.

348. Kirkejska je zemlja ostrvo Eeja, što je ležalo nasuprot Laciju.

Gdje je najgušća šuma i mjesto nepristupno konju.
Odmah za sjenkom Pik poteče ništa ne sluteć,
Zapjenjenome konju sa pleći brzo se skine,
Pješke po šumi pođe po visokoj u ludoj nadi.
Molitve izusti tada i riječi čarovne Kirka
I tajinstvenom basmom tajinstvene bogove zazva,
Basmom, koja je jaka pomračiti mjesecu b'jelom
Lice i oblake kišne na očevu glavu navući.
I sad se natušti nebo, kad Kirka basmu izreče,
Magla izlazit stane iz zemlje po stazama mračnim,
Druzi se izgube, i kralj bez pratnje osta, — tad Kirka
Našavši mjesto i zgodu progovori: „Tako ti òčî,
Kojim si moje očaro, i tako ti, krasniče, lîka,
Koji me boginju sili, da tebi se ponizno molim,
Oganj ublaži moj i Suncu, koje sve vidi,
Budi zet i ne prezri Titanidu nemilo Kirku".
Surovo odbije Pik i Kirku i molbu joj veleć:
„Koja si, da si, al' tvoj nijesam! Osvojila druga
Mene je te me drži i želim, da dugo me drži.
Ljubavlju ne ću tuđom da vjernost narušim bračnu,
Dok mi Janovu kćer Kanènu živi sudbina".
Zalud još nekol'ko puta namolit ga kuša te reče:
„Ne ćeš bez kazni ostat, Kanènti vratit se ne ćeš!
Ljubeća uvr'jeđena što žena može, pokazat
Čin će, a uvr'jeđena i ljubeća žena je Kirka!"
Tad se k zapadu dvaput i k istoku okrene dvaput,
Triput ga palicom takne i basme tri još izreče.
Nato pobježe Pik, al' brže no obično trči,
Čudit se stane tome; još perje spazi na sebi.
Srdit, što Latinski gaji u njemu dobivaju novu
Pticu, tvrdijem kljunom po drvetu divljemu stane
Kljuvat i pun ljutine pozljeđuje dugačke grane.
Grimiznu boju plašta na sebe perje povuče;
Zlato, što pregljica bješe skopčavajuć haljinu, to sad
Paperje posta, i zlatna po vratu se pruga omota;
I ništa od prije Piku ne ostane do ime samo.
Druzi međùtîm zovu badava po polju Pika,
Ali se namjeriti na njega ne mogu nigdje;

Napokon nađu Kirku, — razr'jedila veće je bila
Uzduh i suncu dala i vjetrom, da rasture maglu;
I prekoravat je stanu sa razlogom ì ištû kralja,
Prijete silom i hoće da navale oružjem gnjevni.
Kirka ih pogubnim jedom i sokom otrovnim poli,
Onda zazove Noć i iz Ereba, Haosa noćne
Bogove, k tome dugo zavijajuć Hekatu zovne.
Nato — čudo je reći — pomače s mjesta se šuma,
Zemlja zaječi, drveta pobl'jede, što stajahu blizu,
Poškropljena je trava od kapi krvavih vlažna,
Hrapava izlazi rika iz kamenja — tako se čini,
Laju, čini se, psi, po zemlji crnjkaste zmije
Gmižu i šutljivijeh lagušne lepeću duše.
Svi se prepadnu od tih čudesa; — dok čude se, boje,
Otrovanom ih šibom po licu udari Kirka,
I čim taknuti biše, u različne zvjerove čudne
Momci se pretvore, i lik nijednom ne ostane njegov.
Zrakama obaspe Feb pri zalasku Tarteske žale,
A svog muža badava Kanènta očima, srcem
Izgleda. Onda se sluge i ostala čeljad razbježe
Po svijem šumama kralju ususret lučeve noseć.
Plakati, čupati kose i jaukat premalo bješe
Nimfi, al' učini sve to i onda iz kuće skoči
Pa ko bijesna stane po Latinskim poljima lutat.
Šest ju je vidjelo noći i nanovo rođenih dana
Šest je vidjelo nju, gdje po brdima, dolima hodi,
Kudgod je slučaj dovede, — nit jede išta nit spava.
Napokon od žalosti i hoda iznemoglu Tiber
Ugleda nju gdje leže na obali njegovoj dugoj.
Tamo jadnica skupa sa suzama puštaše tihi
Glasak, kojeg je sama udesila u pjesmu tuga,

---

404. Ereb je prema Homerovoj Ilijadi (VIII, st. 368.) prostor između zemaljske površine i Hada, boravišta pokojnikâ. Rimskim pjesnicima služi ta riječ, da naznače podzemni svijet uopće.

416. Tarteski su žali u Hispaniji, a zovu se žali Hispanije tako po naseljeničkom gradu Tartesu, koji se kasnije zvao Hispalis, a bio je na rijeci Betisu (danas: Guadalquivir). Ovdje se tim žalima naznačuje krajnji zapad.

Kao što labud pjesmu na umoru pogrebnu pjeva.
Najzad kad od žalosti rastopio nježni se mozak,
Raspline se i nesta u zraku je pomalo tankom.
Al' glas o njoj je mjesto sačuvalo, koje su pravo
Kanent prozvale nekad Kaméne po imenu Nimfe. —
Takvih sam mnogo stvari u onoj godini dugoj
Čuo i vidio ja. Al' zasjeli, odvikli radit
Napokon morasmo ipak zaplovit i razviti jedra.
Plovbu pogibeljnu i put dugačak proreče nama
Kirka i na moru strašnom bijede. Priznajem, da se
Prestraših, pa kad dođoh na ovu obalu, ostah".
Prestade pričat Makàrej. U mramornoj žari Kajéta
Sahrani se i kratak na grobu joj stavi se natpis:
„S ljubavi poznati svoje hranjênîk mene Kajetu
Spali, kako i treba, iz ognja me Argolskog spasav".
Zatim od zelenog naspa Trojanci odvežu uže,
Od doma zloglasne Kirke i zasjeda njenih daleko
Skrećuć da gajima pođu, gdje sjenama pokriti Tiber
U more pada žuti pijesak sa sobom noseć.
Kuću dobije i kćer Latína, Faunova sina,
Ali s bojem Enèja. Sa žestokim narodom rat se
Počne, i Turno bjesni zbog vjèrenicê; cijela
Tirenska zemlja u boj na Latine zađe, i duga
Borba i neumorna za pobjedu bijaše tešku.
I Enèja i Turno pojačiše tuđom se snagom,
Mnogi Rutulom stanu pomagati, à mnogî vojsci
Trojanskoj. Ne ode zalud Enèja na prag Evàndrov,

430. Da labud neposredno prije smrti pjeva, pominju mnogi grčki i rimski pjesnici.

434. Kamene su narodne boginje Italaca i tek kasno su na njihovo mjesto došle Grkinje Muze. U Rimu su one imale svetište blizu vratâ: *Porta Capena.*

449. Latin je sin Fauna, unuk Pika, a praunuk Saturnov. Kći je njegova Lavinija.

452. Tirenska je zemlja Etrurija.

456. i d. Prema kazivanju Vergilijeve Enejide (VIII, st. 454. i d.) Eneja je zatražio i dobio pomoć od Evandra, koji je iz Arkadije došao u Lacij i osnovao Palacij na Palatinskom brdu.

Junačina se Diomed nakon pada Troje najprije vratio nazad u Argos, ali ga nijesu zadovoljile prilike, što ih je našao kod kuće,

Al' Diomédu je u grad bjeguncu došao zalud
Venul. Diòmêd je bio u području Japiga Dauna
Golem sagradio grad i za ženinstvo dobio polja.
Poruku kralja Turna kad Venul iskaže njemu
I pomoć zaište, tad se Etólac ispriča vitez
Veleć, da tastov narod u bojeve ne će uplesti,
A sam da nema ljudi iz naroda svojega, koje
U boj bi mogo opremit. — „Al' nemojte misliti, da to
Izmislih; sad ću vam nešto pripovjedit, premda mi spomen
Gorku ponavlja tugu. Kad visoki Ilij izgorje
Te se Danajska vatra već Pergama zasiti, onda
Junak Narički na sve navuče osvetu, koju
Sam je zaslužio bio, što Djevi ugrabi djevu.
Vjetri Danajce nâs po pučini neprijatèljskôj
Pognaju, raspu, te stignu i mumje nas i noć i kiša,
Srdžba neba i mora i b'jede vrhunac Kafàrej.
Ne ću žalosne zgode po redu kazivat, već kažem:
Grci bi mogli onda i Prijama na plač potaći.
Mene je oružana Minèrva brižljiva spasla,
Istrgla me iz vala. Al' opet iz očinske zemlje
Izagnan bih, i ranu još davnašnju Venera blaga
Pamteći kazni mene, te toliko prepatih muka
Na moru debelom ja i na suhu u bojima mnogim,
Da sam sretnima često nazivao one, što bura
Zajednička ih nekad i nemili baci Kafàrej
U vodu, te mi se šćaše, da jedan među njima budem.

pa se zato iselio, a oluja ga je zanijela u zemlju Japiga Dauna, u Apuliju, gdje je pomogao kralju Daunu u boju protiv Mesapijaca. Za nagradu dobi on od Dauna zemljišta i kćer Evipu i osnova grad Argos u sjevernoj Apuliji.

Japigija bilo je staro ime Apulije.

461. Etolac je vitez Diomed, a naziva se tako, jer je otac njegov Tidej bio sin etolskoga kralja Eneja; vidi bilješku uza stih 512.

468. Narički je junak Ajaks, sin Eleja, koji se rodio u gradu Nariksu u ozolskoj Lokridi. On je ugrabio proročicu Kasandru, Prijamovu kćer, pošto ju je zlostavio u Minervinu hramu, a onda je odvukao robinju i predao je Agamemnonu.

472. Kod predbrežja Kafareja na jugoistočnom kraju Eubeje grčko se brodovlje konačno rasteplo na sve strane vraćajući se iz Troje.

Druzi mi nevolje krajnje pretrpjev na vodi, u ratu
Klonuše i mole skitnje svršetak". — Nato će Akmon,
Koji je vatrene ćudi i od mnogih ogorčen b'jeda :
„Šta još, junaci, ima, što vaša strpljivost ne bi
Više podnositi htjela ? Šta može učiniti jošte
Kiterka — rec'mo, da hoće ? Dok gorega čovjek se boji,
Mjesto za ranu ima, al' najgore kad se pretrpi,
Tad je pod nogama strah, i za vršak se ne mari zala.
Nek me slobodno čuje, nek mrzi, kako i čini,
Na Diomedove ljude, al' ne marimo za mržnju
Njenu nijedan od nas. Razmetanje platismo skupo !"
Takvim riječima Akmon Pleurónac Veneru dražeć
Podjari nju i staru u njojzi probudi srdžbu.
Akmonu povlade r'jetki ; većina njegovih druga
Stanemo korit ga s tog. Odgovoriti htjede nam nato,
Ali mu glas otanča i glasa put mu se suzi,
Kosa u perje ode, i perje se po novom vratu
Ospe, po grudma, po leđma ; po mišicama porastu
Veća pera, a lakti u krila se saviju laka ;
Nokti obuzmu noge dobrano, usta se ko rog
Stvrdnu i ukoče se i dobiju šiljast svršetak.
Tome se Niktej čudi, Reksénov i Lik i Idas,
Čudi se također Abas ; al' čudeć se tako i sami
Isti dobiju oblik ; većina društva mi tako
Prhne i lepećuć stanu da lete oko vesala.
Pitaš li, kakav oblik imadu nenadne ptice :
Labudi nisu, al' liče na labude najvećma b'jele. —
Jedva sjedište ovo i Dauna Japiga suhu
Zemlju ko zet mu branim s malinom svojih drugova".
Tako Enejev unuk. Tad kraljevstvo ostavi Venul
Kalidonsko i zaliv Peukèćânâ, Mesapska polja ;

484. Poput drugih imena preuzeo je Ovidije i ime Akmonovo od Vergilija, a u daljim stihovima imena : Lik, Idas i Abas.

512. Enejev je unuk Diomed, a naziva se tako po Eneju (*Οἰνεύς*), ocu Meleagra i Dejanire, kralju u Kalidonu u Etoliji. Poradi djeda njegova naziva se i njegovo kraljevstvo u Apuliji kraljevstvom kalidonskim.

513. Zaliv je Peukećana zaliv kod Tarenta u donjoj Italiji. Mesapska su polja južno od Tarenta.

Tu on ugleda spilju od mnogoga drveća tamnu,
Njiše se laka trska oko nje, stanuje u njoj
Sad kozjonogi Pan, a nekad življahu Nimfe,
Koje je u strah bio Apúlac nagnao pastir
Te ih razagnao otud ; al' nakon prvoga straha
Nimfe se osvijeste i preziruć tog proganjača
U kolo uhvate se i igrati stanu po taktu.
Pastir se naruga tome i nasljedujuć ih skokom
Seljačkim prostačke grdnje i riječi sramotne doda ;
Umukne istom onda, kad odrveni mu grlo,
Jer on postade drvo ; po soku mu poznaje ćud se.
Jagoda dafinovih gorčina pokazuje, kakva
Bijaše jezika, kog sva ljutina u jagode pr'jeđe.
Kada se poslanici povratiše s glasom, da ne će
Pomoći dati Etolci, tad Rutuli započnu vojnu
I bez pomoći te, i obje se zakrve strane.
Turno gle na sklop lađeni omorikov požudne luče
Baca ; što moru bješe uteklo, sad ognja se boji.
Mulciber pali smolu i vosak i gorivo drugo
Pa se na katarku već ka jedrima penjati stane,
Veslačke već se klupe krivuljaste zadime, — al' tad
Sveta se bogova mati opomene, da su sa gore
Idske omorike te, i uzduh napuni odmah
Zveketom bijene mjedi i jekom puhaće frule,
Pa se na pitomijem na lavima uzduhom vozeć
Reče : „Uzalud, Turno, svetogrdnom desnicom bacaš
Plamen ! al' otet ću lađe i ne ću dopustit, da vatra
Spali proždrljiva česti i ude gajeva mojih".
Kod tijeh boginjinih riječi zagrmi, — za gromom
Kiša se obori teška, odskakuje s kišom i tuča.
Sini se Astrejevi ponesu i pomute uzduh
I more, koje se dizat od nenadnog sukoba stane.

516. O Panu vidi bilješku uza stih 193. prvoga pjevanja.

532. Mulciber je pridjevak boga Vulkana ; vidi bilješku uza stih 6. drugoga pjevanja. Ovdje naznačuje taj pridjevak samu vatru.

535. Sveta je bogova mati boginja Kibela, koja se osobito štovala na brdu Idi kod Troje, a odande su bile i omorike, od kojih su bile načinjene Enejine lađe.

544. Sini su Astrejevi vjetrovi.

Snagom jednoga njih poslužívši blaga se majka
Frigijskim lađama uža od kudjelje prekine te ih
Potjera napr'jed sve dublje i utopi moru u sr'jedi.
Brvna se smekšaju tad, u tjelesa se pretvori ljudska
Drvo, i oblik glava krivuljaste dobiju krme,
Vesla se u prste pretvore sva i u noge plovne,
A bok ostane bok, odozgo što u lađa bješe
Kilj, to dobije službu kičmenjače ; u kose meke
Jedra se promijene, u mišice motke lađene ;
Ostanu modrikaste ko i prije. Nove Najáde
Morske se djevojački po valima igraju sada,
Kojih se bojahu prije. U gori rođene tvrdoj
Po moru mekom vrve za svoje postanje ne mareć.
Ali pamteći dobro, koliko na moru b'jesnom
Nevolja prepatiše, pod ljuljane brodove često,
Koji vozili nisu Ahivce, metahu ruke.
Frigijskih sjećaju se bijeda i na Grke mrze ;
Vesela gledahu lica, kad skrši se Neritska lađa,
Veselo gledahu, kada se brod pretvarao u hrid.
Pošto u Nimfama lađe oživješe, moglo se nadat,
Da će Rutulac prestat vojevati bojeć se čuda ;
Àl' nê će, — bogove obje imadu strane i hrabrost
Bogova naknadnicu. Ne bore se više za miraz
Ni za Latínovu vlast, za Lavíniju njegovu kćerku,
Nego pobjedu traže i stideć se od rata prestat
Ratuju. Venera najzad Enèju ugleda sina
Pobjednikom, te pade i Turno i Ardea, silna,
Dok živ bijaše Turno. A pošto je tuđinska vatra
Spali i njezinih kuća u pepelu nestade toplom,
Ptica iz razvalina izleti viđena prvom
Tada i krilima mahnuv sa sebe pepeo strese.
Tanahnost, glas i bljedoću i drugo, što uzetu gradu

563. Neritska je lađa Uliksova, koju je strijela Jupiterova razbila, kad su njegovi drugovi poklali Helijeve volove na ostrvu Trinakriji.

564. U hrid se pretvorio brod Feačana, na kojem se Uliks od Feačana vratio na Itaku. Kad su Feačani vraćajući se kući bili već sasvim blizu svoga ostrva, Neptun, koji se srdi na Uliksa, što je oslijepio njegova sina Polifema, pretvori njihov brod u hrid.

Liči, i ime samo sačuvala ona je ptica,
Te se Ardea sama oplakuje krilima bijuć.
Već je Enèjina hrabrost Junonu samu i druge
Bogove nagnala, da se od davnašnje povrate srdžbe,
I tad kraljevstvo Julu dječaku utvrdivši dobro
Zreo Kiterkin sin za nebesa postao bješe.
Venera zauzme za nj se kod bogova i svom se ocu
Obvije oko vrata i reče : „Nikad nijesi
Bio mi nemilostiv, al' sada preblag mi budi,
Te mom Enèji, kojem po krvi mojoj si djedom,
Kakvo božansko daj dostojanstvo, makar i malo,
Samo da dobije kakvo. Ta dosta je vidjeti jednoć
Kraljevstvo nemilo te se rijekom voziti Stiškom".
Bozi se privole tome, nepomičnih oči ni sama
Kraljica ostala nije, već pristade prijazna lica.
Nato prozbori otac : „Vrijedni ste nebeskog dara,
Koja i za kog moliš. Šta želiš, nek bude ti, kćerko !"
Tako reče, a ona s veseljem zahvalivši ocu
Zrakom se lakim poveze na kolima, što su ih krila
Golublja nosila, na žal Lavr ntskî, gdje pokriti trskom
Mílî s valima svojim Numìcij u obližnje more.
Ovom zapovjedi, da sve s Enèjê, što potpada pod smrt,
Opere i tiho tekuć u pučinu da ga odnese.
Rogati posluša bog, što Venera naloži njemu.
I na Eneji sve, što smrtno bijaše, vodom
Okupa, ispere svojom, — a bolji mu ostade dio.
Tijelo očišćeno božanskim mirisom mati
Pomaže, s nektarom slatkim smiješav ambròsiju takne
Usta mu, te on postade bog, — i narod Kvirínov
Nazva Indìgetom njega i sazda mu hram i oltare.

599. Numicij je malena rijeka kod Lavinija u Laciju. Prema običnoj je priči Eneja poginuo u boju kod te rijeke ili se u njoj utopio.

607. Narod Kvirinov jest narod Romulov, koji iza smrti postade bogom Kvirinom, kako se pripovijeda malo kasnije, st. 828.

608. Indigetima se nazivahu stari italski mjesni bogovi. Eneja postade s vremenom istovetan s Jupiterom Indigetom, koji se poštovao u Laviniju. Njegovo se svetište kasnije nahodilo između Lavinija i rijeke Numicija.

Onda pod dvoimenog Askànija potpadne Alba
S kraljevstvom Latinskijem. Za njime Silvije dođe,
Kojega Latin sin starinsko je držao žezlo
I ponovio ime. Za ovim slavni je Alba
Došo, za Albom Epit, a onda Kapet i Kapis
(Upravo Kapis i Kapet). Tibȅrîn primi iza njih
Kraljevstvo ; taj se u vodi u Tuščanskoj utopi, kojoj
Svoje ostavi ime. A njegovi bili su sini
Remul i Akrota ljuti. Izmed njih starijeg brata
Remula udari munja, jer nasljedovo je munju.
Akrota od brata svoga pametniji predade žezlo
Jakome Aventínu ; na istome sahranjen brdu
On je, na kojem je vlado, i svoje mu ostavi ime.
Već je Palàtînskî narod pod Prokinom živio vladom.
U doba njegovo bješe Pomóna, — od Hamadrijádâ
Latinskih vještije nije nijedna radila bašče,
Niti je oko voća pomnjivija ikoja bila ;
Otud je i ime njeno. Ni šume njoj ni rijeke
Mile nijesu, već polja i drveće s prekrasnim voćem.
Mjesto koplja u ruci krivuljasti kosijer drži,
Kojim sad prebujni rast preprečuje ï grâne kreše,
Koje se bez reda šire, sad koru reže i u nju
Kalami drvo i sok u navrt meće ; — sad vodom,
Koja teče, Pomóna krivuljaste natapa žile
Kor'jenja željnoga vlage i ne da im trpjeti žeđu.
To joj je ljubav i pomnja ; za Veneru ne mari ništa.
Bojeć se sile seljákâ iznutra zatvora voćnjak,
Ne pušta nikakvog k sebi muškarca i bježi od njega.

609. i d. Albanskih kraljeva, što ih sada izbraja, poznaje Ovidije samo trinaest, dok ih ostala stara vrela pominju četrnaest. Ostala naime vrela postavljaju između kraljeva Askanija i Latina Silvija još dva Silvija, a Ovidije samo jednoga.

613. i d. Valjada poradi metra pjesnik je u stihu 613. prije spomenuo Kapeta nego Kapisa, pa zato u idućem stihu izrijekom primjećuje, da je Kapis bio stariji.

622. i d. Pomona i Vertumno stara su italska božanstva, bogovi plodnosti drveća. Vertumno se obično nazivao : *Pomonus*.

623. O Hamadrijadama vidi bilješku uza stih 690. prvoga pjevanja.

Što sve Satiri nisu učinili — mladi plesači,
Što li omorikov v'jenac na rozima noseći Pani,
Silvan, koji je svagda od svojih godina mlađi,
I bog, što lupeže goni kos'jerom i sramotnim udom,
Da se ne približe k njoj ! Nadvisivao ljubavlju svojom
Njih je Vertumno sve. al' sretniji ne bješe od njih.
Kako je nosio često u košari klasje ko žnjetvar
Izmučeni obučen u obličju žnjetvara pravog !
Često je od sijena vijenac imo na čelu,
Ko da je prevraćao baš sada košenu travu ;
Ostane nosio često u ruci je u tvrdoj, pa bi
Kleo se svatko : sad baš odvezo je umorne vole ;
Ima li kosijer, sličan kresaču je ili rezaču,
Nosi li ljestve, misliš, da voće je pošao brati ;
Vojnik je, kad mač imade, a ribar, kad udicu nosi.
Tako je u mnogim znao oblicima pribavit sebi
Pristup te se nasladit Pomónu gledajuć krasnu.
Znao je također glavu obàviti šarenom kapom
Pa se upiruć o štap i noseć na glavi sjedine
Bakom se znao načinit i u vrt obrađen unić
I tu se čuditi voću te reći : „Blažene l' tebe !"
Onda hvalit, cjelivat Pomónu, kako je prava
Ne bi cjelivala baka. Tad na grudu zguren bi sjeo
I gledo grane, što se od jesenskog svijaju roda.
Lijepi stajaše brijest pred njime sa prekrasnim grožđem,
Njega pohvalivši on zbog vrline i nakita skupa
Reče : „Al' kada bi deblo bez loze stajalo samo,
Ništa se do lišća ne bi na njemu tražilo drugo ;
Ali i loza, što se brijesta združena drži,
Da se združila nije, povijala bi se po zemlji ;
A ti se primjera ne ćeš da držiš drveta ovog,

637. i d. O Satirima i Panima vidi bilješku uza stih 193. prvoga pjevanja. Od Pana nije različan bog Silvan.

640. „Bog, što lupeže goni kos'jerom i sramotnim udom" jest Prijap, sin Bakha i Venere, čuvar vrtova, vinogradâ i poljâ.

670. i d. Prema starim je vijestima Helena imala svu silu prosaca. Jedno ih staro vrelo izbraja dvadeset i devet.

Lapitski se pokolj zbi poradi Hipodamije, kojom se Piritoj ženio ; vidi stihove 210. i d. dvanaestoga pjevanja.

Nego od braka bježiš i ne misliš poći za koga.
O da hoćeš ! prosaca saletjelo tebe bi više,
Negol' u Helene bješe i one, s koje se pokolj
Lapitski zbi, i u žene Ulìksa opreznog, smjelog.
I sad, kada se kloniš i odvraćaš ti od prosaca,
Hiljada ljudi te žele i polubozi i bozi
I sva božanstva, što ih na Albanskim brdima ima.
Al' ti ako si mudra i dobro se udati hoćeš
I staru poslušat mene, što više od svih te onih
Ljubim i više, no misliš : okani se običnog braka,
Nego za bračnog druga Vertumna uzmi, — za kojeg
I ja ti jamčiti mogu. Ni sebi poznatiji nije
Negoli meni on. Po svijetu se ne skita svakud,
Sjajan nije mu stan, al' svaku, koju gdje vidi,
Ne ljubi kao većina prosaca. Ti si mu prva
Ljubav i zadnja i svoje posvećuje godine tebi
Jedinoj ; k tome je mlad i milote prirodne ima
Dar i pretvorit se vješto u svakakve oblike može,
Štogod zaželiš — ma što zaželjela — sve će učinit.
Oboje ljubite isto ! u njega je voće, što gajiš,
Prvog, i plodove tvoje u desnici veseloj drži.
Al' sad ne mari za voće on sa drveća brano
Ni za povrće, što je u baščama, s dobrijem tekom,
Ni za što, samo za te. Na ljubav mu smiluj se žarku
I misli, da ti sâm na svoja usta se moli.
Kazni se bogova boj i Idalijke, kojoj su mrska
Tvrda srca, i gnjeva Ramnùsîjkê zlopamtne boj se.
A da se više bojiš, pripovjedit događaj sad ću
(Stara sam, i mnogo doznah) cijelome predobro Kipru
Poznat, da lakše se skloniš i srce svoje umekšaš.
Ifid neznatna roda potomak vidio bješe
Djevojku plemenitu iz Teukrove iz krvi stare

693. Idalijka je Venera, a naziva se tako po svome svetištu u Idaliju na ostrvu Kipru.

694. Ramnusijka je boginja Nemesa, boginja umjerenosti i uzdržanja, koja kažnjava svaku obijest, a naziva se tako po mjestu Ramnu kod Atene, gdje bijaše staro njezino svetište.

699. Teukar, brat Ajaksov, bojeći se gnjeva oca Telamona, pobježe na Kipar i osnova tamo nov grad Salaminu. Crtajući djevojku

Anaksarétu, — i vidjev u kostima svim se usplamti.
Nakon dugačke borbe, kad razumom nije već mogla
Strasti svladati, ode do njezine ponizan kuće ;
Dojilji jad svoj prizna i ljubav i zamoli, da mu
Prijazna bude, — tako hranjenice njene joj nada !
Katkad je dovratnike vijencima mokrim od suza
Znao kititi on i boke mekane svoje
Na tvrdom pragu izvalit pa kleti okrutnu bravu.
Anaksaréta je ljuća od pučine burne, kad Jarci
Zalaze, od gvožđa tvrđa, što Norička vatra ga topi,
I od kamena živca ukorenjena u zemlji ;
Prezirno njemu se smije i surovo nemilim činma
Ohole dodaje r'ječi i ljubećem uzima nadu.
Ne odol'jevajuć Ifid i ne moguć trpjeti muka
Dugih i tuge reče pred vratima besjede zadnje :
„Ti si, Anaksaréta, pob'jedila ! trpjeti ne ćeš
Već dodijavanja moga, i spremaj veseli triumf,
Pjevaj Peansku pjesmu, ovjenčaj se lovorom sjajnim.
Ti si pob'jedila, ja mrem s veseljem ; raduj se tvrda ;
Bar ćeš morati nešto na ljubavi hvaliti mojoj,
Kojom tebi ugodih, i zaslugu priznat ćeš moju.
Al' znaj, da ću te prestat da ljubim onda, kad živjet
Prestanem, i dva života da najedno ostavit moram.
Ne će ti glasovi doći o mojoj smrti, već samog
Vjeruj mi, vidjet ćeš mene gdje glavom dolazim k tebi,
Gledajuć mrtvo mi t'jelo da oči okrutne pariš.
Al' vi ako, o višnji, na ljudska gledate djela,
Vi ne zaborav'te mene (već jezik ne smije drugo

tvrda srca, koja uporno odbija ljubav, i mladića, koji je ustrajan u ljubavi, pa na svaki način kuša da pridobije za se srce djevojačko, Ovidije se služi mnogim motivima, koji su prije njega već nebrojeno puta bili upotrijebljeni u aleksandrinskom i rimskom pjesništvu, a i sam se njima obilato služio u starijim ljubavnim pjesmama, tako na pr. da ljubovnik vijencima kiti dovratnike djevojčina stana, da spava na pragu njezine kuće i t. d.

711. Jarci, zvjezdano jato, zalaze oko polovine mjeseca prosinca. U to je doba more obično veoma burno.

712. Noričko se željezo u starini osobito cijenilo.

720. Peanska se pjesma isprva pjevala u čast Apolonu, a kasnije se nazivahu tako i druge pobjedne pjesme.

Molit), učin'te, dugo o meni da pričanja bude ;
Kad pokratiste život, produljite spomen mi barem !“
Reče i oči vlažne i blijede dižući ruke
Dovratnicima, što ih vijencima kićaše često,
Na zamku konopac sveže na vrhu vrata i reče :
„Okrutna bezbožnice, vijenac taj ti je mio !“
U zamku glavu uvuče, pa i tad se okrene k njojzi,
I onda nesretno breme sa svezanim obisne vratom.
Noge se trznu i lupe o vrata, a vrata se otpru,
Pokažu, što se zbilo ; — povikavši sluge ga dignu
I majci u dom odnesu (jer otac pokojni bješe) ;
Ona ga primi na krilo i grleći mrtvoga sina
Žalosnih roditelja izgovori besjede nad njim
I sve učini ono, što majke žalosne čine,
Zatim u sprovodu plačnom sprovede kroz grad ga dav ga
Nosit u nosilima na spalište bl'jedog mrtvaca.
Anaksarétin je dom u blizini slučajno stajo,
Kud je povorka tužna prohodila i tvrdoj dođe
U uši tužnjave glas, i osveta božja je stiže.
„Hajde da vidimo sprovod žaloviti !“ ganuta reče,
Pa se u visoku sobu sa širokim prozorma pope.
Kako Ifida spazi na nosilima gdje leži,
Oči se ukoče njoj, navuče se bljedilo t'jelom
I krv iščezne topla. Kad htjede da odstupi natrag,
Noga se ne može maći ; kad htjede da odvrati lice,
Ni to joj ne bi moguće, i pomalo obuze sve joj
Udove kamen, koji već prije u grudima bješe.
Ne drži za gatku ovo : u gradu je još Salamini
Kip sa oblikom njenim, u hramu Venere stoji,
Koja daleko gleda. Držeći ovo na umu
Ohola, negipka ne bud' i s ljubećim združi se, Nimfo,
Tako ti proljetni mraz ne opalio voća u pupu,
A u cvijetu ti voća ne stresli žestoki vjetri !“
Kad to izgovori bog, što načinio bješe se bakom
Bez nužde, onda se stvori mladićem i odbaci sprave,
Koje ga staricom čine, i pokaže on se Pomoni,
Kao presjajno lice sunčano kad pred sobom svlada
Oblake i onda sine, a nema na putu nijednog,

Hoće da učini silu, al' ne treba sile, jer Nimfu
Osvoji oblik Vertumnov i s njime osjeti ranu.
Zatim je nepravednik Amúlij Ausònijôm vlado
S vojskom, al' Nùmitoru starini unuci vrate
Kraljevstvo izgubljeno ; utemelje zidi se gradu
Na Palilijski blagdan ; Sabínci pod Tatijem kraljem
Započnu rat i do tvrđave put otvoriv Tarpéja
Dušu kazni vrijednu pod gomilom štitova pusti.
Otud Kurani pođu i na vuke šutljive nalik
Stiskujuć glase u ustih spavaćive napadnu ljude,
Onda k vratima krenu, što zasovnicom ih čvrstom
Zatvori Ilijin sin. Al' Saturnija otvori jedna
Vrata bez ikakve buke, kad òkretao se stožer ;
Samo Venera ču, gdje poluga pade od vrata
Te bi zatvorila ih, al' bozima slobodno nije
Bogova posle razbijat. U susjedstvu Janovu bjehu
Ausonske Nimfe, gdje teče iz izvora studena voda.
Venera zamoli njih, da pomognu ; pravednu molbu
Ne mognu boginji odbit te izvabe iz vrela svoga
Vodene žile. Još onda nepristupna ne bjehu vrata
Otvorenoga Jana ni vodom presječen prolaz ;
Žućkastog sumpora Nimfe pod obilni metnuše izvor
I žile šuplje smolom upališe, da se sve puše.
Od sile tê i druge vrućina u nutrašnjost vrela
Prodre, i voda, što se dotada sa studeni bješe

773. Unuci su Amulija i Numitora Romul i Rem, sinovci Numitorove kćeri Reje Silvije i boga Marta.

775. Palilijski je blagdan, što se svetkovao u čast stare italske boginje Paes 21. travnja.

776. i d. Tarpeja, kći Spurija Tarpeja, zapovjednika tvrđave na Kapitoliju, obrekla je Sabincima, da će im otvoriti vrata tvrđave, ako joj dadu ono, što nose na lijevoj ruci, želeći dobiti zlatne njihove narukvice. No na lijevoj su ruci Sabinci nosili i štitove, pa bacivši ih na Tarpeju zasuli je njima.

778. Kurani su stanovnici grada Kures u zemlji Sabinaca.

781. Ilija je Reja Silvija, kći Numitorova i mati Romulova, a Saturnija je Junona, koja je gnjevna i na Romula, jer je potomak Trojanaca.

785. Bog Jan, bog s dva obraza, od kojih jedan gleda u budućnost a drugi u prošlost, imao je hram na zapadnom obronku Kapitolija na putu, koji je vodio od Rimskoga fora do Cezarova fora Općeno se držalo, da je taj hram podigao još Numa.

*

Alpinskom borila, sada ustupila ni vatri nije.
Dovratnika se oba od gorućeg zapuše pljuska,
I novo vrelo zakrči put do obrèčenîh zalud
Ljutim Sabíncima vrátâ, dok mogaše Martova vojska
Metnuti oružje na se. A kada iziđe s njome
Romul u bitku te se tjelesima Sabinskim pokri
Rimska zemlja, a pokri i svojima, i kad već krvcu
Zetova bezbožni mač sa krvcom tastova sm'ješa,
Napokon odluče prekinut rat i do krajnosti više
Med sobom se ne borit, a Tatije vladu da primi.
Kada Tatije umre, nad naroda vladaše oba
S pravom jednakim Romul. Tad Mavors kacigu skinuv
Prozbori bogova ocu i ljudi besjedu ovu:
„Došlo je, roditelju, vrijeme, kad na tvrdom stoji
Temelju država Rimska, ma tkogod vladao njome;
Nagradu obećanu i meni i unuku vr'jednu
Treba sad dati i njega sa zemlje na nebo dići.
Ti si mi obreko jednoć u zboru pred bozima svima
(Pamtim, jer ljubaznu riječ sačuvah u srcu dobro):
„„„Jedan čovjek će biti, kog u nebo dići ćeš plavo"".
Tako si reko, a sada rijèčî smisao ispun'".
Svemožni Jupiter prista i oblacima nebesa
Crnima zastre te gromom i munjom prestraši svijet.
U tome pouzdan znak uzdignuća obrèčenôg Gradiv
Poznade te se uprv o koplje na kola skoči,
Na kola s jakijem konjma u krvavu jarmu, i bičem
Ošine konje te zrakom naglavce se spusti i stade
Na najvišem brežuljku Palátija šumom obraslog;
Otud Ilij'na sina odnese, kad svojim Kvirítom
Vraćaše državna prava. U tanahnom uzduhu smrtno
Tijelo raspade se, ko olovna kada se kugla

798. Martova su vojska Rimljani, jer je Romul Martov sin.
802. Zetovi su Rimljani, a tastovi Sabinci, jer su Rimljani potimali njihove kćeri i oženili se njima.
806. Mavors je starije ime boga Marta, Romulova oca.
818. Gradiv je pridjevak boga Marta; vidi bilješku uza stih 427. šestoga pjevanja.
825. i d. Ovdje se ponavlja staro mišljenje, da se olovna kugla bačena praćom rastopi u zraku, što smo ga čuli već u drugom pjevanju, stih 727. i d.

Topi u nebeskom visu iz široke bačena praće.
Romul krasniji lik i dostojniji visokih svetih
Jàstûkâ dobi, kakav u plaštu je kraljevskom Kvirin.
Misleći, izgubljen da je, Hersìlija žena za njime
Plače, al' kraljica k njoj Junona svijenim putem
Iridu pošlje, da ovu udovici besjedu javi:
„Gospođo, najljepša ti o diko u Latinskoj zemlji
I u Sabinskom rodu, od žena dostojnija sviju
Bila si takoga muža, a sada Kvirinu si žena.
Ne plač', a ako želiš da ugledaš tvojega muža,
Za mnom u zeleni gaj na brežuljku Kvirínovu hodi,
U gaj, što kralja Rimskoga hram obastire sjenom".
Irida posluša te se po luku šarenom spusti
Na zemlju i sve kaže Hersìliji, kako je nalog.
Jedva podiže oči Hersìlija stidljiva lica
I kaže: „Boginjo vod' me — ne mogu, koja si, reći,
Al' zacijelo si boginja ti — o vodi me te mi
Lice muža pokaži; nek jednom samo sudbina
Dâ mi vidjeti njega, nebesa, reći ću, dobih".
Odmah se s Taumasovom sa kćerkom na Romulov ona
Popne brežuljak, a ondje iz etera padne zvijezda
Na zemlju; od te se svj'etle zvijezde Hersilija zasja
Sjajem i zajedno s njom se u eteru raspline ona.
Poznatim rukama nju osnivač Rimskoga grada
Primi te ujedno s t'jelom i ime joj prom'jeni te je
Nazva Hora, i ona s Kvirínom boguje sada.

828. Rano postade kralj Romul istovetan s Kvirinom, ratnim bogom Sabinaca. Kako pjesnik ovdje opisuje Kvirina, bit će da je taj bog bio prikazan na kojem kipu njegova doba.
831. O Iridi, kćeri Taumasovoj i glasnici Junoninoj, vidi bilješku uza stih 479. i d. Svijeni put, kojim je Junona šalje, jest duga.
832. i d. Hersilija, Romulova žena, bila je također jedna od ugrabljenih Sabinaka.
836. i d. Prema priči Rimljani su Romulu odmah nakon njegova uzlaska među bogove posvetili hram na brdu Kvirinalu.
845. i d. Romulov je brežuljak Kvirinal nazivajući se tako po božanskom njegovu imenu.
851. Kao boginja Hora bila je Hersilija istovetna s Hebom, boginjom mladosti.

PETNAESTO PJEVANJE.

Romula naslijedi u kraljevskoj časti N u m a. On je željan znanja i polazi na nauke k mudracu P i t a g o r i u Kroton. Tamo doznaje, da je grad Kroton sazdao M i s k e l dobivši zapovijed od Herkula, da osnuje naselje na grobu gostoljubivoga njegova prijatelja Krotona. Kad je Miskel htio da ostavi zavičaj, bude poradi toga stavljen pred sud i svi su ga članovi suda osudili, ali crni se njihovi kamenčići čudom pretvoriše u bijele i on bude odriješen (st. 1.—59.). Pitagora je s ostrva Sama došao u Kroton i uči pored mnogoga drugoga, da ne valja jesti životinjskoga mesa, a u vezi s tim razlaže nauku svoju o selenju dušâ u raznovrsna tjelesa. On je sam bio negda Trojanac E u f o r b, koji je poginuo od Menelajeva koplja. Pa i sve se drugo na svijetu mijenja iz jednoga oblika u drugi: rijeke mijenjaju svoje korito, gradovi okolinu, ostrva i brda svoje mjesto (st. 60.—478.). Vrativši se od Pitagore Numa je do smrti valjano upravljao Rimom, a kad je umr'o, tugovala je za njim Nimfa E g e r i j a, njegova žena, pa je ni H i p o l i t, sin Tesejev, uza sve nastojanje ne može da utješi (st. 479.—496.). Teseju je povratio život Eskulapije i on sada kao svećenik V i r b i j e upravlja Dijaninim svetištem kod Aricije. Egerija se od žalosti lijući suze pretvorila u vrelo (st. 497.—551.). Tako se dogodilo jednako čudo kao i onda, kad je od grude zemlje postao dječak T a g e s, koji je Etruščane naučio gatanju, ili kad je R o m u l o v o k o p l j e zabodavši se u zemlju prolistalo i postalo sjenovito drenovo stablo, ili kad je pretor K i p u rijeci vidio rogove na svojoj glavi, znak buduće svoje vlasti u Rimu, koju je on odbio i time pribavio sebi poštovanje kod Rimljana (st. 552.—621.). Iza novoga proemija od četiri stiha, u kojem zaziva Muze, kazuje pjesnik, kako su Rimljani za kuge, koja ih je uništavala, prema odredbi proročišta u Delfima pozvali boga E s k u l a p i j a iz Epidaura, da ih izbavi. Bog uzađe na njihovu ladu u obličju zmije i došavši u Rim nastani se na ostrvu rijeke Tibera. Kad je kuga prestala, Rimljani mu podigoše hram na tom ostrvu (st. 622.—744.). Dok je Eskulapije bio došljak, C e s a r, koji se pretvorio u zvijezdu i postao bogom, bio je rođeni Rimljanin. Njegovu su smrt navještivala različna kobna znamenja, a kad je poginuo od ubilačke ruke, žalosnu Veneru tješi Jupiter time, da će posinak Cesarov O k t a v i j a n biti daleko znatniji od svoga poočima, dok i on ne postane bog (st. 745.—870.). U zaglavnim stihovima izriče pjesnik živo uvjerenje, da će mu ova njegova pjesma pribaviti besmrtnu slavu (st. 871.—879.).

Onda se pitati stane, težinu bremena tol'kog
Tko će primiti, tko l' će nasl'jediti tòlikôg kralja.
Glasnica istine Fama za kralja slavnoga Numu
Naznači, koji je gledo, da nè samo Sabinskog pozna
Naroda običaje, već umom opsežnim svojim
Za višim iđaše on istražujuć stvarima narav.
Tâ ga je nagnala težnja, da domovinu i Kuru
Ostaviv Herkulova domaćina otiđe gradu.
Kad on pitaše tamo, na zemlji Italskoj tko je
Grčki osnovo grad, domorodac jedan mu stari,
Dobar znalac starine, kazivati stane ovako:
„Sin je Jupiter-boga s množinom Iberske stoke
Od Okèana, kažu, doplovio sretno na žale
Lakinske, — i dok stoka po travi pasaše mekoj,
U gostoljubive dvore Krotóna slavnoga Herkul
Uđe i počine tamo od truda dugog i ovu
Reče na odlasku riječ: „ „U vr'jeme će ünûkâ stajat
Na mjestu ovome grad.“ “ Što obeća, istina bješe:
Jer tad življaše sin Argólca Alémona Miskel,
Koji je najdraži u to vrijeme bozima bio.
Jednoć kad tvrdo spavaše on, batonoša nada nj
Nagne se te mu reče: „ „Domaju ostav' i idi
Tamo u suprotnoj zemlji gdje Esar po kamenju teče.“
Ako ne posluša, mnogo i strašno mu stane prijetit,
A izatoga nestade sna i zajedno boga.
Usta Alémonov sin i tiho se sta u pameti

---

8. Herkulov je domaćin Kroton, o kojem je govor u daljim stihovima.

12. i d. Ibersku je stoku Herkul, sin Jupiterov, dotjerao sretno u Italiju, kad je pogubio golemoga pastira Geriona; vidi bilješku uza stih 185. devetoga pjevanja.

14. Lakinski su žali glavina Lakinij blizu Krotona. Na toj je glavini bio znamenit hram boginje Junone *(Lacinia)*.

19. Alemon (grčko ime naznačuje upravo potukača) nije bio Argolac nego iz Aheje i riječ „Argolac” ima ovdje isto značenje, koje i riječ „Grk”.

21. Batonoša je Herkul, koji sva junačka djela počinja s pomoću topuzine.

23. Rijeka Esar, danas Esaro, tekla je krosred Krotona.

Utvare sjećat, i misli sa mislima dugo se bore :
Nalaže bog otputovat, a zakoni odlazit brane
I smrt određuju onom, tko ostavit hoće domaju.
Sjajni sakrije Feb u Okèanu blistavo lice,
I noć pregusta već zvjezdovitu pomoli glavu,
Opet mu isti se utvori bog i nalaže opet,
A ne posluša l', stane još više i teže prijetit.
Miskel se uplaši nato i svetinju očinsku htjede
Pren'jet u naselje novo. Po gradu nastane žamor,
Na sud je zákônâ pozvat prezirač. Pošto se svrši
Saslušanje i jasna krivìca bî bez svjedoka,
U ruhu prljavu krivac k nebesima ruke i lice
Digne i reče : „Pomozi, o bože, kojemu dvanajst
Poslova pribavi nebo, jer tî me u krìvicu nagna".
Stari je običaj bio kamečcima b'jelima krivce
Odrješavat od tužbe, a crnima njih osuđivat.
Tada se samo crni kamenčići u žaru spuste
Nemilu, i to je zla po Miskela presuda bila ;
Al' kad prevrnu žaru i izaspu, glase da broje,
U bijele se svi kamečci pretvoriše crni ;
Tako dobije sin Alémonov presudu dobru
Po volji Herkulovoj ; zahvaliv ocu božanskom
Pastorku Amfitrióna sa povoljnim vjetrima uđe
U more Jonsko on ; Lakedèmonskî minuvši Tarent
Mine i Sibaris grad, Salèntînskî također Neret,
Sirinski zaliv, Krimísu i Japigove poljàne.
Prošavši zemlje, što glede u obale, jedva je ušće
Esara naznačenog sudbinom našo, a blizu

28. Poput optuženikâ u Rimu i Miskel dolazi pred sud u prljavu ruhu, da bi ganuo suce na smilovanje.

39. i d. Dvanaest poslova Herkulovih, koji mu pribaviše nebo, izbrajaju se u devetom pjevanju, stih 182. i d.

50. i d. Izbrajajući mjesta, u koja se Miskel navrnuo ploveći u Kroton, Ovidije ne slijedi geografički njihov poredak, valjada zato, da naznači, kako je Miskel lutao naokolo.

Tarent su osnovali Lakedemonjani. Sibaris se nahodi na jugozapadnoj strani od Tarenta. Neret je bio grad Salentinaca u Kalabriji. Siris bilo je u starini ime grada Heraklije u Lukaniji na zalivu kod Tarenta. Krimisa je grad u Lukaniji južno od Tarenta, a Japigove su poljane zemljište, što okružuje Tarent.

I grob, u kojem svete Krotónove kosti je zemlja
Krila, te ondje sagradi grad po nalogu boga,
Pa ga po sahranjenom junaku nazva Krotónom".
Iz priča znalo se dobro, da takav bješe početak
Onoga mjesta i grada na kraju Italske zemlje.
Tu je Samljanin čovjek prebivao, koji iz Sama
Pobježe i od vladara te izgnanik od volje svoje
Bješe na tiranstvo mrzeć. I ako mu nebo daleko
Bješe, al' umom prodre do bogova, i oku ljudskom
Što je priroda skrila, uočio duhom je svojim.
Pošto je pameću sve i pomnjom razabro budnom,
To je predavao ljudma za nauk te šutljivom kolu,
Što mu se divilo r'ječma, razlago je sv'jeta postanje
Svega i uzroke stvari i što li je priroda, što bog,
Otkle nastaje snijeg i otkle rađa se munja,
Jupiter dali il' vjetri iz razdrtih oblaka grme,
Što li potresa zemljom, po kojem se zakonu zv'jezde
Miču, i druge je tajne razlago. Životinje jesti
Prvi je on zabranjivo i prvi otvorio usta
Za mudre riječi ove (al' one ne nađoše vjere) :
„Nemojte oskvrnjivat, o smrtnici, svoja tjelesa

60. i d. Prema starim se vijestima Pitagora rodio na ostrvu Samu, ali je ostavio domovinu, jer se nije mogao oprijateljiti s vladom tiranina Polikrata. On je živio u drugoj polovini šestoga vijeka prije Hr. u Krotonu. Pjesnik postavlja u njegovo doba kralja Numu, premda se u staro doba znalo, da je Numa morao biti mnogo stariji od Pitagore i da je on učenikom njegovim postao samo poradi toga, jer se u staro doba općeno nastojalo, da se lica srodnih misli i nastojanja također po vremenu udruže.

66. i d. Šutljivo su kolo Pitagorini učenici, jer im je po nekoliko godina bilo zabranjeno, da uopće štogod govore. Poslovično je bilo divljenje, kojim su učenici Pitagorini pratili njegove riječi.

Nama nije poznato, da se Pitagora bavio pitanjima, što se naznačuju u daljih šest stihova, ali sva se ta pitanja pretresaju u veličanstvenoj pjesmi „*De rerum natura*" rimskoga pjesnika Tita Lukrecija Kara (98.—55. prije Hr.), kojega je Ovidije osobito štovao, pa mu je valjada priznanje svoje htio da izreče na taj način.

75. i d. Razlažući Pitagorinu nauku u govoru, koji zadovoljava sva pravila tadašnje retorike, građu je Ovidije crpao iz Varonova djela „*Antiquitates rerum humanarum divinarumque*". No Varon nije prikazao čistu nauku stare Pitagorine filozofičke škole, nego

Jelima groznim ! Ta žita imade i voća ; što grane
Savija svojom težinom, na čokoću jedro je grožđe,
Ima slatkoga bilja i takvog, što na vatri može
Blaže i meklje postat ; mlijeka vam ne brani nitko,
Ne brani ni meda, koji po majčinoj dušici miri.
Rasipna zemlja ljude obdaruje bogatstvom svakim
I jelom blagim i hranu bez klanja i bez krvi daje.
Glad utišavaju mesom životinje nekoje, ne sve,
Jer konj i stoka sitna i krupna žive od trave ;
A životinje, koje goropadne ćudi su divlje,
One se krvavom hranom naslađuju ; takvi su tigri
Armenski, takvi su vuci i medvjedi i lavi ljuti.
Ao kolikî je grijeh, kad meso se u meso trpa
I kad lakomo t'jelo od proždrtog tijela deblja,
Od smrti živoga bića kad živo živuje biće !
Dakle u obilju tol'kom, što predobra majka ga zemlja
Daruje, tebi godi da žvaćeš okrutnim zubma
Nemilo razdrto meso i običaj Kiklopski držiš,
Te utišati ne možeš glad proždrljivog svoga
Trbuha opakoga, da drugog ne usmrtiš koga ?
Ali negdašnje ono vrijeme nazvano „zlatnim"
Življaše sretno o plodu stabala pa i o travi,
Što je proizvodi zemlja ; ne kaljaše usta se krvlju.
Onda su sigurno ptice po zraku mahale kril'ma,
Bez straha ikakvog zec po travi onda se skito,
A lakovjerna riba o udici obisla nije ;
Zasjede ne bješe nikom, nit itko se pr'jevare bojo,
Živjelo sve je u miru. Pozavidje začetnik neki
Rđavi (koji bješe, da bješe) lâvâ životu
Te u lakomi spusti u trbuh jestvine mesne
I put otvori zloći. Okaljalo valj'da se gvožđe
Prvi put krvlju zvijèrî i ugrija njom se, — pa to bi
Dostajat moglo, jer bića, što rade nama o glavi,
Mogu se, dopuštam, ubit bez povrede dužnosti naše.
Ako ih i smješe ljudi ubijat, al' ne smješe jest ih ;

nauku Novopitagorovaca, koja je bila puna primješajâ Platonove i stoičke filozofije. Napose je Varon mnogo građe crpao iz spisa stoika Posidonija, učitelja Ciceronova, koji je i u Rimu dulje vremena boravio.

Otud se rasprostre dalje grjehota, i svinja je prva,
Misli se, žrtvovata i zaklata zato, što usjev
Podri gubicom krivom i ote godišnju nadu ;
Jarac podgrizav lozu pred žrtvenikom je, kažu,
Bakha osvetnog zaklat. Postradaše s krivice oba, —
Al' što skriviste, ovce, o mirna stoko na dobro
Stvorena ljudma, što nektar u vimenu nosite punom,
Meku nam dajete vunu, od koje se gotovi naše
Ruho, i koristite životom nam više no smrću ?
Što su goveda dobra bezazlena skrivila, koja
Za rad su stvorena i trud, a ne znaju lukavstva, varke ?
Nezahvalan i dara Deójina nevr'jedan bješe,
Tko je od pluga teškog krivuljastog svoga orača
Mogo izjarmit na klanje i sjekirom presjeć mu mogo
Žuljav od truda vrat, što njime je toliko puta
Tvrdu orao njivu i kući vozio žetvu.
Ni tog još nije dosta bezakonja ; ljudi i same
Bogove u svoj zločin uvaljuju misleći, da se
Krvlju mukotrpnog vola naslađuju višnja božanstva.
Žrtvu bez ikakve ljage i prekrasnu (škodi joj, što je
Svakom je vidjeti milo) naresiv tracima, zlatom
Vode pred oltar, a ona ne sluteći molitvu sluša,
Vidi, gdje med roge siplju na čelo joj žito, oko kog
Sama se trudila, a tad od noža gine (već možda
Viđenog u bistroj vodi) i krvlju svojom ga kalja ;
Žrtva još živi, i već iz prsiju vade joj žile
Te ih motre i božje istražuju odluke u njih.
Na jela zabranjena što lakomi tako se čovjek?
Ti se, smrtnički rode, usuđuješ jesti ih? ja vas
Molim, ne činite to i slušajte nauke moje ;
Zaklatih goveda meso kad stanete metat u usta,
Znajte i osjećajte, da žvaćete vaše težake.

118. Riječi, da ovce daju meku vunu, od koje se gotovi ruho, ne pristaju u usta Pitagori, jer on i njegovi učenici nosili su s a m o laneno ruho.

122. Deoja je pridjevak Cerere, boginje ratarstva i usjeva.

134. Pred žrtvenom je životinjom plitica s vodom i u vodi je životinja mogla vidjeti nož, dok je se svećenik po starom običaju doticao nožem po glavi i leđima.

Kad bog usta mi miče, slijedit ću dostojno boga,
Koji ih miče, te moj rasklopiti Delf ću i nebo,
Mudrosti uzvišene otvorit ću besjede te ću
Velike stvari objavit, što dugo bijahu tajne,
I um ih starih nije dokučio. Hoću da šećem
Po nebu višnjem, hoću da tromu ostavim zemlju
I u oblaku plivam, da na pleći Atlasa jakog
Stanem i gledam s daleka, bez razuma kako se ljudi
Koleblju amo i tamo i drščući boje se smrti,
Hoću da ih slobodim i razvijem razredbu sudbe.
O ti pleme, što predaš i plašiš se studene smrti,
Što te je Stiksa strah i mraka i praznih imena
— Pjesničke građe — i k tome pogíbeljî svijeta lažnog?
Ili izgorjelo t'jelo na lomači, ili ga starost
Izjela, nemojte mislit, da išta još trpjeti može ;
Proste su od smrti duše ; iz jednog kad izиđu stana,
Svaki put novi prima ih dom, i stanuju u njem.
Ja bjeh — sjećam se dobro — u vr'jeme Trojanskog rata
Euforb, Pantojev sin, i meni u prsi sprijed
Nekad se teško koplje zabolo mlađeg Atrída.
Nedavno štit prepoznah, što nošah u ljevici nekad,
U Junoninu hramu u Abasovu u Argu.
Sve se mijenja, ništa ne umire. Lutajuć duša
Dolazi kudgod i otkudagöd i po volji bira

144. Pitagorin je Delf tajna objava, što mu je bogovi objavljuju.
149. O Atlasu, nosiocu nebeskoga svoda, vidi stihove 657. i d. četvrtoga pjevanja.
153. i d. Da izbavi ljude od straha pred smrću, bila je upravo glavna svrha Lukrecijeve pjesme, koji se u tome povodio za Epikurom. No dok je Epikur učio, da iza smrti nema ništa dalje, Pitagora uči, da se duša iza smrti seli u drugo tijelo (μετεμψύχωσις) i prolazi kroz različna tjelesa tako dugo, dok se ne očisti od svake ljage.
160. i d. I u Homerovoj se Ilijadi (XVII, st. 43. i d.) pripovijeda, da je Euforba, sina Pantojeva, pogubio Menelaj. Njegov štit, što ga je Menelaj objesio kao zavjetni dar u Herinu hramu u Argu, pripovijeda još Pausanija u drugom vijeku poslije Hr. da je vidio na svom mjestu.
164. O Abasu, unuku Danajevu, vidi bilješku uza stih 607. i d. četvrtoga pjevanja. Seljenje je dušâ Pitagora dokazivao time, da se on sam sjetio, kako je prije bio Euforb, kad je opazio Euforbov štit i prepoznao u njemu svoje negdašnje vlasništvo.

U tjelesima stan, iz životinja u ljude ide
I u životinje iz nas, i nikad joj poginut nije.
Kako se mekani vosak u oblike mijenja nove,
Kakav je bio, takav ne ostaje, nit lik je isti,
Ali je isti u sebi, — po nauku mojem je tako
Uvijek ista i duša, al' različne oblike prima.
Zato pohlepni trbuh nek ne slabi dužnosti čuvstva !
Nemojte — čujte mi proročki glas — razgoniti klanjem
Kletijem srodne duše ; nek krvcom se ne hrani krvca.
Pa kad već po moru brodim po golemom i puna jedra
Vjetrima razvih : ništa na sv'jetu bez promjene nije,
Sve je u t'jeku, i svaki s mijenjanjem pojav se tvori.
Pa i vrijeme samo neprestano mičuć se teče
Baš ko rijeka kakva. Jer ne može stati rijeka
Ni ura hitra, pa kao val što valom se goni,
Isti prednjega gura i guran od potonjeg biva, —
Tako najedno leti vrijeme i dolazi drugo
Te je uvijek novo; što bijaše, ostaje straga,
Nastaje, čega još ne bi, i svaki nov nam je časak.
Vidiš, kad odmakne noć, da prema danu se žuri,
A svjetlost ova sjajna da dolazi za crnom noći.
Druge su boje nebesa, kad trudno sve leži u miru,
Druge je, Danica kad se na konju pomoli b'jelom,
A druge, prehodnica kad dana Palàntida svijet
Opsine, kojeg Febu prepustiti skoro imade.
Sam štit božanski jutrom kad sa dna zemlje se diže
I kad joj na dno se spušta, crveni se, — al' se bijeli,
Kada je nebu na vrhu, jer narav je etera tamo
Bolja i uklonjena daleko od dodira zemlje.
Ne može jednako biti ni isto noćne Dijánê
Lice, — i raste li, svagda od sutrašnjeg oblika njena
Današnji oblik je manji, a veći, kad smanjuje kolut.

177. i d. Nauku o vječnom mijenjanju svega na svijetu zastupao je naročito filozof Heraklit 6. i 5. vijeka prije Hr. Poznate njegove riječi : πάντα ῥεῖ Ovidije je preveo na početku stiha 178. : *omnia fluunt* (sve je u tijeku).
190. Palantida je Zora *(Aurora)*, kći Titana Palanta.
192. i d. Štit je božanski okruglo sunce, a noćna Dijana mjesec.

Pa zar ne vidiš i to, da godina stupa po redu
U doba četiri svoja po primjeru našeg života?
Jer je mlada i sočna u proljeće mlado i dobi
Djetinjoj slična veoma; tad vlatovi bujaju mladi,
Jaki još nisu ni stalni, seljaka nadom vesele.
Sve u cvijetu je onda, lelija se šarenim cv'jećem
Hraniteljica njiva, još snage u lišću nema.
Godina prelazi jača iz proljeća u ljetno doba,
Onda ko momak je jaki, jer nema jačega doba
Od tog, ni plodnijeg nema, ni koje bi grijalo većma.
Zatijem dolazi jesen, u koje momačkog žara
Nema, već zrela i blaga med momkom stoji i starcem
Umjerenošću svojom, a glava već joj sijedi.
Staračka naježena tad klimavim korakom zima
Dolazi, ili bez kosa il' b'jelih, ako ih ima.
Pa i naša se sama tjelesa bez prekida udilj
M'jenjaju, te mi što jesmo il' bjesmo, ne ćemo biti
Sutra. Bješe vrijeme, kad sjeme samo smo bili
I klica prva čovječja u utrobi majčinoj ležeć;
Priroda vještačke ruke primàče i ne htjede, da se
T'jelo u raširenoj u utrobi majčinoj guri,
Pa ga na prostrani uzduh iz onoga zatvora pusti.
Kada na svijet dođe dijete, leži bez snage,
Domala četvoronoške po načinu zv'jeri se miče,
Pomalo na noge staje al' nesigurno (jer čvrsta
Nisu koljena još) pomažući žilama stalcem.
Onda postavši jak i hitar u momačko doba
Ulazi, pa kad prevali već i godine srednje,
Silazi nizbrdice malaksale starosti putem.
Predašnjeg vremena snagu potkopava starost i ruši,
Zato i plače Milon starina, kad mišice svoje
Gleda, gdje vise mu slabe i aljkave, à nekad bjehu
Herkulovima slične čvrstoćom žila i mnoštvom.

229. Milon Krotonjanin, vršnjak Pitagorin, bio je na glasu poradi tjelesne snage i prvi rvač svoga doba. I Ciceron je sačuvao vijest, da je Milon pod stare dane sasvim iznemogao i žalio se na udes ljudski, pa kad je pogledao aljkave svoje mišice, da je plačući uzdahnuo: „One su već mrtve!"

I kći Tindàreju plače, kad vidi u zrcalu mrske
Staračke, te se pita, ta zašto je oteta dvaput?
Vr'jeme, žderalo stvari, i zavidna starosti, sve vi
Umijete razorit, i vremena zub što nagrize,
Pomalo znate rastočiti sve, te polako gine.
Ni elementi, što ih zovemo, bez promjene nisu.
Slušajte, kako se oni mijenjaju, ja ću vam reći.
Svijet je vječan i četir' imade osnovna življa;
Od njih teška su dva, a tô su zemlja i voda,
Koje njihova vuče težina, dolje da teže;
U dva pak nema težine, te bez svakog pritiska uvis
Dižu se, — to je zrak i od zraka čistiji oganj.
Mjestom se razlikuju, al' opet iz njih sve biva
I sve upada u njih. Kad zemlja se raspadne, ona
U vodu rastvori se, a rastanjena se voda
U zrak i u paru diže, pa kada joj nestane teže,
Kao najtanji zrak u oganj se uzvija gornji.
Otud se vraćaju natrag i rêd se ponavlja isti,
Jer kad oganj se zgusne u visu, prelazi u zrak,
U vodu zatim, a zemlja iz zgusnute vode se zbija.
Nikome njegov ne ostaje lik, — obnavljačica stvârî
Priroda oblike jedne iz drugijeh stvara, i ništa
Na tolikôm svijetu ne propada, vjerujte meni,
Nego mijenja lice i obnavlja; po tom rođenje
Znači: početi drugo što biti no pred tijem, a smrt:
Prestati isto biti. I neka je ovamo ono
Pren'jeto, onamo ovo, al' ostaje svega cjelina.
Ne mislim, išta da može u prilici dugo obastat
Istoj. Tako su zlatna vremena u gvozdena prešla,
Tako se mnogo puta mijenjala mjêstâ sudbina.
Vidjeh pučinu ondje, gdje prije najtvrđa zemlja
Bješe, a vidjeh zemlju, gdje prije bijaše more;

232. i d. Tindarejeva je kći Helena, najljepša žena svoga doba. Nju je najprije oteo Tesej, a kasnije Paris.

237. i d. Empedoklo iz Agrigenta u petom vijeku prije Hr. prvi je stao naučati, da svijet ima četiri osnovna življa: vatru, zrak, vodu i zemlju. Stoički su filozofi kasnije učili, da se i ova četiri elementa neprekidno mijenjaju.

Školjke se morske vide, daleko gdje od mora leže,
I sidro morsko staro na vrhu planine se našlo ;
Polje što bijaše, to je pretvorio otjecaj vódâ
U do, a spirani brijeg u rávni se pomalo nađe ;
Negdašnje bare — suhe i žedne su pjeskulje sada,
A zemlje negdašnje žedne jezera su sada i bare.
Ovdje priroda pušta proteći izvore nove,
Tamo zatvora druge ; od negdašnjih potresa skrita
Voda se pomoli ovdje, a tamo se u zemlju krije.
Tako provalija guta rijeku Lik, — al' daleko
On se pokazuje opet iz otvora izlazeć drugog.
Tako i progutani Eràsîn ponorom skritim
Teče i onda golem na Argolskoj provre poljani.
Kažu, da Misijskome Kaíku dodija izvor
Njegov i obala stara, pa sada drukuda teče.
Valjajuć Sicilski p'jesak Amènân voda sad teče,
A sad opet se suši, kad zatisnu vrela se njemu.
Prije se pila voda Anìgrova, a sad ni taknut
Ne će je nitko, otkad dvotjelesni stvorovi u njoj
(Ako se vjerovat ima poetama) opraše rane,
Koje im bješe luk batonoše Herkula zado.
Pa zar i Hipanis, koji iz brda izvire Skitskih,
Nije isprva sladak, a poslije slan je i gorak?
Vali su nekada Far okruživali, Feničku varoš

273. Lik je pritok Meandrov, koji izvire u Frigiji.

275. Erasin je rijeka u Argolidi. Za obje se ove rijeke držalo da su ponornice.

277. Misija je sjeverozapadni kraj Male Azije.

279. Rijeka je Amenan tekla krosred grada Katanije na Siciliji.

281. Potok Anigar u Elidi imao je smrdljivu vodu, a priča je kazivala, da se u njemu okupao neki Kentaurin, kad ga je Herkul ranio, pa dok je prije potokom tekla pitka voda, od onoga vremena da je nitko više nije mogao piti.

285. Hipanis je rijeka u Sarmatiji, danas Bug.

287. i d. Far je ostrvo i grad pred lukom grada Aleksandrije. Kasnije ga je nasip spojio s kopnom.

Antisa bio je grad na zapadnoj obali Lezba. Negda je taj grad bio ostrvo za se.

Fenički grad Tir bio je na osobitu ostrvu sve do Aleksandra Velikoga, koji ga je 332. godine nasipom združio s kopnom.

Tir i Antìsu, — a to nijesu ostrva danas.
Leukada žiteljem starim sa zemljom skopčana bješe,
Sad je opkoljuje more. I Zankla bijaše, kažu,
S Italskom svezana zemljom, al' sastavak morska je voda
Prekinula po sr'jedi i otisnula je zemlju.
Ako Heliku tražiš i Buru, Ahejske grade,
Naći ćeš ih pod vodom. Brodari pokazuju i sad
Propale gradove tê s potonulim zidima njihnim.
Blizu je Pitejeve Trezénê visok brežuljak,
Na kom drveća nema ; veoma ravna poljana
Nekada bješe, a sada brežuljak, jer žestoki silni
Vjetrovi (strašno je reći) u spiljama zaprti tamnim
Odušku gdjegod želeći i zalud navaljujuć, da se
Slobodnog uhvate zraka (a nigdje u zatvoru svemu
Nikakve rupe nema i duhanje ne može izić)
Zemlju naduhaše te je rastegnuše, košto iz usta
Dah zna mjehur naduhat il' mijeh, koji je odrt
S leđa dvorogog jarca. I tako ostade nadam
Mjestu ko visoki brijeg, od vremena otvrdnu dugog.
Mnogo mi dolazi na um, što vidjeh i čuh, al' nešto
Samo ću kazati još. Ne tvori li, ne prima l' nove
Oblike također voda? O podne vrelo je tvoje,
Rogati Amone, hladno, a jutrom i večerom toplo.

289. Leukada, za koju danas neki drže da je istovetna s Homerovom Itakom, bila je negda poluostrvo udruženo s Akarnanijom, a tek s vremenom postade ostrvom, pa je još i danas samo tijesna uzina rastavlja od kopna.

290. Zankla je potonji grad Mesana. I za Siciliju se držalo već u starini da je negda bila spojena s Italijom.

293. Ahejske je gradove Heliku i Buru razorio potres 373. godine prije Hr. Prvi se grad nahodio na obali morskoj, pa ga je more sasvim zalilo.

296. Pitej, sin Pelopov, bio je kralj u Trezeni na istočnoj obali Argolide. Visoki brežuljak, što ga Ovidije pominje, bio je na poluostrvu Motoni.

309. i d. O Amonu, koji je imao svoj hram u Libiji i bio istovetan s Jupiterom, vidi bilješku uza stih 670. četvrtoga pjevanja. Blizu njegova svetišta bilo je vrelo, o kojem noviji istraživači pripovijedaju, da voda njegova ima uvečer 60, o ponoći 100, ujutru 80, opodne 40° C.

Za Atamánce kažu da spale drvo primaknuv
Vodu mu svoju, kad mjesec u krugu najtanjem stoji.
Ima u Kikonskoj zemlji rijeka, iz koje napitak
Utrobu kamenu čini, a dodirom navlači mramor.
Kratis i Sibaris, tamo što međaši s poljima našim,
Kosu kad namoče, zlatu i jantaru sličnu je čine.
A još veće je čudo, što ima i takovih voda,
Koje ne m'jenjaju samo tjelesa, nego i duše.
Tko za mekušački izvor Salmàkidin il' za jezera
U Etiòpiji ne ču? Tko iz njih se napije vode,
On pobijesni il' u san u težak i čudnovat pada.
A tko iz Klitorskoga iz izvora ugasi žeđu,
Bježi od vina uzdržljiv i bistroj se vodi veseli:
Ili je vatrenom vinu u vodi protivna snaga,
Il' Amitàonov sin po narodnoj priči kad kćeri
Mahnite Pretove basmom i travama oteo bježe
Furijama, u izvor u Klitorski čistila duše
Baci, i otad osta u vodi mržnja na vino.
Protivna djelovanjem Linkèstij teče rijeka, —
Tko se napije iz nje, ma bilo i malo samo,
On onako tetura, ko pravog da napi se vina.
Fenej, kako se nekad nazivo, u Arkadskoj zemlji
Sumnjiv je s dvoje vode, u noći je treba se bojat:
Pije l' se noću, škodi, a obdan ne udi ništa.

311. i d. Atamanci su pleme u južnom Epiru.
313. i d. Kikonska je zemlja u Trakiji na rijeci Hebru. O njihovoj rijeci kaže i Plinije, da drvo bačeno u nju dobije kamenu koru.
315. Rijeke Kratis i Sibaris utječu u more kod grada Sibarisa u Italiji, dakle međaše s poljima grada Krotona, u kojem Pitagora boravi.
319. O Salmakidi i njezinu izvoru vidi bilješku uza stihove 288. i d. četvrtoga pjevanja. Po jednoj staroj vijesti svak, tko je pio vode iz slanih vrela u Etiopiji, šenuo je umom.
322. Klitor je grad u sjevernoj Arkadiji.
325. i d. Amitaonov je sin liječnik i prorok Melampus, koji je izliječio tri kćeri Pretove, Ifinoju, Lisipu i Ifijanasu, kad su se ogriješile o neko božanstvo, a ono ih je kaznilo bjesnoćom.
329. Linkestij je rijeka u jugozapadnoj Makedoniji.
332. i d. Fenej je grad u Arkadiji. U njegovoj je okolini bilo jezero istoga imena, za koje se držalo da dobiva vodu od podzemne rijeke Stiksa, pa tko se napije te vode, da mora odmah umrijeti.

Tako različnu snagu jezera imadu i r'jeke!
Negda bješe vrijeme, Ortìgija kad je u vodi
Plivala, sad je na miru. Simplègâdâ nekad se Arga
Bojala oškropljenih od sudara izbitih vala,
Sad se ne miču više i stoje prkosec vjetrom.
Etna dovijek ne će ognjevita biti, u kojoj
Sumporne peći gore, nit bješe ognjevita svagda,
Jer il' živo stvorenje je zemlja te živi i ima
Oduške na mnogo mjesta, iz kojih ispušta vatru
I može dihanja pute mijenjat, pa kadgod se gane
Jedne šupljine može zatvorit, a druge otvorit, —
Ili su zaprti vjetri u najdonjim spiljama laki,
O kamen bacaju kamen i guke bacaju, što su
Iskrica pune, te se od udara zapale guke;
A kad se umire vjetri, ohladnjet onda će spilje; —
Ili se događa to, te smola se zapali živo,
Ili se žuti sumpor razgori sa malo dima;
Pa iza dugijeh kad se vremena istroši zemlja,
Te plam goriva u njoj ni hrane ne nađe masne
I proždrljivi živalj već ne bude imo što jesti,
Ne će podnositi glada i pustoš će ostavit vatra.
U Hiperborejskoj kažu Paleni stanuje narod,
Kojemu po tijelu poraste lagano perje,
U Tritònîjnû baru kad uroni do devet puta
(Mislim, da istina nije); — a kaže se, i Skitske žene
Otrovom polivši se da isto umještvo čine.
Ako li dokazatim imade se vjerovat stvarma,
Vidjet ćeš razvoj malih živinica, gdjegod vrijeme

336. Ortigija je staro ime Apolonova ostrva Dela, o kojem vidi stihove 186. i d. šestoga pjevanja.
337. Lađa Arga dovezla je Jasona s drugovima u Kolhidu i nazad u Tesaliju; vidi stihove 62. i d. sedmoga pjevanja.
342. Mišljenje, da je zemlja živo stvorenje, zastupali su Stoici.
356. Palena se naziva jugozapadno poluostrvo Halkidike, ali tamo dakako nije bilo takih ljudi, kakove ovdje Ovidije opisuje, pa jamačno treba pomišljati na koji sjeverniji, nepoznatiji kraj, o kome se takovo što bajalo. Jednako je samo plod fantazije, što se kaže o Tritonijnoj bari u stihu 358. i d., kako pjesnik i sam primjećuje u stihu 359.

Raščinja tijelo kakvo il' rastvorna sila topline.
Obrane junce zakolji i u jamu ded ih zatrpaj,
Pa iz crijeva će truhlih (iz iskustva poznata stvar je)
Prhnut medoberne pčele ; po otačkom po običaju
Na polju rade revne u poslu i trude se s nadom.
Iz bojnog konja zemljom pokrivenog stršljen se rađa.
Ugnute štipaljke raku, što drži se obale, uzmi,
U zemlju drugo zakopaj i iz toga, zakopo što si,
Skorpija će izići prijeteć krivuljastim repom.
Poljske kad gusjenice zapredu sivkaste niti
Sa lišćem, poslije one (seljaci su vidjeli često)
Svoj zamjenjuju oblik sa oblikom lepira grobnog.
U blatu imaju klice, iz kojih zelene žabe,
Nastaju, ali bez noga ; za plivanje dobiju skoro
Krakove zgodne, — a njima i skakat daleko da mogu,
Data je dijelu stražnjem duljina veća no prednjem.
Nije medvjedić još, što izleže mečka, već komad
Mesa je jedva živog, i otud lizanjem mati
Udove tvori i oblik, što ima sama ga, daje.
Ne vidiš li, da porod medonosnih pčelica, koje
Vosak šestokutni krije, bez údâ se na svijet rađa,
Kasno dobiva noge i krila također kasno?
Bi li rekao tko, da munjonoša Jupiter-boga
I da Junonina ptica zvjezdovitog repa i golub
Kiterkin i sve ptice, što ima ih drugih, da svè tô
Iz žumanjka se rađa, kad ne bi doista znao?
Kada u zatvorenom u grobu kičmenjača struhne,
Neki misle, da zmija iz moždina nastaje ljudskih.
Svemu je ovome uzrok postanja u drugome biću,
Ali jedna se ptica i obnavlja sama i rađa,

374. Lepir je grobni, jer se lepir kao prilika krilate duše često slikao na nadgrobnim spomenicima.

385. i d. „Munjonoša Jupiter-boga" jest orao, „Junonina ptica zvjezdovitog repa" jest paun, u kojega su perje usađene mnoge oči Argusove (vidi bilješku uza stih 722. prvoga pjevanja), a o golubu, ptici Venere Kiterke, vidi bilješku uza stih 708. desetoga pjevanja.

392. i d. Priča o feniks-ptici postala je u Egiptu u vezi s poštovanjem boga sunca, koji je imao svoj hram u gradu Heliopolisu u donjem Egiptu. Prema starim je opisima feniks nalik na orla, ali ima crveno

Feniks je zovu Asirci. Nit voćem se hrani ni travom,
Nego amomov sok i kapi tamjanske jede.
Kada feniksu pet vijekova potraje život,
U granju hrastovu on il' na vrhu držćuće palme
Načini noktima sebi gnijezdo i čistijem kljunom,
I klasja od blagog narda i kasnije nameće u njga
I kore kinamove komadiće i žute mire,
Pa se posadi na to: na mirisma dovrši život.
Mali se (kazuju) feniks iz očinskog tijela rađa,
Koji isto toliko imade godina živjet.
Kad dob dade mu snagu, da teret nositi može,
Teško tad skine gnijezdo sa grana visokog stabla
Te pun ljubavi nosi i očev grob, a i svoju
Kol'jevku uzduhom lakim, a kada do grada veće
Hiperiónova dođe, u hramu ga stavi pred vrata.
Ako je čudno već to i neobično, kako se čudit
Tome imamo, što spol hijena m'jenja te ženka,
Koja se m'ješala ovčas s mužjakom, postaje mužjak?
A životinja ona, što od zraka živi i vjetra,
Štogod dotakne, odmah u boji slična mu bude ;
Indija pob'jeđena obvijenom lozovim lišćem
Bakhu risove dâ, — što iz mjehura njihna iscuri,
Postaje, kažu, kam i od dodira zraka se mrzne ;
Tako i koralj, dok je pod vodom, meka je trava,
Ali otvrdne u isti čas, kad uzduh ga dirne.
Prije će nestati dana i brekćuće prije će konje
U moru Feb okupat, a svega, što oblike m'jenja,
Ja iskazati ne ću. Vrijeme se, vidimo, vrti,
Te mi vidimo, narod gdje jedan jača, a drugi
Propada. Tako je blagom i vojskom obilata Troja
Nekada bila i silnu je krv u godina deset
Prolila, à srâvnjena sa zemljom pokazuje sada
Zidine stare i grobe otaca namjesto blaga.

i zlatno perje. Najstariji nam opis te ptice podaje Herodot, grčki povjesnik 5. vijeka, a i naš narod znade za nju.

Ime Asiraca služi ovdje, da se naznače uopće istočni narodi.

406. i d. Hiperionov je grad čas prije spomenuti Heliopolis u Egiptu.

411. Za kameleona su stari vjerovali da živi od zraka i vjetra.

Sada se čuje za Dardanski Rim da stao se dizat,
On uz Tiber ležeći, što izvire u Apenínu,
Golemoj građevini gospodstva polaže temelj.
Raste i m'jenja se Rim, a jednom glava će biti
Svemu golemom sv'jetu. Vračari i proroštva tako
Gatarska, veli se, kažu ; i koliko sjećam se, kad se
Troja već drmala, te je Enèja plako i zdvajo
O svom spasenju, sin mu progovori Prijamov Helen :
„Kako su slutnje ti moje, o sine božičin, znane :
Tî kad si spasen, ne će sasvime propasti Troja !
Proći ćeš zdrav kroz oganj i oružje. Ići ćeš noseć
Sa sobom ugrabljen Pergam, dok ne dođeš u polje tuđe,
U polje tebi i Troji prijaznije negol' domaja.
Vidim već grad, što potomstvo sagradit ga Frigijsko ima,
Kakvoga grada nit ima nit bit će nit ikad je viđen.
U mnogo v'jekova njega objačit će razni glavari,
Al' gospodarom ga sv'jeta učinit će Julov potomak.
Kad tog se nagleda zemlja, uživat će eterske njega
Visine, te će njegov svršetak biti nebesa".
Pamtim i držim u umu, da Helen je tako prorico
Noscu penátâ Eneji ; veselim se, grad što mi rodni
Raste, i Grci što Trojce na njihovo svladaše dobro.
Al' ne zastranjujmo dalje na konjma, koji su trčat

431. i d. Dardanskim se naziva Rim, jer ga je osnovao Romul, potomak Dardanca Eneje. U doba Nume Pompilija, u koje se govor Pitagorin postavlja, bio je Rim još u zametku.

Tiber izvire na južnom obronku Apenina u Toskani, na današnjem brdu Monte Comero.

436. Kao negdašnji Trojanac Euforb Pitagora se sam tobože sjeća ovih Helenovih proroštava.

O Helenu vidi bilješku uza stih 98. i d. trinaestoga pjevanja.

442. Eneja nosi sa sobom „ugrabljen Pergam", jer je ponio sa sobom svoje penate.

447. Julov je potomak Oktavijan August, posinak Gaja Julija Cesara, kao član roda Julijevaca, koji su vukli lozu od Jula (Askanija), sina Enejina.

448. i d. Već je Helen dakle prema Ovidijevu crtanju prorekao, da će se August nakon smrti dostajati božanskih časti na nebu.

453. i d. Pošto je nebrojenim primjerima utvrdio, da se sve na zemlji neprekidno mijenja, vraća se Pitagora k svomu glavnomu zadatku i još jednom izriče pouku i opomenu, da ne valja jesti mesa.

K cilju zaboravili : nebesa i pod njima što je,
Sve promjenjuje oblik, i zemlja i što je na njojzi.
Mi smo vasiljene dio, jer nismo samo tjelesa,
Nego i krilate duše, te možemo dom u zvijerma
Divljima naći ili se skrit u tjelesima stoke ;
A ta tjelesa mogu u sebi imati duše
Roditelja il' braće il' kakovih srodnika drugih
Ili uopće ljudi ; u miru ih dakle i časti
Pust'mo i utrobu gozbom Tijèstovôm nemojmo punit.
Kako se priuča u zao čas i pripravlja krv lit
Ljudsku bezdušnik onaj, što grlo teletu može
Prerezat nožem i sluša ravnodušno njegovu riku,
Ili onaj, tko može da jare zakolje, kojeg
Dreka je kao u djece, il' jesti živad tko može,
Koju je hranio sam. Koliko do potpunog fali
Zločina tu, i čovjeka to kud može dovesti ?
Vô neka ore, nek samo od starosti dolazi smrt mu,
Ovca od sjevera ljutog nek nama obranu daje,
Site nek koze vimèna za muzenje rukama daju ;
Jamite mreže i omče i zamke i lukave sprave,
Šiba ne maž'te lepkom, da njima ptice lovite,
Nemojte jelenom put zagrađivati strašilma pernim
Niti prijevarnom mékôm krivuljastu skrivati kuku.
Škodljive stvore taman'te, al' samo taman'te, a usta
Nek vam su od mesa prosta i blagu nek primaju hranu".
Takovim naucima i drugima napuniv srce
Vrati se — kažu — Numa u otadžbinu i primi
Vladu nad Làtinima, na koju ga pozvaše sami.

462. Tijest je brat Atreja, oca Agamemnonova i Menelajeva. On je zaveo Eropu, ženu svoga brata, a Atrej ga je prognao. Da bi se osvetio poradi toga, šalje Tijest Plistena, sina Atrejeva, koji je kod njega odrastao, da ne poznajući oca pogubi Atreja, ali ga Atrej nadjača i ubi. Nakon toga Atrej se naoko izmiri s Tijestom, pozove ga k sebi na gozbu i dade mu rođena njegova dva sina, Tantala i Plistena, kao pečenje.

475. Prostor, na kom se lovio lov, ogradio se užetima, a o užeta se objesilo perje, koje se i kod najlakšega povjetarca lepršalo, pa je lepršanjem strašilo divljač.

Sretan sa ženom Nimfom i vođen Kaménama Numa
Žrtvenim obredima naučio narod je onaj
Surovi, ubojni te ga na umještva naveo mirna.
Kada već ostari Numa te život i vladanje svrši,
Plakaše Latinski narod za njime, i žene i oci.
Žena njegova ode Egèrija iz grada te se
U Arìcîjskom dolu med drveće sakrije gusto,
Gdje je jaukom, plačem Dijánê Orèstejskê službu
Smetala. Ali i šumske i potočne koliko puta
Nimfe joj rekoše, da to ne čini, tješeć je uz to !
Plačućoj Tesejev junački sin koliko joj puta
Reče : „Ne pregon' mjeru ; ta nije za plakanje samo
Nesreća tvoja ; osvrni na nevolje drugih se ljudi,
I lakše svoju ćeš trpjet. O kamo sreće, da tješit
Primjerom svojim te ja ne mogu, — al' mogu te i ja.
Ako je glas vam kad došo do ušiju, kako je neki
Hipolit poginuo s lakovjerja svojega oca
I s laži maćehe zle, — kad čuješ, jâ da sam, to ćeš
Od čuda vjerovat teško. Pasîfajê kći kad me ocu
Optuži, nevina on me od sebe iz grada progna
Pa mi nemilom kletvom, kad odlažah, glavu prokune.
Na kolih bježeć htjedoh u Pitejevu Trezénu
Stići, i bijah veće na obali mora Korìntskôg,
Kad li se podiže more, i bješe vidjeti, kako

482. Nimfa, žena Numina, jest Egerija ; njezine su drugarice Kamene, koje su kao boginje vrelâ imale svetište u lugu blizu Kapenskih vrata u Rimu, izvan gradskih zidova.

489. O Dijaninu svetištu u Ariciji vidi bilješku uza stih 331. četrnaestoga pjevanja.

492. Hipolit je sin Teseja i Amazonke Hipolite ili Antiope. U nj se zaljubila maćeha njegova Fedra, ali on je postojano odbijao grješnu njezinu ljubav. Da bi mu se osvetila zato, što ju je prezreo, potvori ga ona kod Teseja, da ju je napastvovao. Hipolit hoće da pobjegne, ali na Tesejevu prošnju pošalje Posidon morsku nekaku grdosiju, te Hipolit na putu pogibe.

500. Pasifaja je mati Fedrina ; vidi o njoj bilješku uza stih 131. osmoga pjevanja. Već kao kći Pasifajina Fedra naginje na nedopuštenu ljubav.

506. O kralju Piteju i njegovu gradu Trezeni vidi bilješku uza stih 296. U Trezeni je Hipolita, kad mu je umrla mati, othranila njegova baka Etra.

Raste golemi talas ko brdo kakovo u svod,
K tome još huči te se na vrhu samome c'jepa ;
Nato se rogati bik iz prodrte pomoli vode
Pa do prsiju u zrak u meki se diže i baca
Iz žvala otvorenog i nozdrva pučine dio.
Preplaši društvu se srce, a moje bez straha osta
Misleć na moje izgnanje ; — al' glave žestoki konji
Okrenu prema moru i uši naćulivši zazru
Oni od straha one nepodobe, odmah se smetu
I niz visoke hridi polete s koli, badava
Trudih se remenje pjenom obliveno b'jelom ustegnut
I natrag pregnuv se uzde ne pustih gipke iz ruku.
Ne bi tad bijesni konji odoljeli jakosti mojoj,
Da se ne desi panj, o koji se slomi i rasu
Točak na mjestu onom, gdje vrti se okolo osi.
Iz kola ispadnem tad : u uzdama sav sam zapleten,
Živo mi t'jelo se kida, a panja žile se drže,
Jedni se udovi vuku, a na mjestu ostaju drugi,
Pucaju gromotno kosti, — i mogla si vidjet gdje dušu
Ispuštam izmučenu, gdje nema ništa na meni,
Što bi se poznat još moglo, cijelo je tijelo rana.
Možeš li, Nimfo, il' smiješ da s mojom poredîš mukom
Tvoju ? — Kraljevstvo vidjeh, u kojemu svjetlosti nema,
T'jelo izmrcvareno odmorih u Flègeton-vodi.
Ne bih živio više, da nije mi sin Apolónov
Pomogo jakim lijekom. Kad opet snažne me trave
S pomoći Pèonovôm ožive preko volje Dita,
Onda da osobom svojom ne pobudim zbog dara toga
Zavisti, oblakom gustim ogrnu Kintija mene,
Pa da siguran budem, da slobodno svud se pokazat
Mogu, doda mi dòbi i promijeni mi lice,

532. O Flegetonu, vatrenoj rijeci podzemnoga svijeta, vidi bilješku uza stih 544. petoga pjevanja.

533. i d. Apolonov je sin Eskulapije, što ga je Apolon izvadio iz mrtvoga tijela svoje ljubovce Koronide i dao na odgoju Kentaurinu Hironu (vidi stihove 628. i d. drugoga pjevanja). Da bi nagradila Hipolitovu čistotu, Dijana je zamolila boga Eskulapija, da povrati život mrtvomu junaku.

535. Peon je pridjevak boga Apolona, koji liječi svaku bolest.

Da se ne može poznat, i mišljaše dugo, bi l' Kretu
Za stan mi dala il' Del. Al' napusti i Del i Kretu
Pa me ovamo stavi i naloži, dà pustîm ime,
Koje bi podsjećat moglo na konje. — „Koji si bio
Hipolit — boginja reče, — odsada Virbije budi!"
Otad u lugu sam ovom, med bogove pripadam niže,
Pod vlasti gospe se krijem božanske i njezin se brojim".
Ali nesreća tuđa Egèriji ne može ipak
Žalosti njene ublažit ; ležeći na podnožju gore
U suze razli se sva, dok ljubav žalosne Nimfe
Ne dirne Febovu sestru, te ona načini od nje
Studeno vrelo i t'jelo u vječite rastanji vale.
Događaj dirne Nimfe, a sin se Amàzônkê tome
Čudio isto onako ko Tirenski orač, kad vidje
Gdje se usrèd polja stade sudbonosna micati gruda
Najprije sama od sebe, a nitko je dirnuo nije,
Pa lik prima čovječji, a zemljin gubi te usta
Otvora stvorena ovčas, da proriče njima budućnost ;
Njega su Tages zvali domoroci; on je Etrurce
Buduće događaje otkrivat naučio prvi ; —
Ili kad Romul vidje, gdje koplje biv zabodeno
U Palàtînskô brdo odjednom listom ulista,
Nije se držalo rtom u zemlji, već kor'jenom novim,
Ne bješe oružje više, već drvo sa granjem gipkim,
Čude se ljudi, gdje hlad imadu nenadan pod njim ; —
Ili kad vidje Kip u rijeci roge na glavi

540. i d. Ostrva Kreta i Del glavna su mjesta Dijanina (Kintijina) kulta.

544. Ime Virbije čini se da naznačuje junaka, koji je dva puta postao muškarcem *(vir* = muškarac, *bis* = dva puta).

550. i d. Febova je sestra Dijana, a sin Amazonke Hipolit = Virbije.

553. i d. Priča o Tagesu postala je prema staroj jednoj vijesti među Etruščanima, a i Ovidije kaže, da je Tages „Etrurce buduće događaje otkrivat naučio prvi" (stih 558. i d.).

560. i d. Na jugozapadnom obronku Palatina još se u doba cara Kaligule pokazivalo drenovo stablo, o kojem se pričalo da je postalo od koplja, što ga je Romul s brda Aventina onamo bio bacio.

565. U imenu Kip *(Cipus)* čini se da se krije naziv staroitalskih poglavara, koji su imali da bdiju nad državnim granicama *(cippus)*.

Svojoj. Vidje i misleć, prijevarna prikaza da je,
Stane se pipat po glavi i dirat što ugledo bješe,
Pa kad već nije mogo da svoje osuđuje oči,
Stade (a vraćo se baš iz ograšja svladav dušmane)
Te k nebesima ruke i oči podigne veleć :
„Ma šta značilo zlamenje to, o bogovi višnji,
Ako je dobro, nek domu i rodu Kvirínovu bude,
Ako je rđavo, meni!" — Od zelenog busena zatim
Žrtvenik travni načiniv za umir mirise pali,
Vino iz plitica lije i zaklanih dvizica cr'jeva,
Koja još trepte, dade pregledati, što li mu znače.
Pošto ih Tirenski gatar promotrio bijaše, reče,
Velika državna da se u cr'jevima promjena vidi,
Ali mu jasna još nije. Od ovčijih žila izatog
Podigne oštro oko na Kipove roge i reče :
„Zdravo, o kralju ! jer tebi, o Kipe, i rozima tvojim
Mjesto će ovo podložno bit i Latinske kule ;
Samo se ščinjati nemoj ! na otvorena se vrata
Žuri unići ; sudbina određuje. Kad se u gradu
Nađeš, bit ćeš mu kralj sa vječitim sigurnim žezlom".
Nato ustukne Kip i od zida gradskijeh pogled
Mrki odvraćav reče : „Daleko, bozi, daleko
Zlamenje odgnajte to ! U prognanstvu mnogo će bolje
Biti da živim, no kraljem da Kapitol ugleda mene".
Reče i — znakom mira — lovorikom pokrije roge,
Zatijem odmah narod i dostojni senat sazove,
Pa kad nagrnu hrabri vojnici nasip, na njega
Stavši bogove drevne zazove po običaju
I kaže : „Nekoga ovdje imate iz grada prognat,
Jer će vam biti kralj. Poimence ga nazvati ne ću,
Već ću ga samo naznačit : na glavi rogove ima ;
Uniđe l' u Rim, javlja vam vrač, zarobit će sve vas ;
On je kroz otvorena kroz vrata mogo provalit,
Ali ga od toga ja odvratih, ì ako nitko
Bliži od njega mi nije. Ne pustite, Kviriti, njega

577. Tirenski je gatar Etrurac. Etrurija je bila kolijevka gatanja iz utrobe netom zaklanih životinja.

U grad, il' ako je kriv, u okove svež'te ga, il' strah
Prekin'te tirjanina pogubivši, koji je suđen".
Kao kad istočnjak ljuti zauji, i šuštati stanu
Visokijeh debala omorike, il' iz daljine
Kada tko huku sluša, što njome valovi huče :
Tako uzavri sad narod, — al' jedan ipak se čuje
Glas iz one galame i vreve : „Tko je ?" — pa stanu
Motriti glave, ne bi l' gdje našli rečene roge.
Nato će Kip : „Kog tražite vi, imate ga evo !"
Skine vijenac tad preko volje narodne s glave
Te je pokaže, a to na njojzi do dva su roga.
Obore oči svi i jaoknu i glavu onu
(Tko bi vjerovat mogo) zbog zasluga slavnu toliko
Nerado vidješe sad te ne dadu joj bez časti dulje
Ostati, nego stave vijenac svečani na nju.
A velikaši Kipa, jer ne smjede u grad unići,
Obdare počasnim darom toliko polja mu davši,
Koliko od jutra može oborat do večera plugom
U zemlju utisnutim, što jaram ga volova vuče.
Onda u dovratnike u mjedene urežu roge
Oblika čudnovata, da spomen im ostane dugo.
Jav'te sad pjësnîkâ vi božanske pomoćnice Muze
(Jer vi znate, i vama starina ne smeta duga),
Kako je primio otok optečen Tiber-rijekom
Sina Koronidina med svetinje Rimskoga grada.
Nekad je kleta kuga pokvarila Latinski uzduh,
Te je beskrvni bol nagrđivo bl'jeda tjelesa.
Izmučen pokopima kad narod vidi, da ništa
Ljudska ne koristi trudba ni umještva ništa ljekârâ,
Božju zaištu pomoć, orakulu Febovu odu

620. Rogovi su bili urezani u dovratnike vrata, koja su otvorala put s brda Aventina prema luci Ostiji *(via Ostiensis)*. Vrata su se nazivala : *porta Rauduscula*na.

625. Sin je Koronide i Apolona liječnik i potonji bog Eskulapije.

630. i d. Da su Rimljani tražili pomoći u Delfima, očito je Ovidije sam izmislio, jer prema drugim su vijestima Rimljani našli uputu u sibilinskim knjigama, neka dovedu Eskulapija iz Epidaura u Rim, pa da će ih on izbaviti od kuge.

Prema vjerovanju Grkâ proročište je u Delfima bilo središte Grčke i čitavoga svijeta.

Tamo u Delfu, gdje je sredina čitavog sv'jeta,
Moleći, da im savjet spasonosni dade u takvoj
Nevolji njihnoj, da svrši bijede slavnoga grada.
Mjesto zadršće ono, lovorika, također tulac,
Koji na kipu bješe ; iz nutarnje svetinje ovaj
Glas se sa tronoga čuje i preplašene ih dirne :
„Ovdje, o Rimljanine, što išteš, bliže si iskat
Imao i bliže išti. Apòlôn nije vam nuždan,
Da vam oblakša bijede, već nuždan je sin Apolónov.
Idite, dobra vam sreća, i čedo moje doprem'te".
Kada pametni senat doznade nalog božanski,
Onda razaberu za grad, gdje sin se nalazi Febov,
I ljude pošlju, s vjetri da plove u Epidàvar.
Kada pristanu na žal sa svojom krivuljastom lađom,
Odu u sabor grčkih starješina moleć, da dadu
Boga im, koji će zemlji Ausòniji s pomoću svojom
Prekinut kugu, — tako oràkul da sigurno javlja.
Mn'jenja se različna čuju i protivna : pomoć ukratit
Ne treba, misle jedni, — a drugi, da ne treba pustit
Braniča svog, već zadržat i svojega boga ne pustit.
U tom skanjivanju dođe i suton te dan razagna,
Sjenke čitavi krug zemaljski u mrak obuku,
Kad li se utvori bog pomoćnik u snu pred tvojom
Posteljom, Rimljanine, stojeći, kakav u hramu
Obično jeste seljački štap u ljevici držeć,
Desnicom dugu bradu odozgo gladi pa dolje,
Pa iz prsiju blaga ovako mu izlazi riječ :
„Doći ću, ne boj se ništa, i ostavit ovaj ću oblik.
Pogledaj ovu zmiju, što vije se okolo štapa,
Udilj pred očima drž' je, da možeš je poznati, — u nju
Ja se pretvoriti hoću, al' veći ću biti i tolik,
U koliki se lik običavaju bozi pretvarat".

634. i d. Tulac je imao Apolonov kip, koji je bio u svetištu.

636. i d. Svećenica Pitija, koja sjedi na tronogu, javlja Rimljanima u zagonetnim stihovima, da imaju tražiti pomoć u Epidauru, koji je bliže Delfima nego Rimu.

654. i d. I Eskulapijevi kipovi, što su se sačuvali do nas, gotovo redovno prikazuju bradata muškarca, koji u ruci drži štap, oko kojega se ovila zmija.

S glasom nesta i boga, a s bogom ì s glâsom nesta
Također sna, a iza sna se dan pomolio blagi.
Kada sjutrašnja zora zvijezde sjajna razagna,
Tad velikaši se skupe pri hramu iskanog boga
Sagrađenome s trudom i zamole, znacima da bi
Nebeskim očitovo, gdje boravit hoće odsada.
Tek što molitvu reku, al' bôg se stvori u zmiju
S visokom zlaćenom krestom i nagov'jest davajuć pisne.
Kad se primicat stane, potrese se i kip i oltar,
Vrata i mramorni pod i zlaćeni zabat, pa onda
Zmija se usred hrama do prsiju propne i očma
Koje sijevaju ognjem, strijeljati okolo stane.
Zadršću od straha ljudi ; božanstvo sveštenik pozna,
Kojemu bijeli trak obavijao svetu je kosu.
„Evo ga, evo boga ! — progovori — pobožni bud'te
Srcem i ustima svi. O prekrasni, bud' u dobrì čas
Viđen i ljudma pomozi, što štuju te i služe tebi".
Viđenom nato se svi božanstvu poklone i svi
R'ječi za sveštenikom izgovore ; srcem i glasom
Čast i poštenje dadu potomci Enèjini bogu,
Koji namagne njima i zalog siguran dâ im
Maknuvši krestom i k tome palucajuć jezikom pisne
Nekol'ko puta, a onda niz blistave smili skalíne,
Osvrne se i stari na polasku pogleda oltar
I dom, što ga je sviko, i pozdravi hram, gdje prebíva.
Golema gamiže zmija po zemlji posutoj cv'jećem,
Gamižuć krugove mota i krosred grada se k luci

667. Ostaci Eskulapijeva (Asklepijeva) hrama u Epidauru još danas svjedoče, da je taj hram bio s trudom sagrađen oko 380.—375. godine prije Hr.

671. Asklepijev kip u njegovu svetištu kod mjesta Epidaura (po prilici 15 kilometara na jugozapad od grada Epidaura) izradio je kipar Trasimed Paranin oko 370. godine prije Hr. Taj kip od bjelokosti i zlata prikazivao je boga Asklepija, kako sjedi na prijestolju, u desnoj ruci drži žezlo, a lijevu je postavio na glavu zmije, koja se uzvinula i propela do prsiju.

Da je cijeli hram bio raskošno opremljen mramorom i urešen zlatom, razbira se još iz ostataka.

689. i d. Sa svetom se zmijom iz Asklepijeva hrama u Epidauru kult boga liječnika prenio i na druga mjesta, na pr. na ostrvo Kos, u Pergam i u Kirenu na obali Afrike.

Nasipom ograđenoj krivuljastim kreće, — i ondje
Stade, i vidje se, kako na povorku pogleda blago
I na počasnu pratnju, i tako ih otpusti, pa tad
Leže u Ausonsku lađu, a lađa osjeti teret,
Jer ju je pritisnula težina t'jela božanskog.
Veseo narod Enèjin na obali zakolje vola,
Cvijećem okiti lađu i kruto odveže uže.
Vjetrić potjera brod ; iz visine se izdiže zmija
Pa vrat krivuljasti spustiv i krmu pritisnuv njime
Gleda u more sinje ; popiruju po moru Jonskom
Zefiri blago, a šestom Palàntida kada se rodi,
Dođu do Italske zemlje, provezu se mimo Lakìnij
Slavan sa božičina sa hrama i mimo Skilàkej,
Minu Japišku zemlju, proveslaju l'jevo držeći
Pokraj Amfrìsîjskîh hridi, a desno pokraj vrlétî
Kelenskih, onda Romètij i Kaulon, Narìkiju minu ;
Sicilskog prošav Pelóra uzinom k dvorima krenu
Kralja Hipotu sina i k rudnikom Temeskim, onda

700. Zefiri, što popiruju, dok lađa plovi sa zmijom po Jonskom moru, nijesu zapadni vjetrovi, jer bi oni sprečavali plovidbu iz Grčke u Italiju, nego uopće povoljni vjetrovi.

Palantida je boginja Zora *(Aurora)*, kći Titana Hiperiona, a po tome rođakinja Titana Palanta.

701. Lakinij je glavina u donjoj Italiji blizu Krotona s hramom Junoninim ; vidi bilješku uza stih 14. ovoga pjevanja.

702. Skilakej je grad na istočnoj obali staroga Brutija, danas Squillace.

703. Japiškom se zemljom *(Iapygia)* nazivao kraj, koji se prostirao na sjever od Tarenta.

704. i d. Mjesta, što ih pjesnik u ovim stihovima pominje, ili su drukčije sasvim nepoznata, na pr. Amfrisijske hridi, Rometij, ili se njihov položaj ne da pouzdano odrediti, na pr. položaj grada Kaulona u Brutiju. No toliko možemo nagađati, da pjesnik ova mjesta izbraja jamačno geografičkim njihovim redom.

705. Narikija jest grad „*Locri Epizephyrii*" u Brutiju, što su ga osnovali i naselili stanovnici grada Nariksa u ozolskoj Lokridi u Grčkoj.

706. Pelor je sjeveroistočni rt Sicilije, a dvori Hipotova sina jesu Liparska ostrva, vlasništvo Eola, gospodara vjetrova.

707. Temesa bio je grad u Brutiju, a na glasu poradi bogatih rudnika.

Prema Leukòsiji krenu i ružičnjacima toplog
Pesta ; — Kapreju minu, Minèrvin rât i brežuljke,
Koji se plemenitom Surèntskôm ponose lozom,
Stabiju, Herkulov grad i Partènopu (živjet u lasti
Stvorenu), zatim kraj hrama Sibìlê se Kumske provezu ;
Izvore dohvate tople izàtoga i grad obìlat
Drvom lentìskovîm Litern i Volturn, što silan pijesak
Vuče u viru svom, Sinuèsu, goluba snježnih
Punu, i nezdravu zatim Minturnu i grob Kajétin
I Antìfatov dom i Trahas, barovito mjesto,
Zatijem Kirkinu zemlju i Antijsku obalu tvrdu.
Kada pristanu amo brodari s jedrenjačom svojom
(Jer se već dizalo more), odmota se zmija božanska
Pa se u krugove mnoge i zavoje velike vijuć
Siđe i uniđe u hram u očev na žućkastom žalu.
Kada na moru bude već mir, Epidàvarskî bog tad
Očev ostavi oltar i ljubavlju očevom štićen
Vukući ljuskavo t'jelo čagrlja ì pravî brazde
Njim po pijesku pa ode na visoku krmu i glavu
Nasloni tamo na korman, i tako dođu do Kastra
I do Lavinija svetog i ušća Tiber-rijeke.

708. i d. Leukosija bilo je ostrvo kod grada Pesta *(Paestum, Posidonia)*, koji je bio nadaleko na glasu poradi svojih ružičnjaka.

Kapreja je današnje ostrvo Capri, Minervin se rât naziva danas Cap Campanella, Surent je današnji Sorrento, Herkulov je grad Herkulanej, a grad Stabija bio je između Pompejâ i Surenta.

Partenopa je bilo staro ime grada Napulja u Kampaniji.

713. i d. Litern je bio grad u Kampaniji. U njemu se mnogo sadilo lentiskovo drvo, od kojega se dobivala izvrsna smola *(mastix)*.

Volturn je rijeka u Kampaniji, Sinuesa grad u sjevernoj Kampaniji, Minturna grad na sjevernoj međi Kampanije na močvarnom ušću rijeke Lirisa i poradi toga veoma nezdrav kraj.

Grob Kajete, dadilje Enejine, držalo se da je u Kajeti, današnjoj Gaeti.

717. Antifat je kralj Lestrigonaca. Sjedište njegovo držalo se da su bile potonje Formije.

Trahas je potonja Taracina blizu Pomptinskih bara.

718. Kirkina je zemlja Kirkejska glavina u Laciju, a Antij je primorski grad u Laciju.

727. Kastar *(Castrum Inui)* i Lavinij također su gradovi u Laciju. Lavinij je sveti grad, jer je sjedište staroga latinskoga saveza.

Ovamo nagrne narod odasvud, ljudi i žene,
Dođu i one, koje, o Vesto Trojanska, oganj
Čuvaju tvoj, i boga sa radosnom pozdrave cikom.
Kuda se brza lađa uz valove vukla, tud tamjan
Na oltarima pršti, što na oba brijega redom
Bijahu načinjeni, zamirišu dimovi zrakom,
Žrtve se kolju i noži od njihove krvi su topli.
Kada se lađa uveze u stolicu države, u Rim,
Zmija se izdigne tad i naslonivši vrat svoj o vršak
Katarke micat ga stane i mjesto gledati zgodno.
Ima „Insula" mjesto, okò njeg tekuć rijeka
U dva se cijepa d'jela i pušta sa obje strane
Jednake grane dvije, a suho u srèdini stoji, —
Ovamo Febova zmija iz Latinske skloni se lađe,
A onda uzme oblik božanski i narodnoj b'jedi
Učini kraj, — i tako na spasenje građanom dođe.
Bog taj u svetinje naše došljakom je ušao ipak :
Cesar u svojemu gradu je bog ; — u ratu i miru
Odličan bješe, al' nisu toliko ga u novu zv'jezdu
Repatu prometnule s triùmfima svršene bitke,
A ni domaći posli ni hitno stečena slava
Koliko njegov sin ; jer učinio štogod je Cesar,
Najveća ipak mu slava je to, što otac je ovom.
Il' zar je više, što je Britance pomorske svlado,
Po sedmerotekom što je po Nilu rodnu papirom
Brodio pobjednikom, — Numíđane buntovne što je
I Kinìfijca Jubu i imenom svog Mitridáta
Oholi što je Pont Kvirínovu narodu dodo, —
Što je slavio neke triùmfe, zaslužio mnoge,
Nego što čovjeka rodi tolìkôga? kojega vladom
Usrećili ste rod veoma ljudski, o bozi.

730. Vesta je Trojanka, jer je Eneja prema priči donio njezin kip i svetu vatru iz Troje u Lacij. U Rimu su na svetu vatru pazile osobite svećenice, djevice Vestalinke.

752. i d. Britance je Gaj Julije Cesar svladao 55. i 54. godine prije Hr., u Egiptu se borio 47. godine, Numidiju je upokorio 46. godine u bici kod Tapsa, a Farnaka, sina Mitridatova, pobijedio je 47. godine kod Zele.

Juba se naziva Kinifijcem po rijeci Kinipsu u Africi.

Smrtničkog sjemena plod da ovaj ne bude dakle,
Trebaše onoga bogom učinit. Kad zlatica majka
To Enějina vidje i urotni kako se mači
Dižu na pontifeksa umorstvo mu spremajuć strašno,
Sva poblijedi i svakom od bogova, s kojim se sasta,
Zboraše: „Gledaj ih samo, sa kakvim vrebaju marom
Mene i s kakvom rade podmuklosti onom o glavi,
Koji mi jedini još od Dardanca ostaje Jula?
Zar ja po pravdi sama da kinim se s vječitih briga?
Sada me Kalidonsko Tidídovo ranjava koplje,
A sad osjećam bol, što Troja se rđavo brani,
Sada pak gledam, gdje sîn mi od lutanja izmučen dugog
Po moru povlači se, u šutljivo ulazi carstvo
I boj bije sa Turnom, il' istinu reći: s Junonom.
Al' što sada se stadoh opominjat nesreća starih
Mojega roda? Ne dopušta strah, na bijede da mislim
Pređašnje! Ne vidite l', gdje oštre se prokleti mači?
Odbijte, molim vas, njih, ne dopustite takvog zločinstva,
Svešteníkova krv da oganj ugasi Vestin!"
Brižna Venera zalud pred nebesnicima svijem
Govori tako i gleda, da gane ih; oni doduše
Gvozdenu odluku starih sestara ne mogoše razbit,
Ali sigurne znake pokazaše buduće tuge.
Oružje zvektaše, kažu, u oblacih crnih i trublje
Trubiše strašno i rozi s nebesa se čuše, — i svè tô
Navijesti grjehotu. I sunčev žalostan kolut

761. Zlatica majka Enejina jest Venera, koja se često tako naziva u grčkih i rimskih pjesnika (*χρυσέη Ἀφροδίτη, Venus aurea*).

763. Pontifeks je Cesar bio od 74. godine prije Hr., a vrhovni pontifeks *(pontifex maximus)* od 63. godine.

769. U petom se pjevanju Homerove Ilijade (st. 330. i d.) crta, kako je Diomed, sin Tideja, a unuk Eneja, kralja u Kalidonu, ranio Afroditu, dok se borila na strani Trojanaca.

778. Ako bi se ugasio sveti oganj u Vestinu hramu, držalo se, da bi velika nesreća zadesila grad Rim.

783. Crtajući zlamenja, što su unaprijed nagovještivala Cesarovo ubistvo, Ovidije se povodi za Vergilijem, koji je također u svojim Georgikama (I, st. 464. i d.) izbrojio različne kobne znakove, što su se pojavili prije Cesarove smrti; vidi bilješku uza stihove 200. i d. prvoga pjevanja.

Zabrinutoj je zemlji blijêde šiljao zrake;
Često se vidješe zublje gdje gore izmed zvijezda,
Često su krvave kapi med kapima padale kišnim;
Mutnoj se danici rđa po licu osula tamnom,
A kola mjesečeva oškropila bila je krvca;
Zlamenja Stiška sova na tisuću davaše mjesta,
Kipi na tisuću mjesta bjelokosni plakahu, — pjesme
I r'ječi pune prijetnje iz gaja se čujahu svetih.
Ne idu žrtve od ruke, a žile veliku bunu
Javljaju; prerezane na jetrama vide se glave.
Kažu, okolo kuća i hrámâ, pa i na foru
Da su obnoć zavijali psi, iz šutljiva carstva
Da su lutale sjenke i zemlja se pod Gradom tresla.
Ali božanski znaci odvratit ni vrebanja nisu
Mogli ni buduće sudbe; u sveto mjesto se nose
Trgnuti mači, jer samo u kuriji hoće da svrše
I nigdje drugdje u Gradu umorstvo zločinačko grozno.
Boginja Kiterka tad se objeručke u prsi lupi
I hoće u obláku Enějeva sakrit potomka,
U kom je Paris nekad Atridu ugrabljen ljutom
I Diomédovu maču Eneja se izmako bio.
Al' njoj prozbori otac: „Nedobitnu tî li se sudbu
Sama prom'jeniti spremaš, o kćerko? U dom uniđi
Triju sestara i tamo na golemu prostoru ti ćeš
Vidjeti zapise sv'jeta u željezu tvrdom i mjedi,
Koji su sigurni, vječni i tréšnjê se neba ne boje,
A ni ljutine se groma ne boje ni poraza kakvog.
Tamo ćeš roda svoga sudbinu u čeliku naći

794. i d. Žile, što se ovdje pominju, jesu žile u drobu životinja, u kojem se ispitivala budućnost. Ako je lijeva strana jetre u tih životinja bila nabrekla, držalo se, da je to zao znak.

800. Sveto je mjesto Pompejeva vijećnica, u kojoj je Cesar poginuo od ubojničkih noževa urotnikâ 15. ožujka 44. godine prije Hr.

805. i d. U trećem se pjevanju Homerove Ilijade (st. 380. i d.) pripovijeda, da je Parisa (Aleksandra) Afrodita zastrla u oblak i tako ga spasla pred Menelajem, a u petom se pjevanju (st. 311. i d.) na isti način spasao pred Diomedom Eneja.

808. i d. Tri su sestre suđenice Parke, protiv kojih odredbe i bogovi ne mogu ništa da urade; vidi o njima bilješku uza stih 654. drugoga pjevanja.

*

Vječnome urezatu ; pročitah je ja i u duši
Upamtih, pa ću ti reći, da znadeš odsad budućnost.
Za kog si, Kiterka, skrbna, navršio on je vrijeme
Svoje dočekav ljeta, što zemlji dužan ih bješe.
Bogom da u nebo dođe, u hrame da postavljen bude,
Ti ćeš učiniti to i nasljednik imena sin mu,
Koji će nositi sam natovaren teret i ocu
Prehrabri osvetnik mene u ratu će uza se imat.
Mutina podsjednuta pod njegovim vojvodstvom bit će
I mir će svladana molit ; i Farsalsko polje će njega
Osjećat, k tome će krvlju Filìpi Ematski teći ;
Veliko ime će se u Sicilskim vodama satrt ;
Vojvode Rimskog će žena Egìpćânka poginut uzdav
U zo čas u brak se svoj, i zaludne bit će joj grožnje,
Da će Kapitol moj Kanópu njezinu služit.
Što ću ti varvarske zemlje nabrajat i narode, što su
Kod okèana oba? gdje stanuju ljudi na zemlji,
Sve će njegovo biti; i more će služiti njemu.
Pošto umiri zemlju, na građanska prava će tada
Mislit i pravedan vrlo zakonoša ljudma će biti ;
On će upravljat svijet u dobru primjerom svojim ;
Pa na budućnost misleć, kad živjeli unuci budu,
Sinu, koji se nađe u njegove čestite žene,

822. Kod Mutine je Oktavijan kao propretor pobijedio Antonija, koji je podsjedao u Mutini Decima Bruta. Mutina je današnja Modena.

824. Pjesnik smiono drži, da je Farsal i grad Filipi blizu jedan do drugoga, dok ih postavlja u Ematiju, kraj u Makedoniji. Uistinu bio je Farsal u Tesaliji.

Kod Filipâ su triumviri konačno pobijedili urotnike Kasija i Bruta kasno u jesen 42. godine prije Hr.

825. U vodama je Sicilije, između Mile i Nauloha, 36. godine prije Hr., bio pobijeđen Sekst Pompej, najmlađi sin velikoga Pompeja, a pobijedio ga je Marko Vipsanije Agripa. Time se satrlo veliko ime Pompejeva roda.

826. i d. Egipćanka, što se ovdje pominje, jest kraljica Kleopatra, Antonijeva žena, koja se sama pogubila iza poraza kod Akcija.

828. Kanop bio je grad u donjem Egiptu, na glasu poradi raskoši i bludnosti, koja je bila zavladala i po čitavom Egiptu.

830. Pod oba se okeana razumijeva krajnji zapad i istok.

836. i d. August je posinio Tiberija, sina svoje treće žene Livije, što ga je ona rodila Tiberiju Klaudiju Neronu, i Tiberije se odslije

Svoje će nadjeti ime i državne posle zadavat ;
A u starosti, kad jednak u ljetima Nestoru bude,
Premješten u nebo bit će među srodne sebi zvijezde.
A ti izvadi dušu međutim iz ubitog t'jela
Te je zvijezdom načini, nek Julij božanski sa hrama
Visokog Kapitol moj i forum dovijek gleda !"
Čim to Jupiter reče, u domu se senatskom odmah
Blaga Venera nađe (a nitko je vidio nije),
Izvadi Cesaru svom iz prsiju dušu i ne da,
Da se u zraku svježa razleti, pa je med zv'jezde
Pònese, al' još na putu zasv'jetli se, upali duša,
Pa je boginja pusti iz krila. Nad mjesecom ona
Leti i dugom prugom ognjevite rasipa vlasi
I sja zvijezdom te gledeć valjana sinova djela
Priznaje, da su veća od njegovih, pa se veseli,
Što ga nadvisio sin. Ne dâdê se ovaj nad ocem
Dizat, al' slobodna Fama, što ne sluša nikog, ni njemu
Pokorna nije te ga preko volje njegove diže.
Tako je kralj Agamèmnon nadvisio Atreja slavom,
Tako ustupa Pelej Ahìlu, a Teseju Egej.
Napokon evo primjer, što njima dvojici liči :
Veći je Jupiter bog od Satùrna. U eterskom visu
Jupiter vlada nad kraljevstva tri, — a gospodar je zemlji
August, i tako je jedan i drugi i vladar i otac.
Bozi, Enèjini druzi, od kojih je uzmico nekad
Oganj i mači, i vi, o domaći bozi, i Grada
Oče Kvirine ti, i Kvirína nedobitnog oče
Gradive, i ti, o Vesto med Cesarovim Penátma
Štovana, i kućni Febe sa Cesarovom sa Vestom,

zvao Tiberije Cesar, a iza smrti svoga poočima pridodao je svomu imenu još pridjevak August. August je Tiberija posinio 4. godine poslije Hr., a dionikom ga je vlade učinio 9. godine poslije Hr.

841. i d. Hram se boga Julija *(divus Iulius)* nahodio na jugoistočnom kraju fora blizu hrama Dioskurâ.

847. i d. Prema nauci Stoikâ duša je vatra, pa zato i teži prema srodnom eteru, koji se nahodi iznad mjeseca.

861. „Bozi, Enejini druzi" jesu Penati, što ih je Eneja uzeo sa sobom iz Troje.

865. August je 6. ožujka 12. godine prije Hr. postao vrhovni svećenik *(pontifex maximus)*, pa budući da je kao taki morao stanovati

Jupiter-bože, što sjediš u Tarpejskom visokom hramu,
I drugi, koje je pravo da pobožno zaziva pjesnik:
Dan nek daleko bude i poslije vremena našeg,
Kada će ostaviv svijet, što njime upravlja, August
U nebo otić i blago s daleka molitve slušat!

* * *

Evo sam svršio djelo, — ni srdžba ga Jupiter-boga
Uništit ne će ni oganj ni gvožđe ni nesito vr'jeme.
Onaj dan, što samo nad ovijem tijelom ima
Vlast, nek nestalni rok mi života svrši, kad hoće,
Ali ću s dijelom boljim nad visoke ja se zvijezde
Dići i bit ću vječan, i ime mi zatrt se ne će.
Kudgod se Rimska moć nad zemljama svladanim širi,
Narod će čitati mene, i ne varaju li slutnje
Pjesničke, ja ću u sva vremena živjeti slavljen.

---

blizu Vestina hrama, dade sagraditi maleno svetište Vestino u svome dvoru na brežuljku Palatinu. Osim toga podigao je on i Apolonu hram na Palatinu, pa je i Apolon postao kućnim njegovim bogom.

866. Jupiterov je hram bio na Kapitoliju, a na tom je brežuljku bila i Tarpejska hrid.

O Tarpeji vidi bilješku uza stih 776. i d. četrnaestoga pjevanja.

868. i d. U vrijeme, u koje je Ovidije dovršio svoje Metamorfoze, 8. godine prije Hr., bila je Augustu već 71 godina.

Popravci.

U pjevanju I. st. 36 čitaj: Zatijem; 254: tolikôg; 466: nato; 706: Nimfe; 750: njim. II. 652: t'jelo; 771: L'jeno. V. 145: Palèstînkê; 453: uvr'jedi i sveg; 530: Prosèrpina; 554: Prosèrpinôm; 558: val'ma; 566: Prosèrpina; 587: spazim. VI. 36: Minèrvi; 46: porumènî; 131: nèbesnîkâ; 150: navèla. VII. 469: pomoći; 535 (mjesto „te svojim okaljalo otrovom vodu"): te vodu okaljalo jedom. VIII. 738: Autòlika nekad; 739: Istu je. IX. 643: Biblidu; 694: S jedom uspavljivijem; 750: ukraćuje. X. 14: sahranjenîkâ; 279: Tri puta; 435: Ni da im taknut se. XIII. 197: Vidjeh. XIV. 101: s desna; 102: s lijeva; 223: Eol; 259: Uto; 847: sv'jetle.

Gdje se u bilješkama kod imenâ potkrao drukčiji završetak nego je u prijevodu (na pr. Faetont mj. Faeton, Atamant mj. Atamas), neka se metne onaj oblik, koji dolazi u pjesmi. U bilj. 649. pjevanja II. treba da stoji: žučju.

Dedal → 200

DIONIČKA TISKARA U ZAGREBU.